

KİTABIN ASIL ADI
شرح معاني الآثار
Şerhu Me'âni'l-Âsâr

MÜELLİF
Ebu Ca'fer Ahmed b. Muhammed et-Tahâvî

YAYIN YÖNETMENİ
Şamil Gök

ÇEVİREN
M. Beşir Eryarsoy

EDİTÖR
Mehmet Haberli

REDAKSİYON
Faik Akcaoğlu

ARAPÇA METİN - SAYFA DÜZENİ
Osman - Fatma Arpaçukuru

KAPAK TASARIMI
Ahmet Mayalı

MATBAA
Step Ajans Matbaacılık
Göztepe Mahallesi Bosna Caddesi No.11
Bağcılar / İstanbul Telefon: 0212 446 88 46

İstanbul - 1430/2009

Yayıncılık Sertifika No: 0107-34-006476

KİTÂBÎ YAYINEVİ
Çatalçeşme Sok. Üretmen Han No: 18 Cağaloğlu - İSTANBUL
Telefon/Faks: 0212 512 45 43 - 512 51 66 - 512 90 40
Web: www.kitabiyayinevi.com - www.kitabiyayinevi.net
Eposta: info@kitabiyayinevi.com

İMAM EBU CA'FER AHMED B. MUHAMMED

ET-TAHÂVÎ

(Vefatı, 321 Hicrî)

Açıklayıcı Notlarla Çeviren

M. BEŞİR ERYARSOY

Gözden Geçirilmiş Yeni Baskı

kitâbî

İstanbul - 1430/2009

بسم الله الرحمن الرحيم

كِتَابُ الْحُدُودِ

HADLER

١- بَابُ حَدِّ الْبِكْرِ فِي الزِّنَا

1- ZİNA SUÇUNDA EVLENMEMİŞ OLANIN HADDİ

٤٧٢٩- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ قَالَ: أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ عَنْ قَتَادَةَ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ حِطَّانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ الرَّقَاشِيِّ عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «خُذُوا عَنِّي فَقَدْ جَعَلَ اللهُ لَهُنَّ سَبِيلاً اَلْبِكْرُ بِالْبِكْرِ وَالثَّيِّبُ بِالثَّيِّبِ الْبِكْرُ تُجْلَدُ وَتُنْفَى، وَالثَّيِّبُ تُجْلَدُ وَتُرْجَمُ».

4729- … Hittân b. Abdullah er-Rakâşî'den, o Ubâde b. es-Sâmit'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: "***Benden öğrenin. Allah, o kadınlara bir yol gösterdi. Evli olmayan evli olmayanla, evli olan evli olanla zina ettiği takdirde evli ol-***

mayan, celde cezasına çarptırılır ve o sürgüne gönderilir. Evli olan da celde cezasına çarptırılır ve recm edilir."[1]

٤٧٣٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى الْحِمَّانِيُّ قَالَ: ثَنَا وَكِيعٌ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ دَلْهَمٍ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ حُرَيْثٍ عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْمُحَبِّقِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «خُذُوا عَنِّي قَدْ جَعَلَ اللهُ لَهُنَّ سَبِيلاً اَلْبِكْرُ بِالْبِكْرِ جَلْدُ مِائَةٍ وَنَفْيُ سَنَةٍ، وَالثَّيِّبُ بِالثَّيِّبِ جَلْدُ مِائَةٍ وَالرَّجْمُ».

4730- … Seleme b. el-Muhabbık dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Benden öğrenin. Allah, o kadınlara yol gösterdi. Evli olmayan evli olmayanla, (zina ederse cezası) yüz celde ve bir yıl sürgündür. Evli olanın evli olanla (zinasının cezası ise) yüz celde ile recmdir."***[2]

٤٧٣١- حَدَّثَنَا يُونُسُ وَعِيسَى بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْغَافِقِيُّ قَالَا: ثَنَا سُفْيَانُ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنِ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَزَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ وَشِبْلٍ قَالُوا: كُنَّا قُعُودًا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ فَقَالَ: أَنْشُدُكَ اللهَ إِلا قَضَيْتَ بَيْنَنَا بِكِتَابِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ. فَقَالَ: خَصْمُهُ وَكَانَ أَفْقَهَ مِنْهُ فَقَالَ: صَدَقَ اقْضِ بَيْنَنَا بِكِتَابِ اللهِ وَإِيذَنْ لِي. قَالَ قُلْ قَالَ: إِنَّ ابْنِي كَانَ عَسِيفًا عَلَى هَذَا فَزَنَى بِامْرَأَتِهِ، فَافْتَدَيْتُ مِنْهُ بِمِائَةِ شَاةٍ وَخَادِمٍ ثُمَّ سَأَلْتُ رِجَالا مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ فَأَخْبَرُونِي أَنَّ عَلَى ابْنِي جَلْدَ مِائَةٍ وَتَغْرِيبَ عَامٍ، وَعَلَى اِمْرَأَةِ هَذَا الرَّجْمَ. فَقَالَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَأَقْضِيَنَّ بَيْنَكُمَا بِكِتَابِ اللهِ الْمِائَةُ الشَّاةُ

1 Hadiste sözü edilen ve kendilerine yol gösterilen kadınlarla, Yüce Allah'ın: ***"Kadınlarınızdan fuhuş yapanlara karşı içinizden dört şahit getirin… Ölüm onları alıp götürünceye ya da Allah onlara bir çıkar yol gösterinceye kadar onları evlerde alıkoyun"*** (en-Nisa, 4/15) ayetine atıfta bulunmaktadır (Çeviren).

2 Müslim, Hudûd, 12, 13; Ebu Davud, Hudûd, 23; Tirmizî, Hudûd, 8; İbn Mâce, Hudûd, 7; Dârimî, Hudûd, 19; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 313, 317, 318, 321, 327.

وَالْخَادِمُ رَدٌّ عَلَيْكَ، وَعَلَى ابْنِكَ جَلْدُ مِائَةٍ وَتَغْرِيبُ عَامٍ، وَاغْدُ يَا أُنَيْسُ إِلَى امْرَأَةِ هَذَا، فَإِنْ اِعْتَرَفَتْ فَارْجُمْهَا». فَغَدَا عَلَيْهَا فَاعْتَرَفَتْ، فَرَجَمَهَا.

4731- … Ubeydullah b. Abdullah'tan, o Ebu Hureyre, Zeyd b. Halid el-Cuhenî ve Şibl'den, onların şöyle dediklerini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanında oturuyorduk. Bir adam onun yanına gelip ayakta durdu ve: Sana Allah adına and veriyorum. Aramızda Aziz ve Celil olan Allah'ın Kitabı gereğince hükmetmelisin, dedi.

Onun hasmı -ki ondan daha anlayışlı birisi idi- dedi ki: Doğru söylüyor. Aramızda Allah'ın Kitabı gereğince hüküm ver ve bana da müsaade et. Allah Rasulü: ***"Söyle"*** dedi. Adam dedi ki: Benim oğlum, bu adamın yanında ücretle çalışan bir işçi idi, bunun karısı ile zina etti. Ben ona yüz koyun ve bir hizmetçi vererek oğlumu cezadan kurtardım. Sonra ilim ehli bazı kimselere durumu sordum. Bana oğlumun cezasının yüz celde ve bir sene sürgün, bu adamın karısının cezasının ise recm olduğunu söylediler.

Allah Rasulü şöyle buyurdu: ***"Nefsim elinde olana yemin ederim ki, mutlaka aranızda Allah'ın Kitabı ile hüküm vereceğim. (Verdiğin) yüz koyun ile hizmetçi sana geri verilecektir. Oğlunun cezası ise yüz celde ve bir yıl sürgündür. Şimdi ey Uneys! Kalk ve bu adamın karısının yanına git. Eğer (zina ettiğini) itiraf ederse onu recm et."*** Uneys o kadının yanına gitti. Kadın suçunu itiraf etti, bunun üzerine recm edildi.[3]

٤٧٣٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ وَمَالِكٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَزَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ قَالَا: كُنَّا جُلُوسًا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ ذَكَرَ نَحْوَهُ.

4732- … Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o Ebu Hureyre ve Zeyd b. Halid el-Cuhenî'den, onların şöyle dediklerini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzurunda oturuyorduk… Sonra hadisi buna yakın olarak zikretti.

***

3 Buhârî, Ahkâm, 39, Sulh, 5, Âhâd, 1, Şurût, 9, Eymân, 3, Hudûd, 30, 34, 38, 46; Müslim, Hudûd, 25; Ebu Davud, Hudûd, 25; Tirmizî, Hudûd, 8; Nesâî, Kudâd, 22; İbn Mâce, Hudûd, 7; Malik, Hudûd, 6; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 115, 116.

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları: Evli olmayan bir kimsenin, zina ettiği takdirde cezası yüz celde ile birlikte bir yıl sürgüne gönderilmektir, demiştir. Onlar, bu görüşlerine bu rivayetleri delil göstermişlerdir.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Evli olmayan bir kimsenin, zina etmesi halinde cezası yüz celdedir. Celde ile birlikte sürgüne gönderilmesi söz konusu değildir. Ancak imam (İslam devlet başkanı), yapmış olduğu bu hayâsızlık dolayısıyla sürgüne göndermeyi uygun görecek olursa hayâsız kimseleri ve zinakâr olmayanları sürgüne gönderdiği gibi onu dilediği yere sürgüne gönderebilir. Bunlar, bu hususta şu rivayetleri delil göstermişlerdir:

٤٧٣٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا أَخْبَرَهُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَزَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ عَنِ الْأَمَةِ إِذَا زَنَتْ وَلَمْ تُحْصَنْ. فَقَالَ: «إِذَا زَنَتْ فَاجْلِدُوهَا ثُمَّ إِنْ زَنَتْ فَاجْلِدُوهَا، ثُمَّ إِنْ زَنَتْ فَاجْلِدُوهَا ثُمَّ بِيعُوهَا وَلَوْ بِضَفِيرٍ».
قَالَ مَالِكٌ: قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: لَا أَدْرِي أَبَعْدَ الثَّالِثَةِ أَوْ الرَّابِعَةِ.

4733- … İbn Şihâb'dan, o Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o Ebu Hureyre ve Zeyd b. Halid el-Cuhenî'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, muhsan olmayan cariyenin zina etmesi halinde hükmünün ne olacağına dair soru sorulunca şöyle buyurmuştur: ***"Zina ettiği takdirde ona celde vurun. Sonra zina ederse yine ona celde vurun. Sonra tekrar zina ederse yine ona celde vurun. Sonra da kıldan bükülmüş bir ip parçası karşılığında dahi olsa onu satın."***

Malik dedi ki: İbn Şihâb şöyle dedi: "Bunu üçüncü defadan sonra mı yoksa dördüncü defadan sonra mı söyledi bilemiyorum."[4]

٤٧٣٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ، أَنَّ شِبْلَ بْنَ خَالِدٍ أَخْبَرَهُ أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ مَالِكٍ

4 Buhârî, Hudûd, 35; Büyu', 66; Müslim, Hudûd, 32; Ebu Davud, Hudûd, 32; Tirmizî, Hudûd, 8; Malik, Hudûd, 14; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 249, 379, 422…

الْأَوْسِيَّ أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْوَلِيدَةُ إِذَا زَنَتْ» مِثْلَهُ إِلا أَنَّهُ قَالَ فِي الثَّالِثَةِ أَوْ الرَّابِعَةِ الْبَيْع. وَأَخْبَرَهُ زَيْدُ بْنُ خَالِدٍ صَاحِبُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَ ذَلِكَ.

4734- … İbn Şihâb dedi ki: Bana Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'nin haber verdiğine göre, Şibl b. Halid kendisine şunu haber vermiştir: Abdullah b. Malik el-Evsî'nin ona haber verdiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Cariye zina ettiği takdirde…"*** buyurmuştur. O, aynısını rivayet etti. Ancak üçüncü ya da dördüncü seferinde "Satmaktan" söz etti ve kendisine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından olan Zeyd b. Halid'in de bunun aynısını haber verdiğini bildirdi.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu (senette Şibl b. Halid'in adının yer alması) bir hatadır. Burada adı geçen Şibl b. Huleyd el-Müzenî'dir.

٤٧٣٥- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا حَيْوَةُ بْنُ شُرَيْحٍ قَالَ: ثَنَا بَقِيَّةُ هُوَ ابْنُ الْوَلِيدِ عَنِ الزُّبَيْدِيِّ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّ شِبْلَ بْنَ خُلَيْدٍ الْمُزَنِيَّ، أَخْبَرَهُ أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ مَالِكٍ الْأَوْسِيَّ أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْوَلِيدَةُ إِذَا زَنَتْ فَاجْلِدُوهَا، ثُمَّ إِنْ زَنَتْ فَاجْلِدُوهَا ثُمَّ إِنْ زَنَتْ فَاجْلِدُوهَا ثُمَّ إِنْ زَنَتْ فَبِيعُوهَا وَلَوْ بِضَفِيرٍ».

4735- … ez-Zührî'den, o Ubeydullah b. Abdullah'tan rivayet ettiğine göre, Şibl b. Huleyd el-Müzenî kendisine şunu haber vermiştir: Abdullah b. Malik el-Evsî'nin kendisine haber verdiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Cariye zina ettiği takdirde ona celde vurun. Sonra tekrar zina ederse yine ona celde vurun. Sonra zina ederse yine ona celde vurun. Sonra zina ederse onu kıldan örülmüş bir ip parçası karşılığında dahi olsa satın."***[5]

5 4733 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

٤٧٣٦- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ اللَّيْثِيُّ عَنْ مَكْحُولٍ عَنْ عِرَاكِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا زَنَتْ أَمَةُ أَحَدِكُمْ فَلْيَجْلِدْهَا الْحَدَّ، وَلَا يُثَرِّبْ عَلَيْهَا». قَالَ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ قَالَ فِي الثَّالِثَةِ أَوْ الرَّابِعَةِ: «ثُمَّ بِيعُوهَا وَلَوْ بِضَفِيرٍ».

4736- … Irâk b. Malik'ten, o Ebu Hureyre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Birinizin cariyesi zina ettiği takdirde ona had olarak celde vursun. Fakat bundan dolayı artık onu ayıplamasın."*** Bunu üç defa tekrar ettikten sonra üçüncüsünde ya da dördüncüsünde: ***"Sonra da onu yünden örülmüş bir ip parçası karşılığında dahi olsa satın"*** dedi.[6]

٤٧٣٧- حَدَّثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ حَدَّثَنَا شُعَيْبُ بْنُ اللَّيْثِ أَنَّ أَبَاهُ أَخْبَرَهُ عَنْ سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّهُ سَمِعَهُ يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

4737- … Said el-Makburî'den, o babasından, o Ebu Hureyre'den, onu şöyle derken dinlediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim. (Sonra) hadisi aynen zikretti.

٤٧٣٨- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أُسَامَةُ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوَهُ.

4738- … Said b. Ebi Said el-Makburî'den, o babasından, o Ebu Hureyre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi buna yakın olarak rivayet etti.

٤٧٣٩- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا مُعَلَّى بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو أُوَيْسٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ عَنْ عَبَّادِ بْنِ تَمِيمٍ عَنْ عَمِّهِ وَكَانَتْ لَهُ صُحْبَةٌ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى

6 Buhârî, Hudûd, 36, Büyu', 66, 110; Müslim, Hudûd, 30; Ebu Davud, Hudûd, 32; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 249, 494.

اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا زَنَتْ اَلْأَمَةُ فَاجْلِدُوهَا ثُمَّ إِذَا زَنَتْ فَاجْلِدُوهَا ثُمَّ إِذَا زَنَتْ فَاجْلِدُوهَا ثُمَّ بِيعُوهَا وَلَوْ بِضَفِيرٍ».

4739- … Abbâd b. Temîm'den, o amcasından -ki ashabdan idi- onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Cariye zina ettiği takdirde ona celde vurun. Sonra zina ederse ona celde vurun. Sonra zina ederse ona celde vurun. Sonra da kıldan örülmüş bir ip parçası karşılığında dahi olsa onu satın."***[7]

٤٧٤٠- حَدَّثَنَا عَلِيٌّ قَالَ: ثَنَا مُعَلَّى بْنُ مَنْصُورٍ عَنْ أَبِي أُوَيْسٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ كَيْسَانَ عَنْ عُبَيْدِ اللّٰهِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ مِثْلَهُ.

4740- … Ubeydullah b. Abdullah'tan, o Zeyd b. Halid'den aynısını rivayet etti.

٤٧٤١- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا شُعَيْبُ بْنُ اللَّيْثِ قَالَ: ثَنَا اللَّيْثُ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ عُمَارَةَ بْنِ أَبِي فَرْوَةَ أَنَّ مُحَمَّدَ بْنَ مُسْلِمٍ حَدَّثَهُ أَنَّ عُرْوَةَ حَدَّثَهُ، أَنَّ عَمْرَةَ بِنْتَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ حَدَّثَتْهُ أَنَّ عَائِشَةَ حَدَّثَتْهَا أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ.

4741- … Umâre b. Ebi Ferve'den rivayete göre, Muhammed b. Müslim kendisine şunu tahdis etmiştir: Urve'nin kendisine tahdis ettiğine göre, Abdurrahman kızı Amre de kendisine şunu tahdis etmiştir: Aişe'nin kendisine tahdis ettiğine göre, o, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu demiş, sonra aynısını zikretmiştir.

٤٧٤٢- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى التَّغْلِبِيِّ، عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ، عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: أُخْبِرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَمَةٍ لَهُمْ فَجَرَتْ فَأَرْسَلَنِي إِلَيْهَا فَقَالَ: «اِذْهَبْ فَأَقِمْ عَلَيْهَا الْحَدَّ». فَانْطَلَقْتُ فَوَجَدْتُهَا لَمْ

7 4733 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

تَجِفَّ مِنْ دَمِهَا، فَرَجَعْتُ إِلَيْهِ فَقَالَ لِي: «فَرَغْتَ؟» فَقُلْتُ: وَجَدْتُهَا لَمْ تَجِفَّ مِنْ دَمِهَا. فَقَالَ: «إِذَا هِيَ جَفَّتْ مِنْ دَمِهَا فَاجْلِدْهَا». قَالَ عَلِيٌّ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَقِيمُوا الْحُدُودَ عَلَى مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ».

4742- … Ebu Humeyd'den, o Ali'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e kendilerine ait bir cariyenin zina ettiği haberi verildi. Beni o cariyenin yanına gönderdi ve: ***"Git ve ona had cezası uygula"*** dedi. Ben de gittim. Onun daha kanının henüz kurumamış olduğunu gördüm. Hz. Peygamber'in yanına döndüm. Bana: ***"Had cezasını uygulamayı bitirdin mi?"*** diye sordu. Ben: Kanının kurumamış olduğunu gördüm deyince şöyle buyurdu: ***"Kanı kuruduğu takdirde hemen ona celde vur."***

Ali dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Sağ ellerinizin malik olduğuna (cariye ve kölelerinize) hadleri uygulayın"*** buyurdu.[8]

***

Bu kanaatte olanlar şöyle derler: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, zina etmesi halinde cariye hakkında celde vurulmasını emredip celde ile birlikte sürgüne göndermeyi emretmediğine, Aziz ve Celil olan Allah da: ***"Şayet (o cariyeler) evlendikten sonra fuhuş yaparlarsa onlara, muhsan olan kadınlara verilen cezanın yarısı verilir"*** (en-Nisa, 4/25) buyurduğuna göre, buradan, cariyelere zina etmeleri halinde verilmesi gereken cezanın, hür kadınlara zina ettikleri takdirde verilmesi gereken cezanın yarısı olduğunu öğreniyoruz.

Diğer taraftan cariyenin zina etmesi halinde sürgüne gönderilmeyeceği de sabittir. O halde, hür kadın hakkında da zina ettiği takdirde sürgüne gönderilme söz konusu olmaz.

Biz bu kitabımızda daha önce Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den kadının mahremi ile birlikte olmadığı takdirde üç günden fazla yolculuğa çıkmasını yasaklamış olduğuna dair rivayetleri naklettik. İşte bu da, kadının, zina haddinin bir gereği olarak mahremi bulunmadan üç günlük bir yolculuğa çıkmayacağına delildir. İşte bu, kadınlar hakkında zina halinde sürgünün batıl olduğunu ortaya koyar. Muhsan olmayan kadınlara zina etmeleri halinde sür-

8 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 95, 135, 136, 145.

gün söz konusu olmayacağına göre, bu ceza aynı şekilde erkekler hakkında da söz konusu olamaz.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kaydettiğimiz rivayetlerde cariyeler hakkında sürgünün söz konusu olmayacağını belirtmesi aynı zamanda hür kadınlar hakkında da söz konusu olmayacağını göstermektedir. Bu cezanın hür kadınlar hakkında söz konusu olmayışı da bunun hür erkekler için de söz konusu olmayacağına delildir.

Bu da Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- görüşüdür.

Bir kimse: Cariyenin zina etmesi halinde sürgünü, hür kadının sürgüne gönderilmesi gibi altı aydır der sonra da: Sizin, daha önce zina etmesi halinde cariyenin bile cezalandırılacağına dair zikretmiş olduğunuz rivayetlerde Allah Rasulü: ***"Sonra dördüncü defasında onu satın"*** sözünde sürgün cezasının söz konusu olmayacağını belirtmemektedir diyecek olursa hiç şüphesiz böyle diyen bir kimse, kendisinden önce geçmiş bütün ilim ehline muhalefet etmiş ve onların söylediklerinin dışına çıkmış olur. Bu sebeple ona şöyle denilir: Aksine, bizim Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet etmiş olduğumuz: ***"Birinizin cariyesi zina ettiği takdirde ona celde vursun"*** sözü ile daha sonra dördüncüsünde: ***"Onu satsın"*** sözünde cariye hakkında sürgünün söz konusu olmayacağına delil vardır. Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, onlara zina ettikleri takdirde cariyelerine nasıl bir uygulama yapacaklarını öğretmektedir.

O halde, onlar hakkında yerine getirilmesi gereken bütün uygulamalardan söz etmeyip eksik bir açıklama yapması da, satın alacak kimsenin satıcıdan teslim almaya güç yetiremeyeceği bir şeyi satmayı emretmesi de imkânsızdır. Çünkü böyle bir durumda satış yapılacak olursa bu cariye satın alanın eline ancak altı ay sonra geçebilir.

Yine böyle diyene şöyle karşılık verilir: Sen Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Uneys *radıyallahu anh*'a söylediği: ***"Bu adamın karısının yanına git. Eğer itiraf ederse onu recm et"*** sözünün, onun için celde cezası gerekmeyeceğine delildir iddiasında bulunmaktasın. Bu hadiste celdenin söz konusu olmayacağı belirtilmemekle birlikte bu iddiadasın. Ayrıca bunun, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet edilen: ***"Dul için, dul ile zina edecek olursa yüz celde ve recm cezası vardır"*** sözü ile de çatıştığını kabul etmektesin.

Eğer bu, sana göre sözünü ettiğimiz hususlara bir delil oluyorsa o halde sana muhalif kanaatte olan kimselerin, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Sizden birinizin cariyesi zina ettiği takdirde ona celde vursun"*** sözünü cariye hakkında sürgüne gönderilmenin söz konusu olmayacağına dair delil saymasını niçin kabul etmiyorsun?

Sözünü ettiğimiz cariyenin sürgüne gönderilmeyeceğinden bahsedilmemesi de yine senin sözünü ettiğin celde ile birlikte recmin uygulanacağından söz edilmemesi de zina eden evliden recm ile birlikte celde cezasını kaldırmaz.

(Çünkü) Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Birinizin cariyesi zina ettiği takdirde ona celde vursun"*** sözünde karşı kanaati savunan kimse için bağlayıcı olan her bir husus mutlaka Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Uneys *radıyallahu anh*'a söylemiş olduğu: ***"İtiraf ederse sen de onu recm et"*** sözünde aynıyla senin için bağlayıcı olur.

Ayrıca ona şöyle denilir: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den zinanın dışındaki hallerde de sürgüne gönderdiğine dair rivayet nakledilmiştir:

٤٧٤٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْوَاسِطِيُّ قَالَ: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ ابْنُ عَيَّاشٍ قَالَ: ثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ أَنَّ رَجُلا قَتَلَ عَبْدَهُ مُتَعَمِّدًا فَجَلَدَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِائَةً، وَنَفَاهُ سَنَةً وَمَحَا أَرَاهُ سَهْمَهُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَأَمَرَهُ أَنْ يَعْتِقَ رَقَبَةً.

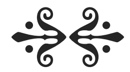
4743- ... Bize el-Evzâî, Amr b. Şuayb'dan tahdis etti. O babasından, onun, dedesinden rivayet ettiğine göre, bir adam kasten kölesini öldürdü. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ona yüz celde vurdu ve onu bir sene sürgüne gönderdi. Ayrıca -zannederim- Müslümanlar arasında onun alacağı payı sildi ve bir köleyi hürriyetine kavuşturmasını emretti.

***

Bu katil kişi hakkında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yaptığı bir yıl sürgüne gönderme işi, bize göre de sana göre de bunun hiçbir şekilde terk edilmemesi gereken ve yerine getirilmesi zorunlu olan bir hal olduğuna delil

değildir. Aksine, bu, o kimseye hayâsızlığı sebebiyle verilmiş bir ceza olduğuna delildir, had olduğu için değildir.

O halde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in zina eden kimsenin sürgüne gönderilmesine dair vermiş olduğu emir ile ilgili nakledilmiş rivayetlerin, bu konudaki hayâsızlık ve aşırılık sebebiyle olduğuna, celde vurmak ve recm etmenin vacip olduğu gibi vacip (yerine getirilmesi farz) bir had olmadığına karşı çıkmanın anlamı nedir?

٢- بَابُ حَدِّ الزَّانِي الْمُحْصَنِ مَا هُوَ؟

2- ZİNA EDEN MUHSAN KİMSENİN HADDİ NEDİR?

٤٧٤٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ جُرَيْجٍ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَجُلا زَنَى فَأَمَرَ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجُلِدَ ثُمَّ أَخْبَرَ أَنَّهُ قَدْ كَانَ أَحْصَنَ فَأَمَرَ بِهِ فَرُجِمَ.

4744- … Ebu'z-Zübeyr'den, onun Cabir'den rivayet ettiğine göre, bir adam zina etti. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in verdiği emir üzerine ona celde vuruldu. Daha sonra Hz. Peygamber'e o adamın muhsan olduğu haber verilince Hz. Peygamber'in verdiği emir üzerine o adam recm edildi.[9]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bazıları bu doğrultuda kanaat sahibi olmuş ve: Zina etmesi halinde muhsan kimsenin haddi budur. Ona celde vurulur ve o, aynı zamanda da recm edilir, demiştir.

Bu hükümde başkaları onlara muhalefet ederek: Hayır, onun haddi celde söz konusu olmaksızın recmden ibarettir, demiş ve şöyle açıklamışlardır: Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, muhsan olduğu haber verilince o adamı recm ettirmesi daha önce ona uygulamış olduğu celde cezasının ona uygulanması gereken had ile bir ilgisi olmadığından dolayı olabilir. Çünkü böyle birisinin asıl haddi celde değil recmdir. Yine Hz. Peygamber'in onu recm etmesi, cezasının celde ile birlikte recm olmasından dolayı da olabilir.

9 İbn Mâce, Cinâyât, 24.

Yine birinci görüş sahipleri görüşlerinin lehine şunu delil göstermişlerdir:

٤٧٤٥- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: ثَنَا أَسَدُ بْنُ مُوسَى، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ حِطَّانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ الرَّقَاشِيِّ عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «خُذُوا عَنِّي فَقَدْ جَعَلَ اللهُ لَهُنَّ سَبِيلاً اَلْبِكْرُ بِالْبِكْرِ يُجْلَدُ وَيُنْفَى وَالثَّيِّبُ بِالثَّيِّبِ يُجْلَدُ وَيُرْجَمُ».

4745- … Hittân b. Abdullah er-Râkâşî'den, onun Ubâde b. es-Sâmit'ten rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Benden öğrenin. Allah, o kadınlara yol gösterdi. Evli olmayan evli olmayanla zina ettiği takdirde ona celde vurulur ve o, sürgüne gönderilir. Evli olana ise celde vurulur ve o, recm edilir."***[10]

٤٧٤٦- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مَنْصُورُ بْنُ زَاذَانَ عَنِ الْحَسَنِ، قَالَ: ثَنَا حِطَّانُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الرَّقَاشِيُّ عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «خُذُوا عَنِّي فَقَدْ جَعَلَ اللهُ لَهُنَّ سَبِيلاً اَلْبِكْرُ بِالْبِكْرِ جَلْدُ مِائَةٍ وَتَغْرِيبُ عَامٍ، وَالثَّيِّبُ بِالثَّيِّبِ جَلْدُ مِائَةٍ وَالرَّجْمُ».

4746- … Bize Hittân b. Abdullah er-Rakâşî'nin tahdis ettiğine göre, Ubâde b. es-Sâmit şöyle demiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Benden öğrenin. Allah, onlara yol gösterdi. Evli olmayan evli olmayanla (zina etmişse) yüz celde ve bir yıl sürgün vardır. Evli olan evli olanla (zina etmişse onun için) yüz celde ve recm vardır."***

***

Bunlar: Biz de bu görüşteyiz. Muhsan olan kimsenin önce celde vurularak sonra da recm edilerek -tıpkı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in buyurduğu gibi- cezalandırılacağı görüşündeyiz, derler.

Bu hususta diğerlerinin onlara karşı delillerinden birisi de, bizim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet ettiğimiz onun, Eslemli Uneys'e

10 4731 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

zina ettiği belirtilen kadının yanına gidip itiraf etmesi halinde recm cezasını uygulamasını emretmiş olması ayrıca celde cezası verilmesini emretmemiş olmasıdır.

Biz bunu birinci başlıkta senedi ile zikrettik. Yine bu hadiste o, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzurunda ayağa kalkarak ona: Ben ilim ehli kimselere sordum. Bana bu adamın karısına recm cezası verileceğini haber verdiler demekle birlikte ayrıca celdeden söz etmemiştir. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de bundan dolayı ona karşı çıkmamıştır.

İşte bu, o kadının işlemiş olduğu zina sebebiyle ona uygulanması gereken haddin celde olmadan yalnızca recmden ibaret olduğuna delildir.

Yine bu kanaati, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Mâiz *radıyallahu anh*'a yaptığı uygulamaya dair gelen rivayet de pekiştirmektedir.

٤٧٤٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا اَلْأَسْوَدُ عَنْ عَامِرٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ سِمَاكٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجَمَ مَاعِزًا.

4747- … Simâk'den, o Cabir b. Semura'dan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Mâiz'i recm etmiştir.[11]

***

Bu rivayetinde celdeden söz etmemiştir. İşte bizim bu türden zikretmiş olduğumuz rivayetlerde, muhsan olan kimsenin haddinin celde olmaksızın recmden ibaret olduğuna yeteri kadar delil bulunmaktadır.

Eğer bir kimse: Hakkında recm ve celdenin birlikte söz konusu olması, niçin özel olarak yalnızca recmin söz konusu olmasından daha uygun değildir? diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

Çünkü recm ile birlikte celdenin nesh edildiğini ortaya koyan bir delil vardır. O da şudur: Bizler, muhsan olmasının hükmü ile muhsan olmamasının hükmü arasında bir fark görmeden önce zina eden kimseye uygulanması

11 Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Eslemli Mâiz b. Malik'i recm etmesi ile ilgili hadis çeşitli yol ve senetlerle rivayet edilmiştir: Buhârî, Hudûd, 28; Müslim, Hudûd, 17, 19, 20, 22, 23; Ebu Davud, Hudûd, 7, 23, 24; Tirmizî, Hudûd, 4, 5, 8; İbn Mâce, Hudûd, 9; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 8, 238, 245, 255…

öngörülmüş olan asıl cezanın Yüce Allah'ın Kitabı'nda şu sözü ile nitelendirdiği şekilde olduğunu gördük: ***"Kadınlarınızdan fuhuş yapanlara karşı içinizden dört şahit getirin. Şayet şahitlik ederlerse ölüm onları alıp götürünceye ya da Allah onlara bir çıkar yol gösterinceye kadar onları evlerde alıkoyun"*** (en-Nisa, 4/15).

İşte zina eden kadının haddi bu idi. Ya ölünceye kadar evlerde alıkonulacaktı ya da Allah onlara bir yol gösterecekti.

Daha sonra bu, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Benden öğrenin. Allah, o kadınlara bir çıkar yol gösterdi"*** sözü ile nesh edildi ve daha sonra bizim Ubâde b. es-Sâmit'in rivayet ettiği hadiste sözünü ettiklerimiz zikredildi. İşte Yüce Allah'ın: ***"Ya da Allah onlara bir yol gösterinceye kadar"*** ayetinde sözü edilen yol budur. Allah Teala bu yolu Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in dili ile beyan ettiği şekilde göstermiş ve bu hususta evli olana celde ile recm cezasını, bekâr olana da celde ve sürgün cezasını farz kılmıştır.

Bizler, bu sözü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu ayetin nüzulünden sonra söylediğini, ayetin nüzulünden önce ise zina eden kimseye recmin herhangi bir şekilde vacip (farz) kılınmamış olduğunu biliyoruz. Çünkü zina eden kimsenin haddi, Aziz ve Celil olan Allah'ın Kitabı'nda açıkladığı şekilde evlerde hapsedilmek şeklindeydi.

Yüce Allah'ın: ***"Ya da Allah onlara bir çıkar yol gösterinceye kadar"*** sözü ile Ubâde b. es-Sâmit'in rivayet ettiği hadiste anlatılanlar arasında bir başka hüküm yoktur. Böylelikle bizler, Ubâde'den rivayet edilen hadiste sözü edilen hükmün ayetin nüzulünden sonra olduğunu, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in muhsan olup olmadığını sorduğu belirtilen Mâiz ile ilgili hadisin ise bundan da sonra olduğunu öğrendik. Çünkü bu hadiste muhsan olan kimse ile olmayan kimsenin haddi arasında fark gözetilmektedir. Aynı şekilde Ebu Hureyre ve Zeyd b. Halid yolu ile gelen hadiste de böyle bir ayrım söz konusudur. Rasulullah, bunda evli olmayanın hükmü ile evli olanın hükmü arasında fark gözeterek evli olmayan kimseye yüz celde ve bir yıl sürgün, evli olan kimseye ise recm cezası verileceğini ortaya koymuştur.

İşte bu, diğerinin hükmünü nesh etmektedir. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sonradan verdiği hüküm, önceden vermiş olduğu hükmü nesh eder.

Bundan dolayı Ebu Hureyre ile Zeyd b. Halid'in rivayet ettikleri hadiste sözünü ettiğimiz ile Mâiz *radıyallahu anh* ile ilgili hadiste sözünü ettiklerimiz, Ubâde yoluyla gelen hadiste belirtilenlerden daha önceliklidir. Ayrıca sağlıklı nazar (doğru düşünme ve kıyas) da bunu desteklemektedir.

Şöyle ki: Bizler, bütün haramların işlenmesi halinde üzerinde ittifak edilmiş cezaların aynı olduğunu görüyoruz.

Hırsızlık yapanın yalnızca el kesme cezasıyla, zina iftirasında bulunanın (kazf) ise yalnızca celde ile cezalandırılacağını görmemiz bu kabilden örneklerdir.

O halde buna göre kıyas yapılacak olursa muhsan zinakarın da sadece bir tek ceza ile cezalandırılması gerekir. Bu da, ittifakla kabul edilmiş olan recm cezasıdır. Üzerinde ittifak edilmemiş celde cezası hakkında söz konusu olmaz.

Bu aynı zamanda Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

Bir kişi: Ali *radıyallahu anh* Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sonra bu hüküm gereğince amel ettiği halde bunun nesh edilmiş olması nasıl mümkün olabilir? der ve bizlere şu rivayetleri zikredecek olursa:

٤٧٤٨- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ عَنْ سِمَاكٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى قَالَ: جَاءَتْ اِمْرَأَةٌ مِنْ هَمْدَانَ يُقَالُ لَهَا شُرَاحَةُ إِلَى عَلِيٍّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَقَالَتْ: إِنِّي زَنَيْتُ. فَرَدَّهَا حَتَّى شَهِدَتْ عَلَى نَفْسِهَا أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ فَأَمَرَ بِهَا فَجُلِدَتْ، ثُمَّ أَمَرَ بِهَا فَرُجِمَتْ.

4748- … Abdurrahman b. Ebi Leyla dedi ki: Şurâhe diye bilinen Hemdân'dan bir kadın Ali *radıyallahu anh*'a gelip: Ben zina ettim, dedi. Ali o kadını kendi aleyhine dört defa şahitlik edinceye kadar geri çevirdi. Sonra emir verdi, kadına celde vuruldu. Sonra yine emir verdi, kadın recm edildi.[12]

12 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 140.

٤٧٤٩- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

4749- … Bize Ebu'l-Ahvas tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٤٧٥٠- حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَمْرٍو الدِّمَشْقِيُّ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكَّارِ بْنِ بِلَالٍ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ بِشْرٍ عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ الرَّضْرَاضِ بْنِ أَسْعَدَ قَالَ: شَهِدْتُ عَلِيًّا رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ جَلَدَ شُرَاحَةَ ثُمَّ رَجَمَهَا.

4750- … Katâde'den, o er-Radrâd b. Es'ad'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ali *radıyallahu anh*'ın Şurâhe'ye celde vurduktan sonra onu recm ettiğine tanık oldum.

٤٧٥١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا مُوسَى بْنُ أَعْيَنَ عَنْ مُسْلِمٍ الْأَعْوَرِ عَنْ حَبَّةَ الْعَوْفِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: أَتَتْهُ شُرَاحَةُ فَأَقَرَّتْ عِنْدَهُ أَنَّهَا زَنَتْ فَقَالَ لَهَا عَلِيٌّ: فَلَعَلَّكِ غَصَبْتِ نَفْسَك قَالَتْ: أَتَيْتُ طَائِعَةً غَيْرَ مُكْرَهَةٍ قَالَ: فَأَخَّرَهَا حَتَّى وَلَدَتْ وَفَطَمَتْ وَلَدَهَا، ثُمَّ جَلَدَهَا الْحَدَّ بِإِقْرَارِهَا ثُمَّ دَفَنَهَا فِي الرَّحْبَةِ أَيْ الْفَضَاءِ الْوَاسِعِ الْوَاسِعِ إِلَى مَنْكِبِهَا ثُمَّ رَمَاهَا هُوَ أَوَّلَ النَّاسِ ثُمَّ قَالَ: ارْمُوا. ثُمَّ قَالَ: جَلَدْتُهَا بِكِتَابِ اللّٰهِ تَعَالَى وَرَجَمْتُهَا بِسُنَّةِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

4751- … Habbe el-Avfî'den, o Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Şurâhe, Ali'nin yanına gelip onun huzurunda zina ettiğini ikrar etti. Ali ona: "Belki sana tecavüz edilmiştir, dedi. Kadın: Hayır, zorlanmadan, isteyerek bu işi yaptım, dedi. (Habbe) dedi ki: Ali, kadın doğum yapıp çocuğunu sütten kesinceye kadar cezasını geciktirdi. Sonra kadının ikrarı sebebiyle ona had olarak celde vurdu. Ardından da onu er-Rahbe denilen yerde (yani geniş düzlükte) omzuna kadar gömdü. Bundan sonra da kendisi herkesten önce ona taş attı. Arkasından: Taş atın, dedi. Sonra da: "Yüce Allah'ın Kitabı gereğince ona celde vurdum. Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünneti gereğince de onu recm ettim" dedi.[13]

13 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 141, 143, 153.

٤٧٥٢- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ سَلَمَةَ عَنِ الشَّعْبِيِّ قَالَ: جَلَدَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ شُرَاحَةَ يَوْمَ الْخَمِيسِ وَرَجَمَهَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَقَالَ: جَلَدْتُهَا بِكِتَابِ اللّٰهِ تَعَالَى وَرَجَمْتُهَا بِسُنَّةِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

4752- … eş-Şa'bî dedi ki: Ali *radıyallahu anh* Perşembe günü Şurâhe'ye celde vurdu, Cuma günü de onu recm etti ve: "Yüce Allah'ın Kitabı gereğince ona celde vurdum. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünneti gereğince de onu recm ettim" dedi.

***

Bunları delil gösterene şöyle cevap verilir: Bu, her ne kadar zikrettiğimiz üzere Ali *radıyallahu anh*'dan rivayet edilmişse de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından Ali *radıyallahu anh*'dan başka kimselerden bu konuda Ali *radıyallahu anh*'dan nakledilmiş bu rivayete muhalif rivayetler gelmiştir. Bu rivayetler arasında şunlar da vardır:

٤٧٥٣- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُس عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللّٰهِ بْنُ عَبْدِ اللّٰهِ أَنَّ أَبَا وَاقِدٍ اللَّيْثِيَّ ثُمَّ الْأَشْجَعِيُّ أَخْبَرَهُ - وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ عُمَرَ مُقْدَمَهُ الشَّامَ بِالْجَابِيَةِ أَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، إِنَّ امْرَأَتِي زَنَتْ بِغُلَامِي فَهِيَ هَذِهِ تَعْتَرِفُ بِذَلِكَ، فَأَرْسَلَنِي فِي رَهْطٍ إِلَيْهَا نَسْأَلُهَا عَنْ ذَلِكَ فَجِئْتُهَا فَإِذَا هِيَ جَارِيَةٌ حَدِيثَةُ السِّنِّ. فَقُلْتُ: اَللّٰهُمَّ أَفْرِجْ فَاهَا الْيَوْمَ عَمَّا شِئْت، فَسَأَلْتُهَا وَأَخْبَرْتُهَا بِالَّذِي قَالَ زَوْجُهَا، فَقَالَتْ: صَدَقَ، فَبَلَّغْنَا ذَلِك عُمَرَ فَأَمَرَ بِرَجْمِهَا.

4753- … İbn Şihâb dedi ki: Bana Ubeydullah b. Abdullah'ın haber verdiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından Ebu Vâkıd el-Leysî el-Eşcaî kendisine haber vererek şöyle demiştir: Biz Şam'a geldiği sırada el-Câbiye'de Ömer *radıyallahu anh*'ın yanında iken ona bir adam gelip: Ey mü'minlerin emiri! Benim karım kölem ile zina etti. İşte bu odur ve bunu itiraf ediyor, dedi. Ömer beni bir topluluk ile birlikte o kadının yanına ona bu durumu sormak üzere gönderdi. Kadının yanına gittim. Onun yaşı küçük bir cariye (kız çocuğu) olduğunu gördüm. Bunun üzerine ben: Allah'ım, bugün

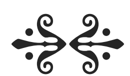
bunun ağzını dilediği şeyleri söylemek üzere aç diye dua ettim. Ona durumu sordum ve kocasının neler söylediğini ona bildirdim. Kadın da: Doğru söylemiş, dedi. Biz bunu Ömer'e bildirince o, kadının recm edilmesini emretti.

٤٧٥٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي وَاقِدٍ اللَّيْثِيِّ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ أَتَاهُ رَجُلٌ وَهُوَ بِالشَّامِ فَذَكَرَ لَهُ أَنَّهُ وَجَدَ مَعَ اِمْرَأَتِهِ رَجُلا، فَبَعَثَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ أَبَا وَاقِدٍ اللَّيْثِيَّ إِلَى اِمْرَأَتِهِ لِيَسْأَلَهَا عَنْ ذَلِكَ، فَأَتَاهَا وَعِنْدَهَا نِسْوَةٌ حَوْلَهَا فَذَكَرَ لَهَا اَلَّذِي قَالَهُ زَوْجُهَا لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، وَأَخْبَرَهَا أَنَّهَا لَا تُؤْخَذُ بِقَوْلِهِ، وَجَعَلَ يُلَقِّنُهَا أَشْبَاهَ ذَلِكَ لِتَنْتَزِعَ فَأَبَتْ أَنْ تَنْتَزِعَ وَثَبَتَتْ عَلَى الْاِعْتِرَافِ فَأَمَرَ بِهَا عُمَرُ، فَرُجِمَتْ.

4754- … Süleyman b. Yesâr'dan, onun Ebu Vâkıd el-Leysî'den rivayet ettiğine göre, Ömer b. el-Hattab'a Şam'da iken bir adam gelip ona karısı ile birlikte bir adam bulduğunu söyledi. Ömer b. el-Hattab, Ebu Vâkıd el-Leysî'yi bu durumu sormak üzere adamın karısının yanına gönderdi. Ebu Vâkıd kadının yanına gitti. Kadının etrafında başka kadınlar da vardı. Ona kocasının Ömer b. el-Hattab'a neler söylediğini nakletti ve kadına kocasının söylediği dolayısıyla sorgulanmayacağını bildirdi. İtiraf etmekten vazgeçsin diye buna benzer sözleri ona telkin edip durdu. Ancak kadın vazgeçmeyip itiraf etmekte ısrar etti. Bunun üzerine Ömer emir verdi, o da recm edildi.

***

İşte Ömer *radıyallahu anh*, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabının huzurunda o kadını recm etmeden önce celde ile cezalandırmamıştır. Bu ise, Ali *radıyallahu anh*'ın, Şurâhe'ye recm etmeden önce celde vurması şeklindeki uygulamasına muhaliftir. Bize göre, bu bölümde sözünü ettiğimiz hususlar dolayısıyla iki farklı uygulama arasında alınmaya daha uygun olan da budur.

٣- بَابُ الْاِعْتِرَافِ بِالزِّنَا الَّذِي يَجِبُ بِهِ الْحَدُّ مَا هُوَ؟

3- ZİNA HADDİNİ GEREKTİREN İTİRAFIN MAHİYETİ NEDİR?

Ebu Cafer dedi ki: Bazıları, erkek zina ettiğini bir defa ikrar edecek olursa ona zina haddi uygulanır görüşünü kabul etmiştir. Bunlar, bu görüşlerine bizim bu kitapta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakletmiş olduğumuz onun, Uneys *radıyallahu anh*'a söylediği: ***"Ey Uneys! Bu adamın karısının yanına git. Eğer itiraf ederse onu recm et"*** sözünü delil olarak göstermiş ve şöyle demişlerdir: İşte bu, bir defa zinayı itiraf etmenin haddi gerektirdiğine delildir.

Ancak bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek: Zina ettiğini itiraf eden bir kimseye, dört defa kendi aleyhine ikrarda bulunmadıkça zina haddi gerekmez, demişlerdir.

Ayrıca şöyle derler: Sizin sözünü ettiğiniz Uneys hadisinde, belirttiğiniz hususa delil olacak bir taraf yoktur. Çünkü onlar, Uneys'in (hadisindeki) zina ettiğini itiraf eden kimseye zina haddinin uygulanmasını gerektiren itirafın mahiyetini, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in onlara Mâiz ve başkalarının başından geçen olaylar sebebiyle öğretmiş olmasıyla öğrenmiş olabilirler. Bu sebeple Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, ona haddin uygulanmasını gerektiren itirafın mahiyetini bilip öğrenmiş olmasından sonra bu şekilde hitap etmiş olması mümkündür.

Ayrıca bundan başka bazı rivayetlerde itiraf eden kimseye haddin uygulanmasını gerektiren zina itirafının mahiyetini açıklamıştır.

Bu tür rivayetlerin bir kısmı şöyledir:

٤٧٥٥- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو أَحْمَدَ الزُّبَيْرِيُّ قَالَ: ثَنَا إِسْرَائِيلُ عَنْ جَابِرٍ عَنِ الشَّعْبِيِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبْزَى عَنْ أَبِي بَكْرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَدَّ مَاعِزًا أَرْبَعَ مَرَّاتٍ.

4755- … Abdurrahman b. Ebzâ'dan, o Ebu Bekir'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Mâiz'i dört defa geri çevirmiştir.

٤٧٥٦- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: أَخْبَرَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ أَرْطَاةَ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ الْمُغِيرَةِ الطَّائِفِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ الْمِقْدَامِ عَنِ ابْنِ الشَّدَّادِ عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ، فَأَتَاهُ رَجُلٌ فَأَقَرَّ عِنْدَهُ بِالزِّنَا، فَرَدَّهُ أَرْبَعًا ثُمَّ نَزَلَ فَأَمَرَنَا فَحَفَرْنَا لَهُ حُفْرَةً، لَيْسَتْ بِالطَّوِيلَةِ، فَأَمَرَ بِهِ فَرُجِمَ. فَارْتَحَلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَئِيبًا حَزِينًا، فَسِرْنَا حَتَّى نَزَلْنَا مَنْزِلاً فَقَالَ لِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا أَبَا ذَرٍّ أَلَمْ تَرَ إِلَى صَاحِبِكُمْ غُفِرَ لَهُ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ».

4756- … İbn Şeddâd'dan, o Ebu Zerr'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bir yolculukta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikteydik. Yanına bir adam gelip huzurunda zina ettiğini ikrar etti. Onu dört defa geri çevirdi. Sonra Hz. Peygamber konakladı. Bize verdiği emir üzerine onun için pek derin olmayan bir çukur kazdık. Sonra da verdiği emir ile o adam recm edildi.

Daha sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* üzüntülü ve kederli bir halde yeniden yola çıktı. Gece boyu yol aldık. Nihayet bir yerde konakladığımızda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana: ***"Ey Ebu Zerr! O arkadaşınızı gördün mü? Onun günahları bağışlandı ve o Cennete konuldu"*** dedi.[14]

٤٧٥٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ الزِّبْرِقَانُ وَأَبُو خَالِدٍ الْأَحْمَرُ عَنِ الْحَجَّاجِ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

14 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 179.

4757- … Bize İbrahim b. ez-Zibrikân ile Ebu Halid el-Ahmer, el-Haccâc'dan tahdis ettiler. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٤٧٥٨- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ الصَّيْرَفِيُّ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِمَاعِزٍ: «أَحَقٌّ مَا بَلَغَنِي عَنْكَ؟» قَالَ: وَمَا بَلَغَكَ عَنِّي؟ قَالَ: «بَلَغَنِي أَنَّكَ أَتَيْتَ جَارِيَةَ آلِ فُلَانٍ». فَأَقَرَّ عَلَى نَفْسِهِ أَرْبَعَ مَرَّاتٍ، فَأَمَرَ بِهِ فَرُجِمَ.

4758- … İkrime'den, onun İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Mâiz'e: ***"Senden bana ulaşan şey gerçek mi?"*** diye sordu. Mâiz: Hakkımda sana ne ulaştı ki? deyince Allah Rasulü: ***"Bana senin filan oğullarının cariyesine gittiğin haberi ulaştı"*** dedi. Mâiz de kendi hakkında dört defa ikrar etti. Daha sonra Hz. Peygamber'in verdiği emir üzerine recm edildi.

٤٧٥٩- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو غَسَّانَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

4759- … Bize Ebu Avâne tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٤٧٦٠- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيِّ أَنَّ رَجُلا مِنْ أَسْلَمَ أَتَى رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ، فَنَادَاهُ فَحَدَّثَهُ أَنَّهُ زَنَى فَأَعْرَضَ عَنْهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَتَنَحَّى لِشِقِّهِ الَّذِي أَعْرَضَ قِبَلَهُ، فَأَخْبَرَهُ أَنَّهُ زَنَى، وَشَهِدَ عَلَى نَفْسِهِ أَرْبَعَ مَرَّاتٍ. فَدَعَاهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «هَلْ بِكَ جُنُونٌ؟» قَالَ: لَا. قَالَ: «فَهَلْ أُحْصِنْتَ؟» قَالَ: نَعَمْ. فَأَمَرَ بِهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُرْجَمَ بِالْمُصَلَّى فَلَمَّا أَذْلَقَتْهُ الْحِجَارَةُ جَمَزَ حَتَّى أُدْرِكَ بِالْحَرَّةِ فَقُتِلَ بِهَا رَجْمًا.

4760- … Cabir b. Abdullah el-Ensârî'den rivayete göre, Eslemlilerden bir adam Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* mescitte iken yanına geldi. Ona seslenerek zina ettiğini söyledi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ondan

yüzünü başka tarafa çevirdi. Adam yüzünü döndüğü tarafa geçti ve ona zina ettiğini haber verip kendi aleyhine dört defa şahitlikte bulundu. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onu çağırarak: ***"Sende bir delilik var mı?"*** diye sordu. Adam: Hayır, dedi. Allah Rasulü: ***"Peki evlendin mi?"*** diye sordu. Adam: Evet, dedi. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* namazgâhta recm edilmesini emretti. Taşlar onun canını yakınca hızla koşmaya başladı. Nihayet el-Harre'de ona yetişildi ve o, taşlanarak orada öldürüldü.

٤٧٦١- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ وَعُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ قَالَا: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ أَشْعَرُ قَصِيرٌ ذُو عَضَلَاتٍ فَأَقَرَّ لَهُ بِالزِّنَا فَأَعْرَضَ عَنْهُ فَأَتَاهُ مِنْ قِبَلِ وَجْهِهِ الْآخَرِ، فَأَعْرَضَ عَنْهُ قَالَ: لَا أَدْرِي مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا فَأَمَرَ بِهِ فَرُجِمَ. قَالَ: فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِسَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ فَقَالَ: رَدَّهُ أَرْبَعَ مَرَّاتٍ.

4761- … Cabir b. Semura dedi ki: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e çok saçlı, kısa boylu, adaleli bir adam gelerek zina ettiğini ikrar etti. Allah Rasulü yüzünü ondan başka tarafa çevirdi. Bu sefer adam diğer yönden onun karşısına geçti. Yine ondan yüz çevirdi. (Hadisi Cabir'den rivayet eden Simâk b. Harb) dedi ki: İki defa mı, üç defa mı (bunları) söylediğini bilmiyorum. Verdiği emir üzerine adam recm edildi.

(Simâk) dedi ki: Ben bunu Said b. Cübeyr'e söyleyince o: Onu dört defa geri çevirdi, dedi.[15]

٤٧٦٢- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: رُدَّهُ مَرَّتَيْنِ.

---

15 Az önce iki mi üç mü söylediğini bilemiyorum diyenin Simâk olduğunu, burada da yine Said b. Cubeyr'e bunu zikredenin Simâk olduğunu belirtti. Çünkü İbn Hacer'in *Tehzîbu't-Tehzîb*, IV, 11'de belirttiği üzere Said b. Cubeyr'den rivayette bulunanlar arasında Simâk b. Harb de yer almaktadır (Çeviren).

4762- … Bize Şu'be tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti. Ancak: Onu iki defa geri çevirdi, dedi.

***

Bir kimse: Bu rivayette, bu kimseye dört defadan daha az sayıdaki ikrardan sonra had uygulanmıştır diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: Bu hadiste bir illet vardır, o da şudur:

٤٧٦٣- رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ حَدَّثَنَا قَالَ: ثنَا أَسَدُ بْنُ مُوسَى قَالَ: ثنَا إِسْرَائِيلُ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: أَتَى رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَاعِزُ بْنُ مَالِكٍ فَاعْتَرَفَ مَرَّتَيْنِ فَقَالَ: «اذْهَبُوا بِهِ». ثُمَّ رُدُّوهُ فَاعْتَرَفَ مَرَّتَيْنِ حَتَّى اِعْتَرَفَ أَرْبَعًا. فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اذْهَبُوا بِهِ فَارْجُمُوهُ».

4763- … Said b. Cübeyr'den, o İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Mâiz b. Malik, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna gelip iki defa itirafta bulundu. Bunun üzerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Onu götürün"*** dedi. Sonra onu geri getirdiler. İki defa daha itiraf etti. Nihayet dört defa itiraf etmiş oldu. Bu sefer Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Onu götürün, recm edin"*** dedi.

***

İşte bu hadiste, iki defa ikrar ettikten sonra onu götürdükleri sonra onun geri getirildiği arkasından da iki defa daha ikrarda bulunduğu belirtilmektedir.

Bu sebeple Cabir b. Semura *radıyallahu anh*'ın son iki itirafı sırasında hazır bulunup bundan önceki itirafında hazır bulunmamış, İbn Abbas *radıyallahu anh*'ın ise bütün ikrarları yaptığında hazır bulunmuş olması ve aynı şekilde dört defa ikrarı rivayet hususunda ona muvafakat edenlerin de görmüş olması mümkündür.

٤٧٦٤- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ يَزِيدَ بْنَ هَارُونَ قَالَ: أَخْبَرَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ هَضَّاضٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ مَاعِزَ بْنَ مَالِكٍ،

زَنَى فَأَتَى هُزَالا فَأَقَرَّ لَهُ أَنَّهُ زَنَى فَقَالَ لَهُ هُزَالٌ: إِيتَ نَبِيَّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبِرْهُ قَبْلَ أَنْ يَنْزِلَ فِيكَ قُرْآنٌ. فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنِّي زَنَيْتُ فَأَعْرَضَ عَنْهُ حَتَّى قَالَ ذَلِكَ أَرْبَعًا، فَأَمَرَ بِهِ فَرُجِمَ.

4764- … Abdurrahman b. Haddâd'dan, onun Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre, Mâiz b. Malik zina etti. Bunun üzerine Huzâl'ın yanına gidip ona zina ettiğini ikrar etti. Huzâl ona: Allah'ın Peygamberi'nin yanına git ve hakkında Kur'an inmeden önce ona bunu haber ver, dedi. Mâiz de Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e giderek: Ben zina ettim, dedi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu sözünü dört defa söyleyinceye kadar her seferinde yüzünü ondan başka tarafa çevirdi. Sonra da emir verdi, o da recm edildi.[16]

٤٧٦٥- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ: أَخْبَرَنَا شُعَيْبُ بْنُ أَبِي حَمْزَةَ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ وَسَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: أَتَى رَجُلٌ مِنْ أَسْلَمَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ فَنَادَاهُ، فَحَدَّثَهُ أَنَّهُ زَنَى، فَأَعْرَضَ عَنْهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَنَحَّى لِشِقِّهِ الَّذِي أَعْرَضَ قِبَلَهُ فَأَخْبَرَهُ بِأَنَّهُ زَنَى وَشَهِدَ عَلَى نَفْسِهِ أَرْبَعَ مَرَّاتٍ. فَدَعَاهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «هَلْ بِكَ جُنُونٌ؟» قَالَ: لَا، قَالَ: «فَهَلْ أُحْصِنْتَ؟» قَالَ: نَعَمْ. فَأَمَرَ بِهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُرْجَمَ بِالْمُصَلَّى.

4765- … *ez*-Zührî dedi ki: Bana Ebu Seleme ile Said b. el-Müseyyeb, Ebu Hureyre'nin şöyle dediğini haber verdiler: Eslemlilerden bir adam Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* mescitte iken geldi ve ona seslenerek zina etmiş olduğunu anlattı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ondan yüz çevirdi. Adam yüzünü çevirdiği tarafa geçip karşısında durdu ve zina ettiğini ona bildirip kendi aleyhine dört defa şahitlik etti. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onu çağırıp: ***"Sende bir delilik var mı?"*** diye sordu. Adam: Hayır, deyince Allah Rasulü: ***"Evli misin?"*** diye sordu. Adam:

16 Ebu Davud, Hudûd, 7; Tirmizî, Hudûd, 8; Malik, Hudûd, 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 216, 217.

Evet, dedi. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onun musallada (namazgâhta) recm edilmesini emretti.[17]

٤٧٦٦- حَدَّثَنَا فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ: ثَنَا بَشِيرُ بْنُ الْمُهَاجِرِ الْغَنَوِيُّ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ بَرِيرَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَتَاهُ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ مَاعِزُ بْنُ مَالِكٍ فَقَالَ: يَا نَبِيَّ اللهِ إِنِّي قَدْ زَنَيْتُ وَإِنِى أُرِيدُ أَنْ تُطَهِّرَنِي فَقَالَ لَهُ: «ارْجِعْ». فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْغَدِ أَتَاهُ أَيْضًا فَاعْتَرَفَ عِنْدَهُ بِالزِّنَا فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «ارْجِعْ». ثُمَّ أَرْسَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى قَوْمِهِ فَسَأَلَهُمْ عَنْهُ فَقَالَ: «مَا تَقُولُونَ فِي مَاعِزِ بْنِ مَالِكٍ؟ هَلْ تَرَوْنَ بِهِ بَأْسًا، أَوْ تُنْكِرُونَ مِنْ عَقْلِهِ شَيْئًا؟» فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ مَا نَرَى بِهِ بَأْسًا وَمَا نُنْكِرُ مِنْ عَقْلِهِ شَيْئًا. ثُمَّ عَادَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الثَّالِثَةَ فَاعْتَرَفَ أَيْضًا عِنْدَهُ بِالزِّنَا فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، طَهِّرْنِي. فَأَرْسَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى قَوْمِهِ فَسَأَلَهُمْ عَنْهُ فَقَالُوا لَهُ كَمَا قَالُوا فِي الْمَرَّةِ الْأُولَى: مَا نَرَى بِهِ بَأْسًا وَمَا نُنْكِرُ مِنْ عَقْلِهِ شَيْئًا. ثُمَّ رَجَعَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّابِعَةَ فَاعْتَرَفَ عِنْدَهُ بِالزِّنَا، فَأَمَرَ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَحُفِرَتْ لَهُ حُفْرَةٌ، فَجُعِلَ فِيهَا إِلَى صَدْرِهِ ثُمَّ أَمَرَ النَّاسَ أَنْ يَرْجُمُوهُ. قَالَ بُرَيْدَةُ: كُنَّا نَتَحَدَّثُ بَيْنَنَا - أَصْحَابَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - أَنَّ مَاعِزَ بْنَ مَالِكٍ لَوْ جَلَسَ فِي رَحْلِهِ بَعْدَ اعْتِرَافِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ لَمْ يَطْلُبْهُ، وَإِنَّمَا رَجَمَهُ عِنْدَ الرَّابِعَةِ فَلَمَّا كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَرْجُمْهُ بِإِقْرَارِهِ مَرَّةً وَلَا مَرَّتَيْنِ، وَلَا ثَلَاثًا دَلَّ ذَلِكَ أَنَّ الْحَدَّ لَمْ يَكُنْ وَجَبَ عَلَيْهِ بِذَلِكَ الْإِقْرَارِ ثُمَّ رَجَمَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِإِقْرَارِهِ فِي الْمَرَّةِ الرَّابِعَةِ.

4766- … Bize Beşir b. el-Muhacir el-Ganevî tahdis edip dedi ki: Bana Abdullah b. Berîre, babasından, onun şöyle dediğini tahdis etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanında oturuyordum. Mâiz b. Malik denilen bir

17 Buhârî, Ahkâm, 19; Müslim, Hudûd, 16, 22; Ebu Davud, Hudûd, 23; Tirmizî, Hudûd, 5; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 453.

adam ona gelerek: Ey Allah'ın Peygamberi! Ben zina ettim ve senin beni temizleyip arındırmanı istiyorum, dedi. Allah Rasulü ona: ***"Geri dön"*** dedi. Ertesi gün adam yine yanına gelip huzurunda zina ettiğini itiraf etti. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ona ***"Geri dön"*** dedi. Sonra Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* onun kavmine birisini göndererek Mâiz'in durumu hakkında sordurdu. ***"Maiz b. Malik hakkında ne dersiniz? Onun bir rahatsızlığının olduğunu ya da aklında bir dengesizlik bulunduğunu biliyor musunuz?"*** dedi. Onlar: Ey Allah'ın Rasulü! Biz, onda bir hastalık görmüyoruz, aklında bir dengesizlik bulunduğunu da bilmiyoruz, dediler.

Daha sonra Mâiz üçüncü defa Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e döndü. Yine onun huzurunda zina ettiğini itiraf etti ve: Ey Allah'ın Rasulü! Beni temizle, dedi.

Yine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* kavmine birisini gönderdi, onlara Mâiz'in durumu hakkında sordu. Yine kavmi ona birinci defada söyledikleri şekilde: Onda bir hastalık görmüyoruz, aklında bir hafiflik bulunduğunu da sanmıyoruz, dediler.

Sonra Mâiz, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e dördüncü defa döndü ve huzurunda zina ettiğini itiraf etti. Bu sefer Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in verdiği emir üzerine onun için bir çukur kazıldı. Göğsüne kadar o çukura gömüldü. Sonra da Hz. Peygamber, insanlara onu recm etmelerini emretti.

Bureyde dedi ki: Biz Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabı kendi aramızda şöyle konuşurduk: Mâiz b. Malik eğer üç defa itiraf ettikten sonra evinde otursaydı, Hz. Peygamber onun arkasından gitmezdi (recm edilmesini istemezdi). Onu ancak dördüncü defa itiraf edince recm etti.[18]

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, onu bir, iki ve hatta üç defa ikrarıyla recm etmediğine göre bu, bu sayıdaki ikrarı ile ona haddin gerekmediğine delildir. Daha sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onu dördüncü defa ikrar etmesi üzerine recm etmiştir.

İşte bu, ikrarda bulunan kimseye haddin uygulanmasını gerektiren zina

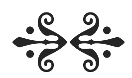
18 Müslim, Hudûd, 22, 23; Ebu Davud, Hudûd, 23; Dârimî, Hudûd, 17; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 347, 348.

ikrarının, bu işi yaptığını dört defa ikrar etmek ile gerçekleşeceğini ispatlamaktadır.

Bu kadar ikrarda bulunan bir kimseye had uygulanır. Bundan daha az ikrar eden kimseye had uygulanmaz.

Bu manayı bizim Bureyde'den naklettiğimiz rivayet söz konusu etmektedir. Bu da, kendisinin ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in onun dışındaki ashabının bu konuda söyledikleri ile ortaya çıkmaktadır ki biz bunu Fehd'in Ebu Nuaym'dan, onun Beşir b. el-Muhacir'den naklettiği hadisinde zikrettik.

Bu aynı zamanda Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür. Ayrıca Ali *radıyallahu anh* da Şurâhe ile ilgili uygulamasında bunun gereğince amel ederek onu dört defa geri çevirmiştir (bkz. 4748 no'lu hadis).

٤- بَابُ الرَّجُلِ يَزْنِي بِجَارِيَةِ امْرَأَتِهِ

4- KARISININ CARİYESİ İLE ZİNA EDEN ERKEK

٤٧٦٧- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا بَكْرُ بْنُ بَكَّارٍ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ قَتَادَةَ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ جَوْنِ بْنِ قَتَادَةَ عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْمُحَبِّقِ كَالْمُحَدِّثِ صَحَابِيٌّ أَنَّ رَجُلا زَنَا بِجَارِيَةِ امْرَأَتِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنْ كَانَ اسْتَكْرَهَهَا فَهِيَ حُرَّةٌ وَعَلَيْهَا مِثْلُهَا وَإِنْ كَانَتْ طَاوَعَتْهُ فَعَلَيْهِ مِثْلُهَا».

4767- … Seleme b. el-Muhabbik (el-Muhaddis gibi okunur, sahabidir)'den rivayete göre, bir adam karısının cariyesi ile zina etmişti. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Eğer erkek o cariyeyi zorlamışsa cariye hür olur ve erkeğin, onun bir benzerini (sahibine vermesi) gerekir. Eğer o cariye erkeğe itaat etmişse cariye ona ait olur ve o, onun bir benzerini (sahibine) ödemekle yükümlüdür."***[19]

٤٧٦٨- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ سَلَّامِ بْنِ مِسْكِينٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي قَالَ: سَأَلْتُ الْحَسَنَ عَنِ الرَّجُلِ يَقَعُ بِجَارِيَةِ امْرَأَتِهِ. فَقَالَ: حَدَّثَنِي قَبِيصَةُ بْنُ حُرَيْثٍ الْأَنْصَارِيُّ عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْمُحَبِّقِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ مِثْلَهُ وَزَادَ وَلَمْ يُقِمْ عَلَيْهِ حَدًّا.

---

19 Buhârî, İkrâh, 6; Ebu Davud, Hudûd, 27; Nesâî, Nikâh, 70; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 6.

4768- Bize İbn Ebi Davud tahdis edip dedi ki: Bize el-Kasım b. Sellâm b. Miskîn tahdis edip dedi ki: Bana babam tahdis edip dedi ki: el-Hasen'e karısının cariyesi ile zina eden adamın durumu hakkında soru sordum. O, bana şu cevabı verdi: Bana Kabîsa b. Hureys el-Ensârî, Seleme b. el-Muhabbik'ten tahdis etti. O Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi aynen nakletti ve "ve ona bir had uygulamadı" ibaresini ekledi.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları, bu kanaate sahip olmuş, karısının cariyesi ile zina eden kimse hakkındaki hüküm -Seleme yoluyla gelen bu hadiste belirtildiği şekilde- böyledir, demiş ve şunu eklemiştir: Ayrıca Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sonra Abdullah b. Mesud *radıyallahu anh* da bunun gereğince uygulama yapmıştır. Buna dair de şu rivayetleri zikretmişlerdir:

٤٧٦٩- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا وَهْبٌ، عَنْ شُعْبَةَ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ عَمِّهِ ابْنِ حَيَّانَ، أَنَّ رَجُلا أَتَى عَبْدَ اللهِ بْنَ مَسْعُودٍ فَقَالَ: إِنِّي زَنَيْتُ فَقَالَ: كَيْفَ صَنَعْتَ؟ قَالَ: وَقَعْتُ عَلَى جَارِيَةِ اِمْرَأَتِي. فَقَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ: اللهُ أَكْبَرُ إِنْ كُنْتَ اِسْتَكْرَهْتَهَا، فَأَعْتِقْهَا وَإِنْ كَانَتْ طَاوَعَتْكَ، فَأَعْتِقْ وَعَلَيْك مِثْلُهَا.

4769- … Mansûr'dan, o amcası İbn Hayyân'dan rivayet ettiğine göre, bir adam Abdullah b. Mesud'a gelerek: Ben zina ettim, dedi. Abdullah b. Mesud: Nasıl yaptın? diye sordu. Adam: Karımın cariyesi ile zina ettim, dedi. Bunun üzerine Abdullah b. Mesud dedi ki: Allahu ekber! Eğer sen onu zorlamışsan onu hürriyetine kavuştur. Şayet o sana itaat ederek bu iş olmuşsa yine (onu) hürriyetine kavuştur. Ayrıca sana onun gibi birisini (sahibine vermek) düşer.

***

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek: Hayır, biz, eğer muhsan ise bu kimsenin recm edileceği, muhsan değilse ona celde vurulacağı görüşündeyiz, derler.

Bu konuda kabul ettikleri görüşlerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilmiş rivayetlerden şunlar da delil gösterilmiştir:

٤٧٧٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا هُشَيْمُ بْنُ بَشِيرٍ عَنْ أَبِي بِشْرٍ عَنْ حَبِيبِ بْنِ سَالِمٍ أَنَّ رَجُلا وَقَعَ بِجَارِيَةِ اِمْرَأَتِهِ فَأَتَتْ اِمْرَأَتُهُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ فَأَخْبَرَتْهُ. فَقَالَ: أَمَا إِنَّ عِنْدِي فِي ذَلِكَ خَبَرًا ثَابِتًا أَخَذْتُهُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. إِنْ كُنْتِ أَذِنْتِ لَهُ جَلَدْتُهُ مِائَةً، وَإِنْ كُنْتِ لَمْ تَأْذَنِي لَهُ رَجَمْتُهُ.

4770- … Habîb b. Salim'den rivayete göre, bir adam karısının cariyesi ile zina etti. Adamın karısı en-Numan b. Beşir'e gelip durumu ona haber verince en-Numan: Bu hususta benim yanımda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den öğrenmiş olduğum sabit bir haber var. Eğer sen ona izin vermişsen ben de ona yüz celde vururum. Şayet ona izin vermediysen onu recm ederim, dedi.

٤٧٧١- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ الْحَوْضِيُّ قَالَ: ثَنَا هَمَّامٌ، قَالَ: سُئِلَ قَتَادَةُ عَنْ رَجُلٍ وَطِئَ جَارِيَةَ اِمْرَأَتِهِ فَحَدَّثَنَا عَنْ حَبِيبِ بْنِ يَسَافٍ عَنْ حَبِيبِ بْنِ سَالِمٍ أَنَّهَا رُفِعَتْ إِلَى النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ فَقَالَ: لَأَقْضِيَنَّ فِيهَا بِقَضَاءِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. إِنْ كَانَتْ أَحَلَّتْهَا لَهُ جَلَدْتُهُ مِائَةً وَإِنْ لَمْ تَكُنْ أَحَلَّتْهَا لَهُ رَجَمْتُهُ.

4771- … Bize Hemmâm tahdis edip dedi ki: Katâde'ye karısının cariyesi ile zina eden bir adamın durumu soruldu. O, bize Habîb b. Yesâf'dan tahdis etti. O da Habîb b. Salim'den rivayet ettiğine göre, bu(nun gibi bir dava) en-Numan b. Beşir'e getirildi. O şöyle dedi: Bu hususta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in verdiği hükmün aynısını vereceğim. Eğer o kadın cariyesi ile ilişki kurması için kocasına müsaade etmişse ben o adama yüz celde vururum. Eğer onunla ilişki kurmasına müsaade etmemişse o adamı recm ederim.

***

İşte bu hadisteki hüküm, birinci hadisteki hükme muhaliftir. Çünkü burada eğer kadın bu hususta kocasına izin vermemişse onun recm edileceği belirtilmektedir. en-Numan'ın: "Eğer ona izin vermişse biz ona yüz celde vururuz" sözünde geçen yüz celde bize göre bir tazirdir. Sanki o şüpheli bir yolla ilişki kurduğundan dolayı ona uygulanması gereken haddi gidermiş ve kendisine helal olmayan bir işi yaptığından dolayı da onu tazir etmiş gibidir.

Bir kimse: Yüz celde ile tazir caiz olur mu? diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: Evet, bizim daha önce bu kitabımızda evli olmayanın haddi bölümünde kölesini kasten öldüren bir adam hakkında Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den zikretmiş olduğumuz (4743 no'lu) hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yüz celde ile tazir cezası verdiğini gördük. İşte bize göre, en-Numan'ın sözünü ettiği bu hüküm, Seleme b. el-Muhabbik'in nakletmiş olduğu (4767 no'lu) rivayeti nesh edicidir.

Bunun böyle olmasının sebebi ise şudur: İslam'ın ilk dönemlerinde bazı fiiller sebebiyle bazı mali cezalar yine birtakım malları telef etmek sebebiyle bedeni bazı cezalar gerekebiliyordu.

İşte, bizim daha önce zekâtın Haşimoğullarına haram oluşu bölümünde zikretmiş olduğumuz Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, zekâtını vermeyen kimse hakkında söylemiş olduğu şu sözü de bu kabildendir: ***"Biz, o kimseden yaptığına bir ceza olmak üzere malının yarısı ile birlikte o zekâtı alacağız."***[20]

Şu rivayetler de bu kabildendir:

٤٧٧٢- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا نُعَيْمٌ، عَنِ ابْنِ ثَوْرٍ، عَنْ مَعْمَرٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ عِكْرِمَةَ أَحْسَبُهُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِي ضَالَّةِ الْإِبِلِ الْمَكْتُومَةِ: «غَرَامَتُهَا وَمِثْلُهَا مَعَهَا».

4772- … Ebu Hureyre'den rivayete göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* kaybolup da bulunan ve gizlenen develer hakkında: ***"Onun tazminatı ve onunla birlikte de aynen onun kadarı ödetilir"*** buyurmuştur.[21]

٤٧٧٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ وَهِشَامٌ عَنْ سَعِيدٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ، عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، أَنَّ رَجُلا مِنْ مُزَيْنَةَ أَتَى رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ كَيْفَ تَرَى فِي حَرِيسَةِ الْجَبَلِ؟ فَقَالَ: «لَيْسَ فِي شَيْءٍ مِنَ الْمَاشِيَةِ قَطْعٌ إِلا مَا أَوَاهُ الْمِرَاحُ فَبَلَغَ ثَمَنُهُ ثَمَنَ الْمِجَنِّ

20 Nesâî, Zekât, 7; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 2, 4.
21 Ebu Davud, Lukata, 18.

فَفِيهِ قَطْعُ الْيَدِ، وَمَا لَمْ يَبْلُغْ ثَمَنَ الْمِجَنِّ فَفِيهِ غَرَامَةُ مِثْلَيْهِ وَجَلَدَاتُ نَكَالٍ». قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ كَيْفَ تَرَى فِي الثَّمَرِ الْمُعَلَّقِ قَالَ: «هُوَ وَمِثْلُهُ مَعَهُ، وَالنَّكَالُ وَلَيْسَ فِي شَيْءٍ مِنَ الثَّمَرِ الْمُعَلَّقِ قَطْعٌ إِلا مَا أَوَاهُ الْجَرِينُ فَمَا أُخِذَ مِنَ الْجَرِينِ فَبَلَغَ ثَمَنُهُ ثَمَنَ الْمِجَنِّ فَفِيهِ الْقَطْعُ وَمَا لَمْ يَبْلُغْ ثَمَنَ الْمِجَنِّ، فَفِيهِ غَرَامَةُ مِثْلَيْهِ وَجَلَدَاتُ نَكَالٍ».

4773- … Abdullah b. Amr b. el-As'dan rivayete göre, Müzeyne'den bir adam Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına gelerek: Ey Allah'ın Rasulü! Dağda bulunup koruma altında olan (davarın çalınması) hakkında ne dersin? diye sordu. Allah Rasulü şöyle buyurdu: ***"Herhangi bir davarın çalınması sebebiyle el kesme cezası yoktur. Ancak ahırlarda, ağıllarda saklanıp değeri bir kalkan değerine ulaşanların çalınması halinde el kesme cezası vardır. Kalkan değerine ulaşmayanlarda ise iki katı tazminat ödettirilir ve ibret olmak üzere de birkaç celde vurulur."***

Adam: Ey Allah'ın Rasulü! (Dallarında) asılı bulunan meyve hakkında ne dersin? deyince o, şöyle buyurdu: ***"O ve onunla birlikte bir misli (tazminat olarak verilir). Bir de ibretli bir ceza verilir. Fakat dallarındaki meyvelerin hiçbirinde (el kesme cezası) yoktur. Ancak hurmaların kurutuldukları yerlerden alınması müstesnadır. Böyle bir yerden alınıp da değeri kalkanın değerine ulaşırsa bundan dolayı el kesme cezası vardır. Kalkan değerine ulaşmayan miktar dolayısıyla da iki katının tazminatı ödettirilir ve ibret olmak üzere birkaç celde vurulur."***[22]

***

İşte bu rivayetlerde belirtilen hallerde, cezalar belirtildiği şekilde uygulanıyordu. Bu hüküm faizin haram kılınması ile nesh edilinceye kadar böyleydi. Faiz haram kılınınca artık haksız olarak bir şey alandan aldığından başkasının alınmayacağı hükmünde karar kıldı. Ayrıca mal ile ilgili olmayan haramların çiğnenmesi sebebiyle mali cezalar söz konusu olmadı.

Bize göre, Seleme yoluyla gelen (4767 no'lu) hadis ilk dönemde idi. O dönemde karısının cariyesini zorlayarak zina eden bir kimsenin hükmü, yaptığı işin bir cezası olmak üzere o cariyenin onun aleyhine olacak şekilde hürriyetine kavuşturulması ve kendisinin de karısına onun gibi bir cariyeyi tazminat olarak ödemesi şeklinde idi.

22 Nesâî, Sârık, 12.

Eğer cariye ona itaat etmişse bu durumda o cariyenin sahibi olan kadın bu zinakar cariyeyi ona bırakır ve kocası da o cariyenin yerine temiz bir cariye vermekle yükümlü olur. Cariyenin kendisi de erkeğe itaat ettiğinden dolayı ayrıca hürriyetine kavuşturulmaz. Bununla, cariyenin erkeğe itaat etmesi ile zorlanması arasında bir fark gözetilmiş olmaktadır. Sonra bu hüküm nesh edildi ve mesele, bir kimsenin, mal almadan işlediği bir haram dolayısı ile mali tazminat ödemek suretiyle cezalandırılmaması, buna karşılık Allah'ın diğer zinakarlar için farz kılmış olduğu ceza ile cezalandırılması şeklini aldı.

İşte bu yaptığımız açıklamalar ile en-Numan'ın naklettiği rivayet sabit olmakta, buna karşılık Seleme b. el-Muhabbik'in naklettiği rivayetin nesh edildiği ortaya çıkmaktadır.

Bu hususta Abdullah b. Mesud'un, Seleme'den nakledilen rivayete uygun uygulama yapıp bu doğrultuda görüş sahibi olduğu şeklinde zikrettikleri rivayete gelince; bu konuda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından başkaları ona muhalefet etmiştir.

٤٧٧٤- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيِّ قَالَ: كَانَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ يَقُولُ: لَا أُوتَى بِرَجُلٍ وَقَعَ عَلَى جَارِيَةِ اِمْرَأَتِهِ إِلا رَجَمْتُهُ.

4774- … Ali b. Ebi Talib şöyle derdi: "Karısının cariyesi ile zina eden bir adam bana getirilecek olursa onu mutlaka recm ederim."

٤٧٧٥- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ أَبِي الزِّنَادِ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَمْزَةَ عَنْ عَمْرٍو الْأَسْلَمِيِّ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ عُمَرَ بَعَثَهُ مُصَدِّقًا عَلَى سَعْدِ بْنِ هُذَيْمٍ. فَأَتَى حَمْزَةَ بِمَالٍ لِيُصَدِّقَهُ. فَإِذَا رَجُلٌ يَقُولُ لِامْرَأَتِهِ: أَدِّي صَدَقَةَ مَالِ مَوْلَاكَ وَإِذَا الْمَرْأَةُ تَقُول لَهُ: بَلْ أَنْتَ أَدِّ صَدَقَةَ مَالِ ابْنِكَ. فَسَأَلَ حَمْزَةُ عَنْ أَمْرِهِمَا وَقَوْلِهِمَا فَأُخْبِرَ أَنَّ ذَلِكَ الرَّجُلَ زَوْجُ تِلْكَ الْمَرْأَةِ، وَأَنَّهُ وَقَعَ عَلَى جَارِيَةٍ لَهَا فَوَلَدَتْ وَلَدًا فَأَعْتَقَتْهُ اِمْرَأَتُهُ. قَالُوا: فَهَذَا الْمَالُ لِابْنِهِ مِنْ جَارِيَتِهَا. فَقَالَ حَمْزَةُ: لَأَرْجُمَنَّكَ بِأَحْجَارِكَ. فَقِيلَ لَهُ: أَصْلَحَكَ اللهُ إِنَّ أَمْرَهُ قَدْ رُفِعَ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فَجَلَدَهُ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ

عَنْهُ مِائَةً وَلَمْ يَرَ عَلَيْهِ الرَّجْمَ. فَأَخَذَ حَمْزَةُ بِالرَّجُلِ كَفِيلا حَتَّى قَدِمَ عَلَى عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، فَسَأَلَهُ عَمَّا ذَكَرَ مِنْ جَلْدِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ إِيَّاهُ وَلَمْ يَرَ عَلَيْهِ الرَّجْمَ. فَصَدَّقَهُمْ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ بِذَلِكَ مِنْ قَوْلِهِمْ، وَقَالَ: إِنَّمَا دَرَأَ عَنْهُ الرَّجْمَ أَنَّهُ عَذَرَهُ بِالْجَاهِلِيَّةِ.

4775- … Amr el-Eslemî'den, onun, babasından rivayet ettiğine göre, Ömer kendisini Sa'd b. Huzeym'in zekâtını toplamak üzere göndermişti. Hamza (senetteki Amr el-Eslemî'nin babası) sadakasını alması gereken bir mal gördü. Bu arada da bir adam karısına: Azatlı olan kişinin malının zekâtını öde, diyordu. Kadın da ona: Hayır, asıl sen oğlunun malının zekâtını öde, diyordu. Hamza her ikisinin durumunu ve söylediklerini soruşturdu. Ona, o adamın o kadının kocası olduğunu ve karısına ait bir cariye ile zina edip o cariyeden bir çocuğunun bulunduğunu, karısının da cariyeden doğan o çocuğu hürriyetine kavuşturduğunu söylediler ve: Bu mal bu kadının cariyesinden doğan adamın çocuğuna aittir, dediler.

Bunun üzerine Hamza (adama), seni kendi taşlarınla recm edeceğim, dedi. Hamza'ya: Allah seni ıslah etsin. Onun bu durumu Ömer b. el-Hattab'a dava olarak götürüldü. Ömer *radıyallahu anh* ona yüz celde vurdu ve onun recm edileceği kanaatini belirtmedi, denildi. Hamza adama kefil olacak birisini aldı. Nihayet Ömer *radıyallahu anh*'ın yanına gelince Ömer *radıyallahu anh*'ın o adama celde vurup onun recm edileceği kanaatinde olmadığı şeklinde söylenenlere dair ona soru sordu. Ömer *radıyallahu anh* onların bu konuda söylediklerini doğruladı ve: Ondan recm edilme cezasını uzaklaştıran, onun bilgisizliği sebebiyle mazur görülmesidir, dedi.

***

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından olan Hamza b. Amr, karısının cariyesi ile zina eden kimsenin recm edileceği görüşüne sahip olduğundan dolayı o adama kefil olacak birisini alıp götürüyor ve böylelikle Ömer *radıyallahu anh*'ın ona uygulanacak had hususundaki emrini öğrenmek istiyor. Ömer *radıyallahu anh* da onun bu uygulamasına karşı çıkmıyor.

Ali *radıyallahu anh*'dan gelen rivayet de en-Numan'ın Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den naklettiği rivayet de buna uygundur.

Diğer taraftan Hamza'nın rivayet ettiği bu hadiste Ömer *radıyallahu anh*'ın o adama yüz celde vurması şeklinde uyguladığı ceza, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından belli bir grubun huzurunda uygulanmış bir tazir cezasıdır.

İşte bu da, en-Numan'ın Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet ettiği hadiste, Hz. Peygamber'in, karısının cariyesi ile zina etmiş olan erkeğe yüz celde vurmakla yine ona tazir cezası uygulamayı murad ettiğine bir delildir.

Böylelikle Hamza'nın rivayet ettiği bu hadiste yer alan bütün hususlar en-Numan'ın Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den naklettiği rivayette anlatılanlara uygun düşmektedir.

Abdullah b. Mesud *radıyallahu anh*'a gelince; o, Seleme b. el-Muhabbik *radıyallahu anh*'ın rivayet etmiş olduğu ilk hükmü bilmekle birlikte en-Numan'ın onu nesh eden rivayetini bilmiyordu. Ömer, Ali ve Hamza b. Amr *radıyallahu anhum* ise bu hükmü bilmiş ve gereğince görüşlerini ifade etmişlerdi.

Diğer taraftan Ali de Abdullah *radıyallahu anh*'ın bu hususta nesh edilmiş olan hüküm gereğince hükmetmesine karşı çıkmıştır.

٤٧٧٦- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْحَسَنِ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَاصِمٍ، عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ قَالَ: ذُكِرَ لِعَلِيٍّ شَأْنُ الرَّجُلِ الَّذِي أَتَى ابْنَ مَسْعُودٍ وَامْرَأَتِهِ قَدْ وَقَعَ عَلَى جَارِيَةِ امْرَأَتِهِ فَلَمْ يَرَ عَلَيْهِ حَدًّا. فَقَالَ: عَلِيٌّ: لَوْ أَتَانِي صَاحِبُ ابْنِ أُمِّ عَبْدٍ، لَرَضَخْتُ رَأْسَهُ بِالْحِجَارَةِ فَلَمْ يَدْرِ ابْنُ أُمِّ عَبْدٍ مَا حَدَثَ بَعْدَهُ.

4776- … Muhammed b. Sîrîn dedi ki: Ali *radıyallahu anh*'a, İbn Mesud'un yanına gelip de karısının cariyesi ile zina eden adamın ve onun karısının durumundan söz edildi. Bunun üzerine Ali dedi ki: İbn Ümmü Abd'ın (Abdullah b. Mesud'un) yanına gelen adam benim yanıma gelse şüphesiz onun başını taşlarla kanatırdım. Çünkü İbn Ümmü Abd ondan sonra olan biteni bilmiyordu.

***

İşte İbn Mesud bunu bilmiyordu. Ali *radıyallahu anh* da İbn Mesud *radıyallahu anh*'ın bu konuda önceleri olan fakat daha sonra nesh edilmiş bulu-

nan bir emre bağlı kaldığını bildirmektedir. Bundan dolayı İbn Mesud *radıyallahu anh* bu olan biteni bilmiyordu.

Diğer taraftan bu hususta Alkame de Abdullah b. Mesud *radıyallahu anh*'a muhalefet etmiş ve Abdullah b. Mesud'un arkadaşları arasında en âlim kişi o olduğu halde ona muhalefet edenlerin görüşlerine meyletmiştir.

٤٧٧٧- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَلْقَمَةَ أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ رَجُلٍ أَتَى جَارِيَةَ اِمْرَأَتِهِ. فَقَالَ: مَا أُبَالِي إِيَّاهَا أَتَيْتُ أَوْ جَارِيَةَ اِمْرَأَةِ عَوْسَجَةَ.

4777- … İbrahim'den, onun Alkame'den rivayet ettiğine göre, ona karısının cariyesi ile zina etmiş bir adamın durumu hakkında soru soruldu. Bunun üzerine Alkame: Sen o cariye ile mi zina etmişsin yoksa Avsece'nin karısının cariyesi ile mi zina etmişsin aldırmam, dedi.

***

İşte Alkame, Abdullah b. Mes'ud *radıyallahu anh*'ın arkadaşlarının en üstünü ve bilgilisi olduğu halde, kendi katındaki üstün değerine rağmen Abdullah b. Mesud *radıyallahu anh*'ın görüşünü terk etmiş ve bir başka görüşü kabul etmiştir.

Bize göre bunun sebebi, Alkame'nin, Abdullah b. Mesud'un bu konuda benimsediği kanaatin nesh edilmiş olduğunu sabit görmüş olmasıdır. Biz de böyle diyoruz: Karısının cariyesi ile zina eden bir kimseye had uygulanır. Ancak: "Onun benim için helal olduğunu zannetmiştim" demesi ya da kadının o cariyeyi ona helal kıldığını belirtmiş olması gibi bir şüphenin bulunmasını iddia etmesi hali müstesnadır. Bu takdirde bu şüphe, haddi ondan uzaklaştırır ve o, tazir ile cezalandırılır. Ayrıca onun tazminat (ukr) da ödemesi gerekir.[23]

İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

23 Ukr: *Lisânu'l-Arab*'da "Şüpheli ilişki karşılığında kadına yapılan ödeme" olarak tanımlanmaktadır (Çeviren).

٥- بَابُ مَنْ تَزَوَّجَ اِمْرَأَةَ أَبِيهِ أَوْ ذَاتَ مَحْرَمٍ مِنْهُ فَدَخَلَ بِهَا

5- BABASININ KARISI (ÜVEY ANNESİ) İLE YA DA KENDİSİNE MAHREM OLAN BİR KADINLA EVLENİP DE ONUNLA GERDEĞE GİREN KİMSE(NİN HÜKMÜ)

٤٧٧٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: ثَنَا الْحَسَنُ بْنُ صَالِحٍ عَنِ السُّدِّيِّ عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ عَنِ الْبَرَاءِ، قَالَ: لَقِيتُ خَالِي وَمَعَهُ الرَّايَةُ. فَقُلْتُ: أَيْنَ تَذْهَبُ؟ فَقَالَ: أَرْسَلَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى رَجُلٍ تَزَوَّجَ اِمْرَأَةَ أَبِيهِ مِنْ بَعْدِهِ أَنْ أَضْرِبَ عُنُقَهُ أَوْ أَقْتُلَهُ.

4778- … es-Süddî'den, o Adiy b. Sâbit'ten, o el-Berâ'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Beraberinde sancak bulunduğu halde dayım ile karşılaştım. Ona nereye gidiyorsun? diye sordum. O: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* beni babasının ölümünden sonra onun karısı ile evlenen bir adama boynunu vurmam -ya da onu öldürmem- için gönderdi, dedi.[24]

٤٧٧٩- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ هُوَ ابْنُ مُنَازِلٍ وَأَبُو سَعِيدٍ الْأَشَجُّ قَالَا: ثَنَا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ عَنْ أَشْعَثَ عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ عَنِ الْبَرَاءِ قَالَ: مَرَّ بِي خَالِي أَبُو بُرْدَةَ بْنُ نِيَارٍ الْأَسْلَمِيُّ مَعَهُ اللِّوَاءُ فَذَكَرَ مِثْلَهُ إِلا أَنَّهُ قَالَ آتِيهِ بِرَأْسِهِ.

24 Tirmizî, Ahkâm, 25, Hudûd, 29; İbn Mâce, Hudûd, 35; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 430, 447, 448, IV, 291, 292, 295, 297.

4779- ... Eş'as'tan, o Adiy b. Sâbit'ten, o el-Berâ'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Dayım Ebu Bürde b. Niyâr el-Eslemî beraberinde sancak bulunduğu halde yanımdan geçti. Sonra hadisi aynen zikretti. Ancak: "(Allah Rasulü) kendisine, onun kafasını getirmemi (emretti)" dedi.[25]

٤٧٨٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ يَعْقُوبَ الطَّالَقَانِيُّ قَالَ: هُشَيْمٌ حَدَّثَنَاهُ قَالَ: أَخْبَرَنَا الْأَشْعَثُ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ، قَالَ: مَرَّ بِي الْحَارِثُ بْنُ عَمْرٍو، وَمَعَهُ لِوَاءٌ قَدْ عَقَدَهُ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ: إِلَى أَيِّ شَيْءٍ بَعَثَكَ؟ قَالَ: إِلَى رَجُلٍ تَزَوَّجَ امْرَأَةَ أَبِيهِ أَنْ أَضْرِبَ عُنُقَهُ.

4780- ... Adiy b. Sâbit'ten, o el-Berâ b. Âzib'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: el-Hâris b. Amr beraberinde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kendisine vermiş olduğu sancak bulunduğu halde yanımdan geçti. Ben: Seni niçin gönderdi? diye sordum. O: Babasının karısı ile evlenmiş bir adamın boynunu vurmam için gönderdi, dedi.[26]

٤٧٨١- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ هُوَ ابْنُ مُنَازِلٍ قَالَ: ثَنَا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ عَنْ أَشْعَثَ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

4781- ... Bize Hafs b. Gıyâs, Eş'as'tan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٤٧٨٢- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ عَنْ مُطَرِّفٍ عَنْ أَبِي الْجَهْمِ عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ: ضَلَّتْ إِبِلٌ لِي فَخَرَجْتُ فِي طَلَبِهَا فَإِذَا الْخَيْلُ قَدْ أَقْبَلَتْ فَلَمَّا رَأَى أَهْلُ الْمَاءِ الْخَيْلَ انْضَمُّوا إِلَيَّ وَجَاءُوا إِلَى خِبَاءٍ مِنْ تِلْكَ الْأَخْبِيَةِ فَاسْتَخْرَجُوا مِنْهَا رَجُلا فَضَرَبُوا عُنُقَهُ قَالُوا: هَذَا رَجُلٌ أَعْرَسَ بِامْرَأَةِ أَبِيهِ، فَبَعَثَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَتَلَهُ.

25 4778 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.
26 4778 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

4782- ... Ebu'l-Cehm'den, o el-Berâ b. Âzib'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Benim bir devem kaybolmuştu. Onu bulmak için dışarı çıktım. Karşıdan atlıların geldiğini gördüm. Suyun kenarında bulunanlar atlıları görünce benim yanıma geldiler. Atlılar, oradaki çadırlardan birine doğru gittiler, çadırın içinden bir adamı çıkartıp boynunu vurdular ve: Bu, babasının karısı ile gerdeğe giren bir adamdır. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona (bu askeri birliği) gönderdi ve onu öldürdü, dediler.[27]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, kendisine mahrem olan ve onunla evlenmesinin haram olduğunu bildiği halde mahremi ile evlenen ve onunla gerdeğe giren bir kimsenin hükmünün zinakarın hükmü ile aynı olduğu, ona zina haddi olan recm ya da celde cezası uygulanacağı kanaatini benimsemiş ve bu hususta bu rivayetleri delil göstermiştir.

Bu görüşü ifade edenler arasında Ebu Yusuf ve Muhammed -Allah'ın rahmeti onlara olsun- de vardır.

Bu hükümde başkaları onlara muhalefet ederek: Böyle bir durumda zina haddini uygulamak gerekmez. Ancak tazir ve ağır bir ceza vermek gerekir, demişlerdir.

Bu görüşü kabul edenler arasında Ebu Hanife ve Süfyan es-Sevrî -Allah'ın rahmeti onlara olsun- de vardır.

٤٧٨٣- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي يُوسُفَ عَنْ أَبِي حَنِيفَةَ بِذَلِكَ.

4783- Bize Süleyman b. Şuayb, babasından tahdis etti. O Muhammed'den, o Ebu Yusuf'tan, o Ebu Hanife'den bunu nakletti.

٤٧٨٤- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ: سَمِعْتُ سُفْيَانَ يَقُولُ فِي رَجُلٍ تَزَوَّجَ ذَاتَ مَحْرَمٍ مِنْهُ فَدَخَلَ بِهَا قَالَ: لَا حَدَّ عَلَيْهِ.

27 Ebu Davud, Hudûd, 26.

4784- Bize Fehd tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Nuaym tahdis edip dedi ki: Ben Süfyan'ı mahremi olan bir kadınla evlenip onunla gerdeğe giren bir adam hakkında: Ona had düşmez derken dinledim.

***

Ebu Hanife ile Süfyan es-Sevrî aleyhine sözünü ettiğimiz rivayetleri delil getirenlere karşı ikisinin lehine olan deliller arasında Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in öldürmeyi emretmiş olmakla birlikte ne recmden ne de haddin uygulanmasından söz etmiş olması da vardır.

Hep birlikte de böyle bir işi yapan kimseye ölüm cezası vermenin gerekmediğini, aksine ona -haddi gerekli görenlerin görüşüne göre- muhsan olması halinde recm uygulanması gerektiğini ittifakla kabul etmiştir.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* gönderdiği elçiye recmi uygulamasını emretmeyip ona o kişiyi öldürmesini emretmiş olması dolayısıyla buradaki öldürmenin, zina haddi olmadığı, aksine, bundan farklı bir gerekçeden dolayı olduğu sabit olmaktadır.

O da şudur: Bu şekilde evlenen o kişi, yaptığı bu işi helal kabul ederek yapmıştı. Tıpkı Cahiliyyede iken yaptıkları gibi. Bu haliyle o kişi mürted olmuştu. Bundan dolayı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de ona mürtede yapılan uygulamanın aynısının yapılmasını emretti.

İşte Ebu Hanife ve Süfyan -Allah'ın rahmeti onlara olsun- bu şekilde evlenen bir kimsenin, eğer bu işi helal kabul ederek yapmışsa öldürüleceğini söylüyorlardı.

Hadiste Ebu Hanife ve Süfyan'ın dediklerini geçersiz kılacak herhangi bir ifade bulunmadığına göre, onlara karşı delil olacak bir husus da yok demektir. Çünkü onlara muhalif kanaat belirtenlerin yaptıkları tevilin, onların tevilinden daha öncelikli olmasını gerektiren bir husus yoktur.

Ayrıca sözü geçen hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Ebu Bürde'ye sancak verdiği belirtilmektedir. Sancaklar ise ancak savaşmakla emrolunmuş kimselere verilirdi. Zina haddini uygulamak üzere gönderilmiş bir kimseye ise savaş emri verilmiş olmaz.

Yine hadiste Hz. Peygamber'in, onu babasının karısı ile evlenen bir adama gönderdiği belirtilmektedir. Fakat adamın onunla gerdeğe girmiş olduğundan söz edilmemektedir.

Bu ölüm cezasının, evlenen kimseye evlendiğinden dolayı verilmesi maksat olarak gözetilmişse bu durum, bunun bir ceza olduğuna ve gerdeğe girmekle değil de bizzat akdin kendisi ile bu cezanın uygulanması gerektiğine delildir. Böyle bir hüküm ise ancak akdi yapan kimsenin bu yaptığını helal görmesi halinde söz konusu olabilir.

Şayet bir kimse: Hadiste anlatılan olay bize göre o adamın evlenip onunla gerdeğe girmesiyle ilgilidir diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

Ancak aynı hadis sana muhalif kanaatte olanlara göre de onun o kadın ile evlenip bu evliliği helal görmesi hakkındadır.

Eğer: Hadiste böyle bir evliliği helal kabul ettiğini gösteren bir ifade yoktur diyecek olursa ona da şöyle cevap verilir:

Yine hadiste, o kadın ile gerdeğe girdiğinden de söz edilmiyor. Eğer senin, hadisin anlamını hadiste söz edilmeyen gerdeğe girmeye yorumlaman mümkün oluyor ise sana muhalif olan kimselerin de aynı hadisi yine onda söz edilmemiş olan helal kabul etmesi şeklinde yorumlamaları mümkün olur. Bu konuda birinci grup rivayetlerde bulunanlara göre bir fazlalık da rivayet edilmiştir.

٤٧٨٥- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ قَالَ: ثنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو عَنْ زَيْدِ بْنِ أَبِي أُنَيْسَةَ عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِيِّ عَنْ يَزِيدَ بْنِ الْبَرَاءِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: لَقِيَ خَالَهُ وَمَعَهُ رَايَةٌ فَقُلْتُ لَهُ: إِلَى أَيْنَ تَذْهَبُ؟ فَقَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى رَجُلٍ نَكَحَ امْرَأَةَ أَبِيهِ أَنْ أَقْتُلَهُ وَآخُذَ مَالَهُ.

4785- … Yezid b. el-Berâ'dan, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Babam, beraberinde sancak bulunduğu halde dayısı ile karşılaştı. Ona: Nereye gidiyorsun? diye sordum. Dayım: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, beni, babasının karısını nikâhlayan bir adama onu öldürmem ve malını almam için gönderdi, dedi.[28]

***

Yine buna yakın bir rivayet el-Berâ'dan başkasından da nakledilmiştir:

28 Ebu Davud, Hudûd, 26; Nesâî, Nikâh, 58; Dârimî, Nikâh, 43.

٤٧٨٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دَاوُدَ، وَفَهْدٌ وَمُحَمَّدُ بْنُ الْوَرْدِ قَالُوا: حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ مُنَازِلٍ الْكُوفِيُّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِدْرِيسَ عَنْ خَالِدِ بْنِ أَبِي كَرِيمَةَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ جَدَّهُ مُعَاوِيَةَ إِلَى رَجُلٍ عَرَّسَ بِامْرَأَةِ أَبِيهِ أَنْ يَضْرِبَ عُنُقَهُ وَيُخَمِّسَ مَالَهُ.

4786- … Muaviye b. Kurrâ'dan, onun, babasından rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, onun dedesi Muaviye'yi babasının karısı ile evlenmiş bir adamın boynunu vurması ve malının beşte birini alıp gelmesi için gönderdi.[29]

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu iki hadiste evlenen o adamın malının ve (diğer rivayette) beşte birinin alınmasını emretmiş olması, evlenen o kişinin, bu evliliği ile mürted ve muharib (kendisi ile savaşılabilen) bir kimse olduğuna, mürted oluşu dolayısıyla öldürülmesi gerektiğine, malının harbilerin malı gibi değerlendirildiğine delildir. Çünkü savaşa kalkışmamış mürtedin malının alınacağını ittifakla herkes kabul etmiştir. Ancak beşte birinin alınması konusunda böyle bir ittifak yoktur.

Bazıları -ki bunlar Ebu Hanife, onun arkadaşları ve onların görüşlerini kabul eden kimseler olup- onun malı Müslüman mirasçılarına aittir, demiştir.

Onlara muhalefet edenler ise şöyle demişlerdir: Malı bir fey (ganimet) olup malının beşte birinin alınması diye bir şey yoktur. Çünkü onun ele geçirilmesi için ne ata binilmiş ne de deve koşturulmuştur.

Ancak Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sözünü ettiğimiz evli adamın malının beşte birini alması ise bu adamın aynı zamanda hem mürted olmuş hem de muharebe etmiş (İslam yönetimine karşı baş kaldırmış) birisi olduğuna delildir.

Sözünü ettiğimiz bu açıklamalar ile Ebu Hanife ve Süfyan'a -Allah'ın rahmeti onlara olsun- karşı bu hadiste delil olacak bir taraf kalmamaktadır.

Eğer bir kimse: Bizler, böyle bir nikâhın sabit olmayan bir nikâh olduğunu gördük. Sâbit olmadığına göre, onun hiç akit yapılmamış hükmünde

29 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 295.

olması ve böylelikle buna binaen ilişki kuran kimsenin, nikâhsız ilişki kuran kimse gibi değerlendirilerek ona had vurulması gerekirdi diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

Eğer durum böyleyse niçin senin bize sorun bu şekildedir? Bu durumda senin, sorduğun soruda evlenmeden söz etmemen gerekirdi ve sen: Bir adam kendisine mahrem olan bir kadın ile zina etti, demeliydin.

Böyle diyecek olursan bizim de sana cevabımız şöyle olur: Ona had uygulamak gerekir. Eğer evlilik lafzını kullanıp ona nikâh adını verecek olursan, bu sabit olmasa dahi caiz ve fasid bir nikâh üzere ilişki kuran kimseye had söz konusu değildir.

Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*'ın, iddet süresi içerisinde bir kadın ile evlenen bir kimse hakkında sizin benimsediğiniz görüşün aksine delil olacak bir hüküm verdiğini görüyoruz. Oysa iddette ilişki kuran hiçbir kimse için bu konuda nikâh sabit olamaz. Bunu da şu rivayette görüyoruz:

٤٧٨٧- إِبْرَاهِيمَ بْنَ مَرْزُوقٍ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْلَمَةَ بْنِ قَعْنَبٍ قَالَ: ثَنَا مَالِكٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ وَسُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ أَنَّ طُلَيْحَةَ نَكَحَتْ فِي عِدَّتِهَا فَأُتِيَ بِهَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَضَرَبَهَا ضَرَبَاتٍ بِالْمِخْفَقَةِ وَضَرَبَ زَوْجَهَا وَفَرَّقَ بَيْنَهُمَا وَقَالَ أَيُّمَا اِمْرَأَةٍ نَكَحَتْ فِي عِدَّتِهَا فُرِّقَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ زَوْجِهَا الَّذِي نَكَحَتْ ثُمَّ اِعْتَدَّتْ بَقِيَّةَ عِدَّتِهَا مِنَ الْأَوَّلِ، ثُمَّ اِعْتَدَّتْ مِنَ الْآخَرِ وَإِنْ كَانَ دَخَلَ بِهَا الْآخَرُ ثُمَّ لَمْ يَنْكِحْهَا أَبَدًا، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ دَخَلَ بِهَا اِعْتَدَّتْ مِنَ الْأَوَّلِ وَكَانَ الْآخَرُ خَاطِبًا مِنَ الْخُطَّابِ.

4787- ... Said b. el-Müseyyeb ile Süleyman b. Yesâr'dan rivayete göre, Tuleyha iddet içerisinde iken nikâhlandı. Ömer b. el-Hattab'a getirildi. Ona elindeki kamçı ile birkaç darbe indirdiği gibi kocasına da vurdu ve onları birbirinden ayırarak şöyle dedi: Herhangi bir kadın iddeti içerisinde nikâhlanacak olursa nikâhlamış olduğu kocası ile birbirlerinden ayrılırlar. Sonra diğer kocasından iddet bekler. İsterse öteki onunla gerdeğe girmiş olsun. Daha sonra da sonraki koca onu ebediyen nikâhlayamaz. Eğer sonraki koca onunla gerdeğe girmemiş ise birincisinden iddet bekler, diğeri ise ona evlilik teklifi yapabilecek taliplerden biri olur.[30]

30 Malik, Nikâh, 27.

٤٧٨٨- حَدَّثَنَا يُونُس، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُس عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

4788- … Bana Yunus, İbn Şihâb'tan haber verdi. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٤٧٨٩- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ قَالَ: ثَنَا هِشَامُ بْنُ أَبِي عُبَيْدِ اللهِ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ أَنَّ رَجُلا تَزَوَّجَ امْرَأَةً فِي عِدَّتِهَا، فَرُفِعَ إِلَى عُمَرَ فَضَرَبَهَا دُونَ الْحَدِّ وَجَعَلَ لَهَا الصَّدَاقَ وَفَرَّقَ بَيْنَهُمَا وَقَالَ لَا يَجْتَمِعَانِ أَبَدًا. قَالَ: وَقَالَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: إِنْ تَابَا وَأَصْلَحَا جَعَلْتُهُمَا مَعَ الْخُطَّابِ.

4789- … Said b. el-Müseyyeb'den rivayete göre, bir adam iddeti içerisinde bir kadın ile evlendi. Bu husus Ömer'e dava edilince o kadına hadden daha aşağı bir miktar vurdu ve ona mehir verilmesini takdir etti. Onunla kocasını birbirinden ayırdı ve: Ebediyen bir araya gelemezler, dedi.

(Said b. el-Müseyyeb) dedi ki: Ali de: Eğer ikisi de tövbe edip (durumlarını) düzeltirlerse her ikisini de evliliğe talip olanlar arasına koyarım, dedi.

***

Ömer *radıyallahu anh*'ın, iddet içerisinde evlenen kadını ve erkeği kamçısı ile dövdüğünü görüyoruz. Yaptıklarının haram olduğunu bilmedikleri halde onları dövmesi ise imkânsız bir şeydir. Çünkü Hz. Ömer, kendisine karşı delilin ortaya konulmamış olduğu kimseleri cezalandırmayacak kadar Allah'ı bilen, tanıyan birisi idi.

Onları dövmüş olması ise, bu işi yapmadan önce bu yaptıklarının haram olduğuna dair delilin onlar tarafından bilindiğini göstermektedir. Yine de o her ikisine de had uygulamadı. Bunu, Rasulullah'ın ashabının huzurunda yapmıştı. Onlar da bu konuda ona uydular ve ona muhalefet etmediler.

İşte bu, eğer nikâh akdi yapılmışsa isterse sabit olmayan bir akit olsun, gerdeğe girdikten sonra mehrin gerekmesi, ondan dolayı (gerdekten dolayı) iddet beklemek, nesebin sübutu gibi hükümlerin de bu akit dolayısıyla sabit olduğuna dair sahih bir delildir. Sözünü ettiğimiz bütün bu hususları gerekti-

ren bir akit halinde ise haddin gerekmesi imkânsız olur. Çünkü haddi gerektiren şey zinanın kendisidir. Zina ise nesebin de mehrin de iddetin de sabit olmasını gerektirmez.

Bir kimse: Senin sözünü ettiğin böyle bir kimsenin, açıkladığın şekildeki bir nikâha dayanarak kendisine mahrem olan birisi ile cinsel ilişkide bulunması halinde zina etmiş sayılmasa dahi yaptığı bu iş zinadan daha ağırdır. O halde zinada uygulanması gereken cezanın bu fiil sebebiyle de uygulanma gereği öncelikle söz konusu olur, diyecek olursa ona şöyle denilir:

Sen bu sözlerinle, böyle bir işi zinanın dışına çıkarmış oluyorsun. Sen bu işin zinadan daha ağır olduğunu iddia ediyorsun, oysa zina gibi ya da zinadan daha büyük olan haram herhangi bir işin yapılmasıyla zinada gereken cezanın gerekmesi de söz konusu değildir. Çünkü cezalar, tevkif ile (Rasulün tespiti ve bildirmesi ile) öğrenilir, kıyas yoluyla öğrenilemez.

Nitekim Yüce Allah'ın içkiyi haram kıldığı gibi leşi, kanı ve domuz etini haram kıldığını görüyoruz. İçki içene haddi öngörmekle birlikte aynı şeyi her ne kadar onun yaptığı işin haramlığı ötekinin haram oluşu gibi olsa da domuz eti yiyene de leş yiyene de öngörmemiştir.

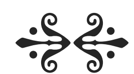
Aynı şekilde muhsan olan bir kadına zina iftirasında bulunmakta (kazfde) de Allah Teala seksen celde olarak bir had belirlemiş ayrıca iftirada bulunan kimsenin şahitliğinin kabul edilmemesi ile ona fasık denileceğini tespit etmiştir.

Oysa böyle bir cezayı bir kimseye kâfir iftirasında bulunan için tespit etmemiştir. Hâlbuki özü itibariyle küfür, kazfden daha büyük ve daha ağırdır.

Bu sebeple cezalar, özel birtakım şeyler hakkında tespit edilmekle birlikte ne benzerleri hakkında ne de onlardan daha büyük ve daha ağır olanlar hakkında öngörülmüştür.

Aynı şekilde Yüce Allah'ın zina ile ilgili tespit etmiş olduğu haddin de zinadan daha ağır olan şeyler hakkında uygulanması gerekmez.

İşte bu konuda bizim sözünü ettiğimiz bu açıklamalar doğru nazarın (akli düşünme ve kıyasın) kendisidir ve bu aynı zamanda Ebu Hanife ve Süfyan'ın -Yüce Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- da görüşüdür.

٦- بَابُ حَدِّ الْخَمْرِ

6- HAMR (İÇKİ) HADDİ

٤٧٩٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدُ بْنُ مُسَرْهَدٍ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي عَرُوبَةَ عَنِ الدَّانَاجِ عَنْ حُضَيْنِ بْنِ الْمُنْذِرِ الرَّقَاشِيِّ، أَبِي سَاسَانَ عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: جَلَدَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْخَمْرِ أَرْبَعِينَ، وَأَبُو بَكْرٍ أَرْبَعِينَ وَكَمَّلَهَا عُمَرُ ثَمَانِينَ، وَكُلٌّ سُنَّةٌ.

4790- … ed-Dânâc'dan, o Hudayn b. el-Münzir er-Rakâşî Ebu Sâsân'dan, o Ali'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* içki sebebiyle kırk celde vurdu. Ebu Bekir de kırk celde vurdu. Ömer bunu seksene tamamladı. Bunların hepsi de sünnettir.[31]

٤٧٩١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ الْمُخْتَارِ الْأَنْصَارِيُّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الدَّانَاجِ، قَالَ: ثَنَا حُضَيْنُ بْنُ الْمُنْذِرِ الرَّقَاشِيُّ قَالَ: شَهِدْتُ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ وَقَدْ أُتِيَ بِالْوَلِيدِ بْنِ عُقْبَةَ وَقَدْ صَلَّى بِأَهْلِ الْكُوفَةِ الصُّبْحَ أَرْبَعًا وَقَالَ: أَزِيدُكُمْ قَالَ: فَشَهِدَ عَلَيْهِ حُمْرَانُ وَرَجُلٌ آخَرُ.

31 Buhârî, Hudûd, 2, 4, 5; Müslim, Hudûd, 35, 36, 38; Ebu Davud, 35, 36; İbn Mâce, Hudûd, 16; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 82, 140, 144, 145.

قَالَ: فَشَهِدَ أَحَدُهُمَا أَنَّهُ رَآهُ يَشْرَبُهَا وَشَهِدَ الْآخَرُ أَنَّهُ رَآهُ يَقِيئُهَا. قَالَ: فَقَالَ عُثْمَانُ: إِنَّهُ لَمْ يَقِئْهَا حَتَّى شَرِبَهَا فَقَال عُثْمَانُ لِعَلِيٍّ: أَقِمْ عَلَيْهِ الْحَدَّ فَقَالَ عَلِيٌّ لِابْنِهِ الْحَسَنِ: أَقِمْ عَلَيْهِ الْحَدَّ. قَالَ: فَقَالَ الْحَسَنُ: وَلِّ حَارَّهَا مَنْ تَوَلَّى قَارَّهَا. قَالَ: فَقَالَ عَلِيٌّ لِعَبْدِ اللهِ بْنِ جَعْفَرٍ: أَقِمْ عَلَيْهِ الْحَدَّ فَأَخَذَ السَّوْطَ فَجَعَلَ يَجْلِدُهُ وَعَلِيٌّ يَعُدُّ حَتَّى بَلَغَ أَرْبَعِينَ ثُمَّ قَالَ لَهُ: أَمْسِكْ. ثُمَّ قَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَلَدَ أَرْبَعِينَ وَجَلَدَ أَبُو بَكْرٍ أَرْبَعِينَ وَجَلَدَ عُمَرُ ثَمَانِينَ وَكُلٌّ سُنَّةٌ وَهَذَا أَحَبُّ إِلَيَّ.

4791- … Bize Hudayn b. el-Munzir er-Rakâşî tahdis edip dedi ki: Osman b. Affân'ın huzuruna el-Velid b. Ukbe'nin getirilişine tanık oldum. Kufelilere sabah namazını dört rekât olarak kıldırmış ve: Size daha fazlasını da kıldırayım mı? demişti. (Hudayn) dedi ki: Humrân ve bir başka adam onun hakkında şahitlik etmişti.

(Hudayn) dedi ki: İkisinden biri onu içerken, diğeri ise ondan dolayı kusarken gördüğüne şahitlik etti.

(Hudayn) dedi ki: Bunun üzerine Osman: Bunu içmemiş olsaydı kusmazdı, dedi. Sonra da Osman, Ali'ye: Buna had uygula, dedi. Ali, oğlu Hasan'a: Buna had uygula, dedi. (Hudayn) dedi ki: el-Hasen'de: Sen bunun soğuğunu kim üstlenmiş ise sıcağını da ona yükle, dedi.[32]

(Hudayn) dedi ki: Bu sefer Ali, Abdullah b. Cafer'e: Haydi buna had uygula, dedi. Abdullah da kamçıyı alıp ona vurmaya başladı. Ali de vuruşlarını sayıyordu. Kırka vardıktan sonra ona: Dur, dedi. Sonra da: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* kırk celde vurdu. Ebu Bekir kırk celde vurdu. Ömer seksen celde vurdu. Hepsi de sünnet olmakla birlikte bunu daha çok severim, dedi.[33]

***

32 Bu ifade Arapça bir deyim olup bu işin rahatından kim istifade ediyorsa onun yorgunluk ve meşakkatini de o çeksin anlamında kinayeli bir deyimdir. Türkçede biri meşakkatini çeker, öbürü sefasını sürer deyimi ile davul birisinin boynunda, tokmak diğerinin boynunda şeklindeki deyimler de buna yakındır (Çeviren).

33 Müslim, Hudûd, 38; Ebu Davud, Hudûd, 35; Dârimî, Mukaddime, 20.

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları, içki içen kimseye uygulanması gereken haddin kırk celde olduğu kanaatini benimsemiş ve bu konuda bu rivayetleri delil göstermiştir.

Ancak bu hükümde başkaları, onlara muhalefet edip bu hadisin tutarsız olduğunu iddia etmiş ve Ali *radıyallahu anh*'ın böyle bir şey söylemiş olmasını kabul etmemişlerdir. Çünkü yine ondan buna muhalif ve bunu reddeden rivayet nakledilmiştir.

٤٧٩٢- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا الْخَصِيبُ بْنُ نَاصِحٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُسْلِمٍ عَنْ مُطَرِّفٍ عَنْ عُمَيْرِ بْنِ سَعِيدٍ النَّخَعِيِّ قَالَ: قَالَ عَلِيٌّ مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَجَلَدْنَاهُ فَمَاتَ وَدَيْنَاهُ لِأَنَّهُ شَيْءٌ صَنَعْنَاهُ.

4792- … Umeyr b. Said en-Nehaî şöyle dedi: Ali dedi ki: "Kim içki içer de ona celde vurduğumuz için ölürse onun diyetini öderiz. Çünkü bu, bizim yaptığımız bir şeydir."[34]

٤٧٩٣- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَصْبَهَانِيُّ قَالَ: أَخْبَرَنَا شَرِيكٌ، عَنْ أَبِي حُصَيْنٍ، عَنْ عُمَيْرِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: مَا حَدَدْتُ أَحَدًا حَدًّا فَمَاتَ فِيهِ فَوَجَدْتُ فِي نَفْسِي شَيْئًا إِلا الْخَمْرَ فَإِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يُسِنَّ فِيهَا شَيْئًا.

4793- … Umeyr b. Said'den, o Ali'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bir kimse had uyguladığım için ölmüşse, içki haddi dışında içimde bir şey bulmuş değilim. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu hususta sünnet olarak herhangi bir şey tespit etmedi.

***

İşte Ali *radıyallahu anh*, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in içki içmenin cezası hususunda herhangi bir haddi sünnet ile tespit etmemiş olduğunu haber vermektedir.

Diğer taraftan içki içen kimse ile ilgili Ali *radıyallahu anh*'dan gelen ri-

34 Buna yakın olarak: Buhârî, Hudûd, 4; Müslim, Hudûd, 39; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 125, 130.

vayet, aynı şekilde onun seksen celdeye kırk celdeyi tercih etmesi şeklindeki birinci hadiste belirtilenlere de muhaliftir.

٤٧٩٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي مَرْوَانَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: أُتِيَ عَلِيٌّ بِالنَّجَاشِيِّ قَدْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِي رَمَضَانَ فَضَرَبَهُ ثَمَانِينَ ثُمَّ أَمَرَ بِهِ إِلَى السِّجْنِ ثُمَّ أَخْرَجَهُ مِنَ الْغَدِ فَضَرَبَهُ عِشْرِينَ ثُمَّ قَالَ: إِنَّمَا جَلَدْتُكَ هَذِهِ الْعِشْرِينَ، لِإِفْطَارِكَ فِي رَمَضَانَ، وَجُرْأَتِكَ عَلَى اللهِ.

4794- … Ata b. Ebi Mervân'dan, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ali'ye Ramazan ayında içki içmiş Necâşî getirildi. Ona seksen celde vurdu sonra da onun hapse atılmasını emretti. Ertesi gün onu çıkardı ve ona yirmi celde daha vurdu. Sonra da: "Bu yirmi celdeyi sana vurmamın sebebi, Ramazan ayında oruç tutmaman ve Allah'a karşı bu şekilde cüretkârlık göstermendir, dedi.

٤٧٩٥- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي مُصْعَبٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَجُلًا شَرِبَ الْخَمْرَ فِي رَمَضَانَ، ثُمَّ ذَكَرَ نَحْوَهُ.

4795- … Ebu Mus'ab'dan, onun, babasından rivayet ettiğine göre, bir adam Ramazan ayında içki içti. Sonra hadisi buna yakın olarak zikretti.

٤٧٩٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ اللَّيْثِيُّ أَنَّ ابْنَ شِهَابٍ حَدَّثَهُ أَنَّ حُمَيْدَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ حَدَّثَهُ أَنَّ رَجُلًا مِنْ كَلْبٍ اِسْمُ قَبِيلَةٍ مِنَ الْعَرَبِ يُقَالُ لَهُ وَبْرَةُ أَخْبَرَهُ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ الصِّدِّيقَ كَانَ يَجْلِدُ فِي الشَّرَابِ أَرْبَعِينَ وَكَانَ عُمَرُ يَجْلِدُ فِيهَا أَرْبَعِينَ. قَالَ: فَبَعَثَنِي خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، فَقَدِمْت عَلَيْهِ فَقُلْتُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ خَالِدًا بَعَثَنِي إِلَيْكَ. قَالَ: فِيمَ؟ قُلْتُ: إِنَّ النَّاسَ قَدْ تَخَاوَفُوا الْعُقُوبَةَ وَانْهَمَكُوا فِي الْخَمْرِ فَمَا تَرَى فِي ذَلِكَ؟ فَقَالَ عُمَرُ لِمَنْ حَوْلَهُ: مَا تَرَوْنَ؟ فَقَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ: نَرَى يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ثَمَانِينَ جَلْدَةً. فَقَبِلَ ذَلِكَ عُمَرُ. فَكَانَ خَالِدُ أَوَّلَ مَنْ جَلَدَ ثَمَانِينَ ثُمَّ جَلَدَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ نَاسًا بَعْدَهُ.

4796- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verip dedi ki: Bana Üsâme b. Zeyd el-Leysî'nin haber verdiğine göre, İbn Şihâb kendisine şunu tahdis etmiştir: Humeyd b. Abdurrahman b. Avf'ın da kendisine tahdis ettiğine göre, -Araplardan bir kabile olan- Kelb kabilesinden Vebra denilen bir adam kendisine şunu haber vermiştir: Ebu Bekir es-Sıddîk, içki içmekten dolayı kırk celde vururdu. Ömer de bundan dolayı kırk celde vururdu.

(Vebra) dedi ki: Halid b. el-Velid beni Ömer b. el-Hattab'ın yanına gönderdi. Ben de onun yanına gittim ve: Ey mü'minlerin emiri! Halid beni yanına gönderdi, dedim. Ömer: Mesele nedir? diye sordu. Ben: İnsanlar cezadan korkmaz oldular ve içki içmeye koyuldular. Bu hususta görüşün nedir? dedim.

Ömer bunun üzerine etrafındakilere: Görüşünüz nedir? diye sordu. Ali b. Ebi Talib: Ey mü'minlerin emiri! Seksen celde vurulması görüşündeyiz, deyince Ömer de bunu kabul etti. Halid de ilk olarak seksen celde vuran kişi oldu. Ömer de onun arkasından daha başka kimselere (aynı şekilde) celde vurdu.

٤٧٩٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ قَالَ: ثَنَا أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ اللَّيْثِيُّ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ غَيْر أَنَّهُ قَالَ: فَأَتَيْتُ عُمَرَ فَوَجَدتْ عِنْدَهُ عَلِيًّا، وَطَلْحَةَ وَالزُّبَيْرَ أَوْ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْفٍ وَهُمْ مُتَّكِئُونَ فِي الْمَسْجِدِ فَذَكَرَ مِثْلَ مَا فِي حَدِيثِ يُونُسَ. غَيْرَ أَنَّهُ زَادَ فِي كَلَامِ عَلِيٍّ أَنَّهُ قَالَ: إِذَا سَكِرَ هَذَى وَإِذَا هَذَى افْتَرَى وَعَلَى الْمُفْتَرِي ثَمَانُونَ وَتَابَعَهُ أَصْحَابُهُ ثُمَّ ذَكَرَ الْحَدِيثَ.

4797- … Bize Üsâme b. Zeyd el-Leysî tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti. Ancak rivayetinde şunları söyledi: "Ömer'in yanına gittim. Yanında Ali, Talha, ez-Zübeyr ya da Abdurrahman b. Avf'ın bulunduğunu gördüm. Hepsi de mescitte yaslanmış oturuyordu. Sonra hadisi Yunus'un (4796 no'lu) hadisinde olduğu şekilde zikretti. Ancak Ali'nin sözlerine şu fazlalığı ekledi: "İçki içen sarhoş olduğunda hezeyan eder, hezeyan ettiğinde iftirada bulunur, iftira eden kimseye de seksen celde vurulur." Meclisinde bulunan diğer arkadaşları da ona uydu. Sonra hadisin geri kalan kısmını aynen zikretti.

***

Burada Ali *radıyallahu anh*'a buna dair soru sorulunca onun, hadleri nasıl örneklendirdiğini sonra da aralarından kendi görüşüyle nasıl bir had seçip onu iftira edenin haddine benzettiğini görüyoruz.

Eğer bu konuda o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen muayyen bir şey bilmiş olsaydı buna ihtiyacı olmazdı. Eğer yine bu konuda onunla aynı mecliste bulunan diğer arkadaşlarında da Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen bir bilgi bulunsaydı onlar, Ali'nin böyle bir hükmü istinbat yoluyla ve bunun benzerleri ile (kıyas ederek) çıkarmasına karşı gelirlerdi.

İşte Ali'nin ve arkadaşlarının sözünü ettiğimiz bu halde bulunmaları, onların bu konuda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen herhangi bir bilgiye sahip olmadıklarına delildir. Peki, durum böyle iken Ali *radıyallahu anh*'dan buna muhalif gelen bir rivayeti kabul etmek nasıl doğru olabilir?

٤٧٩٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَصْبَهَانِيُّ قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيِّ، عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: شَرِبَ نَفَرٌ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ الْخَمْرَ وَعَلَيْهِمْ يَوْمَئِذٍ يَزِيدُ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ وَقَالُوا: هِيَ حَلَالٌ وَتَأَوَّلُوا ﴿لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا﴾ الْآيَةَ. فَكَتَبَ فِيهِمْ إِلَى عُمَرَ. فَكَتَبَ عُمَرُ أَنِ ابْعَثْ بِهِمْ إِلَيَّ قَبْلَ أَنْ يُفْسِدُوا مَنْ قِبَلَكَ. فَلَمَّا قَدِمُوا عَلَى عُمَرَ اسْتَشَارَ فِيهِمْ النَّاسَ فَقَالُوا: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ نَرَى أَنَّهُمْ قَدْ كَذَبُوا عَلَى اللهِ وَشَرَعُوا فِي دِينِهِمْ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللهُ فَاضْرِبْ أَعْنَاقَهُمْ وَعَلِيٌّ سَاكِتٌ. فَقَالَ: مَا تَقُولُ يَا أَبَا الْحَسَنِ؟ قَالَ: أَرَى أَنْ تَسْتَتِيبَهُمْ، فَإِنْ تَابُوا ضَرَبْتَهُمْ ثَمَانِينَ ثَمَانِينَ لِشُرْبِهِمْ الْخَمْرَ، وَإِنْ لَمْ يَتُوبُوا ضَرَبْتَ أَعْنَاقَهُمْ فَإِنَّهُمْ قَدْ كَذَبُوا عَلَى اللهِ، وَشَرَعُوا فِي دِينِهِمْ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللهُ فَاسْتَتَابَهُمْ فَتَابُوا، فَضَرَبَهُمْ ثَمَانِينَ ثَمَانِينَ.

4798- … Ebu Abdurrahman es-Sülemî'den, o Ali'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Şam halkından birkaç kişi içki içti. O gün kumandanları Yezid b. Ebi Süfyan idi. Bunlar: İçki helaldir deyip Yüce Allah'ın: ***"İman edip salih amel işleyenlere… tattıklarından dolayı bir vebal yoktur"*** (el-Maide, 5/93)

sözünü tevil etmişlerdir. Yezid onların durumu hakkında Ömer'e mektup yazdı. Ömer de: "Senin yanında bulunan diğerlerini ifsad edip bozmadan önce onları bana gönder diye mektup yazdı.

Bunlar Ömer'in yanına geldiklerinde Ömer onlar hakkında insanlarla istişare etti. İstişarede bulunanlar: Ey Mü'minlerin emiri! Onların Allah'a yalan söylediklerini, dinlerinde Allah'ın izin vermediği bir şeyi şeriat olarak koyduklarını görüyoruz. Bu sebeple onların boyunlarını vur, dediler. Ali ise susuyordu.

Ömer: Ey Hasan'ın babası! Sen ne diyorsun? dedi. Ali: "Görüşüme göre, onların tövbe etmelerini iste. Tövbe ederlerse içki içtikleri için onlara seksener celde vur. Eğer tövbe etmezlerse boyunlarını vur. Çünkü Allah'a iftira etmiş ve dinlerinde Allah'ın izin vermediği bir şeyi kendilerine şeriat yapmışlar" dedi.

Ömer onlardan tövbe etmelerini isteyince onlar da tövbe ettiler. Bunun üzerine her birine seksen celde vurdu.

***

İşte bu hadiste Ali *radıyallahu anh*, Ömer *radıyallahu anh* kendisine bunlara uygulanacak hadde dair soru sorunca bunun seksen celde olduğunu söyleyerek cevap vermiş ve: İstersen kırk, istersen seksen celde vurursun, dememiştir.

İşte bu da, ed-Dânâc'ın rivayet etmiş olduğu (4790 no'lu) hadiste sözü edilen Ali *radıyallahu anh*'ın Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den kırk celde rivayet edip daha sonra onun bu husustaki tercihi ile alakalı nakledilenlere aykırıdır.

Ayrıca el-Velid'e vurduğu kamçının iki tarafının bulunduğu da rivayet edilmiştir. Bu sebeple her bir vuruş, iki vuruş idi.

٤٧٩٩- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا الْخَصِيبُ بْنُ نَاصِحٍ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ أَنَّ عَلِيًّا جَلَدَ الْوَلِيدَ أَرْبَعِينَ، بِسَوْطٍ لَهُ طَرَفَانِ.

4799- … Muhammed b. Ali'den rivayete göre, Ali, el-Velid'e iki ucu bulunan bir kamçı ile kırk celde vurdu.

٤٨٠٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو الْأَسْوَدِ عَنْ عُرْوَةَ أَنَّ عَلِيًّا جَلَدَ الْوَلِيدَ بْنَ عُقْبَةَ بِسَوْطٍ لَهُ ذَنَبَانِ، أَرْبَعِينَ جَلْدَةً فِي الْخَمْرِ قَالَ: وَذَلِكَ فِي زَمَنِ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ.

4800- … Urve'den rivayete göre, Ali, el-Velid b. Ukbe'ye içki içtiği için iki ucu bulunan bir kamçı ile kırk celde vurdu. (Urve) dedi ki: Bu da Osman b. Affân *radıyallahu anh* zamanında olmuştu.

***

İşte bu hadiste Ali *radıyallahu anh*'ın ona seksen celde vurduğu belirtilmektedir. Çünkü bu gibi kamçılardan her birisi iki kamçı eder.

O halde Ali *radıyallahu anh*'ın: Ben kırk celde vurmayı, seksen celde vurmaktan daha çok severim deyip arkasından kendisinin seksen celde vurması imkânsız bir şeydir. İşte bu da aynı şekilde ed-Dânâc'ın rivayet ettiği hadisin tutarsızlığına delildir.

Başkaları da Ali *radıyallahu anh*'dan bütün bunlara muhalif rivayet nakletmiştir:

٤٨٠١- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا حُسَيْنُ بْنُ عَبْدِ اللّٰهِ. ح.

4801- Bize Fehd tahdis edip dedi ki: Bize Hüseyn b. Abdullah tahdis etti, H.

٤٨٠٢- وَحَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْغَفَّارِ بْنُ دَاوُدَ وَعُثْمَانُ بْنُ صَالِحٍ قَالُوا: حَدَّثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ عَنْ خَالِدِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِلَالٍ عَنْ نَبِيهِ بْنِ وَهْبٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ جَلَدَ رَجُلًا فِي الْخَمْرِ ثَمَانِينَ غَيْرَ أَنَّ صَالِحًا قَالَ فِي حَدِيثِهِ: جَلَدَ رَجُلًا مِنْ بَنِي حَارِثِ بْنِ الْخَزْرَجِ.

4802- Bize Salih b. Abdurrahman da tahdis edip dedi ki: Bize Abdulgaffar b. Davud ile Osman b. Salih tahdis ettiler. (Hüseyn b. Abdullah'la birlikte) dediler ki: Bize İbn Lehîa, Halid b. Yezid'den tahdis etti. O Said b. Ebi

Hilâl'den, o Nebîh b. Vehb'den, o Muhammed b. Ali b. Ebi Talib'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, içki içtiği için bir adama seksen celde had vurdu.

Ancak Salih rivayet ettiği hadisinde: Haris b. el-Hazrec oğullarından bir adama celde vurdu, demiştir.

***

Bize göre, bu da aynı şekilde tutarsızdır. Bu, Ali *radıyallahu anh*'dan gelen sabit bir rivayet olamaz. Buna sebep ise Said'in onun sözü olarak nakletmiş olduğu şu rivayettir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* içki hususunda bir had tespit etmeden vefat etti. Onlar ise ondan sonra bunu seksen celde olarak tespit ettiler. Bunu da bu bölümde ondan zikretmiş olduğumuz rivayette yaptığı örneklendirme ile yapmıştır.

Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır. Fakat bize göre bu da, Ali *radıyallahu anh*'dan gelmiş olamaz. Onun, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen ve bu hadiste yer alan hükmü biliyorken içki içme haddini tespit etmek için bu yola başvurmaya ihtiyacı olmaz.

Diğer taraftan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den mütevatir olarak gelen rivayetler, onun, içki içen kimseye vurulacak haddin miktarı hususunda bilinen belirli bir sayıyı gözetmediğini ortaya koymaktadır. Hatta Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilen bazı rivayetlerde, onun böyle bir şeyi tespit etmemiş olduğu da belirtilmiştir. Nitekim Ali *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğimiz, onun: "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu hususta herhangi bir haddi sünnet olarak tespit etmeden vefat etti" şeklindeki ifadesi bunlardandır.

İşte bu hususta nakledilen rivayetlerin bir kısmı da şöyledir:

٤٨٠٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ اللَّيْثِيُّ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ حَدَّثَهُ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَزْهَرَ قَالَ: كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْآنَ وَهُوَ فِي الرِّحَالِ، يَلْتَمِسُ رَحْلَ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ يَوْمَ حُنَيْنٍ. فَبَيْنَمَا هُوَ كَذَلِكَ، أُتِيَ بِرَجُلٍ قَدْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَقَالَ لِلنَّاسِ: «اضْرِبُوهُ». فَمِنْهُمْ مَنْ ضَرَبَهُ بِالنِّعَالِ

وَمِنْهُمْ مَنْ ضَرَبَهُ بِالْعَصَا، وَمِنْهُمْ مَنْ ضَرَبَهُ بِالْمِيتَحَةِ، يُرِيدُ الْجَرِيدَةَ الرَّطْبَةَ. ثُمَّ أَخَذَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تُرَابًا مِنَ الْأَرْضِ، فَرَمَى بِهِ فِي وَجْهِهِ.

4803- … Abdurrahman b. Ezher dedi ki: Ben şu anda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i Huneyn günü Halid b. Velid'in kaldığı yeri çadırlar arasında araştırırken görür gibiyim. O, bu halde iken huzuruna içki içmiş bir adam getirildi. İnsanlara: ***"Ona vurun"*** dedi. Kimi ayakkabılarıyla, kimileri asa ile kimileri de elindeki yaş hurma dalı ile ona vurdu. Sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yerden bir parça toprak alıp onu yüzüne attı.[35]

٤٨٠٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ قَالَ: ثَنَا أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ شِهَابٍ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَزْهَرَ الزُّهْرِيُّ، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ حُنَيْنٍ يَتَخَلَّلُ النَّاسَ أَيْ يَدْخُلُ بَيْنَهُمْ يَسْأَلُ عَنْ مَنْزِلِ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ. فَأُتِيَ بِسَكْرَانَ فَأَمَرَ مَنْ كَانَ عِنْدَهُ فَضَرَبُوهُ بِمَا كَانَ فِي أَيْدِيهِمْ، ثُمَّ حَثَا عَلَيْهِ التُّرَابَ أَيْ رَمَى بِيَدِهِ عَلَيْهِ التُّرَابَ ثُمَّ أُتِيَ أَبُو بَكْرٍ بِسَكْرَانَ فَتَوَخَّى الَّذِي كَانَ مِنْ ضَرْبِهِمْ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضَرَبَهُ أَرْبَعِينَ.

4804- … Abdurrahman b. Ezher ez-Zührî dedi ki: Huneyn günü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i insanlar arasına girip Halid b. el-Velid'in kaldığı yeri sorarken gördüm. Bu sırada ona bir sarhoş getirildi. Yanında bulunanlara emir vermesi üzerine onlar ellerinde ne varsa onunla onu dövdüler. Sonra üzerine toprak attı. Daha sonra Ebu Bekir'e bir sarhoş getirildi. Ebu Bekir, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzurunda bulunanların vurdukları miktarı tespit etme yoluna gitti ve ona kırk sopa vurdu.

***

Gördüğünüz gibi Ebu Bekir, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sonra Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzurunda vurulan miktarı araştırarak kırk celde vurdurmuştur. Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu konuda bizzat açıkladığı tespit edilmiş belli bir miktarı onlara söylememişti.

35 Buhârî, Hudûd, 4; Ebu Davud, Hudûd, 35, 36.

٤٨٠٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ بْنُ التَّيَّاحِ عَنْ أَبِي الْوَدَّاكِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: لَا أَشْرَبُ نَبِيذًا بِجَرٍّ بَعْدَ إِذْ أُتِيَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِنَشْوَانَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ مَا شَرِبْتُ خَمْرًا إِنَّمَا شَرِبْتُ نَبِيذَ تَمْرٍ وَزَبِيبٍ فِي دُبَّاءَ. فَأَمَرَ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنُهِرَ بِالْأَيْدِي وَخُفِقَ بِالنِّعَالِ.

4805- … Ebu Said şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e sarhoş bir adam getirildi. Adam: Ey Allah'ın Rasulü! Ben içki içmedim, ben sadece bir kabak içerisinde ıslatılmış hurma ve kuru üzüm nebizi içtim, dedi. Bunun üzerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in emri ile ona ellerle ve ayakkabılarla vuruldu.[36]

٤٨٠٦- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا نَافِعُ بْنُ يَزِيدَ، قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ الْهَادِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ حَدَّثَهُ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أُتِيَ بِشَارِبٍ فَقَالَ: «اضْرِبُوهُ». فَمِنْهُمْ مَنْ ضَرَبَهُ بِيَدِهِ، وَبِثَوْبِهِ وَبِنَعْلِهِ.

4806- … Ebu Seleme b. Abdurrahman'dan, onun Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e içki içmiş birisi getirildi. O: ***"Ona vurun"*** dedi. Onlardan kimi eliyle, kimi elbisesiyle, kimi ayakkabısıyla ona vurdu.[37]

٤٨٠٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَنَسُ بْنُ عِيَاضٍ عَنْ يَزِيدَ بْنِ الْهَادِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

4807- … Ebu Seleme'den, o Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

36 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 51, III, 34.
37 4803 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

٤٨٠٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو قَالَ: ثَنَا أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَمُحَمَّدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ وَالزُّهْرِيُّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَزْهَرَ قَالَ: أُتِيَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَارِبٍ يَوْمَ حُنَيْنٍ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلنَّاسِ: «قُومُوا إِلَيْهِ». فَقَامَ النَّاسُ، فَضَرَبُوهُ بِنِعَالِهِمْ.

4808- … Abdurrahman b. Ezher dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e Huneyn günü içki içmiş birisi getirildi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* insanlara: ***"Ona kalkın (ve vurun)"*** dedi. İnsanlar da kalkıp ayakkabılarıyla ona vurdular.[38]

٤٨٠٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا الْمُعَلَّى بْنُ الْأَسَدِ قَالَ: ثَنَا وُهَيْبٌ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ الْحَارِثِ قَالَ: أُتِيَ بِالنُّعَيْمَانِ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ سَكْرَانُ. قَالَ: فَشَقَّ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَشَقَّةً شَدِيدَةً قَالَ: فَأَمَرَ مَنْ كَانَ فِي الْبَيْتِ أَنْ يَضْرِبُوهُ، قَالَ: فَضَرَبُوهُ بِالنِّعَالِ وَالْجَرِيدِ. قَالَ عُقْبَةُ: كُنْتُ فِيمَنْ ضَرَبَهُ.

4809- … Ukbe b. el-Hâris dedi ki: Nuaymân adındaki kişi sarhoş halde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna getirildi. (Ukbe) dedi ki: Bu, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e çok ağır geldi. Evde bulunanlara ona vurmalarını emretti. Ayakkabılarla ve hurma dallarıyla onu dövdüler. Ukbe dedi ki: Ben de onu dövenler arasındaydım.[39]

٤٨١٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ قَالَ: ثَنَا وُهَيْبٌ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ بِالنُّعْمَانِ أَوْ ابْنِ النُّعْمَانِ.

4810- … Bize Vuheyb tahdis etti. O, senediyle aynısını zikretti. Ancak: Numan ya da İbnu'n-Numan, dedi.

---

38 Ebu Davud, Hudûd, 36.
39 Buhârî, Hudûd, 4, 5; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 8.

٤٨١١ - حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَفَّانَ، قَالَ: ثَنَا وُهَيْبٌ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

4811- Bize İbrahim b. Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Affân tahdis edip dedi ki: Bize Vuheyb tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

***

İşte bizim sözünü ettiğimiz bu rivayetler, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in içki haddi olarak muhsan olmayan kimsenin zina etmesi haddinde ve kazf haddinde olduğu gibi onlara vurulacak belirli bir miktarı tespit etmemiş olduğunun delilidir.

Bir kimse: Ebu Said'den, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in içki içmekten dolayı iki ayakkabı ile kırkar kırkar vurduğu rivayet edilmiştir. Ömer *radıyallahu anh* da bu sebeple her bir ayakkabı vuruşu yerine bir kamçı tayin etmiştir diyecek olursa ona: Doğru söyledin, denilir. Çünkü;

٤٨١٢ - حَدَّثَنَا بِذَلِكَ مُحَمَّدُ بْنُ بَحْرٍ هُوَ ابْنُ مَطَرٍ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدَ بْنُ هَارُونَ قَالَ: أَخْبَرَنَا الْمَسْعُودِيُّ عَنْ زَيْدٍ الْعَمِّيِّ عَنْ أَبِي الصِّدِّيقِ أَوْ أَبِي نَضْرَةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَ ذَلِكَ.

4812- … Ebu's-Sıddîk ya da Ebu Nadra'dan, o Ebu Said el-Hudrî'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bunun aynısını rivayet etti.

***

Ancak bu hadiste de, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu vuruşlarla seksen vuruşu kastettiğine delil olacak bir taraf yoktur. Çünkü bunlarla sayısı belli olmayan bir vuruşu kastetmiş olması mümkündür. Bunun üzerine insanlar da vurmuş ve onların vuruşları toplam olarak sekseni bulmuş olabilir. Ömer *radıyallahu anh*, bu konuda insanlara belli bir miktarı tespit etmek isteyince bu vuruşları göz önünde bulundurdu ve her bir ayakkabı vuruşu yerine bir kamçı tespit etti.

Yine buna delil şu rivayettir:

٤٨١٣- حَدَّثَنَا، قَالَ: ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: ثَنَا هِشَامٌ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَلَدَ فِي الْخَمْرِ بِالْجَرِيدِ، وَالنِّعَالِ وَجَلَدَ أَبُو بَكْرٍ أَرْبَعِينَ. فَلَمَّا وَلِيَ عُمَرُ دَعَا النَّاسَ فَقَالَ: مَا تَرَوْنَ فِي حَدِّ الْخَمْرِ؟ فَقَالَ لَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ: أَرَى أَنْ تَجْعَلَهُ كَأَخْذِ الْحُدُودِ، وَتَجْعَلَ فِيهِ ثَمَانِينَ.

4813- … Katâde'den, onun Enes'ten rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, içki içmekten dolayı hurma dallarıyla, ayakkabılarla dövdürdü. Ebu Bekir de kırk celde vurdurdu. Ömer halife olunca insanları çağırarak: İçki haddi konusundaki görüşünüz nedir? diye sordu. Abdurrahman b. Avf ona: O haddi, hadlerin en hafifi gibi tespit etmeni ve bundan dolayı seksen (celde vurmayı) tayin etmeni uygun görüyorum, dedi.

***

Eğer Ömer *radıyallahu anh*, sözünü ettiğimiz Ebu Said el-Hudrî'nin rivayet ettiği hadiste içki içme haddinin seksen celde olduğuna dair Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in insanlara bir tayinde bulunmuş olduğunu bilseydi bu konuda ayrıca istişareye gerek duymazdı. Aksine o, bu konuda daha fazlası uygulanmayacak ve ondan aşağısına da inilmeyecek belli bir sayı istinbat edip ortaya koymaları için onlarla istişare etmiştir.

٤٨١٤- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ. ح

4814- … Bize Şu'be tahdis etti, H.

٤٨١٥- وَحَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا مُوسَى بْنُ دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا هَمَّامٌ قَالَا جَمِيعًا: عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُتِيَ بِرَجُلٍ شَرِبَ الْخَمْرَ، فَأَمَرَ بِهِ فَضُرِبَ بِجَرِيدَتَيْنِ نَحْوًا مِنْ أَرْبَعِينَ ثُمَّ صَنَعَ أَبُو بَكْرٍ مِثْلَ ذَلِكَ. فَلَمَّا كَانَ عُمَرُ، اسْتَشَارَ النَّاسَ، فَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَخَفُّ الْحُدُودِ ثَمَانُونَ فَفَعَلَ ذَلِكَ.

4815- … Enes b. Malik'ten rivayete göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna içki içmiş bir adam getirildi. Verdiği emir üzerine ona iki

hurma dalı ile kırka yakın vuruldu. Daha sonra Ebu Bekir de aynısını yaptı. Ömer halife olduktan sonra insanlarla istişare etti. Abdurrahman b. Avf: Ey Mü'minlerin emiri! Hadlerin en hafifi seksen (celde)dir, dedi. Ömer de bunu uyguladı.

***

Zikretmiş olduğumuz bu rivayetlerle, içki haddi hususunda belli sayıda celdenin tespit edilmesinin Ömer *radıyallahu anh* döneminde olduğu sabit olmuştur. Onların bu hususta tespit ettikleri miktar ise seksen celde olup bu miktar hakkında onlardan herhangi bir kimse onlara muhalefet etmemiştir.

Bu sebeple, hiç kimsenin bu hükmü bırakıp buna muhalif bir kanaat belirtmemesi gerekir. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabının icmaı -eğer vehimden ve yanılmadan uzak ise- bir hüccettir. Onların bu şekildeki icmaları ise, vehim ve yanılgıdan uzak hadisi nakletmeleri gibidir.

Onların hep birlikte yaptıkları nakil hiç kimsenin muhalefeti caiz olmayacak şekilde bir hüccet olduğu gibi hep birlikte benimsedikleri bir görüş de hiç kimsenin muhalefet etmesi caiz olmayan bir hüccettir.

٤٨١٦- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ عَنْ رَبِيعَةَ عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ، أَنَّ عُمَرَ صَلَّى عَلَى جِنَازَةٍ، فَلَمَّا انْصَرَفَ أَخَذَ بِيَدِ ابْنٍ لَهُ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ، إِنِّي وَجَدْتُ مِنْ هَذَا رِيحَ الشَّرَابِ وَإِنِّي سَائِلٌ عَنْهُ فَإِنْ كَانَ سَكِرَ جَلَدْنَاهُ. قَالَ السَّائِبُ: فَرَأَيْتُ عُمَرَ جَلَدَ ابْنَهُ بَعْدَ ذَلِكَ الْحَدَّ ثَمَانِينَ.

4816- … es-Sâib b. Yezid'den rivayete göre, Ömer bir cenaze namazı kıldırdı. Namazı bitirdikten sonra bir oğlunun elinden tuttu. Sonra insanlara dönerek şunları söyledi: "Ey insanlar! Ben bundan bir şarap kokusu aldım. Şimdi ben onun durumunu soruşturacağım. Şayet sarhoş olmuşsa (ona) celde vuracağız."

es-Sâib dedi ki: Bundan sonra Ömer'in, oğluna had olarak seksen celde vurduğunu gördüm.

٤٨١٧- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ: أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: ثَنَا السَّائِبُ فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

4817- … ez-Zührî dedi ki: Bize es-Sâib tahdis etti. O, hadisi aynen zikretti.

***

Bu ise Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabının huzurunda yapılmış bir uygulama idi. Onlardan hiç kimse onun bu yaptığına karşı çıkmadı. İşte bu, onların (bu hususta) ona tabi olduklarının delilidir.

Ayrıca içki haddinin seksen celde olarak belirlenmesi hususunda -eğer sabit ise- bir hadis rivayet edilmiştir. Söz konusu hadis şudur:

٤٨١٨- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ أَبِي إِسْرَائِيلَ قَالَ: ثَنَا هِشَامُ بْنُ يُوسُفَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ صَخْرٍ الْأَفْرِيقِيِّ عَنْ جَمِيلِ بْنِ كُرَيْبٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ شَرِبَ بَسْقَةَ خَمْرٍ، فَاجْلِدُوهُ ثَمَانِينَ».

4818- … Abdullah b. Yezid'den, o Abdullah b. Amr'dan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Her kim bir damla şarap dahi içerse ona seksen celde vurun."***

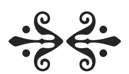
***

İşte içkinin haddi hususunda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* tarafından tespit edildiğini gördüğümüz miktar budur ve bu da seksen celdedir.

Eğer bu hadis sabit ise bununla seksen celde sabit olmuş olur. Şayet sabit değilse Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bu bölümde bundan önce sözünü ettiğimiz, onların seksen celde üzerindeki icmaları ve onun bunu hadlerin en hafifinden hareketle istinbat ettiği sabit olmuştur. İşte bu da, önceleri farklı uygulama yapılıyorken sonradan ona muhalif olarak yaptıkları icmalardan sayılır. Ümmü veled olan cariyelerin satışının yasaklanması, cenaze namazında getirilen tekbirler üzerinde icma etmeleri gibi. Oysa daha önceki uygulama bundan farklı idi.

Ümmü veled olan cariyelerin satılmaması hususunda onlara muhalefet etmemek gerektiği gibi içkinin haddini seksen celde olarak tespit ve tayin etmeleri hususunda da onlara muhalefet etmemek gerekir.

İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed b. el-Hasen'in -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşüdür.

٧- بَابُ مَنْ سَكِرَ أَرْبَعَ مَرَّاتٍ مَا حَدُّهُ؟

7- DÖRT DEFA İÇKİ İÇEN KİMSENİN HADDİ NEDİR?

٤٨١٩- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي عَرُوبَةَ عَنْ عَاصِمٍ عَنْ ذَكْوَانَ بْنِ أَبِي صَالِحٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنْ شَرِبُوا خَمْرًا، فَاجْلِدُوهُمْ ثُمَّ إِنْ شَرِبُوا فَاجْلِدُوهُمْ، ثُمَّ إِنْ شَرِبُوا عِنْدَ الرَّابِعَةِ فَاقْتُلُوهُمْ».

4819- … Muaviye b. Ebi Süfyan'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Şayet içki içerlerse onlara celde vurun. Sonra tekrar içerlerse yine onlara celde vurun. Arkasından dördüncü defa içtikleri takdirde onları öldürün."***[40]

٤٨٢٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا سَهْلُ بْنُ بَكَّارٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ مُغِيرَةَ عَنْ مَعْبَدٍ الْقَاصِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ الْجَدَلِيِّ عَنْ مُعَاوِيَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

40 Ebu Davud, Hudûd, 36.

4820- … Abdurrahman b. Abdullah el-Cedelî'den, o Muaviye'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٤٨٢١- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا قُرَّةُ بْنُ خَالِدٍ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ. قَالَ: فَقَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو: ائْتُونِي بِرَجُلٍ أُقِمْ عَلَيْهِ الْحَدَّ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَإِنْ لَمْ أَقْتُلْهُ فَأَنَا كَذَّابٌ.

4821- … Abdullah b. Amr b. el-Âs'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

(el-Hasen) dedi ki: Sonra Abdullah b. Amr dedi ki: "Bana üç defa kendisine had uyguladığım bir adam getirin. Eğer (dördüncüsünde) onu öldürmezsem ben bir yalancıyım."

٤٨٢٢- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا هَدْبَةُ بِفَتْحِ أَوَّلِهِ وَسُكُونِ الدَّالِ وَبَعْدَهَا مُوَحَّدَةٌ قَالَ: ثَنَا هَمَّامٌ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ، وَلَمْ يَذْكُرْ قَوْلَ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو.

4822- … Şehr b. Havşeb'den, o Abdullah b. Amr'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti. Ancak Abdullah b. Amr'ın sözünü zikretmedi.

٤٨٢٣- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عَمْرٍو الزَّهْرَانِيُّ. ح.

4823- … Bize Bişr b. Amr ez-Zehrânî tahdis etti, H.

٤٨٢٤- وَحَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَا: ثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

4824- ... Ebu Seleme'den, o Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٤٨٢٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ ثَنَا مَكِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: ثَنَا دَاوُدُ بْنُ يَزِيدَ الْأَوْدِيُّ عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ عَنْ خَالِدِ بْنِ جَرِيرٍ عَنْ جَرِيرٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

4825- ... Cerîr'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٤٨٢٦- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ قَالَ: ثَنَا ابْنُ هُبَيْرَةَ أَنَّ أَبَا سُلَيْمَانَ، مَوْلَى أُمِّ سَلَمَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدَّثَهُ أَنَّ أَبَا رَمْثَةَ الْبَلَوِيَّ أَخْبَرَهُ أَنَّ رَجُلا مِنْهُمْ شَرِبَ الْخَمْرَ، فَأَتَوْا بِهِ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضَرَبَهُ، ثُمَّ شَرِبَ الثَّانِيَةَ، فَأَتَوْا بِهِ فَضَرَبَهُ، ثُمَّ شَرِبَ فَأَتَوْا بِهِ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَا أَدْرِي قَالَ فِي الثَّالِثَةِ أَوْ الرَّابِعَةِ فَأَمَرَ بِهِ فَجُعِلَ عَلَى الْعَجَلِ، ثُمَّ ضُرِبَ عُنُقُهُ.

4826- ... Bize İbn Hubeyra'nın tahdis ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in eşi Ümmü Seleme'nin azatlısı Ebu Süleyman'ın kendisine tahdis ettiğine göre, Ebu Ramse el-Belevî ona şunu haber vermiştir: Kavimlerinden bir adam içki içmişti. Adamı alıp Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna getirdiler. Hz. Peygamber onu dövdü. Arkasından ikinci defa içti, yine onu götürdüler, tekrar onu dövdü. Sonra bir defa daha içti ve onu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e getirdiler. Üçüncüsünde mi yoksa dördüncüsünde mi dediğini bilemiyorum. Sonra emir verdi ve bir hurma ağacı kütüğüne çıkartıldıktan sonra boynu vuruldu.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bazıları bu rivayetleri kabul edip bunları taklit etmiş ve dört defa içki içen kimsenin haddinin ölüm olduğunu ileri sürmüştür.

Ancak bu hükümde başkaları onlara muhalefet ederek: Dördüncü defadaki haddi, birinci defadaki haddi gibidir demiş ve onlara karşı bu hususta şu rivayetleri delil göstermişlerdir:

٤٨٢٧- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا حِبَّانُ بْنُ هِلَالٍ.

4827- Bize Yezid b. Sinan tahdis edip dedi ki: Bize Hibbân b. Hilâl tahdis etti.

٤٨٢٨- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَارِمُ بْنُ الْفَضْلِ قَالَا: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ أَنَّ أُمَامَةَ بْنَ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ هَكَذَا قَالَ ابْنُ مَرْزُوقٍ فِي حَدِيثِهِ. وَقَالَ يَزِيدُ فِي حَدِيثِهِ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ قَالَ: كُنَّا مَعَ عُثْمَانَ وَهُوَ مَحْصُورٌ فَقَالَ: عَلَامَ تَقْتُلُونِي؟ وَقَدْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لَا يَحِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ، إِلا بِإِحْدَى ثَلَاثٍ، النَّفْسُ بِالنَّفْسِ، وَالثَّيِّبُ الزَّانِي، وَالْمُفَارِقُ دِينَهُ التَّارِكُ لِلْجَمَاعَةِ».

4828- … Bize Hammâd b. Zeyd'in Yahya b. Said'den tahdis ettiğine göre, Ümâme b. Sehm b. Huneyf -İbn Merzûk rivayetinde böyle demiştir. Yezid de rivayetinde: Ebu Ümâme b. Sehl b. Huneyf'ten demiştir.- şöyle demiştir: Bizler muhasara altında iken Osman ile beraber idik. O dedi ki: Beni neden dolayı öldürüyorsunuz? Hâlbuki Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Müslüman bir kimsenin kanı ancak şu üç husustan birisi sebebiyle helal olur: Cana karşılık can, zina eden evli ve dininden ayrılıp cemaati terk eden kimse."***[41]

٤٨٢٩- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالَ: ثَنَا أَبِي عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُرَّةَ عَنِ ابْنِ مَسْرُوقٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

4829- … Abdullah b. Mürre b. Mesrûk'tan, o Abdullah'tan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

41 Buhârî, Diyât, 6; Müslim, Kasâme, 25, 26; Ebu Davud, Hudûd, 1; Tirmizî, Hudûd, 15, Diyât, 10; Nesâî, Tahrîmu'd-Dem, 5, Kasâme, 6; İbn Mâce, Hudûd, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 61, 65, 70…

٤٨٣٠- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ وَأَبُو أُمَيَّةَ قَالَا: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُوسَى، قَالَ: أَخْبَرَنَا شَيْبَانُ عَنِ الْأَعْمَشِ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

4830- … Bize Şeybân, el-Ameş'ten haber verdi. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٤٨٣١- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ قَالَ: ثَنَا قَبِيصَةُ بْنُ عُقْبَةَ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنِ الْأَعْمَشِ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

4831- … Bize Süfyan, el-Ameş'ten tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٤٨٣٢- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَابِقٍ قَالَ: ثَنَا زَائِدَةُ. ح.

4832- … Bize Zâide tahdis etti, H.

٤٨٣٣- وَحَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ. ح.

4833- … Bize Ubeydullah tahdis etti, H.

٤٨٣٤- وَحَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ أَيْضًا قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ قَالَ: ثَنَا زَائِدَةُ، قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ سَابِقٍ فِي حَدِيثِهِ، قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ عَنِ الْأَعْمَشِ وَقَالَ عُبَيْدُ اللهِ فِي حَدِيثِهِ عَنِ الْأَعْمَشِ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ. قَالَ سُلَيْمَانُ: فَحَدَّثْتُ بِهِ إِبْرَاهِيمَ فَقَالَ: حَدَّثَنِي الْأَسْوَدُ عَنْ عَائِشَةَ مِثْلَهُ.

4834- … Bize Zâide tahdis edip dedi ki: Muhammed b. Sâbık rivayetinde dedi ki: Bize Süleyman, el-Ameş'ten tahdis etti. Ubeydullah da rivayetinde el-Ameş'ten deyip hadisi senediyle aynen zikretti.

Süleyman dedi ki: Ben bu hadisi İbrahim'e nakledince o: Bana el-Esved, Aişe'den aynısını tahdis etti, dedi.

٤٨٣٥- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ سُفْيَانَ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ عَمْرِو بْنِ غَالِبٍ قَالَ: دَخَلَ الْأَشْتَرُ عَلَى عَائِشَةَ فَقَالَتْ: أَرَدْتُ قَتْلَ ابْنِ أُخْتِي؟ فَقَالَ:

لَقَدْ حَرَصَ عَلَى قَتْلِي وَحَرَصْتُ عَلَى قَتْلِهِ. فَقَالَتْ: أَمَا إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ فَذَكَرْتُ مِثْلَهُ.

4835- … Amr b. Gâlib dedi ki: el-Eşter, Aişe *radıyallahu anhâ*'nın huzuruna girdi. Aişe: Sen kız kardeşinin oğlunu öldürmek mi istedin? dedi. el-Eşter: O da beni öldürmek istemişti, ben de onu öldürmek istemiştim, dedi. Aişe: Ben Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim deyip aynısını zikretti.

***

İşte zikrettiğimiz bu hadisler, birinci grup hadisler ile çelişmektedir. Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bu rivayetlerde, sözü edilen üç halden birisi dışında kanın helal görülmesini yasaklamıştır. Ayrıca sözünü ettiğimiz bu rivayetlerin birinci grup rivayetleri nesh etmiş olması ihtimali de vardır. Bundan dolayı buna delil olabilecek herhangi bir rivayet bulur muyuz diye bu hususu inceledik. Şunu gördük:

٤٨٣٦- ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا أَصْبَغُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا حَاتِمُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنْ شَرِيكٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَاجْلِدُوهُ ثُمَّ إِنْ عَادَ فَاجْلِدُوهُ ثُمَّ إِنْ عَادَ فَاجْلِدُوهُ ثُمَّ إِنْ عَادَ فَاجْلِدُوهُ». قَالَ: فَثَبَتَ الْجَلْدُ وَدُرِئَ الْقَتْلُ.

4836- … Muhammed b. el-Münkedir'den, o Cabir b. Abdullah'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Kim içki içerse ona celde vurun. Tekrar dönüp içerse yine ona celde vurun. Tekrar dönüp içerse yine ona celde vurun. Tekrar dönüp içerse yine ona celde vurun."*** (Cabir b. Abdullah) dedi ki: Böylece celde vurmak sabit oldu, öldürmek kaldırıldı.[42]

42 Hadis değişik yollarla ve senetlerle rivayet edilmiştir: Ebu Davud, Hudûd, 36; Tirmizî, Hudûd, 15; Nesâî, Eşribe, 42; İbn Mâce, Hudûd, 17, 18; Dârimî, Eşribe, 10; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 136, 166, 191…

٤٨٣٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ أَنَّ مُحَمَّدَ بْنَ الْمُنْكَدِرِ حَدَّثَهُ أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِي شَارِبِ الْخَمْرِ: «إِنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَاجْلِدُوهُ». ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ فِي الرَّابِعَةِ: «فَاقْتُلُوهُ». فَأُتِيَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ بِرَجُلٍ قَدْ شَرِبَ الْخَمْرَ فَجَلَدَهُ، ثُمَّ أُتِيَ بِهِ الرَّابِعَةَ فَجَلَدَهُ، وَوَضَعَ الْقَتْلَ عَنِ النَّاسِ.

4837- … Bana Amr b. el-Hâris'in haber verdiğine göre, Muhammed b. el-Münkedir kendisine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in içki içen kimse hakkında şöyle buyurduğuna dair bilgi ulaştığını tahdis etmiştir: ***"Eğer içki içerse ona celde vurun."*** Bu sözünü üç defa tekrar ettikten sonra dördüncüsünde: ***"Onu öldürün"*** dedi. Ona üç defa içki içmiş bir adam getirildi. (Her seferinde) ona celde vuruldu. Sonra aynı adam dördüncü defa getirildi. Yine ona celde vurdu ve insanların üzerinden öldürülme cezasını kaldırdı.

٤٨٣٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ قَبِيصَةِ بْنِ ذُؤَيْبٍ الْكَعْبِيِّ أَنَّهُ حَدَّثَهُ أَنَّهُ بَلَغَهُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ مِثْلَهُ سَوَاءً.

4838- … İbn Şihâb'dan, o Kabîsa b. Zueyb el-Ka'bî'den rivayet ettiğine göre, Kabîsa ona Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den kendisine şunun ulaştığını tahdis ederek hadisi aynen zikretmiştir.

***

İşte zikretmiş olduğumuz bu rivayetlerle, dördüncü defa içki içme sebebiyle öldürme cezasının nesh edilmiş olduğu sabit olmaktadır. Rivayetler açısından bu bahsin doğru şekli budur. Bundan sonra bu konuyu hükmün ne olduğunu bilmek amacıyla nazar (akli düşünme ve kıyas) açısından ele aldık ve haramların işlenmesi dolayısıyla verilmesi gereken cezaların çeşitli olduğunu gördük.

Bu cezalardan birisi zina haddidir. Bu da, eğer zina eden muhsan değilse celde vurmaktır. Dolayısıyla muhsan olmayıp zina eden bir kimseye had uygulanır sonra o tekrar ikinci defa zina edecek olursa yine ona aynı had uygu-

lanır. Dördüncü defada da haddi aynen böyledir ve ilk defa ona uygulanan hadde göre bunda herhangi bir değişiklik olmaz.

Elinin kesilmesini gerektirecek şekilde hırsızlık yapan bir kimsenin haddi ise elinin kesilmesidir. İkinci defa hırsızlık yapacak olursa haddi ayağının kesilmesidir. Üçüncü defa hırsızlık yaparsa hükmünün ne olacağı hususunda insanlar arasında görüş ayrılığı vardır. İşte bunlar öldürme dışında verilmesi gereken Allah'ın hakları ile ilgili cezalardır.

Öldürme halinde uygulanması gereken Allah'ın hadlerine gelince; bunlar da irtidad halinde öldürmek, zina eden kişi muhsan ise zina halinde recm etmektir.

Muhsan olup zina eden bir kimse recm edilir ve dört defa zina etmesi beklenmez. İslam'dan irtidad eden kimse de öldürülür ve dört defa irtidad etmesi beklenmez.

İnsanların hakları olan hadlere gelince; yine bu hakların bir kısmı öldürmeden daha aşağı suçlarda söz konusu olur.

Bunlardan birisi de kazf (zina iftirası) haddidir. Defalarca kazfde bulunan bir kimseye her seferinde uygulanması gereken hüküm birdir, bu hüküm herhangi bir değişiklik göstermez. Dördüncü defada kazfde bulunursa ona uygulanması gereken ile ilk defa kazfde bulunması halinde ona uygulanması gereken hüküm farklı değildir.

Buna göre, hadler, haramların çiğnenmesi halinde değişiklik göstermezler. Hepsinin hükmü birdir. İlk defada celde olan haddin hükmü ebediyen böyledir. Baştan beri öldürmek şeklindeki haddin, ilk defa o işi işlediği takdirde ona uygulanması icab eder ve bu fiili dört defa tekrarlaması ayrıca beklenmez.

Sözünü ettiğimiz hükümler bu şekilde olduğuna, bir defa içki içen kimsenin haddi de öldürme değil de celde olduğuna göre, nazar (akli düşünme ve kıyas) bakımından onun bundan sonra içki içmesi halindeki cezası da ebediyen bu şekilde olmalıdır. Her içtiğinde ona ölüm cezası değil celde cezası verilir ve açıklamış olduğumuz suçları tekrar tekrar işlemesi halinde cezasının artmayacağı gibi fiillerinin tekrarlanması ile cezası artmaz.

Açıkladığımız bu şekil, nazarın gereğidir ve bu aynı zamanda Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsunde görüşüdür.

٨- بَابُ الْمِقْدَارِ الَّذِي يُقْطَعُ فِيهِ السَّارِقُ

8- HIRSIZLIK YAPANIN ELİNİN KESİLMESİNİ GEREKTİREN MİKTAR

٤٨٣٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ يُونُسَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ نُمَيْرٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ الْعُمَرِيُّ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَطَعَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مِجَنٍّ قِيمَتُهُ ثَلَاثَةُ دَرَاهِمَ.

4839- … Nâfi'den, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, değeri üç dirhem olan bir kalkan sebebiyle (el) kesmiştir.[43]

٤٨٤٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَامِرٍ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ

4840- … Eyyub'dan, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٤٨٤١- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، قَالَ: ثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

43 Müslim, Hudûd, 6; Ebu Davud, Hudûd, 12; Tirmizî, Hudûd, 16; Nesâî, Sarik, 8, 10; İbn Mâce, Hudûd, 22; Malik, Hudûd, 21; Dârimî, Hudûd, 4; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 6, 54, 64…

4841- … Bize Malik b. Enes, Nâfi'den tahdis etti. O İbn Ömer'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٤٨٤٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

4842- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb'in haber verdiğine göre, Malik kendisine tahdis etmiştir. O, hadisi senediyle aynen zikretmiştir.

٤٨٤٣- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: أُتِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِرَجُلٍ، قَدْ سَرَقَ جَحْفَةً ثَمَنُهَا ثَلَاثَةُ دَرَاهِمَ، فَقَطَعَهُ.

4843- … Nâfi'den, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e üç dirhem değerinde bir kalkan çalmış bir adam getirildi. Hz. Peygamber onun elini kesti.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu rivayetlerde belirtildiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, üç dirhem değerindeki bir kalkan sebebiyle el kesmiştir. Ancak bu rivayetlerde bundan daha aşağı değerdeki eşyalarda elin kesilmeyeceği belirtilmemektedir. Bu sebeple biz de bunu inceledik ve şunu gördük:

٤٨٤٤- أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ، قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، قَالَ: ثَنَا وُهَيْبُ بْنُ خَالِدٍ، قَالَ: ثَنَا صَالِحٌ أَبُو وَاقِدٍ، عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا يُقْطَعُ السَّارِقُ إِلا فِي ثَمَنِ الْمِجَنِّ».

4844- … Âmir b. Sa'd'dan, onun, babasından rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Hırsız(ın eli) ancak kalkan değerinde (bir şey çalması halinde) kesilir"*** buyurmuştur.[44]

***

44 Nesâî, Kat'u's-Sârık, 10.

Bununla, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in onlara kalkan değerindeki mal sebebiyle el kesmeleri hususunda duracakları bir sınır tespit etmiş olduğunu ve kalkan değerinden daha az değerde olan şeylerde elin kesilmeyeceğini öğrenmiş oluyoruz.

Bu sebeple bazıları, hırsızın elinin, (çaldığı malın) İbn Ömer *radıyallahu anh*'ın kalkanın değeri ile ilgili olarak tespit etmiş olduğu miktar olan üç dirhemi bulması halinde kesileceği kanaatini benimsemiştir Onlar, bundan daha aşağı miktarda olması halinde kesilmeyeceğini söyleyerek bunun için İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan rivayet etmiş oldukları hadisleri delil göstermişlerdir.

Ancak bu konuda başkaları, onlara muhalefet ederek: Hırsızın on dirhem ve daha yukarısına eşit olan miktar dışında (daha aşağı olması halinde) eli kesilmez, demiş ve buna dair de şu rivayetleri delil göstermişlerdir:

٤٨٤٥- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَمْرٍو الدِّمَشْقِيُّ، قَالَا: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ خَالِدٍ الْوَهْبِيُّ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ مُوسَى، عَنْ عَطَاءٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: كَانَ قِيمَةُ الْمِجَنِّ الَّذِي قَطَعَ فِيهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشَرَةَ دَرَاهِمَ.

4845- … Ata'dan, o İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, çalınması sebebiyle el kestiği kalkanın değeri on dirhem idi.

٤٨٤٦-حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَمْرٍو الدِّمَشْقِيُّ، قَالَا: ثَنَا الْوَهْبِيُّ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، مِثْلَهُ.

4846- … Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o dedesinden aynısını rivayet etti.

٤٨٤٧- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ وَعَطَاءٍ، عَنْ أَيْمَنَ الْحَبَشِيِّ، قَالَ: قَالَ

رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَدْنَى مَا يُقْطَعُ فِيهِ السَّارِقُ، ثَمَنُ الْمِجَنِّ». قَالَ: وَكَانَ يُقَوَّمُ، يَوْمَئِذٍ دِينَارًا.

4847- … Mücahid ve Ata'dan, ikisi Eymen el-Habeşî'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Hırsızın elinin kesileceği asgari değer, kalkanın değeridir."***

(Eymen) dedi ki: O gün için kalkanın değeri bir dinardı.[45]

٤٨٤٨- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ الْحِمَّانِيُّ، قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ مَنْصُورٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ أَيْمَنَ بْنِ أُمِّ أَيْمَنَ، عَنْ أُمِّ أَيْمَنَ، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا يُقْطَعُ يَدُ السَّارِقِ إِلا فِي جَحْفَةٍ». وَقُوِّمَتْ يَوْمَئِذٍ - عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - دِينَارًا، أَوْ عَشَرَةَ دَرَاهِمَ.

4848- … Ata'dan, o Ümmü Eymen'in oğlu Eymen'den, o Ümmü Eymen'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Hırsızın eli ancak kalkan (ve değerindeki bir şeyi çalması) sebebiyle kesilir."*** O gün için -Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde- kalkanın değeri bir dinar ya da on dirhem idi.

***

Çalınması sebebiyle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in el kesme cezasını uyguladığı kalkanın değeri hususunda farklı rivayetler geldiğinden bu hususta ihtiyat gösterilerek, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in belirlediği bir kalkanın bedeli olduğu hususunda icma bulunan miktara erişmedikçe el kesme cezası kabul edilmemiştir. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ise el kesme cezasının uygulanacağını tespit ettiği asgari miktar on dirhemdir.

Daha başkaları ise çeyrek dinar ve yukarısındaki miktarlar dışında el kesme cezasının uygulanmayacağı kanaatini benimsemiş ve bu konuda şu rivayetleri delil göstermişlerdir:

45 Nesâî, Kat'u's-Sârık, 10.

٤٨٤٩- حَدَّثَنَا يُونُس، قَالَ: أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَمْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْطَعُ فِي رُبْعِ دِينَارٍ فَصَاعِدًا

4849- … Amre'den, o Aişe'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, çeyrek dinar ve yukarısında (yukarısı değerde bir şeyin çalınması halinde) el keserdi.[46]

***

Bunlara şöyle cevap verilir: Bu da, on dirhemden aşağısında el kesme cezası yoktur, kanaatini benimseyenlere karşı bir delil değildir. Çünkü Aişe *radıyallahu anhâ*, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hangi miktar dolayısı ile el kesmiş olduğunu haber vermektedir.

Onun, el kesme cezasının uygulanmasına sebep olan miktarı bu şekilde değerlendirmiş olması ihtimali vardır. Ona göre, o eşyanın kıymeti dörtte bir dinarı buluyordu. Bundan dolayı o, bu miktarı Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kendisi sebebiyle el kesme cezasını uyguladığı bir miktar olarak ifade etmiş olabilir.

Bu kanaatte olanlar yine bu hususta şunu da delil gösterirler:

٤٨٥٠- حَدَّثَنَا يُونُس، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُس بْنُ يَزِيدَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُرْوَةَ وَعَمْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «يُقْطَعُ يَدُ السَّارِقِ فِي رُبْعِ دِينَارٍ فَصَاعِدًا».

4850- … Bana Yunus b. Yezid, İbn Şihâb'dan haber verdi. O Urve ve Amre'den, onlar Aişe *radıyallahu anhâ*'dan rivayet ettiklerine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Hırsızın eli, çeyrek dinar ve daha yukarısı dolayısıyla kesilir."***[47]

***

46 Müslim, Hudûd, 1; Ebu Davud, Hudûd, 12; Tirmizî, Hudûd, 16; Nesâî, Kat'u's-Sârık, 9, 10; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 36.

47 Buhârî, Hudûd, 13; Müslim, Hudûd, 2; Ebu Davud, Hudûd, 12; Nesâî, Kat'u's-Sârık, 9, 10; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 104.

Bu sebeple şöyle derler: İşte bu, Aişe *radıyallahu anhâ*'nın, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in söylemiş olduğu bir sözü haber verdiği bir rivayettir. Bu da, bizim birinci hadiste Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in çeyrek dinar ve yukarısı değerde olan bir mal sebebiyle el kesmesi şeklinde ondan zikretmiş olduğumuz hadisteki miktarı, bu hadiste belirtildiği üzere, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in tespit ettiğine, kendisinin de ondan öğrendiğine, el kesme cezasına sebep olan miktarın kendisinin değerlendirmesi ile söz konusu edilmediğine delildir.

Böyle diyenlere şu şekilde cevap verilir: Sizin bu sözünü ettiğiniz husus şayet bu konuda ondan farklı rivayet gelmemiş olsaydı (kabul edilebilirdi).

Ancak İbn Uyeyne, ez-Zührî'den, o Amre'den, o da Aişe'den bundan önceki fasılda zikretmiş olduğumuz (4849 no'lu) rivayeti nakletmiştir. Bu, onun, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in söylediği sözü değil, fiilen yaptığı uygulamayı haber verdiğini göstermektedir.

Size göre ise (4850 no'lu hadisi rivayet eden) Yunus b. Yezid, İbn Uyeyne ile boy ölçüşemez. O halde nasıl onun nakletmiş olduğu rivayeti delil gösteriyor da İbn Uyeyne'nin rivayetini terk ediyorsunuz.

Onlar: Yine bu hadis, bundan başka bir yoldan Yunus b. Yezid'in rivayet etmiş olduğu gibi Amre'den, o Aişe'den şeklinde rivayet edilmiştir deyip şu hadisi zikretmişlerdir:

٤٨٥١ – حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي مَخْرَمَةُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ عَمْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لَا يُقْطَعُ يَدُ السَّارِقِ إِلا فِي رُبْعِ دِينَارٍ فَصَاعِدًا».

4851- ... Süleyman b. Yesâr'dan, o Amre'den, onun Aişe'den rivayet ettiğine göre, Aişe şöyle demiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Hırsızın eli ancak çeyrek dinar ve daha yukarısı (değerdeki bir malı çalması) sebebiyle kesilebilir."***[48]

***

48 Müslim, Hudûd, 4, 5; Nesâî, Kat'u's-Sârık, 10; İbn Mâce, Hudûd, 22; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 249, 252.

Bunlara şöyle cevap verilir: Sizler, Mahreme'nin, babasından bir harf dahi işitmediğini, babasından nakletmiş olduğu rivayetlerin mürsel olduğunu ileri sürüp mürseli de delil göstermediğiniz halde bu rivayeti nasıl delil gösterebilirsiniz. Çünkü onların sözünü ettikleri bu rivayeti Mahreme, babasından rivayet etmiştir. Hâlbuki onlar, onun, bunu babasından işitmediğini kabul etmektedirler.

٤٨٥٢- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ خَالِهِ مُوسَى بْنِ سَلَمَةَ، قَالَ: سَأَلْتُ مَخْرَمَةَ بْنَ بُكَيْرٍ: هَلْ سَمِعْتُ مِنْ أَبِيكَ شَيْئًا؟ فَقَالَ: لَا.

4852- Bize İbn Ebi Davud tahdis edip dedi ki: Bize İbn Ebi Meryem dayısı Musa b. Seleme'den tahdis edip dedi ki: Ben Mahreme b. Bukeyr'e: Babandan hiçbir şey dinledin mi? diye sordum. O: Hayır, dedi.

***

Onlar: Bu hadisi Yahya b. Said de Yunus b. Yezid'in ez-Zührî'den, onun Amre'den rivayet ettiği şekilde Amre'den rivayet etmiştir deyip buna dair şu rivayeti zikretmişlerdir:

٤٨٥٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: ثَنَا أَبَانُ بْنُ يَزِيدَ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ عَمْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «يُقْطَعُ يَدُ السَّارِقِ فِي رُبْعِ دِينَارٍ فَصَاعِدًا».

4853- … Bize Yahya b. Said, Amre'den tahdis etti. Onun Aişe'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Hırsızın eli, çeyrek dinar ve daha yukarısını çalması halinde kesilir."***

***

Bunlara şöyle denilir: Bu hadisi Yahya'dan, Ebân'dan daha sağlam bir ravi nakletmiştir ve o, bu hadisi Aişe *radıyallahu anhâ*'dan mevkuf olarak rivayet etmiş olup bunu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den merfu bir rivayet olarak zikretmemiştir:

٤٨٥٤- حَدَّثَنَا يُونُس، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ، عَنْ يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ عَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّ عَائِشَةَ، زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ: مَا طَالَ عَلَيَّ أَيْ مَا طَالَ الزَّمَانُ عَلَيَّ وَلَا نَسِيتُ. الْقَطْعُ فِي رُبْعِ دِينَارٍ فَصَاعِدًا.

4854- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bana İbn Vehb'in haber verdiğine göre, Malik kendisine Yahya b. Said'den tahdis etmiştir. Yahya, Abdurrahman kızı Amre'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in eşi Aişe *radıyallahu anhâ* şöyle demiştir: Üzerimden çok geçmedi (yani çok zaman geçmiş değildir) ve unutmuş da değilim. El kesme cezası, çeyrek dinar ve yukarısında söz konusu olur.[49]

٤٨٥٥- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ الْمَكِّيُّ، قَالَ: ثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ، قَالَ: ثَنَا أَرْبَعَةٌ عَنْ عَمْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، لَمْ يَرْفَعْهُ عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ وَزُرَيْقُ بْنُ حَكِيمٍ الْأَيْلِيُّ، وَيَحْيَى، وَعَبْدُ رَبِّهِ ابْنَا سَعِيدٍ، وَالزُّهْرِيُّ أَحْفَظُهُمْ كُلُّهُمْ إِلا أَنَّ فِي حَدِيثِ يَحْيَى مَا قَدْ دَلَّ عَلَى الرَّفْعِ مَا نَسِيتُ وَلَا طَالَ عَلَيَّ. الْقَطْعُ فِي رُبْعِ دِينَارٍ فَصَاعِدًا.

4855- Bize Muhammed b. İdris el-Mekkî tahdis edip dedi ki: Bize el-Humeydî, Süfyan'dan tahdis etti. Süfyan dedi ki: Dört kişi bize Amre'den tahdis etti. Amre de Aişe'den rivayet etti. Ancak hadisi Abdullah b. Ebi Bekir, Zureyk b. Hakîm el-Eylî ile Said'in iki oğlu Yahya ve Abdurabbih merfu olarak rivayet etmemiştir. ez-Zührî ise bunların hepsinin en iyi hıfzedenleridir. Ancak Yahya (b. Said)'in hadisinde merfu olduğuna delil olacak bir taraf vardır: "Unutmadım ve üzerimden fazla zaman da geçmedi. El kesme cezası, çeyrek dinar ve yukarısında uygulanır."

٤٨٥٦- حَدَّثَنَا يُونُس، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَنَسُ بْنُ عِيَاضٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، قَالَ: حَدَّثَتْنِي عَمْرَةُ أَنَّهَا سَمِعَتْ عَائِشَةَ تَقُولُ: الْقَطْعُ فِي رُبْعِ دِينَارٍ فَصَاعِدًا.

4856- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize Enes b. Iyâz, Yahya b. Said'den

49 Ebu Davud, Hudûd, 12; Nesâî, Kat'u's-Sârık, 9, 10; Malik, Hudûd, 24, 25.

haber verdi. Yahya dedi ki: Bana Amre'nin tahdis ettiğine göre, o, Aişe'yi: "El kesme cezası, çeyrek dinar ve yukarısında olur" derken dinlemiştir.

***

Bu durumda bu hadisin aslı, Yahya'nın Amre'den rivayet ettiği şekildedir. Bu da, bizim hıfz ve ıtkan (iyice ve sağlam bir şekilde belleme) özellikleriyle bilinen Malik ve İbn Uyeyne gibi kimselerin ondan naklettiklerini zikrettiğimiz bir rivayettir. Ebân b. Yezid'in rivayeti gibi değildir.

O halde Yahya b. Said'in Amre'den, onun Aişe *radıyallahu anhâ*'dan rivayet ettiği hadis, Aişe *radıyallahu anhâ*'nın kendisine dönmektedir. Bu da, onun miktarının tespitinde kendisine muhalefet edilen ve bu hususta Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hiçbir şeyin sabit olmadığı kendi kişisel değerlendirmesinden kaynaklanmaktadır.

(Süfyan) b. Uyeyne'nin Aişe *radıyallahu anhâ*'nın rivayet ettiği ve Yahya b. Said'in, Amre'den, onun Aişe *radıyallahu anhâ*'dan rivayet ettiği, onun: "Üzerimden uzun zaman geçmedi ve ben de unutmadım" şeklindeki sözünde merfu olma anlamının bulunduğuna dair delil göstermesine gelince;

Bize göre, hiç şüphesiz bunun, onun sözünü ettiği hususa bir delaleti yoktur. Çünkü Aişe *radıyallahu anhâ* bu sözünü söylerken şu anlamda söylemiş olabilir: Üzerimden uzun zaman geçmedi ve ben unutmuş da değilim. Bu ayrıca, el kesme cezasının Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in uygulamasına sebep teşkil eden çalınan miktarının değerinin ona göre çeyrek dinar kadar fakat başkalarına göre bundan daha fazla değerde olması anlamında da olabilir. Bu takdirde onun rivayet ettiği bu hadis, anlam itibariyle bizim bundan daha önce kendisinden zikretmiş olduğumuz Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in el kesme cezasını uygulamış olduğu ile ilgili rivayetine dönmektedir ve kendisinin bu miktarı çeyrek dinar ile değerlendirmesi anlamı etrafında dönüp dolaşmaktadır.

Eğer: Bunu Ebu Bekir b. Amr b. Hâd, Amre'den, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan, tıpkı Ebân b. Yezid'in Amre'den, onun Aişe *radıyallahu anhâ*'dan rivayet ettiği gibi rivayet etmiştir deyip de buna dair şu rivayetleri zikredecek olurlarsa:

٤٨٥٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ الْمَكِّيُّ، قَالَ: ثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ الْهَادِ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، عَنْ عَمْرَةَ

بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَائِشَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا يُقْطَعُ يَدُ السَّارِقِ إِلا فِي رُبْعِ دِينَارٍ فَصَاعِدًا».

4857- … Bize Abdulaziz b. Ebi Hâzim tahdis edip dedi ki: Bana İbnu'l-Hâd, Ebu Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan tahdis etti. O Abdurrahman kızı Amre'den, o Aişe'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Hırsızın eli ancak çeyrek dinar ve daha yukarısında kesilir."***

٤٨٥٨- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ الْهَادِ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

4858- … Bize Abdullah b. Cafer, Yezid b. el-Hâd'dan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٤٨٥٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ وَفَهْدٌ، قَالَا: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ الْهَادِ، فَذَكَر بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

4859- … Bana el-Leys tahdis edip dedi ki: Bana İbnu'l-Hâd tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٤٨٦٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ، عَنْ عَمْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

4860- … Bize Hüşeym, Muhammed b. İshak'tan haber verdi. O Ebu Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm'dan, o Amre'den, o Aişe'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

Onlara şöyle cevap verilir: Evet, bu hadis sizin belirttiğiniz şekilde rivayet edilmiştir. Fakat sizin benimsediğiniz esas ilkelere göre, sizin bu hadisi ez-Zührî'nin rivayetine de Said'in iki oğlu Yahya ve Abdurabbih'in rivayetine de karşı çıkarmamanız gerekir. Çünkü Ebu Bekir b. Muhammed b. Amr b. Hazm, ne itkan ne de hıfz bakımından bunlardan herhangi birisinin seviyesindedir. Yine bu hadisi Ebu Bekir b. Muhammed'den rivayet eden İbnu'l-Hâd da Muhammed b. İshak da size göre itkanı ve hıfzı bakımından ez-Zührî yoluyla gelen hadisi rivayet edenlere de Sad'ın iki oğlu olan Yahya ve Abdurabbih'den rivayet edenlere de denk değildir, onlarla boy ölçüşemezler.

Diğer taraftan Amre'den bu hususta nakletmiş olduğu rivayette Ebu Bekir b. Muhammed'e onun oğlu Abdullah b. Ebi Bekir muhalefet etmiştir.

٤٨٦١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ عَنْ عَمْرَةَ قَالَتْ: قَالَتْ عَائِشَةُ: الْقَطْعُ فِي رُبْعِ دِينَارٍ فَصَاعِدًا.

4861- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb'in haber verdiğine göre, Malik kendisine Abdullah b. Ebi Bekir'den tahdis etmiştir. O Amre'den, onun şöyle dediğini rivayet etmiştir: Aişe: "El kesme cezası, çeyrek dinar ve yukarısında olur" dedi.

***

Aynı şekilde Ruzeyk b. Hakîm de bu hususta ona muhalefet etmiştir. O, bu hadisi Amre'den, Abdullah b. Ebi Bekir'in, Yahya'nın ve Abdurabbih'in Amre'den rivayet ettikleri şekilde rivayet etmiştir.

Dedi ki: Eğer bu husus ravilerin çokluğu bakımından alınıp kabul ediliyorsa, Amre'nin hadisini ondan, Ebu Bekir b. Muhammed'in naklettiğine muhalif (ondan farklı) rivayet edenlerin sayısı daha fazladır.

Eğer ravilerin itkanı ve hıfzı açısından delil alınacaksa, Amre'nin hadisini kendisinden rivayet eden Yahya ve Abdurabbih gibilerinin rivayetteki itkan ve zaptları Ebu Bekir b. Muhammed'in sahip olamadığı kadar ileri derecededir.

Şayet: Bunu Ebu Seleme b. Abdurrahman ve başkaları Amre'den tıpkı Ebu Bekir b. Muhammed'in kendisinden rivayet etmiş olduğu gibi rivayet etmiştir der ve bu maksatla şunu zikredecek olurlarsa:

٤٨٦٢- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ رَبِيعَةَ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ الْأَسْوَدِ بْنِ حَارِثَةَ وَأَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَكَثِيرِ بْنِ حُنَيْشٍ أَنَّهُمْ تَنَازَعُوا فِي الْقَطْعِ فَدَخَلُوا عَلَى عَمْرَةَ يَسْأَلُونَهَا. فَقَالَتْ: قَالَتْ عَائِشَةُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا قَطْعَ إِلا فِي رُبْعِ دِينَارٍ».

4862- Bize Ali b. Şeybe tahdis edip dedi ki: Bize Ubeydullah b. Salih tahdis edip dedi ki: Bana Yahya b. Eyyub, Cafer b. Rebîa'dan tahdis etti. O el-Alâ b. el-Esved b. Hârise ile Ebu Seleme b. Abdurrahman ve Kesîr b. Huneys'ten tahdis ettiğine göre, onlar, el kesme cezası hususunda aralarında tartıştılar. Bu sebeple Amre'nin yanına durumu sormak üzere girdiler. Amre dedi ki: Aişe şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Ancak çeyrek dinarda el kesilir"*** buyurdu.

***

Onlara şöyle denilir: Ebu Seleme'yi ele alalım. Cafer b. Rebîa'nın ondan hadis dinlemiş olduğunu bilmiyoruz. Onunla karşılaştığına dair de bir bilgimiz yok. O halde sizin, size muhalif olanlara karşı böyle bir rivayeti delil göstermeniz ve bu rivayeti, Amre'den sözünü ettiğimiz kimselerin nakletmiş olduğu kişilere karşı bir rivayet olarak ortaya koymanız nasıl doğru olabilir?

Eğer yine bu hususta ez-Zührî'nin rivayet ettiği şu hadisi delil gösterecek olurlarsa:

٤٨٦٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ قَالَ: ثَنَا الْحُمَيْدِيُّ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ قَالَ: ثَنَا الزُّهْرِيُّ قَالَ: أَخْبَرَتْنِي عَمْرَةُ بِنْتُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّهَا سَمِعَتْ عَائِشَةَ تَقُولُ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «يُقْطَعُ السَّارِقُ فِي رُبْعِ دِينَارٍ فَصَاعِدًا».

4863- Bize Muhammed b. İdris tahdis edip dedi ki: Bize el-Humeydî tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan tahdis edip dedi ki: Bize ez-Zührî tahdis edip dedi ki: Bana Abdurrahman kızı Amre'nin haber verdiğine göre, o Aişe *radıyallahu anhâ*'yı şöyle derken dinlemiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Hırsızın eli, çeyrek dinar ve yukarısı dolayısıyla kesilir"*** buyurdu.

٤٨٦٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجُ بْنُ الْمِنْهَالِ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عَمْرَةَ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «السَّارِقُ إِذَا سَرَقَ رُبْعَ دِينَارٍ قُطِعَ».

4864- Bize Muhammed b. Huzeyme tahdis edip dedi ki: Bize Haccâc b. el-Minhâl tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan, ez-Zührî'den tahdis etti. O Amre'den, o Aişe'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Hırsızın, çeyrek dinar çaldığı takdirde eli kesilir."***

٤٨٦٥- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عَمْرَةَ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يُقْطَعُ الْيَدُ فِي رُبْعِ دِينَارٍ فَصَاعِدًا».

4865- … Bize İbrahim b. Sa'd, ez-Zührî'den tahdis etti. O Amre'den, o Aişe'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Çeyrek dinar ve yukarısında el kesilir"*** buyurdu.

***

Onlara şöyle denilir: Biz bu hadisi bu bölümde ez-Zührî'den, İbn Uyeyne yolu ile bundan başka bir lafızla rivayet ettik. Onun anlamı, bunun anlamına uymamaktadır.

Onun anlamı, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in çeyrek dinar ve yukarısında el kesme cezasını uyguladığı şeklindeydi.

ez-Zührî'nin rivayet ettiği hadis belirttiğimiz şekilde muzdarip ve Amre'den yine açıkladığımız şekilde ez-Zührî'den başkalarının naklettikleri rivayete muhalif olduğundan, bütün bu rivayetlerin delil olma özelliği ortadan kalkmakta ve bu rivayetlerin biri diğerini reddedici mahiyette iken bunların hiçbirisini delil olarak alıp kabul etmemek gerekmektedir.

Burada Aziz ve Celil olan Allah'ın Kitabı'ndaki: ***"Hırsız erkek ve hırsız kadının Allah'tan ibretli bir ceza olmak üzere kazandıklarına karşılık olarak ellerini kesin"*** (el-Maide, 5/38) ayetini yeniden ele alalım.

Bütün fakihler, Aziz ve Celil olan Allah'ın bununla her çeşit hırsızı kastetmediğini, bunun belli miktardaki bir malı çalan hırsızlar hakkında özel bir buyruk olduğunu icma ile kabul etmişlerdir. Dolayısıyla Yüce Allah'ın bu buyrukla kastettiğini icma ile kabul ettikleri bu özel türün kapsamına, ancak Yüce Allah'ın kastettiğini icma ile kabul ettikleri kimseler girer.

Yüce Allah'ın on dirhemlik (ve değerindeki) bir malı çalan hırsızı kastettiği üzerinde icma etmiş olmakla birlikte bundan daha aşağı değerdeki miktarı çalan kimse hakkında farklı görüşler ortaya koymuşlardır.

Bundan dolayı bazıları: Bu da, Yüce Allah'ın kastettiği kimselerdendir, derken diğer bazıları: Bu, onlardan değildir, demiştir.

O halde onlar bu hususta farklı kanaatlere sahip olduklarından, Yüce Allah'ın kastettiğini icma ile kabul ettikleri kimseler dışında kalanları kastetmiş olduğuna dair tanıklık etmemiz bizim için caiz olamaz. Ancak Aziz ve Celil olan Allah'ın kastettiği üzerinde icma ettikleri kimseler hakkında böyle bir şahitliği yapmamız caiz olur.

Bu sebeple on dirhem ve daha fazla değerdeki bir miktarı çalan hırsızı ayetin kapsamına giriyor kabul edip buna karşılık onun elinin kesileceğini kabul ettik. On dirhemden daha aşağı miktardaki bir malı çalan kimseyi de ayetin kapsamı dışında gördük. Bundan dolayı elinin kesileceği kanaatine varmadık.

İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Yüce Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür. Ayrıca bu, İbn Mesud, Ata ve Amr b. Şuayb'dan da rivayet edilmiştir:

٤٨٦٦- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ عَنِ الْمَسْعُودِيِّ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ مَسْعُودٍ قَالَ: لَا تُقْطَعُ الْيَدُ إِلا فِي الدِّينَارِ أَوْ عَشَرَةِ دَرَاهِمَ.

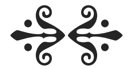
4866- … el-Kasım b. Abdurrahman'dan rivayete göre, Abdullah b. Mesud: "El kesme cezası ancak bir dinar ya da on dirhem çalınması halinde uygulanır" demiştir.

٤٨٦٧- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: كَانَ قَوْلُ عَطَاءٍ عَلَى قَوْلِ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ: لَا تُقْطَعُ الْيَدُ فِي أَقَلَّ مِنْ عَشَرَةِ دَرَاهِمَ.

4867- İbn Cüreyc dedi ki: Ata'nın görüşü, Amr b. Şuayb'ın: "On dirhemden aşağısında el kesilmez" şeklindeki sözü doğrultusunda idi.

***

Hamd âlemlerin Rabbi Allah'ındır.

٩- بَابُ الْإِقْرَارِ بِالسَّرِقَةِ الَّتِي تُوجِبُ الْقَطْعَ

9- EL KESME CEZASINI GEREKTİREN HIRSIZLIK İKRARINDA BULUNMAK

٤٨٦٨- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَوْنٍ مَوْلَى بَنِي هَاشِمٍ قَالَ: ثَنَا الدَّرَاوَرْدِيُّ عَنْ يَزِيدَ بْنِ خُصَيْفَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ ثَوْبَانَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: أُتِيَ بِسَارِقٍ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ هَذَا سَرَقَ فَقَالَ: «مَا إِخَالُهُ سَرَقَ» فَقَالَ السَّارِقُ: بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: «اذْهَبُوا بِهِ فَاقْطَعُوهُ ثُمَّ احْسِمُوهُ ثُمَّ ائْتُونِي بِهِ». قَالَ: فَذُهِبَ بِهِ فَقُطِعَ ثُمَّ حُسِمَ ثُمَّ أُتِيَ بِهِ فَقَالَ: «تُبْ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ». فَقَالَ: تُبْتُ إِلَى اللهِ، فَقَالَ: «تَابَ اللهُ عَلَيْكَ».

4868- … Muhammed b. Abdurrahman b. Sevbân'dan, o Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bir hırsız, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna getirildi. Ona: Ey Allah'ın Rasulü! Bu, hırsızlık yaptı, dediler. Allah Rasulü: ***"Onun çaldığını zannetmiyorum"*** dedi. Hırsız: Çaldım, ey Allah'ın Rasulü! dedi. Allah Rasulü: ***"Onu alıp götürün, elini kesin. Sonra dağlayarak kanının kesilmesini sağlayın sonra da yanıma getirin"*** dedi. Ebu Hureyre dedi ki: Adam götürüldü, eli kesildi sonra dağlandı. Sonra da Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna getirildi. Allah Rasulü: ***"Aziz ve Celil olan Allah'a tövbe et"*** dedi. Hırsız: Allah'a tövbe ettim, dedi. Allah Rasulü de: ***"Allah da senin tövbeni kabul etti"*** dedi.[50]

---

50 Nesâî, Kat'u's-Sârık, 3; Dârimî, Hudûd, 6.

٤٨٦٩- حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ قَالَ: ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ يَزِيدَ بْنِ خُصَيْفَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ ثَوْبَانَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

4869- … Muhammed b. Abdurrahman b. Sevbân'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٤٨٧٠- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ يَزِيدَ بْنِ خُصَيْفَةَ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

4870- … Bize Süfyan, Yezid b. Husayfe'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ جُرَيْجٍ يُحَدِّثُ أَنَّ يَزِيدَ بْنَ خُصَيْفَةَ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ ثَوْبَانَ يُحَدِّثُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

4871- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verip dedi ki: Ben İbn Cüreyc'i tahdis ederken dinledim: Buna göre, Yezid b. Husayfe'nin ona haber verdiğine göre, o Muhammed b. Abdurrahman b. Sevbân'ı Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını tahdis ederken dinlemiştir.

٤٨٧١- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدُ بْنُ مُوسَى قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ ثَعْلَبَةَ الْأَنْصَارِيِّ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ عَمْرَو بْنَ سَمُرَةَ بْنِ حَبِيبِ بْنِ عَبْدِ نَحْسٍ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنِّي سَرَقْتُ جَمَلًا لِبَنِي فُلَانٍ. فَأَرْسَلَ إِلَيْهِمْ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا: إِنَّا فَقَدْنَا جَمَلًا لَنَا فَأَمَرَ بِهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُطِعَتْ يَدُهُ. قَالَ ثَعْلَبَةُ: أَنَا أَنْظُرُ إِلَيْهِ حِينَ قُطِعَتْ يَدُهُ وَهُوَ يَقُولُ الْحَمْدُ لِلهِ الَّذِي طَهَّرَنِي مِمَّا أَرَادَ أَنْ يُدْخِلَ جَسَدِي النَّارَ.

4872- … Abdurrahman b. Sa'lebe el-Ensârî'den, onun, babasından rivayet ettiğine göre, Amr b. Semura b. Habîb b. Abdişems, Peygamber *sallallahu*

aleyhi ve sellem'e gelerek: Ey Allah'ın Rasulü! Ben filan oğullarına ait bir deve çaldım, dedi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onlara bir elçi gönderdi. Onlar: Biz, bir devemizi bulamıyoruz, dediler. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in verdiği emirle eli kesildi.

Sa'lebe dedi ki: Onun eli kesildiğinde ve: "Cesedimi Cehennem ateşine sokmak isteyen bir şeyden beni temizleyen Allah'a hamdolsun" dediğinde onu görüyor gibiyim.[51]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazılarının görüşüne göre, bir kimse bir defa hırsızlık yaptığını ikrar edecek olursa onun eli kesilir. Onlar bu görüşlerine bu hadisi delil göstermişlerdir.

Bu görüşü benimseyenler arasında Ebu Hanife ve Muhammed b. el-Hasen -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de vardır.

Ancak bu hususta -aralarında Ebu Yusuf'un da bulunduğu- başkaları onlara muhalefet ederek: İki defa ikrar etmediği sürece eli kesilmez demiş ve buna dair şu rivayeti delil göstermişlerdir:

٤٨٧٣- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْحَجَّاجِ وَمُحَمَّدُ بْنُ عَوْنٍ الزُّبَيْرِيُّ قَالَا: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ قَالَ: أَخْبَرَنِي إِسْحَاقُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ عَنْ أَبِي الْمُنْذِرِ مَوْلَى أَبِي ذَرٍّ عَنْ أَبِي أُمَيَّةَ الْمَخْزُومِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُتِيَ بِلِصٍّ اِعْتَرَفَ اعْتِرَافًا وَلَمْ يُوجَدْ مَعَهُ الْمَتَاعُ. فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا إِخَالُكَ سَرَقْتَ». قَالَ: بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ، فَأَعَادَهَا عَلَيْهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا، قَالَ: بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ، فَأَمَرَ بِهِ فَقُطِعَ. ثُمَّ جِيءَ بِهِ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «قُلْ أَسْتَغْفِرُ اللهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ». قَالَ: أَسْتَغْفِرُ اللهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ ثُمَّ قَالَ: «اللّٰهُمَّ تُبْ عَلَيْهِ».

4873- ... Ebu Zerr'in azatlısı Ebu'l-Münzir'den, o Ebu Ümeyye el-

51 İbn Mâce, Hudûd, 24.

Mahzûmî'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e hırsızlık yaptığını itiraf etmekle birlikte yanında çaldığı belirtilen malın bulunmadığı bir hırsız getirildi. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona: ***"Senin çaldığını zannetmiyorum"*** dedi. Adam: Hayır, Ey Allah'ın Rasulü! (Çaldım), dedi. Allah Rasulü *sallallahu aleyhi ve sellem* söylediklerini iki ya da üç defa tekrarladı. Adam yine: Hayır, Ey Allah'ın Rasulü! (Çaldım), dedi. Bunun üzerine Allah Rasulü emir verdi ve onun eli kesildi. Daha sonra hırsız getirildi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ona: ***"Allah'tan mağfiret diler ve ona tövbe ederim de"*** dedi. Adam: Allah'tan mağfiret diler ve ona tövbe ederim, dedi. Sonra (Allah Rasulü): ***"Allah'ım! Tövbesini kabul et"*** diye dua etti.[52]

***

Bu hadiste, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in o hırsızın elini ikinci defa ikrar etmediği sürece yalnızca bir defa ikrarı ile kesmediği belirtilmektedir.

Dolayısıyla bu hadisi kabul etmek, birinci hadise göre daha uygundur. Çünkü bunda, birinci hadiste bulunmayan bir fazlalık vardır.

Bununla birlikte bu hadislerin biri diğerini nesh etmiş de olabilir.

Bu ihtimal bulunduğundan biz de nazar (akli düşünme) yoluna başvurduk. Sünnetin, zina ikrarında bulunan kimse hakkında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in o kimseyi dört defa geri çevirdiği ve onun bir defa ikrarda bulunması ile onu recm etmediğine delil olacak şekilde sabit olduğunu gördük. Böylelikle zina ikrarı, bir defa ikrarın kabul edilmiş olduğu insanlara ait hakları ikrar hükmünün dışına çıkartmış oldu ve buna dair ikrarın hükmünü, bu hususta yapılan şehadetin hükmü gibi tespit etti.

Bu sebeple, dört kişinin şahitliği olmadıkça makbul olmayan bir hüküm ile ilgili olarak dört defa ikrar etmedikçe ona dayanarak celde cezasını belirlemediğini gördük.

Böylelikle hırsızlık ikrarının hükmünün de bundan dolayı ona dair yapılan şahitliğin hükmü gibi olduğu sabit olmaktadır.

52 Ebu Davud, Hudûd, 9; Nesâî, Sârık, 3; İbn Mâce, Hudûd, 29; Dârimî, Hudûd, 6; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 293.

Hırsızlığa dair ancak iki kişinin şahitliği caiz (geçerli) kabul edildiğine göre, hırsızlık yaptığını ikrar da ancak iki defa yapılırsa kabul edilir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, zina ettiğini ikrar etmekle birlikte (cezadan) kaçan kimse hakkında: ***"Keşke onu serbest bıraksaydınız"*** dediği rivayet edildiğinden, bunu ikrar eden kimsenin ikrarından vazgeçmesini geçerli kabul ettiklerini ve bunu, Aziz ve Celil olan Allah'ın buyurduğu diğer hadlerde de kullandıklarını, buna bağlı olarak bu haddi gerektiren suçu işlediğini ikrar ettikten sonra geri dönecek (vazgeçecek) olursa bu vazgeçmesinin kabul edileceğini, bu hususta Allah'ın hadleri arasında zinanın diğerlerinden farklı bir özellikte olmadığını ittifakla kabul ettiklerini gördük.

Aynı şekilde zina hakkında ikrar ancak ona dair delilin tahakkuk ettiği kabul edilebilecek bir sayıyı bulması halinde kabul edileceği gibi Allah'ın diğer hadleri ile ilgili ikrarın da ancak buna dair delilin (şahitliğin) kabul edilebileceği sayıya ulaşması halinde kabul edilebileceği sabit olmaktadır.

Ancak Muhammed b. el-Hasen -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- bu hususta Ebu Yusuf'a -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- itiraz ederek şöyle demiştir: "Eğer hırsızlık yaptığını ikrar eden bir kimsenin bu ikrarını iki defa tekrarlamadıkça eli kesilmeyecek ise onun ilk defa ikrarı ile ikrar ettiği şeyin onun üzerinde borç olması söz konusu olur. Hırsız olan bir kimsenin kendi zimmetinde borç olarak vacip olan bir şey dolayısıyla eli kesilmeyeceğine göre, artık bundan sonra bir daha elinin kesilmesi de gerekmez."

Bizim bu hususta Ebu Yusuf'un lehine olan delillerimizden birisi şudur: Şayet hırsızlık konusunda bu iddia Ebu Yusuf için bağlayıcı ise aynı şey zina hususunda da Muhammed için bağlayıcı olmalıdır. Çünkü onların söylediklerine göre, zina eden bir kimseye mehrin gerektiği hususlarda -tıpkı kişinin zimmetinde borç olarak tahakkuk edenden dolayı hırsızın elinin kesilmediği gibi- had uygulanmaz.

Eğer Muhammed b. el-Hasen'in -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- Ebu Yusuf'a karşı ileri sürdüğü bu gerekçe Ebu Yusuf'un -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- hırsızlığın ikrarı ile ilgili görüşünün yanlışlığını gerektirecek olsaydı, aynı şekilde Muhammed b. el-Hasen hakkında da zina ikrarı ile ilgili bu hususun bağlayıcı kabul edilmesi gerekirdi.

Şöyle ki; bir kimseye bir defa zina ettiğini ikrar ettiğinden dolayı had gerekmemekle birlikte o, bu ikrar sebebiyle haddin gerekmediği bir cinsel ilişki

ikrarında bulunmuş olur. Bu sebeple ona mehir ödemek düşer. O halde böyle bir kimseye mehir ödeme yükümlülüğünün gerektiği bir cinsel ilişkide haddin de uygulanmaması gerekir.

Zina ikrarı hususunda eğer bununla Muhammed'e karşı bir delil ortaya konulamıyor ise aynı şekilde hırsızlık ikrarı hususunda Ebu Yusuf'a karşı da bununla bir delil ortaya konulmuş olamaz.

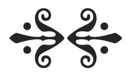
Ayrıca Ali *radıyallahu anh*, huzurunda hırsızlık yaptığını ikrar eden bir kimseyi iki defa geri çevirmiştir.

٤٨٧٤- حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ قَالَ: ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ أَنَّ رَجُلا أَقَرَّ عِنْدَهُ بِسَرِقَةٍ مَرَّتَيْنِ فَقَالَ: قَدْ شَهِدْتَ عَلَى نَفْسِكَ شَهَادَتَيْنِ قَالَ: فَأَمَرَ بِهِ فَقُطِعَ وَعَلَّقَهَا فِي عُنُقِهِ.

4874- … el-Kasım b. Abdurrahman'dan, o babasından, onun Ali b. Ebi Talib'ten rivayet ettiğine göre, bir adam Ali *radıyallahu anh*'ın huzurunda hırsızlık yaptığına dair iki defa ikrarda bulundu. Bunun üzerine: Sen kendi aleyhine iki defa şahitlik etmiş oldun, dedi ve verdiği emir üzerine hırsızın eli kesildi. Hırsızın elini de boynuna astı.[53]

***

Ali *radıyallahu anh*'ın, hırsızlık ikrarına dair hükmü, bu hususta şahitliğin sayısı ile ilgili hüküm gibi tespit ettiğini görüyoruz. İşte Allah'a ait bütün hadler ile ilgili ikrarlar da bu şekildedir. Bunlara dair ikrar, bunlar ile ilgili şahitlerin sayısına ulaşmadığı sürece kabul edilmez.

53 İbn Mâce, Hudûd, 23.

١٠- بَابُ الرَّجُلِ يَسْتَعِيرُ الْحُلِيَّ فَلاَ يَرُدُّهُ هَلْ عَلَيْهِ فِي ذَلِكَ قَطْعٌ أَمْ لا؟

10- SÜS EŞYASINI ÖDÜNÇ OLARAK ALIP BUNU GERİ VERMEYEN KİMSE HAKKINDA EL KESME CEZASI VAR MIDIR, YOK MUDUR?

Ebu Cafer dedi ki: Ma'mer'den, onun ez-Zührî'den, onun Urve'den, onun Aişe'den naklettiği rivayete göre, bir kadın ödünç olarak süs eşyası alır ve onları geri vermezdi. (Urve) dedi ki: O kadın Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e getirildi. Hz. Peygamber elinin kesilmesini emretti.

٤٨٧٥- حَدَّثَنَا عُبَيْدُ بْنُ رَحَّالٍ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ صَالِحٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ قَالَ: ثَنَا مَعْمَرٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَتْ اِمْرَأَةٌ مَخْزُومِيَّةٌ تَسْتَعِيرُ الْمَتَاعَ وَتَجْحَدُهُ فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَطْعِ يَدِهَا. فَأَتَى أَهْلُهَا أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ فَكَلَّمُوهُ فَكَلَّمَ أُسَامَةُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهَا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا أُسَامَةُ، لَا أَرَاكَ تُكَلِّمُنِي فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ». ثُمَّ قَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطِيبًا فَقَالَ: «إِنَّمَا أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ أَنَّهُ إِذَا سَرَقَ فِيهِمْ اَلشَّرِيفُ تَرَكُوهُ وَإِذَا سَرَقَ فِيهِمْ الضَّعِيفُ قَطَعُوهُ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ كَانَتْ فَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ لَقَطَعْتُ يَدَهَا». فَقَطَعَ يَدَ الْمَخْزُومِيَّةِ.

4875- … Bize Ma'mer, ez-Zührî'den, o Urve'den, o Aişe'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Mahzumoğullarına mensup bir kadın ödünç olarak eşya alır ve onu aldığını inkâr ederdi. Bunun üzerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* elinin kesilmesini emretti. Akrabaları, Üsame b. Zeyd'in yanına giderek onunla (elinin kesilmemesine aracı olması için) konuştular. Üsame o kadın hakkında Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ile konuşunca Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Ey Üsame! Aziz ve Celil olan Allah'ın hadlerinden biri hususunda benimle (aracı olmak maksadıyla) konuştuğunu görmeyeyim."***

Daha sonra Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hutbe irad etmek üzere ayağa kalkıp şöyle buyurdu: ***"Sizden öncekileri helak eden şu oldu: Aralarında soylu kabul ettikleri kimse hırsızlık yaptığında ona dokunmazlar, zayıf bir kimse hırsızlık yaptığında onun elini keserlerdi. Nefsim elinde olana yemin ederim ki, eğer Muhammed'in kızı Fatıma olsaydı şüphesiz onun da elini keserdim."*** Sonra Mahzumoğullarından olan o kadının eli kesildi.[54]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları, ödünç olarak bir şey alıp onu inkâr eden kimsenin bundan dolayı elinin kesilmesi gerektiği kanaatini kabul etmiştir. Böylelikle bu kişi, onlara göre hırsız gibi değerlendirilmiştir. Bu görüşlerine de bu hadisi delil göstermişlerdir.

Ancak bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek: Hayır, eli kesilmez fakat ona tazminat ödettirilir, demişlerdir.

Bu görüş sahiplerinin lehine olan delillerden birisi de şudur: Bu hadisi Ma'mer, onların da belirttikleri gibi zikretmiştir. Ancak başkası da bu hadisi rivayet etmiş fakat onda şu fazlalıkta bulunmuştur: "Bu süs eşyasını ödünç olarak alıp da geri vermeyen kadın hırsızlık yaptı. Bu sebeple Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de hırsızlık yaptığından dolayı onun elini kesti."

Bu hususta nakledilmiş rivayetlerden bazısı şöyledir:

54 Müslim, Hudûd, 10; Ebu Davud, Hudûd, 4, 16; Nesâî, Kat'u's-Sârık, 5, 6; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 162.

٤٨٧٦- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُس عَنِ ابْنِ شِهَابٍ أَنَّ عُرْوَةَ بْنَ الزُّبَيْرِ أَخْبَرَهُ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ اِمْرَأَةً سَرَقَتْ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَمَنَ الْفَتْحِ فَأَمَرَ بِهَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تُقْطَعَ.فَكَلَّمَهُ فِيهَا أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ فَتَلَوَّنَ أَيْ تَغَيَّرَ مِنَ الْغَضَبِ وَجْهُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «أَتَشْفَعُ فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ؟» فَقَالَ لَهُ أُسَامَةُ: اسْتَغْفِرْ لِي يَا رَسُولَ اللهِ. فَلَمَّا كَانَ الْعَشِيُّ قَامَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَثْنَى عَلَى اللهِ بِمَا هُوَ أَهْلُهُ ثُمَّ قَالَ: «أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّمَا أَهْلَكَ النَّاسَ مِنْ قَبْلِكُمْ أَنَّهُمْ كَانُوا إِذَا سَرَقَ فِيهِمْ اَلشَّرِيفُ تَرَكُوهُ وَإِذَا سَرَقَ فِيهِمْ الضَّعِيفُ أَقَامُوا عَلَيْهِ الْحَدَّ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَرَقَتْ لَقَطَعْتُ يَدَهَا». ثُمَّ أَمَرَ بِتِلْكَ الْمَرْأَةِ الَّتِي سَرَقَتْ فَقُطِعَتْ يَدُهَا.

4876- ... İbn Şihâb'dan rivayete göre, Urve b. ez-Zübeyr kendisine Aişe'den şunu haber vermiştir: Bir kadın Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* zamanında Mekke'nin fethi esnasında hırsızlık yaptı. Allah Rasulü, kadının elinin kesilmesini emretti. O kadın hakkında Üsame b. Zeyd, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'le konuşunca Hz. Peygamber'in yüzünün rengi -öfkeden dolayı- değişti ve o: ***"Aziz ve Celil olan Allah'ın hadlerinden biri hakkında mı şefaat ediyorsun?"*** dedi. Bunun üzerine Üsame ona: Ey Allah'ın Rasulü! Benim için mağfiret dile, dedi.

Akşam olunca Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Yüce Allah'a layık olduğu şekilde övgülerde bulunduktan sonra şöyle buyurdu: ***"Sizden önceki insanları helak eden şu olmuştur: Bunlar arasında soylu kabul ettikleri kimse hırsızlık yaptığında ona dokunmazlar, güçsüz kimse hırsızlık yaptığında ona haddi uygularlardı. Nefsim elinde olana yemin ederim ki, Muhammed'in kızı Fatıma hırsızlık yapsa onun dahi elini keserim."*** Daha sonra emir verdi ve hırsızlık yapmış olan o kadının eli kesildi.[55]

٤٨٧٧- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: حَدَّثَنَا شُعَيْبُ بْنُ اللَّيْثِ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ قُرَيْشًا أَهَمَّهُمْ شَأْنُ الْمَرْأَةِ الْمَخْزُومِيَّةِ الَّتِي سَرَقَتْ فَقَالُوا: مَنْ يَجْتَرِئُ

55 Buhârî, Hudûd, 12; Müslim, Hudûd, 8, 9; Ebu Davud, Hudûd, 4; Tirmizî, Hudûd, 6; Nesâî, Kat'u's-Sârık, 6; İbn Mâce, Hudûd, 6; Dârimî, Hudûd, 5.

يُكَلِّمُ فِيهَا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَقَالُوا: وَمَنْ يَجْتَرِئُ عَلَيْهِ إِلا أُسَامَةُ؟ ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَ مَعْنَاهُ.

4877- … İbn Şihâb'dan, o Urve'den, onun Aişe *radıyallahu anhâ*'dan rivayet ettiğine göre, hırsızlık yapmış olan Mahzumlu kadının durumu Kureyş'i oldukça telaşlandırdı. Bu sebeple: Bu kadın hakkında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'le konuşabilme cesaretini kim gösterebilir? dediler. Buna Üsame'den başka kimse cesaret edemez, dediler. Sonra hadisi aynı anlamda zikretti.[56]

***

İşte bu hadis ile el kesme cezasının (uygulanacağı halin), ödünç olarak alınıp da inkâr edilen malın halinden farklı olduğu sabit olmaktadır.

Diğer taraftan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den de (emanete) hıyanet halinde el kesme cezasının uygulanmayacağını gösteren rivayet gelmiştir:

٤٨٧٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ جُرَيْجٍ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَيْسَ عَلَى الْخَائِنِ وَلَا عَلَى الْمُخْتَلِسِ وَلَا عَلَى الْمُنْتَهِبِ قَطْعٌ».

4878- … Ebu'z-Zübeyr'den, onun Cabir'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"(Emanete) hainlik edene, yan kesicilik yapana ve zorla alıp gasp edene el kesme cezası yoktur."***[57]

٤٨٧٩- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا مَكِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْبَلْخِيُّ قَالَ: ثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

56 Buhârî, Ehâdîsu'l-Enbiyâ, 54, Fezâilu's-Sahâbe, 18, Hudûd, 12; Müslim, Hudûd, 8, 9; Ebu Davud, Hudûd, 4; Nesâî, Kat'u's-Sârık, 16; İbn Mâce, Hudûd, 6; Dârimî, Hudûd, 5.

57 Ebu Davud, Hudûd, 14; Tirmizî, Hudûd, 18; Nesâî, Kat'u's-Sârık, 13; İbn Mâce, Hudûd, 26; Dârimî, Hudûd, 8.

4879- … Bize İbn Cüreyc tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

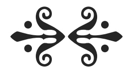
٤٨٨٠- حَدَّثَنَا عُبَيْدُ بْنُ رَحَّالٍ حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ سَالِمٍ حَدَّثَنَا شَبَابَةُ بْنُ سَوَّارٍ قَالَ: ثَنَا الْمُغِيرَةُ بْنُ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

4880- … Bize el-Mugîre b. Müslim, Ebu'z-Zübeyr'den tahdis etti. O Cabir'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

Emanete hainlik edene el kesme cezası uygulanmayacağına ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* böyle birisi ile hırsızlık yapan arasında ayırım gözetip sünnet de el kesme cezasının uygulanması gereken hırsızın durumunu muhkem olarak: Koruma altındaki belli miktardaki bir malı çalan kişi hakkında tespit etmiş olduğuna ve malı ödünç olarak alan bir kimse, ödünç olarak almış olduğu o malı koruma altından almamış olduğuna göre, (o malın) hirz (denilen koruma altında bulunma) özelliği bulunmadığından dolayı böyle bir durumda o kimsenin elinin de kesilmeyeceği sabit olmaktadır.

Bizim sözünü ettiğimiz ve kendisine göre bu rivayetlerin doğru anlamlarını tespit etmiş olduğumuz bu hüküm Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

١١- بَابُ سَرِقَةِ الثَّمَرِ وَالْكَثْرِ

11- SEMER VE KESER ÇALMAK[58]

٤٨٨١- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ حِبَّانَ أَنَّ عَبْدًا سَرَقَ وَدِيًّا مِنْ حَائِطِ رَجُلٍ فَغَرَسَهُ فِي حَائِطِ سَيِّدِهِ فَخَرَجَ صَاحِبُ الْوَدِيّ يَلْتَمِسُ وَدِيَّهُ فَوَجَدَهُ فَاسْتَعْدَى عَلَى الْعَبْدِ عِنْدَ مَرْوَانَ بْنِ الْحَكَمِ فَسَجَنَ الْعَبْدَ وَأَرَادَ قَطْعَ يَدِهِ فَانْطَلَقَ سَيِّدُ الْعَبْدِ إِلَى رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ فَأَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لَا قَطْعَ فِي ثَمَرٍ وَلَا كَثَرٍ». فَقَالَ الرَّجُلُ: فَإِنَّ مَرْوَانَ بْنَ الْحَكَمِ أَخَذَ غُلَامِي وَهُوَ يُرِيدُ قَطْعَ يَدِهِ وَأَنَا أُحِبُّ أَنْ تَمْشِيَ مَعِي إِلَيْهِ فَتُخْبِرَهُ بِالَّذِي سَمِعْتَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَمَشَى مَعَهُ رَافِعٌ حَتَّى أَتَى مَرْوَانَ فَقَالَ: أَخَذْتَ عَبْدًا لِهَذَا؟ فَقَالَ: نَعَمْ، قَالَ: مَا أَنْتَ صَانِعٌ بِهِ؟ قَالَ: أَرَدْتُ قَطْعَ يَدِهِ.قَالَ لَهُ رَافِعٌ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لَا قَطْعَ فِي ثَمَرٍ وَلَا كَثَرٍ». فَأَمَرَ مَرْوَانُ بِالْعَبْدِ فَأُرْسِلَ.

58 Semer ve keser ile ilgili olarak İbnu'l-Esîr, *en-Nihâye fi Garibi'l-Hadis* (I, 221)'de şu açıklamaları yapmaktadır: Semer, dallarında bulunduğu sürece taze hurmaya verilen addır. Eğer bu koparılacak olursa rutab adı verilir. Depolanıp saklanacak olursa tebr denilir. Keser ise, el-cummâr denilen şeydir. Kamus tercümesinde de el-cummâr ile ilgili şu açıklamalar yapılmaktadır: Hurma köküne denir ki hurma ağaçlarının tepelerinde olur. Ak ve lezzetli olup buna "şahmu'n-nahr: hurma ağacının yağı" dahi derler.

4881- … Yahya b. Said'den, o Muhammed b. Yahya b. Hibbân'dan rivayet ettiğine göre, bir köle, bir adamın bahçesinden küçük bir hurma fidanı çalıp onu efendisinin bahçesine dikti. Fidan sahibi çıkıp fidanını aradı ve buldu. Mervân b. el-Hakem'in yanında köleyi dava etti. Köle hapse atıldı. (Mervân, kölenin) elini kesmek istedi. Kölenin efendisi, Râfi' b. Hadîc'in yanına gitti. Râfi', ona Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i: ***"Ne semerde (dalındaki hurmayı çalmaktan dolayı) ne de keserde (hurma özünü çalmaktan dolayı) el kesme cezası vardır"*** buyururken dinlediğini söyledi. Bunun üzerine adam: Ancak Mervân b. el-Hakem benim kölemi tutukladı ve elini kesmek istiyor. Ben de benimle beraber gelerek Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den işittiğin sözleri ona haber vermeni istiyorum, dedi.

Râfi' onunla birlikte Mervân'ın yanına gitti. Bu adamın kölesini mi yakaladın? dedi. Mervân: Evet, deyince ona ne yapacaksın? diye sordu. Mervân: Elini kesmek istedim, dedi. Bunun üzerine Râfi' ona: Ben Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i ne dalındaki taze hurmanın ne de hurma özünün çalınmasından dolayı elin kesilmeyeceğini söylerken dinledim, dedi. Bunun üzerine Mervân'ın verdiği emirle köle serbest bırakıldı.[59]

٤٨٨٢- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى الْمُزَنِيّ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ الشَّافِعِيُّ عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ حِبَّانَ عَنْ عَمِّهِ وَاسِعِ بْنِ حِبَّانَ أَنَّ عَبْدًا سَرَقَ وَدِيًّا مِنْ حَائِطِ رَجُلٍ فَجَاءَ بِهِ فَغَرَسَهُ فِي مَكَان آخَرَ. فَأَتَى بِهِ مَرْوَانَ فَأَرَادَ أَنْ يَقْطَعَهُ فَشَهِدَ رَافِعُ بْنُ خَدِيجٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا قَطْعَ فِي ثَمَرٍ وَلَا كَثَرٍ».

4882- … Muhammed b. Yahya b. Hibbân'dan, o amcası Vâsi' b. Hibbân'dan rivayet ettiğine göre, bir köle, bir adamın bahçesinden bir hurma fidanı çaldı. Onu getirip bir başka yere dikti. O köle Mervân'a götürülünce Mervân onun elini kesmek istedi. Râfi' b. Hadîc de Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Dalındaki hurmayı çalmakta da hurma özünü çalmakta da el kesme yoktur"*** buyurduğuna şahitlik etti.[60]

***

59 Ebu Davud, Hudûd, 13; Malik, Hudûd, 32.
60 4881 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları, dalındaki hurmayı çalmaktan dolayı da hurma özünün çalınmasından dolayı da elin kesilmeyeceği kanaatini benimsemiştir. Bunlar, bunun sahibinin bahçesinden alınmış olması ile bunun onu bahçesinde koruma altına almış olması arasında da fark gözetmemişlerdir.

Şöyle derler: Aynı şekilde hurma ağacının kurumuş dallarının da kerestesinin de çalınması dolayısıyla el kesme cezası yoktur. Çünkü Râfi', ne çalınmış bu hurma fidanının dal olarak değerini ne de onun alındığı kökün değerini sordu. O, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***el-Cummâr'dan (hurma özünden)*** - ki ona keser denilir- ***dolayı el kesme cezası yoktur"*** sözü dolayısı ile bu konuda el kesme cezasının uygulanmayacağını belirtmiştir.

İşte böylelikle hurma özünün çalınması dolayısı ile de onun çevresinde bulunan hurma dalları, kereste ve hurma tanesinden dolayı da el kesme cezasının uygulanmayacağı sabit olmaktadır.

Bu görüşü kabul edenlerden arasında Ebu Hanife -Yüce Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de vardır.

Ancak bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Râfi'in Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakletmiş olduğu, onun: ***"Dalından alınan hurma sebebi ile de hurma ağacının özü sebebi ile de el kesme cezası yoktur"*** şeklindeki sözü, içinde bulunan eşyanın hirz (koruma altında) sayılmadığı bir bahçeden alınmış hurma ve hurma özü ile ilgilidir.

Bu kabilden olup himaye altına alınmış olanların hükmü ise diğer malların hükmü ile aynıdır ve bu tür bir eşyayı çalan ve çaldığı eşya el kesme miktarına ulaşan kimsenin elinin kesilmesi gerekir.

Bu görüş sahipleri bu hususta bizim bu kitapta başka bir bölümde rivayet etmiş olduğumuz Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, kendisine dalında bulunan hurma hakkında soru sorulunca söylemiş olduğu: ***"Harman yerinde saklanıp değeri bir kalkan değerine ulaşmayan çalıntı mallarda el kesme cezası yoktur. (O değeri bulursa) onda el kesme cezası vardır. Kalkan değerine ulaşmayanlarda ise onun değeri tazmin edilir ve ibret olmak üzere birkaç celde vurulur"*** sözünü delil göstermişlerdir.

٤٨٨٣- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا الْوَهْبِيُّ قَالَ: ثَنَا ابْنُ إِسْحَاقَ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذَلِكَ أَيْضًا.

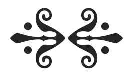
4883- … Amr b. Şuayb'dan, o babasından, o dedesinden, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bunu aynı şekilde rivayet etti.

***

Böylelikle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, çalınan hurma ile ilgili olarak harmanda bulunanlar ile harmanda bulunmayıp ağacında bulunan mahsuller arasında fark gözettiğini, harmanda bulunanlar için el kesme cezasının uygulanacağını, harmanda bulunmayanlar için ise tazminat ve hafif bir ceza belirlediğini gördük.

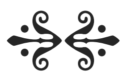
O halde bu hadis ile Râfi'in Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet ettiği: ***"Dalındaki taze hurmanın da hurma özünün de çalınması dolayısıyla el kesme cezası yoktur"*** sözünün sahih olarak anlaşılması şu şekilde mümkün olabilir: Râfi'in nakletmiş olduğu rivayet, içindekileri koruma altına almış sayılmayan bahçelerde bulunanlar hakkında kabul edilir. Bu da, Abdullah b. Amr'ın rivayet etmiş olduğu hadiste bulunan fakat Râfi'in hadisinde bulunmayıp fazladan söz konusu edilen durum hakkındadır. (Orada harman yerine konulup saklanmış olandan söz edilmektedir.) Dolayısıyla o hadiste sözü edilen durum, Râfi'in rivayet ettiği hadistekinden farklıdır. Onun sözünü ettiği hadiste el kesme cezası vardır. Bunun dışındaki hallerde ise el kesme cezası yoktur. Böylelikle bu iki rivayet birbirine uygun olup birbiriyle çelişmemektedir.

Bu da Ebu Yusuf'un -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- görüşüdür.

كِتَابُ الْجِنَايَاتِ

CİNAYETLER (ÖLDÜRME VE YARALAMALAR)

١- بَابُ مَا يَجِبُ فِي قَتْلِ الْعَمْدِ وَجِرَاحِ الْعَمْدِ

1- KASTEN ÖLDÜRME VE KASTEN YARALAMA HALİNDE GEREKEN (CEZA)

٤٨٨٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَيْمُونِ الْبَغْدَادِيُّ قَالَ: ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ قَالَ حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ. ح

4884- … el-Evzâî dedi ki: Bana Yahya b. Ebi Kesîr tahdis etti, H.

٤٨٨٥- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا حَرْبُ بْنُ شَدَّادٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو سَلَمَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو هُرَيْرَةَ قَالَ: لَمَّا فَتَحَ اللهُ عَلَى رَسُولِهِ مَكَّةَ

قَتَلَتْ هُذَيْلٌ رَجُلاً مِنْ بَنِي لَيْثٍ بِقَتِيلٍ كَانَ لَهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ. فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَخَطَبَ فَقَالَ فِي خُطْبَتِهِ: «مَنْ قُتِلَ لَهُ قَتِيلٌ فَهُوَ بِخَيْرِ النَّظَرَيْنِ إِمَّا أَنْ يَقْتُلَ وَإِمَّا أَنْ يُودَى». وَاللَّفْظُ لِمُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ. وَقَالَ أَبُو بَكْرَةَ فِي حَدِيثِهِ: قَتَلَتْ خُزَاعَةُ رَجُلاً مِنْ بَنِي لَيْثٍ.

4885- … Bize Harb b. Şeddâd tahdis edip dedi ki: Bize Yahya b. Ebi Kesîr tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Seleme tahdis edip dedi ki: Bana Ebu Hureyre tahdis edip dedi ki: Allah Teala, Rasulü'ne Mekke'yi fethetmeyi müyesser kılınca Huzeyliler, Leysoğullarından Cahiliyye döneminde kendilerinden öldürülmüş birisine karşılık bir adamı öldürdüler. Bu sebeple Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ayağa kalkıp bir hutbe verdi. Verdiği hutbesinde şöyle buyurdu: ***"Her kimin (velisi olduğu) bir yakını öldürülecek olursa o, iki işten hayırlı olanını yapmakta serbesttir. Ya o da (katili) öldürür ya da onun diyetini alır."***

Bu lafız Muhammed b. Abdullah'a aittir. Ebu Bekre ise rivayetinde: ***"Huzâalılar, Leysoğullarından bir adam öldürdü"*** demiştir.[61]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu hadiste, özellikle öldürme halinde yapılması gerekenlerden söz edilmektedir.

Ebu Şureyh el-Huzâî yolu ile de Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısı rivayet edilmiştir.

٤٨٨٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنِ ابْنِ أَبِي ذِئْبٍ قَالَ: حَدَّثَنِي سَعِيدٌ الْمَقْبُرِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا شُرَيْحٍ الْكَعْبِيَّ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي خُطْبَتِهِ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ: «أَلَا إِنَّكُمْ مَعْشَرَ خُزَاعَةَ قَتَلْتُمْ هَذَا الْقَتِيلَ مِنْ هُذَيْلٍ وَإِنِّي عَاقِلُهُ فَمَنْ قُتِلَ لَهُ بَعْدَ مَقَالَتِي قَتِيلٌ فَأَهْلُهُ بَيْنَ خِيرَتَيْنِ بَيْنَ أَنْ يَأْخُذُوا الْعَقْلَ وَبَيْنَ أَنْ يَقْتُلُوا».

61 Buhârî, Diyât, 8, Lukata, 7, İlim, 39; Müslim, Hac, 447; Ebu Davud, Diyât, 4; Tirmizî, Diyât, 13; Nesâî, Kasâme, 29; İbn Mâce, Diyât, 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 238.

4886- … İbn Ebi Zi'b dedi ki: Bana Said el-Makburî tahdis edip dedi ki: Ben Ebu Şureyh el-Ka'bî'yi şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Mekke fethedildiği gün hutbesinde şöyle buyurdu: ***"Size gelince ey Huzâalılar topluluğu! Huzeylilerden şu adamı öldürdünüz. İşte ben de onun diyetini ödüyorum. Bundan dolayı her kimin bir adamı öldürülürse onun yakınları iki şeyden birisini tercih etmekte serbesttir. Onun diyetini de alabilirler, (katilin) öldürülmesini de isteyebilirler."***[62]

***

Yine Ebu Şureyh el-Huzâî'den bir başka yoldan Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in öldürme dışındaki yaralamalar hakkında da aynen bunun gibi dediği rivayet edilmiştir:

٤٨٨٧– حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ فُضَيْلٍ عَنْ سُفْيَانَ بْنِ أَبِي الْعَوْجَاءِ عَنْ أَبِي شُرَيْحٍ الْخُزَاعِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أُصِيبَ بِدَمٍ أَوْ بِخَبْلٍ يَعْنِي بِالْخَبْلِ الْجِرَاحَ فَوَلِيُّهُ بِالْخِيَارِ بَيْنَ إِحْدَى ثَلَاثٍ بَيْنَ أَنْ يَعْفُوَ أَوْ يَقْتَصَّ أَوْ يَأْخُذَ الدِّيَةَ فَإِنْ أَتَى الرَّابِعَةَ فَخُذُوا عَلَى يَدَيْهِ فَإِنْ قَبِلَ وَاحِدَةً مِنْهُنَّ ثُمَّ عَدَا بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ النَّارُ خَالِدًا فِيهَا مُخَلَّدًا».

4887- Süfyan b. Ebi'l-Avcâ'dan, o Ebu Şureyh'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Bir kimse öldürülme ya da yaralanma hali ile karşı karşıya kalacak olursa onun velisi üç şeyden birisini seçmekte muhayyerdir: Ya affetmek ya kısas uygulamak ya da diyet almak. Şayet dördüncüsünü yapmaya kalkışacak olursa siz onu engelleyin. Eğer bunlardan birisini kabul ettikten sonra haddi aşacak olursa ebedi kalmak üzere onun için Cehennem ateşi vardır."***[63]

٤٨٨٨– حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: ثَنَا عَبَّادٌ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ

62 Ebu Davud, Diyât, 4; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 385.
63 Buna yakın lafızlarla: Ebu Davud, Diyât, 3; İbn Mâce, Diyât, 3; Dârimî, Diyât, 1.

قَالَ: أَخْبَرَنِي الْحَارِثُ بْنُ فُضَيْلٍ عَنْ سُفْيَانَ بْنِ أَبِي الْعَوْجَاءِ عَنْ أَبِي شُرَيْحٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

4888- … Süfyan b. Ebi'l-Avcâ'dan, o Ebu Şureyh'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

İşte bu hadiste, kasten yaralamanın hükmü ile ilgili olarak her ikisinden birisinin gerektiği ve bunun kısas veya diyetten birisi olduğu belirtilmektedir.

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, bir kimsenin kasten öldürülmesi halinde velisinin affetmek, diyet almak ya da kısas istemekte muhayyer olduğunu, katilin razı olup olmamasına bakılmayacağını söylemiş ve buna dair bu rivayetleri delil göstermiştir.

Ancak bu hükümde başkaları onlara muhalefet ederek: Velinin diyet alması ancak katilin rızası ile söz konusu olur, demişlerdir.

Bu hususta bunların lehine olan delillerden birisi de Hz. Peygamber'in: ***"Ya da diyet alır"*** sözüdür. Bu sözün birinci görüş sahiplerinin dedikleri anlamda olması da mümkündür, bu söz, bunun -eğer (katil) o diyeti verirse- diyet alması söz konusudur anlamında da olabilir. Nitekim bir kimseye: "Alacakların karşılığında dilersen dirhem, dilersen dinar, dilersen ticaret malı al" denilmesine benzer. Bununla da borçlu olan kimsenin, bu işe razı olsun ya da olmasın bunlardan birisini alabileceği kastedilmez. Ancak bu sözden maksat, borçlu ona bunu verecek olursa onun bunu alabileceğidir.

Şayet bir kimse: O halde bundan söz etmelerine gerek nedir? diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: Çünkü İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan şu rivayet nakledilmiştir:

٤٨٨٩- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: كَانَ الْقِصَاصُ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَمْ يَكُنْ فِيهِمْ دِيَةٌ. فَقَالَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ لِهٰذِهِ الْأُمَّةِ: ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى الْحُرُّ بِالْحُرِّ﴾ إِلَى قَوْلِهِ ﴿فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ

شَيْءٌ﴾ وَالْعَفْوُ فِي أَنْ يَقْبَلَ الدِّيَةَ فِي الْعَمْدِ ﴿ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِنْ رَبِّكُمْ﴾ مِمَّا كَانَ كُتِبَ عَلَى مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ.

4889- … Mücahid'den, o İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: İsrailoğullarında kısas vardı fakat onlarda diyet söz konusu değildi. Aziz ve Celil olan Allah da bu ümmete: ***"Öldürmelerde üzerinize kısas (farz olarak) yazıldı. Hür olana karşılık hür… Artık her kime kardeşinden bir şey affedilir (bağışlanır) ise***…" (el-Bakara, 2/178) buyurdu. Affetmek ise, kişinin kasten öldürme halinde diyeti kabul etmesidir. ***"İşte bu (hüküm), Rabbinizden bir hafifletmedir"*** (el-Bakara, 2/178). Yani sizden öncekilere farz kılınmış olanlara göre bir hafifletmedir.[64]

***

İbn Abbas *radıyallahu anh*, İsrailoğulları arasında diyetin söz konusu olmadığını haber vermektedir. Yani onların, dökülen kana bir bedel almalarının ya da katili öldürmeden öylece terk etmelerinin haram olduğunu ve bu hükmün, onlara yazılan hükümler arasında yer aldığını bildirmektedir.

Yüce Allah, bu ümmetin yükünü hafifleterek ***"Her kime kardeşinden bir şey affedilecek olursa artık ya örfe uyarak istesin ve ona (maktulün diyetini) güzellikle ödesin"*** (el-Bakara, 2/187) ayeti ile bu hükmü nesh etmiştir.

Bu da, ödemenin gerekmesi şartı ile anlamına gelir.

Bizler bu husustaki görüşleri Yüce Allah'ın izniyle bu bölümde yeri gelince açıklayacağız.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de onlara bu doğrultuda açıklamada bulunarak: ***"Her kimin bir velisi öldürülecek olursa o, kısas yapmak, affetmek ya da diyet almaktan birisini seçmekte muhayyerdir"*** buyurmuştur. Bu, bu ümmete mubah kılınmış ve kendilerine verilmesi şartıyla alınabileceğini belirtmiş olduğu diyeti alabilir, demektir.

İşte bu, bu hadisin muhtemel bir açıklamasıdır. Böyle bir hadis olur da birbirine denk iki anlama gelme ihtimali bulunursa herhangi bir kimse, hadisi onun dışındaki kendisinin benimsediği manaya geldiğini gösteren bir başka

64 Buhârî, Tefsîru Sure 2, (23); Ebu Davud, Diyât, 8; Nesâî, Kasâme, 27.

delil bulunmadıkça o iki anlamdan birisine göre yorumlama imkânına sahip değildir.

Bu sebeple biz de acaba bu kabilden bir anlama delil olabilecek herhangi bir şey bulabilir miyiz diye konuyu inceledik.

Birinci görüş sahiplerinin şöyle dediklerini gördük: Aziz ve Celil olan Allah: ***"Fakat kime kardeşi tarafından bir şey affolunursa artık (diyet alan) örfe uyarak istesin ve (katil de) ona güzellikle ödesin. Bu, Rabbinizden bir hafifletme ve esirgemedir"*** (el-Bakara, 2/178) buyurmaktadır. Aziz ve Celil olan Allah, bu ayette, velinin affetme ya da katilden güzel bir şekilde diyet alma hakkına sahip olduğunu haber vermektedir. Bunu, velinin -affetmesi halinde- katilden diyet alabileceğine delil göstermişlerdir. İsterse katili affetmesinde ona diyet ödeme şartını koşmamış olsun.

Bunlara şöyle denildi: Bu ayette sizin sözünü ettiğiniz hükme bir delil yoktur. Çünkü bunun çeşitli anlamlara gelme ihtimali vardır. Bunlardan birisi de sizin açıkladığınız şekildir.

Aynı şekilde: ***"Her kime kardeşinden bir şey affolunursa"*** sözünün bizim dediğimiz şekilde katilin kendisinden alınacak şeylere karşılık affedilmesi için razı olması şartına bağlı olması ihtimali de vardır.

Yine bunun, bir topluluk tarafından hakkı talep edilen bir kan dökme hakkında olması ihtimali de vardır. Böyle bir durumda onlardan birisi affedecek olursa geri kalanlar da katilden maruf bir şekilde diyetten kendi paylarına düşeni isterler. O da, onlara bunu güzel bir şekilde öder.

İşte bunlar, ilim adamlarının bu ayeti açıklarken yapmış oldukları bazı tevillerdir. Birisinin lehine diğerine karşı delil olabilmesi, yorumu ittifakla kabul edilmiş bir ayet, sünnet ya da icmadaki bir başka delil ile mümkün olabilir.

Ebu Şureyh'in rivayet ettiği Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ***"Bu takdirde o, affetmek, öldürmek ya da diyeti almak arasında muhayyerdir (dilediğini seçebilir)"*** buyurduğuna dair hadiste Hz. Peygamber affetmeyi diyeti almaktan başka bir şık olarak söz konusu etmektedir.

İşte bununla, affetmesi halinde onun diyet alma hakkının bulunmadığı, kanı affetmesi halinde diyet hakkı da olmadığı sabit olmaktadır. Bununla da, lehine kan davasının sabit olduğu kimsenin kendisi için mubah olan diyeti almasının, öldürmeden bedel olarak onu almakla aynı anlamda olduğu sabit olmaktadır.

Eşyada bedel olarak tespit edilen hususların, onları ödemekle yükümlü olanların ve kendileri için bir hak olarak verilmesi gerekenlerin rızalarıyla vacip olacağını görüyoruz.

Bu husus öldürme hakkında da sabit olduğuna göre, sözünü ettiğimiz hüküm de sabit olmakta ve bize muhalif olanların söyledikleri hüküm söz konusu olmamaktadır.

Birinci görüş sahiplerinin ileri sürdükleri delilde görüşlerinin lehine bir taraf bulunmadığı için biz de: Acaba diğer görüş sahiplerinin söylediklerine delil olacak bir haber var mıdır diye baktık ve şunu gördük:

أَبُو بَكْرَةَ وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَدْ حَدَّثَانَا قَالَا: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ بَكْرٍ السَّهْمِيُّ. ح

Ebu Bekir ve İbrahim b. Merzûk bize tahdis edip dediler ki: Bize Abdullah b. Bekir es-Sehmî tahdis etti, H.

٤٨٩٠- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيُّ قَالَا: ثَنَا حُمَيْدٌ الطَّوِيلُ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكِ بْنِ النَّضْرِ أَنَّ عَمَّتَهُ الرُّبَيِّعَ لَطَمَتْ جَارِيَةً فَكَسَرَتْ ثَنِيَّتَهَا فَطَلَبُوا إِلَيْهِمْ الْعَفْوَ فَأَبَوْا، وَالْأَرْشَ، فَأَبَوْا إِلا الْقِصَاصَ. فَاخْتَصَمُوا إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَرَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْقِصَاصِ. فَقَالَ أَنَسُ بْنُ النَّضْرِ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَتُكْسَرُ ثَنِيَّةُ الرُّبَيِّعِ لَا وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَا تُكْسَرُ ثَنِيَّتُهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا أَنَسُ كِتَابُ اللهِ الْقِصَاصُ». فَرَضِيَ الْقَوْمُ فَعَفَوْا. وَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ مِنْ عِبَادِ اللهِ مَنْ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللهِ لَأَبَرَّهُ».

4890- … Bize Humeyd et-Tavîl'in Enes b. Malik b. en-Nadr'dan tahdis ettiğine göre, onun halası er-Rubeyyi' bir cariyeye bir tokat atmış ve onun ön dişini kırmıştı. Affetmelerini istediler fakat affetmediler. Diyet teklif ettiler, kısastan başkasına razı olmadılar. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzurunda davacı oldular. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* kısas yapılmasını emretti. Enes b. en-Nadr: Ey Allah'ın Rasulü! Sen, er-Rubeyyi'in dişini mi kıracaksın? Seni hak ile gönderene yemin ediyorum ki, hayır, sen onun dişini kırmamalısın, dedi. Bunun üzerine Rasulullah *sal-*

lallahu aleyhi ve sellem: ***"Ey Enes! Allah'ın yazdığı farz kısastır"*** dedi. Sonra hak sahipleri razı olup affettiler. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de: ***"Allah'ın kulları arasında öylesi vardır ki, Allah adına yemin edecek olursa Allah onun yeminini haklı çıkartır"*** buyurdu.[65]

***

Hadisi rivayet edenlerin bazısının rivayetinde, diğerine göre birtakım fazlalıklar vardır.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, dişi kırılanın lehine ve er-Rubeyyi' aleyhine vermiş olduğu hüküm kısastır. O, karşı tarafı kısas ile diyet alma arasında muhayyer bırakmamıştır. Enes b. Nadr ise bunun olmayacağını söyleyince Allah Rasulü: ***"Ey Enes! Allah'ın yazdığı kısastır"*** buyurmuştur. Hz. Peygamber, Hak sahipleri affedince de onlara ayrıca diyet ödememiştir.

İşte bununla, Aziz ve Celil olan Allah'ın Kitabı ve Rasulü'nün sünneti gereğince kasten cinayette kısasın gerektiği sabit olmaktadır. Çünkü mağdurun lehine cinayeti işleyene kısası uygulamak ile onu affetmek arasında seçim yapması ve buna göre cinayeti işleyeni sorumlu tutması söz konusu olsaydı, bu takdirde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de dişi kırılan cariyeyi bunlardan birisini seçmekte serbest bırakır ve bunlar arasından neyi seçebileceğini ona bildirirdi.

Nitekim bir hâkime bir adam lehine iki şeyden birisinin gerektiği bir husus ile ilgili olarak davacı olursa hâkim nezdinde de o kişinin hakkı sabit olursa o hâkim, o kişinin lehine birisini dışarıda tutarak diğeri ile hüküm vermez. Aksine, onun lehine bu iki husustan dilediğini seçme hakkına sahip olduğu şeklinde hüküm verdiğini görüyoruz. Eğer bunun dışında bir yola başvuracak olursa hükmü anlamakta geri kalmış olur. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ise hâkimlerin en güzel hüküm verenidir.

Bu sebeple kısas hükmünü verip de bunun Aziz ve Celil olan Allah'ın yazdığı farz olduğunu haber verdiğine göre, bununla böyle bir durumda sabit olanın kısastan başka bir şey olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Bu hadis zikrettiğimiz şekilde sabit olduğuna göre, (4886 no'lu) Ebu

65 Buhârî, Sulh, 8, Tefsîru Sure, 2 (23), 5 (6); Müslim, Kasâme, 24; Ebu Davud, Diyât, 24; Nesâî, Kasâme, 16; İbn Mâce, Diyât, 16; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 128, 167, 284.

Şureyh'in rivayet ettiği hadis ile (4885 no'lu) Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği hadisin de ona bağlı olarak anlaşılması gerekir.

Buna göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu iki hadiste dile getirmiş olduğu ***"O, affetmek, kısas yapmak ya da diyet almaktan birisini seçmekte muhayyerdir"*** sözlerinin, cinayeti işleyen kimsenin diyeti ödemeye rıza göstermesi hali hakkında kabul edilmesi gerekmektedir ki bu iki hadisin ihtiva ettiği anlam ile Enes *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği hadisin anlamı arasında bir uyum ortaya çıksın.

Eğer bir kimse: Nazar (kıyas), birinci görüş sahiplerinin dediklerine delildir. Bu da, insanların kendilerini hayatta bırakmakla yükümlü olduklarıdır. Buna göre, (caninin) kanını dökme hakkına sahip olan kişi: "Diyet almaya ve (caninin) kanının dökülmesinin terk edilmesine razı oldum" diyecek olursa katilin kendisini hayatta tutmaya çalışması gerekir. Onun üzerinde böyle bir yükümlülük söz konusu olduğuna göre istemese dahi (diyet) onun malından alınır.

Buna (böyle diyene) karşı bu husustaki delil şudur: İnsanların belirttiğimiz şekilde diyetle de diyeti aşan miktarla da ve sahip oldukları bütün mülkleri ile de kendilerini hayatta bırakma yükümlülükleri vardır.

Biz ilim adamlarının icma ile şunu kabul ettiklerini gördük: Eğer veli, katile: "Seni öldürmemek karşılığında senin bu evini almaya razı oldum" diyecek olursa katile kendisi ile Allah arasında farz olan yükümlülük, bu evi o kişiye teslim edip kendi kanını dökülmekten kurtarmasıdır. Fakat bunu kabul etmeyecek olursa bu husustaki ittifaklarına göre, buna mecbur edilmez ve zorla evi ondan alınıp (kısas veya diyet isteme hakkına sahip) veliye verilmez.

Aynı şekilde diyetin veli tarafından istenmesi halinde de hüküm böyledir. Dolayısıyla katile, kendisi ile Rabbi arasında farz olan, bu yolla (diyeti ödeyerek) kendisini hayatta bırakma yoluna başvurmasıdır. Fakat bunu kabul etmeyecek olursa buna zorlanamaz ve zorla bu ondan alınamaz.

Şimdi de birinci görüş sahiplerinin ileri sürdükleri: "Cinayeti işleyen kişi istemeyecek dahi olsa velinin diyet alma hakkı vardır" şeklindeki sözü ele alıyor ve onlara şöyle diyoruz:

Böyle bir durumda kesinlikle üç halden birisi söz konusudur: Ya bu, velinin katil üzerindeki hakkının bir arada hem kısas hem de diyet olduğundan

dolayıdır. Eğer kısası affedecek olursa bu affetmesi sebebiyle kısas batıl olur ve bu takdirde diyet alma hakkı doğar.

Ya onun lehine vacib olan hak, özellikle kısastır. Bununla birlikte bunun yerine kısasın bedeli olmak üzere diyet alma hakkına sahiptir.

Ya da onun lehine hak olarak vacib olan, iki işten birisidir. Kısas ya da diyet. O da bunlardan istediğini seçebilir.

İşte bu hal, bu üç ihtimalden birisi dışında olamaz.

Eğer sizler: Onun lehine vacib olan hak bir arada kısas ve diyettir diyecek olursanız, bu, bozuk bir görüştür. Çünkü Aziz ve Celil olan Allah, bir iş yapan kimse üzerinde yaptığından fazlasını vacib kılmamıştır. Aziz ve Celil olan Allah şöyle buyurmuştur: ***"Biz onda onlara şunu yazdık: Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş yaralarda birbirine kısas yapılır"*** (el-Maide, 5/45). Bu sebeple Yüce Allah, herhangi bir kimseye yaptığı bir fiil dolayısıyla yaptığından fazlasının uygulanmasını vacib kılmamıştır. Eğer hüküm böyle (sizin dediğiniz gibi hem kısas hem de diyetin vücubu şeklinde) olsaydı, hem katili (kısas yoluyla) öldürtmesi hem de diyeti alması gerekirdi.

Katilin öldürülmesinden sonra velinin diyet alma hakkı bulunmadığına göre, bu, lehine vacib olanın (hakkının) dediğinizden farklı olduğuna delildir.

Eğer: Onun lehine vacib olan (hak) sadece kısastır. Fakat bununla birlikte bu kısasın yerine bedel olmak üzere diyet alma hakkı vardır derseniz, bizler, bir kimsenin, sahip olduğu bir hakkın yerine bir başka şeyi bu hakkın üzerinde bulunduğu kişinin rızası olmadan bedel olarak alabileceği bir hak olarak görmüyoruz. Böylelikle bu husus da çürütülmektedir.

Eğer: Onun lehine vacib olan (hakkı), o kısas ya da diyetten birisidir. Bunlardan istediğini alabilir. Fakat onun, birini bırakıp diğerini alma gibi (muayyen) bir hakkı yoktur diyecek olursanız bu takdirde muayyen olarak bunlardan herhangi birisini affedecek olursa o affının geçersiz olmaması gerekir. Çünkü onun hakkı muayyen olarak affedilen değildir ki onu iptal edebilsin (ondan vazgeçebilsin). Onun birisini seçme hakkı vardır. O takdirde o seçtiği onun hakkı olur. Ya da başkasını seçebilir, bu takdirde diğeri onun hakkı olur. Birisini seçmeden ve muayyen olarak onun lehine (hak olarak) vacib olmadan önce affedecek olursa onun bu affedişi batıl olur.

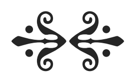
Nitekim bir adamın babası kasten yaralansa o da babasını yaralayanı

affedecek olsa sonra babası bu yaradan ölüp ondan başka bir mirasçısı da bulunmasa onun bu affı batıl olur. Çünkü onun bu affetmesi, o yaralayanı affetme hakkına sahip olmadan önce gerçekleşmişti.

İşte sözünü ettiğimiz bu husus böyle olduğuna, katilin kısası ya da diyeti tercih etmeden önce affedilmesi caiz olduğuna göre, bununla muayyen olarak onun kısas hakkının katili affetmeden önce söz konusu olduğu sabit olmaktadır. Eğer bu hak onun lehine vacib olmasaydı affetmek suretiyle bu hakkını iptal etme yetkisi de olmazdı. Tıpkı oğlun, babasının kanını kendi lehine bir hak olarak sabit olmadan önce affetmesinin caiz olmadığı gibi.

Sözünü ettiğimiz hususun sabit olması ve açıkladığımız hallerin söz konusu olmaması kasten öldüren ya da yaralayana uygulanması gerekenin, diyet olsun, başkası olsun kısastan başka bir şey olmadığının delilidir. Ancak mağdurun hayatta ise kendisinin, ölmüş ise mirasçının sulh yapma hali müstesnadır. Bu hükmün herhangi bir şey hakkında söz konusu olması durumunda sulh, diyet ya da bunun dışında her ne üzerine yapılırsa o caiz olur.

İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- görüşüdür.

٢- بَابُ الرَّجُلِ يَقْتُلُ رَجُلاً كَيْفَ يُقْتَلُ؟

2- BAŞKASINI ÖLDÜREN BİR KİMSE NASIL ÖLDÜRÜLÜR?

٤٨٩١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا هَمَّامٌ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ يَهُودِيًّا رَضَّ رَأْسَ صَبِيٍّ بَيْنَ حَجَرَيْنِ فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُرَضَّ رَأْسُهُ بَيْنَ حَجَرَيْنِ.

4891- … Hemmâm'dan, onun Katâde'den rivayet ettiğine göre, bir Yahudi bir küçük çocuğun başını iki taş arasında ezdi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de onun başının iki taş arasında ezilmesini emretti.[66]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları bu hadisi benimseyerek bunu taklit etmiş ve: Her katil, öldürdüğü şekilde öldürülür, demiştir.

Diğerleri ise bu hükümde onlara muhalefet etmiş ve: Kısas olarak öldürülmesi gereken herkes ancak kılıç ile öldürülür, demiş ve şunu eklemişlerdir: Sizin rivayet etmiş olduğunuz bu hadis ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, bu katilin Allah için öldürülmesi gereken birisi olduğunu gördüğü

66 Hadis çeşitli yollar ve senetlerle rivayet edilmiştir: Buhârî, Husûmât, 1, Vesâyâ, 5, Diyât, 4, 12; Müslim, Kasâme, 17; Ebu Davud, Diyât, 10; İbn Mâce, Diyât, 24; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 193, 262, 369.

için böyle öldürmüş olması ihtimali vardır. Çünkü o bir miktar malı gasbetmek için öldürmüştü. Nitekim bu husus bu hadisin bazı rivayetlerinde açıklanmıştır:

٤٨٩٢- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأُوَيْسِيُّ قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ هِشَامِ بْنِ زَيْدٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ عَدَا يَهُودِيٌّ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى جَارِيَةٍ فَأَخَذَ أَوْضَاحًا كَانَتْ عَلَيْهَا، وَرَضَخَ رَأْسَهَا. فَأَتَى بِهَا أَهْلُهَا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهِيَ فِي آخِرِ رَمَقٍ وَقَدْ أُصْمِتَتْ وَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ قَتَلَكِ؟ أَفُلَانٌ؟» لِغَيْرِ الَّذِي قَتَلَهَا فَأَشَارَتْ بِرَأْسِهَا أَيْ: لَا. فَقَالَ لِرَجُلٍ آخَرَ غَيْرَ الَّذِي قَتَلَهَا، فَأَشَارَتْ بِرَأْسِهَا أَيْ: لَا فَقَالَ: «فَفُلَانٌ؟» لِقَاتِلِهَا، فَأَشَارَتْ أَيْ: نَعَمْ. فَأَمَرَ بِهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرُضَّ رَأْسَهُ بَيْنَ حَجَرَيْنِ.

4892- … Hişâm b. Zeyd'den, o Enes b. Malik'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde bir Yahudi bir kıza saldırarak onun üzerindeki bazı gümüş takıları aldı ve onun başını ezdi. Kızın yakınları, son nefesini vermek üzere ve konuşamaz bir durumda iken onu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna getirdiler. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona: ***"Seni kim öldürdü, filan kişi mi?"*** deyip onu öldürmüş kimseden başkasının adını verdi. Kız, başıyla hayır diye işaret etti. Yine onu öldürenden bir başkasının adını verdi yine başıyla hayır diye işaret etti. Sonra onu öldüren kişinin adını vererek: ***"Filan mı?"*** dedi. Kız, evet diye işaret etti. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* emir verdi, o Yahudinin başı iki taş arasında ezildi.[67]

***

Eğer Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, o Yahudinin, tıpkı yol kesicinin kanının Allah'ın hakkı için dökülmesi icab ettiği gibi Aziz ve Celil olan Allah'ın hakkı olarak öldürülmesini vacib (gerekli) görmüşse onu kılıçla ya da

67 Buhârî, Talâk, 24; Nesâî, Kasâme, 13; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 362.

başka bir şekilde öldürme hakkına sahipti. Üstelik o sırada Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Uranîlere yaptığı gibi müsle mubah idi.

٤٨٩٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ أَبِي قِلَابَةَ عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَدِمَ ثَمَانِيَةُ رَهْطٍ مِنْ عُكْلٍ فَاسْتَوْخَمُوا الْمَدِينَةَ فَبَعَثَهُمْ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى ذَوْدٍ لَهُ فَشَرِبُوا مِنْ أَلْبَانِهَا. فَلَمَّا صَحُّوا ارْتَدُّوا عَنِ الْإِسْلَامِ وَقَتَلُوا رَاعِيَ الْإِبِلِ وَسَاقُوا الْإِبِلَ. فَبَعَثَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي آثَارِهِمْ فَأُخِذُوا فَقَطَعَ أَيْدِيَهُمْ وَأَرْجُلَهُمْ وَسَمَلَ أَعْيُنَهُمْ وَتَرَكَهُمْ حَتَّى مَاتُوا.

4893- … Ebu Kılâbe'den, o Enes'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ukl kabilesinden sekiz kişi (Medine'ye) geldi. Medine'nin havası onlara ağır gelince Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onları kendisine ait (zekât malı) develerin bulunduğu yere gönderdi. Onlar da develerin sütünü içtiler. Sağlıklarına kavuşunca İslam'dan irtidad ettiler. Develerin çobanını öldürdüler, develeri de önlerine katıp götürdüler. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onların arkalarından adam gönderdi. Yakalanıp getirildiler. Ellerini, ayaklarını kestirdi, kızdırılmış çivilerle gözlerine mil çektirdi ve ölünceye kadar onları bıraktı.[68]

٤٨٩٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ بَكْرٍ قَالَ: ثَنَا حُمَيْدٌ الطَّوِيلُ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوَهُ.

4894- … Bize Humeyd et-Tavîl, Enes b. Malik'ten tahdis etti. O Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi buna yakın olarak rivayet etti.

٤٨٩٥- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ قَالَ: ثَنَا قَبِيصَةُ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ أَبِي قِلَابَةَ عَنْ أَنَسٍ ﴿إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللهَ وَرَسُولَهُ﴾ قَالَ: هُمْ مِنْ عُكْلٍ قَطَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيْدِيَهُمْ وَأَرْجُلَهُمْ وَسَمَّرَ أَعْيُنَهُمْ.

68 Buhârî, Hudûd, 15; Müslim, Kasâme, 9, 14; Ebu Davud, Hudûd, 3; Tirmizî, Tahare, 55; Nesâî, Tahrîmu'd-Dem, 7-9; İbn Mâce, Hudûd, 20; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 163, 177, 198.

4895- … Ebu Kılâbe'den, o Enes'ten rivayet ettiğine göre, Enes şöyle demiştir: ***"Allah'a ve Rasulü'ne karşı savaş açanların cezası…"*** (el-Maide, 5/33) ayetinde kastedilenler Ukl'den kimselerdir. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, onların ellerini ve ayaklarını kestirdi, gözlerine de mil çektirdi.[69]

٤٨٩٦- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ قَالَ: ثَنَا حُمَيْدٌ عَنْ أَنَسٍ. ح

وَحَدَّثَنَا صَالِحٌ قَالَ: ثَنَا سَعِيدٌ قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ صُهَيْبٍ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَطَعَ أَيْدِيَهُمْ وَأَرْجُلَهُمْ وَسَمَّرَ أَعْيُنَهُمْ وَتَرَكَهُمْ حَتَّى مَاتُوا.

4896- .. Bize Humeyd, Enes'ten tahdis etti, H.

… Bize Abdulaziz b. Suhayb'ın Enes'ten tahdis ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, onların ellerini, ayaklarını kestirmiş, gözlerine mil çektirmiş ve onları ölünceye kadar kendi hallerine bırakmıştır.

٤٨٩٧- حَدَّثَنَا فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: ثَنَا أَبُو غَسَّانَ قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ قَالَ: ثَنَا سِمَاكُ بْنُ حَرْبٍ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: أَتَى رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَفَرٌ مِنْ حَيٍّ مِنْ أَحْيَاءِ الْعَرَبِ فَأَسْلَمُوا وَبَايَعُوهُ قَالَ: فَوَقَعَ النَّوْمُ وَهُوَ الْبِرْسَامُ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، هَذَا الْوَجَعُ قَدْ وَقَعَ، فَلَوْ أَذِنْتَ لَنَا فَخَرَجْنَا إِلَى الْإِبِلِ فَكُنَّا فِيهَا؟ يَعْنِي قَالَ: «نَعَمْ أُخْرُجُوا فَكُونُوا فِيهَا». قَالَ: فَخَرَجُوا فَقَتَلُوا أَحَدَ الرَّاعِيَيْنِ وَذَهَبُوا بِالْإِبِلِ قَالَ: وَجَاءَ الْآخَرُ وَقَدْ خَرَجَ، فَقَالَ: قَدْ قَتَلُوا صَاحِبِي وَذَهَبُوا بِالْإِبِلِ. قَالَ: وَعِنْدَهُ شُبَّانٌ مِنَ الْأَنْصَارِ قَرِيبٌ مِنْ عِشْرِينَ. قَالَ: فَأَرْسَلَ إِلَيْهِمْ الشُّبَّانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَبَعَثَ مَعَهُمْ قَائِفًا فَقَصَّ آثَارَهُمْ فَأَتَى بِهِمْ فَقَطَعَ أَيْدِيَهُمْ وَأَرْجُلَهُمْ وَسَمَّرَ أَعْيُنَهُمْ.

4897- … Muaviye b. Kurra'dan, o Enes b. Malik'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Arap kabilelerinden birisinden bir grup Rasulullah *sallallahu aley-*

69 4893 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

hi ve sellem'in huzuruna geldi. Müslüman olup ona bey'at ettiler. (Enes) dedi ki: Zâtu'l-Cenb denilen hastalığa yakalandılar. Bunun üzerine: Ey Allah'ın Rasulü! Biz bu hastalığa yakalandık. Bize izin versen de develerin bulunduğu yere çıkıp gitsek, orada kalsak, dediler. Allah Rasulü: ***"Olur, gidin, onların bulunduğu yerde kalın"*** dedi.

(Enes) dedi ki: Çıkıp gittiler, iki çobandan birisini öldürdüler, develeri de alıp götürdüler. Diğer çoban kaçıp geldi ve: Arkadaşımı öldürüp develeri de alıp gittiler, dedi. (Enes devamla) dedi ki: Yanında ensardan yirmiye yakın genç vardı. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, onlara o gençleri ve onlarla birlikte bir de iz sürücü gönderdi. Bu iz süren onların izlerini takip etti. Sonra yakalanıp Allah Rasulü'nün huzuruna getirildiler. Ellerini, ayaklarını kestirdi.[70]

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Uranîlere bu cezayı uygulamasının sebebi, onların kanlarını dökmesinin ona helal olması idi. Bu sebeple onları dilediği şekilde öldürme hakkına sahipti. İsterse bu, onlara müsle yapmak (organlarını kesmek, işkence yapmak) dahi olsun. Çünkü müsle, o sırada mubah idi, bundan sonra nesh edildi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bunu yasakladıktan sonra artık kimse bunu yapamaz oldu.[71] Bu durumda Yahudiye yaptığı bu uygulamayı bundan dolayı ve müslenin nesh edilmesinden sonra yapmış olabilir.

Aynı şekilde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu uygulamayı Yahudi aleyhine Allah'ın bir hakkı olarak değil de kız çocuğun velilerinin bir hakkı olarak uygulamış ve bundan dolayı onlar için öldürmüş olabilir.

Bu sebeple Yahudinin, onun üzerinde bir hak olduğundan dolayı yaptığı şekilde öldürülmüş olması ihtimali de vardır.

Aynı şekilde ona uygulanması gereken hükmün, velinin dilediği şekilde

---

70 Hadis çeşitli yollar ve senetlerle rivayet edilmiştir: Buhârî, Vudû, 66, Megâzî, 36, Hudûd, 18, Diyât, 22; Müslim, Kasâme, 10, 11; Ebu Davud, Hudûd, 3; Tirmizî, Tahâre, 55; Nesâî, Tahare, 190; İbn Mâce, Hudûd, 20; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 107, 163, 170…

71 Ebu Davud, *Sünen*'inde bu hadisin çeşitli rivayet yollarını zikrettikten sonra hadisi rivayet edenin şunu ilave ettiğini nakletmektedir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* sonra müsle yapmayı (insanların kulak, burun, dudak gibi organlarını kesmeyi) yasakladı. Ebu Davud, Hudûd, 3. O, burada Tahâvî'nin işaret etmiş olduğu bu hükmün nesh edilmiş olduğunu ifade etmektedir (Çeviren).

kanının dökülmesi suretiyle olması ihtimali de vardır. Buna binaen onlar da başının ezilmesi şeklini tercih ettiklerinden Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onlar adına bunu yapmıştır.

İşte bunlar, hadisin ihtimal dâhilinde olan anlamlarıdır. Ancak bizim elimizde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bunlardan herhangi birisini maksat olarak gözetmiş olduğunu gösteren bir delil bulunmamaktadır.

Diğer taraftan Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, o Yahudiyi kız çocuğunu öldürdüğü şekilden farklı bir şekilde öldürmüş olduğu da rivayet edilmiştir.

٤٨٩٨- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَا: ثَنَا أَبُو يَعْلَى مُحَمَّدُ بْنُ الصَّلْتِ قَالَ: ثَنَا أَبُو صَفْوَانَ مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَرْوَانَ قَالَ ابْنُ أَبِي دَاوُدَ وَكَانَ ثِقَةً وَرَفَعَ بِهِ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ عَنْ مَعْمَرٍ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ أَبِي قِلَابَةَ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَجُلاً مِنَ الْيَهُودِ رَضَخَ رَأْسَ جَارِيَةٍ عَلَى حُلِيٍّ لَهَا فَأَمَرَ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُرْجَمَ حَتَّى قُتِلَ.

4898- … Ebu Kılâbe'den, onun Enes'ten rivayet ettiğine göre, Yahudilerden bir adam bir kız çocuğunu başının üzerindeki süs eşyası için ezdi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de onun taşlanmasını emretti ve o, ölünceye kadar taşlandı.[72]

***

İşte bu hadiste, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in o Yahudiyi bu rivayette belirttiğimiz üzere kız çocuğunu öldürdüğü için taşlayarak öldürdüğü belirtilmektedir. Bundan önceki rivayetlerde ise onun kız çocuğunun başını taşla ezdiği bildirilmektedir. Taşlanarak öldürülme halinde taş başa da, baştan başka bir yere de isabet edebilir. Bu durumda Allah Rasulü, onu kız çocuğunu öldürmüş olduğu şekilden başka bir şekilde öldürmüş olmaktadır.

İşte Hz. Peygamber'in bu yaptığı, o işin o gün helal olduğuna sonra da müsle yapmanın nesh edilmesiyle nesh edildiğine delildir.

Müslenin nesh edilmesi hakkında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilen rivayetlerin bir kısmı şöyledir:

72 Müslim, Kasâme, 16; Ebu Davud, Hudûd, 23, Diyât, 10; Nesâî, Tahrîmu'd-Dem, 9; İbn Mâce, Hudûd, 9; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 163, V, 217.

٤٨٩٩- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: أَخْبَرَنَا نَافِعُ بْنُ يَزِيدَ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ جُرَيْجٍ عَنْ عِكْرِمَةَ قَالَ: قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْمُجَثَّمَةِ وَالْمُجَثَّمَةِ: الشَّاةُ تُرْمَى بِالنَّبْلِ حَتَّى تُقْتَلَ.

4899- … İkrime dedi ki: İbn Abbas *radıyallahu anh* şöyle dedi: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bir koyuna ölünceye kadar ok atmak demek olan el-mücessemeyi yasakladı.[73]

٤٩٠٠- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ. ح. وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ رَجَاءٍ الْغُدَانِيُّ قَالَا: أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا تَتَّخِذُوا شَيْئًا فِيهِ الرُّوحُ غَرَضًا».

4900- … Said b. Cübeyr'den, onun İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Canlı hiçbir şeyi hedef yapmayın."***[74]

٤٩٠١-حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ يَزِيدَ بْنَ هَارُونَ قَالَ: أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

4901- … Bize Şu'be haber verdi. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٤٩٠٢- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ عَنْ عَاصِمٍ الْأَحْوَلِ وَسِمَاكٍ عَنْ عِكْرِمَةَ قَالَ أَحَدُهُمَا عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

4902- … Asım el-Ahvel ile Simâk'tan, onlar İkrime'den, ikisinden birisi

---

73 Buhârî, Zebâih, 25; Ebu Davud, Eşribe, 14; Tirmizî, Sayd, 9, Et'ime, 24; Nesâî, Sayd, 28, Dahâyâ, 41, 44; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 226, 241, 293…

74 Hadis çeşitli yollarla ve senetlerle rivayet edilmiştir: Müslim, Sayd, 58, 60; Tirmizî, Sayd, 9; Nesâî, Dahâyâ, 41; İbn Mâce, Zebâih, 10; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 216, 273, 274…

İbn Abbas'tan nakletti, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi aynen zikretti.

٤٩٠٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ رَجَاءٍ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ سِمَاكٍ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ

4903- … Bize Şu'be, Simâk'tan tahdis etti. O İkrime'den, o İbn Abbas'tan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٤٩٠٤- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي عَنِ الْأَعْمَشِ قَالَ: حَدَّثَنِي الْمِنْهَالُ بْنُ عَمْرٍو عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ أَوْ مُجَاهِدٍ قَالَ: مَرَّ ابْنُ عُمَرَ بِدَجَاجَةٍ قَدْ نُصِبَتْ تُرْمَى فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْهَى أَنْ يُمَثَّلَ بِالْبَهَائِمِ.

4904- … Said b. Cübeyr ya da Mücahid şöyle dedi: İbn Ömer yoldan geçerken hedef olarak dikilip ok atılan bir tavuk gördü. Bunun üzerine: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i bu hayvanlara müsle yapılmasını yasaklarken dinledim, dedi.[75]

٤٩٠٥- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ وَهْبٍ قَالَ: حَدَّثَنِي عَمِّي وَهُوَ ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنِ الْحَارِثِ وَابْنُ لَهِيعَةَ أَنَّ بَكْرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ حَدَّثَهُمَا عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ يَعْلَى أَنَّهُ قَالَ: غَزَوْنَا مَعَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ فَأُتِيَ بِأَرْبَعَةِ أَعْلَاجٍ مِنَ الْعَدُوِّ فَأَمَرَ بِهِمْ عَبْدُ الرَّحْمَنِ فَقُتِلُوا صَبْرًا بِالنَّبْلِ. فَبَلَغَ ذَلِكَ أَبَا أَيُّوبَ اَلْأَنْصَارِيَّ فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْهَى عَنْ قَتْلِ الصَّبْرِ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ كَانَتْ دَجَاجَةٌ مَا صَبَرْتُهَا. فَبَلَغَ ذَلِكَ عَبْدَ الرَّحْمَنِ فَأَعْتَقَ أَرْبَعَ رِقَابٍ.

4905- … İbn Ya'lâ şöyle dedi: Bizler, Abdurrahman b. Halid b. el-Velid ile birlikte gazveye çıkmıştık. Ona düşmandan kâfir dört kişi getirildi. Abdurrahman'ın verdiği emir üzerine canlı hedef olarak oklarla öldürüldüler.

75 İbn Mâce, Zebâih, 10.

Bu olay Ebu Eyyub el-Ensârî'ye ulaşınca o şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i canlı olarak hedef alınıp öldürülmeyi yasaklarken dinledim. Nefsim elinde olana yemin ederim ki, bir tavuk dahi olsa onu bu şekilde hedef yaparak canlı olarak öldürmem.

Onun bu söyledikleri Abdurrahman'a ulaşınca Abdurrahman dört köle azad etti.[76]

٤٩٠٦- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا الْوَهْبِيُّ قَالَ: ثَنَا ابْنُ إِسْحَاقَ عَنْ بَكْرٍ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

4906- … Bize İbn İshak, Bekr'den tahdis etti. O, senediyle hadisi aynen zikretti.

٤٩٠٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يَزِيدُ بْنُ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ بُكَيْرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْأَشَجِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ يَعْلَى عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ صَبْرِ الدَّابَّةِ. قَالَ أَبُو أَيُّوبَ: وَلَوْ كَانَتْ دَجَاجَةً مَا صَبَرْتُهَا.

4907- … Bukeyr b. Abdullah b. el-Eşec'den, o babasından, o Ubeyd b. Ya'lâ'dan, o Ebu Eyyub el-Ensârî'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* canlı bir hayvanın ölünceye kadar hedef alınıp ona ok atılmasını yasaklamıştır.

Ebu Eyyub dedi ki: Bir tavuk dahi olsa onu canlı olarak hedef alıp öldürmem.[77]

٤٩٠٨- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ عَنْ مَنْصُورٍ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُنَا فَيَأْمُرُنَا بِالصَّدَقَةِ وَيَنْهَانَا عَنِ الْمُثْلَةِ.

76 Ebu Davud, Cihâd, 120; Dârimî, Edâhî, 13; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 422.
77 4905 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

4908- … el-Hasen'den, o İmrân b. el-Husayn'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, bize hutbe verir, sadaka vermemizi emreder, müsle yapmayı (bir canlının organlarını diri diri kesip canlı hedef edinmemizi) yasaklardı.[78]

٤٩٠٩- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ عَنْ حُمَيْدٍ عَنِ الْحَسَنِ قَالَ: ثَنَا سَمُرَةُ بْنُ جُنْدُبٍ قَالَ: قَلَّمَا خَطَبَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُطْبَةً إِلا أَمَرَنَا فِيهَا بِالصَّدَقَةِ وَنَهَانَا فِيهَا عَنِ الْمُثْلَةِ.

4909- … el-Hasen dedi ki: Bize Semura b. Cündüb tahdis edip dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bize bir hutbe verip de o hutbesinde sadaka vermemizi emredip müsle yapmayı yasaklamadığı çok azdır.[79]

٤٩١٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجُ بْنُ الْمِنْهَالِ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: ثَنَا الْحَسَنُ قَالَ: قَالَ سَمُرَةُ إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَلَّمَا قَامَ فِينَا يَخْطُبُ إِلا أَمَرَنَا بِالصَّدَقَةِ وَنَهَانَا عَنِ الْمُثْلَةِ.

4910- … Bize el-Hasen tahdis edip dedi ki: Semura *radıyallahu anh* dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in aramızda hutbe vermek üzere ayağa kalkıp da sadaka vermemizi emredip müsle yapmamızı da yasaklamadığı hutbe çok azdır.[80]

٤٩١١- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ هِشَامِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تُصْبَرَ الْبَهَائِمُ.

4911- … Hişam b. Yezid'den, o Enes b. Malik'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hayvanların canlı olarak hedef alınıp öldürülmesini yasakladı.[81]

78 Buhârî, Mezâlim, 30, Zebâih, 25, Megâzî, 36; Ebu Davud, Cihâd, 110, Hudûd, 3; Dârimî, Zekât, 24; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 246, 307, 428…

79 4908 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

80 4908 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

81 Buhârî, Zebâih, 25; Müslim, Sayd, 58; Ebu Davud, Edâhî, 11; Nesâî, Dahâyâ, 79; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 94, 3, 117, 171, 191.

٤٩١٢- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ قَالَ: ثَنَا الْقَاسِمُ يَعْنِي: ابْنَ مَالِكٍ عَنْ مَسْلَمَةَ بْنِ نَوْفَلٍ الثَّقَفِيِّ قَالَ: ثَنَا الْمُغِيرَةُ بْنُ صَفِيَّةَ عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الْمُثْلَةِ.

4912- … Bize el-Mugîre b. Safiyye, el-Mugîre b. Şu'be'den, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in müsle yapmayı yasakladığını tahdis etti.

٤٩١٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عِمْرَانَ وَابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَا: ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا غُنْدَرٌ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ مُغِيرَةَ عَنْ شِبَاكٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ هُنَيِّ بْنِ نُوَيْرَةَ عَنْ عَلْقَمَةَ عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أَحْسَنُ النَّاسِ قِتْلَةً أَهْلُ الْإِيمَانِ».

4913- … Alkame'den, o Abdullah'tan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"İnsanlar arasında öldürmeleri en güzel olan kimseler iman ehli olanlardır."***[82]

٤٩١٤- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ عَنْ مُغِيرَةَ عَنْ إِبْرَاهِيمَ وَلَمْ يَذْكُرْ شَيْئًا عَنْ هُنَيٍّ عَنْ عَلْقَمَةَ عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

4914- … Alkame'den, o Abdullah'tan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

İşte bu rivayetlerle, daha önce Uraniler ile ilgili hadiste rivayet etmiş olduğumuz üzere müslenin mubah iken nesh edilmiş olduğu sabit olmaktadır.

Bir kimse: Sizin hakkında ihtilaf etmiş olduğunuz kısas ile ilgili husus bunun kapsamına girmez. Çünkü Aziz ve Celil olan Allah: ***"Şayet bir ceza verecek olursanız size yapılan saldırının misliyle karşılık verin"*** (en-Nahl, 16/126) buyurmuştur diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

82 "İnsanlar arasında öldürmeleri en iffetli olanlar iman ehlidir" lafzı ile: Ebu Davud, Cihâd, 110; İbn Mâce, Diyât, 30; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 393.

Bu ayet ile bu husus kastedilmemektedir. Bu ayetle, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den İbn Abbas ve Ebu Hureyre *radıyallahu anhumâ*'nın nakletmiş olduğu rivayette belirtilen husus kastedilmektedir. Şöyle ki;

٤٩١٥- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ الْحَمِيدِ الْحِمَّانِيُّ قَالَ: ثَنَا قَيْسٌ عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى عَنِ الْحَكَمِ عَنْ مِقْسَمٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: لَمَّا قُتِلَ حَمْزَةُ وَمُثِّلَ بِهِ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَئِنْ ظَفِرْت بِهِمْ لَأُمَثِّلَنَّ بِسَبْعِينَ رَجُلا مِنْهُمْ». فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ ﴿وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ﴾ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «بَلْ نَصْبِرُ».

4915- … Miksem'den, o İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Hamza öldürülüp de ona müsle yapıl(ıp organları kesil)ince Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Onları elime geçirecek olursam ben de aralarından yetmiş adama andolsun müsle yapacağım"*** dedi. Bunun üzerine Aziz ve Celil olan Allah: ***"Şayet bir ceza verecek olursanız size yapılan saldırının misliyle karşılık verin. Sabrederseniz andolsun ki bu, sabredenler için daha hayırlıdır"*** ayetini indirdi. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Biz de (misliyle karşılık vermeyip aksine) sabredeceğiz"*** dedi.

٤٩١٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ الْمِنْهَالِ. ح. وَحَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَنْصُورٍ قَالَ: ثَنَا الْهَيْثَمُ بْنُ جَمِيلٍ قَالَا: ثَنَا صَالِحٌ الْمُرِّيُّ عَنْ سُلَيْمَانَ التَّيْمِيِّ عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَفَ عَلَى حَمْزَةَ حِينَ اُسْتُشْهِدَ فَنَظَرَ إِلَى أَمْرٍ لَمْ يَنْظُرْ قَطُّ إِلَى أَمْرٍ أَوْجَعَ لِقَلْبِهِ مِنْهُ. فَقَالَ: «يَرْحَمُكَ اللهُ إِنْ كُنْتَ لَوُصُولاً لِلرَّحِمِ، فَعُولا لِلْخَيْرَاتِ، وَلَوْ لَا حُزْنٌ مِنْ بَعْدِكَ لَسَرَّنِي أَنْ أَدَعَكَ حَتَّى تُحْشَرَ مِنْ أَفْوَاجٍ شَتَّى وَأَيْمُ اللهِ لَأُمَثِّلَنَّ بِسَبْعِينَ مِنْهُمْ مَكَانَكَ». فَنَزَلَ عَلَيْهِ جِبْرَائِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاقِفٌ بَعْدُ بِخَوَاتِيمِ سُورَةِ النَّحْلِ ﴿وَإِنْ عَاقَبْتُمْ

فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ﴾ إِلَى آخِرِ السُّورَةِ فَصَبَرَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَفَّرَ عَنْ يَمِينِهِ.

4916- … Ebu Osman el-Mehdî'den, o Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Hamza şehit düştükten sonra onun başı ucunda durdu. Öyle bir hal gördü ki, daha önce ondan daha çok kalbine acı veren bir hal asla görmemişti. Bunun üzerine: ***"Allah'ın rahmeti üzerine olsun, gerçekten sen akrabalık bağlarını çokça gözeten, hayırları pek çok işleyen birisiydin. Eğer geride bıraktıklarının üzüleceklerini bilmeseydim, çeşitli yerlerden (varlıkların ağzından) haşrolunacağın vakte kadar seni (bu halinle) bırakacaktım. Allah'a yemin ederim, senin yerine onlardan yetmiş kişiye müsle yapacağım"*** dedi.

Henüz olduğu yerde duruyorken Cebrail *aleyhisselâm* ona en-Nahl suresinin sonundaki: ***"Şayet bir ceza verecek olursanız size yapılan saldırının aynısıyla karşılık verin. Sabrederseniz, andolsun ki bu, sabredenler için daha hayırlıdır"*** (en-Nahl, 16/126) ayetinden surenin sonuna kadar olan ayetleri indirdi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de sabredip yemini için keffarette bulundu.

***

İşte bu ayet, bu husus dolayısı ile inmiştir. Senin dediğin konu ile ilgili inmemiştir.

Diğer taraftan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Kılıçtan başkasıyla kısas uygulanmaz"*** buyurduğu da rivayet edilmiştir:

٤٩١٧- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ عَنْ جَابِرٍ عَنْ أَبِي عَازِبٍ عَنِ النُّعْمَانِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا قَوَدَ إِلا بِالسَّيْفِ».

4917- … Ebu Âzib'den, o en-Numan'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Kılıçtan başkası ile kısas yapılmaz"*** buyurdu.[83]

***

83 İbn Mâce, Diyât, 25.

İşte bu hadis, her maktule karşılık ne şekilde öldürülürse öldürülsün kısasın ancak kılıç ile uygulanacağına delildir. Yine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sözünü ettiğimiz bu hususa delil olacak başka rivayetler de gelmiştir:

٤٩١٨- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ عَنِ ابْنِ أَبِي أُنَيْسَةَ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُتِيَ بِجِرَاحٍ فَأَمَرَهُمْ أَنْ يَسْتَأْنُوا بِهَا سَنَةً.

4918- … Ebu'z-Zübeyr'den, onun Cabir'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bir yaralama dolayısıyla davacı olarak gelindi. Davacılara bu yara sebebiyle bir sene beklemelerini emretti.

٤٩١٩- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا مَهْدِيُّ بْنُ جَعْفَرٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ عَنْ عَنْبَسَةَ بْنِ سَعِيدٍ عَنِ الشَّعْبِيِّ عَنْ جَابِرٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا يُسْتَقَادُ مِنَ الْجُرْحِ حَتَّى يَبْرَأَ».

4919- … eş-Şa'bî'den, o Cabir'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Yara iyileşmedikçe ondan dolayı kısas uygulanmaz."***[84]

***

Eğer birinci görüş sahiplerinin dediği gibi cinayeti işleyen kimseye yaptığının bir benzeri uygulanacak olsaydı, beklemesini emretmesinin bir anlamı olmazdı. Çünkü bir kimse, cinayet yoluyla başkasının elini kesmiş ise onun da eli kesilirdi ve bundan dolayı mağdurun iyileşmesine ya da ölmesine bakılmazdı.

İşlenen cinayetin sonunda nereye varacağının görülmesi için beklemek sabit olduğuna göre, bununla da kısası gerektiren halin cinayetin sonunda

84 "Her kimde bir yara olursa yarası iyileşinceye kadar kısas istemesin. Yarası iyileştiği takdirde kısasın uygulanmasını istesin" lafzı ile: Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 217.

aldığı hal olduğu, bundan başkasının söz konusu olmadığı da sabit olmaktadır.

Şayet bir kimse Yahya b. Ebi Uneyse'nin rivayet ettiği hadisler hakkında bir tenkitte bulunup da bizim onun rivayet ettiği hadisi delil göstermemize karşı çıkacak olursa şunu belirtelim ki Ali b. el-Medînî, Yahya b. Said'den rivayet ettiğine göre, o, ez-Zührî yoluyla gelen hadislerde onu Muhammed b. İshak'tan daha çok sevdiğini zikretmiştir.

٤٩٢٠- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى الْمُزَنِيّ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ الشَّافِعِيُّ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ الثَّقَفِيُّ عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ عَنْ أَبِي قِلَابَةَ عَنْ أَبِي الْأَشْعَثِ عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ وَإِذَا ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذَّبْحَ وَلْيُحِدَّ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ وَلْيُرِحْ ذَبِيحَتَهُ».

4920- … Şeddâd b. Evs şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Yüce Allah her şeyin üzerine ihsanı yazmıştır. Bu sebeple öldürdüğünüzde öldürmeyi güzel yapın. Kestiğinizde güzel bir surette kesin. Sizden biri, bıçağını iyice bilesin ve kestiği hayvanı rahat ettirsin."***[85]

***

Böylece Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, insanlara güzel bir şekilde öldürmelerini ve Allah'ın kendilerine kesmelerini helal kılmış olduğu hayvanları rahata kavuşturmalarını emretmiştir. O halde insanların, öldürmeleri helal olan kimseye karşı böyle davranmaları elbette ki daha uygundur.

Bir kimse: Yaranın iyileşmesi beklenmez deyip de bizim bu hususta zikretmiş olduğumuz rivayetlere muhalefet edecek olursa bilsin ki kendisinden önce gelmiş bütün ilim adamları ona muhalif kanaate sahip olmuşlardır. Bu da cehalet olarak o kimseye yeter.

Üstelik bizler, onun görüşünü nazar yolu ile de çürütmekteyiz. Şöyle ki: Bir kimse hata ile bir adamın elini keser de bu kesilen el iyileşirse onun elin

85 Müslim, Sayd, 57; Ebu Davud, Edâhî, 11; Tirmizî, Diyât, 14; Nesâî, Dahâyâ, 22, 26, 27; İbn Mâce, Zebâih, 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 123, 124, 125.

diyetini ödemesi icab eder. Bundan dolayı ölürse katilin bir ölüm diyeti ödemesi gerekir ve bu halde el için ayrıca bir şey ödemesi gerekmez. Çünkü el için ödemesi gereken, can için ödemiş olduğu diyetin kapsamına girmiştir.

Sonuç olarak cinayeti işleyen kişi öldüren kişi gibi olur, el kesen gibi değil. Elin de, canın hayatta kalma hali dışında ayrıca bir hükmü yoktur. Canın telef olması halinde el için ayrıca bir hüküm gerekmez.

İşte buna kıyasen, kasten el kesmenin de böyle olması gerekir. Eğer iyileşirse bu takdirde ele göre hüküm verilir ve bundan dolayı kısas gerekir. Eğer bundan dolayı ölürse bu durumda cana göre hüküm verilir ve el dolayısıyla değil can dolayısıyla kısas uygulanır. Sözünü ettiğimiz hata ile ilgili hükme kıyasen ve ona nazaran bu, böyledir.

Aynı şekilde cinayeti işleyen kimsenin öldürdüğü gibi öldürüleceğini söyleyen ve buna bağlı olarak birisi diğerine ok atıp öldürmüş ise ok atan kişi hedef olarak dikilir ve öldürülünceye kadar ona ok atılır diyen kimseye de itiraz edilir. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, canlı bir kimsenin hedef alınarak öldürülmesini yasaklamıştır. O halde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bu işi yasakladığı için herhangi bir kimsenin bu şekilde öldürülünceye kadar hedef alınmaması gerekir. O kimse, yasağın olmayacağı bir şekilde öldürülür.

Nitekim bir erkek bir başka erkek ile fuhuş yapsa ve bundan dolayı onun ölümüne sebep olsa, ölenin velisinin, katile, yaptığı işin aynısını yapması icab etmez. Ancak onun lehine gereken onu öldürmektir. Çünkü velinin, katili, maktulün ölümüne sebep olduğu şekilde öldürmesi haramdır.

İşte açıkladığımız şekilde onu canlı hedef olarak öldürmek de ona haramdır. Ancak irtidad etmek ya da bir başka sebep dolayısıyla kanının dökülmesi helal olan bir kimsenin öldürüldüğü şekilde onu öldürmek ona helal olur.

İşte nazar (akli düşünme ve kıyas) budur ve bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

Ancak Ebu Hanife *radıyallahu anh* taş ile başkasının ölümüne sebep olan kimseye kısas uygulanmasının gerekmediği görüşündeydi. Onun bu görüşünü ve bu hususta lehine olan delili Yüce Allah'ın izniyle "Şibhu'l-Amd (Kasta Benzer)" bölümünde açıklayacağız.

٣– بَابُ شِبْهِ الْعَمْدِ الَّذِي لَا قَوَدَ فِيهِ مَا هُوَ؟

3- KISASIN SÖZ KONUSU OLMADIĞI ŞİBHU'L-AMD'IN (KASTA BENZERİN) MAHİYETİ

٤٩٢١– حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ عَنْ قَاسِمِ بْنِ رَبِيعَةَ بْنِ جَوْشَنٍ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ أَوْسٍ السَّدُوسِيِّ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطَبَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ فَقَالَ فِي خُطْبَتِهِ: «أَلَا إِنَّ قَتِيلَ خَطَأِ الْعَمْدِ بِالسَّوْطِ وَالْعَصَا وَالْحَجَرِ، فِيهِ دِيَةٌ مُغَلَّظَةٌ مِائَةٌ مِنَ الْإِبِلِ مِنْهَا أَرْبَعُونَ خِلْفَةً فِي بُطُونِهَا أَوْلَادُهَا».

4921- … Ukbe b. Evs es-Sedûsî'den, onun Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bir adamdan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Mekke'nin fethedildiği gün bir hutbe verdi. Hutbesinde dedi ki: ***"Şunu bilin ki, kamçıyla, sopayla, taşla kasıtla olmayıp hata yoluyla öldürülen kimseden dolayı ağırlaştırılmış bir diyet ödenir. Bu da, kırkı gebe olan dişi deve olmak üzere yüz devedir."***[86]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları bu hadis doğrultusunda görüş benimseyerek bir başkasını sopa ya da taşla öldüren kimseye kısas uygulan-

86 Nesâî, Kasâme, 33; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 11, 103, III, 410.

maz, demiştir. Bu görüşü benimseyenlerden birisi de Ebu Hanife *radıyallahu anh*'dır.

Ancak aralarında Ebu Yusuf ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de bulunduğu başkaları bu hususta onlara muhalefet ederek: Eğer vurulan tahtanın (sopanın) benzeri öldürücü ise bu takdirde bundan dolayı katile kısas gerekir ve bu bir kasıttır (kasten öldürmedir). Eğer onun gibi bir tahta öldürücü değilse bu durumda diyet gerekir ve bu kasta benzerdir (şibhu'l-amd) demiş ve şunu eklemişlerdir:

Birinci görüş sahiplerinin bize karşı delil gösterdikleri Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Kasıt olmayıp hataen kamçıyla, asayla ve taşla bir kimsenin öldürülmesi halinde yüz deve vardır"*** sözünde dediklerine delil olacak bir taraf yoktur. Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu sözü ile benzeri öldürücü olmayan kamçıya benzeyen ve yine benzeri öldürücü olmayan bir asayı (sopayı) kastetmiş olabilir.

Eğer o bunu kastetmişse bu da bizim görüşümüzün aynısıdır. Eğer bunu kastetmeyip sizin dediğinizi kastetmişse bu takdirde biz bu hadisi bırakır ve buna muhalefet ederiz.

Ancak biz, henüz bu hadise muhalefetimizi tespit etmiş değiliz. Çünkü biz: Bazı sopalar vardır ki, onlarla birisi öldürülecek olursa bundan dolayı katile kısas gerekmez, diyoruz. İşte bizim bu hadisi yorumladığımız bu anlam, birinci görüş sahiplerinin bu hadisi yorumladıkları anlamdan daha uygundur. Çünkü bizim hadis ile ilgili yaptığımız bu yorum, Enes *radıyallahu anh*'ın Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet ettiği kız çocuğunun başını taşla ezen Yahudiye kısas uygulanmasını öngören hadis ile çelişmeyen bir yorumdur. Hâlbuki birinci görüş sahiplerinin yaptıkları yorum, bununla çelişmekte ve bunu reddetmektedir.

Ancak hadisin başkaları ile uygunluk arzedecek şekilde yorumlanması, birbiriyle çelişecek şekilde yorumlanmasından daha uygundur.

Bir kimse: Sen, Enes *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği bu hadisin birinci başlıkta mensuh olduğunu söyledin. Şimdi burada nasıl onun gereğince amelin sabit olduğunu söylüyorsun diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

Biz, Enes *radıyallahu anh*'ın rivayet etmiş olduğu bu hadisin sizin sözünü ettiğiniz bu cihetten mensuh olduğunu söylemedik. Çünkü Enes'in hadisinde, hem kısasın vacib olduğu hem de taşla öldürmek sabit olmuştur. Bizim

söylediğimiz ise, taş ile kısas yapmanın bu konuda daha önce sözünü etmiş olduğumuz delil gerekçesi ile mensuh olabileceğinden ibarettir. O halde Enes *radıyallahu anh*'ın rivayet etmiş olduğu hadis, bize göre, kısası gerektirici olduğunu ortaya koyması açısından nesh edilmiş değildir.

Uygulanması gereken kısasın keyfiyeti hususunda o hadisin bizim bundan önceki bölümde açıklayıp yorumlamış olduğumuz şekilde nesh edilmiş olması mümkündür.

Enes *radıyallahu anh*'ın rivayet etmiş olduğu hadisi bertaraf etmek sadedinde taşla öldürmenin kısası gerektirmeyeceğini söyleyen kimseler lehine olan deliller arasında şu da vardır: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu halde uygulanmasını gerekli gördüğü öldürme, Aziz ve Celil olan Allah'ın bir hakkı olabilir ve o katil Yahudiyi, kendisine Allah'ın hadlerinden birinin uygulanması gerekli olan yol kesici kimse gibi değerlendirmiş olabilir.

Bu durum böyle olduğuna göre, yol kesen bir kimsenin, taş ya da sopa ile başkasını öldürecek olursa asa ile öldüren kimselere kısas uygulanmadığını iddia edenlerin görüşüne göre öldürülmesi gerekir. Nitekim nazar (rey) ehlinden bir topluluk bu görüşü ifade etmiştir.

Ebu Hanife *radıyallahu anh* da boğarak öldüren kimse hakkında: "Ona diyet ödemek düşer. Böylesi bunu birden çok defa işlemedikçe öldürülmez. Birden çok defa işlediği takdirde öldürülür ve bu öldürme cezası Aziz ve Celil olan Allah'ın hadlerinden biri olur" demiştir.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Enes *radıyallahu anh*'ın rivayet etmiş olduğu hadise göre o Yahudiyi, yol kesenin öldürülmesi gerektiği gibi Allah için onun da öldürülmesi gerektiğinden öldürmüş olabilir.

Eğer bu böyle ise şüphesiz ki Ebu Hanife *radıyallahu anh* şöyle diyor: Yol kesip de sopa ya da taşla adam öldüren veya bu işi yerleşik bir yerde yapan bir kimsenin yaptığı bu iş dolayısıyla hükmü, yol kesenin hükmü ile aynıdır. İşte boğarak öldürme işini birden fazla tekrarlayan kimse de aynı şekilde öldürülür.

Onun görüşüne göre kıyas gereğince şöyle demek icab ederdi: Böyle bir işi bir defa yapan dahi öldürülür ve bu, Yüce Allah'ın hadlerinden biri olur. Tıpkı bu işi defalarca yapanın hükmü gibi. Çünkü bizler, hadlerin Allah'ın haram kıldığı bir işin bir defa işlenmesiyle söz konusu olduğunu görüyoruz.

Diğer taraftan bu haramı ikinci defa işleyen kimseye, ilk defa o haramı çiğnemesi halinde uygulanması gereken cezanın aynısı gerekir.

İşte yaptığımız bu açıklamaya kıyasen, boğarak öldüren katilin hükmünün de böyle olması gerekir ve onun birinci defada bu fiili işlemesinin hükmü ile son defa işlemesi arasındaki hükmü aynı olmalıdır. Bu konuda nazar (kıyas) budur.

Fakat sözünü ettiğimiz hususun sabit olması, Enes *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği hadisin, "Bir taşla bir kimseyi öldürene kısas yoktur" diyen kimselere karşı delil olma özelliğini ortadan kaldırmaktadır.

Yine Ebu Hanife'nin bu görüşüne dair delillerden birisi de şu rivayettir:

٤٩٢٢- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُس عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنِ ابْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: اقْتَتَلَتْ امْرَأَتَانِ مِنْ هُذَيْلٍ فَضَرَبَتْ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى بِحَجَرٍ فَقَتَلَتْهَا وَمَا فِي بَطْنِهَا فَاخْتَصَمُوا إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَضَى أَنَّ دِيَةَ جَنِينِهَا عَبْدٌ أَوْ وَلِيدَةٌ وَقَضَى بِدِيَةِ الْمَرْأَةِ عَلَى عَاقِلَتِهَا وَوَرِثَهَا وَلَدُهَا وَمَنْ مَعَهُمْ. فَقَالَ حَمَلُ بْنُ مَالِكِ بْنِ النَّابِغَةِ الْهُذَلِيُّ: يَا رَسُولَ اللهِ، كَيْفَ أَغْرَمُ مَنْ لَا شَرِبَ وَلَا أَكَلَ وَلَا نَطَقَ وَلَا اسْتَهَلَّ؟ فَمِثْلُ ذَلِكَ بَطَلَ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّمَا هَذَا مِنْ إِخْوَانِ الْكُهَّانِ مِنْ أَجْلِ سَجْعِهِ الَّذِي سَجَعَهُ».

4922- … İbnu'l-Müseyyeb'den, o Ebu Seleme'den, o Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Huzeyl kabilesinden iki kadın kavga etti. Onlardan biri, diğerine bir taş atarak hem kadını hem de onun karnındaki cenini öldürdü. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzurunda davalaştılar. Allah Rasulü, kadının ceninin diyetinin bir erkek köle ya da cariye olduğuna, kadının diyetinin de (öldürenin) akilesi tarafından ödeneceğine, öldürülen kadının mirasının da çocuğuna ve onunla birlikte diğer mirasçılarına verileceğine hükmetti.

Bunun üzerine Nâbiga el-Huzelî'nin oğlu olan Hamel b. Malik şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasulü! İçmemiş, yememiş, oluşmamış, doğup da ağlamamış bir kimsenin diyetini nasıl öderim? Böyle birisinin ölümü boşunadır (karşılığı olmaz).

Buna karşılık Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Bu, kâhinlerin kardeşlerindendir"*** dedi. Buna sebep ise onun bu şekilde seci'li konuşmasıydı.[87]

٤٩٢٣- حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا الْفِرْيَابِيُّ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ نَضْلَةَ الْخُزَاعِيِّ عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ أَنَّ امْرَأَتَيْنِ ضَرَبَتْ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى بِعَمُودِ الْفُسْطَاطِ فَقَتَلَتْهَا. فَقَضَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالدِّيَةِ عَلَى عَصَبَةِ الْقَاتِلَةِ وَقَضَى مَا فِي بَطْنِهَا بِغُرَّةٍ وَالْغُرَّةُ عَبْدٌ أَوْ أَمَةٌ. فَقَالَ الْأَعْرَابِيُّ: أَغْرَمُ مَنْ لَا طَعِمَ وَلَا شَرِبَ وَلَا صَاحَ وَلَا اسْتَهَلَّ وَمِثْلُ ذَلِكَ يُطَلُّ. فَقَالَ: «سَجْعٌ كَسَجْعِ الْأَعْرَابِ».

4923- … Ubeyd b. Nadla el-Huzâî'den, onun el-Mugîre b. Şu'be'den rivayet ettiğine göre, iki kadından biri diğerine çadır direğini vurmuş ve onu öldürmüştü. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, öldüren kadının asabesinin diyet ödemesine ve ölenin karnındaki cenin için de bir gurre ödenmesine hükmetti. Gurre ise bir köle ya da bir cariyedir. Bedevi: "Yemek yememiş, içmemiş, sesi çıkmamış, doğarken ağlamamış birisinin diyetini mi ödeyeceğim? Böyle bir şey(in kanı) boşunadır" dedi. Allah Rasulü: ***"Bu, bedevilerin yaptıkları seci' gibi bir seci'dir"*** dedi.[88]

٤٩٢٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ رَجَاءٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا زَائِدَةُ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ نَضْلَةَ عَنِ الْمُغِيرَةِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

4924- … Ubeyd b. Nadla'dan, o el-Mugîre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

87 Buhârî, Tıb, 46; Müslim, Kasâme, 36; Ebu Davud, Diyât, 19; Nesâî, Kasâme, 40; Dârimî, Diyât, 21; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 535, V, 327.

88 4922 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

Bu kanaati benimseyenler şöyle derler: İşte bu rivayetler, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, taş ile de çadır direği ile de katil kadını öldürmemiş olduğunu haber vermektedir. Çadır direği gibi bir şey ise öldürücüdür. İşte bu, bir tahta (ahşap ve kereste) ile öldüren kimseye -benzeri bir şey öldürücü olsa dahi- kısas uygulanmayacağına delildir.

Bu hususta onlara muhalefet edenler delil olarak: Ancak haber Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bunun aksine rivayet edilmiştir deyip şu rivayeti zikredebilirler:

٤٩٢٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ عَنْ طَاوُسٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ نَشَدَ النَّاسَ أَيَّ سَأَلَهُمْ وَأَقْسَمَ عَلَيْهِمْ قَضَاءَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْجَنِينِ. فَقَامَ حَمَلُ بْنُ مَالِكِ بْنِ النَّابِغَةِ فَقَالَ: إِنِّي كُنْتُ بَيْنَ امْرَأَتَيْنِ وَإِنَّ إِحْدَاهُمَا ضَرَبَتِ الْأُخْرَى بِمِسْطَحٍ فَقَتَلَتْهَا وَجَنِينَهَا فَقَضَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْجَنِينِ بِغُرَّةٍ وَأَنْ تُقْتَلَ مَكَانَهَا.

4925-... Tâvus'dan, o İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre, Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh* bir gün insanlara yemin vererek Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in cenin hakkında nasıl hüküm verdiğini sordu. Bunun üzerine Hamel b. Malik b. en-Nâbiga ayağa kalkarak: Ben iki kadın arasında idim. Onlardan biri diğerine çadır direklerinden birisini vurdu. Kadını ve karnındaki cenini öldürdü. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, cenin için bir gurre verilmesine, ölen kadının yerine de onu öldüren kadının öldürülmesine hükmetti, dedi.

٤٩٢٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ النُّعْمَانِ قَالَ: ثَنَا الْحُمَيْدِيُّ قَالَ: ثَنَا هِشَامُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْمَخْزُومِيُّ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ عَنْ طَاوُسٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ مِثْلَهُ غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَذْكُرْ قَوْلَهُ وَأَنْ تُقْتَلَ مَكَانَهَا.

4926- ... Amr b. Dinar'dan, o Tâvus'dan, o İbn Abbas'tan aynısını riva-

yet etti. Ancak rivayetinde: "Ve (öldüren kadının) onun (ölenin) yerine öldürülmesine (hükmetti)" sözünü zikretmedi.

***

İşte Hamel b. Malik *radıyallahu anh* Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den onun çadır direği ile diğer kadını öldüren kadının öldürülmesine hükmetmiş olduğunu rivayet etti. Böylelikle o, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu hususta diyet ödenmesi hükmünü verdiğini rivayet eden Ebu Hureyre ve el-Mugîre *radıyallahu anhumâ*'ya muhalefet etmiştir.

Bu rivayetler birbirine denk olup biri diğerine muhalif olduğuna göre, iki görüş arasından sahih olanı tespit edebilmek için bu hususta nazar (kıyas yapmak) gerekmektedir.

Biz, icma ile kabul edilmiş esasın şu olduğunu görüyoruz: Bir kimse bir adamı kasten bir demir ile öldürecek olursa ona kısas uygulanır. Bundan dolayı o kişi günahkâr olur. İlim adamlarının çoğunluğunun görüşüne göre de ayrıca keffaret ödeme yükümlülüğü yoktur.

Ancak onu hata yoluyla öldürmüş ise akilesi onun diyetini öder, keffaret de ona düşer ancak günahkâr olmaz. Böylelikle günahın söz konusu olmadığı hallerde keffarette bulunmanın gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Ancak günahın gerektiği hallerde keffaret söz konusu olmamaktadır.

Bizler şibhu'l-amd'de (kasta benzer öldürmede) diyetin söz konusu olduğunu ve yine bu öldürme halinde keffaretin gerektiğini icma ile kabul ettiklerini fakat bunun nasıl olacağı hususunda farklı görüşlere sahip olduklarını gördük.

Bu sebeple bazıları: Bu, silahsız olarak fakat kasten bir kimseyi öldüren adam hakkında söz konusu olur, demiştir.

Başkaları da şöyle demektedirler: Bu da, öldürücü olmadığını düşünen bir şey ile başkasını öldüren adamın halidir. O, kamçı ya da benzeri öldürücü olmayan bir şey ile kasten vurup bundan dolayı ölümüne sebep olan kişidir. İşte onlara göre bu, şibhu'l-amd denilen haldir.

Eğer ona kamçı ile defalarca vurup benzeri miktar öldürecek sayıya ulaşacak olursa bu takdirde bu, kasten öldürme olur ve bundan dolayı o kimseye kısas gerekir. Fakihlerden şibhu'l-amd'i bu iki türden birisi hakkında kabul

eden herkes, aynı zamanda bu öldürme halinde keffareti de gerekli görmüştür.

Bizler, her iki grubun icma ile kabul ettikleri hususlarda keffaretin günahın gerekmediği hallerde gerektiğini ve günahın söz konusu olduğu hallerde keffaretin de söz konusu olmayacağını gördük. Taş, sopa ya da buna benzer alet eğer öldürücü ise bu şekilde öldüren kimseye canı öldürme günahı vardır. Böyle bir kimse kendisi ile Rabbi arasında bir demir ile bir başkasını öldüren kimse gibidir. Ancak benzeri öldürücü olmayan bir kamçı ile birisini öldüren bir kimse ise öldürme günahı gibi bir günaha girmez fakat o, vurmaktan dolayı günahkâr olur. Böyle bir durumda böyle bir kimsenin üzerinden öldürme günahı kaldırılmıştır. Çünkü bu kişi öldürmeyi kastetmiş değildir fakat vurup dövmenin günahı ona yazılır. Çünkü onu kasten ve iradesi ile yapmıştır.

Bu duruma kıyasla, öldürme halinde keffaretin gerektiği icma ile kabul edilmiş şibhu'l-amd, (öldürme) günahının söz konusu olmadığı bir fiildir. Bu da, öldürme maksadı olmadan benzeri öldürücü olmayan bir alet ile kasten vurma halinde ölüm ile sonuçlanan katl cinayetidir.

İşte bununla, bu görüş sahiplerinin dedikleri sabit olmaktadır ki bu, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti onlara olsun- de görüşüdür.

Ayrıca bu husus Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*'dan da rivayet edilmiştir.

٤٩٢٧- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عِيسَى بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْبِرْكِيُّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ قَالَ: ثَنَا الْحَجَّاجُ قَالَ: حَدَّثَنِي زَيْدُ بْنُ جُبَيْرٍ الْجُشَمِيُّ عَنْ حِرْوَةَ بْنِ حُمَيْدٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ: يَعْمِدُ أَحَدُكُمْ فَيَضْرِبُ أَخَاهُ مِثْلَ آكِلَةِ اللَّحْمِ قَالَ الْحَجَّاجُ: يَعْنِي الْعَصَا ثُمَّ يَقُولُ: لَا قَوَدَ عَلَيَّ لَا أُوتَى بِأَحَدٍ فَعَلَ ذَلِكَ إِلا أَقَدْته.

4927- … Hırve b. Humeyd'den, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ömer b. el-Hattab: "Sizden birisi kasti olarak et yiyen gibi vurur" -el-Haccâc dedi ki: Bununla asayı kastediyor- sonra da: "Bana kısas düşmez der (öyle mi?) Böyle bir işi yapıp da bana getirilen bir kimseye mutlaka kısas uygularım" dedi.

***

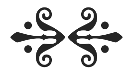
Ali *radıyallahu anh*'dan bunun aksi rivayet edilmiştir:

٤٩٢٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ عَنْ عَاصِمِ بْنِ ضَمْرَةَ عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: شِبْهُ الْعَمْدِ بِالْعَصَا وَالْحَجَرِ الثَّقِيلِ وَلَيْسَ فِيهِمَا قَوَدٌ وَاللهُ أَعْلَمُ بِالصَّوَابِ.

4928- … Asım b. Damra'dan, o Ali'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: "Şibhu'l-amd (kasta benzer öldürme), asa ve ağır taş ile olur. Her ikisinde de kısas yoktur."

***

Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

٤- بَابُ شِبْهِ الْعَمْدِ هَلْ يَكُونُ فِيمَا دُونَ النَّفْسِ كَمَا يَكُونُ فِي النَّفْسِ؟

4- ŞİBHU'L-AMD (KASTA BENZER), ÖLDÜRMEDE OLDUĞU GİBİ YARALAMALARDA DA OLUR MU?

Ebu Cafer dedi ki: Bir kimse: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den öldürmelerde bazen kasta benzer öldürme olabileceği sabit olduğuna göre, bu yaralamalarda da böyledir deyip bu konuda aralarında: ***"Şunu bilin ki, hatalı olarak kamçı, sopa ve taş ile öldürmede kırkı gebe olmak üzere yüz deve vardır"***[89] hadisinin de bulunduğu rivayetleri zikredecek olursa;

Bizim bu hususta ona karşı göstereceğimiz delil de şu olur: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den öldürme ile ilgili nakledilen rivayet dediği şekilde öldürme hakkında rivayet edilmiştir.

Fakat yaralamalar hakkında ondan buna muhalif rivayet gelmiştir. Bu da bizim senedi ile birlikte bu kitabın (bölümün) baş taraflarında er-Rubeyyi' ile ilgili olarak, onun bir cariyeye tokat atıp dişini kırdığını ve o cariyenin (kız çocuğun) velilerinin Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzurunda davacı olmaları üzerine Hz. Peygamber'in kısas uygulanmasını emrettiğini belirten zikretmiş olduğumuz rivayettir.

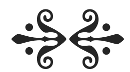
Bizler şunu gördük: Eğer tokat atmakla kişi ölürse, bundan dolayı kısas gerekmez. Bundan daha aşağı yaralamalarda ise kısas gerektiğini gördük.

---

89 Hadisin kaynakları için 4921 no'lu hadise bakınız.

Bununla, öldürme halinde şibhu'l-amd olan bir fiil bundan daha aşağı yaralamalarda bu rivayetlerin sahih bir şekilde anlaşılabilmesi için amd (kasti olarak) değerlendirilir.

İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed b. el-Hasen'in -Allah hepsinden razı olsun- de görüşüdür.

٥– بَابُ الرَّجُلِ يَقُولُ عِنْدَ مَوْتِهِ: إِنْ مِتُّ فَفُلاَنٌ قَتَلَنِي

5- ÖLÜMÜ SIRASINDA: BEN ÖLÜRSEM KATİLİM FİLANDIR DİYEN KİMSENİN HÜKMÜ

Ebu Cafer dedi ki: Bu kitabın bundan önceki bölümlerinde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in başı ezilen kız çocuğuna: ***"Senin başını kim ezdi? Filan kişi mi?"*** diye sorduğunu, sonunda onun başıyla evet diye işaret ettiğini, bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in onun başını ezen Yahudinin başının iki taş arasında ezilmesini emrettiğini rivayet etmiştik.[90]

Bazıları bu hadis doğrultusunda görüş sahibi olmuştur. Bunlar, bu hadisi taklit ettiklerini ileri sürüp şöyle demişlerdir: Ölümü anında filan kimsenin kendisini öldürdüğünü iddia ettikten sonra ölen kimsenin bu husustaki sözü kabul edilir ve kendisini öldürdüğünü söylediği kişi öldürülür.

Ancak bu hususta başkaları onlara muhalefet edip şöyle demişlerdir: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, o Yahudiye durumu sorup onun, kız çocuğunun bu hususta kendi aleyhine yapmış olduğu iddiayı ikrar ve kabul etmiş olması ve bunun sonucunda kız çocuğunun iddiası üzerine değil de kendi ikrarı ile o Yahudiyi öldürmüş olması mümkündür.

Bu sebeple bizler bu hususta gelmiş olan rivayetleri ele alıp değerlendirdik: Acaba bu rivayetlerde buna dair herhangi bir delil bulabilir miyiz diye baktık ve şunu gördük:

---

90 4891 ve 4892 no'lu hadislere ve kaynaklarına bakınız.

٤٩٢٩- اِبْنُ أَبِي دَاوُدَ قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ الْحَوْضِيُّ قَالَ: ثَنَا هَمَّامٌ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوَهُ وَزَادَ قَالَ: فَسَأَلَهُ فَأَقَرَّ بِمَا اِدَّعَتْ فَرَضَخَ رَأْسَهُ بَيْنَ حَجَرَيْنِ.

4929- … Katâde'den, o Enes'ten, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi buna yakın olarak zikretti ve şunları ekledi: (Enes) dedi ki: Ona (Yahudiye) sordu, o da kız çocuğunun iddiasını ikrar etti. Bunun üzerine başını iki taş arasında ezdi.

٤٩٣٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ قَالَ: ثَنَا هَمَّامٌ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ يَهُودِيًّا رَضَخَ رَأْسَ جَارِيَةٍ بَيْنَ حَجَرَيْنِ فَقِيلَ لَهَا: مَنْ فَعَلَ بِكِ هَذَا؟ أَفُلَانٌ؟ أَفُلَانٌ؟ حَتَّى ذَكَرُوا الْيَهُودِيَّ فَأُتِيَ بِهِ فَاعْتَرَفَ فَأَمَرَ بِهِ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَضَخَ رَأْسَهُ بَيْنَ حَجَرَيْنِ.

4930- … Katâde'den, onun Enes'ten rivayet ettiğine göre, bir Yahudi bir kız çocuğunun başını iki taş arasında ezdi. Ona: Sana bunu kim yaptı, filan mı yoksa falan mı? diye soruldu. Nihayet o Yahudinin adını verdiler. Sonra o Yahudi getirildi ve itiraf etti. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in verdiği emirle başı iki taş arasında ezildi.

***

İşte bu hadiste, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, onu, kız çocuğunun iddiası ile değil de aleyhine yapılan iddiayı ikrar ve kabul etmesi üzerine öldürmüş olduğu belirtilmektedir.

Ayrıca onların icma ile kabul etmiş oldukları husus da buna açıklık getirmektedir.

Nitekim şunu görüyoruz: Bir adam bir başkası aleyhine öldürme ya da bir başka iddiada bulunur, davalıya bu husus hakkında soru sorulunca o da başıyla evet anlamında işarette bulunursa bu halde ikrar etmiş olmaz.

Eğer davalının başıyla işaret etmesi onun aleyhine bir hakkın sabit olmasını gerektiren bir ikrar sayılmıyorsa, davacının başıyla işaretinin davacı lehine bir hakkı gerektirici olmaması öncelikle söz konusudur.

٤٩٣١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ جُرَيْجٍ عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَوْ يُعْطَى النَّاسُ بِدَعْوَاهُمْ لَادَّعَى نَاسٌ دِمَاءَ رِجَالٍ وَأَمْوَالَهُمْ وَلَكِنَّ الْيَمِينَ عَلَى الْمُدَّعَى عَلَيْهِ».

4931- … İbn Ebi Müleyke'den, o İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona: ***"Eğer insanlara her iddia ettikleri şey verilecek olursa bazı kimseler başkalarının aleyhine kan ve onların mallarında hak sahibi oldukları iddiasında bulunacaklardı. Ancak yemin davalıya düşer."***[91]

***

Böylelikle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, herhangi bir kimseye yalnızca iddiada bulunmakla bir kan ya da mal (hakkı) verilmesini yasaklamış ve böyle bir durumda yemin edilmesi hali dışında davacıya bu hususta mücerred davası sebebiyle hiçbir şeyin verilmesini gerekli görmemiştir.

İşte rivayetlerin anlamlarının doğru bir şekilde anlaşılması açısından bu konunun hükmü budur. Nazar (akli düşünme ve kıyas) bakımından bunun uygun açıklamasına gelince; ilim adamları icma ile şunu kabul etmişlerdir: Bir kimse ölümü anında bir başkasından birkaç dirhem alacağı olduğunu iddia ettikten sonra ölürse bu iddiası kabul edilmez ve bu haliyle o, sağlıklı iken iddiada bulunmuş gibi olur.

Buna göre kıyas yapılacak olursa böyle bir durumda onun kan ile ilgili (öldürme ve yaralama) iddiasında bulunmasının da sağlıklı iken böyle bir iddiada bulunması gibi kabul edilmesi gerekir.

İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

٤٩٣٢- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا خَالِدُ بْنُ نِزَارٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا نَافِعُ عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ قَالَ: كُنْتُ عَامِلا لِابْنِ الزُّبَيْرِ عَلَى الطَّائِفِ فَكَتَبْتُ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ

91 Buhârî, Tefsîru Sure 3 (3); Müslim, Akdiye, 1; Nesâî, Kadâ, 36; İbn Mâce, Ahkâm, 7; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 343, 351, 363.

فِي امْرَأَتَيْنِ كَانَتَا فِي بَيْتٍ تَخْرِزَانِ حَرِيرًا لَهُمَا فَأَصَابَتْ إِحْدَاهُمَا يَدَ صَاحِبَتِهَا بِالْإِشْفَى فَجَرَحَتْهَا فَخَرَجَتْ وَهِيَ تَدْمَى وَفِي الْحُجْرَةِ حِدَاثٌ فَقَالَتْ: أَصَابَتْنِي فَأَنْكَرَتْ ذَلِكَ الْأُخْرَى. فَكَتَبْتُ فِي ذَلِكَ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ فَكَتَبَ إِلَيَّ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى أَنَّ الْيَمِينَ عَلَى الْمُدَّعَى عَلَيْهِ وَلَوْ أَنَّ النَّاسَ أُعْطُوا بِدَعْوَاهُمْ لَادَّعَى نَاسٌ مِنَ النَّاسِ دِمَاءَ رِجَالٍ وَأَمْوَالَهُمْ فَادْعُهَا فَاقْرَأْ هَذِهِ الْآيَةَ عَلَيْهَا ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ الْآيَةَ. فَقَرَأْتُ عَلَيْهَا الْآيَةَ فَاعْتَرَفَتْ. قَالَ نَافِعٌ: فَحَسِبْتُ أَنَّهُ قَالَ: فَبَلَغَ ذَلِكَ ابْنَ عَبَّاسٍ فَسَرَّهُ.

4932- ... İbn Ömer'den, o İbn Ebi Müleyke'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ben İbnü'z-Zübeyr tarafından Taif'e vali tayin edilmiştim. İbn Abbas'a şu iki kadının hükmüne dair mektup yazıp soru sordum: Bir evde kendilerine ait bir ipeğe boncuk diken iki kadından birisi, elindeki çuvaldızı diğer arkadaşının eline batırıp elini yaraladı. Diğer kadın, odada sohbete dalmış, konuşan kimseler de varken eli kanayarak dışarı çıktı ve bu kadının çuvaldızı bana isabet etti, dedi. Öbürü ise bunu inkâr etti.

Bu hususu İbn Abbas'a yazıp sorunca o da bana şunu yazdı: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, yeminin, müddea aleyhe (davalıya) düştüğüne hükmetmiştir. Eğer insanlara (mücerred) iddiaları ile (istedikleri) verilecek olursa bazı insanlar, başka insanlarda birtakım kimselerin kanlarının (öldürme ve yaralama) haklarının ve mallarının bulunduğunu iddia ederler. Sen o kadını çağır ve ona şu ayeti oku: ***"Allah'a olan ahidlerini ve yeminlerini az bir bedelle değiştirenler..."*** Ben o davalı kadına bu ayeti okuyunca o da itiraf etti.

Nâfi' dedi ki: Zannederim o: Bu durum İbn Abbas'a ulaştı ve o, bundan dolayı sevindi, dedi.

***

Burada İbn Abbas *radıyallahu anh*'ın, bu konuda o (iddiada bulunan) kadının hükmünü insanların birbirleri aleyhine iddia ettikleri diğer davaların hükmü gibi değerlendirdiğini görüyoruz.

Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

٦- بَابُ الْمُؤْمِنِ يَقْتُلُ الْكَافِرَ مُتَعَمِّدًا

6- KÂFİRİ KASTEN ÖLDÜREN MÜ'MİN(İN HÜKMÜ)

٤٩٣٣- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ قَالَ: أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ. ح وَحَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثنَا أَسَدٌ قَالَ: ثنَا أَسْبَاطٌ عَنْ مُطَرِّفِ بْنِ طَرِيفٍ عَنِ الشَّعْبِيِّ عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ قَالَ: سَأَلْتُ عَلِيًّا: هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سِوَى الْقُرْآنِ؟. فَقَالَ: وَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَبَرَأَ النَّسَمَةَ مَا عِنْدَنَا مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سِوَى الْقُرْآنِ وَمَا فِي هَذِهِ الصَّحِيفَةِ. قَالَ: قُلْتُ: وَمَا فِي هَذِهِ الصَّحِيفَةِ؟ قَالَ: الْعَقْلُ وَفِكَاكُ الْأَسِيرِ وَأَنْ لَا يُقْتَلَ مُسْلِمٌ بِكَافِرٍ.

4933- … Bize Muhammed b. İdris tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan haber verdi, H.

… eş-Şa'bî'den, o Ebu Cuhayfe'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ben Ali'ye: Yanınızda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den Kur'an'ın dışında bir şey var mı? diye sordum. O şöyle dedi: Taneyi yaran ve canı yaratan hakkı için yemin ederim ki, Kur'an ile bu sahifede yazılı olanlar dışında yanımızda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den (bize özel) hiçbir şey yoktur.

(Ebu Cuhayfe) dedi ki: Ben: Peki, bu sahifede ne var? diye sordum. O:

"Diyetler, esirin kurtarılması ve bir kâfire karşılık Müslüman bir kimsenin öldürülmeyeceği" yazılı, dedi.[92]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, Müslüman bir kimsenin bir kâfiri kasten öldürmesi halinde o kâfire karşılık öldürülmeyeceği görüşünü benimsemiş ve bu hususta bu hadisi delil göstermiştir.

Ancak bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek: Aksine, kâfire karşılık o Müslüman öldürülür, demişlerdir.

Bu hüküm hakkında onların lehine olan delillerden birisi de şudur: Ebu Cuhayfe'nin bu hadiste Ali *radıyallahu anh*'ın söylediğini nakletmiş olduğu bu sözler sadece bunlardan ibaret değildir. Eğer bunlardan ibaret olsaydı onların dedikleri anlama gelme ihtimali olurdu. Ancak bu sözler başka sözlerle birlikte söylenmiştir.

٤٩٣٤- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى عَنِ ابْنِ أَبِي عَرُوبَةَ قَالَ: ثَنَا قَتَادَةُ عَنِ الْحَسَنِ عَنْ قَيْسِ بْنِ عَبَّادٍ قَالَ: انْطَلَقْتُ أَنَا وَالْأَشْتَرُ إِلَى عَلِيٍّ فَقُلْنَا هَلْ عَهِدَ إِلَيْكَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَهْدًا لَمْ يَعْهَدْهُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً؟ قَالَ: لَا إِلا مَا كَانَ فِي كِتَابِي هَذَا فَأَخْرَجَ كِتَابًا مِنْ قِرَابِ سَيْفِهِ فَإِذَا فِيهِ «الْمُؤْمِنُونَ تَتَكَافَأُ دِمَاؤُهُمْ وَيَسْعَى بِذِمَّتِهِمْ أَدْنَاهُمْ وَهُمْ يَدٌ عَلَى مَنْ سِوَاهُمْ لَا يُقْتَلُ مُؤْمِنٌ بِكَافِرٍ وَلَا ذُو عَهْدٍ فِي عَهْدِهِ وَمَنْ أَحْدَثَ حَدَثًا فَعَلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَحْدَثَ حَدَثًا أَوْ آوَى مُحْدِثًا فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ».

4934- … el-Hasen'den, o Kays b. Abbâd'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: el-Eşter ile birlikte Ali *radıyallahu anh*'ın yanına gittim. Biz: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in genel olarak bütün insanlara vermediği yalnızca sana vermiş olduğu bir ahit var mı? diye sorduk. O: "Hayır, ancak benim bu kitabımda (yazılı belgemde) bulunanlar hariç" deyip bize kılıcının kınından bir yazı çıkarıp gösterdi. Onda şunlar vardı: ***"Mü'minlerin kanları birbirle-***

92 Buhârî, İlm, 39, Cihâd, 171, Diyât, 24, 31; Tirmizî, Diyât, 16; Nesâî, Kasâme, 13; Dârimî, Diyât, 5; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 79.

rine denktir. Onların en alt mertebede olanları dahi onların zimmetlerini (yükümlülüklerini) yerine getirmeye çalışırlar. Onlar hep birlikte diğerlerine karşı bir eldir. Bir mü'min bir kâfire karşılık öldürülmez. Ahit sahibi bir kimse de ahdi içerisinde (öldürülmez). Her kim bir suç işleyecek olursa kendi aleyhine işlemiş olur. Her kim bir suç işler ya da suçlu birisini barındırıp koruyacak olursa Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların laneti üzerine olur."[93]

***

İşte Ali *radıyallahu anh*'ın hadisi eksiksiz olarak budur. Mü'minin kâfire karşılık öldürülmeyeceğini belirten ifadeleri de: "Hiçbir mü'min bir kâfire karşılık öldürülmez, hiçbir ahid sahibi de ahdi içinde (öldürülmez)" şeklindedir.

Bu durumda bunun anlamının, birinci görüş sahiplerinin yorumladığı şekilde olması imkânsızdır. Çünkü bunun anlamı dedikleri gibi olsaydı bu takdirde bu lahn (tutarsız) bir konuşma olurdu. Böyle bir şeyden insanlar arasında en uzak kişi ise Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'dir. Bu durumda da bir kâfire karşılık bir mü'min ve ahdi içerisinde de ahid sahibi bir kimse öldürülmezdi.

Onun lafzı böyle olmayıp aksine: "Ahdi içerisinde ahid sahibi de (öldürülmez)" şeklinde olduğuna göre, bununla ahid sahibi kimsenin kısas uygulamasından kastedilen kişi olduğunu anlıyoruz.

Böylelikle bu ifadeyle "Hiçbir mü'min ve ahdi içerisinde hiçbir ahidli bir kâfire karşılık öldürülmez" demiş gibi olur. Bizler ahid sahibi kimsenin kâfir olduğunu biliyoruz. İşte bu, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu hadiste mü'min kimsenin ona karşılık olarak öldürülmesini yasakladığı kâfirin, ahdi olmayan kâfir olduğuna delildir.

Bu ise mü'minler arasında görüş ayrılığı bulunmayan hususlardandır. Yani mü'min bir kimse harbi (ahdi bulunmayan) bir kâfir karşılığında öldürülmez. Zimmet hakkına sahip olmuş olan ahid sahibi bir kâfir de aynı şekilde böyle bir kâfire karşılık olarak öldürülmez.

Bunun benzerini Kur'an-ı Kerim'de de çokça bulabiliriz. Yüce Allah şöyle

93 Bu hadis çeşitli yol ve senetlerle rivayet edilmiştir: Ebu Davud, Diyât, 11, Cihâd, 147; Nesâî, Kasâme, 9, 13; İbn Mâce, Diyât, 21; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 119, 122, II, 180, 192, 194, 211.

buyurmaktadır: ***"Kadınlarınız arasından hayızdan kesilmiş olanların (iddetleri) hakkında şüphe ederseniz onların iddeti üç aydır. Asla hayız olmayanların da."***

Bu sözün anlamı ise: "Hayızdan kesilmiş olanlarla, asla hayız olmayanların (iddetleri) hakkında şüphe ederseniz, onların iddetleri üç aydır" şeklindedir. Böylelikle ayette takdim ve tehir vardır.

İşte Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Bir mü'min, bir kâfire karşılık öldürülmez. Ahdi içerisinde ahid sahibi de"*** sözünün anlamı böyledir. Bu sözden kasıt -doğrusunu en iyi bilen Allah'tır- şudur: "Mü'min bir kimse de ahdi içerisinde, ahdi olan birisi de bir kâfire karşılık olarak öldürülmez." Böylelikle Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu sözünde takdim ve tehir yapılmış olmaktadır. O halde karşılığında mü'minin öldürülmesinin yasaklandığı kâfir kimse, ahidli, antlaşmalı olmayan kâfirdir.

Bir kimse Hz. Peygamber'in: ***"Ahdi içerisinde ahid sahibi bir kimse de"*** sözünün anlamı: ***"Kâfir karşılığında bir mü'min öldürülmez"*** ifadesinde cümle tamam olmaktadır. Daha sonra: ***"Ahdi içerisinde ahid sahibi kimse de"*** sözü ise yeni bir cümle olup "ahdi içerisinde ahid sahibi kişi öldürülmez" demektir diyecek olursa bizim ona karşı delillerimizden birisi de şudur:

Bu hadis, biri diğerine karşılık olmak üzere akıtılan kanlar ile ilgilidir. Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Müslümanlar kendileri dışındakilere karşı tek bir eldirler. Kanları birbirlerine eşittir. Onların en alt kademede olanları dahi zimmetlerini (yükümlülüklerini) yerine getirmeye çalışırlar"*** buyurduktan sonra: ***"Kâfir karşılığında bir mü'min öldürülmez. Ahdi içerisinde ahid sahibi bir kimse de öldürülmez"*** buyurmaktadır. O halde burada ifade, kısas olarak akıtılan kanlar hakkındadır. Yoksa ahid sebebiyle bir kanın haram olduğu ile ilgili değildir ki hadis ona göre yorumlansın. İşte bu, cevap şekillerimizden birisidir.

Bir diğer delilimiz de şudur: Bu hadis Ali *radıyallahu anh* yolu ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet edilmiştir. Bu hadisin onun dışında sahih bir yolla rivayet edildiğini de bilmiyoruz. Bu sebeple bu hadisin tevilini (doğru açıklamasını) en iyi bilen de odur.

Onun bu hadis ile ilgili yaptığı açıklamanın eğer size göre sözünü ettiğiniz bu iki anlama gelme ihtimali varsa bu da onun gerçekte anlamının kendisinin hadisi tevil ettiği anlam olduğuna delildir.

٤٩٣٥- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي عُقَيْلٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ أَنَّهُ قَالَ: أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ قَالَ - حِينَ قُتِلَ عُمَرُ - : مَرَرْتُ عَلَى أَبِي لُؤْلُؤَةَ وَمَعَهُ هُرْمُزَانُ. فَلَمَّا بَغَتَهُمْ ثَارُوا فَسَقَطَ مِنْ بَيْنِهِمْ خَنْجَرٌ لَهُ رَأْسَانِ مُمْسَكُهُ فِي وَسَطِهِ. قَالَ: قُلْتُ: فَانْظُرُوا لَعَلَّهُ الْخَنْجَرُ الَّذِي قَتَلَ بِهِ عُمَرَ فَنَظَرُوا فَإِذَا هُوَ الْخَنْجَرُ الَّذِي وَصَفَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ. فَانْطَلَقَ عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ حِينَ سَمِعَ ذَلِكَ مِنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَمَعَهُ السَّيْفُ حَتَّى دَعَا الْهُرْمُزَانَ فَلَمَّا خَرَجَ إِلَيْهِ قَالَ: انْطَلِقْ حَتَّى تَنْظُرَ إِلَى فَرَسٍ لِي ثُمَّ تَأَخَّرَ عَنْهُ، إِذَا مَضَى بَيْنَ يَدَيْهِ عَلَاهُ بِالسَّيْفِ، فَلَمَّا وَجَدَ مَسَّ السَّيْفِ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلا اللهُ. قَالَ عُبَيْدُ اللهِ: وَدَعَوْت حُفَيْنَةَ وَكَانَ نَصْرَانِيًّا مِنْ نَصَارَى الْحِيرَةِ فَلَمَّا خَرَجَ إِلَيَّ عَلَوْتُهُ بِالسَّيْفِ فَصَلْتُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ، ثُمَّ انْطَلَقَ عُبَيْدُ اللهِ فَقَتَلَ ابْنَةَ أَبِي لُؤْلُؤَةَ صَغِيرَةً تَدَّعِي الْإِسْلَامَ. فَلَمَّا اُسْتُخْلِفَ عُثْمَانُ دَعَا الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارَ فَقَالَ: أَشِيرُوا عَلَيَّ فِي قَتْلِ هَذَا الرَّجُلِ الَّذِي فَتَقَ فِي الدِّينِ مَا فَتَقَ. فَاجْتَمَعَ الْمُهَاجِرُونَ فِيهِ عَلَى كَلِمَةٍ وَاحِدَةٍ يَأْمُرُونَهُ بِالشِّدَّةِ عَلَيْهِ وَيَحُثُّونَ عُثْمَانَ عَلَى قَتْلِهِ وَكَانَ فَوْجُ النَّاسِ الْأَعْظَمِ مَعَ عُبَيْدِ اللهِ يَقُولُونَ لِحُفَيْنَةَ وَالْهُرْمُزَانِ: أَبْعَدُهُمَا اللهُ. فَكَانَ فِي ذَلِكَ الِاخْتِلَافُ. ثُمَّ قَالَ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ هَذَا الْأَمْرَ قَدْ أَعْفَاكَ اللهُ مِنْ أَنْ تَكُونَ بَعْدَمَا قَدْ بُويِعْتَ وَإِنَّمَا كَانَ ذَلِكَ قَبْلَ أَنْ يَكُونَ لَكَ عَلَى النَّاسِ سُلْطَانٌ فَأَعْرَضَ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ. وَتَفَرَّقَ النَّاسُ عَنْ خُطْبَةِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ وَوَدَى الرَّجُلَيْنِ وَالْجَارِيَةَ.

4935- … İbn Şihâb şöyle demiştir: Said b. el-Müseyyeb'in bana haber verdiğine göre, Abdurrahman b. Ebi Bekir es-Sıddîk -Ömer öldürüldüğü sırada- şöyle demiştir: Beraberinde Hürmüzân da bulunduğu halde Ebu Lü'lüe'nin yanından geçtim. Beni beklemedikleri bir anda görünce hemen ayağa kalktılar ve aralarından ortada kabzası bulunan iki uçlu bir hançer düştü. (Abdurrahman) dedi ki: Ben: Bir bakın belki bu Ömer'in kendisi ile öldürüldüğü hançerdir, dedim. Baktılar, onun Abdurrahman'ın dediği hançer olduğunu gördüler. Ubeydullah b. Ömer, Abdurrahman'dan bunu işitir işitmez hemen

kılıcı ile kalkıp gitti ve Hürmüzân'ı çağırdı. Hürmüzân yanına çıkınca: Haydi, yürü, benim bir atım var ona bakacağız, dedi. Daha sonra Ubeydullah ondan geride kaldı. Hürmüzân tam onun önüne gelince kılıcını tepesine kaldırdı. Hürmüzân kılıcın temasını hisseder etmez "la ilahe illallah" dedi. Ubeydullah: Bir de Hufeyne'yi mi çağırıyorsun? dedi. Hufeyne, Hîre Hıristiyanlarından birisi idi. O yanıma çıkıp gelince onun da tepesine kılıcı kaldırdım ve kafasının ortasından onu biçtim. Sonra Ubeydullah yoluna devam etti. Bu sefer Müslüman olduğunu ileri süren küçük yaştaki Ebu Lü'lüe'nin kızını da öldürdü.

Osman halife seçilince muhacirlerle ensarı çağırdı ve: Dinde bunca gedik açan bu adamın öldürülmesi hususunda bana görüşünüzü belirtin, dedi.

Onun hakkında muhacirler tek bir sözde birleştiler ve ona karşı şiddetli davranmasını emredip Osman'ı onu öldürmeye teşvik ettiler. Ancak insanların büyük çoğunluğu Ubeydullah ile birlikte idi. Onlar Hufeyne ve Hürmüzân için: Allah onları (rahmetinden) uzaklaştırsın, diyorlardı. Böylelikle bu konuda görüş ayrılığı çıktı.

Daha sonra Amr b. el-As dedi ki: Ey mü'minlerin emiri! Bu işin olup bitmesinden sonra sana bey'at edilmiş olması sebebiyle Allah seni bundan yana esenliğe kavuşturmuştur. Bu iş, senin insanlar üzerinde halife olarak bir otoriten oluşmadan önce olup bitmişti. Bu sebeple sen Ubeydullah'tan yüz çevir. Amr b. el-As'ın bu konuşması üzerine insanlar dağıldılar. O, iki adamın (Hufeyne ile Hürmüzân'ın) ve küçük kızın diyetlerini ödedi.

***

Bu hadiste Ubeydullah *radıyallahu anh*'ın, müşrik olan Hufeyne'yi öldürdüğü, kâfir olan Hürmüzân'a vurup bundan sonra Hürmüzan'ın İslam'a girdiği belirtilmektedir.

Muhacirler -Allah onlardan razı olsun- Osman *radıyallahu anh*'a aralarında Ali'nin de bulunduğu sırada Ubeydullah'ın öldürülmesi görüşünü belirttiler.

O halde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Bir kâfire karşılık bir mü'min öldürülmez"*** sözü ile harbi olmayan kâfirin kastedilmesine rağmen muhacirlerin aralarında Ali de varken Osman *radıyallahu anh*'a ahid sahibi bir kâfire karşılık Ubeydullah'ın öldürülmesi kanaatini belirtmeleri imkânsız

bir şeydir. O halde bu, bizim dediğimiz şekilde bununla zimmeti (İslam devletinin himayesi) bulunmayan kâfirin kastedildiği anlamına gelir.

Eğer bir kimse: Bu hadiste Ubeydullah *radıyallahu anh*'ın, Ebu Lü'lüe'nin Müslüman olduğunu ileri süren küçük bir kız çocuğunu öldürdüğü de belirtilmektedir. Dolayısı ile Ubeydullah'ın kanının dökülmesini Hufeyne ve Hürmüzân'a karşılık değil de bu kız çocuğu dolayısı ile mubah görmüş olmaları da mümkündür diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

Bu hadiste, onun (Osman'ın) Hufeyne ve Hürmüzân karşılığı olarak öldürmeyi istediğine delil olan ifadeler de vardır. Bu da onların: "Allah o ikisini (rahmetinden) uzak etsin" sözüdür.

Etrafındakiler ona: "Allah o ikisini (rahmetinden) uzak etsin" derken, Osman *radıyallahu anh*'ın da Ubeydullah'ı bu ikisinden başkası karşılığında öldürmek istediği halde onlara: "Ben onu bu ikisine karşılık olarak öldürmek istemiyorum. Ben onu kız çocuğunun karşılığında öldürmek istemiştim" dememesi imkânsızdır. O halde o, onu hem ikisine hem de kız çocuğuna karşılık olarak öldürmek istemişti.

Nitekim rivayette: "Bu hususta görüş ayrılığı artıp durdu" denildiğini görüyoruz.

İşte bu, Osman *radıyallahu anh*'ın, onu aralarında Hürmüzân'ın ve Hufeyne'nin de bulunduğu öldürmüş olduğu kişiler karşısında öldürmek istediğine delildir.

Böylelikle sözünü ettiklerimiz ile bu hadisin sahih kabul edilen anlamının açıkladığımız ilk anlam olduğu sabit olmakta ve bu hadiste, Müslüman bir kimsenin zimmî bir kâfir karşılığında öldürülmesini engelleyecek herhangi bir delil bulunmadığı da ortaya çıkmaktadır.

Her ne kadar munkatı bir rivayet ise de Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilmiş olan şu rivayet de bizim yaptığımız bu açıklamanın doğruluğunu ortaya koymaktadır.

٤٩٣٦- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْبَيْلَمَانِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُتِيَ بِرَجُلٍ

مِنَ الْمُسْلِمِينَ قَدْ قَتَلَ مُعَاهَدًا مِنْ أَهْلِ الذِّمَّةِ فَأَمَرَ بِهِ فَضُرِبَ عُنُقُهُ وَقَالَ: «أَنَا أَوْلَى مَنْ وَفَّى بِذِمَّتِهِ».

4936- … Abdurrahman b. el-Beylemânî'den rivayete göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e zimmet ehlinden antlaşmalı (ahdi bulunan) birisini öldürmüş Müslüman bir kişi getirildi. Allah Rasulü'nün verdiği emir üzerine o Müslümanın boynu vuruldu. Allah Rasulü: ***"Zimmetini eksiksiz yerine getirmek herkesten çok bana yakışır"*** buyurdu.

٤٩٣٧- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَلَّامٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي حُمَيْدٍ الْمَدَنِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

4937- … Muhammed b. el-Münkedir'den, o Abdurrahman b. el-Beylemânî'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

Bize göre nazar (akli düşünme ve kıyas) da buna bir delildir. Şöyle ki: Biz, harbinin kanının da malının da helal olduğunu gördük. Harbi olan bir kimsenin, zimmî olduğunda kanı da malı da haram olur. Tıpkı Müslümanın kanının ve malının haram olması gibi.

Diğer taraftan kişinin, zimmînin malından karşılığında el kesme cezası icab eden bir miktar mal çaldığı takdirde tıpkı Müslümanın malından çalmış gibi elinin kesildiğini gördük.

Zimmet sebebi ile haram olan maldaki haramlığın çiğnenmesi halinde öngörülen cezalar tıpkı Müslümanlık dolayısıyla haram olan malın haramlığının çiğnenmesi dolayısıyla gereken cezalar gibi olduğuna göre, kıyas ve akıl, zimmet sebebi ile haram olan cezaların İslam sebebi ile haram olan cezalarla aynı olmasını gerektirmektedir.

Eğer bir kimse: Malların haram olmasının çiğnenmesi halinde öngörülen cezalar ile kanların haram olmasının çiğnenmesi halinde öngörülen cezalar arasında fark gözetildiğini görüyoruz. Şöyle ki: Bizler, kölenin, efendisinin malından çaldığı takdirde elinin kesilmeyeceğini, efendisini öldürmesi halinde öldürüleceğini ve böylelikle arada bir fark gözetilmiş olduğunu gördük. Siz yine aynı şekilde zimmî olan kimsenin malının ve kanının haram oluşunun

çiğnenmesi halinde gereken cezalar arasında fark gözetilmesini niçin uygun görmüyorsunuz? diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

Senin sözünü ettiğin bu durum aslında bizim benimsediğimiz kanaati daha da pekiştirmektedir. Çünkü sen ilim adamlarının icma ile şunu kabul ettiklerini söyledin: Efendisinin malını çaldığı için kölenin eli kesilmez. Fakat efendisini ve efendisinin kölelerini öldürmesi dolayısıyla kölenin öldürüldüğünü belirtmiş oluyorsun.

İşte senin bu açıkladığın hüküm dediğin gibidir. Onlar mal ile ilgili hükmün cezasını hafifletirken, kanın (canın) durumunu daha da pekiştirmiş ve malda cezayı öngörmedikleri halde kanda cezayı gerekli görmüşlerdir.

Kanın durumunun daha ağır, malın durumunun ise daha hafif olduğu sabit olduğuna göre, biz ayrıca zimmî kimsenin malının haramlığına riayet edilmemesi halinde Müslümanlara, tıpkı Müslümanın malının haramlığının çiğnenmesi halinde gereken ceza gibi ceza gerektiğini de görüyoruz. O halde kanının hürmetinin çiğnenmesi halinde ona, Müslümanın kanının hürmetinin çiğnenmesi halinde gereken aynı cezanın gerekmesi öncelikle söz konusudur.

İcma ile kabul ettiklerine göre, zimmî bir kimse zimmî bir kişiyi öldürdükten sonra Müslüman olursa kâfirken öldürmüş olduğu o zimmî sebebiyle öldürülür ve Müslüman olması onun bu öldürülme cezasını ortadan kaldırmaz.

Öldürmeden sonra söz konusu olan Müslüman oluşun küfür halindeki öldürme cezasını ortadan kaldırmadığını, hadlerin tamamının onların biri olduğunu -ki bu da hiçbir şekilde bulunmaz- gördüğümüze göre, böyle bir hal ile birlikte başlangıçta had gerekmez.[94] Nitekim bir kişi diğerini öldürse öldü-

94 Oldukça müphem olan bu ibareden anladığımız kadarıyla merhum müellif şunu söylemek istiyor: Biri diğerinden büyük olan, haddi gerektiren iki ya da daha fazla suç işlendiği takdirde bunların en büyükleri olan had cezası diğerlerini de kapsadığından, diğerleri ayrıca söz konusu olmaz. Bir kimsenin el kesme cezasını gerektiren hırsızlık, kısası gerektiren yaralama ve bir de öldürülmeyi gerektiren bir öldürme cezasını hak ettiğini düşünelim. Bu durumda bu suçlar, onun öldürülmesini ve ona uygulanması gereken bundan daha küçük diğer cezaları da kapsar. Son cümlede de şuna işaret var gibidir: Bir kişi bir diğerini yaralayacak olursa yaralamasının nasıl sonuçlanacağını görmek üzere beklenir. Gerek yaralayan gerekse de yaralanan mağdurda meydana gelen değişiklikler duruma göre cezayı da etkileyici olabilir. Gerek bundan önce Tahâvî'nin yapmış olduğu açıklamalar, gerekse bundan sonraki açıklamalar ışığında bu paragrafın ikinci kısmının bu anlama geldiğini düşünmekteyiz. (Çeviren).

ren kişi de irtidad etmişse katile bir şey icab etmez. Eğer bir kimse diğerini Müslüman iken yaralasa sonra da -Allah korusun- yaralanan kişi irtidad etse ve ardından ölse onu yaralayan öldürülmez.

Böylelikle onun ona karşı işlenen cinayetten önceki irtidadı ile daha sonra ortaya çıkan irtidadı, aynı şekilde caninin üzerindeki öldürme cezasını ortadan kaldırmakta eşit olur.

İşte nazarda (kıyasda) da durum böyledir. Katilin, cinayetini işlemeden önce de işledikten sonra da aynı olmasını gerektirir.

Cinayetini işledikten sonra ve buna karşılık öldürülmeden önce Müslüman olması üzerinden kısası kaldırmadığına göre, cinayetinden önce Müslüman olması da aynı şekilde ondan kısası kaldırmaz. Bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

٤٩٣٨- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَيْسَرَةَ عَنِ النَّزَّالِ بْنِ سَبْرَةَ قَالَ: قَتَلَ رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ رَجُلا مِنَ الْعِبَادِ فَذَهَبَ أَخُوهُ إِلَى عُمَرَ فَكَتَبَ عُمَرُ أَنْ يُقْتَلَ فَجَعَلُوا يَقُولُونَ: اُقْتُلْ جُبَيْرُ فَيَقُولُ حَتَّى يَجِيءَ الْغَيْظُ قَالَ: فَكَتَبَ عُمَرُ أَنْ يُودِي وَلَا يُقْتَلَ.

4938- … Abdulmelik b. Meysere'den, o en-Nezzâl b. Sebre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Müslümanlardan bir adam kendisini ibadete vermiş (Müslüman olmayan)lardan bir adamı öldürdü. (Öldürülen adamın) kardeşi, Ömer'e gitti. Ömer öldürülmesini emreden bir mektup yazdı. (Etrafındakiler:) Ey Cübeyr! (Katili) öldür, demeye başladılar. O ise: Öfkem gelinceye kadar (bekliyorum), diyordu. (Nezzâl) dedi ki: Sonra Ömer, adamın diyetinin ödenmesini, katilin öldürülmemesini isteyen bir mektup yazdı.

***

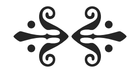
İşte Ömer *radıyallahu anh* da, bir Müslümanın kâfire karşılık olarak öldürüleceği görüşünü ortaya koymuş ve bu hususta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabının huzurunda valisine mektup yazmış ve onun bu yaptığına aralarından hiç kimse karşı çıkmamıştır.

İşte bize göre, onların bu karşı çıkmayışları, bu hususta ona uydukları anlamına gelir. Daha sonra öldürülmemesine dair mektup yazmasına gelince;

o, bunu kanının dökülmesinin mubah görülmesini hoş görmediğinden dolayı yapmış olabilir. Buna sebep ise (velisinin) onu öldürmekte gecikmesidir. O, bunu kendisi sebebiyle öldürmeyi engelleyen bir şüphe olarak değerlendirmiş ve buna karşılık velisine şüphenin söz konusu olduğu kasten öldürme halinde öngörülen cezayı öngörmüştür. Bu ceza ise diyettir.

Medineli ilim adamları: "Müslüman bir kimse, malını almak için bir zimmîyi planlayarak gafil bir haldeyken öldürecek olursa o zimmîye karşılık o Müslüman kimse öldürülür" demişlerdir.

Onlara göre, bu hüküm, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Bir Müslüman bir kâfire karşılık öldürülmez"*** sözünün kapsamı dışında ise -hâlbuki Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* kâfirlerden herhangi bir kimseyi şart koşmamış bulunuyorken- onların, malı alınmak istenen kâfirlerden birisini dışarıda tutma imkânları olduğu gibi onlara muhalif olanların da zimmeti gereği korunması gereken kimseleri dışarıda tutma hakları bulunur.

٧- بَابُ الْقَسَامَةِ هَلْ تَكُونُ عَلَى سَاكِنِي الدَّارِ الْمَوْجُودِ فِيهَا الْقَتِيلُ أَوْ عَلَى مَالِكِهَا ؟

7- KASAME,[95] ÖLDÜRÜLENİN BULUNDUĞU MAHALLEDE BULUNAN SAKİNLERE Mİ YOKSA O YERİN SAHİPLERİNE Mİ DÜŞER?

٤٩٣٩- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ سَمِعَ بُشَيْرَ بْنَ يَسَارٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ أَبِي حَثْمَةَ قَالَ: وُجِدَ عَبْدُ اللهِ بْنُ سَهْلٍ قَتِيلا فِي قَلِيبٍ مِنْ قُلُبِ خَيْبَرَ. فَجَاءَ أَخُوهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَهْلٍ وَعَمَّاهُ حُوَيِّصَةُ وَمُحَيِّصَةُ ابْنَا مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَهَبَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ لِيَتَكَلَّمَ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْكُبْرَ الْكُبْرَ». فَتَكَلَّمَ أَحَدُ عَمَّيْهِ إِمَّا حُوَيِّصَةُ وَإِمَّا مُحَيِّصَةُ تَكَلَّمَ الْكَبِيرُ مِنْهُمَا. قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّا وَجَدْنَا عَبْدَ اللهِ بْنَ سَهْلٍ قَتِيلا فِي قَلِيبٍ مِنْ قُلُبِ خَيْبَرَ وَذَكَرَ عَدَاوَةَ يَهُودٍ

95 Yemin etmek anlamında mastar bir isim olup yemin eden topluluğa ad olarak kullanılmıştır. Böyle bir yeminin sebebi ise bir mahallede ya da buna benzer bir yerleşik yerde öldürülmüş birisinin bulunması halidir. Böyle bir durumda öldürülenin bulunduğu yerin çevresindekiler: "Allah'a yemin ederiz ki, onu biz öldürmedik. Onu öldüreni de bilmiyoruz" diye yemin ederler. Bu yemin ile hür erkekler mükelleftir. Yemin edildikten sonra maktulün diyetinin ödenmesi gerekir. Davanın kasten öldürme ya da hata yoluyla öldürme davası olup olmaması da fark etmez (Çeviren).

لَهُمْ. قَالَ: «أَفَتُبَرِّئُكَ يَهُودُ بِخَمْسِينَ يَمِينًا أَنَّهُمْ لَمْ يَقْتُلُوهُ؟» قَالَ: قُلْتُ وَكَيْفَ نَرْضَى بِأَيْمَانِهِمْ وَهُمْ مُشْرِكُونَ؟ قَالَ: «فَيُقْسِمُ مِنْكُمْ خَمْسُونَ أَنَّهُمْ قَتَلُوهُ». قَالُوا: كَيْفَ نَقْسِمُ عَلَى مَا لَمْ نَرَ؟ فَوَدَاهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ عِنْدِهِ.

4939- … Sehl b. Ebi Hasme dedi ki: Ben Abdullah b. Sehl'i Hayber kuyularından birisinde öldürülmüş olarak buldum. Kardeşi Abdurrahman b. Sehl ile amcaları Mesud'un oğulları Huveyyisa ile Muhayyisa *radıyallahu anhumâ* Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna geldiler. Abdurrahman önce konuşmaya kalkıştı. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Büyük olana, büyük olana (öncelik ver)"*** deyince amcalarından birisi ya Huveyyisa ya da Muhayyisa'dan büyük hangisi ise o konuştu ve: Ey Allah'ın Rasulü! Biz, Abdullah b. Sehl'i Hayber kuyularından birisinde öldürülmüş olarak bulduk, dedi ve Yahudilerin kendilerine olan düşmanlıklarından söz etti. Allah Rasulü: ***"Yahudilerin onu öldürmediklerine dair elli yemin etmeleri senin onları (bu zandan) ibra etmeni (temize çıkarmanı) sağlar mı?"*** diye sordu. (Huvayyisa ya da Muhayyisa) dedi ki: Onlar müşrik oldukları halde onların yemin etmelerine nasıl razı olabiliriz? dedim.

Allah Rasulü: ***"Sizden elli kişi, onların onu öldürdüklerine dair o halde yemin etsin"*** dedi. Bu sefer onlar (Abdurrahman'ın yakınları): Görmediğimiz şeye dair nasıl yemin ederiz? dediler. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onun diyetini ödedi.[96]

٤٩٤٠- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ عَنْ بُشَيْرِ بْنِ يَسَارٍ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ سَهْلٍ اَلْأَنْصَارِيَّ وَمُحَيِّصَةَ بْنَ مَسْعُودٍ خَرَجَا إِلَى خَيْبَرَ فَتَفَرَّقَا فِي حَوَائِجِهِمَا فَقُتِلَ عَبْدُ اللهِ بْنُ سَهْلٍ فَبَلَغَ مُحَيِّصَةَ. فَأَتَى هُوَ وَأَخُوهُ حُوَيِّصَةُ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَهْلٍ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَهَبَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ لِيَتَكَلَّمَ لِمَكَانِهِ مِنْ أَخِيهِ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كَبِّرْ كَبِّرْ». فَتَكَلَّمَ حُوَيِّصَةُ وَمُحَيِّصَةُ فَذَكَرَا شَأْنَ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَهْلٍ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ

96 Buhârî, Edeb, 89; Cizye, 12, Kasâme, 1, 3; Ebu Davud, Diyât, 8; Tirmizî, Diyât, 22; Nesâî, Kasâme, 4; İbn Mâce, Diyât, 28; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 2, 3.

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَتَحْلِفُونَ خَمْسِينَ يَمِينًا أَوْ تَسْتَحِقُّونَ دَمَ قَاتِلِكُمْ أَوْ صَاحِبِكُمْ؟» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ لَمْ نَشْهَدْ وَلَمْ نَحْضُرْ. قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَفَتُبَرِّئُكُمْ يَهُودُ بِخَمْسِينَ يَمِينًا؟» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ كَيْفَ نَقْبَلُ أَيْمَانَ قَوْمٍ كُفَّارٍ؟ قَالَ مَالِكٌ: قَالَ يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ: فَزَعَمَ بُشَيْرٌ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَدَاهُ مِنْ عِنْدِهِ.

4940- … Yahya b. Said'den, onun Büşeyr b. Yesâr'dan rivayet ettiğine göre, o, kendisine şunu haber vermiştir: Abdullah b. Sehl el-Ensârî ile Muhayyisa b. Mesud Hayber'e gittiler. İhtiyaçlarını görmek üzere etrafa dağıldılar. Abdullah b. Sehl'in öldürüldüğü haberi Muhayyisa'ya ulaştı. Kardeşi Huvayyisa ve Abdurrahman b. Sehl ile birlikte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına gitti. Abdurrahman kardeşinin durumu (öldürülmüş olması) dolayısıyla konuşmak isteyince Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Büyük olana, büyük olana (öncelik tanı)"*** dedi. Bunun üzerine Huvayyisa ile Muhayyisa konuştu ve Abdullah b. Sehl'in durumundan söz ettiler. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onlara: ***"Elli defa (onlar tarafından öldürüldüğüne dair) yemin eder ve sizin (yakınınızın) katilinin -ya da arkadaşınızın- kanını hak edersiniz. Bunu yapmak ister misiniz?"*** dedi. Onlar: Ey Allah'ın Rasulü! Ne tanık olduk ne de hazır bulunduk, dediler. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Peki, Yahudilerin elli yemin ederek kendilerini sizin hakkınızdan ibra etmesine ne dersiniz?"*** dedi. Onlar: Ey Allah'ın Rasulü! Kâfir bir kavmin yeminlerini nasıl kabul edebiliriz? dediler.

Malik dedi ki: Yahya b. Said şöyle dedi: Büşeyr, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in maktulün diyetini ödediğini söyledi.[97]

٤٩٤١- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عُبَيْدٍ الطَّائِيُّ عَنْ بُشَيْرِ بْنِ يَسَارٍ أَنَّ رَجُلا مِنَ الْأَنْصَارِ يُقَالُ لَهُ سَهْلُ بْنُ أَبِي حَثْمَةَ أَخْبَرَهُ أَنَّ نَفَرًا مِنْ قَوْمِهِ انْطَلَقُوا إِلَى خَيْبَرَ فَتَفَرَّقُوا فِيهَا فَوَجَدُوا أَحَدَهُمْ قَتِيلا. فَقَالُوا لِلَّذِينَ وَجَدُوهُ عِنْدَهُمْ: قَتَلْتُمْ صَاحِبَنَا قَالُوا: وَاللهِ مَا قَتَلْنَا وَلَا عَلِمْنَا قَاتِلا. فَانْطَلَقُوا إِلَى نَبِيِّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا: يَا نَبِيَّ اللهِ، انْطَلَقْنَا إِلَى خَيْبَرَ فَوَجَدْنَا أَحَدَنَا قَتِيلا. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

97 4939 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

وَسَلَّمَ: «الْكُبْرَ الْكُبْرَ». فَقَالَ لَهُمْ: «تَأْتُونَ بِالْبَيِّنَةِ عَلَى مَنْ قَتَلَ؟» قَالُوا: مَا لَنَا بَيِّنَةٌ. قَالَ: «أَفَيَحْلِفُونَ لَكُمْ؟» قَالُوا: لَا نَرْضَى بِأَيْمَانِ الْيَهُودِ. فَكَرِهَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَبْطُلَ دَمَهُ فَوَدَاهُ بِمِائَةٍ مِنْ إِبِلِ الصَّدَقَةِ.

4941- … Büşeyr b. Yesâr'dan rivayete göre, Sehl b. Ebi Hasme denilen ensardan bir adam kendisine şunu haber vermiştir: Kavminden (ensardan) birkaç kişi Hayber'e gidip Hayber'de etrafa dağıldılar. Aralarından birisinin öldürülmüş olduğunu gördüler.

Öldürülenin yakınlarında buldukları kimselere: Siz bizim arkadaşımızı öldürdünüz, dediler. Onlar: Allah'a yemin ederiz, biz ne öldürdük ne de onu öldüreni biliyoruz, dediler. Öldürülenin yakınları Allah'ın Nebisi'ne gidip: Ey Allah'ın Nebisi! Hayber'e gitmiştik, aramızdan birisinin öldürülmüş olduğunu gördük, dediler. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"(Öncelikle) büyük olanınız, büyük olanınız (konuşsun)"*** dedi. Sonra onlara: ***"Peki, kimin öldürdüğüne dair delil getirebilir misiniz?"*** diye sordu. Onlar: Delilimiz yok, dediler. Allah Rasulü: ***"Size yemin etsinler mi?"*** diye sordu. Onlar: Yahudilerin yemin etmelerine razı olmayız, dediler.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, öldürülenin kanının boşa gitmesini istemediğinden, zekât olarak toplanmış develerden yüzü ile onun diyetini ödedi.

٤٩٤٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ عَنْ أَبِي لَيْلَى بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ سَهْلِ بْنِ أَبِي حَثْمَةَ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ رِجَالٌ مِنْ كُبَرَاءِ قَوْمِهِ أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ سَهْلٍ وَمُحَيِّصَةَ خَرَجَا إِلَى خَيْبَرَ مِنْ جُهْدٍ أَصَابَهُمْ فَأَتَى مُحَيِّصَةُ فَأَخْبَرَ أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ سَهْلٍ قُتِلَ وَطُرِحَ فِي فَقِيرٍ أَوْ عَيْنٍ. فَأَتَى يَهُودًا فَقَالَ: أَنْتُمْ وَاللهِ قَتَلْتُمُوهُ فَقَالُوا: وَاللهِ مَا قَتَلْنَاهُ. فَأَقْبَلَ حَتَّى قَدِمَ عَلَى قَوْمِهِ فَذَكَرَ لَهُمْ ذَلِكَ ثُمَّ أَقْبَلَ هُوَ وَأَخُوهُ حُوَيِّصَةُ وَهُوَ أَكْبَرُ مِنْهُ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَهْلٍ. فَذَهَبَ مُحَيِّصَةُ لِيَتَكَلَّمَ وَهُوَ الَّذِي كَانَ بِخَيْبَرَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمُحَيَّصَةَ: «كَبِّرْ كَبِّرْ» يُرِيدُ السِّنَّ. فَتَكَلَّمَ حُوَيِّصَةُ قَبْلُ ثُمَّ تَكَلَّمَ مُحَيِّصَةُ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِمَّا أَنْ يَدُوا صَاحِبَكُمْ وَإِمَّا

أَنْ يُؤْذِنُوا بِحَرْبٍ». فَكَتَبَ إِلَيْهِمْ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي ذَلِكَ فَكَتَبُوا إِنَّا وَاللهِ مَا قَتَلْنَاهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِحُوَيِّصَةَ وَمُحَيِّصَةَ وَعَبْدِ الرَّحْمَنِ: «أَتَحْلِفُونَ وَتَسْتَحِقُّونَ دَمَ صَاحِبِكُمْ؟» قَالُوا: لَا، قَالَ: «أَفَتَحْلِفُ لَكُمْ يَهُودُ؟» قَالُوا: لَيْسُوا بِمُسْلِمِينَ. فَوْدَاهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ عِنْدِهِ فَبَعَثَ إِلَيْهِمْ بِمِائَةِ نَاقَةٍ حَتَّى أُدْخِلَتْ عَلَيْهِمْ اَلدَّارَ.

4942- ... Ebu Leyla b. Abdullah b. Abdurrahman'dan, o Sehl b. Ebi Hasme'den rivayet ettiğine göre, Sehl'e kavminin yaşça büyüklerinden bazı kimselerin haber verdiklerine göre, Abdullah b. Sehl ile Muhayyisa maruz kaldıkları bir darlık sebebiyle Hayber'e gitmişlerdi. Muhayyisa gelerek Abdullah b. Sehl'in öldürülüp ağzı geniş bir kuyuya ya da pınara atılmış olduğunu haber verdi. Yahudilerin yanına giderek: "Allah'a yemin olsun, onu siz öldürdünüz" dediyse de onlar: Allah'a yemin olsun, onu biz öldürmedik, dediler. Daha sonra kavminin yanına geldi, onlara durumu anlattı. Sonra Muhayyisa, yaşça kendisinden büyük olan kardeşi Huveyyisa ve Abdurrahman b. Sehl geldiler. Muhayyisa -ki Hayber'de olan kişi idi- konuşmak isteyince Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Muhayyisa'ya -yaşça büyük oluşunu kastederek- ***"Büyük olan, büyük olan (konuşsun)"*** dedi.

Bundan dolayı önce Huveyyisa sonra Muhayyisa konuştu. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Onlar ya sizin adamınızın diyetini öderler ya da bir savaş ilan etmiş olurlar"*** dedi. Sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* buna dair onlara mektup yazdı. Yahudiler: Allah'a yemin olsun ki, onu biz öldürmedik, dediler." Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Huveyyisa, Muhayyisa ve Abdurrahman'a: ***"Yemin edip arkadaşınızın kanının (diyetini) hak etmek ister misiniz?"*** diye sordu. Hayır, dediler. Allah Rasulü: ***"Peki, Yahudiler size yemin etsinler mi?"*** diye sordu. Onlar bunun üzerine: Onlar, Müslüman değiller ki, dediler.

Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, onun diyetini kendisi ödedi. Onlara yüz deve gönderdi ve bu yüz deve onların kaldıkları yere alındı.[98]

***

98 Buhârî, Ahkâm, 38; Müslim, Kasâme, 6; Ebu Davud, Diyât, 8; Nesâî, Kasâme, 3; İbn Mâce, Diyât, 38; Malik, Kasâme, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 3.

Ebu Yusuf -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- dedi ki: Biz, Hayber'in önceden onu fethetmiş olduklarından dolayı Müslümanlara ait olduğunu, Yahudilerin de Müslümanlar adına orada (yarıcı olarak) çalıştıklarını biliyoruz.

Hayber'de o maktul bulununca Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de o maktul hakkında kasame yapmakla, oranın asıl maliklerini değil de yerleşik bulunan Yahudileri yükümlü tuttu.

(Ebu Yusuf) dedi ki: İşte biz de böyle diyoruz. Bir evde ya da bir arazide bir maktul bulunup da eğer orada kiracı ya da ariyet olarak almış bir kişi kalıyor ise bu durumda kasame de diyet de oranın sahibi ve malikine değil de orada sakin olana düşer.

Ebu Hanife ve Muhammed b. el-Hasen -Allah'ın rahmeti onlara olsun- ise şöyle derlerdi: Böyle bir durumda diyet de kasame de orada sakin olana değil oranın sahibine düşer.

İkisinin Ebu Yusuf'a karşı delillerinden birisi de şudur: Bu hadiste, sözü edilen maktulün, Hayber'de fethedildikten sonra mı yoksa bundan önce mi bulunduğu zikredilmemiştir. Bu sebeple bu maktulün fethedildikten sonra orada öldürülmüş olması mümkündür. Bu takdirde bu hüküm Ebu Yusuf'un dediği gibi olur.

Bu maktulün, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ile Hayber ahalisi arasında sulh (barış antlaşması) yapıldığı zamanda öldürülmüş olması da mümkündür.

Eğer Hayber fethedilmeden önce barış halinde bulunmuş ise bu hadiste Ebu Yusuf'un lehine bir delil yoktur.

Ebu Leyla b. Abdullah b. Abdurrahman'ın rivayet etmiş olduğu (4942 no'lu) hadiste ise Hayber'in o gün için antlaşma yapıldığı bir dönemde olduğuna delil olan ifadeler bulunmaktadır. Şöyle ki: O hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Ensar'a: ***"Ya onlar adamımızın diyetini öderler ya da savaş ilan etmiş olurlar"*** demiştir. Böyle bir ifade ise ancak ahalisi ile Müslümanlar arasında antlaşma bulunan ve sulh diyarında yaşayan eman ve ahit altında bulunan kimselere söylenebilir.

Bunu Süleyman b. Bilal de Yahya b. Said'den naklettiği hadisinde açıklamıştır.

٤٩٤٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْلَمَةَ الْقَعْنَبِيُّ قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ سَهْلِ بْنِ زَيْدٍ وَمُحَيِّصَةَ بْنَ مَسْعُودِ بْنِ زَيْدٍ الْأَنْصَارِيَّ مِنْ بَنِي حَارِثَةَ خَرَجَا إِلَى خَيْبَرَ فِي زَمَنِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهِيَ يَوْمَئِذٍ صُلْحٌ وَأَهْلُهَا يَهُودُ فَتَفَرَّقَا لِحَاجَتِهِمَا. فَقُتِلَ عَبْدُ اللهِ بْنُ سَهْلٍ فَوُجِدَ فِي شِرْبِهِ مَقْتُولا فَدَفَنَهُ صَاحِبُهُ ثُمَّ أَقْبَلَ إِلَى الْمَدِينَةِ. فَمَشَى أَخُو الْمَقْتُولِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَهْلٍ وَمُحَيِّصَةُ وَحُوَيِّصَةُ فَذَكَرُوا لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَأْنَ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَهْلٍ وَكَيْفَ قُتِلَ. فَزَعَمَ بُشَيْرُ بْنُ يَسَارٍ وَهُوَ يُحَدِّثُ عَمَّنْ أَدْرَكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ لَهُمْ: «تَحْلِفُونَ خَمْسِينَ يَمِينًا وَتَسْتَحِقُّونَ دَمَ قَتِيلِكُمْ أَوْ صَاحِبِكُمْ؟» فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، مَا شَهِدْنَا وَلَا حَضَرْنَا. قَالَ: «أَفَتُبَرِّئُكُمْ يَهُودُ بِخَمْسِينَ يَمِينًا؟» فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، كَيْفَ نَقْبَلُ أَيْمَانَ قَوْمٍ كُفَّارٍ؟ فَزَعَمَ بُشَيْرٌ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَقَلَهُ.

4943- … Bize Süleyman b. Bilal, Yahya b. Said'den tahdis ettiğine göre, Hariseoğullarından Abdullah b. Sehl b. Zeyd ve Muhayyisa b. Mesud b. Zeyd el-Ensârî Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* zamanında Hayber'e gitmişlerdi. Hayber halkı o sırada Yahudi idi ve orası bir sulh diyarıydı. İhtiyaçlarını görmek için birbirlerinden ayrıldılar. Abdullah b. Sehl öldürüldü ve bir su içme yerinde öldürülmüş olarak bulundu. Arkadaşı onu gömdükten sonra Medine'ye geldi.

Maktulün kardeşi Abdurrahman b. Sehl ile Muhayyisa ve Huveyyisa gidip Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e Abdullah b. Sehl'in durumunu ve nasıl öldürüldüğünü anlattılar.

Büşeyr b. Yesâr, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından yetişmiş olduğu kimselerden tahdis ettiğine göre, Allah Rasulü onlara: ***"Elli yemin edip öldürülmüş adamınızın ya da arkadaşınızın kanının bedelini hak etmek ister misiniz?"*** diye sordu. Onlar: Ey Allah'ın Rasulü! Ne tanık olduk ne de hazır bulunduk, dediler. Allah Rasulü: ***"Peki, Yahudiler elli yemin ederek onun kanından beri olduklarını ortaya koysunlar mı?"*** diye

sordu. Onlar: Ey Allah'ın Rasulü! Kâfir bir topluluğun yapacağı yemini nasıl kabul ederiz? dediler.

Büşeyr'in iddiasına göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onun diyetini ödemiştir.

***

Böylelikle bu hadis bizlere, Abdullah b. Sehl'in Hayber'de öldürülmüş olarak bulunduğu sırada Hayber'in bir sulh ve ateşkes yurdu olduğunu açıklamaktadır. Bu durumda Ebu Yusuf'un -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- bu hadisten hareketle delil olarak gösterdiği herhangi bir hususun Ebu Hanife ve Muhammed için bağlayıcı olması ihtimali ortadan kalkmaktadır. Çünkü Hayber'in fethi bu olaydan sonra gerçekleşmiştir.

Ebu Yusuf -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle diyor: Nazar (akli düşünme ve kıyas) da bizim dediklerimize delildir. Şöyle ki: Bizler, kiralanmış ya da ariyet (ödünç) olarak alınmış evin, kiracısının ya da ariyet olarak alan kişinin elinde (tasarrufunda) olup asıl sahibinin eli altında (tasarrufunda) bulunmadığını görüyoruz.

Nitekim kiracı ya da ariyet alan kişi ile o evin sahibi evde bulunan bir elbise hakkında anlaşmazlığa düşecek olurlarsa o elbise ile ilgili kabul edilecek olan söz ikisinin sözüdür, ev sahibinin sözü değildir.

Aynı şekilde ev, kiracısının ve ariyet alanın tasarrufu altında olup sahibinin tasarrufu altında değilken kendileri de evde bulunuyorlarken orada bulunan maktullerin durumu da aynen böyledir.

Buna göre, bu sebeple gerekecek olan kasame ve diyet, evi elinde bulunduran kimseye düşer. Onu evinde bulundurmayana -o evin sahibi olsa dahi- düşmez.

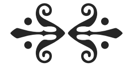
Bu konuda Muhammed b. el-Hasen'in -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- lehine olan delillerden birisi de şöyle demesidir: Ben onların (fukahanın) icmasının, kasamenin evde kalana değil de malike icab ettiğine delil olduğunu gördüm.

Şöyle ki: Bir erkek ve karısının elinde mesken olarak kullandıkları bir ev varsa o ev de kocaya aitse ve onda bir maktul bulunursa kasame de diyet de kadının akilesi dışarıda tutulmak suretiyle özel olarak yalnızca kocanın akilesine düşer.

Bizler, her ikisinin bu evde tasarruf sahibi olduğunu ve orada bulunan bir elbise ile ilgili olarak birinin diğerine göre onda daha çok hak sahibi olmasının, bir şeyde mülkiyet ve elde bulundurmak kabilinden başka bir sebebe dayalı olmadığını biliyoruz.

Kasamenin evi elinde bulurduranlar tarafından yapılacağına dair hüküm verilecek olursa kasamenin aynı zamanda hem kadın hem erkek hakkında hükme bağlanması gerekir. Çünkü ev ikisinin elindedir (tasarrufundadır) ve her ikisi de o evde kalmaktadır.

Bu durumda yerine getirilmesi gereken, kadın dışarıda tutularak evin maliki o olduğundan dolayı özel olarak kocaya düştüğüne göre, maktullerin bulunacağı her bir yerde kasamenin ve diyetin o yerdeki sakinlere değil de maliklere düşmesi söz konusudur.

٨- بَابُ الْقَسَامَةِ كَيْفَ هِيَ؟

8- KASAME NASIL YAPILIR?

Ebu Cafer dedi ki: İnsanlar bir kavmin bulunduğu bir mahallede bulunan maktul hakkında yapılması gereken kasamenin nasıl olacağı ile ilgili farklı görüşlere sahiptirler.

Kimileri: Muddea aleyh (davalı) olanlar Allah adına öldürmedik diye yemin ederler. Eğer yemin etmeyi kabul etmeyecek olurlarsa bu takdirde muddailer (davacılar) yemin eder ve yaptıkları iddiayı hak ederler, demiştir.

Bu görüşlerine de bizim bundan önceki bölümde zikretmiş olduğumuz (4939 no'lu) Sehl b. Ebi Hasme hadisini delil göstermişlerdir.

Başkaları ise: Hayır, davalılara yemin etmeleri teklif edilir. Yemin edecek olurlarsa diyeti öderler, demiş ve şunu eklemişlerdir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ensara: ***"Yemin edip (diyeti) hak etmek ister misiniz?"*** diye sorması onların yaptıklarına tepki göstermesi anlamında idi. Hem iddiada bulunacak hem (diyet) alacaksınız, demiş gibidir. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onlara: ***"Peki, Yahudiler Allah adına öldürmedik diye elli defa yemin ederek sizin iddianızdan ibra olsunlar mı?"*** diye sordu. Ensar da: Kâfir olan bir kavmin yeminini nasıl kabul ederiz? deyince Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onlara: ***"Hem yemin etmeyip hem de (diyeti) hak mı edeceksiniz?"*** dedi.

Yani Yahudiler her ne kadar kâfir iseler de sizin onların aleyhine yapmış olduğunuz bu iddianızda yemin etmekten başka bir hakkınız yoktur.

Sizler Müslüman dahi olsanız, sizin yemin edip o yemin gereği (diyeti) hak etmeniz kabul edilmediği gibi aynı şekilde sizin aleyhlerine yaptığınız iddia ile Yahudilere de yemin etmekten başka bir şey düşmez.

Bu yorumun doğruluğuna delil ise Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sonra, Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*'ın Peygamber'in ashabının huzurunda verdiği hüküm ve onun bu hükmüne aralarından hiç kimsenin karşı çıkmamış olmasıdır.

Ensar *radıyallahu anh*'ın ve özellikle de o gün hayatta bulunan Muhayyisa gibi birisi ile Sehl b. Ebi Hasme'nin bu hususta bilgi sahibi olmakla birlikte ona bu bildiklerini haber vermeyerek Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Yahudilere karşı bizim lehimize böyle hüküm vermedi dememeleri imkânsız bir şeydir.

Bu hususta Ömer *radıyallahu anh*'dan nakledilmiş bazı rivayetler şöyledir:

٤٩٤٤- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنِ الْحَكَمِ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْأَزْمَعِ أَنَّهُ قَالَ لِعُمَرَ: أَمَا تَدْفَعُ أَمْوَالُنَا أَيْمَانَنَا وَلَا أَيْمَانُنَا عَنْ أَمْوَالِنَا قَالَ لَا وَعَقَلَهُ.

4944- … el-Hakem'den, onun el-Hâris b. Ezma'dan rivayet ettiğine göre, o, Ömer'e şöyle demişti: Bizim (diyet olarak ödeyeceğimiz) mallarımız yeminlerimizi, yeminlerimiz de mallarımızı önlemeyecek mi? Ömer: Hayır deyip onun (maktulün) diyetini ödetti.

٤٩٤٥- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو غَسَّانَ قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ مُعَاوِيَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْأَزْمَعِ قَالَ: قُتِلَ قَتِيلٌ بَيْنَ وَادِعَةَ وَحَيٍّ آخَرَ وَالْقَتِيلُ إِلَى وَادِعَةَ أَقْرَبُ. فَقَالَ عُمَرُ لِوَادِعَةَ: يَحْلِفُ خَمْسُونَ رَجُلًا مِنْكُمْ: بِاللهِ مَا قَتَلْنَا وَلَا نَعْلَمُ قَاتِلًا ثُمَّ أَغْرِمُوا الدِّيَةَ. فَقَالَ لَهُ الْحَارِثُ: نَحْلِفُ وَتُغَرِّمُنَا؟ فَقَالَ: نَعَمْ.

4945- … el-Hâris b. el-Ezma' şöyle dedi: Vâdea ile bir başka kabilenin kaldığı mahalle arasında birisi öldürülmüştü. Maktul Vâdea'nın diyarına daha

yakındı. Bunun üzerine Ömer Vâdea'ya: Aranızdan elli adam Allah adına (onu) öldürmedik, öldüreni de bilmiyoruz diye yemin etsin sonra da maktulün diyetini ödeyin, dedi. Bunun üzerine el-Hâris ona: Hem yemin edeceğiz hem bize diyeti ödeteceksin öyle mi? deyince Ömer: Evet, dedi.

٤٩٤٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ قَالَ: ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ مَطَرٍ عَنْ أَبِي جَرِيرٍ عَنِ الشَّعْبِيِّ عَنِ الْحَارِثِ الْوَادِعِيِّ قَالَ: أَصَابُوا قَتِيلا بَيْنَ قَرْيَتَيْنِ فَكَتَبُوا فِي ذَلِكَ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ. فَكَتَبَ عُمَرُ أَنْ قِيسُوا بَيْنَ الْقَرْيَتَيْنِ فَأَيُّهُمَا كَانَ إِلَيْهِ أَدْنَى فَخُذُوا خَمْسِينَ قَسَامَةً فَيَحْلِفُونَ بِاللهِ ثُمَّ غَرِّمْهُمْ الدِّيَةَ. قَالَ الْحَارِثُ: فَكُنْتُ فِيمَنْ أَقْسَمَ ثُمَّ غَرِمْنَا الدِّيَةَ.

4946- … eş-Şa'bî'den, o Haris el-Vadiî'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: İki köy arasında öldürülmüş birini buldular. Buna dair Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*'a mektup yazdılar. Bunun üzerine Ömer: "İki köyün arasını ölçün. Hangi köy maktule daha yakınsa (halkından) yemin edecek elli kişi alın. Onlar Allah adına yemin etsinler sonra da onlara diyeti ödet" diye mektup yazdı.

el-Hâris dedi ki: Ben de yemin edenler arasında idim sonra bize diyeti ödetti.

***

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabının hükmettiği şekliyle kasame budur.

Ayrıca bizim bir başka yerde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet etmiş olduğumuz onun şu sözü de buna uygundur: ***"Eğer insanlara iddialarına dayanılarak (istedikleri) verilecek olsaydı bazı kimseler başka bazı adamların kanlarında ve mallarında hak sahibi olduklarını iddia edeceklerdi. Fakat yemin muddea aleyhe (davalıya) düşer."***[99]

Böylelikle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu hususta mallar ile canları birbirine eşit görmüş ve haklarında aynı hükmü vererek bütün bunlar

99 Hadis kaynaklarıyla birlikte 4831 numara ile daha önceden geçdi.

ile ilgili yapılacak yemini müddea aleyhin (davalının) yükümlülüğü olarak tespit etmiştir.

İşte bununla, Sehl'in rivayet etmiş olduğu hadisin manası ile bizim yapmış olduğumuz yorum sabit olmaktadır.

Aynı şekilde bizim bundan önceki bölümde zikrettiğimiz Said b. Ubeyd'den, onun Büşeyr b. Yesâr'dan, onun Sehl b. Ebu Hasme'den rivayet etmiş olduğu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kendilerinden delil getirmelerini istediğine dair rivayet de buna delil olmaktadır. Onlar delillerinin bulunmadığını söyleyince Allah Rasulü: ***"Onlar size yemin etsinler mi?"*** demiştir.

İşte sözünü etmiş olduğumuz bu husus, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu konudaki hükmünün bu olduğunu ve Yahya b. Said ile Ebu Leyla b. Abdullah'ın hadisinde buna ilave olarak sözünü ettiği hususun hüküm mahiyetinde olmayıp aksine bizim önceki iki hadisi yorumladığımız anlam doğrultusunda olduğunu göstermektedir.

Diğer taraftan ez-Zührî de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kasame ile ilgili vermiş olduğu yargı hükmünü bilen birisidir. Bu hususta ondan nakledilmiş rivayetler arasında şu da vardır:

٤٩٤٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا أَيُّوبُ بْنُ سُوَيْدٍ عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ وَسُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أُنَاسٍ مِنَ الْأَنْصَارِ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ الْقَسَامَةَ كَانَتْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَأَقَرَّهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى مَا كَانَتْ عَلَيْهِ وَقَضَى بِهَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ أُنَاسٍ فِي قَتِيلٍ ادَّعَوْهُ عَلَى الْيَهُودِ.

4947- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize Eyyub b. Suveyd, el-Evzâî'den tahdis etti. O İbn Şihâb'dan, o Ebu Seleme ve Süleyman b. Yesâr'dan, ikisi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından olan ensardan bazı kimselerden rivayet ettiğine göre, kasame Cahiliyye döneminde yapılan bir uygulamaydı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onu olduğu gibi bıraktı.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bir maktul ile ilgili Yahudiler aleyhine dava etmiş olan bazı kimseler arasında kasame ile hüküm verdi.[100]

٤٩٤٨- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ بَكْرٍ قَالَ: ثَنَا اَلْأَوْزَاعِيُّ قَالَ: ثَنَا الزُّهْرِيُّ قَالَ: ثَنَا أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَسُلَيْمَانُ بْنُ يَسَارٍ عَنْ أُنَاسٍ مِنَ الْأَنْصَارِ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

4948- … Bize ez-Zührî tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Seleme b. Abdurrahman ile Süleyman b. Yesâr Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından olan ensardan bazı kimselerden aynısını rivayet ettiler.

***

Diğer taraftan yine ez-Zührî kasame hakkında şunları söylemiştir:

٤٩٤٩- حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ قَالَ: ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ الضَّرِيرُ عَنِ ابْنِ أَبِي ذِئْبٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى بِالْقَسَامَةِ عَلَى الْمُدَّعَى عَلَيْهِمْ.

4949- Bize Ebu Bişr er-Rakkî tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Muaviye ed-Darîr, İbn Ebi Zi'b'den tahdis etti. Onun ez-Zührî'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, muddea aleyhlere (davalılara) kasame ile (yemin etmek ile) hüküm vermiştir.

***

İşte ez-Zührî'nin bu hadisinde açıkladığı üzere, bu, kasamenin, müddea aleyhlere (davalılara) düşen bir yükümlülük olduğuna, muddailere (davacılara) düşmediğine bir delildir.

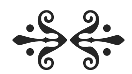
Kasameyi Ebu Seleme b. Abdurrahman ile Süleyman b. Yesâr'dan, onlar Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bazı kimselerden rivayet etmişti. İşte bu da, onlardan naklettiği rivayetlerden birisidir.

Diğer taraftan bu, Ömer *radıyallahu anh*'dan, onun fiilen uygulayıp gereğince hükmettiğine dair nakletmiş olduğumuz rivayete de uygun düşmekte-

100 Nesâî, Kasâme, 2; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 62, V, 375.

dir. Ömer'in bu fiili uygulaması ve hükmü ise Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in diğer ashabının huzurunda olmuştu ve onlardan hiç kimse onun bu yaptığına karşı çıkmamıştı.

İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

٩- بَابُ مَا أَصَابَتْ الْبَهَائِمُ فِي اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ

9- HAYVANLARIN GECE VE GÜNDÜZ VERDİKLERİ ZARARLAR

٤٩٥٠- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: ثَنَا أَيُّوبُ بْنُ سُوَيْدٍ عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ حَرَامِ بْنِ مُحَيِّصَةَ عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ أَنَّ نَاقَةً لِرَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ دَخَلَتْ حَائِطًا فَأَفْسَدَتْ فِيهِ فَقَضَى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى أَهْلِ الْحَائِطِ لِحِفْظِهَا بِالنَّهَارِ وَعَلَى أَهْلِ الْمَوَاشِي مَا أَفْسَدَتْ مَوَاشِيهِمْ بِاللَّيْلِ.

4950- … Harâm b. Muhayyisa'dan, onun el-Berâ b. Âzib'den rivayet ettiğine göre, ensardan bir adama ait olan dişi bir deve bir bahçeye girip oradaki mahsullere zarar verdi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, bahçe sahiplerinin (bahçelerini) gündüz korumakla, davar sahiplerinin de davarlarının geceleyin verdikleri zararları ödemekle yükümlü oldukları yönünde hüküm verdi.

٤٩٥١- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ حَرَامِ بْنِ سَعْدِ بْنِ مُحَيِّصَةَ أَنَّ نَاقَةً لِلْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ دَخَلَتْ حَائِطًا لِرَجُلٍ فَأَفْسَدَتْ فِيهِ فَقَضَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ عَلَى أَهْلِ الْحَوَائِطِ حِفْظَهَا بِالنَّهَارِ وَأَنَّ مَا أَفْسَدَتْ الْمَوَاشِي بِاللَّيْلِ ضَمَانٌ عَلَى أَهْلِهَا.

4951- ... İbn Şihâb'dan, o Harâm b. Sa'd b. Muhayyisa'dan rivayet ettiğine göre, el-Berâ b. Âzib'in devesi bir adama ait bir bahçeye girip oradaki mahsullere zarar verdi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bahçe sahiplerinin bahçelerini gündüz korumakla yükümlü olduklarına, geceleyin davarların verdikleri zararların tazminatının da sahipleri tarafından ödeneceğine dair hüküm verdi.[101]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları bu rivayetler doğrultusunda kanaat sahibi olmuş ve şöyle demiştir: Davarların gündüz verdikleri zararların kimse tarafından tazminatının ödenmesi yükümlülüğü yoktur. Geceleyin verdikleri zararların tazminatını ise o davarların sahipleri öderler. Bunun için de bu rivayetleri delil göstermişlerdir.

Bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek: Davarların gece ve gündüz yaptıkları teleflerin -eğer davarlar serbest iseler- davar sahipleri tarafından tazminatı ödenmez, demiş ve bu hususta şunları delil göstermişlerdir:

٤٩٥٢- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا الْحَضْرَمِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْحَرَّانِيُّ قَالَ: ثَنَا عَبَّادُ بْنُ عَبَّادٍ قَالَ: ثَنَا مُجَالِدٌ عَنِ الشَّعْبِيِّ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «السَّائِمَةُ عَقْلُهَا جُبَارٌ وَالْمَعْدِنُ جُبَارٌ».

4952- ... eş-Şa'bî'den, o Cabir b. Abdullah'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Merada otlayan davarın yaptığı telefler cubardır (hederdir). Madende (telef olmak da) cubardır."***[102]

٤٩٥٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَالِكٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ وَأَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْعَجْمَاءُ جُبَارٌ وَالْمَعْدِنُ جُبَارٌ».

101 Ebu Davud, Büyu', 90; İbn Mâce, Ahkâm, 13; Malik, Akdiye, 36, 37; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 436.
102 Dârimî, Diyât, 19; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 330, 354.

4953- … İbn Şihâb'dan, o Said b. el-Müseyyeb ile Ebu Seleme'den, ikisi Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Hayvanın telef ettiği hederdir, madende telef olan hederdir."***[103]

٤٩٥٤- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنِ الزُّهْرِيّ عَنْ سَعِيدٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ. قَالَ لَهُ السَّائِلُ: يَا أَبَا مُحَمَّدٍ، مَعَهُ أَبُو سَلَمَةَ؟ فَقَالَ: إِنْ كَانَ مَعَهُ فَهُوَ مَعَهُ.

4954- … Said'den, o Ebu Hureyre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

Birisi ona (İbn Şihâb'a): Ey Ebu Muhammed! Onunla (Said b. el-Müseyyeb'le) Ebu Seleme de var mıdır? diye sordu. İbn Şihâb: Eğer onunla beraber idiyse onunla beraberdir, dedi.

٤٩٥٥- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُس عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنِ ابْنِ الْمُسَيَّبِ وَعَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

4955- … İbn Şihâb'dan, o İbnu'l-Müseyyeb ile Abdullah b. Abdullah'tan, onlar Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٤٩٥٦- حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ قَالَ: ثَنَا شُجَاعُ بْنُ الْوَلِيدِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

4956- … Muhammed b. Amr'dan, o Ebu Seleme'den, o Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

103 Buhârî, Zekât, 66, Diyât, 28, 29, Müsâkât, 3; Müslim, Hudûd, 45, 46; Ebu Davud, Diyât, 27; Tirmizî, Zekât, 16, Ahkâm, 37; Nesâî, Zekât, 27; İbn Mâce, Diyât, 27; Malik, Ukl, 12; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 228, 239, 254…

٤٩٥٧- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ الْمِنْهَالِ قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ عَنْ أَيُّوبَ عَنِ ابْنِ سِيرِينَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

4957- … İbn Sîrîn'den, o Ebu Hureyre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٤٩٥٨- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

4958- … Bize Muhammed b. Amr haber verdi. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٤٩٥٩- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ عَوْنٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

4959- … Muhammed b. Sîrîn'den, o Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٤٩٦٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا الْحَجَّاجُ قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا الْقَاسِمِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ، فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

4960- … Muhammed b. Ziyad şöyle dedi: Ebu Hureyre'yi şöyle derken dinledim: Ebu'l-Kasım *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle derken dinledim. O, hadisi aynen zikretti.

٤٩٦١- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا الْفِرْيَابِيُّ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنِ ابْنِ ذَكْوَانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ يَرْفَعُهُ مِثْلَهُ.

4961- … Abdurrahman el-A'rec'den, o Ebu Hureyre'den rivayet etti. O, hadisi ref edip (Peygamber'e isnad edip) aynısını nakletti.

***

Ebu Cafer dedi ki: Böylelikle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, hayvanın verdiği telefi cubar olarak değerlendirmiştir. Cubar ise heder olmak demektir. İşte bu da, daha önce Ebu Muhayyisa hadisinde geçen hükmü nesh etmiş olmaktadır. Ebu Muhayyisa yoluyla gelen hadis eğer munkatı ise onu bize karşı delil gösteren kimse, benzeri bir rivayeti bize karşı delil gösteremez. Her ne kadar el-Evzâî bunu mevsul olarak rivayet etmiş olsa dahi hiç şüphesiz ez-Zührî'nin arkadaşlarından Malik ve diğer sağlam raviler bunu maktu olarak rivayet etmişlerdir.

Bununla birlikte bu hadiste sözü edilen hüküm, Süleyman Peygamber'in, koyunların yayılıp da zarar verdiği ekin hakkında vermiş olduğu hükümden alınmıştır.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de o hükmün aynısı ile hüküm vermiştir. Nihayet Yüce Allah bu şeriatta ona yeni bir hüküm indirince böylelikle bu şeriat ondan önceki hükümleri nesh etmiş oldu.

Buna delil olan hususlardan birisi de bizim Cabir ve Ebu Hureyre *radıyallahu anhumâ*'dan nakletmiş olduğumuz rivayettir. Bu rivayette sözü edilenler, Harâm b. Muhayyisa'nın hadisinde yer alan şu ifadelerden sonradır: "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de davar sahiplerinin geceleyin davarlarını koruma yükümlülüğüne, ekin sahiplerinin de gündüz ekinlerini koruma yükümlülüğüne hükmetti."

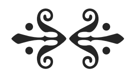
Böylelikle Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şu hükmü tespit etmiş oluyordu: Eğer davar, sahibi tarafından korunması gereken bir zamanda (başkasına ait malı telef etmiş) ise onun yaptığı telefin tazminatı ödenir. Eğer davarın sahibi onu korumakla yükümlü olmuyorsa (ve bu zamanda davar başkasının malını telef etmişse) onun vermiş olduğu zararların tazminatı yoktur. Böylelikle bu sözüyle, serbest bırakılan hayvanın geceleyin verdiği zararın tazminatının ödeneceğini gerekli kılmıştır. Çünkü onun sahibi, onu korumakla (o zaman zarfında) yükümlüdür.

Daha sonra ise ***"Hayvanın sebep olduğu yaralama cubardır (hederdir)"*** buyurdu. Böylelikle serbest iken hayvanın verdiği zarar cubar olur. Bu durumda bir duvarı yıksa ya da bir adamı öldürse o hayvanın sahibi hiçbir tazminat ödemez. Eğer hayvanın böyle bir zarar vereceğinden korkuluyor ise başını alıp gitmemesi için sahibi onu korumakla yükümlü olmakla birlikte hüküm böyledir.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu hadiste hayvan sahibinin onu koruma yükümlülüğünü değil de onun başını alıp giderek serbest kalmasını göz önünde bulundurduğundan dolayı verdiği zararlar sebebi ile ona hiçbir tazminat ödettirmediği için bu konuda meselenin hükmü açısından gece ile gündüz olması arasında bir fark kalmamaktadır.

Böylelikle de hayvanın serbest olması halinde gece ya da gündüz verdiği zararların sahibi tarafından tazminatının ödenmeyeceği sabit olmaktadır. Eğer kendisi hayvanı serbest bırakmışsa ve hayvan derhal ya da serbest kalması esnasında herhangi bir zarara sebep olmuşsa bu takdirde de bütün bunların tazminatını sahibi öder.

İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür. Ayrıca bu, bu rivayetlerin sözünü ettiğimiz hususlar, yaptığımız açıklamalar dolayısı ile yorumlandığı en uygun anlamdır.

١٠- بَابُ غُرَّةِ الْجَنِينِ الْمَحْكُومِ بِهَا فِيهِ لِمَنْ هِيَ؟

10- CENİN DOLAYISIYLA GURRE ÖDENECEĞİNE DAİR HÜKÜM VERİLDİĞİNDE GURRE KİME AİT OLUR?

٤٩٦٢- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَالِكٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ امْرَأَتَيْنِ مِنْ هُذَيْلٍ رَمَتْ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى فَطَرَحَتْ جَنِينَهَا فَقَضَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِغُرَّةِ عَبْدٍ أَوْ وَلِيدَةٍ.

4962- … Ebu Seleme'den, onun Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre, Huzeyl'den iki kadından biri diğerine bir cisim attı. O kadın bunun sonucunda karnındaki cenini düşürdü. Bu sebeple Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bir köle ya da bir cariye olarak gurre verilmesini emretti.[104]

٤٩٦٣- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: أَخْبَرَنَا شُعَيْبُ بْنُ اللَّيْثِ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنِ ابْنِ الْمُسَيَّبِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَضَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي جَنِينِ امْرَأَةٍ مِنْ بَنِي لِحْيَانَ سَقَطَ مَيِّتًا بِغُرَّةٍ عَبْدٍ أَوْ أَمَةٍ وَأَنَّ الَّتِي قَضَى عَلَيْهَا بِالْغُرَّةِ تُوُفِّيَتْ فَقَضَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَنَّ مِيرَاثَهَا لِبَنِيهَا وَزَوْجِهَا وَأَنَّ الْعَقْلَ عَلَى عَصَبَتِهَا.

104 Buhârî, Ferâiz, 11, Diyât, 25, 26, 46; Müslim, Kasâme, 34, 38, 39; Ebu Davud, Diyât, 19; Tirmizî, Diyât, 15, Ferâiz, 19; Nesâî, Kasâme, 39, 40; İbn Mâce, Ferâiz, 11; Malik, Ukl, 6; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 364, 236, 498, 539.

4963- ... İbnu'l-Müseyyeb'den, o Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Lihyânoğullarından bir kadının ölü olarak düşürdüğü cenini dolayısıyla bir köle ya da bir cariyeden ibaret gurre hükmünü verdi. Aleyhine gurre hükmünü verdiği kadın (daha sonra) öldü. Bu sefer Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, o kadının mirasının çocuklarına ve kocasına verilmesine, diyetin de asabesi tarafından ödenmesine hükmetti.[105]

٤٩٦٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَضَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْجَنِينِ بِغُرَّةٍ عَبْدٍ أَوْ أَمَةٍ. فَقَال الَّذِي قَضَى عَلَيْهِ: أَنَعْقِلُ مَنْ لَا شَرِبَ وَلَا أَكَلَ وَلَا صَاحَ فَاسْتَهَلَّ فَمِثْلُ ذَلِكَ يُطَلُّ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ هَذَا يَقُولُ بِقَوْلِ شَاعِرٍ، فِيهِ غُرَّةٌ عَبْدٌ أَوْ أَمَةٌ».

4964- ... Ebu Seleme'den, o Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, cenin hakkında (ceninin düşürülmesine sebep olunması halinde) bir köle ya da bir cariyeden ibaret bir gurre verileceğine hükmetti.

Aleyhine hüküm verilen kişi: "İçmemiş, yememiş, doğarken feryat edip ağlamamış birisinin mi diyetini ödeyeceğiz? Böyle birisinin kanı hederdir" deyince Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Bu, bir şairin sözü gibi söz söylüyor. Cenin hakkında bir köle ya da bir cariyeden ibaret gurre vardır."***[106]

٤٩٦٥- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ نَضْلَةَ عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ أَنَّ رَجُلا كَانَتْ لَهُ امْرَأَتَانِ فَضَرَبَتْ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى بِعَمُودِ فُسْطَاطٍ أَوْ بِحَجَرٍ فَأَسْقَطَتْ. فَرُفِعَ ذَلِكَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ

105 Buhârî, Ferâiz, 11; Müslim, Kasâme, 35; Ebu Davud, Diyât, 19; Tirmizî, Ferâiz, 19; Nesâî, Kasâme, 40, 41; İbn Mâce, Diyât, 15; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 539.

106 Tirmizî, Diyât, 15; İbn Mâce, Diyât, 11; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 498.

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ الَّذِي يُخَاصِمُ: كَيْفَ يُعْقَلُ أَوْ كَيْفَ يُودَى مَنْ لَا صَاحَ فَاسْتَهَلَّ وَلَا شَرِبَ وَلَا أَكَلَ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَسَجْعٌ كَسَجْعِ الْأَعْرَابِ». فَجَعَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهِ غُرَّةً فَجَعَلَهُ عَلَى قَوْمِهَا.

4965- … Ubeyd b. Nadla'dan, onun el-Mugîre b. Şube'den rivayet ettiğine göre, bir adamın iki karısı vardı. Onlardan biri diğerine bir çadır direği ile ya da bir taşla vurdu ve kadın çocuğunu düşürdü. Hakkında hüküm vermek üzere dava Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e götürülünce savunma yapan kişi: "Ağlayıp feryat etmemiş, içmemiş, yememiş bir kimsenin diyeti nasıl ödenir?" dedi. Bunun üzerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Bedevi Arapların seci'leri gibi bir seci'le mi konuşuyorsun?"*** dedi, ceninin sebebiyle gurre verilmesine hükmetti ve bunu ceninin düşmesine sebep olan kadının kavmine ödetti.[107]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, ceninin düşürülmesi halinde ödenmesi gereken gurrenin ceninin annesine verilmesi gerektiği kanaatini benimsemiştir. Çünkü ceninin, annesine darbenin isabet ettiği esnada hayatta olduğu bilinmiyordu.

Bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Hayır, bu hükme bağlanan gurre cenine aittir. Daha sonra o gurreye, hayatta olmuş olsaydı ona kimler mirasçı olacaksa onlar mirasçı olurlar.

Bu konuda onların lehine olan deliller arasında, bizim bu rivayetlerde sözünü etmiş olduğumuz aleyhine gurre verme hükmü verilen kimsenin: "Yemeyen, içmeyen ve konuşmamış olan birisinin diyeti nasıl ödenir?" demesi üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Bu durumda bir köle ya da bir cariyeden ibaret bir gurre vardır"*** buyurmuş, buna karşılık bu şekilde seci'li konuşan kimseye: "Bununla kadına karşı işlenen cinayet için hüküm vermiş oldum, cenin için hüküm vermiş olmadım" dememiş olmasıdır.

Yine buna delil olan hususlardan birisi de bizim bu bölümde daha önce nakletmiş olduğumuz rivayette belirtildiği üzere, kendisine vurulan kadının

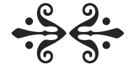
107 Müslim, Kasâme, 37, 38; Ebu Davud, Diyât, 19; Nesâî, Kasâme, 40, 41; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 245, 246, 249.

daha sonra aldığı darbeden dolayı ölmesi üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in o kadın hakkında gurre hükmünü önceden vermiş olmakla birlikte diyetinin ödeneceği hükmünü de vermiş olmasıdır.

Eğer gurre öldürülmüş olan kadına ait olsaydı, bu takdirde yine onun için gurre hükmünü vermez ve vermiş olduğu gurre hükmü, bir kadına vurup da darbesinden dolayı ölen ve bundan dolayı diyetini ödemekle yükümlü olduğu ve ayrıca darbe dolayısıyla herhangi bir cezanın gerekmediği bir kadın hakkında vermiş olduğu hüküm olurdu.

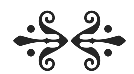
Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* kadının diyeti ile birlikte gurre hükmünü verdiğine göre, böylelikle gurrenin, ceninin diyeti olduğu, kadının diyeti olmadığı sabit olmaktadır. Bu gurre de, hayatta olması durumunda malının miras alındığı gibi ceninden miras olarak alınır. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilen rivayet bunu göstermektedir.

İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

كِتَابُ السِّيَرِ

SİYER
(İSLAM DEVLETİ İLE
DİĞER DEVLETLERARASI
SAVAŞ VE BARIŞ HUKUKU)

١- بَابُ الْإِمَامِ يُرِيدُ قِتَالَ أَهْلِ الْحَرْبِ هَلْ عَلَيْهِ قَبْلَ ذَلِكَ أَنْ يَدْعُوَهُمْ أَمْ لَا ؟

1- İMAM (İSLAM DEVLET BAŞKANI) HARB EHLİ KİMSELERLE SAVAŞMAK İSTERSE SAVAŞMADAN ÖNCE ONLARI İSLAM'A DAVET ETMEKLE YÜKÜMLÜ MÜDÜR, DEĞİL MİDİR?

٤٩٦٦- حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ مَرْوَانَ الرَّقِّيُّ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ الْفِرْيَابِيُّ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ سَعِيدٍ الثَّوْرِيُّ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ، عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ،

عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، إِذَا أَمَّرَ رَجُلا عَلَى سَرِيَّةٍ قَالَ لَهُ: «إِذَا لَقِيتَ عَدُوَّكَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ، فَادْعُهُمْ إِلَى إِحْدَى ثَلَاثِ خِصَالٍ أَوْ خِلَالٍ فَأَيَّتُهُنَّ أَجَابُوكَ إِلَيْهَا، فَاقْبَلْ مِنْهُمْ، وَكُفَّ عَنْهُمْ، اُدْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ، فَإِنْ أَجَابُوكَ، فَاقْبَلْ مِنْهُمْ وَكُفَّ عَنْهُمْ، ثُمَّ اُدْعُهُمْ إِلَى التَّحَوُّلِ مِنْ دَارِهِمْ إِلَى دَارِ الْمُسْلِمِينَ، وَأَخْبِرْهُمْ أَنَّهُمْ إِنْ فَعَلُوا ذَلِكَ، أَنَّ عَلَيْهِمْ مَا عَلَى الْمُهَاجِرِينَ، وَلَهُمْ مَا لَهُمْ، فَإِنْ هُمْ أَبَوْا، فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّهُمْ كَأَعْرَابِ الْمُسْلِمِينَ، يَجْرِي عَلَيْهِمْ حُكْمُ اللهِ الَّذِي يَجْرِي عَلَى الْمُؤْمِنِينَ، وَلَا يَكُونُ لَهُمْ فِي الْفَيْءِ وَالْغَنِيمَةِ شَيْءٌ، إِلا أَنْ يُجَاهِدُوا مَعَ الْمُسْلِمِينَ، فَإِنْ هُمْ أَبَوْا أَنْ يَدْخُلُوا فِي الْإِسْلَامِ، فَسَلْهُمْ إِعْطَاءَ الْجِزْيَةِ، فَإِنْ أَجَابُوا فَاقْبَلْ مِنْهُمْ، وَكُفَّ عَنْهُمْ، فَإِنْ أَبَوْا فَاسْتَعِنْ بِاللهِ وَقَاتِلْهُمْ». قَالَ عَلْقَمَةُ: فَحَدَّثْتُ بِهِ مُقَاتِلَ بْنَ حَيَّانَ، فَقَالَ: حَدَّثَنِي مُسْلِمُ بْنُ هَيْصَمٍ، عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ مُقْرِنٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

4966- ... İbn Bureyde'den, o babasından (Bureyde'den), onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir kişiyi bir askeri birliğe kumandan tayin ettiğinde ona şöyle derdi: ***"Müşriklerden düşmanlarınla karşılaştığın takdirde onları şu üç durumdan ya da üç şeyden birisine davet et. Onlar hangilerini kabul ederlerse sen de onların bu tercihlerini kabul et ve onlara dokunma. (Önce) onları İslam'a davet et. Eğer bu davetini kabul ederlerse sen de onların kabul ettiklerini kabul et, onlara dokunma. Sonra onları kendi yurtlarından Daru'l-İslam'a geçmeye davet et ve kendilerine, bunu yaptıkları takdirde muhacirlerin yükümlülüklerinin onlar için de yükümlülük olduğunu, onların lehine olan şeylerin kendilerinin de hakkı olduğunu bildir. Şayet kabul etmeyecek olurlarsa bu takdirde onlara Müslüman bedeviler gibi olacaklarını bildir. Onlar hakkında da mü'minler hakkında geçerli olan Allah'ın hükmü geçerlidir. Fey ve ganimette onların bir payı olmaz. Müslümanlarla birlikte cihada çıkmaları hali müstesnadır. Eğer İslam'a girmeyi kabul etmezlerse onlara cizye vermelerini teklif et. Eğer teklifini kabul ederlerse sen de onların bu tercihlerini kabul et ve onlara dokunma. Kabul etmeyecek olurlarsa bu takdirde Allah'tan yardım dileyerek onlarla savaş."***

Alkame dedi ki: Ben bu hadisi Mukatil b. Hayyân'a tahdis ettim. O da: Bana Müslim b. Heysam, en-Numan b. Mukrin'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını tahdis etti, dedi.[108]

٤٩٦٧- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو حُذَيْفَةَ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَذْكُرْ حَدِيثَ عَلْقَمَةَ، عَنْ مُقَاتِلٍ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ هَيْصَمٍ.

4967- … Bize Süfyan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti. Ancak Alkame'nin Mukâtil'den, onun Müslim b. Heysam'dan naklettiği hadisten söz etmedi.

٤٩٦٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ أَبُو صَالِحٍ. ح

وَحَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَحِ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُكَيْرٍ، قَالَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ قَالَ: حَدَّثَنِي جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ، عَنْ شُعْبَةَ بْنِ الْحَجَّاجِ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ الْحَضْرَمِيِّ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

4968- Bize Fehd Ebu Salih tahdis etti, H.

… Bana Cerîr b. Hâzim, Şu'be b. el-Haccâc'dan tahdis etti. O Alkame b. Mersed el-Hadramî'den rivayet etti. Alkame hadisi senediyle aynen zikretti.

٤٩٦٩- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي حَازِمٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا وَجَّهَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ إِلَى خَيْبَرَ وَأَعْطَاهُ الرَّايَةَ، فَقَالَ عَلِيٌّ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أُقَاتِلُهُمْ حَتَّى يَكُونُوا مِثْلَنَا؟ قَالَ: «انْفُذْ عَلَى رِسْلِكَ حَتَّى تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ، ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ، وَأَخْبِرْهُمْ بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ مِنْ حَقِّ اللهِ - عَزَّ وَجَلَّ - فَوَاللهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللهُ بِكَ رَجُلاً وَاحِدًا، خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ تَكُونَ لَكَ حُمْرُ النَّعَمِ».

108 Müslim, Cihâd, 2; Ebu Davud, Cihâd, 82; Tirmizî, Siyer, 30, 47; İbn Mâce, Cihâd, 38; Dârimî, Siyer, 38; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 352, 358.

4969- … Ebu Hâzim'den, onun Sehl b. Sa'd es-Sâidî'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Ali b. Ebi Talib'i Hayber'e gönderip de ona sancağı verdiğinde Ali *radıyallahu anh* Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e: Onlarla bizim gibi oluncaya kadar savaşayım mı? diye sordu. Allah Rasulü şöyle buyurdu: ***"Onların düz alanlarına konaklayıncaya kadar ağır ağır ilerle. Sonra onları İslam'a davet et ve onlara düşen Aziz ve Celil olan Allah'ın hakkının ne olduğunu haber ver. Allah'a yemin ederim, Allah'ın senin vasıtanla bir tek adama dahi hidayet vermesi senin için kırmızı develere sahip olmandan daha hayırlıdır."***[109]

٤٩٧٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ النُّعْمَانِ السَّقَطِيُّ، قَالَ: ثَنَا الْحُمَيْدِيُّ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عُمَرَ بْنِ ذَرٍّ، عَنِ ابْنِ أَخِي أَنَسِ بْنَ مَالِكٍ، عَنْ عَمِّهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ إِلَى قَوْمٍ يُقَاتِلُهُمْ، ثُمَّ بَعَثَ فِي أَثَرِهِ يَدْعُوهُ، وَقَالَ لَهُ: «لَا تَأْتِهِ مِنْ خَلْفِهِ، وَائْتِهِ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ». قَالَ: وَأَمَرَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِيًّا أَنْ لَا يُقَاتِلَهُمْ، حَتَّى يَدْعُوَهُمْ.

4970- … Enes b. Malik'in kardeşinin oğlundan, o amcasından (Enes'ten) rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Ali b. Ebi Talib'i bir kavme onlarla savaşmak üzere gönderdi. Sonra arkasından birisini gönderip onu çağırttı ve ona: ***"Onun yanına arkasından gitme, ona önünden yaklaş"*** dedi.

(Enes) dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Ali'ye, onları (İslam'a girmeye) davet etmedikçe onlarla savaşmamasını emretti.

٤٩٧١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: مَا قَاتَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَوْمًا، حَتَّى يَدْعُوَهُمْ.

109 Buhârî, Cihâd, 143, Fezâilu Ashâbi'n-Nebi, 9; Müslim, Fezâilu's-Sahâbe, 34; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 333.

4971- … İbn Ebi Necîh'den, o babasından, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, hiçbir kavim ile kendilerini (İslam'a) davet etmedikçe savaşmamıştır.[110]

٤٩٧٢- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عِيسَى بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ ثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: ثَنَا الْحَجَّاجُ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي نَجِيحٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

4972- … Bize Abdullah b. Ebi Necîh tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٤٩٧٣- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا حَجَّاجُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّا بْنِ أَبِي زَائِدَةَ، قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

4973- … Bize Haccâc, İbn Ebi Necîh'ten tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٤٩٧٤- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا حَفْصُ بْنُ غِيَاثٍ، عَنْ حَجَّاجٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

4974- … Bize Hafs b. Gıyâs, Haccâc'dan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, imam ve seriyye (askeri birlik) komutanları, düşman ile savaşmak istediklerinde önce onları Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den Bureyde'nin rivayet ettiği hadiste belirtildiği gibi İslâm'a davet etmelidirler, demiş ve bu konuda da bu rivayetleri delil göstererek şunları eklemiştir: Şayet imam ya da seriyye birliğindekilerden herhangi biri bu davetten önce onlarla savaşacak olursa bu hususta kötü bir iş yapmış olur.

Bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek: Önceden davette bulun-

110 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 231, 236.

madan dahi onlarla savaşmakta ve onlara baskın düzenlemekte bir sakınca yoktur, demiş ve buna dair şu rivayetleri delil göstermişlerdir:

٤٩٧٥- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ حَسَّانَ قَالَ: أَخْبَرَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ، عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي الْأَخْضَرِ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَغِرْ عَلَى أُبْنَى صَبَاحًا، ثُمَّ حَرِّقْ».

4975- … ez-Zührî'den, o Urve b. ez-Zübeyr'den, o Üsâme b. Zeyd'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana: ***"Sabahleyin Ubnalıların üzerine baskın yap sonra da yak"*** dedi.[111]

٤٩٧٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَجَّاجِ قَالَ: ثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ. ح

وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، وَعُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ التَّيْمِيُّ. ح

وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ ح

وَحَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ قَالُوا: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُغِيرُ عَلَى الْعَدُوِّ، عِنْدَ صَلَاةِ الصُّبْحِ فَيَسْتَمِعُ، فَإِنْ سَمِعَ أَذَانًا أَمْسَكَ، وَإِلَّا أَغَارَ.

4976- … Bize Halid b. Abdurrahman tahdis etti, H.

… Bize Haccâc ve Ubeydullah b. Muhammed et-Temîmî tahdis etti, H.

… Bize Ebu'l-Velîd tahdis etti, H.

… Bize Bişr b. Ömer tahdis etti. (Hepsi) dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme, Sâbit el-Bünânî'den tahdis etti. O Enes b. Malik'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* sabah namazı esnasında düşmana baskın yapardı. Önce etrafı dinlerdi. Eğer ezan sesini işitirse baskın yapmaz, aksi takdirde baskın yapardı.[112]

111 İbn Mâce, Cihâd, 31; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 205 (Çeviren).
112 Buhârî, Ezan, 6, Cihâd, 102; Müslim, Salât, 9; Ebu Davud, Cihâd, 91; Tirmizî, Siyer, 48; Dârimî, Siyer, 9.

٤٩٧٧- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنِ الْحَجَّاجِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، عَنْ زَاذَانَ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

4977- … Zâzân'dan, o Cabir b. Abdullah'tan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٤٩٧٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ بُهْلُولٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِدْرِيسَ، عَنِ ابْنِ إِسْحَاقَ قَالَ: حَدَّثَنِي حُمَيْدٌ الطَّوِيلُ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ إِذَا غَزَا قَوْمًا، لَمْ يُغِرْ عَلَيْهِمْ حَتَّى يُصْبِحَ، فَإِنْ سَمِعَ أَذَانًا أَمْسَكَ وَإِنْ لَمْ يَسْمَعْ أَذَانًا أَغَارَ. فَنَزَلْنَا خَيْبَرَ، فَلَمَّا أَصْبَحَ وَلَمْ يَسْمَعْ أَذَانًا، رَكِبَ وَرَكِبْنَا مَعَهُ، فَرَكِبْتُ خَلْفَ أَبِي طَلْحَةَ، وَإِنَّ قَدَمِي لَتَمَسُّ قَدَمَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاسْتَقْبَلَنَا عُمَّالُ خَيْبَرَ قَدْ أَخْرَجُوا مَسَاحِيَهُمْ وَمَكَاتِلَهُمْ، فَلَمَّا رَأَوُا النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْجَيْشَ قَالُوا: مُحَمَّدٌ وَالْخَمِيسُ فَأَدْبَرُوا هِرَابًا. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اللهُ أَكْبَرُ خَرِبَتْ خَيْبَرُ، إِنَّا إِذَا نَزَلْنَا بِسَاحَةِ قَوْمٍ، فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ».

4978- … Enes b. Malik dedi ki: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bir kavme gazve düzenlediği zaman sabah olmadıkça onlara hücum etmezdi. Eğer ezan sesini duyarsa onlara hücum etmekten vazgeçer, ezan sesi duymazsa baskın yapardı.

Hayber'in yakınında konakladık. Sabah olup ezan sesi işitmeyince o da bineğine bindi, biz de onunla birlikte bindik. Ben de Talha'nın arkasına bindim. Ayağım Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ayağına değiyordu.

Kazmalarını, zembillerini çıkarmış halde Hayber çalışanları karşımıza çıktılar. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i ve orduyu görünce: "İşte Muhammed ve beş kollu ordusu" deyip kaçarak geri gittiler.

Bunun üzerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Allahu ekber,***

harab oldu Hayber! Biz bir kavmin düzlüğüne indiğimizde artık uyarılanların sabahı çok kötü olur" dedi.[113]

٤٩٧٩- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ بُهْلُولٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِدْرِيسَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ عُتْبَةَ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ حَبِيبٍ الْجُهَنِيِّ عَنْ جُنْدَبِ بْنِ مَكِيثٍ الْجُهَنِيِّ قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَالِبَ بْنَ عَبْدِ اللهِ اللَّيْثِيَّ فِي سَرِيَّةٍ كُنْتُ فِيهِمْ، وَأَمَرَهُ أَنْ يَشُنَّ الْغَارَةَ عَلَى ابْنِ الْمُلَوِّحِ بِالْكَدِيدِ قَالَ: فَرَاحَتْ الْمَاشِيَةُ مِنْ إِبِلِهِمْ وَغَنَمِهِمْ، فَلَمَّا احْتَلَبُوا، وَعَطَنُوا، وَاطْمَأَنُّوا نِيَامًا، شَنَنَّا عَلَيْهِمْ الْغَارَةَ، فَقَتَلْنَا وَاسْتَقْنَا النَّعَمَ.

4979- … Cündeb b. Mekîs el-Cühenî dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Galib b. Abdullah el-Leysî'yi benim de aralarında bulunduğum bir askeri birlikle gönderdi ve ona Kedîd'de İbnu'l-Mulevvih üzerine bir baskın düzenlemesini emretti.

(Cündeb) dedi ki: Develeriyle, koyunlarıyla hayvanlar meralara yayıldı. Onlar, davarlarını sağarak ağıllarına çekilip de huzurlu bir şekilde uykuya dalınca biz de üzerlerine baskın düzenledik. (Bazılarını) öldürdük, davarları da önümüze katıp getirdik.[114]

٤٩٨٠- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْمُغِيرَةِ، عَنْ حُمَيْدِ بْنِ هِلَالٍ قَالَ: جَاءَ أَبُو الْعَالِيَةِ إِلَيَّ وَإِلَى صَاحِبٍ لِي، فَانْطَلَقْنَا مَعَهُ حَتَّى أَتَيْنَا نَصْرَ بْنَ عَاصِمٍ اللَّيْثِيَّ، فَقَال أَبُو الْعَالِيَةِ: حَدِّثْ هَذَيْنِ حَدِيثَكَ. قَالَ: ثَنَا عُقْبَةُ بْنُ مَالِكٍ اللَّيْثِيُّ قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَرِيَّةً، فَأَغَارَتْ عَلَى الْقَوْمِ، فَشَدَّ رَجُلٌ وَاتَّبَعَهُ رَجُلٌ مِنَ السَّرِيَّةِ، ثُمَّ ذَكَرَ حَدِيثًا طَوِيلاً أَرَدْنَا مِنْهُ مَا فِيهِ مِنْ ذِكْرِ الْغَارَةِ.

113 Buhârî, Ezân, 6; Salatu'l-Havf, 6, Cihâd, 130, Menâkıb, 28, Megâzî, 38; Müslim, Cihâd, 120, 121; Tirmizî, Siyer, 3; Nesâî, Sayd, 78; Malik, Cihâd, 48; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 111, 164, 186, 206, 246, 263.

114 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 468.

4980- … Humeyd b. Hilâl dedi ki: Ebu'l-Âliye bana ve bir arkadaşımın yanına geldi. Onunla birlikte Nasr b. Asım el-Leysî'nin yanına gittik. Ebu'l-Âliye: Bu iki kişiye hadisini naklet, dedi. Nasr dedi ki: Bize Ukbe b. Malik el-Leysî tahdis edip dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* askeri bir birlik gönderdi. Bunlar o kavme baskın düzenlediler. Bir adam kaçarken seriyyedeki bir adam da onun arkasından gitti. Sonra uzunca bir hadis zikretti. Biz de o hadisten sözünü ettiği baskını öğrenmek istemiştik.

٤٩٨١- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ قَالَ: ثَنَا عِكْرِمَةُ بْنُ عَمَّارٍ، عَنْ إِيَاسِ بْنِ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: لَمَّا قَرُبْنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ أَمَرَنَا أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ، فَشَنَنَّا عَلَيْهِمُ الْغَارَةَ.

4981- … İyâs b. Seleme b. el-Ekva'dan, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Müşriklere yaklaştığımızda Ebu Bekir es-Sıddîk'ın verdiği emir üzerine biz de onlara bir baskın düzenledik.

***

İşte bu rivayetlerde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in baskın yapılması emrini verdiği görülmektedir. Baskın ise öncesinde davet ve uyarı yapılarak gerçekleştirilmez.

Bu durumda bizim rivayet ettiğimiz bu iki farklı halden birisinin diğerini nesh edici olması ihtimali bulunduğundan biz de bu konuyu inceledik ve şunu gördük:

٤٩٨٢- يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُفْيَانَ الْجَحْدَرِيُّ. ح

وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا بَكْرُ بْنُ بَكَّارٍ. ح

وَحَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ الضَّرِيرُ قَالُوا: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَوْنٍ قَالَ: كَتَبْتُ إِلَى نَافِعٍ أَسْأَلُهُ عَنِ الدُّعَاءِ قَبْلَ الْقِتَالِ فَقَالَ: إِنَّمَا كَانَ ذَلِكَ فِي أَوَّلِ الْإِسْلَامِ، أَغَارَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى بَنِي الْمُصْطَلِقِ، وَهُمْ غَارُّونَ، وَأَنْعَامُهُمْ عَلَى

الْمَاءِ فَقَتَلَ مُقَاتِلَهُمْ، وَسَبَى سَبْيَهُمْ، وَأَصَابَ يَوْمَئِذٍ جُوَيْرِيَةَ بِنْتَ الْحَارِثِ وَحَدَّثَنِي بِهَذَا الْحَدِيثِ، عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ، وَكَانَ فِي ذَلِكَ الْجَيْشِ.

4982- …Bize Said b. Süfyan el-Cahderî tahdis etti, H.

… Bize Bekr b. Bekkâr tahdis etti, H.

… Bize Ebu İshak ed-Darîr tahdis etti. (Hepsi) dediler ki: Bize Abdullah b. Avn haber verip dedi ki: Nâfi'e savaşmadan önce İslam'a davet etmeye dair soru sormak üzere bir mektup yazdım. Bana şöyle dedi: Bu, İslam'ın ilk dönemlerinde idi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Mustalikoğullarına hiçbir şeyden haberleri yokken davarları da su kenarında iken baskın düzenledi. Savaşçılarını öldürdü, kadın ve çocuklarını esir aldı. O gün Cuveyriye bintu'l-Hâris'i de esir almıştı. Bu hadisi bana Abdullah b. Ömer tahdis etti. Kendisi de o orduda idi.[115]

٤٩٨٣- وَإِذَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنِ ابْنِ عَوْنٍ مِثْلَهُ.

4983- … Bize Hammâd b. Zeyd, İbn Avn'den aynısını tahdis etti.

٤٩٨٤- رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ خَالِدٍ قَالَ: ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ سُلَيْمَانَ التَّيْمِيِّ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ قَالَ: كُلُّ ذَلِكَ قَدْ كَانَ قَدْ كُنَّا نَغْزُو، فَنَدْعُو وَلَا نَدْعُو.

4984- … Ebu Osman en-Nehdî şöyle dedi: Bütün bunlar oldu. Biz gazveye çıkardık. (İslama) davet ettiğimiz de etmediğimiz de olurdu.

115 Buhârî, Itk, 13; Müslim, Cihâd, 1; Ebu Davud, Cihâd, 91; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 31, 32, 51. [Kaynaklardan da anlaşılacağı gibi, bu hadisi bana Abdullah b. Ömer tahdis etti ve o da bu orduda idi ibaresi Nâfi'in yazdığı mektubun bir devamıdır. Ancak maalesef gerek *Şerhu Meâni'l-Asar*'ın önceki baskısı gerekse tercümeye esas aldığımız baskı bunu ayrı bir hadis olarak değerlendirip numaralandırmış ve bir sonraki hadisin başlangıcı gibi göstermiştir. Bu ise oldukça büyük bir hatadır ve rivayetin devamının yanlış anlaşılmasına sebep olmaktadır (Çeviren).

٤٩٨٥– مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ الضَّرِيرُ قَالَ: أَخْبَرَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ أَنَّ سُلَيْمَانَ التَّيْمِيَّ أَخْبَرَهُمْ عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ قَالَ: كُنَّا نَغْزُو، فَنَدْعُوَ وَلَا نَدْعُو.

4985- … Bize Hammâd b. Seleme'nin haber verdiğine göre, Süleyman et-Teymî kendisine Ebu Osman en-Nehdî'den, onun şöyle dediğini haber vermiştir: Gazveye çıkardık. Davet ettiğimiz de etmediğimiz de olurdu.

٤٩٨٦– ابْنُ مَرْزُوقٍ قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ قَالَ: ثَنَا مُبَارَكٌ قَالَ: كَانَ الْحَسَنُ يَقُولُ: لَيْسَ عَلَى الرُّومِ دَعْوَةٌ، لِأَنَّهُمْ قَدْ دُعُوا.

4986- … el-Hasen şöyle derdi: Rumlar (Bizanslılar) ile savaşırken onları davet etme yükümlülüğü yoktur. Çünkü onlar önceden davet edilmişlerdir.

٤٩٨٧– اِبْنُ مَرْزُوقٍ قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ طَلْحَةَ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ: قُلْتُ لِإِبْرَاهِيمَ: إِنَّ نَاسًا يَقُولُونَ: إِنَّ الْمُشْرِكِينَ يَنْبَغِي أَنْ يُدْعَوْا. فَقَالَ: قَدْ عَلِمَتْ اَلرُّومُ عَلَى مَا يُقَاتَلُونَ، وَقَدْ عَلِمَتْ الدَّيْلَمُ عَلَى مَا يُقَاتَلُونَ.

4987- … Ebu Cemra şöyle dedi: İbrahim'e: Bazı insanlar müşriklerin davet edilmeleri gerekir diyorlar, dedim. Bunun üzerine o: Rumlar (Bizanslılar) kendileriyle niçin savaşıldığını biliyorlar. Deylemliler de kendileriyle niçin savaşıldığını biliyorlar, dedi.

٤٩٨٨– مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ عَنْ مَنْصُورٍ، قَالَ: سَأَلْتُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ دُعَاءِ الدَّيْلَمِ فَقَالَ: قَدْ عَلِمُوا مَا الدُّعَاءُ.

4988- … Bize Abdullah b. el-Mubârek, Süfyan es-Sevrî'den tahdis etti. O Mansûr'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: İbrahim'e Deylemlilere davet yapmaya dair soru sordum. O: Onlar neye davet edildiklerini öğrenmişlerdir, dedi.

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte yaptığımız bu rivayetlerde, davetin İslam'ın ilk dönemlerinde olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Çünkü insanlara henüz davet ulaşmamıştı ve onlar kendileri ile niçin savaşıldığını bilmiyorlardı. Bu sebeple, onlara bir tebliğ olması ve kendileriyle neden savaşıldığının anlatılması için davette bulunma emri verildi. Bundan sonra ise başkalarına baskın düzenlenmesi emrini verdi. Bunun tek sebebi ise bunun yanında ayrıca davete ihtiyaçları bulunmamasıdır. Çünkü onlar, davet edilecek olsalar kabul etmeleri halinde kendileri ile savaşılmayacak olan şeyin ne olduğunu önceden öğrenmiş idiler. Bu sebeple ayrıca onlara davette bulunmanın bir manası kalmamıştı.

İşte Ebu Hanife, Ebu Yusuf ve Muhammed -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- böyle diyorlardı: İmam, davetin kendilerine ulaştığı her bir kavim ile savaşmak isterse onlara aniden baskın düzenleyebilir, onları davet etmekle yükümlü değildir. Davetin kendilerine ulaşmadığı her bir kavimle, kendileri ile niçin savaşıldığı ve kendisine davet edildikleri şeyin ne olduğu onlara açıklanmadıkça savaşmamak gerekir.

İnsanlar, İslam'dan irtidad eden kimseden tövbe etmesinin istenip istenmeyeceği hususunda açıklamalarda bulunmuşlardır. Bazıları: İmam, mürted kimseden tövbe etmesini isteyecek olursa güzel bir iş yapmış olur, o kişi tövbe ederse sorun olmaz, aksi takdirde onu öldürür, demiştir. Böyle diyenler arasında Ebu Hanife, Ebu Yusuf ve Muhammed -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de vardır.

Bazıları ise: Tövbe etmesi istenmez, demiş ve onun hükmünü davetin kendilerine ulaşması ve ulaşmamış olması bakımından açıkladığımız şekilde harbilerin hükmü gibi kabul etmiştir. Bunlar şöyle demişlerdir: Tövbe etmek İslam'ı bilmediği için İslam'ın dışına çıkan kimseler hakkında vacibtir. Fakat İslam'ın ne olduğunu bildiği halde İslam'ı bırakıp başka bir dine girerse böyle bir kimse tövbe etmesi istenmeden öldürülür.

İşte Ebu Yusuf, *el-İmlâ* adlı eserinde bu görüşü benimsemiş ve şöyle demiştir: "Onu tövbe etmesini istemeden öldürürüm. Ancak benden önce tövbe edecek olursa onu serbest bırakırım ve işini Allah'a havale ederim."

٤٩٨٩- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي يُوسُفَ بِذَلِكَ أَيْضًا.

4989- Bize Süleyman b. Şuayb babasından tahdis etti, o Ebu Yusuf'tan aynı şekilde bunu nakletti.

***

Mürtedin tövbe etmesinin istenip istenmeyeceği hususunda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bir topluluktan da farklı rivayetler nakledilmiştir. Bunların bir kısmı şöyledir:

٤٩٩٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ قَالَ: حَدَّثَنِي أَنَس بْنُ مَالِكٍ قَالَ: لَمَّا فَتَحْنَا تُسْتَرَ، بَعَثَنِي أَبُو مُوسَى إِلَى عُمَرَ فَلَمَّا قَدِمْتُ عَلَيْهِ قَالَ: مَا فَعَلَ حُجَيْبَةُ وَأَصْحَابُهُ. وَكَانُوا ارْتَدُّوا عَنِ الْإِسْلَامِ، وَلَحِقُوا بِالْمُشْرِكِينَ، فَقَتَلَهُمْ الْمُسْلِمُونَ. فَأَخَذْتُ بِهِ فِي حَدِيثٍ آخَرَ، فَقَالَ: مَا فَعَلَ النَّفَرُ الْبَكْرِيُّونَ؟ قُلْتُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، إِنَّهُمْ ارْتَدُّوا عَنِ الْإِسْلَامِ، وَلَحِقُوا مَعَهُمْ بِالْمُشْرِكِينَ، فَقُتِلُوا. فَقَالَ: عُمَرُ: لَأَنْ يَكُونَ أَخَذْتُهُمْ سِلْمًا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ كَذَا وَكَذَا قُلْتُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، مَا كَانَ سَبِيلُهُمْ لَوْ أَخَذْتَهُمْ سِلْمًا إِلا الْقَتْلَ، قَوْمٌ اِرْتَدُّوا عَنِ الْإِسْلَامِ، وَلَحِقُوا بِالْمُشْرِكِينَ. فَقَالَ: لَوْ أَخَذْتهم سِلْمًا، لَعَرَضْتُ عَلَيْهِمْ الْبَابَ الَّذِي خَرَجُوا مِنْهُ، فَإِنْ رَجَعُوا، وَإِلَّا اسْتَوْدَعْتُهُمْ السِّجْنَ.

4990- … eş-Şa'bî dedi ki: Bana Enes b. Malik tahdis edip dedi ki: Biz Tuster'i fethettikten sonra Ebu Musa beni Ömer'e gönderdi. Ömer'in yanına vardığımda: Huceybe ve ashabı (arkadaşları) ne yaptı? diye sordu. Bunlar İslam'dan irtidad etmiş, müşriklere katılmış sonra da Müslümanlar tarafından öldürülmüş kimselerdi. Ben ona başka bir husustan söz etmeye başladım. O: Bekiroğullarından o birkaç kişi ne yaptı? diye sordu. Ben: Ey mü'minlerin emiri! Onlar İslam'dan irtidad ettiler ve hep birlikte müşriklere katılıp sonra da öldürüldüler, dedim. Bunun üzerine Ömer: Benim onları teslim almam benim için şundan ve şundan daha sevimli olurdu, dedi.

Ben: Ey mü'minlerin emiri! Onları teslim almış olsaydın yine de onları öldürmekten başka önlerinde bir yol kalmamıştı. Çünkü bunlar İslam'dan irtidad edip müşriklere katılmışlardı, dedim. Ömer cevap olarak şöyle dedi: Eğer onları teslim almış olsaydım onlara çıktıkları kapıdan tekrar içeri girmelerini teklif ederdim. Dönerlerse sorun yok, aksi takdirde onları hapse atardım.

٤٩٩١- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ، قَالَ: أَخَذَ بِالْكُوفَةِ رِجَالٌ يُفْشُونَ حَدِيثَ مُسَيْلِمَةَ الْكَذَّابِ، فَكَتَبَ فِيهِمْ إِلَى عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ، فَكَتَبَ عُثْمَانُ أَنْ اعْرِضْ عَلَيْهِمْ دِينَ الْحَقِّ، وَشَهَادَةَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، فَمَنْ قَبِلَهَا وَتَبَرَّأَ مِنْ مُسَيْلِمَةَ فَلَا تَقْتُلْهُ، وَمَنْ لَزِمَ دِينَ مُسَيْلِمَةَ فَاقْتُلْهُ فَقَبِلَهَا رِجَالٌ مِنْهُمْ فَتُرِكُوا، وَلَزِمَ دِينَ مُسَيْلِمَةَ رِجَالٌ فَقُتِلُوا.

4991- … Bana Yunus, İbn Şihâb'dan haber verdi. O Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Kufe'de bazı kimseler yalancı Müseylime'nin sözlerini etrafa yaymaya başladılar. Bunlarla ilgili olarak Osman b. Affân'a mektup yazıldı. Osman da şu cevabı yazdı: "Sen onlara hak dini kabul etmelerini, Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, Muhammed'in Allah'ın Rasulü olduğuna şahitlikte bulunmalarını teklif et. Her kim bunu kabul eder ve Müseylime'den uzak olduğunu ortaya koyarsa onu öldürme. Fakat Müseylime'nin dinine bağlı kalan kimseleri öldür." Aralarından bazı kimseler bu teklifi kabul ettiler ve bundan dolayı onlara dokunmadı. Bazı kimseler de Müseylime'nin dinine bağlı kaldılar, bu sebeple de öldürüldüler.

٤٩٩٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الزُّهْرِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: لَمَّا افْتَتَحَ سَعْدٌ وَأَبُو مُوسَى تُسْتَرَ، أَرْسَلَ أَبُو مُوسَى رَسُولا إِلَى عُمَرَ، فَذَكَرَ حَدِيثًا طَوِيلا. قَالَ: ثُمَّ أَقْبَلَ عُمَرُ عَلَى الرَّسُولِ فَقَالَ: هَلْ كَانَتْ عِنْدَكُمْ مِنْ مُغْرِبَةٍ خَبَرٌ؟ قَالَ: نَعَمْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، أَخَذْنَا رَجُلاً مِنَ الْعَرَبِ كَفَرَ بَعْدَ إِسْلَامِهِ. فَقَالَ: عُمَرُ فَمَا صَنَعْتُمْ بِهِ؟ قَالَ: قَدَّمْنَاهُ فَضَرَبْنَا عُنُقَهُ. فَقَالَ عُمَرُ: أَفَلَا أَدْخَلْتُمُوهُ بَيْتًا، ثُمَّ طَيَّنْتُمْ عَلَيْهِ، ثُمَّ رَمَيْتُمْ إِلَيْهِ بِرَغِيفٍ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، لَعَلَّهُ أَنْ يَتُوبَ أَوْ يُرَاجِعَ أَمْرَ اللهِ؟ اللَّهُمَّ إِنِّي لَمْ آمُرْ، وَلَمْ أَشْهَدْ، وَلَمْ أَرْضَ إِذْ بَلَغَنِي.

4992- … Bana Yakub b. Abdurrahman ez-Zührî, babasından tahdis etti. O dedesinden, onun şöyle dediğini rivayet etti: Sa'd ve Ebu Musa Tüster'i fethettiklerinde Ebu Musa Ömer'e bir elçi gönderdi ve bunu uzunca bir hadis zikrederek anlattı. (Devamla) dedi ki: Daha sonra Ömer elçiye dönüp: Sizde onların durumlarını anlatacak bir haber var mı? diye sordu. Elçi: Evet,

ey mü'minlerin emiri! Müslüman olduktan sonra kâfir olmuş Araplardan bir adamı yakaladık, dedi. Ömer: Ona ne yaptınız? diye sordu. Elçi: Öne geçirip boynunu vurduk, dedi. Bunun üzerine Ömer: Onu bir eve hapsedip, sonra (kapısının) üzerini çamurla sıvayıp, ardından üç gün süreyle ona ekmek verseydiniz ya? Belki tövbe eder ya da Allah'ın emrine geri dönerdi. Allah'ım! Ben (bu işi) emretmedim, buna şahit de olmadım, buna dair haber bana ulaştığında da razı gelmedim" dedi

٤٩٩٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الْقَارِيِّ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ أَنَّهُ قَالَ: قَدِمَ عَلَى عُمَرَ رَجُلٌ مِنْ قِبَلِ أَبِي مُوسَى، ثُمَّ ذَكَرَ نَحْوَهُ.

4993- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb'in haber verdiğine göre, Malik kendisine Abdurrahman b. Muhammed b. Abdullah b. Abdulkari'den tahdis etmiştir. O babasından, o dedesinden, onun şöyle dediğini rivayet etmiştir: Ebu Musa tarafından gönderilmiş bir adam Ömer'in yanına geldi. Sonra hadisi buna yakın olarak zikretti.

***

İşte Sa'd ve Ebu Musa *radıyallahu anhumâ*'nın, mürtedden tövbe etmesini istemediklerini, buna karşılık Ömer'in ona tövbe teklif etmeyi daha çok sevdiğini görüyoruz. Bunun, tövbe edeceğini ümit ettiğinden dolayı böyle olması ihtimali vardır. Bundan dolayı onlara mürtedi öldürdükleri için herhangi bir ceza vermemiştir. Çünkü onlar, uygulayabilme hakkına sahip olduklarını -imamlarının görüşüne aykırı olsa dahi- gördükleri bir işi yapmışlardır.

٤٩٩٤- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو غَسَّانَ ح.

4994- Bize Fehd tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Gassân tahdis etti, H.

٤٩٩٥- وَحَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَا: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ، قَالَ: ثَنَا عَاصِمُ بْنُ بَهْدَلَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو وَائِلٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ مُغِيرٍ

السَّعْدِيُّ، قَالَ: خَرَجْتُ أَطْلُبُ فَرَسًا لِي بِالسَّحَرِ فَمَرَرْتُ عَلَى مَسْجِدٍ مِنْ مَسَاجِدِ بَنِي حَنِيفَةَ فَسَمِعْتُهُمْ يَشْهَدُونَ أَنَّ مُسَيْلِمَةَ رَسُولُ اللهِ. قَالَ: فَرَجَعْتُ إِلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ، فَذَكَرْتُ لَهُ أَمْرَهُمْ، فَبَعَثَ الشُّرَطَ فَأَخَذُوهُمْ فَجِيءَ بِهِمْ إِلَيْهِ، فَتَابُوا، وَرَجَعُوا عَمَّا قَالُوا، وَقَالُوا: لَا نَعُودُ فَخَلَّى سَبِيلَهُمْ. وَقَدَّمَ رَجُلا مِنْهُمْ يُقَالُ لَهُ: عَبْدُ اللهِ بْنُ النَّوَّاحَةِ، فَضَرَبَ عُنُقَهُ. فَقَالَ النَّاسُ: أَخَذَ قَوْمًا فِي أَمْرٍ وَاحِدٍ، فَخَلَّيْتَ سَبِيلَ بَعْضِهِمْ، وَقَتَلْتَ بَعْضَهُمْ. فَقَالَ: كُنْتُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسًا، فَجَاءَ ابْنُ النَّوَّاحَةِ، وَرَجُلٌ مَعَهُ يُقَالُ لَهُ: حُجْرُ بْنُ وَثَّالٍ وَافِدَيْنِ مِنْ عِنْدِ مُسَيْلِمَةَ. فَقَالَ لَهُمَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَتَشْهَدَانِ أَنِّي رَسُولُ اللهِ؟» فَقَالَا: أَتَشْهَدُ أَنْتَ أَنَّ مُسَيْلِمَةَ رَسُولُ اللهِ؟ فَقَالَ لَهُمَا: «آمَنْتُ بِاللهِ وَبِرَسُولِهِ، لَوْ كُنْتُ قَاتِلاً وَفْدًا لَقَتَلْتُكُمَا». فَلِذَلِكَ قَتَلْتُ هَذَا.

4995- … Bana İbn Mugîr es-Sa'dî tahdis edip dedi ki: Seher vaktinde bir atımı aramak üzere çıkmıştım. Halifeoğulları mescitlerinden birinin yanından geçtim. Onların, Müseylime'nin Allah'ın rasulü olduğuna dair şahitlik ettiklerini duydum.

(İbn Mugîr devamla) dedi ki: Abdullah b. Mesud'un yanına geri döndüm ve ona durumlarını anlattım. Abdullah güvenlik görevlilerini gönderdi. Görevliler onları yakaladılar. Bu yakalananlar Abdullah b. Mesud'un huzuruna getirildiler, tövbe edip söylediklerinden geri döndüler, bir daha da aynı işi tekrarlamayız, dediler. Bunun üzerine onları serbest bıraktı.

Bunların arasından Abdullah b. en-Nevvâha diye bilinen bir adamı öne çıkartıp onun boynunu vurdurdu. Bunun üzerine insanlar: Sen bir kavmi bir kişiyi öldürerek mi cezalandırdın? Onların bir kısmını serbest bıraktın, birisini öldürdün, dediler. Abdullah b. Mesud şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzurunda oturuyordum. İbnu'n-Nevvâha, Hucr b. Vessâl diye anılan bir başka adamla beraber Müseylime'nin yanından elçi olarak gelmişti. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu iki elçiye: ***"Benim Allah'ın Rasulü olduğuma şahitlik ediyor musunuz?"*** diye sordu. Elçiler: Peki, ya sen Müseylime'nin Rasulullah olduğuna şahitlik ediyor musun? dediler. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ikisine de: ***"Ben, Allah'a ve Rasulü'ne iman***

ettim. Eğer elçileri öldüren birisi olsaydım, ikinizi de öldürürdüm” dedi. İşte ben bu kişiyi bundan dolayı öldürdüm.[116]

***

İşte Abdullah b. Mesud *radıyallahu anh*'ın, İbnu'n-Nevvâha'yı öldürdüğünü, onun tövbesini de kabul etmediğini görüyoruz. Çünkü onun huyunun böyle olduğunu biliyordu. Bu kimse, ele geçirildiğinde tövbe etmiş görüntüsü veriyor, serbest bırakıldığında da önceki haline geri dönüyordu.

٤٩٩٦- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْوَاسِطِيُّ، قَالَ: ثَنَا صَالِحُ بْنُ عُمَرَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مُطَرِّفٌ، عَنْ أَبِي الْجَهْمِ، عَنِ الْبَرَاءِ أَنَّ عَلِيًّا بَعَثَهُ إِلَى أَهْلِ النَّهْرَوَانِ، فَدَعَاهُمْ ثَلَاثًا.

4996- … Ebu'l-Cehm'den, onun el-Berâ'dan rivayet ettiğine göre, Ali kendisini Nehrevânlılara (orada toplanıp bir araya gelmiş Haricilere) gönderdi. O da üç (gün veya defa) onları (tövbe etmeye) davet etti.

٤٩٩٧- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ، قَالَ: ثَنَا زَائِدَةُ بْنُ قُدَامَةَ، عَنْ عُمَرَ بْنِ قَيْسٍ الْمَاصِرِيِّ، عَنْ زَيْدِ بْنِ وَهْبٍ، قَالَ: أَقْبَلَ عَلِيٌّ حَتَّى نَزَلَ بِذِي قَارٍ، فَأَرْسَلَ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَبَّاسٍ إِلَى أَهْلِ الْكُوفَةِ فَأَبْطَئُوا عَلَيْهِ ثُمَّ دَعَاهُمْ عَمَّارٌ، فَخَرَجُوا. قَالَ زَيْدٌ: فَكُنْتُ فِيمَنْ خَرَجَ مَعَهُ. قَالَ: فَكَفَّ عَنْ طَلْحَةَ وَالزُّبَيْرِ وَأَصْحَابِهِمْ، وَدَعَاهُمْ حَتَّى بَدَءُوا فَقَاتَلَهُمْ.

4997- … Zeyd b. Vehb şöyle dedi Ali gelip Zu Karr denilen yerde konakladı. Abdullah b. Abbas'ı Kufelilere gönderdi. Onun yanına (teklifini kabul ederek) çıkmakta geciktiler. Daha sonra Ammâr onları davet edince dışarı çıktılar.

Zeyd dedi ki: Ben de onunla birlikte çıkanlar arasında idim.

116 Dârimî, Siyer, 60; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 404.

Zeyd dedi ki: Talha, ez-Zübeyr ve arkadaşlarına dokunmayıp onları (itaate) davet etti. Nihayet onlar başlayınca o da onlarla savaştı.

٤٩٩٨- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا شَرِيكُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنْ جَابِرٍ عَنِ الشَّعْبِيِّ أَنَّ رَجُلا كَانَ نَصْرَانِيًّا فَأَسْلَمَ، ثُمَّ تَنَصَّرَ فَأَتَى بِهِ عَلِيٌّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَ: مَا حَمَلَكَ عَلَى مَا صَنَعْتَ؟ قَالَ: وَجَدْتُ دِينَهُمْ خَيْرًا مِنْ دِينِكُمْ، فَقَالَ لَهُ: مَا تَقُولُ فِي عِيسَى؟ قَالَ: هُوَ رَبِّي، أَوْ هُوَ رَبُّ عَلِيٍّ. فَقَالَ: أُقْتُلُوهُ. فَقَتَلَهُ النَّاسُ. فَقَالَ عَلِيٌّ بَعْدَ ذَلِكَ: إِنْ كُنْتُ لَمُسْتَتِيبُهُ ثَلاثًا، ثُمَّ قَرَأَ ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا ثُمَّ ازْدَادُوا كُفْرًا﴾.

4998- … Cabir'den, onun eş-Şa'bî'den rivayet ettiğine göre, bir adam Hıristiyanken Müslüman oldu sonra tekrar Hıristiyan oldu. Ali *radıyallahu anh*'ın huzuruna getirildi. Ona: Bu yaptığına seni iten ne oldu? diye sordu. O kişi: Onların dinlerinin sizin dininizden hayırlı olduğunu gördüm, dedi. Ali ona: Peki İsa hakkında ne dersin? diye sordu. Adam: O, Rabbimdir -ya da o, Ali'nin Rabbidir- dedi.

Bunun üzerine Ali *radıyallahu anh*: Onu öldürün, dedi. İnsanlar da onu öldürdüler.

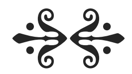
Bundan sonra Ali şöyle dedi: Keşke ona üç defa (üç gün) tövbe etmesini teklif etmiş olsaydım. Sonra da: ***"İman edip sonra küfre sapanları sonra yine iman edenleri sonra kâfir olup sonra da küfürlerini arttırmış olanları Allah affedecek değildir"*** (en-Nisa, 4/137) ayetini okudu.

٤٩٩٩- حَدَّثَنَا اِبْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ، قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ مُعَاذٍ الضَّبِّيُّ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ أَبِي مُعَاوِيَةَ الدُّهْنِيِّ عَنْ أَبِي الطُّفَيْلِ أَنَّ قَوْمًا اِرْتَدُّوا، وَكَانُوا نَصَارَى، فَبَعَثَ إِلَيْهِمْ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ مَعْقِلَ بْنَ قَيْسٍ التَّيْمِيَّ، فَقَالَ لَهُمْ: إِذَا حَكَكْتُ رَأْسِي، فَاقْتُلُوا الْمُقَاتِلَةَ، وَاسْبُوا الذُّرِّيَّةَ. فَأَتَى عَلَى طَائِفَةٍ مِنْهُمْ، فَقَالَ: مَا أَنْتُمْ؟ فَقَالُوا: كُنَّا قَوْمًا نَصَارَى، فَخُيِّرْنَا بَيْنَ الْإِسْلَامِ وَبَيْنَ دِينِنَا، فَاخْتَرْنَا الْإِسْلَامَ، ثُمَّ رَأَيْنَا أَنْ لَا دِينَ

أَفْضَلُ مِنْ دِينِنَا الَّذِي كُنَّا عَلَيْهِ، فَنَحْنُ نَصَارَى. فَحَكَّ رَأْسَهُ، فَقُتِلَتْ الْمُقَاتِلَةُ، وَسُبِيَتْ الذُّرِّيَّةُ. قَالَ عَمَّارٌ: فَأَخْبَرَنِي أَبُو شُعْبَةَ أَنَّ عَلِيًّا أَتَى بِذَرَارِيِّهِمْ، فَقَالَ: مَنْ يَشْتَرِيهِمْ مِنِّي؟ فَقَامَ مَصْقَلَةَ بْنُ هُبَيْرَةَ الشَّيْبَانِيُّ فَاشْتَرَاهُمْ مِنْ عَلِيٍّ بِمِائَةِ أَلْفٍ، فَأَتَاهُ بِخَمْسِينَ أَلْفًا. فَقَالَ عَلِيٌّ: إِنِّي لَا أَقْبَلُ الْمَالَ إِلا كَامِلاً. فَدَفَنَ الْمَالَ فِي دَارِهِ، وَأَعْتَقَهُمْ، وَلَحِقَ بِمُعَاوِيَةَ، فَنَفَّذَ عَلِيٌّ عِتْقَهُمْ.

4999- … Ammâr b. Ebi Muaviye ed-Dühnî'den, onun Ebu't-Tufeyl'den rivayet ettiğine göre, bir topluluk irtidad etmişti. Onlar, önceden Hıristiyan idiler. Ali b. Ebi Talib üzerlerine Ma'kil b. Kays et-Teymî'yi (ve beraberindekileri) gönderip onlara: Başımı kaşıdığım takdirde savaşçılarını öldürün, kadın ve çocuklarını esir alın, dedi. Onlardan bir grup Ali *radıyallahu anh*'ın huzuruna getirilince onlara: Siz nesiniz? diye sordu. Onlar: Biz Hıristiyandık. Müslüman olmak ile dinimiz arasında serbest bırakıldık, Müslüman olmayı tercih ettik. Sonra da önceden kabul ettiğimiz dinimizden daha üstün bir din bulunmadığını gördük. Bu sebeple biz Hristiyanız, dediler.

(Ali) başını kaşıyınca savaşçıları öldürüldü, kadın ve çocukları esir alındı. Ammâr (b. Ebi Muaviye) dedi ki: Ebu Şu'be'nin bana haber verdiğine göre, Ali, kendisine onların kadın ve çocukları getirilince: Bunları benden kim satın alır? diye sordu. Maskala b. Hubeyre eş-Şeybânî kalkıp onları Ali'den yüz bine satın aldı ve ona elli bin getirdi. Ali: Malın tam olmadıkça kabul etmem, dedi. Maskala malı evine gömdü ve onların hepsini hürriyetlerine kavuşturduktan sonra gidip Muaviye'ye katıldı. Ali *radıyallahu anh* da onların hürriyetlerine kavuşturulmasını geçerli kabul etti.

٢- بَابُ مَا يَكُونُ الرَّجُلُ بِهِ مُسْلِمًا

2- KİŞİ NE İLE MÜSLÜMAN OLUR?

٥٠٠٠- حَدَّثَنَا اِبْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ النُّعْمَانَ يُحَدِّثُ عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ اللَّيْثِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَدِيّ بْنِ الْخِيَارِ، عَنِ الْمِقْدَادِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَرَأَيْتَ إِنْ اخْتَلَفْتُ أَنَا وَرَجُلٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ضَرْبَتَيْنِ، فَضَرَبَنِي فَأَبَانَ يَدِي ثُمَّ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلا اللهُ أَقْتُلُهُ أَمْ أَتْرُكُهُ؟ قَالَ: «بَلْ اُتْرُكْهُ». قُلْتُ: وَقَدْ أَبَانَ يَدِي، قَالَ: «نعَمْ، فَإِنْ قَتَلْتَهُ فَأَنْتَ مِثْلُهُ قَبْلَ أَنْ يَقُولَهَا، وَهُوَ بِمَنْزِلَتِك قَبْلَ أَنْ تَقْتُلَهُ».

5000- … el-Mikdâd b. Amr şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasulü! Ben ve müşriklerden bir adam, birbirimize karşılıklı birer darbe vursak, o bana bir darbe vurup elimi koparsa sonra da la ilahe illallah dese ben onu öldüreyim mi, bırakayım mı? dedim. Allah Rasulü: ***"Hayır, ona dokunma"*** dedi. Ben: Elimi koparmıştı, deyince şöyle buyurdu: ***"Evet, onu öldürecek olursan onun o sözü söylemeden önceki haline sen düşersin, o da senin onu öldürmeden önceki haline geçer."***[117]

117 Buhârî, Diyât, 1, Megâzî, 12; Müslim, Îmân, 155; Ebu Davud, Cihâd, 95.

٥٠٠١- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ بَكْرٍ، قَالَ: ثَنَا حَاتِمُ بْنُ أَبِي صَغِيرَةَ، عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ عَمْرِو بْنِ أَوْسٍ، أَخْبَرَهُ أَنَّ أَبَاهُ أَوْسًا، قَالَ: إِنَّا لَقُعُودٌ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الصُّفَّةِ، وَهُوَ يَقُصُّ عَلَيْنَا، وَيُذَكِّرُنَا إِذْ أَتَاهُ رَجُلٌ فَسَارَّهُ، فَقَالَ: «اِذْهَبُوا فَاقْتُلُوهُ». فَلَمَّا وَلَّى الرَّجُلُ، دَعَاهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «أَمَّا تَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ؟» فَقَالَ الرَّجُلُ: نَعَمْ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اِذْهَبُوا فَخَلُّوا سَبِيلَهُ فَإِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ، ثُمَّ يَحْرُمُ دِمَاؤُهُمْ وَأَمْوَالُهُمْ إِلا بِحَقِّهَا».

5001- … Bize Hâtim b. Ebi Sagîra, en-Numan b. Amr b. Evs'ten, onun kendisine şunu haber verdiğini tahdis etti: Babası Evs şöyle demiştir: Biz Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanında Suffe'de oturuyor, o da bize kıssa anlatıp öğüt veriyorken bir adam gelip ona gizlice bir şeyler söyledi. Bunun üzerine (Allah Rasulü): ***"Gidin ve onu öldürün"*** dedi.

Adam arkasını dönüp gidince Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onu çağırarak: ***"Sen Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına şahitlik etmiyor musun?"*** diye sordu. Adam: Evet (ediyorum) deyince Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Haydi, gidin ve onu serbest bırakın. Çünkü ben insanlarla Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına şahitlik edinceye kadar savaşmakla emrolundum. Bundan sonra ise -onun (o şehadetin) hakkı ile olması hali dışında- canları ve malları haram bilinir."***[118]

٥٠٠٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا اِبْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلا اللهُ فَمَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ، عَصَمَ مِنِّي مَالَهُ وَنَفْسَهُ إِلا بِحَقِّهِ، وَحِسَابُهُ عَلَى اللهِ».

118 Hadisi buna yakın olarak: Nesâî, Tahrîmu'd-Dem, 1; İbn Mâce, Fiten, 1; Dârimî, Siyer, 10; Malik, Sefer, 84.

5002- … Bize Said b. el-Müseyyeb'in tahdis ettiğine göre, Ebu Hureyre kendisine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu haber vermiştir: ***"Ben insanlarla la ilahe illallah deyinceye kadar savaşmakla emrolundum. La ilahe illallah diyen kimse malını ve canını benden korumuş olur. Onun hakkı ile olması hali müstesnadır, hesabı da Allah'a aittir."***[119]

٥٠٠٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5003- … Ebu'z-Zinâd'dan, o el-A'rec'den, o Ebu Hureyre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٠٠٤- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ يَزِيدَ بْنَ هَارُونَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5004- … Ebu Seleme'den, o Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٠٠٥- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا يَعْلَى بْنُ عُبَيْدٍ، قَالَ: ثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ أَبِي سُفْيَانَ، عَنْ جَابِرٍ، وَعَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5005- … Ebu Süfyan'dan, o Cabir ve Ebu Salih'ten, ikisi Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٠٠٦- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ عَجْلَانَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي يُحَدِّثُ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

119 Buhârî, İ'tisâm, 2, Cihâd, 102, İstitâbe, 3; Müslim, Îmân, 32, 33; Tirmizî, Îmân, 1; Nesâî, Cihâd, 1, Tahrîmu'd-Dem, 1.

5006- … Bize İbn Aclân tahdis edip dedi ki: Ben babamı Ebu Hureyre'den tahdis ederken dinledim. O, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٠٠٧- حَدَّثَنَا اِبْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5007- … İbn Cüreyc'den, o Ebu'z-Zübeyr'den, o Cabir'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları: La ilahe illallah diyen kimsenin bununla Müslüman olacağını, Müslümanların haklarına sahip olup Müslümanların üzerindeki yükümlülüklerle yükümlü tutulacağını kabul etmiş ve bu kanaatine bu rivayetleri delil göstermiştir.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek bu görüş sahiplerine şöyle demişlerdir: Bu hadiste lehinize bir delil yoktur. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, tevhid inancını kabul etmeyen bir topluluk ile savaşıyordu. Bu sebeple onlardan herhangi bir kimse tevhid inancını kabul ettiğinde bununla kendisi ile savaşılmasına sebep olan dini terk edip ondan çıkmış olduğu anlaşılıyordu. Fakat yine bununla, İslam'a mı girdiği yoksa Yüce Allah'ı bir kabul eden bir başka dine mi girip bu dinlerin inkâr edilmesine karşı çıktığı ve bunun dışında Allah'ı bir kabul etmekle birlikte o din mensuplarının kâfir olduğu diğer şekilleri mi reddettiği bilinmemektedir.

Bu sebeple böylelerinin hükmü, onlara karşı savaşan kimseler için savaşmanın gereğine dair delil ortaya konuluncaya kadar ortada böyle bir şüphe varsa onlarla savaşılmaması şeklindedir. İşte bu sebeple Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* la ilahe illallah dedikleri için onlarla savaşmamıştır.

Onların dışında kalan Yahudilere gelince; biz, onların Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına şahitlik etmekle birlikte Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i inkâr ettiklerini görüyoruz.

Dolayısıyla onlar, eğer Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i inkâr ediyorlarsa tevhit inancını kabul etmekle Müslüman olmazlar. Onların, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i kabul ettikleri takdirde bununla Yahudilikten

çıktıkları anlaşılır. Fakat bununla birlikte bu suretle onların İslam'a girdikleri de bilinemez. Çünkü onlar, Muhammed Allah'ın yalnızca Araplara gönderdiği Rasulü'dür diyenlerin inançlarını kabul etmiş de olabilirler.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de Ali b. Ebi Talib'i ahalisi Yahudi olan Hayber'e gönderdiğinde şu rivayette nakledildiği üzere şöyle emir vermişti:

٥٠٠٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا دَفَعَ الرَّايَةَ إِلَى عَلِيٍّ حِينَ وَجَّهَهُ إِلَى خَيْبَرَ قَالَ: «امْضِ وَلَا تَلْتَفِتْ، حَتَّى يَفْتَحَ اللّٰهُ عَلَيْكَ». فَسَارَ عَلِيٌّ شَيْئًا ثُمَّ وَقَفَ وَلَمْ يَلْتَفِتْ فَصَرَخَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ عَلَى مَاذَا أُقَاتِلُ؟ قَالَ: «قَاتِلْهُمْ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللّٰهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ فَقَدْ مَنَعُوا مِنْكَ دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلا بِحَقِّهَا وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللّٰهِ».

5008- … Süheyl b. Ebi Salih'ten, o babasından, onun Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Ali *radıyallahu anh*'ı Hayber'e gönderdiği sırada ona sancağı teslim ettiğinde: ***"Git ve Allah sana zafer nasip edinceye kadar arkana dönüp bakma"*** dedi.

Ali biraz yürüdükten sonra durdu. Arkasına bakmadan yüksek sesle: Ey Allah'ın Rasulü! (Onlarla) ne üzere savaşayım? diye sordu. Allah Rasulü şöyle buyurdu: ***"Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, Muhammed'in Allah'ın Rasulü olduğuna şehadet getirinceye kadar onlarla savaş. Bunu yaptıkları takdirde canlarını ve mallarını sana karşı korumuş olurlar. Onun hakkı ile olması müstesna, hesapları ise Allah'a aittir."***[120]

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte bu hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in onlara, Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına şahitlik etseler dahi Muhammed'in de Allah'ın Rasulü olduğuna şehadet edinceye kadar onlarla savaşmasını mubah kılmış olduğunu görüyoruz. Çünkü onlar tevhit inancını

120 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 384.

kabul etmekle birlikte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i kabul etmiyorlardı. Bu sebeple Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Ali *radıyallahu anh*'a kendileri ile savaşılmasına sebep olan Yahudilikten çıktıklarını bilinceye kadar onlarla savaşmayı emretti. Nitekim putlara tapanlarla da onların kendileri ile savaşılmasına sebep olan dinden çıktıkları bilininceye kadar savaşmakla emrolunmuştur.

Aynı şekilde Yahudilerin, Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığını, Muhammed'in de Allah'ın Rasulü olduğunu ikrar etmeleri de Müslüman olmalarını gerektirmemektedir.

Ancak Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, bunu söyledikleri takdirde onlarla savaşmamayı emretmiştir. Çünkü onlar, bu ikrarları ile İslam'a girmeyi de İslam'dan başkasına girmeyi de kastetmiş olabilirler. Bu sebeple bu ikrarları ile neyi kastettikleri bilininceye kadar onlarla savaşmaktan uzak durmayı emretmiştir. Nitekim bundan önce müşrik Arapların hükmüyle alakalı olarak sözünü ettiğimiz husus da bu şekildedir.

Yahudiler, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelip onun nübüvvetini ikrar ve kabul ettikleri halde İslam'a girmediler. Fakat Allah Rasulü, İslam'a girmeyi kabul etmedikleri için onlarla savaşmadı. Çünkü onlar, huzurunda bu ikrarı yapmakla Müslüman olmuyorlardı.

٥٠٠٩- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ، وَأَبُو أُمَيَّةَ، وَأَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ، وَعَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُعَاوِيَةَ، قَالُوا: حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ. ح

5009- … Bize Ebu'l-Velîd tahdis etti, H.

٥٠١٠- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ. ح

5010- … Bize Ebu Davud tahdis etti, H.

٥٠١١- وَحَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ، قَالَ ثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ. ح

5011- … Bize Haccâc b. Muhammed tahdis etti, H.

٥٠١٢- وَحَدَّثَنَا اِبْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَلَمَةَ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَسَّالٍ أَنَّ يَهُودِيًّا قَالَ لِصَاحِبِهِ: تَعَالَ نَسْأَلْ هَذَا النَّبِيَّ. فَقَالَ لَهُ الْآخَرُ: لَا تَقُلْ لَهُ نَبِيٌّ، فَإِنَّهُ إِنْ سَمِعَهَا صَارَتْ لَهُ أَرْبَعَةُ أَعْيُنٌ. فَأَتَاهُ فَسَأَلَهُ عَنْ هَذِهِ الْآيَةِ: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى تِسْعَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ﴾ فَقَالَ: «لَا تُشْرِكُوا بِاللهِ شَيْئًا، وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللهُ إِلا بِالْحَقِّ، وَلَا تَسْرِقُوا، وَلَا تَزْنُوا، وَلَا تَسْحَرُوا، وَلَا تَأْكُلُوا الرِّبَا، وَلَا تَمْشُوا بِبَرِيءٍ إِلَى سُلْطَانٍ لِيَقْتُلَهُ، وَلَا تَقْذِفُوا الْمُحْصَنَةَ، وَلَا تَفِرُّوا مِنَ الزَّحْفِ، وَعَلَيْكُمْ خَاصَّةَ الْيَهُودِ، أَنْ لَا تَعْدُوا فِي السَّبْتِ». قَالَ: فَقَبَّلُوا يَدَهُ، وَقَالُوا: نَشْهَدُ أَنَّكَ نَبِيٌّ، قَالَ: «فَمَا يَمْنَعُكُمْ أَنْ تَتْبَعُونِي؟» قَالُوا: إِنَّ دَاوُدَ دَعَا أَنْ لَا يَزَالَ فِي ذُرِّيَّتِهِ نَبِيٌّ، وَإِنَّا نَخْشَى إِنْ اِتَّبَعْنَاكَ، أَنْ تَقْتُلَنَا الْيَهُودُ.

5012- ... Abdullah b. Seleme'den, o Safvân b. Assâl'dan rivayet ettiğine göre, bir Yahudi, arkadaşına: Gel de şu peygambere soru soralım, dedi. Diğeri: Sen onun için nebi deme. Çünkü o bunu işitecek olursa onun dört tane gözü olmuş olur, dedi. Yahudi Hz. Peygamber'in yanına gidip ona: ***"Musa'ya dokuz apaçık ayet (belge, mucize) vermişti"*** (el-İsra, 17/101) ayeti hakkında sordu sordu. Allah Rasulü şöyle buyurdu: ***"Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayın. Hak ile olması dışında Allah'ın haram kıldığı canı öldürmeyin. Hırsızlık yapmayın, zina etmeyin. Sihir yapmayın, faiz yemeyin. Suçsuz bir kimseyi bir hâkim ya da bir yöneticiye öldürsün diye alıp götürmeyin. İffetli olan kadına iftirada bulunmayın. Savaştan kaçmayın ve size özel olmak üzere ey Yahudiler Cumartesi hususunda haddi aşmayın."***

(Safvân) dedi ki: Hemen elini öptüler ve: Senin bir nebi olduğuna şahadet ederiz, dediler. Allah Rasulü: ***"O halde sizin bana uymanıza engel olan nedir?"*** diye sordu. Onlar: Davud her zaman soyundan bir nebi gelsin diye dua etmişti. Bizler ise sana uyduğumuz takdirde Yahudilerin bizi öldüreceğinden korkuyoruz, dediler.[121]

***

121 Tirmizî, İsti'zân, 33, Tefsîru sure 17 (15); Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 239, 240.

Ebu Cafer dedi ki: İşte bu hadis, Yahudilerin, Yüce Allah'ı bir kabul etmekle birlikte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in nübüvvetini de ikrar ve kabul ettiklerini göstermektedir. Bununla birlikte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Müslümanların ikrar ve kabul ettikleri her şeyi ikrar ve kabul edinceye kadar onlarla savaşmıştır.

İşte bu, onların, bu sözleri söylemekle Müslüman olmadıklarına delil olmakla birlikte İslam'ın ancak İslam'a girmeye ve diğer dinleri terk etmeye delil olabilecek anlamlı ifadelerle gerçekleşeceği de sabit olmaktadır.

Enes b. Malik *radıyallahu anh* yolu ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den buna delil olacak rivayet nakledilmiştir.

٥٠١٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا اِبْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، عَنْ حُمَيْدٍ الطَّوِيلِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ، حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، فَإِذَا شَهِدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، وَصَلَّوْا صَلَاتَنَا، وَاسْتَقْبَلُوا قِبْلَتَنَا، وَأَكَلُوا ذَبِيحَتَنَا، حَرُمَتْ عَلَيْنَا دِمَاؤُهُمْ وَأَمْوَالُهُمْ إِلا بِحَقِّهَا، لَهُمْ مَا لِلْمُسْلِمِينَ، وَعَلَيْهِمْ مَا عَلَيْهِمْ».

5013- … Humeyd et-Tavîl'den, onun Enes b. Malik'ten rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, Muhammed'in Allah'ın Rasulü olduğuna şehadet edinceye kadar insanlarla savaşmakla emrolundum. Eğer Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, Muhammed'in de Allah'ın Rasulü olduğuna şehadet edip bizim kıldığımız namazı kılar, yöneldiğimiz kıbleye yönelir, kestiğimizi yerlerse bu takdirde canları da malları da bize haram olur. Onun hakkı ile olması müstesna. Müslümanların lehine olanlar onların da lehinedir, Müslümanların aleyhine olanlar onların da aleyhinedir."***[122]

***

122 Hadis çeşitli yol ve senetlerle rivayet edilmiştir: Buhârî, Îmân, 17, Zekât, 1, Salât, 28, İstitâbetu'l-Murteddîn, 3, İ'tisâm, 2, 28; Müslim, Îmân, 32; Ebu Davud, Zekât, 1; Cihâd, 95; Tirmizî, Îmân, 1, 2, Tefsir, 88. sure; Müslim, Zekât, 3, Îmân, 15, Cihâd, 1, Tahrîmu'd-Dem, 1; İbn Mâce, Mukaddime, 9, Fiten, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 11, 78, 2, 314, 245, 377…

Ebu Cafer dedi ki: İşte bu hadiste sözü edilenler, kâfirlerin kanlarının ne ile haram olacağını ve onların ne ile Müslüman olacaklarını göstermektedir. Çünkü bu, küfür olan bütün dinleri terk edip onları inkâr etmek demektir.

Özellikle bundan dolayı kendisiyle savaşmadığımız tevhid inancından ibaret olan birinci hususta, bunu söyleyen kimsenin Müslüman olmayı mı yoksa başka bir şeyi mi kastettiğini öğreninceye kadar bekleriz. Böylelikle bu rivayetler sahih olarak anlaşılmış, birbirleriyle çelişmemiş olur.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şu hadiste buyurduğu gibi, kâfir kimse, Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, Muhammed'in Allah'ın Rasulü olduğuna şehadet getirmedikçe, İslam'ın dışındaki bütün dinleri reddedip onlardan uzak kalmadıkça Müslüman olmaz ve onun lehine ve aleyhine İslam'ın hükümleri tahakkuk etmez.

٥٠١٤- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: ثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، قَالَ: ثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو مَالِكٍ سَعْدُ بْنُ طَارِقِ بْنِ أَشْيَمَ عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا: لَا إِلَهَ إِلا اللهُ، وَيَتْرُكُوا مَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللهِ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ، حَرُمَتْ عَلَيَّ دِمَاؤُهُمْ وَأَمْوَالُهُمْ إِلا بِحَقِّهَا، وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللهِ تَعَالَى».

5014- … Bize Ebu Malik Sa'd b. Târık b. Eşyem, babasından, onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"La ilahe illallah deyinceye, Allah'tan başka ibadet ettikleri şeyleri terk edinceye kadar insanlarla savaşmakla emrolundum. Bunu yaptıkları takdirde kanları ve malları -onun hakkı ile olması müstesna- bana haram olur, hesapları ise Yüce Allah'a aittir."***[123]

٥٠١٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ بَكْرٍ، قَالَ: ثَنَا بَهْزُ بْنُ حَكِيمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَا آيَةُ الْإِسْلَامِ؟ قَالَ: «أَنْ تَقُولَ أَسْلَمْتُ وَجْهِي لِلَّهِ، وَتَخَلَّيْتُ، وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتُفَارِقَ الْمُشْرِكِينَ إِلَى الْمُسْلِمِينَ».

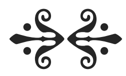
123 5013 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

5015- … Bize Behz b. Hakîm, babasından tahdis etti. O dedesinden, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ey Allah'ın Rasulü! İslam'ın alameti nedir? diye sordum. O: ***"Ben kendimi Allah'a teslim edip (onun dışındaki her mabuddan) uzaklaştım demen, namazı dosdoğru kılman, zekâtı vermen ve müşriklerden ayrılıp Müslümanlara katılmandır"*** buyurdu.[124]

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, kendisine İslam'ın alametine dair soru sorulunca Muaviye b. Hayde'ye: ***"Kendimi Allah'a teslim ettim ve (onun dışındaki her mabuddan) uzaklaştım deyip namazı dosdoğru kılman, zekâtı vermen, müşrikleri bırakıp Müslümanlara katılmandır"*** diye cevap verdiğine, terk edip uzaklaşmak ise bütün dinleri terk edip Allah'a yönelmek olduğuna göre, bununla, İslam'ın dışındaki her türlü inançtan uzaklaşmayan kimsenin sadece bu kadarıyla İslam'a girdiğinin bilinmeyeceği de sabit olmaktadır.

İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

124 Nesâî, Zekât, 1, 73; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 4, 5.

٣- بَابُ بُلُوغِ الصَّبِيِّ بِدُونِ الِاحْتِلَامِ فَيَكُونُ بِهِ فِي مَعْنَى الْبَالِغِينَ فِي سُهْمَانِ الرِّجَالِ، وَفِي حِلِّ قَتْلِهِ فِي دَارِ الْحَرْبِ إِنْ كَانَ حَرْبِيًّا

3- KÜÇÜK ÇOCUĞUN İHTİLAM OLMANIN DIŞINDA BALİĞ OLDUĞU (HANGİ YOLLA ANLAŞILIR?) VE BÖYLELİKLE BU KİMSE, ERKEKLERE VERİLEN PAY HUSUSUNDA VE DARU'L-HARB'TE EĞER HARBİ İSE ÖLDÜRÜLMESİNİN HELAL OLMASI BAKIMINDAN BULUĞA ERMİŞ KİMSELER GİBİ DEĞERLENDİRİLİR

٥٠١٦- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ صَالِحٍ التَّمَّارُ، عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّ سَعْدَ بْنَ مُعَاذٍ، حَكَمَ عَلَى بَنِي قُرَيْظَةَ أَنْ يُقَتَّلَ مِنْهُمْ مَنْ جَرَتْ عَلَيْهِ الْمُوسَى وَأَنْ يُقَسِّمَ أَمْوَالَهُمْ وَذَرَارِيَّهُمْ. فَذُكِرَ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: «لَقَدْ حَكَمَ فِيهِمْ بِحُكْمِ اللهِ الَّذِي حَكَمَ بِهِ مِنْ فَوْقِ سَبْعِ سَمَاوَاتٍ».

5016- … Sa'd b. İbrahim'den, o Âmir b. Sa'd'dan, onun, babasından rivayet ettiğine göre, (babası) Sa'd b. Muâz, Kureyzaoğulları hakkında araların-

da (etek tıraşı olmak için) ustura kullanmış kimselerin öldürülmesi, mallarının, kadın ve çocuklarının (esir alınarak) paylaştırılması hükmünü verdi.

Onun bu hükmü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e zikredilince: ***"Onlar hakkında Allah'ın yedi semanın üstünden vermiş olduğu hüküm ile hüküm verdi"*** buyurdu.[125]

٥٠١٧- حَدَّثَنَا يُونُس، قَالَ: أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ عَطِيَّةَ، رَجُلٍ مِنْ بَنِي قُرَيْظَةَ، أَخْبَرَهُ أَنَّ أَصْحَابَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ جَرَّدُوهُ يَوْمَ قُرَيْظَةَ، فَلَمْ يَرَوْا الْمُوسَى جَرَتْ عَلَى شَعْرِهِ، يُرِيدُ عَانَتَهُ، فَتَرَكُوهُ مِنَ الْقَتْلِ.

5017- … Atiyye'den, onun Kureyzaoğullarından bir adamdan kendisine haber verdiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sahabileri, Kureyza günü onun elbiselerini üzerinden çıkarttıklarında usturanın tüylerinin üzerinden -eteğini kastetmektedir- geçmediğini görmeleri üzerine onu öldürmeyip bıraktılar.

٥٠١٨- حَدَّثَنَا يُونُس، قَالَ: أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ عَطِيَّةَ الْقُرَظِيِّ، قَالَ: كُنْتُ غُلَامًا يَوْمَ حَكَمَ سَعْدُ بْنُ مُعَاذٍ فِي بَنِي قُرَيْظَةَ أَنْ يُقْتَلَ مُقَاتِلُهُمْ، وَتُسْبَى ذَرَارِيُّهُمْ فَشَكُّوا فِيَّ، فَلَمْ يَجِدُونِي نَابِتَ الشَّعْرِ فَهَا أَنَا بَيْنَ أَظْهُرِكُمْ.

5018- … Atiyye el-Kurazî şöyle dedi: Sa'd b. Muâz'ın Kureyzaoğulları hakkında savaşçılarının öldürülmesi, kadın ve çocuklarının esir edilmesi şeklinde hüküm verdiği gün ben bir çocuktum. Hakkımda (buluğa erip ermediğime dair) şüphe ettiler. Benim tüylerimin bitmemiş olduğunu gördüler. İşte bu sebeple ben şimdi aranızdayım.

٥٠١٩- حَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ عَطِيَّةَ مِثْلَهُ.

125 Buhârî, Cihâd, 168, Megâzî, 30, Menâkıbu'l-Ensâr, 12; Müslim, Cihâd, 65; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 22, VI, 142.

5019- … Bize Ubeydullah b. Amr, Abdulmelik b. Umeyr'den tahdis etti. O Atiyye'den aynısını rivayet etti.

٥٠٢٠- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَطِيَّةُ الْقُرَظِيّ فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

5020- … Bize Süfyan, Abdulmelik b. Umeyr'den tahdis etti. Abdulmelik dedi ki: Bana Atiyye el-Kurazî tahdis etti. O, hadisi aynen zikretti.

٥٠٢١- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ عَطِيَّةَ، نَحْوَهُ.

5021- … Mücahid'den, o Atiyye'den hadisi buna yakın olarak rivayet etti.

٥٠٢٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عُمَيْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَطِيَّةُ، فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

5022- … … Bize Abdulmelik b. Umeyr haber verip dedi ki: Bana Atiyye tahdis etti. O, hadisi aynen zikretti.

٥٠٢٣- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ. ح

5023- Bize Rabi' el-Müezzin tahdis edip dedi ki: Bize Esed tahdis etti, H.

٥٠٢٤- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ. ح

5024- Bize Muhammed b. Huzeyme de tahdis edip dedi ki: Bize Haccâc tahdis etti, H.

٥٠٢٥- وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، قَالُوا: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الْخِطْمِيِّ عَنْ عُمَارَةَ بْنِ خُزَيْمَةَ، عَنْ كَثِيرِ بْنِ السَّائِبِ، قَالَ:

حَدَّثَنِي أَبْنَاءُ قُرَيْظَةَ أَنَّهُمْ عُرِضُوا عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ قُرَيْظَةَ فَمَنْ كَانَ مُحْتَلِمًا أَوْ نَبَتَتْ عَانَتُهُ قُتِلَ، وَمَنْ لَمْ يَكُنْ اِحْتَلَمَ أَوْ لَمْ تَنْبُتْ عَانَتُهُ تُرِكَ.

5025- Bize Ahmed b. Davud tahdis edip dedi ki: Bize Süleyman b. Harb tahdis etti. (Esed ve Haccâc ile birlikte) dediler ki: Bize Hammâd b. Seleme, Ebu Cafer el-Hıtmî'den tahdis etti. O Umâre b. Huzeyme'den, o Kesîr b. es-Sâib'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bana Kureyza çocuklarının haber verdiklerine göre, onlar, Kureyza günü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gösterildiler. Aralarından ihtilam olmuş ya da etek tüyleri bitmiş olanlar öldürüldüler. İhtilam olmamış ya da etek tüyü bitmemiş olanlar da bırakıldılar.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları, bu rivayetler doğrultusunda kanaat sahibi olmuş ve: Herhangi bir kimse hakkında ihtilam olmadıkça ya da eteğinde tüy bitmedikçe büluğa ermiş olduğuna dair hüküm verilmez, demiştir. Yine bu konuda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sonra gelen ashabından nakledilmiş şu rivayetlerden de söz etmişlerdir:

٥٠٢٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا اِبْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عُمَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ أَسْلَمَ مَوْلَى عُمَرَ، قَالَ: كَتَبَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ إِلَى أُمَرَاءِ الْأَجْنَادِ أَنْ لَا تَضْرِبُوا الْجِزْيَةَ إِلا عَلَى مَنْ جَرَتْ عَلَيْهِ الْمُوسَى.

5026- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verip dedi ki: Bana Ömer b. Muhammed, Nâfi'den tahdis etti. O Ömer'in azatlısı Eslem'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh* ordu komutanlarına: "Üzerinden (etek tıraşı olurken) ustura geçmiş olan kimselerin dışındakilere cizye koymayın" diye yazdı.

٥٠٢٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا الْحَجَّاجُ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَيُّوبُ، وَعُبَيْدُ اللهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ أَسْلَمَ، عَنْ عُمَرَ مِثْلَهُ.

5027- … Bize Eyyub ve Ubeydullah Nâfi'den haber verdiler. O Eslem'den, o Ömer'den aynısını rivayet etti.

٥٠٢٨- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي حُصَيْنٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ أَبِيهِ أَحْسِبُهُ قَالَ: إِنَّ عُثْمَانَ أُتِيَ بِغُلَامٍ قَدْ سَرَقَ، فَقَالَ: اُنْظُرُوا، أَخْضَرَّ مِيزَرُهُ؟ فَإِنْ كَانَ قَدْ اخْضَرَّ فَاقْطَعُوهُ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ اخْضَرَّ فَلَا تَقْطَعُوهُ.

5028- … Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr'den, o babasından, zannederim onun şöyle dediğini rivayet etti: Osman'a hırsızlık yapmış bir çocuk getirildi. Osman: "Eteğinde tüy bitmiş mi bakın. Eğer tüyü bitmişse elini kesin. Şayet tüyü bitmemişse elini kesmeyin" dedi.

٥٠٢٩- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي حَرْمَلَةُ بْنُ عِمْرَانَ التُّجِيبِيُّ، أَنَّ تَمِيمَ بْنَ فَرْعٍ الْفِهْرِيُّ حَدَّثَهُ أَنَّهُ كَانَ فِي الْجَيْشِ الَّتِي فَتَحُوا الْإِسْكَنْدَرِيَّةَ فِي الْمَرَّةِ الْأَخِيرَةِ، فَلَمْ يَقْسِمْ لِي عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ مِنَ الْفَيْءِ شَيْئًا، وَقَالَ: غُلَامٌ لَمْ يَحْتَلِمْ. حَتَّى كَادَ يَكُونُ بَيْنَ قَوْمِي وَبَيْنَ نَاسٍ مِنْ قُرَيْشٍ فِي ذَلِكَ ثَائِرَةٌ. فَقَالَ الْقَوْمُ: فِيكُمْ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَلُوهُمْ، فَسَأَلُوا أَبَا نَضْرَةَ الْغِفَارِيَّ، وَعُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ الْجُهَنِيُّ، صَاحِبَيْ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَا: اُنْظُرُوا فَإِنْ كَانَ قَدْ أَنْبَتَ الشَّعْرُ، فَاقْسِمُوا لَهُ. قَالَ: فَنَظَرَ إِلَيَّ بَعْضُ الْقَوْمِ، فَإِذَا أَنَا قَدْ أَنْبَتُّ، فَقَسَمَ لِي.

5029- … Bana Harmele b. İmrân et-Tucîbî'nin tahdis ettiğine göre, Temîm b. Fer' el-Fihrî kendisine şunu tahdis etmiştir: Son defada İskenderiye'yi fetheden orduda idim. Amr b. el-As ganimetten bana hiçbir pay ayırmadı ve: Bu, büluğa ermemiş bir çocuktur, dedi. İş o kadar ileri gitti ki benim kavmim ile Kureyş'ten bazı kimseler arasında bundan dolayı nerdeyse kavga çıkacaktı. Orada bulunanlar: Aranızda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından kimseler de vardır. Onlara sorun, dediler. Bunun üzerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından olan Ebu Nadra el-Gıfârî ile Ukbe b. Âmir el-Cühenî'ye sordular. Her ikisi de: "Bakın, eğer eteğinde tüy bitmişse ona pay verin" dedi.

(Temîm) dedi ki: Bazıları gelip benim eteğime baktı. Tüylerimin bitmiş olduğunu görmeleri üzerine bana da pay verildi.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Evet, bu iki özellikle büluğ gerçekleşebildiği gibi üçüncü bir husus ile de büluğun gerçekleştiği anlaşılabilir. O da çocuğun onbeş yaşını doldurmakla birlikte ihtilam olmaması ve tüyünün bitmemesi halidir. İşte bununla da o kimse büluğa ermiş kimse hükmündedir. Bu görüş sahipleri buna şu rivayetleri delil göstermişlerdir:

٥٠٣٠- حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ، قَالَ: ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ الضَّرِيرُ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: عُرِضْتُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ أُحُدٍ، وَأَنَا ابْنُ أَرْبَعَ عَشْرَةَ سَنَةً، فَلَمْ يُجِزْنِي فِي الْمُقَاتَلَةِ، وَعُرِضْتُ عَلَيْهِ يَوْمَ الْخَنْدَقِ، وَأَنَا ابْنُ خَمْسَ عَشْرَةَ سَنَةً، فَأَجَازَنِي فِي الْمُقَاتَلَةِ. قَالَ نَافِعٌ: فَحَدَّثْتُ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ بِهَذَا الْحَدِيثِ، فَقَالَ: هَذَا أَشْبَهُ لِلْحَدِّ بَيْنَ الذَّرَارِيِّ، وَالْمُقَاتَلَةِ، فَأَمَرَ أُمَرَاءَ الْأَجْنَادِ أَنْ يُفْرَضَ لِمَنْ كَانَ فِي أَقَلَّ مِنْ خَمْسَ عَشْرَةَ سَنَةً فِي الذُّرِّيَّةِ، وَمَنْ كَانَ فِي خَمْسَ عَشْرَةَ سَنَةً، فِي الْمُقَاتَلَةِ.

5030- … Ubeydullah b. Amr'dan, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ben ondört yaşında iken Uhud günü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e takdim edildim. Savaşa katılmama izin vermedi. Hendek günü ben onbeş yaşında iken yine ona takdim edildim, bu sefer savaşa katılmama izin verdi.

Nâfi dedi ki: Ben Ömer b. Abdulaziz'e bu hadisi nakledince o şöyle dedi: Çocuklarla savaşçıları birbirinden ayırt etmede sınır olmaya en uygun budur. Sonra ordu kumandanlarına onbeş yaşından küçük olanlara çocuk payı, onbeş yaşında olan kimselere de savaşçı payı verilmesini emretti.[126]

٥٠٣١- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ، قَالَ: ثَنَا أَبِي، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ أَبِي يُوسُفَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5031- Bize Süleyman b. Şuayb tahdis edip dedi ki: Bize babam, Yakub b.

126 Tirmizî, Cihâd, 32; İbn Mâce, Hudûd, 4.

İbrahim Ebu Yusuf'tan tahdis etti. O, Ubeydullah'tan senedi ile rivayeti aynen zikretti.

٥٠٣٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا اِبْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ وَلَمْ يَذْكُرْ مَا فِيهِ مِنْ قَوْلِ نَافِعٍ فَحَدَّثْتُ بِذَلِكَ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ إِلَى آخِرِ الْحَدِيثِ.

5032- … Bize İbnu'l-Mubarek, Ubeydullah'tan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti. Ancak bu rivayetinde Nâfi'in: "Ben bunu Ömer b. Abdulaziz'e naklettim…" sözünden itibaren hadisin geri kalan kısmını zikretmedi.

***

Bu görüş sahipleri şöyle derler: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, İbn Ömer'e onbeş yaşında iken savaşa katılma izni verip bundan daha aşağı yaşta iken onu geri çevirdiğine göre, bununla onbeş yaşın hükmünün, bütün hükümleri bakımından büluğa ermiş kimsenin hükmü gibi olduğu, yaşı bundan daha küçük olan kimsenin ise, bütün hükümlerinde büluğa ermemiş kimsenin hükmünde olduğu sabit olmaktadır. Ancak bundan, daha evvel büluğdan önceki iki belirtiden herhangi birisi ile ortaya çıkmış olanlar istisna edilir.

Bu görüş sahibi kimseler şöyle derler: Yine bu hususu Ömer b. Abdulaziz'in ölçü olarak kabul etmiş olması ve bu hadisi buna göre yorumlaması da bu kanaati pekiştirmektedir.

İşte Ebu Yusuf'un ve ashabımızdan (Hanefi mezhebine mensup âlimlerimizden) bir topluluğun görüşü budur. Ancak Muhammed b. el-Hasen etekte tüyün bitmiş olmasını büluğa delil olarak kabul etmiyordu.

Diğer taraftan Ebu Hanife de onbeş yaşını doldurduğu halde ihtilam olmayan ve etek tüyü de bitmemiş kimseyi ondokuz yaşını geçmedikçe ihtilama ermiş kimseler gibi değerlendirmiyordu. Bana Süleyman b. Şuayb'ın, babasından, onun da Muhammed b. el-Hasen'den tahdis ettiğine göre, onun kanaati bu idi.

Bununla birlikte ondan buna muhalif kanaatte olduğu da rivayet edilmiştir:

٥٠٣٣- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ أَبِي عِمْرَانَ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سِمَاعَةَ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا يُوسُفَ يَقُولُ: قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ: إِذَا أَتَتْ عَلَيْهِ ثَمَانِي عَشْرَةَ سَنَةً، فَقَدْ صَارَ بِذَلِكَ فِي أَحْكَامِ الرِّجَالِ.

5033- Bize Ahmed b. Ebi İmrân tahdis edip dedi ki: Bize Muhammed b. Simâa tahdis edip dedi ki: Ebu Yusuf'u şöyle derken dinledim: Ebu Hanife şöyle dedi: "Çocuk, onsekiz yaşına girdiğinde erkeklerin hükmüne girmiş olur."

***

Ondan rivayette bulunanların hiçbiri, kız çocuğu hakkında bu iki rivayette de onyedi yaşını geçtikten sonra artık bu yolla hayız olmuş gibi değerlendirileceği hususunda farklı görüş nakletmemiştir.

Ebu Yusuf -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- onbeş yaşını doldurduktan sonra erkek ve kız çocuğunu aynı değerlendirir ve bununla her ikisini de büluğa ermiş kimseler hükmünde kabul ederdi.

Muhammed b. el-Hasen de erkek çocuk hakkında Ebu Yusuf'un, kız çocuğu hakkında ise Ebu Hanife'nin görüşünü kabul ediyordu.

İbn Ömer'in rivayet ettiği hadiste Ebu Hanife'nin lehine olup Ebu Yusuf ve Muhammed'in aleyhine olan delillerden birisi de şudur: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in İbn Ömer'i ondört yaşında iken geri çevirmesi, baliğ olmadığı için değil de onu zayıf gördüğünden dolayı olabilir. Onbeş yaşında iken katılmasına izin vermesi ise baliğ olduğu için değil onun güçlü, kuvvetli olduğunu gördüğünden dolayı da olabilir. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in her iki durumda da onun kaç yaşında olduğunu bilmiş olması mümkündür.

Nitekim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, Semura b. Cündüb'e de buna delil olacak şekilde muamele yaptığını görüyoruz:

٥٠٣٤- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مَسْعُودٍ الْخَيَّاطُ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِيسَى الطَّبَّاعُ، قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ أَنَّ أُمَّهُ كَانَتْ امْرَأَةً

جَمِيلَةً مِنْ بَنِي فَزَارَةَ، فَذَهَبَتْ بِهِ إِلَى الْمَدِينَةِ وَهُوَ صَبِيٌّ، وَكَثُرَ خُطَّابُهَا فَجَعَلَتْ تَقُولُ: لَا أَتَزَوَّجُ إِلا مَنْ يَكْفُلُ لِي بِابْنِي هَذَا فَتَزَوَّجَهَا رَجُلٌ عَلَى ذَلِكَ فَلَمَّا فَرَضَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِغِلْمَانِ الْأَنْصَارِ، وَلَمْ يَفْرِضْ لَهُ، كَأَنَّهُ اسْتَضْعَفَهُ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، قَدْ فَرَضْتُ لِصَبِيٍّ وَلَمْ تَفْرِضْ لِي، أَنَا أَصْرَعُهُ، قَالَ: «صَارِعْهُ». فَصَرَعْته، فَفَرَضَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

5034- … Abdulhamid b. Cafer'den, o babasından, onun Semura b. Cündüb'ten rivayet ettiğine göre, Semura'nın annesi Fezâreoğullarından güzel bir kadın idi. Kendisi çocuk yaşta iken annesi onu Medine'ye götürmüştü. Ona evlenme teklifi yapanlar çoğalınca şöyle demeye başladı: "Benim bu oğlumun bakımını üstlenecek kimseden başkasıyla evlenmem." Bu şartla bir adam onunla evlendi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ensarın erkek çocuklarına pay tespit edince ona -sanki onu zayıf gördüğünden- ayrıca pay ayırmadı. Bunun üzerine (Semura:) Ey Allah'ın Rasulü! Sen bir çocuğa pay ayırdığın halde bana pay ayırmadın. Hâlbuki ben onu yere yıkabilirim, dedi. (Hz. Peygamber:) ***"Onunla güreş"*** dedi. (Semura dedi ki:) Onunla güreştim ve onu yere yıktım. Bunun üzerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ona da pay ayırdı.

***

Semura b. Cündüb ensardan olan çocukla güreşip onu yere yıktığı için Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ona pay ayırması büluğa erdiğinden dolayı değildi. O halde İbn Ömer *radıyallahu anh*'a yaptığı uygulamanın da böyle olması ihtimali vardır. Ona savaşa katılmaya izin verdiğinde, büluğa erdiği için değil gücü kuvveti yerinde olduğundan dolayı izin vermiş olabilir. Onu geri çevirdiğinde, büluğa ermediğinden dolayı değil zayıf olduğundan dolayı geri çevirmiş olabilir.

İşte sözünü ettiğimiz bu ihtimal dolayısı ile bu hadiste Ebu Yusuf'un lehine bir delil bulunması ihtimali ortadan kalkmaktadır. Çünkü hadisin, Ebu Hanife'nin benimsemiş olduğu kanaat doğrultusunda bir anlam taşıması muhtemeldir. Ebu Hanife -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- savaşa katlanabilecek ve savaşta bulunabilecek durumda oldukları takdirde büluğa ermemiş olsalar dahi küçük çocuklara pay verilmesini reddetmemektedir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den İbn Ömer ile ilgili nakledilen rivayet hususunda, el-Berâ b. Âzib *radıyallahu anh*'dan da İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan nakledilen rivayete muhalif bir rivayet nakledilmiştir.

٥٠٣٥- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ مُطَرِّفٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ، قَالَ: عَرَضَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَا وَابْنُ عُمَرَ يَوْمَ بَدْرٍ، فَاسْتَصْغَرَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ أَجَازَنَا يَوْمَ أُحُدٍ.

5035- … Ebu İshak'dan, o el-Berâ b. Âzib'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Bedir günü beni ve İbn Ömer'i teftiş etti. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bizi küçük gördü. Sonra Uhud günü katılmamıza izin verdi.[127]

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte bu hadiste, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in İbn Ömer'e Uhud günü savaşa katılma iznini verdiği görülmektedir. O sırada ise o ondört yaşındaydı. İşte bu da, bizim İbn Ömer *radıyallahu anh*'tan nakletmiş olduğumuz rivayete muhaliftir.

Bu durumda bu hadiste, her iki gruptan birinin diğeri aleyhine delil olacak bir taraf bulunmadığına göre, biz de bunun hükmünün ne olduğunu nazar yolu ile ortaya çıkarmaya çalıştık. Böylelikle Ebu Hanife'nin birisini Ebu Yusuf'un da bir diğerini benimsemiş olduğu iki görüşten sahih bir görüş ortaya çıkartalım istedik.

Bunu kıyas ile ele aldığımızda şunu gördük: Yüce Allah'ın, kadın hayız görüyor ise iddetini üç kur' olarak, yaşının küçüklüğünden ya da büyüklüğünden dolayı hayız olmuyorsa üç ay olarak tespit etmiş olduğunu gördük. Böylelikle Yüce Allah bir hayız olma yerine bir ay süreyi bedel olarak tayin etmiş oldu. Hâlbuki bir kadın, ayın başında da sonunda da hayız olabilir ve

127 Buna yakın olarak: Buhârî, Megâzî, 6, Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 298.

böylelikle bir aylık süre içerisinde o iki defa hayız olmuş olur. Bazen de iki hayız arasında iki ay ve daha uzun bir süre bulunabilir.

Ancak böyle bir durumda hayızın yerini tutacak olan süreyi, kadınlarda çoğunlukla görülen süre olarak tespit etmiştir. Çünkü kadınlar çoğunlukla her ay bir defa hayız olurlar.

Bu durum böyle olduğuna ve ihtilam olma sebebiyle de küçük çocuk lehine büluğa ermiş kimselerin hükmünü uygulamak gerektiğini gördüğümüze göre, ihtilam olmayınca onun yerini tutacak başka bir halin bulunduğu ittifakla kabul edilmekle birlikte bazıları: Onun yerine geçecek olan alamet onbeş yaşa erişmektir, derken diğerleri: Hayır, bundan daha fazla bir süredir, demiştir. Böylelikle onun yerine geçecek olan alamet, çoğunlukla ihtilamın söz konusu olacağı süre olan onbeş yaş olarak tespit edilmiştir. Çünkü ihtilam olma halinin çoğunluğu, küçük çocukların ihtilam olduğu yaştır. Kadınların da hayızları bu süre içerisinde gerçekleşir. Bundan daha aşağısı kabul edilmediği gibi daha fazlası da olmaz. Çünkü daha fazlası (ve daha aşağısı) ancak özel kimselerde görülür. Böyle bir durumda ise bizler bu konuda özel hükme itibar etmeyip genel olarak görülen duruma itibar ederiz. Nitekim hayız halinin yerine geçecek olan sürenin tespiti hususunda da özel olan duruma değil de genel olan duruma itibar ederiz.

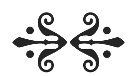
Böylelikle sahih nazar (akli düşünme) ile bütün bu hususlarda Ebu Yusuf'un -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- rivayete dayalı olarak değil de nazar yoluyla benimsediği kanaatin doğru olduğu sabit olmakta, Ebu Hanife'nin ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- benimsediği kanaat uygun görülmemektedir.

Diğer taraftan Said b. Cübeyr'den, bu hususta Ebu Yusuf'un Ebu Hanife'den rivayet etmiş olduğu görüşe yakın bir rivayet de nakledilmiştir:

٥٠٣٦- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُكَيْرٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ دِينَارٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ قَالَ: ﴿وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ﴾ أَيْ ثَمَانِي عَشْرَةَ سَنَةً، وَمِثْلُهَا فِي سُورَةِ بَنِي إِسْرَائِيلَ.

5036- … Ata b. Dinar'dan, o Said b. Cübeyr'den, onun: ***"En güçlü çağına erinceye kadar -en güzel şekilde olması müstesna- yetimin malına yaklaşmayın"*** (el-En'am, 6/152) ayeti hakkında şöyle dediğini rivayet etti En güçlü çağından maksat 18 yaştır.

Bunun aynısı Beni İsrail suresinde de (el-İsrâ, 17/34) geçmektedir.

٤- بَابُ مَا يَنْهَى عَنْ قَتْلِهِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ فِي دَارِ الْحَرْبِ

4- DARU'L-HARB'DE ÖLDÜRÜLMESİ YASAK OLAN KADIN VE ÇOCUKLAR

٥٠٣٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا هَمَّامٌ عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، قَالَ: كَتَبَ نَجْدَةُ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ يَسْأَلُهُ عَنْ قَتْلِ الْوِلْدَانِ. فَكَتَبَ إِلَيْهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ لَا يَقْتُلُهُمْ.

5037- … İkrime şöyle dedi: Necde, İbn Abbas'a çocukları öldürmenin hükmüne dair soru sormak üzere bir mektup yazdı. (İbn Abbas) ona: "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onları öldürmezdi" diye cevap yazdı.[128]

٥٠٣٨- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا أَبِي، قَالَ: سَمِعْتُ قَيْسًا يُحَدِّثُ عَنْ يَزِيدَ بْنِ هُرْمُزَ، قَالَ: كَتَبَ نَجْدَةُ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ يَسْأَلُهُ هَلْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْتُلُ مِنْ صِبْيَانِ الْمُشْرِكِينَ أَحَدًا. فَكَتَبَ إِلَيْهِ ابْنُ عَبَّاسٍ، وَأَنَا حَاضِرٌ إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ لَا يَقْتُلُ مِنْهُمْ أَحَدًا.

5038- … Yezid b. Hürmüz şöyle dedi: Necde, İbn Abbas'a mektup yazarak "Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* müşriklerin çocuklarından kimseyi

---

128 Buna yakın olarak: Müslim, Cihâd, 139; Ebu Davud, Cihâd, 111; Malik, Cihâd, 8.

öldürür müydü?" diye sordu. İbn Abbas, ben de yanında iken şunu yazdı: "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onlardan kimseyi öldürmezdi."

٥٠٣٩- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ الزَّهْرَانِيُّ، قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ حُصَيْنٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا بَعَثَ جُيُوشَهُ قَالَ لَا تَقْتُلُوا الْوِلْدَانَ.

5039- … İkrime'den, onun İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* askeri birliklerini gönderdiğinde: ***"Çocukları öldürmeyin"*** derdi.

٥٠٤٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ الْعَبْدِيُّ، قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ، قَالَ: ثَنَا نَافِعٌ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: وُجِدَتْ اِمْرَأَةٌ مَقْتُولَةً فِي بَعْضِ الْمَغَازِي، فَنَهَاهُمْ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ قَتْلِ النِّسَاءِ وَالصِّبْيَانِ

5040- … Bize Nâfi, İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Gazvelerden birisinde bir kadın ölü olarak bulundu. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onlara kadınları ve çocukları öldürmeyi yasakladı.[129]

٥٠٤١- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ، قَالَ: ثَنَا مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ، وَلَمْ يَذْكُرْ ابْنَ عُمَرَ.

5041- … Bize Malik, Nâfi'den tahdis etti. O, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti ancak İbn Ömer'i zikretmedi.

٥٠٤٢- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو غَسَّانَ، قَالَ: ثَنَا جُوَيْرِيَةُ عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

129 Ebu Davud, Cihâd, 11; İbn Mâce, Cihâd, 30; Dârimî, Siyer, 35; Malik, Cihâd, 9; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 22, 23, 76, 100, 115.

5042- ... Bize Cüveyriye, Nâfi'den tahdis etti. O İbn Ömer'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٠٤٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَيْمُونٍ، قَالَ: ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، قَالَ: ثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ وَغَيْرُهُ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ نَهَى عَنْ قَتْلِ النِّسَاءِ وَالصِّبْيَانِ.

5043- ... Bize Malik b. Enes ve bir başkası Nâfi'den tahdis etti. O İbn Ömer'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun, kadınların ve çocukların öldürülmesini yasakladığını bildirdi.[130]

٥٠٤٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنِي اِبْنُ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ عَمِّهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ قَتْلِ النِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ، حِينَ بَعَثَ إِلَى اِبْنِ أَبِي الْحُقَيْقِ.

5044- ... ez-Zührî dedi ki: Bana Ka'b b. Malik'in oğlunun, amcasından haber verdiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, İbn Ebi'l-Hukayk'a (öldürülmesi için) birkaç kişiyi gönderdiğinde kadınların ve çocukların öldürülmesini yasakladı.[131]

٥٠٤٥- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: ثَنَا الْوَلِيدُ، قَالَ: ثَنَا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى الَّذِينَ قَتَلُوا ابْنَ أَبِي الْحُقَيْقِ، حِينَ خَرَجُوا إِلَيْهِ، عَنْ قَتْلِ الْوِلْدَانِ وَالنِّسْوَانِ.

5045- ... Abdurrahman b. Ka'b b. Malik'ten, onun Ka'b b. Malik'ten rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, İbn Ebi'l-Hukayk'ı öldürenlere, onu öldürmek üzere çıktıklarında çocukları ve kadınları öldürmeyi yasaklamıştır.

---

130 5040 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.
131 Ebu Davud, Cihâd, 111; Malik, Cihâd, 8.

حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَصْبَغُ بْنُ الْفَرَجِ، قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَابِسٍ، عَنْ أَبَانَ بْنِ ثَعْلَبٍ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ عَنْ أَبِي بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا بَعَثَ سَرِيَّةً، قَالَ لَهُمْ: «لَا تَقْتُلُوا وَلِيدًا وَلَا امْرَأَةً».

5046- … Ebân b. Tağlib'den, o Alkame b. Mersed'den, o İbn Bureyde'den, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir seriyye (askeri birlik) gönderdiğinde onlara: ***"Hiçbir çocuğu ve kadını öldürmeyin"*** diye emir verirdi.

٥٠٤٦- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو حُذَيْفَةَ. ح

وَحَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ قَالَ: ثَنَا الْفِرْيَابِيُّ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا بَعَثَ جَيْشًا كَانَ مِمَّا يُوصِيهِمْ بِهِ أَنْ «لَا تَقْتُلُوا وَلِيدًا». قَالَ أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ فِي حَدِيثِهِ، قَالَ عَلْقَمَةُ: فَحَدَّثْتُ بِهِ مُقَاتِلَ بْنَ حَيَّانَ، فَقَالَ: حَدَّثَنِي مُسْلِمُ بْنُ هُشَيْمٍ عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ مُقْرِنٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5047- Bize İbn Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Huzeyfe tahdis etti, H.

Bize Ebu Bişr er-Rakkî de tahdis edip dedi ki: Bize el-Firyâbî tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan, Alkame b. Mersed'den tahdis etti. O Süleyman b. Büreyde'den, o babasından rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, bir ordu gönderdiğinde onlara yaptığı tavsiyeler arasında ***"Hiçbir çocuğu öldürmeyin"*** de vardı.

Ebu Bişr er-Rakkî hadisinde dedi ki: Alkame şöyle dedi: Ben bu hadisi Mukatil b. Hayyân'a nakledince o, şöyle dedi: Bana Müslim b. Hüşeym,[132] *en-Numan b. Mukrin'den, o Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

132 el-Mer'aşlî'nin hazırladığ baskıda "Hüşeym" lafzı "Heysem" olarak düzeltildikten sonra dipnotta bunun yazma nüshalardan birisinde "Hüşeym" şeklinde olduğu belirtilmektedir (Çeviren).

٥٠٤٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ. ح

5048- Bize Fehd tahdis edip dedi ki: Bize Abdullah b. Salih tahdis etti, H.

٥٠٤٩- وَحَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُكَيْرٍ قَالَا: ثَنَا اللَّيْثُ، قَالَ: ثَنَا جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ، عَنْ شُعْبَةَ بْنِ الْحَجَّاجِ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ الْحَضْرَمِيِّ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ الْأَسْلَمِيِّ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا بَعَثَ أَمِيرًا عَلَى جَيْشٍ أَوْ سَرِيَّةٍ، كَانَ مِمَّا يُوصِيهِ بِهِ أَنْ «لَا تَقْتُلُوا وَلِيدًا».

5049- … Alkame b. Mersed el-Hadramî'den, o Süleyman b. Büreyde el-Eslemî'den, o babasından rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir ordu ya da seriyeyi bir kumandan tayin ederek gönderdiğinde ona yaptığı tavsiyeler arasında: ***"Ve hiçbir çocuğu öldürmeyin"*** de vardı.

٥٠٥٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، قَالَ: ثَنَا قَيْسُ بْنُ رَبِيعٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عُمَيْرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ عَنْ عَطِيَّةَ الْعَوْفِيِّ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ قَتْلِ النِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ قَالَ: هُمَا لِمَنْ غَلَبَ.

5050- … Atiyye el-Avfî'den, o Ebu Said el-Hudrî *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* kadınların ve çocukların öldürülmesini yasakladı. (Ebu Said) dedi ki: Onlar galip gelene ait olurlar.

٥٠٥١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَيْمُونٍ قَالَ: ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ قَالَ: ثَنَا الْمُغِيرَةُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْقُرَشِيُّ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، قَالَ: حَدَّثَنِي الْمُرَقِّعُ بْنُ صَيْفِيٍّ، عَنْ جَدِّهِ رَبَاحِ بْنِ حَنْظَلَةَ الْكَاتِبِ أَنَّهُ خَرَجَ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزَاةٍ غَزَاهَا، وَخَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ عَلَى مُقَدِّمَتِهِ، حَتَّى لَحِقَهُمْ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى نَاقَتِهِ، فَأَفْرَجُوا عَنْ اِمْرَأَةٍ يَنْظُرُونَ إِلَيْهَا مَقْتُولَةً، فَبَعَثَ إِلَى خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ يَنْهَاهُ عَنْ قَتْلِ النِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ.

5051- … Ebu'z-Zinâd şöyle dedi: Bana el-Murakki' b. Sayfî, dedesi Rabâh b. Ebi Hanzala el-Kâtib'ten tahdis ettiğine göre, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in çıktığı bir gazvede onunla birlikte gitmişti. Halid b. el-Velid de ordusunun öncü kuvvetlerinin başında idi. Nihayet Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* devesi üzerinde onlara yetişti. Öldürülmüş bir kadını seyrederlerken (Allah Rasulü'ne de) yer açtılar. Bunun üzerine Halid b. el-Velid'e kadınları ve çocukları öldürmesini yasaklamak üzere bir haberci gönderdi.

٥٠٥٢- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ، قَالَ: ثَنَا الْمُغِيرَةُ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، قَالَ: أَخْبَرَنِي الْمُرَقِّعُ بْنُ صَيْفِيٍّ عَنْ جَدِّهِ رَبَاحِ بْنِ رَبِيعٍ أَنَّهُ خَرَجَ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: «لَا تَقْتُلُوا ذُرِّيَّةً وَلَا عَسِيفًا».

5052- … Ebu'z-Zinâd şöyle dedi: Bana el-Murakki' b. Sayfî, dedesi Rabâh b. Rabî'den haber verdiğine göre, o, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte gazveye çıkmıştı. O, aynısını zikretti. Ancak rivayetinde: ***"Çocukları da ücretle çalışan kimseleri de öldürmeyin"*** sözünü söyledi.[133]

٥٠٥٣- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْجِيزِيُّ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: ثَنَا الْمُغِيرَةُ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5053- … Bize el-Mugîre tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٥٠٥٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ سُفْيَانَ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ ذَكْوَانَ عَنِ الْمُرَقِّعِ بْنِ صَيْفِيٍّ، عَنْ حَنْظَلَةَ الْكَاتِبِ، قَالَ: كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَرَّ بِامْرَأَةٍ لَهَا خُلُقٌ، وَقَدْ اِجْتَمَعُوا عَلَيْهَا فَلَمَّا جَاءَ أَفْرَجُوا فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا كَانَتْ هَذِهِ تُقَاتِلُ». ثُمَّ اتَّبَعَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَالِدًا أَنْ «لَا تَقْتُلَ اِمْرَأَةً، وَلَا عَسِيفًا».

5054- … el-Murakkî b. Sayfî'den, o Hanzala el-Kâtib'den, onun şöyle

133 İbn Mâce, Cihâd, 30; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 488, IV, 178.

dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikteydim. Yıpranmış bir elbisesi olan bir kadının yanından geçti. Ashab etrafında toplanmıştı. Allah Rasulü gelince ona yer açtılar. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de: ***"Bu savaşmıyordu ki"*** dedi. Sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Halid'in arkasından birisini: ***"Hiçbir kadını ve ücretle çalışan hiçbir kimseyi öldürme"*** demek üzere gönderdi.[134]

٥٠٥٥- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: ثَنَا الْفِرْيَابِيُّ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5055- … Bize Süfyan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, Daru'l-Harb'de hiçbir durumda kadınların ve çocukların öldürülmesinin caiz olmadığını ve eğer onların telef olup öleceklerinden emin olunmuyorsa başkalarına da öldürme kastı ile atış yapmanın helal olmayacağı kanaatini benimsemiştir. Bu hallerden birisi de şudur: Eğer kendileri ile savaşılanlar (harb ehli olan kimseler) çocuklarını kendilerine kalkan yapacak, Müslümanlar da çocuklarına isabet ettirmeden onlara ok atamayacak olurlarsa bunların görüşlerine göre, çocuklarının arkasına sığınanlara ok atmak haramdır.

Aynı şekilde bir kaleye sığınıp oraya da çocukları alacak olurlarsa çocuklarına ve kadınlarına isabet ettireceğimizden korkuyor isek o kalenin içinde bulunanlara bizim atış yapmamız bize haram olur. Böyle diyenler bu bölümün baş taraflarında nakletmiş olduğumuz rivayetleri delil göstermişlerdir.

Başkaları ise bu rivayetlerin sahih ve mütevatir oldukları hususunda onlara muvafakat etmekle birlikte şöyle demişlerdir: Burada yasak, kadınlara ve çocuklara öldürmek kastı ile vurmak ve atış yapmak hakkındadır. Çocuklarını ve kadınlarını öldürmeden kendilerine ulaşma imkânı bulunmayan, onların dışında kalan kimseleri öldürme kastıyla atış yapmaya gelince; bunda bir sakınca yoktur.

Bunlar da bu görüşlerine şu rivayetleri delil göstermişlerdir:

134 Ebu Davud, Cihâd, 111.

٥٠٥٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ الصَّعْبِ بْنِ جَثَّامَةَ قَالَ: سُئِلَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَهْلِ الدَّارِ مِنَ الْمُشْرِكِينَ يَبِيتُونَ لَيْلا، فَيُصَابُ مِنْ نِسَائِهِمْ وَصِبْيَانِهِمْ، فَقَالَ: «هُمْ مِنْهُمْ».

5056- … Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o İbn Abbas'tan, o es-S'ab b. Cessâme'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bir yerde bulunan müşrik kimselere geceleyin baskın yapılıp kadınlarına ve çocuklarına da isabet ettirmenin hükmü sorulunca Allah Rasulü: ***"Onlar da onlardandır"*** dedi.[135]

٥٠٥٧- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، عَنِ الصَّعْبِ بْنِ جَثَّامَةَ قَالَ : قِيلَ يَا رَسُولَ اللهِ، أَوْطَأَتْ خَيْلُنَا أَوْلَادًا مِنَ الْمُشْرِكِينَ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «هُمْ مِنْ آبَائِهِمْ».

5057- … Amr b. Dinar'dan, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, o es-Sa'b b. Cessâme'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ey Allah'ın Rasulü! Atlarımız müşriklerin bazı çocuklarını çiğnedi denilince Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Onlar, babalarındandır"*** dedi.[136]

٥٠٥٨- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ قَالَ: ثَنَا شُرَيْحُ بْنُ النُّعْمَانِ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَيَّاشِ بْنِ أَبِي رَبِيعَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ الصَّعْبِ بْنِ جَثَّامَةَ قَالَ: قُلْنَا يَا رَسُولَ اللهِ الدَّارُ مِنْ دُورِ الْمُشْرِكِينَ نَفْتَحُهَا فِي الْغَارَةِ، فَنُصِيبُ الْوِلْدَانَ تَحْتَ بُطُونِ الْخَيْلِ، وَلَا نَشْعُرُ؟ فَقَالَ: «إِنَّهُمْ مِنْهُمْ».

135 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 71.
136 Tirmizî, Siyer, 19; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 71.

5058- … ez-Zührî'den, o Ubeydullah b. Abdullah'tan, o İbn Abbas'tan, o es-Sa'b b. Cessâme'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ey Allah'ın Rasulü! Baskın halinde fethettiğimiz müşrik topraklarında küçük çocukların atlarımızın altında fark etmeden ölümlerine sebep olabiliyoruz, dedik. Allah Rasulü: ***"Onlar da onlardandır"*** dedi.[137]

***

Ebu Cafer dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, kasti olarak öldürülmeleri haram olan erkek ve çocukların ölümüne sebep oldukları baskın yapmayı onlara yasaklamamış olması, bu rivayetlerde bunu mubah görme sebebinin birinci grup rivayetlerde yasaklamasına sebep olan anlamdan farklı olduğuna ve birinci grup rivayetlerdeki yasaklamanın, kasti olarak kadın ve çocukları öldürmek olduğuna, mubah olanın ise, kasti olarak telef edilmesi helal olmayanların telef olması sonucunu verse dahi, doğrudan doğruya müşrikleri kasti olarak öldürmek olduğuna delil olmaktadır. Böylelikle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet edilmiş bütün bu nakiller sahih olarak anlaşılsın ve birbiriyle çelişmesin.

Zaten Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* düşmana baskın yapmayı ve başkalarına baskın düzenlemeyi birçok rivayette emretmiştir. Biz bunlardan "Savaşmadan Önce Davet Etmek" bölümünde (birinci bölüm) söz etmiştik. Bildiğimiz kadarıyla onun bu iş yapılırken çocukların ve kadınların telef olacağından emin olunmayacağını bilmesi, bunu mubah kılmasına engel olmamıştır. Bu ihtimalle birlikte o, onlara bunu mubah kılmıştır. Çünkü onların gözettikleri maksat, kadın ve çocukların öldürülmesinden farklıydı.

İşte bu husus, es-Sa'b'ın rivayet ettiği hadiste sözü edilenlere uygun düşmektedir. Nazar (akli düşünme ve kıyas) da buna delil olmaktadır.

Kolu bir başkası tarafından ısırılan ve kolunu çekerken ısıranın ön dişlerini düşüren kimse hakkında bundan dolayı bir sorumluluk yüklemediğine dair Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet nakledilmiş ve bu hususta ondan gelen rivayetler mütevatir olarak (biri diğerini destekler mahiyette) bize kadar ulaşmıştır. Bunlardan bazıları şöyledir:

137 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 73.

٥٠٥٩- حَدَّثَنَا اِبْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا الْوَهْبِيُّ، قَالَ: ثَنَا اِبْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ صَفْوَانَ، عَنْ عَمَّيْهِ سَلَمَةَ بْنِ أُمَيَّةَ وَيَعْلَى بْنِ أُمَيَّةَ، قَالَا: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ، وَمَعَنَا صَاحِبٌ لَنَا، فَقَاتَلَ رَجُلاً مِنَ الْمُسْلِمِينَ، فَعَضَّ الرَّجُلُ ذِرَاعَهُ فَجَبَذَهَا مِنْ فِيهِ، فَنَزَعَ ثَنِيَّتَهُ. فَأَتَى الرَّجُلُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَلْتَمِسُ الْعَقْلَ، فَقَالَ: «يَنْطَلِقُ أَحَدُكُمْ إِلَى أَخِيهِ فَيَعَضُّهُ عَضِيضَ الْفَحْلِ، ثُمَّ يَأْتِي يَطْلُبُ الْعَقْلَ؟ لَا عَقْلَ لَهُمَا». فَأَبْطَلَهُمَا رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

5059- … Safvân b. Abdullah b. Safvân'dan, o amcaları Seleme b. Ümeyye ile Ya'la b. Ümeyye'den, onların şöyle dediklerini rivayet etti: Bir arkadaşımızla beraber Tebük gazvesine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte çıkmıştık. Bu arkadaşımız Müslümanlardan birisi ile kavga etti. O adam arkadaşımızın kolunu ısırdı. Arkadaşımız kolunu ağzından çekerken adamın ön dişi de çıktı. Adam Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e diyet isteyerek gelince Hz. Peygamber şöyle buyurdu: ***"Sizden herhangi bir kimse kalkıyor, erkek devenin ısırdığı gibi onu ısırıyor sonra da gelip diyet istiyor. Hayır, o dişinin diyeti yoktur."*** Böyle diyerek Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* dişinin diyetinin söz konusu olmayacağını belirtmiş oldu.[138]

٥٠٦٠- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا اِبْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي اِبْنُ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ، أَنَّ صَفْوَانَ بْنَ يَعْلَى بْنِ أُمَيَّةَ، حَدَّثَهُ عَنْ يَعْلَى بْنِ أُمَيَّةَ، قَالَ: كَانَ لِي أَجِيرٌ فَقَاتَلَ إِنْسَانًا، فَعَضَّ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ، فَانْتَزَعَ أُصْبُعَهُ فَسَقَطَتْ ثَنِيَّتَاهُ فَجَاءَ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَهْدَرَ ثَنِيَّتَهُ قَالَ عَطَاءٌ: حَسِبْتُ أَنَّ صَفْوَانَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَيَدَعُ يَدَهُ فِي فِيكَ، فَتَقْضِمَهَا كَقَضْمِ الْجَمَلِ؟»

5060- … Ata b. Ebi Rabâh'tan rivayete göre, Safvân b. Ya'lâ b. Ümeyye kendisine Ya'la b. Ümeyye'nin şöyle dediğini tahdis etmiştir: Benim bir işçim vardı. Bir kişi ile kavga etti. Onlardan biri diğerini ısırdı. (Isırılan kişi) parmağı-

138 Nesâî, Kasâme, 20; İbn Mâce, Diyât, 20.

nı (ısıranın ağzından) çekince (ısıranın) iki ön dişi düştü. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna gelince Allah Rasulü onun ön dişini heder etti (diyetlerini ödetmedi).

Ata dedi ki: Zannederim Safvân şunları da söyledi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Onun elini, devenin ısırması gibi ısırman için ağzında mı bıraksaydı?"*** dedi.[139]

٥٠٦١- حَدَّثَنَا اِبْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنْ يَعْلَى بْنِ أُمَيَّةَ، فَذَكَرَ نَحْوَهُ إِلا أَنَّهُ قَالَ كَقَضْمِ الْبَكْرِ.

5061- … Mücahid'den, o Ya'la b. Ümeyye'den hadisi buna yakın olarak zikretti. Ancak o rivayetinde: ***"Genç erkek devenin ısırması gibi"*** dedi.

٥٠٦٢- حَدَّثَنَا اِبْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا حِبَّانُ، قَالَ: ثَنَا أَبَانُ بْنُ يَزِيدَ، قَالَ: ثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ زُرَارَةَ بْنِ أَوْفَى، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ أَنَّ رَجُلا عَضَّ ذِرَاعَ رَجُلٍ، فَانْتَزَعَ ذِرَاعَهُ، فَسَقَطَتْ ثَنِيَّتَا الَّذِي عَضَّهُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَرَدْتَ أَنْ تَقْضِمَ يَدَ أَخِيك كَمَا يَقْضِمُ الْفَحْلُ؟» فَأَبْطَلَهَا.

5062- … Zürâre b. Evfâ'dan, onun İmrân b. Husayn'dan rivayet ettiğine göre, bir adam bir başka adamın kolunu ısırdı. Adam kolunu çekince kendisini ısıranın ön dişleri düştü. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de: ***"Erkek devenin ısırdığı gibi kardeşinin elini ısırmak mı istedin?"*** deyip dişlerinin diyetini iptal etti.[140]

٥٠٦٣- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ عَنْ قَتَادَةَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

139 Müslim, Zekât, 27, 28; Nesâî, Kasâme, 20; İbn Mâce, Diyât, 20; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 321.

140 Buhârî, Cihâd, 120; Müslim, Zekât, 28, Kasâme, 20, 21, 22; Nesâî, Zekât, 9, Kasâme, 18; İbn Mâce, Diyât, 20; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 222, 224, 428, 430.

5063- … Bize Şube, Katâde'den haber verdi. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

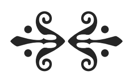
***

Ebu Cafer dedi ki: Eli ısırılan kişi, başkasının ön dişlerinin telef olmasına sebep olsa da elini çekti. Hâlbuki elini ağzından çekme maksadı dışında kendisinden başkasının dişlerini kasten düşürmeye kalkışmak ona haramdır. Ancak onun bu yaptığı iş dişlerini telef etme maksadına yönelik değildi. Bu amaçla elini çekme maksadı ile kasten onları telef etme maksadını gütmek günah bakımından da diyetin gerekmesi bakımından da aynı değildir. İşte bundan dolayı kendisine ait bir şeyi alma hakkına sahip olan bir kimse, bunu alırken doğrudan bir kasıt ile telef etmesi haram olan başka bir şeyi telef edecekse yine de kendi malını almak maksadını güdebilir. Böylelikle o, malını doğrudan maksat güderek telef etmesi kendisine haram olan bir şeyin telefine sebep olsa dahi alma hakkına sahiptir.

İşte düşmanın durumu da böyledir. Onlarla savaşmak bizim için helal olmakla birlikte kadınlarını ve çocuklarını öldürmek bize haramdır.

Bu sebeple, bu hususta bize yasaklanmış şeyleri kasten yapmamız bize haram kılınmıştır. Ancak bize mubah olan bir şeyi maksat olarak gözetmemiz helaldir, isterse bunu yaparken onların dışında bize haram olan bir şeyin telefine sebep olsun. Bu konuda da bizim tazminat yükümlülüğümüz yoktur.

İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

٥- بَابُ الشَّيْخِ الْكَبِيرِ هَلْ يُقْتَلُ فِي دَارِ الْحَرْبِ أَمْ لَا؟

5- OLDUKÇA YAŞLI KİMSELER DARU'L-HARB'TE ÖLDÜRÜLÜR MÜ, ÖLDÜRÜLMEZ Mİ?

٥٠٦٤- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي بُرْدَةَ، عَنْ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِي مُوسَى، قَالَ: لَمَّا فَرَغَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ حُنَيْنٍ، بَعَثَ أَبَا عَامِرٍ عَلَى جَيْشٍ إِلَى أَوْطَاسٍ، فَلَقِيَ دُرَيْدَ بْنَ الصِّمَّةِ، فَقُتِلَ دُرَيْدٌ، وَهَزَمَ اللهُ أَصْحَابَهُ.

5064- … Yezid b. Abdullah b. Ebi Bürde'den, o Ebu Bürde'den, o Ebu Musa'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Huneyn gazvesini bitirdikten sonra Ebu Âmir'i bir orduya kumandan tayin edip Evtas'a gönderdi. O, Dureyd b. es-Sımme ile karşılaştı ve Dureyd'i öldürdü, Allah da onun arkadaşlarını bozguna uğrattı.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, bu doğrultuda kanaat sahibi olup oldukça yaşlı bir kimseyi savaş esnasında öldürmekte bir sakınca yoktur, demiştir. Buna bu hadisi ve Dureyd'in o esnada savaşamayacak durumda olmasını delil göstermiş ve bu hususta şu rivayeti zikretmiştir:

٥٠٦٥- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ بُهْلُولٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِدْرِيسَ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: وَجَّهَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قِبَلَ أَوْطَاسٍ، فَأَدْرَكَ

دُرَيْدَ بْنَ الصِّمَّةِ رَبِيعُ بْنُ رُفَيْعٍ، فَأَخَذَ بِخِطَامِ جَمَلِهِ وَهُوَ يَظُنُّ أَنَّهُ اِمْرَأَةٌ، فَإِذَا هُوَ شَيْخٌ كَبِيرٌ، قَالَ: مَاذَا تُرِيدُ مِنِّي؟ قَالَ: أَقْتُلُك، ثُمَّ ضَرَبَهُ بِسَيْفِهِ، قَالَ: فَلَمْ يُغْنِ شَيْئًا قَالَ: بِئْسَمَا سَلَّحَتْكَ أُمُّكَ، خُذْ سَيْفِي هَذَا مِنْ مُؤَخَّرِ رَحْلِي، ثُمَّ اضْرِبْ، وَارْفَعْ عَنِ الْعِظَامِ، وَارْفَعْ عَنِ الدِّمَاغِ فَإِنِّي كَذَلِكَ كُنْتُ أَقْتُلُ الرِّجَالَ.

5065- … Bize Muhammed b. İshak tahdis edip dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Evtas tarafına (bir birlik) gönderdi. Rabi' b. Rufey', Dureyd b. es-Sımme'ye yetişti. Devesinin yularından tuttu. Onun bir kadın olduğunu sanıyordu fakat onun yaşlı birisi olduğunu gördü. Dureyd: Benden ne istiyorsun? dedi. Rabi': Seni öldüreceğim deyip kılıcıyla ona bir darbe indirdi fakat bunun hiç faydası olmadı. Dureyd: Annenin sana verdiği silah kötü bir silahmış. Devemin eğerinin arka tarafındaki bu kılıcımı al sonra onunla vur. Vururken kemiklerin ve kafanın üstünden vur. Çünkü ben adamları böyle öldürürdüm, dedi.[141]

***

Bu görüşe sahip kimseler şöyle derler: Dureyd oldukça yaşlı birisi olduğu halde öldürülmüştü. Kendisini savunamayacak durumdaydı. Bununla birlikte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu yaptıklarından dolayı onları ayıpladı. İşte bu, oldukça yaşlı bir kimsenin daru'l-harb'te öldürülebileceğine ve

141 Dureyd'in bu sözleri az farkla ve pek önemli bir açıklama ile şu şekildedir: "… Dureyd ona: Benden ne istiyorsun? dedi. O: Seni öldürmek istiyorum, diye cevap verdi. Dureyd: Sen kimsin? diye sordu. O: Ben Rebîa b. Rufay' es-Sülemî'yim deyip sonra da kılıcıyla ona bir darbe indirdi ancak bunun hiçbir faydası olması. Bunun üzerine Dureyd: Annenin sana verdiği silah ne kötüymüş. Benim bu kılıcımı devemin eğerinin arka tarafından al. Sonra onunla vur. Vururken kemiklerden yukarıya dimağın altına darbeni indir. Çünkü ben adamlara böyle darbe vururdum. Sonra annenin yanına gittiğin vakit ona Dureyd b. es-Sımme'yi öldürdüğünü bildir. Çünkü Allah'a yemin ederim ki, senin akraban olan kadınları koruduğun çok günler olmuştur, dedi… Rabia annesinin yanına döndüğünde ona kendisinin Dureyd'i öldürdüğünü söyledi. Annesi: Allah'a yemin ederim, o senin annelerinden üçünü azad etmiştir, diye cevap verdi. (İbn Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, Beyrut-1996, IV, 74-75 -Çeviren-) Hadisin İbrahim Şemsuddin tarafından gösterilen kaynakları Buhârî, Megâzî, 55; Müslim, Fezâilu's-Sahâbe, 165 ve Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 399 şeklinde olmakla birlikte bunlar doğrudan bu olayla alakalı değildir. Zaten rivayet İbn İshak'a aittir. Dolayısıyla bu rivayetin asıl kaynağı az önce belirttiğimiz İbn Hişam'ın *Sîre*'sidir (Çeviren).

onun bu konudaki hükmünün, kadınlarının hükmü gibi değil de genç kimselerin hükmü gibi olduğuna delildir.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek Daru'l-harb'te yaşlıların öldürülmemesi gerekir. Onlar, bu hususta kadınlar ve çocuklar gibidirler, demiş ve buna dair şunu delil göstermişlerdir:

٥٠٦٦- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَصْبَغُ بْنُ الْفَرَجِ، قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَابِسٍ، عَنْ أَبَانَ بْنِ ثَعْلَبٍ عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ، عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا بَعَثَ سَرِيَّةً يَقُولُ: «لَا تَقْتُلُوا شَيْخًا كَبِيرًا».

5066- ... İbn Büreyde'den, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir askeri birlik (seriyye) gönderdiğinde: ***"İhtiyarları öldürmeyin"*** derdi.[142]

***

İşte bu hadiste, yaşlıların öldürülmesinin yasak olduğu belirtilmektedir. Yine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Murakki' b. Sayfî'nin rivayet ettiği öldürülmüş kadın ile ilgili hadiste: ***"Bu kadın savaşmıyordu ki"*** demiştir.

İşte bu, öldürülmesi mubah olan kimselerin savaşan kimseler olduğuna delildir. Ancak Dureyd ile ilgili bu hadis ile diğer hadisler rivayet edildiğinden bunların hepsinin sahih bir şekilde anlaşılması ve birinin diğerini bertaraf etmeyecek şekilde açıklanması gerekmektedir.

Bu sebeple Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in daru'l-harb'te yaşlıların öldürülmesine dair yasağı, savaşmak olsun görüş belirtmek olsun savaş ile ilgili herhangi bir hususta hiçbir yardım ve destekleri olmayan yaşlı kimseler hakkında sabittir.

Dureyd ile ilgili hadis ise, savaşta Dureyd'in olduğu gibi yardımı ve desteği olan yaşlılar hakkında anlaşılmalıdır. Böylelerinin, savaşmasalar dahi öldürülmelerinde bir sakınca yoktur. Çünkü bunların verdikleri yardım ve destek çokça savaşmaktan daha ağır (zararlı) olabilir. Belki de onların bu destekleri

142 Buna yakın olarak: Ebu Davud, Cihâd, 82.

olmadan savaşanlar, uygun bir şekilde savaşamazlar. Eğer durum böyle ise onlar da öldürülürler.

Buna delil de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Hanzala'nın kardeşi Rabâh'ın öldürülmüş kadın ile ilgili hadisinde geçen: ***"Bu kadın savaşmıyordu ki"*** sözüdür. Yani bu kadın öldürülmemeliydi. Çünkü o savaşmıyordu. Savaşacak olursa öldürülür ve böylelikle onun öldürülmesini yasaklayan illet de ortadan kalkmış olur.

İşte belirttiğimiz gerekçe dolayısıyla Dureyd b. es-Sımme'yi öldürmeleri de kadının, aynı şekilde savaşta, savaşın idare edilmesinde görüş sahibi olması halinde tıpkı savaş işlerinde görüş sahibi olan ihtiyar gibi öldürülmesinde bir sakınca olmadığına delildir.

İşte yaptığımız bu açıklama, bu rivayetlerin ihtiva ettikleri anlamların doğru bir şekilde anlaşılmasının gereği olan bir açıklamadır.

Diğer taraftan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, manastırlarına çekilmiş olan abidlerin öldürülmesini de yasaklamıştır.

٥٠٦٧- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي حَبِيبَةَ الْأَشْهَلِيُّ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ حُصَيْنٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا بَعَثَ جُيُوشَهُ، قَالَ: «لَا تَقْتُلُوا أَصْحَابَ الصَّوَامِعِ».

5067- ... İkrime'den, onun İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ordularını gönderdiğinde: ***"Manastırlarına çekilmiş olanları öldürmeyin"*** derdi.[143]

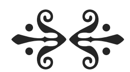
***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sünneti, kendilerini insanlardan uzak tutarak insanlarla ilişkilerini kesmiş olan manastırlarında yaşayan kimseleri öldürmeyi terk etmek şeklinde uygulanageldiğine, Müslümanlar da onlardan bir zarar gelmeyeceğinden emin olduklarında onlara dokunmadık-

143 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 300.

larına göre, işte bu, Müslümanların kendisinden zarar gelmeyeceğinden emin oldukları kadın, ihtiyar ve aynı şekilde küçük çocukların öldürülmeyeceğine delildir.

İşte bu konu ile ilgili uygun açıklama budur. Muhammed b. el-Hasen'in görüşü bu olduğu gibi Ebu Hanife ile Ebu Yusuf'un görüşlerine kıyasen varılacak sonuç da budur.

٦- بَابُ الرَّجُلِ يَقْتُلُ قَتِيلاً فِي دَارِ الْحَرْبِ، هَلْ يَكُونُ لَهُ سَلْبُهُ أَمْ لاَ؟

6- DARU'L-HARB'TE BİRİSİNİ ÖLDÜREN KİMSE, ÖLDÜRDÜĞÜNÜN SELEBİNE (ÜZERİNDEKİ EŞYAYA) SAHİP OLUR MU?

٥٠٦٨- حَدَّثَنَا اِبْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْوَاسِطِيُّ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ الْمَاجِشُونِ، قَالَ: ثَنَا صَالِحُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، جَعَلَ السَّلَبَ لِلْقَاتِلِ.

5068- … Bize Salih b. İbrahim b. Abdurrahman b. Avf, babasından tahdis etti. Onun, dedesinden rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* selebi öldüren kişiye vermiştir.[144]

٥٠٦٩- حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَنْصُورٍ، قَالَ: ثَنَا الْهَيْثَمُ بْنُ جَمِيلٍ، عَنْ شَرِيكٍ، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: اِنْتَدَبَ رَجُلٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الزُّبَيْرَ فَخَرَجَ إِلَيْهِ فَقَتَلَهُ، فَجَعَلَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَلَبَهُ.

144 Buna yakın olarak: Müslim, Cihâd, 45; Ebu Davud, Cihâd, 137, 138; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 26, 28.

5069- … İkrime'den, o İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Müşriklerden bir adam öne çıktı. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem ez-*Zübeyr'e (karşısına çıkması için) emir verdi. ez-Zübeyr çıkıp onu öldürdü. Bunun üzerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* o müşriğin selebini ona verdi.

٥٠٧٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: ثنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ صَفْوَانِ بْنِ عَمْرٍو السَّكْسَكِيِّ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ، وَعَوْفِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَضَى بِالسَّلَبِ لِلْقَاتِلِ.

5070- … Abdurrahman b. Cübeyr b. Nufeyr'den, o babasından, o Halid b. el-Velid ile Avf b. Malik'ten rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, selebin öldürene ait olduğu yönünde hüküm vermiştir.[145]

٥٠٧١- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، قَالَ: ثنَا صَفْوَانُ بْنُ عَمْرٍو، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ جُبَيْرِ بْنِ نُفَيْرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ الْأَشْجَعِيِّ، قَالَ: قُلْتُ لِخَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ يَوْمَ مَوْتِهِ: أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يُخَمِّسِ السَّلَبَ؟ قَالَ: بَلَى.

5071- … Avf b. Malik el-Eşcaî şöyle dedi: Mute günü Halid b. el-Velid'e: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, selebi beşe bölünmek suretiyle paylaştırılan ganimetin toplamı arasına katmadığını bilmiyor musun? diye sordum. O: Biliyorum, dedi.[146]

٥٠٧٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثنَا سُفْيَانُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ كَثِيرِ بْنِ أَفْلَحَ، عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَفَّلَ أَبَا قَتَادَةَ، سَلَبَ قَتِيلٍ قَتَلَهُ

145 5068 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.
146 Buhârî, Hums, 18; Ebu Davud, Cihâd, 138; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 90, VI, 26.

5072- … Ebu Muhammed'den, onun Ebu Katâde'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, Ebu Katâde'ye öldürmüş olduğu bir adamın selebini paylaştırılacak ganimetler arasına katmadan vermiştir.

٥٠٧٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ ثَنَا اِبْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ كَثِيرِ بْنِ أَفْلَحَ، عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ، مَوْلَى أَبِي قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ بْنِ رِبْعِيٍّ أَنَّهُ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ حُنَيْنٍ. فَلَمَّا الْتَقَيْنَا كَانَتْ لِلْمُسْلِمِينَ جَوْلَةٌ. قَالَ: فَرَأَيْتُ رَجُلا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، قَدْ عَلَا رَجُلا مِنَ الْمُسْلِمِينَ، فَاسْتَدَرْتُ لَهُ، حَتَّى أَتَيْتُهُ مِنْ وَرَائِهِ، فَضَرَبْتُهُ بِالسَّيْفِ عَلَى حَبْلِ عَاتِقِهِ ضَرْبَةً حَتَّى قَطَعَتْ حَبْلَ الدِّرْعِ، فَأَقْبَلَ عَلَيَّ فَضَمَّنِي ضَمَّةً حَتَّى وَجَدْتُ مِنْهَا رِيحَ الْمَوْتِ، ثُمَّ أَدْرَكَهُ الْمَوْتُ، فَأَرْسَلَنِي. فَلَقِيتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، فَقُلْتُ: مَا بَالُ النَّاسِ؟ فَقَالَ: أَمْرُ اللهِ، ثُمَّ إِنَّ النَّاسَ رَجَعُوا. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ قَتَلَ قَتِيلا لَهُ عَلَيْهِ بَيِّنَةٌ، فَلَهُ سَلَبُهُ». قَالَ: فَقُمْتُ فَقُلْتُ: مَنْ يَشْهَدُ لِي؟ ثُمَّ جَلَسْتُ، ثُمَّ قَالَ ذَلِكَ الثَّانِيَةَ، ثُمَّ قَالَ ذَلِكَ الثَّالِثَةَ فَقُمْتُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا بَالُكَ يَا أَبَا قَتَادَةَ؟» فَقَصَصْتُ عَلَيْهِ الْقِصَّةَ فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: صَدَقَ يَا رَسُولَ اللهِ، وَسَلَبُ ذَلِكَ الْقَتِيلِ عِنْدِي، فَأَرْضِهِ مِنِّي يَا رَسُولَ اللهِ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقُ: لَا هَاءَ اللهِ، إِذًا لَا يَعْمِدُ إِلَى أَسَدٍ مِنْ أُسْدِ اللهِ، يُقَاتِلُ عَنِ اللهِ وَعَنْ رَسُولِهِ، فَيُعْطِيكَ سَلَبَهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «صَدَقَ، فَأُعْطِهِ إِيَّاهُ». فَقَالَ أَبُو قَتَادَةَ: فَأَعْطَانِيهِ، فَبِعْتُ الدِّرْعَ، فَابْتَعْتُ بِهِ مَخْرَفًا فِي بَنِي سَلَمَةَ فَإِنَّهُ لَأَوَّلُ مَالٍ تَأَثَّلْتُهُ فِي الْإِسْلَامِ.

5073- … Ebu Katâde'nin azatlısı Ebu Muhammed'den, o Ebu Katâde b. Rib'î'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Huneyn yılı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte çıktık. (Düşmanla) karşılaştığımızda Müslümanların çok güzel hücumları oldu. (Ebu Katâde) dedi ki: Müşriklerden bir adamın Müslümanlardan bir adamın üstüne çıktığını gördüm. Ona doğru dönüp arkasından gittim. Kılıcı omzuna öyle bir indirdim ki zırhını bağlayan ipi kopardım. Bana dönüp beni öyle bir kucakladı ki, o kucaklayışından ölümün koku-

sunu aldım. Sonra ölümün pençesi onu yakalayınca beni bıraktı. Sonra Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh* ile karşılaştım. İnsanlara ne oluyor? dedim. O: Allah'ın emri, dedi. Daha sonra insanlar geri döndüler. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de: ***"Kim bir kimseyi öldürür de onu öldürdüğüne dair bir delili bulunursa o öldürdüğünün selebi ona aittir"*** buyurdu. (Ebu Katâde) dedi ki: Bunun üzerine kalkıp bana kim şahitlik eder dedim sonra oturdum. Sonra (Allah Rasulü) aynı sözü ikinci defa söyledi, arkasından aynı sözü üçüncü defa tekrar etti. Bu sefer ben yine kalktım. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de: ***"Neyin var ey Ebu Katâde?"*** dedi. Ben de ona olayı anlattım. Orada bulunan bir adam: Doğru söylüyor ey Allah'ın Rasulü, o maktulün selebi yanımdadır. Benim yerime onu sen hoşnut et, dedi. Bunun üzerine Ebu Bekir es-Sıddîk: Allah'a yemin ederim, böyle şey olmaz. Bu takdirde Allah('ın dinin)i ve Rasulü'nü savunmak üzere savaşan Allah'ın arslanlarından birine ait olan bir selebi sana vermeyecektir, dedi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de: ***"Doğru söylüyor, o selebi ona (Ebu Katâde'ye) ver"*** dedi.

Ebu Katâde dedi ki: Selebini bana verdi. Ben de zırhı sattım. Onunla Selemeoğulları yurdunda bir hurma bahçesi satın aldım. O, benim Müslüman olduktan sonra edindiğim ilk malım oldu.[147]

٥٠٧٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ، قَالَ: ثَنَا الْمُبَارَكُ عَنِ ابْنِ لَهِيعَةَ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي جَعْفَرٍ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي قَتَادَةَ أَنَّهُ قَتَلَ رَجُلا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، فَنَفَّلَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَلَبَهُ وَدِرْعَهُ، فَبَاعَهُ بِخَمْسِ أَوَاقٍ.

5074- … el-A'rec'den, onun Ebu Katâde'den rivayet ettiğine göre, Ebu Katâde müşriklerden bir adamı öldürmüştü. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de onun üzerindeki eşyaları ve zırhı ona ganimetten ayrı olarak vermişti. O da zırhını beş ukiyyeye sattı.

147 Buhârî, Hums, 15, Megâzî, 54; Müslim, Cihâd, 42; Ebu Davud, Cihâd, 136; Tirmizî, Siyer, 13; İbn Mâce, Cihâd, 29; Malik, Cihâd, 18; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 12, 295, 306.

٥٠٧٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ وَابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَا: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ سَلَمَةَ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَوْمَ حُنَيْنٍ: «مَنْ قَتَلَ قَتِيلا فَلَهُ سَلَبُهُ». فَقَتَلَ أَبُو طَلْحَةُ يَوْمَئِذٍ عِشْرِينَ رَجُلا، فَأَخَذَ أَسْلَابَهُمْ.

5075- … İshak b. Abdullah b. Ebi Talha'dan, onun Enes'ten rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Huneyn günü: ***"Kim birisini öldürürse onun selebi (üzerindeki eşyaları) ona ait olacaktır"*** dedi. Ebu Talha o gün yirmi kişi öldürdü, hepsinin de üzerindekileri aldı.[148]

٥٠٧٦- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ، قَالَ: ثَنَا عُمَرُ بْنُ يُونُسَ، قَالَ: ثَنَا عِكْرِمَةُ بْنُ عَمَّارٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي إِيَاسُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي سَلَمَةُ بْنُ الْأَكْوَعِ، قَالَ: غَزَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَوَازِنَ، فَقَتَلْتُ رَجُلا مِنْهُمْ، ثُمَّ جِئْتُ بِجَمَلِهِ أَقُودُهُ، عَلَيْهِ رَحْلُهُ وَسِلَاحُهُ، فَاسْتَقْبَلَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَالنَّاسُ مَعَهُ، فَقَالَ: «مَنْ قَتَلَ الرَّجُلَ؟» فَقَالُوا: ابْنُ الْأَكْوَعِ، فَقَالَ: «لَهُ سَلَبُهُ أَجْمَعُ».

5076- … Bana Seleme b. el-Ekva' tahdis edip dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte Hevazinlilerle savaştık. Onlardan bir adamı öldürdüm. Sonra yularından tutarak üzerinde yükü ve silahları bulunan devesini çekip geldim. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, ashabı ile beni karşıladı ve: ***"Adamı kim öldürdü?"*** diye sordu. İbnu'l-Ekva', diye cevap verdiler. Bunun üzerine Allah Rasulü: ***"Onun bütün selebi (ona ait bütün eşyaları) ona (İbnu'l-Ekva'a) aittir"*** dedi.[149]

٥٠٧٧- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَيْسٍ، عَنِ ابْنِ الْأَكْوَعِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: أَتَى رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَيْنٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ، وَهُوَ فِي سَفَرٍ، فَجَلَسَ

148 Ebu Davud, Cihâd, 136; Dârimî, Siyer, 43.
149 Ebu Davud, Cihâd, 100.

يَتَحَدَّثُ عِنْدَ أَصْحَابِهِ ثُمَّ انْسَلَّ، فَقَالَ نَبِيُّ اللهِ: «اُطْلُبُوهُ فَاقْتُلُوهُ». فَسَبَقْتُهُمْ إِلَيْهِ فَقَتَلْتُهُ وَأَخَذْتُ سَلَبَهُ، فَنَفَّلَنِي إِيَّاهُ.

5077- … Bize Ebu Umeys, İbnu'l-Ekva'dan tahdis etti, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına bir seferde iken müşriklerden bir casus gelip oturdu ve (önce) ashabı arasında sohbet ederek konuştu. Sonra da sıvışıp gitti. Bunun üzerine Allah'ın Nebisi: ***"Onun peşinden gidip onu yakalayın ve öldürün"*** dedi. Hepsinden önce ona ben yetiştim, onu öldürüp selebini aldım. Allah Rasulü de onun selebini bana verdi.[150]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, daru'l-harb'te kim birisini öldürecek olursa o öldürdüğü kişinin selebi (üzerindeki eşyaları) ona ait olur, demiş ve bu görüşüne bu rivayetleri delil göstermiştr.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek: İmam "Kim birisini öldürürse öldürdüğü o kimsenin selebi ona ait olacaktır" demedikçe seleb öldürene ait olmaz, demişlerdir. Eğer bunu, savaşçıları savaşa teşvik etmeye ihtiyaç duyacağı bir zamanda savaşa teşvik etmek için söylemişse onun dediği gibi olur. Şayet bu kabilden bir söz söylemeyecek olursa Müslümanlar tarafından öldürülen bir kimsenin selebi (üzerindeki eşyaları) ganimettir ve bu selebin hükmü de ganimetlerin hükmü ile aynıdır.

Birinci görüş sahiplerinin nakletmiş olduğumuz rivayetlerden hareketle ileri sürdükleri delile karşı, bu görüş sahiplerinin ileri sürdükleri delillerden birisi de şudur: Halid b. el-Velid ile Avf b. Malik'in: "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* selebin katile ait olduğuna dair hüküm verdi" şeklindeki sözlerinin, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu hususu daha önce söylemiş olduğundan dolayı böyle olması ve böylelikle de her öldürülen kişinin selebini öldürene vermiş olması mümkündür. Aynı şekilde zikretmiş olduğumuz Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in selebi öldürene verdiğine dair bu rivayetlerin de bu anlamda olması mümkündür.

150 Buhârî, Cihâd, 173; Ebu Davud, Cihâd, 100; İbn Mâce, Cihâd 29; Dârimî, Siyer, 14, 43; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 51.

Selebin öldürene verilmesinin icab etmediğine dair deliller arasında şu da vardır:

٥٠٧٨- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ حَمْزَةَ الزُّبَيْرِيُّ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ مَاجِشُونِ، قَالَ: حَدَّثَنِي صَالِحُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ قَالَ: إِنِّي لَقَائِمٌ يَوْمَ بَدْرٍ بَيْنَ غُلَامَيْنِ حَدِيثَةٌ أَسْنَانُهُمَا، تَمَنَّيْتُ لَوْ أَنِّي بَيْنَ أَضْلَعِ مِنْهُمَا فَغَمَزَنِي أَحَدُهُمَا، فَقَالَ: يَا عَمُّ، أَتَعْرِفُ أَبَا جَهْلٍ؟ فَقُلْتُ: مَا حَاجَتُكَ إِلَيْهِ يَا ابْنَ أَخِي؟ قَالَ: أُخْبِرَتْ أَنَّهُ يَسُبُّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَئِنْ رَأَيْتُهُ، لَا يُفَارِقُ سَوَادِي سَوَادُهُ، حَتَّى يَمُوتَ الْأَعْجَلُ مِنَّا، فَعَجِبْتُ لِذَلِكَ، فَغَمَزَنِي الْآخَرُ فَقَالَ: مِثْلَهَا فَلَمْ أَنْشَبْ أَنْ نَظَرْتُ إِلَى أَبِي جَهْلٍ يَتَرَجَّلُ فِي النَّاسِ، فَقُلْتُ: أَلَا تَرَيَانِ هَذَا صَاحِبُكُمُ الَّذِي تَسْأَلَانِ عَنْهُ، فَابْتَدَرَاهُ، فَضَرَبَاهُ بِسَيْفَيْهِمَا حَتَّى قَتَلَاهُ ثُمَّ أَتَيَا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَاهُ، فَقَالَ: أَيُّكُمَا قَتَلَهُ؟ قَالَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا، أَنَا قَتَلْتُهُ. قَالَ: «أَمَسَحْتُمَا سَيْفَيْكُمَا؟» قَالَا: لَا، قَالَ: فَنَظَرَ فِي السَّيْفَيْنِ، فَقَالَ: «كِلَاكُمَا قَتَلَهُ». وَقَضَى بِسَلَبِهِ لِمُعَاذِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْجَمُوحِ وَالرَّجُلَانِ، مُعَاذُ بْنُ عَمْرِو بْنِ الْجَمُوحِ، وَالْآخَرُ مُعَاذُ ابْنُ عَفْرَاءَ.

5078- … Abdurrahman b. Avf şöyle dedi: Bedir günü ben genç yaşta iki delikanlı arasında ayakta duruyorken keşke bu ikisinden daha güçlü kimseler arasında bulunsaydım diye temenni ettim. Onlardan birisi beni dürterek: Amca, Ebu Cehil'i tanıyor musun? dedi. Ben: Kardeşimin oğlu, onu niye soruyorsun? dedim. O: Onun Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ağır sözler söylediği haberi bana ulaştı. Nefsim elinde olana yemin ederim ki, eğer onu görecek olursam aramızdan kimin eceli daha erkense o ölmedikçe vücudum onun vücudundan ayrılmayacaktır, dedi. Onun bu sözlerinden dolayı hayret ettim. Bu sefer diğeri beni dürterek onun söylediklerinin aynısını söyledi. Aradan fazla zaman geçmeden Ebu Cehil'in insanlar arasında yürüdüğünü gördüm. Görmüyor musunuz? İşte şu, sizin sorduğunuz adamdır, dedim. Biri diğerinden daha hızlı atıldı, onu öldürünceye kadar her ikisi de kılıçlarıyla ona darbe(ler) indirdi. Sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e giderek ona

durumu haber verdiler. Allah Rasulü: ***"Onu hanginiz öldürdü?"*** diye sordu. Her biri: Onu ben öldürdüm, dedi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Kılıçlarınızı sildiniz mi?"*** diye sordu. İkisi de: Hayır, dedi. (Hz. Peygamber): Her iki kılıca da baktıktan sonra: ***"Onu ikiniz öldürmüşsünüz"*** dedi ve selebinin Muâz b. Amr b. el-Cemûh'a verilmesine hükmetti. O ileri atılan iki kişiden biri Muâz b. Amr b. el-Cemûh, diğeri de Muâz b. Afrâ idi.[151]

***

Görüldüğü gibi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu hadiste her ikisine: ***"Onu ikiniz öldürmüşsünüz"*** dedikten sonra selebin ikisinden yalnızca birisine verilebileceğine dair hüküm verdi.

İşte bu da, eğer seleb öldürenin öldürmesi sebebiyle ona verilmesi gereken bir hak olsaydı, Ebu Cehil'in selebinin her ikisine ait olması gerektiğine delildir. Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ikisine ait olan bir hakkı birisinden alıp diğerine vermezdi.

Nitekim imam: Kim birisini öldürürse, öldürdüğünün selebi ona ait olacaktır der ve iki adam aynı kişiyi öldürecek olursa o adamın selebi her ikisi arasında yarı yarıya bölünür. İmamın o selebten birisini mahrum edip diğerine verme hakkı yoktur. Çünkü onların her birisi, diğer arkadaşının sahip olduğu hakka sahiptir. Bu durumda bu iki hak sahibinin o selebdeki hakkı imamdan önceliklidir.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Ebu Cehil'in selebini onu öldüren iki kişiden yalnızca birisine verme hakkının bulunması, onun Ebu Cehil'i öldüren iki kişiden bu seleb üzerinde öncelikli olarak hak sahibi olduğuna delildir. Çünkü o gün Allah Rasulü: "Kim birisini öldürürse onun selebi öldürene aittir" dememişti.

٥٠٧٩- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ أَبِي الزِّنَادِ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ مُوسَى، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ أَبِي سَلَّامٍ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ، عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى بَدْرٍ، فَلَقِيَ الْعَدُوَّ، فَلَمَّا هَزَمَهُمْ اللهُ تَعَالَى، اِتَّبَعَتْهُمْ طَائِفَةٌ مِنَ

151 Buhârî, el-Hums, 18; Müslim, Cihâd, 42; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 193.

الْمُسْلِمِينَ يَقْتُلُونَهُمْ، وَأَحْدَقَتْ طَائِفَةٌ بِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَاسْتَوْلَتْ طَائِفَةٌ بِالْعَسْكَرِ وَالنُّهَبِ فَلَمَّا نَفَى اللهُ الْعَدُوَّ، وَرَجَعَ الَّذِينَ طَلَبُوهُمْ، قَالُوا: لَنَا النَّفَلُ، نَحْنُ طَلَبْنَا الْعَدُوَّ، وَبِنَا نَفَاهُمْ اللهُ وَهَزَمَهُمْ، وَقَالَ الَّذِينَ أَحْدَقُوا بِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا أَنْتُمْ بِأَحَقَّ مِنَّا، بَلْ هُوَ لَنَا، نَحْنُ أَحْدَقْنَا بِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، لَا يَنَالُ مِنْهُ الْعَدُوُّ غُرَّةً وَقَالَ الَّذِينَ اسْتَوْلَوْا عَلَى الْعَسْكَرِ وَالنُّهَبِ: وَاللهِ مَا أَنْتُمْ بِأَحَقَّ بِهِ مِنَّا، نَحْنُ حَوَيْنَاهُ وَاسْتَوْلَيْنَاهُ. فَأَنْزَلَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلهِ وَالرَّسُولِ﴾ إِلَى قَوْلِهِ ﴿إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ فَقَسَمَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَهُمْ عَنْ فَوَاقٍ.

5079- … Ubâde b. es-Sâmit *radıyallahu anh* şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Bedir'e çıktı. Düşmanla karşılaştı. Yüce Allah onları bozguna uğratınca Müslümanlardan bir grup onları (kaçanlarını) öldürmek üzere peşlerinden gitti. Bir grup da Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in etrafını sardı, bir diğer grup ise karargâhlarını istila edip bulduklarını yağmaladı.

Yüce Allah düşmanı uzaklaştırıp düşmanların peşine düşenler geri döndüklerinde: Ganimetler bizimdir. Çünkü düşmanı biz takip ettik ve Allah bizimle onları uzaklaştırıp bozguna uğrattı, dediler.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in etrafında kalanlar: Siz (ganimetlerde) bizden daha çok hak sahibi değilsiniz. Aksine, o ganimet bize aittir. Çünkü bizler düşman ona ani bir baskın yapıp zarar vermesin diye Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in etrafını sarmıştık, dediler.

Karargâhı ele geçirip malları yağmalayanlar da: Allah'a yemin ederiz, siz bu ganimette bizden daha çok hak sahibi değilsiniz. Çünkü onu biz kuşattık ve biz ele geçirdik, dediler.

Bunun üzerine Yüce Allah: ***"Sana enfali (savaşta alınan ganimetlerin hükmünü) soruyorlar. De ki: Ganimetler, Allah'ın ve Rasulü'ndür"*** ayetini ***"Eğer mü'minler iseniz"*** (el-Enfâl, 8/1) kısmına kadar indirdi. Rasu-

lullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de en kısa zamanda o ganimeti aralarında paylaştırdı.[152]

***

Görüldüğü gibi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu paylaştırmada fiilen savaşanları diğerlerinden üstün tutmamıştır. İşte bununla, öldürülen kimsenin selebinin, öldürmesi sebebiyle onu öldürene verilmesi gerekmediği sabit olmaktadır. İmamın, Müslümanların faydasına olan düşmanlarına karşı savaşmayı teşvik etmek gibi böyle bir şeyi vermesi hali müstesnadır.

٥٠٨٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجُ بْنُ الْمِنْهَالِ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ بُدَيْلِ بْنِ مَيْسَرَةَ الْعُقَيْلِيِّ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ شَقِيقٍ عَنْ رَجُلٍ مِنْ بُلْقِينَ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَهُوَ بِوَادِي الْقُرَى فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ لِمَنِ الْمَغْنَمُ؟ قَالَ: «لِلّٰهِ سَهْمٌ، وَلِهَؤُلَاءِ أَرْبَعَةُ أَسْهُمٍ». فَقُلْتُ: فَهَلْ أَحَدٌ أَحَقُّ بِشَيْءٍ مِنَ الْمَغْنَمِ مِنْ أَحَدٍ؟ قَالَ: «لَا، حَتَّى السَّهْمَ يَأْخُذُهُ أَحَدُكُمْ مِنْ جَنْبِهِ، فَلَيْسَ هُوَ بِأَحَقَّ بِهِ مِنْ أَخِيهِ».

5080- … Abdullah b. Şakîk'den, o Bulkîn'den bir adamdan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına o Vadi'l-Kurrâ'da iken gittim. Ey Allah'ın Rasulü! Ganimet kimin hakkıdır? diye sordum. Şöyle buyurdu: ***"Bir payı Allah'ındır, dört payı da bunlarındır."*** Bu sefer ben: Peki, ganimetten herhangi bir şeye bir kimse bir başkasından daha çok hak sahibi midir? diye sordum. O: ***"Hayır, sizden birisi, yanıbaşından aldığı bir oku dahi kardeşinden daha çok hak etmez"*** buyurdu.

٥٠٨١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ شَقِيقٍ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ بُلْقِينَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، مِثْلَهُ.

152 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 324.

5081- … Halid el-Hazzâ'dan, o Abdullah b. Şakîk'den, o Bulkîn'den bir adamdan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

Ebu Cafer dedi ki: Görüldüğü gibi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, ganimeti beş bölüme ayırmış, bunun bir kısmını Yüce Allah'a, dördünü de ashabına vermiştir.

Bu hususa dair açıklamada bulunarak: ***"Hatta sizden birisi, böğrüne bir ok atılıp o oku çıkartsa dahi ona kardeşinden daha çok hak sahibi olamaz"*** buyurmuştur. İşte bu, kişinin savaşırken bütün ele geçirdikleri ile savaşta hazır bulunan herkesin ele geçirdiklerinde hepsinin eşit hakka sahip olduğuna delildir.

Bir kimse: Sözünü ettiğimiz Ebu Cehil'in selebi ile Ubâde b. es-Sâmit'in hadisinde sözünü ettiğimiz durum Bedir gününde selebler katillere verilmeden önce olmuştur. Daha sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Huneyn günü selebleri katillere vererek: ***"Kim birisini öldürürse onun selebi öldürene aittir"*** buyurmuş ve böylelikle bu sözü ondan öncekileri nesh etmiştir diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: Sizin sözünü ettiğiniz bu husus, ondan önceki söz ve uygulamaları nesh ettiğine delil olmaz. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Huneyn günü söylediğini belirtmiş olduğumuz bu sözleri ile "Kim başkasında değil de sadece bu savaşta birisini öldürecek olursa…" anlamını kastetmiş olabilir. Nitekim Mekke'nin fethedildiği gün de: ***"Kim silahını bırakırsa o güvenlik altındadır"*** buyurmuştur.[153] *Ancak bu, bu savaşın dışında silahını bırakan herkes için geçerli bir hüküm olmamıştır.*

Huneyn savaşından önceki hükme göre selebler öldürenlere verilmesi gereken şeyler olmayıp sonradan Huneyn gününde Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in bu sözü söylediği sabit olduğuna göre, bu sözün önceki söz ve uygulamaları nesh edici olması ihtimali de öncekileri nesh etmemiş olması ihtimali de vardır. Böyle bir durumda biz bunu kesinlikle öğrenmedikçe ötekini nesh edici olarak kabul edemeyiz.

Bu sözün kendisinden önceki hükmü nesh etmediğine dair delillerden birisi de şu hadistir:

153 Müslim, Cihâd, 86; Ebu Davud, İmâre, 25.

٥٠٨٢- يُونُس حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَيُّوب، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ الْبَرَاءَ بْنَ مَالِكٍ، أَخَا أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، بَارَزَ مَرْزُبَانَ الضَّرَارَةَ فَطَعَنَهُ طَعْنَةً، فَكَسَرَ الْقَرَبُوسَ وَخَلَصْت إِلَيْهِ فَقَتَلَهُ فَقَوَّمَ سَلَبَهُ ثَلَاثِينَ أَلْفًا، فَلَمَّا صَلَّيْنَا الصُّبْحَ غَدَا عَلَيْنَا عُمَرُ، فَقَالَ لِأَبِي طَلْحَةَ: إِنَّا كُنَّا لَا نُخَمِّسُ الْأَسْلَابَ، وَإِنَّ سَلَبَ الْبَرَاءِ قَدْ بَلَغَ مَالا وَلَا أَرَانَا إِلا خَامِسِيهِ فَقَوَّمْنَاهُ ثَلَاثِينَ أَلْفًا، فَدَفَعْنَا إِلَى عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ سِتَّةَ آلَافٍ.

5082- … Enes b. Malik'ten rivayete göre, kardeşi el-Berâ b. Malik, ez-Zir'e kumandanı ile teke tek çarpıştı. Ona bir (mızrak) vurması ile atın eğerinin taşını kırdı, vurduğu mızrağı ona saplandı. Selebine otuzbin değer biçildi. Sabah namazını kıldıktan sonra Ömer erkenden yanımıza geldi. Ebu Talha'ya: Bizler selebleri ganimet gibi beşte bire bölmezdik. Ancak el-Berâ'nın aldığı bu seleb oldukça fazla bir mala ulaştı. Ben bunu beşte bir olarak paylaştırmaktan başka bir şeyi kendimize uygun görmüyorum, dedi. Biz ona otuzbin olarak değer biçtik. Ömer *radıyallahu anh*'a altıbinini ödedik.

***

İşte Ömer *radıyallahu anh*'ın: "Biz selebleri (ganimet gibi) beşte birlere ayırmazdık" dediğini, arkasından el-Berâ'nın aldığı selebi ganimet gibi beşte birlere ayırdığını gördük.

İşte bu, onların (selebi) ganimet gibi beşte bire ayırma hakları bulunduğu halde ayırmadıklarına ve seleblerin diğer askerler arasında yalnızca öldürenlere bir hak olarak gerekmediğine bir delildir.

Ömer *radıyallahu anh*, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Huneyn günü söylemiş olduğu: ***"Kim birisini öldürürse öldürdüğü kimsenin selebi ona ait olacaktır"*** buyurduğuna tanık olmuştu. Ancak o bu sözü [imam ister o savaşta ister ondan sonraki savaşta öldürene selebini vermiş olsun ya da olmasın] birisini öldüren herkes hakkında geçerli olduğu anlamında almamıştı. [Fakat o, bu sözün] özel olarak yalnızca o savaşta [birisini öldüren herkes için olduğunu kabul etmişti.][154]

154 Köşeli parantez arasında yer alan bu ibareler el-Mer'aşlî'nin hazırladığı baskıdan hareketle eklenmiştir. Kendisi de bu ibarenin eski baskıda yer almadığına işaret etmek üzere bu ibarelerin karşılığı olan Arapça ifadeleri köşeli parantez arasına koymuştur. Esasen köşeli parantez arasındaki ifadeler olmadan ibareden bir anlam çıkarmak da mümkün değildir. el-Mer'aşlî'nin

Aynı şekilde Ebu Talha da Huneyn'de buna tanık olmuş, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem de öldürdüğü kimselerin seleblerinin ona verilmesine hükmetmişti.

Fakat bu uygulama Ömer *radıyallahu anh*'ın el-Merzubân'ın (kumandanının) selebi ile ilgili yapmak istediği uygulamanın aksini gerektirici bir durum değildi.

Enes b. Malik *radıyallahu anh* da aynı şekilde Huneyn'de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bu sözü söylerken hazır bulunmuştu. Aynı zamanda Ömer'in el-Berâ b. Malik ile ilgili yaptığı uygulamayı da görmüştü ve ona göre, bu gördüğüne muhalif olan Ömer'in görüşü uygun ve yerinde idi.

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabı, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Huneyn günü söylemiş olduğu: ***"Kim birisini öldürürse onun selebi öldürene aittir"*** sözünü bundan önce Bedir günü verilmiş olan hükmün nesh edildiği şekilde anlamamıştı.

٥٠٨٣- وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ حَمْزَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ ثَابِتِ بْنِ ثَوْبَانَ أَنَّ أَبَاهُ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَأَلَ مَكْحُولا أَيُخَمَّسُ السَّلَبُ؟ فَقَالَ: حَدَّثَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ أَنَّ الْبَرَاءَ بْنَ مَالِكٍ، بَارَزَ رَجُلا مِنْ عُظَمَاءِ فَارِسٍ، فَقَتَلَهُ فَأَخَذَ الْبَرَاءُ سَلَبَهُ فَكَتَبَ فِيهِ إِلَى عُمَرَ. فَكَتَبَ عُمَرُ إِلَى الْأَمِيرِ أَنِ اقْبِضْ إِلَيْكَ خُمُسَهُ، وَادْفَعْ إِلَيْهِ مَا بَقِيَ فَقَبَضَ الْأَمِيرُ خُمُسَهُ.

5083- … Bize Yahya b. Hamza tahdis edip dedi ki: Bana Abdurrahman b. Sâbit b. Sevbân'ın tahdis ettiğine göre, babası kendisine, Mekhûl'e: Seleb (ganimet gibi) beşte birlere ayrılır mı?" diye sorduğunu ve onun kendisine şu cevabı verdiğini haber vermiştir: Bana Enes b. Malik'in tahdis ettiğine göre, el-Berâ b. Malik, Fars büyüklerinden bir adam ile teke tek çarpışmış ve onu öldürmüştü. el-Berâ onun üzerindeki selebini almıştı. Bu selebi hakkında

bu ibareleri, hazırladığı Alemu'l-Kütüb baskısının başında belirttiği üzere önceki baskıda yer alan yanlışları düzeltmek için esas aldığı kaynaklardan birisi hatta en başında geleni olan Muhammed Eyyub el-Mezâhirî es-Sehârenfurî'nin yazmış olduğu "Tashîhu'l-Ağlati'l-Kitâbiyye el-Vâkıa fi'n-Nushati't-Tahâviyye" adlı eserinden hareketle koymuş olduğu anlaşılmaktadır (Çeviren).

Ömer'e mektup yazıldı. Ömer kumandana şunları yazdı: "Onun beşte birini yanına al, geri kalanını da ona ver." Bunun üzerine ordu kumandanı onun selebinin beşte birini tahsil etti.

***

İşte Mekhûl'ün de selebler hakkında sözünü ettiğimiz şekilde bir kanaat benimsemiş olduğunu görüyoruz.

٥٠٨٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَجُلا يَسْأَلُ ابْنَ عَبَّاسٍ عَنِ الْأَنْفَالِ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: الْفَرَسُ مِنَ النَّفْلِ، ثُمَّ عَادَ لِمَسْأَلَتِهِ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ ذَلِكَ أَيْضًا ثُمَّ قَالَ الرَّجُلُ: الْأَنْفَالُ الَّتِي قَالَ اللهُ فِي كِتَابِهِ مَا هِيَ؟ قَالَ الْقَاسِمُ: فَلَمْ يَزَلْ يُحَالُهُ حَتَّى كَادَ يُخْرِجُهُ.

5084- ... İbn Şihâb'dan, o el-Kasım b. Muhammed'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bir adamı İbn Abbas'a ganimetlere dair soru sorarken dinledim. İbn Abbas dedi ki: At da ganimettendir. Sonra adam ona tekrar aynı soruyu sordu, yine İbn Abbas ona aynısını söyledi. Daha sonra adam: Allah'ın Kitabı'nda buyurduğu el-Enfâl (ganimetler) nedir? diye sordu. el-Kasım dedi ki: Adam İbn Abbas'ın canını sıkacak kadar ona bu soruyu sorup durdu.

٥٠٨٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَامِرٍ قَالَ: ثَنَا مَالِكٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ أَنَّ رَجُلا سَأَلَ ابْنَ عَبَّاسٍ عَنِ الْأَنْفَالِ فَقَالَ: السَّلَبُ وَالْفَرَسُ مِنَ الْأَنْفَالِ.

5085- ... Bize Malik, ez-Zührî'den tahdis etti, o el-Kasım b. Muhammed'den rivayet ettiğine göre, bir adam İbn Abbas'a enfale dair soru sordu. O: "Seleb ve at da ganimetlerdendir" dedi.

٥٠٨٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ وَرَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَا: ثَنَا بِشْرُ بْنُ بَكْرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي الْأَوْزَاعِيُّ قَالَ: أَخْبَرَنِي الزُّهْرِيُّ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كُنْتُ

جَالِسًا عِنْدَهُ، فَأَقْبَلَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ فَسَأَلَهُ عَنِ السَّلَبِ، فَقَالَ: السَّلَبُ مِنَ النَّفْلِ، وَفِي النَّفْلِ الْخُمُسُ.

5086- … Bana ez-Zührî, el-Kasım b. Muhammed'den haber verdi. O İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan rivayet etti ve şöyle dedi: Onun yanında oturuyorken Iraklılardan bir adam gelip ona (İbn Abbâs'a) selebe dair soru sordu. O: "Seleb ganimettendir, ganimette de beşte bir pay vardır" diye cevap verdi.

***

İşte İbn Abbas *radıyallahu anh*, selebde de beşte bir bulunduğunu belirtmiş ve selebi ganimetler arasında saymıştır. Hâlbuki o, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in birinci başlıkta zikretmiş olduğumuz ez-Zübeyr'e öldürmüş olduğu kişinin selebini teslim etmiş olduğunu da biliyordu.

İşte bu, daha önce Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Bedir günü yaptığı uygulamayı İbn Abbas *radıyallahu anh*'ın nesh edilmiş kabul etmediğine ve ez-Zübeyr'in öldürmüş olduğu kişinin selebi ile ilgili olarak vermiş olduğu hükmün, ondan daha önce ez-Zübeyr'e vermiş olduğu bir sözün gereği ya da bunun dışında bir başka husus sebebiyle olduğuna delildir. İşte rivayetlerin anlamlarının sahih bir şekilde anlaşılması bakımından bu konunun hükmü budur.

Bu hususta nazar (akli düşünme ve kıyas) açısından açıklamaya gelince; bizler şunu gördük: İmam daru'l-harb'te iken bir birlik gönderir de kendisi ve diğer askerler o birlik ile birlikte yola devam etmekten geri kalır ve o askeri birlik bir ganimet elde ederse elde edilen bu ganimet hem askeri birlik arasında hem de diğer askerler arasında isterse diğerleri fiilen onlarla savaşmasınlar paylaştırılırlar. Bu askeri birlik, elde etmiş olduğu ganimette diğer askerlere göre öncelikle hak sahibi değildir. İsterse de savaşmış ve savaşı neticesinde o ganimet elde edilmiş olsun. Eğer imam, o birliği gönderdiğinde birliğin elde edeceği ganimetlerin beşte birini nefel (bağış) olarak vaat edecek olursa imamın o birliğe vermiş olduğu söz gereği bu miktar o birliğe ait olur. Ganimetin geri kalan bölümü ise o birlik ile diğer askerler arasında paylaştırılır.

Böyle bir durumda önden gönderilmiş olan birlik, orduda bulunan diğer askerlerden ayrıcalıklı olarak imamın diğerlerinden ayrı, kendilerine özel bir şekilde vermiş olduğu şeyler dışında ganimette ayrıcalıklı bir hak sahibi değildir.

Buna göre kıyas yapılacak olursa daru'l-harb'te orduda bulunan hiç kimse, öldürülen kimselerin selebinden ve başkalarından fiilen almış olduğu herhangi bir şeyi hak etmez. Onun da hakkı ordudaki diğer askerlerin hak ettiği gibidir. İmamın ona bu kabilden önceden bir nefelde (bağışta) bulunmuş olması hali müstesnadır. Bu takdirde bunun dışında bir sebeple değil de imamın bağışlamış olması sebebiyle o miktar ona ait olur.

İşte bu konuda nazarın gereği olan bu husus aynı zamanda Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

٥٠٨٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْهَرَوِيُّ، قَالَ ثَنَا دُحَيْمٌ، قَالَ: ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، قَالَ: ثَنَا صَفْوَانُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَوْفٍ قَالَ الْوَلِيدُ: وَحَدَّثَنِي ثَوْرٌ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، عَنْ جُبَيْرٍ، عَنْ عَوْفٍ وَهُوَ ابْنُ مَالِكٍ، أَنَّ مَدَدِيًّا رَافَقَهُمْ فِي غَزْوَةِ مُؤْتَةَ، وَأَنَّ رُومِيًّا كَانَ يَشُدُّ عَلَى الْمُسْلِمِينَ وَيُغْرِي بِهِمْ، فَتَلَطَّفَ لَهُ ذَلِكَ الْمَدَدِيُّ، فَقَعَدَ لَهُ تَحْتَ صَخْرَةٍ فَلَمَّا مَرَّ بِهِ، عَرْقَبَ فَرَسَهُ، وَخَرَّ الرُّومِيُّ لِقَفَاهُ، فَعَلَاهُ بِالسَّيْفِ فَقَتَلَهُ، فَأَقْبَلَ بِفَرَسِهِ، وَسَيْفِهِ، وَسَرْجِهِ، وَلِجَامِهِ، وَمِنْطَقَتِهِ، وَسِلَاحِهِ، كُلُّ ذَلِكَ مُذَهَّبٌ بِالذَّهَبِ وَالْجَوْهَرِ، إِلَى خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ، فَأَخَذَ مِنْهُ خَالِدٌ طَائِفَةً، وَنَفَّلَهُ بَقِيَّتَهُ. فَقُلْتُ: يَا خَالِدُ، مَا هَذَا؟ أَمَا تَعْلَمُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَفَّلَ الْقَاتِلَ السَّلَبَ كُلَّهُ. قَالَ: بَلَى، وَلَكِنِّي اسْتَكْثَرْتهُ فَقُلْتُ: إِنِّي وَاللهِ لَأُعَرِّفَنكهَا عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ عَوْفٌ: فَلَمَّا قَدِمْنَا عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخْبَرْتُهُ خَبَرَهُ، فَدَعَاهُ وَأَمَرَهُ أَنْ يَدْفَعَ إِلَى الْمَدَدِيِّ بَقِيَّةَ سَلَبِهِ، فَوَلَّى خَالِدٌ لِيَدْفَعَ سَلَبَهُ. فَقُلْتُ: كَيْفَ رَأَيْتَ يَا خَالِدُ؟ أَوَلَمْ أَفِ لَكَ بِمَا وَعَدْتُكَ؟ فَغَضِبَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ: «يَا خَالِدُ، لَا تُعْطِهِ». فَأَقْبَلَ عَلَيَّ فَقَالَ:، هَلْ أَنْتُمْ تَارِكُو أُمَرَائِي؟ لَكُمْ صَفْوَةُ أَمْرِهِمْ، وَعَلَيْهِمْ كَدَرُهُ.

5087- ... Bize el-Velid b. Müslim tahdis edip dedi ki: Bize Safvân, Abdurrahman b. Cübeyr'den tahdis etti, o babasından, o Avf'dan.

el-Velid (b. Müslim) dedi ki: Ayrıca bana Sevr, Halid b. Ma'dân'dan tahdis etti, o Cübeyr'den, o Avf b. Malik'ten rivayet ettiğine göre, Mute gazve-

sinde (dışarıdan gelen) yardımcı güçlerden birisi kendileri ile birlikte geldi. Bir Bizanslı da Müslümanlara şiddetli hücum yapıyor, onlara pusu kuruyordu. Bu yardımcı kişi de onun göremeyeceği bir yerde saklandı. Bir kayanın altına oturup onu bekledi. Bu Bizanslı yanından geçince atının tökezlemesini sağladı, Bizanslı sırt üstü yere yıkıldı. Kılıcıyla tepesine dikilip onu öldürdü. Arkasından atını, kılıcını, eğerini, atının yularını, öldürdüğü Bizanslının kemerini, silahını alarak geldi. Bunların hepsi altın ve mücevherlerle süslenmişti. Onları Halid b. Velid'e getirince Halid, getirdiklerinin bir kısmını alıp geri kalanını ona nefel olarak (ganimet arasında paylaştırmaya kalkmayarak) bağışladı. Ben: Ey Halid bu ne? Sen Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in öldüren kimseye aldığı selebin tamamını nefel olarak verdiğini bilmiyor musun? dedim. O: Biliyorum fakat bunların hepsini ben çok gördüm, dedi. Ben: Allah'a yemin ederim, ikinizin durumunu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e anlatacağım, dedim.

Avf dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna vardığımızda Halid'in durumunu ona bildirdim. Allah Rasulü, Halid'i çağırıp ona selebinin geri kalan kısmını da o yardımcı kuvvet olarak gelen kişiye vermesini emretti. Halid de ona selebini geri vermek üzere dönüp gitti. Bu sefer ben: Nasıl gördün ey Halid? Ben sana verdiğim sözün gereğini yerine getirdim, değil mi? dedim. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bunun üzerine kızarak: ***"Ey Halid! Ona (bir şey) verme"*** dedi. Sonra da bana dönerek: ***"Sizler benim tayin ettiğim kumandanları rahat bırakmayacak mısınız? Onların komutanlıklarının temiz olanı sizin lehinizedir, bulanık olanı da onların aleyhinedir"*** dedi.[155]

***

Gördüğünüz gibi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, önceleri Halid'e yardımcı olarak gelene aldığı selebin geri kalan kısmını vermesini emretmişti. Fakat Avf belirtilen sözleri söyleyince Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Halid'e selebin geri kalan kısmını ona vermemesini emretti. İşte bu, yardımcı güç olarak gelen kişinin, öldürdüğü kimse üzerindeki o selebin onu öldürmesi sebebiyle ona verilmesi gereken bir hak olmadığının delilidir. Çünkü eğer onu öldürmekle bu ona verilmesi gereken bir hak olsaydı, Rasulullah *sallallahu*

155 Müslim, Cihâd, 43, 44; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 27.

aleyhi ve sellem başka birisinin söylediği bir söz sebebiyle ona selebin kalanının verilmesini engellemezdi.

Ancak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Halid'e -selebin geri kalanını öldürene verme hakkına sahip iken- ona vermesini emretti. Arkasından da ona bu selebi vermeme hakkı olduğu halde de vermemesini emretti. Bu, Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*'ın bu bölümde daha önce zikrettiğimiz el-Berâ b. Malik ile ilgili (5082 no'lu) hadisteki şu sözlerine benzemektedir: "Bizler seleblerin beşte birini (devletin payı olarak) almazdık. Fakat el-Berâ'nın aldığı bu seleb büyük miktarda bir maldır. Bundan dolayı görüşüme göre bunun beşte birini almaktan başka bir şey yapamayız." (Hadisi rivayet eden Enes) dedi ki: Sonra onun beşte birini aldı.

Görüldüğü gibi Ömer *radıyallahu anh* onların seleblerden beşte bir almadıklarını, bununla birlikte beşte birini alma ve bu beşte biri almayı terk etme hakkına da sahip olduklarını haber vermektedir. Onların bu beşte biri almamaları ise, seleblerin öldürenlere -tıpkı ganimetten paylarının onlara düşen bir hak olduğu gibi- verilmesi gereken bir hak olduğundan dolayı değildi.

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, Avf b. Malik'in rivayet ettiği (5087 no'lu) hadiste Halid'e belirtilen emri vermesi ve bundan sonra ona bu işi yapmamasını söylemesi şeklinde yaptığı uygulama da böyledir. Ona, emretme hakkına sahip olduğu bir emri verdiği gibi yasaklama hakkına sahip olduğu bir hususu da yasaklamıştır.

İşte bu yaptığımız açıklamalar, selebin bu açıdan öldürenler için verilmesi gereken bir hak olmadığına dair sahih bir delil olmaktadır.

٥٠٨٨- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: ثَنَا أَسَدُ بْنُ مُوسَى، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّا بْنِ أَبِي زَائِدَةَ قَالَ: ثَنَا دَاوُدُ بْنُ أَبِي هِنْدٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ بَدْرٍ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ فَعَلَ كَذَا وَكَذَا، فَلَهُ كَذَا وَكَذَا». فَذَهَبَ شُبَّانُ الرِّجَالِ، وَجَلَسَتْ الشُّيُوخُ تَحْتَ الرَّايَاتِ. فَلَمَّا كَانَتْ الْغَنِيمَةُ، جَاءَتْ الشُّبَّانُ يَطْلُبُونَ نَفْلَهُمْ فَقَالَ الشُّيُوخُ: لَا تَسْتَأْثِرُوا عَلَيْنَا، فَإِنَّا كُنَّا تَحْتَ الرَّايَاتِ،

وَلَوْ انْهَزَمْتُمْ كُنَّا رِدْءًا لَكُمْ، فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ﴾ فَقَرَأَ حَتَّى بَلَغَ ﴿كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَارِهُونَ﴾.

5088- … İkrime'den, o İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bedir günü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Şöyle şöyle yapan kimseye şunu şunu vaat ediyorum"*** dedi. Bunun üzerine genç erkekler gittiler. Yaşlılar ise sancakların altında oturdular. Ganimet paylaştırılacağında gençler gelip kendilerine vaat edilen nefellerini (paylaştırılmaya katılmadan yapılacak bağışları) istediler. Yaşlılar ise: Bizden ayrıcalıklı olarak bir şey alamazsınız. Çünkü bizler sancakların altında idik. Eğer siz bozguna uğrayıp kaçacak olsaydınız bizler size yardımcı ve destek olurduk, dediler. Bunun üzerine Aziz ve Celil olan Allah: ***"Sana enfal'i (ganimetlerin hükmünü) soruyorlar"*** (el-Enfâl, 8/1) ayetini indirdi. İbn Abbas da ***"Nitekim Rabbin seni hak uğrunda evinden çıkardığında gerçekten mü'minlerden bir grup isteksizdi"*** (el-Enfâl, 8/5) ayetine kadar okudu.

***

Ayet şunu demek istiyor: Bu hususta benim işimin akıbetini gördüğünüz gibi bana itaat edin. Çünkü sizler istemeyerek savaşa çıkmıştınız. Bunun sonucunda ganimeti aralarında eşit olarak paylaştırtırdı.

İşte bu hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in daha önce gençlere vermiş olduğu bir hakkı vermediği belirtilmektedir.

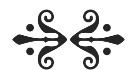
Bu hadiste, seleblerin, öldürenler için gerekli bir hak olmadığına delil vardır. Eğer bu böyle olmasaydı, selebleri onlara vermemezlik etmez ve geride bıraktıkları kimseler arasında kendilerinin öldürdükleri kimselerin seleblerini başkalarını katmadan yalnızca onlara verirdi.

Şayet bir kimse: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in daha önce onlara vereceğini vaat ettiği şeyi vermemesi nasıl açıklanır? diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: Çünkü onlara böyle bir vaatte bulunması diğer Müslümanların faydasına olan işleri yapmaları içindir. Buna karşılık onların da sancakların bulunduğu yeri bırakıp ileri gitmeleri ve onları koruyanları zayi olmakla karşı karşıya bırakmaları Müslümanların faydasına değildi.

İşte onlar (ileriye atılan gençler), bu maslahatın dışına çıkmakla kendile-

rine vaat edilen hak ettikleri asıl anlamın sınırları dışına çıkmış oldukları için Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onlara (vereceğini vaat ettiğini) vermedi.

Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

٧- بَابُ سَهْمِ ذَوِي الْقُرْبَى

7- (PEYGAMBER SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM'İN) AKRABALARININ PAYI

٥٠٨٩- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ أَبِي لَيْلَى يُحَدِّثُ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ أَنَّ فَاطِمَةَ أَتَتْ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَشْكُو إِلَيْهِ أَثَرَ الرَّحْي فِي يَدِهَا وَقَدْ بَلَغَهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَاهُ سَبْيٌ، فَأَتَتْهُ تَسْأَلُهُ خَادِمًا، فَلَمْ تَلْقَهُ، وَلَقِيَتْهَا عَائِشَةُ، فَأَخْبَرَتْهَا الْحَدِيثَ فَلَمَّا جَاءَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخْبَرَتْهُ بِذَلِكَ قَالَ: فَأَتَانِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدْ أَخَذْنَا مَضَاجِعَنَا، فَذَهَبْنَا لِنَقُومَ فَقَالَ: «مَكَانَكُمَا». فَقَعَدَ بَيْنَنَا حَتَّى وَجَدْتُ بَرْدَ قَدَمَيْهِ عَلَى صَدْرِي فَقَالَ: «أَلَا أَدُلُّكُمَا عَلَى خَيْرٍ مِمَّا سَأَلْتُمَا تُكَبِّرَانِ اللهَ أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ، وَتُسَبِّحَانِ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَتَحْمَدَانِ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، إِذَا أَخَذْتُمَا مَضَاجِعَكُمَا، فَإِنَّهُ خَيْرٌ لَكُمَا مِنْ خَادِمٍ».

5089- … Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh*'dan rivayete göre, Fatıma *radıyallahu anhâ* Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gidip değirmenin elinde iz bıraktığından şikayette bulundu. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e esirlerin getirildiği haberini de almıştı. Bu sebeple ondan kendisine bir hizmetçi vermesini istemek üzere yanına gitti. Fakat onu göremedi. Aişe onu

karşılayınca Fatıma *radıyallahu anhâ* ona durumu bildirdi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* gelince Aişe ona bu durumu haber verdi. (Ali) dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* biz uyumak üzere yatmışken yanıma geldi. Kalkmak istedikse de o ***"Yerinizde kalın"*** dedi. İkimizin arasına oturdu. Öyle ki göğsümde ayaklarının serinliğini hissettim. Şöyle buyurdu: ***"Size, benden istediğinizden daha hayırlı olanı göstereyim mi? Yatağınıza çekildiğinizde otuzdört defa Allahuekber, otuzüç defa subhanallah, otuzüç defa elhamdulillah deyin. Bu, sizin için bir hizmetçiden daha hayırlıdır."***[156]

٥٠٩٠- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ، قَالَ ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيٍّ أَنَّهُ قَالَ لِفَاطِمَةَ ذَاتَ يَوْمٍ: قَدْ جَاءَ اللهُ أَبَاكِ بِسَعَةٍ وَرَقِيقٍ فَأْتِيهِ فَاطْلُبِي مِنْهُ خَادِمًا فَأَتَتْهُ، فَذَكَرَتْ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: «وَاللهِ لَا أُعْطِيكُمَا وَأَدَعُ أَهْلَ الصُّفَّةِ يَطْوُونَ بُطُونَهُمْ، وَلَا أَجِدُ مَا أُنْفِقُ عَلَيْهِمْ، وَلَكِنْ أَبِيعُهَا، وَأُنْفِقُ عَلَيْهِمْ، أَلَا أَدُلُّكُمَا عَلَى خَيْرٍ مِمَّا سَأَلْتُمَا؟ عَلَّمَنِيهِ جِبْرَائِيلُ، كَبِّرَا فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ عَشْرًا، وَسَبِّحَا عَشْرًا، وَاحْمَدَا عَشْرًا، وَإِذَا آوَيْتُمَا إِلَى فِرَاشِكُمَا». ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَ مَا فِي حَدِيثِ سُلَيْمَانَ.

5090- … Ata b. es-Sâib'den, o babasından rivayet ettiğine göre, Ali bir gün Fatıma'ya: "Babana bir bolluk ve köleler geldi. Ona git de ondan bir hizmetçi iste" dedi. Fatıma yanına gidip ona isteğini söyleyince şöyle buyurdu: ***"Suffa halkını harcayacak bir şey bulamadığım için aç yatarlarken bırakıp Allah'a yemin ederim size (hizmetçi) vermem. Ancak bunları satacağım ve onların ihtiyaçlarını görmek için harcayacağım. Size istediğinizden daha hayırlı olan bir şeyi göstereyim mi? Bunu bana Cebrail öğretti. Her namazın akabinde on defa Allahuekber, on defa subhanallah, on defa elhamdulillah deyin. Yatağınıza (uyumak üzere) çekildiğinizde de (aynı şeyleri söyleyin)."*** Sonra da Süleyman (b. Şuayb)'in hadisinde naklettiklerinin aynısını zikretti.

٥٠٩١- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ، قَالَ: ثَنَا زَيْدُ بْنُ

156 Buhârî, Fezâilu's-Sahâbe, 9, Nafakât, 6, Daavât, 10; Müslim, Zikr, 80, 81; Ebu Davud, Edeb, 100; Tirmizî, Daavat, 24.

الْحُبَابِ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَيَّاشُ بْنُ عُقْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي الْفَضْلُ بْنُ حَسَنِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْحَكَمِ، أَنَّ أُمَّهُ حَدَّثَتْهُ أَنَّهَا ذَهَبَتْ هِيَ وَأُمُّهَا حَتَّى دَخَلَتْ عَلَى فَاطِمَةَ، فَخَرَجْنَ جَمِيعًا فَأَتَيْنَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدْ أَقْبَلَ مِنْ بَعْضِ مَغَازِيهِ، وَمَعَهُ رَقِيقٌ، فَسَأَلْتَهُ أَنْ يَخْدُمَهُنَّ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «سَبَقَكُنَّ يَتَامَى أَهْلِ بَدْرٍ».

5091- … Bana el-Fadl b. Hasen b. Amr b. el-Hakem'in tahdis ettiğine göre, annesi kendisine şunu tahdis etmiştir: Annesi ile birlikte gidip Fatıma *radıyallahu anhâ*'nın yanına girdiler. Fatıma ile birlikte çıkıp Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına vardılar. Allah Rasulü de gazvelerinden birisinden dönmüştü. Yanında köleler de vardı. Fatıma ondan kendilerine hizmetçi vermesini isteyince Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Bedir'e katılanların bıraktıkları yetimler sizden önceliklidir"*** buyurdu.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabalarının ganimetin beşte birinden belli bir paylarının bulunmadığı, onların diğerlerinin sahip oldukları paydan farklı bir paylarının olmadığı kanaatini kabul etmiş ve şöyle demiştir: Allah Teala, onlara bu ganimetten şu sözü ile kendilerine vermiş olduğu paydan başkasını vermemiştir: ***"Bilin ki, ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri Allah'a, Rasulü'ne, yakın akrabalara, yetimlere, yoksullara ve yolculara aittir"*** (el-Enfâl, 8/41); ***"Fethedilen ülkeler ahalisinden Allah'ın Rasulü'ne verdiği fey Allah'a, Peygamber'e, akrabalara, yetimlere, yoksullara ve yolda kalanlara verilir"*** (el-Haşr, 59/7). İşte akraba ve yakınların, fakir olmaları ve ihtiyaç içinde bulunmaları sebebiyle Yüce Allah onları da fakirlerle yoksullar arasına katmıştır.

Fakir, yetim ve yoksul akrabalar, bu ganimetten hak sahibi olmalarına sebep olan özelliklerin dışına çıktıkları için akrabaların payının dışında oldukları gibi onlarla birlikte sözü edilen Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabaları da aynı şekilde fakirlikleri sebebiyle onlarla (fakir, yetim ve yoksullarla) birlikte katılmış, onlarla birlikte söz konusu edilmişlerdir. Bu sebeple muhtaç olmamaları halinde bunun dışına çıkarlar.

Bu görüşte olanlar şunu da söylerler: Şayet Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabalarının bunda bir payı olsaydı, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve*

sellem'in kızı Fatıma da onlardan olmalıydı. Çünkü Fatıma, Allah Rasulü'ne neseb itibariyle akrabalarından daha yakındı, onunla akrabalık bağı daha sıkıydı. Bununla birlikte sözünü ettiğimiz ganimet olarak alınmış esirlerden ona bir pay ayırmadı ve o esirlerden ona bir tek hizmetçi dahi vermedi. Bunun yerine onu Aziz ve Celil olan Allah'ı zikretmeye teşvik etti. Çünkü onun bu ganimetlerden alacağı ile ilgili hükmü, sadakadan (zekâttan) aldıklarında olduğu gibi yoksulların hükmünde olacağından, Fatıma'nın hizmetçi almaktan vazgeçip Aziz ve Celil olan Allah'ı anmaya, O'nu tesbih ve tehlil etmeye yönelmesinin onun için bu işten daha hayırlı ve faziletli olduğunu görmüştür.

Ebu Bekir ve Ömer *radıyallahu anhumâ* da Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in vefatından sonra bütün beşte biri paylaştırdıkları halde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabalarının -diğer Müslümanların sahip oldukları haktan farklı olarak- bir hak sahibi olduklarını görmemişlerdir.

İşte bununla Ebu Bekir ve Ömer'in nezdinde de hükmün böyle olduğu sabit olduğu gibi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından herhangi bir kimsenin bu hükümde onlara itiraz etmeyip muhalefet etmemesiyle de ashabın da bu hususta aynı görüşte olduğu sabit olmaktadır.

Bu konuda Ebu Bekir, Ömer *radıyallahu anhumâ* ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bütün ashabının icmaı sabit olduğuna göre, bu doğrultuda görüş sahibi olmak da sabit olur, bunun gereğince amel edip buna muhalif görüşleri de terk etmek gerekir.

Diğer taraftan Ali *radıyallahu anh*, halife olunca da aynı şekilde insanların bu hükmü uygulamalarını sağlamıştır. Bu hususta da şunu zikretmektedirler:

٥٠٩٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ فَقُلْتُ: رَأَيْتَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ حَيْثُ وَلِيَ الْعِرَاقَ، وَمَا وَلِيَ مِنْ أُمُورِ النَّاسِ، كَيْفَ صَنَعَ فِي سَهْمِ ذَوِي الْقُرْبَى قَالَ: سَلَكَ بِهِ - وَاللهِ - سَبِيلَ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قُلْتُ: وَكَيْفَ؟ وَأَنْتُمْ تَقُولُونَ مَا تَقُولُونَ. قَالَ: إِنَّهُ - وَاللهِ - مَا كَانَ أَهْلُهُ يَصْدُرُونَ إِلا عَنْ رَأْيِهِ قُلْتُ: فَمَا مَنَعَهُ؟ قَالَ: كَرِهَ - وَاللهِ - أَنْ يُدَّعَى عَلَيْهِ خِلَافُ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا.

5092- … Muhammed b. İshak dedi ki: Ben Ebu Cafer'e: Ali b. Ebi Talib'in Irak'ı yönetimi altında bulundurup insanların işlerini nasıl yönettiğini gördüm. Peki, (Peygamber'in) akrabalarının payı ile ilgili uygulaması nasıldı? diye sordum. Şu cevabı verdi: Allah'a yemin olsun ki, bu hususta Ebu Bekir ve Ömer *radıyallahu anhumâ*'nın izlediği yolu izledi.

Ben: Peki, sizler bu (bilinen) görüşlerinizi dile getiriyorken bu nasıl oldu? deyince: Allah'a yemin ederim ki, onun aile halkı (ve yakınları) onun görüşünün dışına çıkmıyordu, dedi. Bu sefer: Peki, onu (bu görüşünü) uygulamasını engelleyen ne oldu? diye sordum. O: Allah'a yemin ederim ki, onun hakkında Ebu Bekir ve Ömer *radıyallahu anhumâ*'ya muhalefet ettiği iddiasının yapılmasından hoşlanmıyordu, diye cevap verdi.

***

İşte bu, Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh*'ın da bu payı Ebu Bekir ve Ömer *radıyallahu anhumâ*'nın uygulaması gibi sürdürdüğünü çünkü onun bunu adil gördüğünü ortaya koymaktadır. Eğer bunca ilmine, dine bağlılığına ve faziletine rağmen farklı bir görüşe sahip olsaydı, uygulamayı kendi görüşü doğrultusunda yapardı.

Bu görüşte olanlar bu hususta ayrıca şunu da delil gösterirler:

٥٠٩٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا اِبْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ قَيْسِ بْنِ مُسْلِمٍ، قَالَ: سَأَلْتُ الْحَسَنَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنَ عَلِيٍّ، عَنْ قَوْلِ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَأَنَّ لِلّٰهِ خُمُسَهُ﴾ قَالَ: أَمَّا قَوْلُهُ: ﴿فَأَنَّ لِلّٰهِ خُمُسَهُ﴾ فَهُوَ مِفْتَاحُ كَلَامٍ، لِلّٰهِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ، لِلرَّسُولِ، وَلِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ.

5093- … Kays b. Müslim dedi ki: Ben el-Hasen b. Muhammed b. Ali'ye Yüce Allah'ın: ***"Bilin ki, ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri Allah'a… aittir."*** (el-Enfâl, 8/41) ayeti hakkında soru sordum. O: Yüce Allah'ın: ***"Bilin ki, ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri Allah'a… aittir."*** (el-Enfâl, 8/41) sözü bir söz başlangıcıdır. Dünya da ahiret de Allah'ındır. (Ganimet de) Rasul'ün, akrabaların, yetimlerin ve yoksullarındır.

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in vefatından sonra insanlar görüş ayrılığına düşmüş, bazıları: Akrabalara ayrılan pay, halifenin akrabalarına verilir, demiştir.

Bazıları da: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ayrılan pay, ondan sonraki halifeye aittir, demiştir.

Sonra da ittifak ile bu iki payın Allah yolunda atlara, araç ve gerece harcanacağını kabul etmişlerdir. Bu da, Ebu Bekir ve Ömer *radıyallahu anhumâ*'nın emirlikleri döneminde olmuştur.

Bu görüş sahipleri şöyle derler: Nitekim bunun böyle olduğu hususu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabının icma ile kabul ettikleri arasında olup bu pay, Müslümanların düşmanları ile savaşmaları için savaş araç-gereçleri ve silahları için harcanır.

Eğer bu pay Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabalarına ait olsaydı, bu payın onlara verilmesi engellenmez ve onlar bu payı akrabalarından başka yerlere harcamazlardı. Bu husus ise aile halkı arasında ilmiyle onlar içinde önde olması sebebiyle el-Hasen b. Muhammed'e de gizli kalmazdı.

Aynı şekilde Abdullah b. Abbas *radıyallahu anh* da, Necde'nin akrabaların payı hakkında soru sorduğu mektubuna verdiği cevapta böyle demiştir.

Bu görüş sahipleri bu hususta şunu zikrederler:

٥٠٩٤- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْمَاءَ، قَالَ: ثَنَا عَمِّي جُوَيْرِيَةُ بْنُ أَسْمَاءَ عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ أَنَّ يَزِيدَ بْنَ هُرْمُزَ، حَدَّثَهُ أَنَّ نَجْدَةَ صَاحِبَ الْيَمَامَةِ كَتَبَ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ يَسْأَلُهُ عَنْ سَهْمِ ذَوِي الْقُرْبَى فَكَتَبَ إِلَيْهِ اِبْنُ عَبَّاسٍ إِنَّهُ لَنَا وَقَدْ كَانَ دَعَانَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ لِيُنْكِحَ مِنْهُ أَيِّمَنَا، وَيَقْضِي عَنْهُ مِنْ غَارِمِنَا، فَأَبِينَا إِلا أَنْ يُسَلِّمَهُ لَنَا كُلَّهُ، وَرَأَيْنَا أَنَّهُ لَنَا.

5094- … İbn Şihâb'dan rivayete göre, Yezid b. Hürmüz'ün kendisine tahdis ettiğine göre, Yemâme valisi Necde, İbn Abbas'a akrabaların payının durumunu sormak üzere mektup yazmış, İbn Abbas da ona şu cevabı vermişti: "O pay bize aittir. Ancak Ömer b. el-Hattab bizi çağırarak onu aramızdaki bekârları evlendirmek, borçlularımızın borcunu ödemek için ayırmayı teklif

etti. Biz ise tamamını bize teslim etmekten başkasını kabul etmedik, onun bize ait bir hak olduğunu gördük."[157]

٥٠٩٥- حَدَّثَنَا اِبْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، قَالَ: ثَنَا أَبِي، قَالَ: سَمِعْتُ قَيْسًا يُحَدِّثُ عَنْ يَزِيدَ بْنِ هُرْمُزَ قَالَ: كَتَبَ نَجْدَةُ بْنُ عَامِرٍ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا يَسْأَلُهُ عَنْ سَهْمِ ذَوِي الْقُرْبَى الَّذِي ذَكَرَ اللهُ، وَفَرَضَ لَهُمْ فَكَتَبَ إِلَيْهِ وَأَنَا شَاهِدٌ كُنَّا نَرَى أَنَّهُمْ قَرَابَةُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَبَى ذَلِكَ عَلَيْنَا قَوْمُنَا.

5095- … Yezid b. Hürmüz dedi ki: Necde b. Âmir, İbn Abbas *radıyallahu anh*'a mektup yazarak ona Yüce Allah'ın söz ettiği ve kendilerine hisse olarak ayırmış olduğu akrabaların payının durumunu sordu. Benim huzurumda ona şunu yazdı: "Biz, onların Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabaları olduğu görüşündeydik. Ancak kavmimiz bizim bu kanaatimizin gereğini yerine getirmeyi kabul etmedi."[158]

***

İşte İbn Abbas *radıyallahu anh*, kavimlerinin bu payın kendilerine ait olmasını kabul etmediklerini bildirmekte, bununla birlikte bunu kabul etmeyenlerin haksızlık yaptıklarını da söylememektedir. İşte bu, burada Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabaları ile kastedilenlerin sözünü ettiğimiz şekilde fakir ve muhtaçlar olduğuna delildir.

İşte bu deliller, akrabaların beşte birden bir paylarının olmadığı görüşünü benimseyenlerin ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in döneminde de ondan sonra da onların böyle bir paylarının bulunmadığını ileri sürenlerin delilleridir.

Ancak bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Akrabaların Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde bir payları vardı. Bu da beşte birin beşte biri idi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de bu payı akrabalarından dilediği kimseye verebiliyordu.

Bu görüş sahipleri bu hususta şunu zikrederler:

157 Nesâî, Fey, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 320.
158 Müslim, Cihâd, 140; Dârimî, Siyer, 32; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 248.

٥٠٩٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَحْرِ بْنِ مَطَرٍ، وَعَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ الْبَغْدَادِيَّانِ، قَالَا: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، قَالَ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ، قَالَ : لَمَّا قَسَمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَهْمَ ذَوِي الْقُرْبَى، أَعْطَى بَنِي هَاشِمٍ وَبَنِي الْمُطَّلِبِ، وَلَمْ يُعْطِ بَنِي أُمَيَّةَ شَيْئًا، وَبَنِي نَوْفَلٍ فَأَتَيْتُ أَنَا وَعُثْمَانُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ، هَؤُلَاءِ بَنُو هَاشِمٍ، فَضَّلَهُمُ اللهُ بِكَ، فَمَا بَالُنَا وَبَنِي الْمُطَّلِبِ؟ وَإِنَّمَا نَحْنُ وَهُمْ فِي النَّسَبِ شَيْءٌ وَاحِدٌ فَقَالَ: «إِنَّ بَنِي الْمُطَّلِبِ لَمْ يُفَارِقُونِي فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَلَا فِي الْإِسْلَامِ».

5096- … Said b. el-Müseyyeb'den, o Cübeyr b. Mut'im'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* akrabalara ait payı paylaştırınca Haşimoğulları ile Muttaliboğullarına pay verdiği halde Ümeyyeoğulları ile Nevfeloğullarına hiçbir şey vermedi. Bunun üzerine Osman *radıyallahu anh* ile birlikte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına gittim. Biz: Ey Allah'ın Rasulü! Bunlar Haşimoğullarıdır. Senin sayende Allah onlara bir fazilet vermiş oldu. Peki, bizim ve Muttaliboğullarının hali nedir? Onlar da bizler de neseb itibariyle aynı durumdayız, dedik. Bunun üzerine Allah Rasulü: ***"Muttaliboğulları, ne Cahiliyye döneminde ne de İslam geldikten sonra benden ayrıldılar"*** dedi.[159]

***

Bu görüşte olanlar şöyle derler: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* o payı akrabalarının bir kısmına verip yine onlarla aynı derecede kendisine akraba olan diğer bir kısmına vermediğine göre, bu, Yüce Allah'ın akrabalara ayırmış olduğu pay ile Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bütün akrabalarını kastetmediğini ancak onlardan özellikle bazılarını kastetmiş olduğunu, bu hususta konuyu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in görüşüne bırakarak onun bu payı aralarından dilediği kimselere verebileceğini, vefatı ile birlikte onun bu husustaki görüş ve tasarrufunun da bitmiş olacağını, böylelikle bu paydan onlara verilen miktarın da sona ereceğini ispatlamaktadır. Nitekim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ganimetler arasından kendisine safiy

159 Nesâî, Fey, 5; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 81.

denilen istediği bir şeyi seçme hakkını da vermişti. Bu hak, o hayatta olduğu sürece vardı. Ganimetten kendisi için dilediğini seçerdi. Vefatı ile birlikte bu uygulama da sona erdi.

Bu görüşü kabul edenler arasında Ebu Hanife, Ebu Yusuf ve Muhammed -Allah'ın rahmeti onlara olsun- de vardır.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek: Aksine, Yüce Allah'ın kendilerine beşte birden pay ayırmış olduğu bu akrabalar, Haşimoğulları ile Muttaliboğullarıdır, demişlerdir.

Bu sebeple Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, onlara bu payı Aziz ve Celil olan Allah verdiği için vermiştir. O zaman onun bu payı onların dışında kalan Ümeyyeoğulları ile Nevfeloğullarına verme hakkı yoktu. Çünkü bunlar ayetin kapsamına girmiyorlardı. Ayetin kapsamına ise Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabalarından özellikle Haşimoğulları ile Muttaliboğulları giriyordu.

İşte bu hususta (fakihler) bu ihtilafa düşüp her bir grup sözünü ettiğimiz görüşü benimseyerek kendi görüşü lehine de açıkladığımız delilleri gösterince bizim, bunların her birisinin görüşü ile ilgili olarak zikretmiş olduğumuz delillere açıklık getirmemiz gerekmektedir. Böylelikle bu görüşler arasından sahih (doğru) olan bir görüşü ortaya çıkartmış olalım.

Bu sebeple biz de bu hususu inceledik. Önce, onların ayette akrabalıkları sebebiyle bir hak sahibi olduklarını kabul etmeyip onlara bu hakkın ihtiyaçları ve fakirlikleri sebebiyle söz konusu olduğunu söyleyen ve bu haklarının tıpkı yoksul ve yetim kimseye ihtiyaçları ve fakirlikleri sebebiyle verilen hak gibi olduğunu, hepsinin ihtiyaç ve fakirliğinin kalkması halinde bundaki hakkının da ortadan kalktığını söyleyenlerin görüşünü ele almakla işe başladık.

Şunu gördük: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* akrabaların payını paylaştırdığında Haşimoğulları ile Muttaliboğullarına pay verdi ve onların hepsine paylarını dağıttı. Aralarında zengini de fakiri de vardı.

Böylelikle şu sabit olmaktadır: Onlara verilen bu pay, akrabalık illeti (sebebi ve gerekçesi) ile değil de fakirlik illeti dolayısıyla olsaydı kendilerine bu paydan dağıtılanlar arasına zenginlerle fakirler birlikte girmez, zenginleri dışarıda tutarak yalnızca onların fakirlerine verirdi. Tıpkı yetimlere yaptığı uygulamanın aynısını yapardı. Zenginlerini de fakirleri arasına katmak suretiyle yapmış olduğu uygulaması, muayyen olarak akrabalarını kastetmiş olduğu-

nun ve bunu fakirlik illeti (gerekçesi) ile değil de akrabalıkları gerekçesiyle yaptığının ispatıdır.

Fatıma *radıyallahu anhâ* ile ilgili hadiste onun, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den kendisine gelen esirler arasından bir hizmetçi vermesini isteyip Hz. Peygamber'in bunu yapmayarak ona Allah'ı zikredip onu tesbih etme yolunu göstermesine gelince; bize göre, bunda onların sözünü ettikleri hususun lehine bir delil yoktur. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona kendisinden hizmetçi isteyince: ***"Senin bunda bir hakkın yoktur"*** diye cevap vermemiştir.

Eğer durum böyle olsaydı ona bu hususu mutlaka açıklardı. Nitekim zekât mallarından bir şeyler almak için kendilerini zekât toplama işinde görevlendirmesini isteyen el-Fadl b. Abbas ile Rebîa b. el-Hâris'e durumu açıklamış ve onlara şöyle demişti: ***"Şüphesiz ki o, insanların kiridir ve Muhammed'e de Muhammed'in ehl-i beytinden herhangi bir kimseye de helal olmaz."***[160]

Aynı şekilde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in o zaman kızına hizmetçi vermemesi, henüz ganimetleri paylaştırmamış olması sebebine de bağlı olabilir. Ganimetleri paylaştırınca ona o ganimetten düşen hakkını verdiği gibi başkasına da hakkını vermiştir.

Böyle bir durumda ona hizmetçi vermemesi, ganimetleri henüz paylaştırmamış olmasına bağlı olur. Bununla birlikte ona, bu yolla Yüce Allah'tan dilediklerine nail olacağını, onun nezdinde ona daha da yaklaşacağını ümit ettiği, Allah'ı tesbih etme, O'na hamd etme, O'na (la ilahe illallah diyerek) tehlil getirme yolunu gösterdi.

Ganimetleri paylaştırdıktan sonra akrabalara düşen paydan ona bir hizmetçi vermiş olması da mümkündür. Bizler bunun böyle olmadığını ortaya koyan herhangi bir rivayet bilmiyoruz.

Eğer nihai olarak ona hizmetçi vermemiş ise bunun sebebi, Fatıma'nın "akraba" olmaması, aksine, onun akrabadan da daha yakın olması da olabilir. Çünkü çocuğa, babasının akrabalarındandır, denilmez. Böyle bir tabir ancak başkası o kimseye kendisinden daha yakın olan kişiler hakkında kulla-

160 Müslim, Zekât, 167, 168; Ebu Davud, İmâre, 20; Nesâî, Zekât, 95, Fey, 15; Malik, Sadaka, 13, 15; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 402, IV, 166.

nılır. Nitekim Yüce Allah: ***"De ki: Hayır türünden her ne infak ederseniz o, anne-babaya ve akrabayadır"*** (el-Bakara, 2/215) sözünde anne-babadan akrabadan ayrı olarak söz etmiştir. Çünkü onlar, akrabadan daha yakındırlar. Nasıl ki baba, çocuğunun akrabası dışında ise çocuk da aynı şekilde babasının akrabalarının dışındadır.

Muhammed b. el-Hasen -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- bizim bu söylediklerimize benzer bir ifadeyi şöyle bir soru soran adam hakkında dile getirmiştir: "Ben malımın üçte birini filan kimsenin akrabalarına vasiyyet ettim." Bunu diyen kimse hakkında o, vasiyyeti yaptığı kimsenin anne-babasının ve çocuklarının, vasiyyetin kapsamına girmediğini ifade etmiştir. Çünkü bunlar, akrabalardan daha yakındırlar, akrabalardan değildirler. O, bu hususta bizim zikretmiş olduğumuz ayeti delil göstermiştir. Bu da bir başka açıklama şeklidir.

Böylelikle zikrettiğimiz bu hususlarla, yine bu görüş sahiplerinin Fatıma *radıyallahu anhâ*'nın bu hadisinde akrabaların pay sahibi olmadıklarını söylemelerine bir delil kalmamaktadır.

Ebu Bekir ve Ömer *radıyallahu anhumâ*'nın yaptıkları uygulama ile ilgili ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabının da bu hususta onlara karşı çıkmadıklarını gösteren (5092 no'lu) hadiste belirtilenleri delil göstermelerine gelince; Bu alan, kişisel görüş ile içtihatta bulunulabilecek alanlardandır. Onlar da bu konuda bu görüşü benimseyip içtihat etmişlerdir. Dolayısıyla onların içtihatları ile vardıkları sonuç, onların uygun görüp hüküm verdikleri şekil oldu. Onların o durumda yapmakla yükümlü oldukları da bu idi ve onlar bu yaptıklarıyla sevap kazanmışlardır.

Bu görüş sahiplerinin: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından hiç kimse onlara karşı çıkmadı şeklindeki sözlerine gelince; her ikisi adaletli birer imam ve bir görüş sahibi olup gereğince hükmederek bu hususta yükümlülüklerini yerine getirmişken herhangi bir kimsenin onlara karşı çıkması nasıl söz konusu olabilirdi?

Fakat bu konuda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından başkaları onlardan farklı bir görüşe sahip olmuş ancak bu hususta vermiş oldukları hükümden dolayı kimse onları azarlamamıştır. Çünkü bu hususta görüş alanı genişti ve bütün insanların içtihat etme imkânları vardı.

Ebu Bekir ve Ömer *radıyallahu anhumâ*, bu hustaki görüşleri uygun

görüp hükmettikleri neticeye varmışken onlara muhalif kanaat sahibi olanların bu husustaki içtihatları ise uygun gördükleri bir noktada idi. Ayrıca hepsi de bu alandaki içtihadı sebebiyle sevap almış, üzerindeki farz olan yükümlülüğü yerine getirmiş oluyordu. Bununla birlikte onların biri diğerinin görüşüne karşı çıkmamıştır. Çünkü onu farklı kanaate iten de onun sahip olduğu görüştü. Muhalifinin söylediği görüş de böyle bir görüştü. Onların hiçbirisinin kendi görüşü lehine Kitap'tan, sünnetten ve icmadan bir dayanağı, bir delili de yoktu.

Buna delil ise Ebu Bekir ve Ömer *radıyallahu anhumâ*'nın bu alanda sahip oldukları görüşe muhalif kanaat sahibi olanların varlığıdır. Çünkü İbn Abbas *radıyallahu anh* şöyle demiştir: "Bizler, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabaları olduğumuz görüşündeydik. Ancak bizim kavmimiz, bizim bu kanaatimizi kabul etmedi."

Bu sözüyle, kendilerinin bir görüş sahibi olduklarını, kavimlerinin onların bu görüşlerini kabul etmediğini, Ömer *radıyallahu anh*'ın ise kendilerini bu paydan bekârlarını evlendirip elbisesi olmayanlara elbise vermek üzere çağırdığını, kendisinin de: "Hayır, biz onun bu teklifini reddedip malın tamamını bize teslim etmesinden başka bir şeyi kabul etmeyeceğiz" dediğini haber vermektedir.

İşte bu, onların Ebu Bekir'in halifeliğinden sonra Ömer'in halifeliği döneminde bu görüşe sahip olduklarına ve ne Ebu Bekir ne de Ömer *radıyallahu anhumâ'nın* görüşleri sebebiyle kendi uygun gördükleri görüşlerinden vazgeçtiklerine delildir.

Sözünü ettiğimiz bu husus, bunun hükmünün, Ebu Bekir, Ömer ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in diğer ashabı nezdinde görüşe dayalı olarak içtihat etme imkânının bulunduğu ve farklı sonuçlara varmanın mümkün olduğu hükümler gibi olduğuna delil olmaktadır.

Bu görüşü savunanların: "Sonra halifelik Ali *radıyallahu anh*'a geçtiği halde o, Ebu Bekir ve Ömer *radıyallahu anhumâ*'nın döneminde durum ne ise onda hiçbir değişiklik yapmadı" şeklindeki sözlerine dayanarak "İşte bu da, onun da Ebu Bekir ve Ömer'in sahip olduğu görüşün aynısını kabul ettiğine bir delildir" demelerine gelince; durum onların dedikleri gibi değildir. Çünkü Ebu Bekir ve Ömer *radıyallahu anhumâ*'nın ellerinde bulunanlardan Ali *radıyallahu anh*'ın elinde bir şey kalmamıştı. Onlar bu halde iken ellerine geçen şeyleri bu hususta üzerlerine düşen görev gereği uygun gördükleri yer-

lere harcadılar. Sonra yönetim Ali *radıyallahu anh*'a geçince onun, ne kimseyi esir ettiği, ne herhangi bir düşmana galip geldiği ne de Allah için ayrılması gereken beşte birin söz konusu olduğu bir ganimet aldığı bilinmektedir. Buna sebep ise onun, bütün halifeliği boyunca esir de alınmayan, malları ganimet olmayan kendisine muhalif olan kimselerle savaşmakla uğraşmış olmasıdır.

Ancak Ali *radıyallahu anh* esir ve ganimet almış olsaydı, arkasından da bunlarda Ebu Bekir ve Ömer'in beşte birde yaptıkları uygulamayı yapmış olsaydı, onun bu sözü delil gösterilebilirdi. Esir ve ganimet almamış olduğuna göre, herhangi bir kimsenin onun bu alanda kendisinden önce yapılan uygulamayı değişikliğe uğratmamış olmasını delil olarak gösterme hakkı kalmaz.

Şayet kendisinden öncekilerin aldığı ganimetlerden elinde bir şey kalmış olup Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabasını ondan mahrum etmiş olsaydı bunda bile onun bu husustaki görüşünün ne şekilde olduğuna delil olacak bir hüccet (delil) yine bulunmazdı. Çünkü böyle bir ganimet onun eline hakkında kendisinden önceki imamın hükmünün geçerli olmasından sonra geçmiş olacak ve bundan farklı bir kanaate sahip olsa bile kendisinin böyle bir hükmü iptal etme hakkı bulunmayacaktı. Çünkü bu hüküm ilim adamlarının hakkında görüş ayrılığına düşebileceği hususlar arasındadır. Bununla birlikte Ali, bu hususta Ebu Bekir ve Ömer *radıyallahu anhumâ*'nın Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabaları ile ilgili benimsedikleri görüşe sahipti. İbn Abbas *radıyallahu anh*'ın söylediği: "Bizler, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabaları olduğumuz görüşündeydik. Ancak bizim kavmimiz, bizim bu kanaatimizi kabul etmedi" şeklindeki sözleri dolayısıyla o (Ali *radıyallahu anh*) bu görüşe muhalifti.

İşte bunlar, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hayatında da vefatından sonra da akrabaların kendilerine verilmesi gereken bir pay sahibi olduklarını kabul etmeyen ve onların bu hususta diğer fakirler gibi olduklarını iddia eden kimselerin ileri sürdükleri delillere verilecek cevaplardır.

İşte böylelikle bu görüş çürütülmekte ve bunun dışındaki diğer görüşlerden birisi sabit olmaktadır. Bu sebeple bizler de bu payı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sonra halifenin akrabalarına ait kabul edip Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in payını ondan sonra gelen halifeye ait kabul eden kimselerin görüşlerinin açıklanabilir bir tarafının olup olmadığını incelemek istedik.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in safiy (denilen onun seçeceği ga-

nimetten özel bir mal) ile beşte birin beşte biriyle başkalarına üstün kılınmış olduğunu, bununla birlikte Müslümanlardan herhangi bir adamın bir payı gibi ganimette onun da payının tespit edilmiş olduğunu gördük.

Diğer taraftan fukahanın safiy payının Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sonra herhangi bir kimse için söz konusu olmayacağı ve bu hususta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hükmünün kendisinden sonra gelen imamın hükmünden farklı olacağı üzerinde icma ettiğini de gördük.

İşte bununla da, onun beşte birin beşte birindeki hükmünün kendisinden sonra gelecek imamın hükmünden ayrı olduğu sabit olmaktadır. Belirttiğimiz hususta onun hükmünün kendisinden sonra gelecek imamın hükmünden ayrı olduğu sabit olduğuna göre, bu hususta akrabalarının hükmünün de kendisinden sonra gelecek imamın akrabalarının hükmünden farklı olduğu sabit olmaktadır. Diğerleri arasından son iki görüşten hangisinin kabul edileceğini tespit etmek üzere de bu hususu inceledik. Aziz ve Celil olan Allah'ın: ***"Bilin ki, ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri Allah'a, Rasulü'ne, yakınlara, yetimlere, yoksullara ve yolculara aittir"*** (el-Enfâl, 8/41) buyurmuş olduğunu gördük. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in payı, kendisi hayatta iken ölünceye kadar geçerli idi. Vefatıyla bu payı kesilmiş oldu. Yetimlerin, yoksulların ve yolcuların paylarının ise Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in vefatından sonra önceki haliyle devam ettiğini gördük.

Bundan sonra ilim adamları, akrabalarının payı hususunda görüş ayrılığına düştüler. Bazıları: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hayatta iken bu pay onlara ait olduğu gibi vefatından sonra da onlarındır, demiştir.

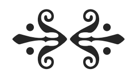
Bir başka grup ise şöyle demiştir: Hz. Peygamber'in vefatı ile onların bu payı kesilmiştir. Çünkü Yüce Allah, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bütün akrabalarını ***"akrabalar"*** sözünde bir arada zikretmiş ve aralarından herhangi birisinden diğerlerinden ayrıcalıklı olarak söz etmemiştir.

Bundan sonra ise Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, paylarını dağıtırken akrabaları arasından özellikle Haşimoğulları ile Muttaliboğullarına vermiş, Ümeyyeoğulları ile Nevfeloğullarına bir şey vermemiştir. Oysa bunlar sayıları belli, münhasır kimselerdiler. Kendilerine ganimetten pay verdiği kimseler arasında ise zengini de fakiri de bulunduğu gibi vermediği kimseler de aynı şekildeydiler.

İşte bu, söz konusu payın Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ait olduğunu ispatlamaktadır. O da bu payı akrabalarından dilediği kimselere vermiştir. Bunun sonucunda da bu akrabalara ait payının hükmü, kendisi için safiy olarak ayırıp seçtiği payının hükmü ile aynı olmuştur.

Safiy payı onun vefatı ile ortadan kalktığına ve ondan sonra herhangi bir kimseye verilmesi gereken bir hak olarak kalmadığına göre, aynı şekilde bu (akrabalara verilen) pay da, bu şekilde vefatından sonra kalkan ve kendisinden sonra herhangi bir kimseye verilmesi gerekmeyen bir hak olmuştur.

Bu aynı zamanda Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

٨- بَابُ النَّفْلِ بَعْدَ الْفَرَاغِ مِنْ قِتَالِ الْعَدُوِّ، وَإِحْرَازِ الْغَنِيمَةِ

8- DÜŞMANLA SAVAŞIN BİTMESİNDEN VE GANİMETİN ELE GEÇİRİLMESİNDEN SONRA NEFEL (GANİMET PAYLAŞTIRILMADAN ÖNCE BAĞIŞ) VERMEK

٥٠٩٧- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ ثَوْرِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ مُوسَى، عَنْ زِيَادِ بْنِ جَارِيَةَ عَنْ حَبِيبِ بْنِ مَسْلَمَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَفَّلَ فِي بَدْأَتِهِ الرُّبُعَ، وَفِي رَجْعَتِهِ الثُّلُثَ.

5097- … Ziyad b. Câriye'den, onun Habîb b. Mesleme'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, (savaş yolculuğuna) başlarken (ganimetlerin) dörtte birini, (savaş) dönüşünde de üçte birini verdi.[161]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları: İmam ganimeti ele geçirdikten sonra ve onu paylaştırmadan önce ganimetten dilediğini nefel (bağış) olarak verme hakkına sahiptir. Bundan önce de onun böyle bir hakkı vardır, demiş ve bu hususta bu hadisi delil göstermiştir.

Ancak bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek: İmamın ganimeti ele geçirdikten sonra beşte birden başkasından bağış (nefel) verme hakkı yoktur. Beşte birin dışında kalan bölümünden de böyle bir hakkı yoktur. Çünkü

161 Ebu Davud, Cihâd, 146; İbn Mâce, Cihâd, 35; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 160, V, 320.

artık ona savaşçılar malik olur, imamın onda herhangi bir tasarruf hakkı kalmaz, demiş ve şunu eklemişlerdir:

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in dönüşte paylaştırmadan önce verdiği nefel, başlangıçta yola çıkmadan önce vereceğini vaat ettiği dörtte birden sonra kalan beşte birin üçte biri de olabilir. Bu durumda bu da bizim yaptığımız açıklamanın çerçevesi dışına çıkmaz.

Ancak diğer görüş sahipleri bunlara şöyle demişlerdir: Hadis, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yola çıkmadan önce başlangıçta dörtte biri, dönüşte de üçte biri paylaştırmadan önce bağışladığını belirtmektedir. Başta yola çıkmadan önce bağışlamış olduğu dörtte bir, beşte birden önceki dörtte bir olduğu gibi dönüşte bağışladığı üçte bir de aynı şekilde beşte birden önceki üçte birdir. Aksi takdirde bunun bir anlamı olmazdı.

Onlara şöyle cevap verilmiştir: Aksine, o söylediğimizin doğru bir anlamı vardır. O da şöyledir: Onun başta yola çıkmadan önce bağışlamış olduğu dörtte bir, kendisi için bağış yapmanın caiz olacağı miktardandır. Aynı şekilde dönüşte bağışlayacağını söylediği üçte bir de onun için bağış yapmasının caiz olduğu miktardandır ki bu da beşte birdir.

Birinci görüş sahipleri ayrıca: Nitekim Habîb'in rivayet ettiği bu hadis dediğimize delil olacak bir lafızla da rivayet edilmiş der ve şu rivayeti zikrederler:

٥٠٩٨- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا اِبْنُ ثَوْبَانَ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ زِيَادِ بْنِ جَارِيَةَ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ مَسْلَمَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُنَفِّلُ فِي الْبَدْأَةِ الرُّبُعَ، وَفِي الرَّجْعَةِ الثُّلُثَ بَعْدَ الْخُمُسِ.

5098- … Mekhûl'den, o Ziyad b. Câriye'den, o Habib b. Mesleme'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* beşte birden sonra yola çıkarken dörtte biri, dönüşte de üçte biri bağışlıyordu.[162]

162 İbn Mâce, Cihâd, 35; Tirmizî, Siyer, 12; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 320.

٥٠٩٩- حَدَّثَنَا اِبْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ سُفْيَانَ عَنْ يَزِيدَ بْنِ جَابِرٍ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ زِيَادِ بْنِ جَارِيَةَ عَنْ حَبِيبِ بْنِ مَسْلَمَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَفَّلَ الثُّلُثَ بَعْدَ الْخُمُسِ.

5099- … Mekhûl'den, o Ziyad b. Câriye'den, onun Habîb b. Mesleme'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* beşte birden sonra üçte biri nefel olarak bağışlamıştır.[163]

٥١٠٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، وَعَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَا: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ زِيَادِ بْنِ جَارِيَةَ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ مَسْلَمَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُنَفِّلُ فِي الْغَزْوِ الرُّبُعَ بَعْدَ الْخُمُسِ، وَيُنَفِّلُ إِذَا قفَلَ الثُّلُثَ بَعْدَ الْخُمُسِ.

5100- … Mekhûl'den, o Ziyad b. Câriye'den, onun Habîb b. Mesleme'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* savaşa giderken beşte birden sonra dörtte biri, dönüşünde de yine beşte birden sonra üçte biri nefel olarak verirdi.[164]

***

Şöyle derler: İşte sözünü ettiğimiz bu rivayetler, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in dönüşten sonra nefel olarak bağışladığı üçte birin, beşte birden sonraki üçte bir olduğuna delil olmaktadır.

Bunlara şöyle cevap verilmektedir: Bu da aynı şekilde bizim sözünü ettiğimiz ihtimale gelebilir. Bu konuda da şunu delil gösterirler:

٥١٠١- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا اِبْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا اِبْنُ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ مُوسَى، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ أَبِي سَلَّامٍ عَنْ أَبِي

163 Tirmizî, Siyer, 12; İbn Mâce, Cihâd, 35; Dârimî, Siyer, 43; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 159, 160.

164 Ebu Davud, Cihâd, 146.

أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ، عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُنَفِّلُهُمْ إِذَا خَرَجُوا بَادِينِ الرُّبُعَ، وَيُنَفِّلُهُمْ إِذَا قَفَلُوا الثُّلُثَ.

5101- … Ebu Ümâme el-Bâhilî'den, o Ubâde b. es-Sâmit'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, savaşa gitmek üzere yola çıktıklarında onlara dörtte biri nefel olarak bağışladığı gibi geri döndüklerinde de onlara üçte biri nefel olarak bağışlardı."

***

Onlara şöyle cevap verilmiştir: Bu hadis, rivayet edenlerin çoğunun Mekhûl'den mürsel olarak rivayet etmiş olduğu Habib b. Mesleme'nin naklettiği hadisin muhtemel olduğu anlama gelmektedir. Yani o da, yola çıkarken dörtte biri nefel olarak bağışladığı, dönüşte de üçte biri bağışladığı şeklindedir.

Aynı şekilde Ubâde'nin: "Döndüklerinde onlara üçte biri nefel olarak bağışlardı" sözü ile bir savaştan dönüp diğerine gidişlerini de kastetmiş olması mümkündür. Eğer durum böyle ise nefel olarak verilen üçte bir, beşte birin ayrılmasından önceki üçte bir ise -ki bu da bize göre caizdir- bunun, onların hallerinin düzelmesi ve düşmanları ile savaşmaları için bir teşvik olması ihtimali vardır. Ancak savaş bitmiş ise artık nefel caiz olmaz. Çünkü bunda Müslümanlar için bir fayda yoktur.

Birinci görüş sahipleri ayrıca kendi görüşlerine şunu da delil gösterirler:

٥١٠٢- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ، وَعُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْمَجِيدِ الْحَنَفِيُّ، قَالَا: ثَنَا عِكْرِمَةُ بْنُ عَمَّارٍ، عَنْ إِيَاسِ بْنِ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: لَمَّا قَرُبْنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ أَمَرَنَا أَبُو بَكْرٍ فَشَنَنَّا الْغَارَةَ عَلَيْهِمْ، فَنَفَّلَنِي أَبُو بَكْرٍ اِمْرَأَةً مِنْ فَزَارَةَ أَتَيْتُ بِهَا مِنَ الْغَارَةِ فَقَدِمْتُ بِهَا الْمَدِينَةَ، فَاسْتَوْهَبَهَا مِنِّي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَوَهَبْتُهَا لَهُ، فَفَادَى بِهَا أُنَاسًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ.

5102- … İyâs b. Seleme b. el-Ekva'dan, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Müşriklere yaklaştığımızda Ebu Bekir'in bize verdiği emir üzerine onlara ani bir baskın yaptık. Ebu Bekir, bana Fezâralılardan bir kadını

ganimetin paylaştırılmasından önce bağışladı. Baskından onu alıp geldim. Onunla Medine'ye geldiğimde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* benden onu (kendisine) bağışlamamı istedi. Ben de o kadını ona bağışladım. Onu, Müslümanlardan (Müslüman esirlerlerden) bazı kimselere karşılık olarak fidye verdi.[165]

***

Bu hususta diğerlerinin lehine bunlara karşı delillerden birisi şudur: Bu hadiste, Ebu Bekir'in Seleme'ye bu bağışı savaşın bitiminden önce mi sonra mı yaptığından söz etmemektedir. O halde bunda delil olacak taraf yoktur.

Yine kendi görüşlerinin lehine şunu delil göstermişlerdir:

٥١٠٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثنا اِبْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ سَرِيَّةً فِيهَا اِبْنُ عُمَرَ، فَغَنِمُوا غَنَائِمَ كَثِيرَةً، فَكَانَتْ غَنَائِمُهُمْ لِكُلِّ إِنْسَانٍ، اثْنَيْ عَشَرَ بَعِيرًا، وَنَفَّلَ كُلَّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ بَعِيرًا بَعِيرًا، سِوَى ذَلِكَ.

5103- … Nâfi'den, onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* aralarında İbn Ömer'in de bulunduğu bir askeri birlik gönderdi. Çok miktarda ganimet aldılar. Bu ganimetlerden (paylaştırılınca) her bir kişiye oniki deve düştü. Onlardan her birisine de bunun dışında birer deve nefel olarak bağışladı.[166]

***

Şöyle derler: İşte İbn Ömer *radıyallahu anh*, kendilerine paylarından sonra ayrıca birer deve nefel olarak bağışlandığını ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in buna karşı çıkmadığını haber vermektedir.

Bunlara şöyle cevap verilmiştir: Bu hadiste lehinize bir delil yoktur. Aksine, bu hadis, sizin lehinize bir delil olmaktan çok, aleyhinize bir delildir. Çünkü hadiste onların ganimetten paylarının onbir deveyi bulduğu ve ayrıca

165 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 47.
166 Müslim, Cihâd, 37; Ebu Davud, Cihâd, 145; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 10, 55, 80, 151.

onlara birer deve nefel olarak bağışlandığı belirtilmektedir. İşte bunda, onlara verilen bu bağışın, onlara paylaştırılan miktarın dışındaki bir paydan verildiğine delil vardır. Bu da beşte birdir. O halde sizin için bu hadiste, beşte biri dışında kalan paydan nefel olarak bağış yapılacağına dair delil yoktur.

Birinci görüş sahiplerinin görüşleri lehine delil olarak gösterdikleri hiçbir rivayette dediklerinin haklı olmasını gerektiren bir husus olmadığından diğer görüş sahiplerinin yine kendi görüşleri lehine delil olarak gösterdikleri rivayetleri incelemek istedik ve bunları incelerken şunu gördük:

٥١٠٤- ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَدْ حَدَّثَنَا، قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ مُوسَى، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ أَبِي سَلَّامٍ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ، عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَ يَوْمَ حُنَيْنٍ وَبَرَةً مِنْ جَنْبِ بَعِيرٍ، ثُمَّ قَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنَّهُ لَا يَحِلُّ لِي مِمَّا أَفَاءَ اللهُ عَلَيْكُمْ إِلا الْخُمُسُ، وَالْخُمُسُ مَرْدُودٌ فِيكُمْ، فَأَدُّوا الْخَيْطَ وَالْمَخِيطَ».

5104- … Ebu Ümâme el-Bâhilî'den, onun Ubâde b. es-Sâmit'ten rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Huneyn günü bir devenin yan tarafından bir tüy aldıktan sonra: ***"Ey insanlar! Allah'ın size fey (ganimet) olarak verdiklerinden bana beşte birden başkası helal değildir. Beşte bir de size geri döndürülür. Bu sebeple sizler iğneye, ipliğe varıncaya kadar her bir şeyi tam olarak teslim edin"*** buyurdu.[167]

***

(Amr b. el-As) dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* (paylaştırmadan ayrı olarak) nefel bağışlamayı hoş görmezdi. Yine şöyle demiştir: ***"Mü'minlerin güçlü olanları, zayıf olanlarına versin."***[168] Gördüğünüz gibi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Allah'ın size fey olarak vermiş olduğu ganimetten bana beşte birden başkası helal değildir"*** buyurmuştur. Bu ise, ganimetlerin beşte birinden sonra geri kalan kısmının

167 Ebu Davud, Cihâd, 149; Nesâî, Fey, 6; Malik, Cihâd, 22; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 330.

168 İbn Mâce, Cihâd, 35; Dârimî, Siyer, 44; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 324.

savaşanlara ait olduğuna, imamın bu hususta farklı bir hüküm veremeyeceğine delildir.

Daha sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* enfali (ganimetin dışında pay bağışlamayı) hoş görmemiş ve: ***"Müslümanların güçlü olanları, zayıf olanlarına versin"*** buyurmuştur.[169] *Bu da şu demektir: Mü'minlerden güçlü herhangi bir kimse, gücü sebebiyle Allah'ın ihsan etmiş olduğu ganimetlerden zayıf kimselere göre onların zayıflıkları sebebiyle daha fazla pay alamaz. Alacakları pay hususunda birbirlerine eşit olmalıdırlar.*

Aynı şekilde Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in hoş görmediği bir şekilde ganimetlerden bağışta bulunması da imkânsızdır. O halde mekruh olan bağış (nefel), beşte birden yapılan bağıştır.

İşte bununla, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Ubâde b. es-Sâmit'in bu hadiste kendisinden nefel olarak bağışladığını rivayet ettiği miktarın beşte birden verildiği sabit olmaktadır.

Yine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bu görüşün sıhhatine delil olacak rivayet de nakledilmiştir:

٥١٠٥- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا سَهْلُ بْنُ بَكَّارٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ كُلَيْبٍ، عَنْ أَبِي الْجُوَيْرِيَةِ، عَنْ مَعْنِ بْنِ يَزِيدَ السُّلَمِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لَا نَفْلَ إِلا بَعْدَ الْخُمُسِ».

5105- … Ma'n b. Yezid es-Sülemî şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i: ***"Beşte birin ayrılmasından sonra nefel yoktur, (ganimetten) bağış yoktur"*** buyururken dinledim.[170]

***

-Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır- ancak bize göre, ***"Beşte birden son-***

169 Hadisin az önce geçen tercümesinde bu ifadelerin Amr b. el-As tarafından söylediğine işaret edilmişti. Çünkü hadisin İbn Mâce'deki ibaresi bunu göstermektedir. Ancak Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'i ile Hâkim'in *el-Müstedrek*'inde ve Beyhakî'nin *es-Sünenu'l-Kübra*'sında bu sözün Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* tarafından söylenmiş olduğu açıkça belirtilmektedir (Çeviren).

170 Ebu Davud, Cihâd, 148; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 470.

ra" sözü beşte birlik pay ayrılıncaya kadar anlamındadır. Eğer beşte bir ayrılacak olursa savaşçıların hakkı da ortaya çıkmış olur ki bu da beşte dörttür.

Bu durumda imamın kendisine ait olan bu beşte biri ayırdıktan sonra bağışladığı bu nefel, bu beşte birden ayrılırdı. Yoksa savaşçıların hakkı olan beşte dörtten verilmezdi.

Yine buna şu rivayetler de delildir:

٥١٠٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا اِبْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ أَنَّ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، كَانَ مَعَ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ فِي غَزَاةٍ غَزَاهَا، فَأَصَابُوا سَبْيًا، فَأَرَادَ عُبَيْدُ اللهِ أَنْ يُعْطِيَ أَنَسًا مِنَ السَّبْيِ قَبْلَ أَنْ يَقْسِمَ. فَقَالَ أَنَسٌ: لَا، وَلَكِنْ اقْسِمْ ثُمَّ اعْطِنِي مِنَ الْخُمُسِ قَالَ: فَقَالَ عُبَيْدُ اللهِ: لَا، إِلا مِنْ جَمِيعِ الْغَنَائِمِ. فَأَبَى أَنَسٌ أَنْ يَقْبَلَ مِنْهُ، وَأَبَى عُبَيْدُ اللهِ أَنْ يُعْطِيَهُ مِنَ الْخُمُسِ شَيْئًا.

5106- … İbn Sîrîn'den rivayete göre, Enes b. Malik katıldığı bir gazvede Ubeydullah b. Ebi Bekre ile birlikte idi. Bazı esirler aldılar. Ubeydullah, Enes'e paylaştırılmadan önce esirlerden vermek isteyince Enes ona: Hayır, bunun yerine önce paylaştır sonra bana beşte birden ver, dedi.

(İbn Sîrîn) dedi ki: Ubeydullah: "Hayır, ancak ganimetlerin tümünden (veririm) deyince Enes ondan verilecek olan bağışı kabul etmedi. Ubeydullah da beşte birden ona bir şey vermeyi kabul etmedi.

٥١٠٧- حَدَّثَنَا اِبْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ كَهْمَسِ بْنِ الْحَسَنِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَنَسٍ نَحْوَهُ.

5107- … Kehmes b. el-Hasen'den, o Muhammed b. Sîrîn'den, o Enes'den buna yakın olarak rivayet etti.

***

İşte Enes *radıyallahu anh* da beşte birden olmadıkça nefeli (ganimetten bağışı) kabul etmemiştir. Bunun aynısı Cebele b. Amr'dan da rivayet edilmiştir:

٥١٠٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا اِبْنُ الْمُبَارَكِ، عَنِ ابْنِ لَهِيعَةَ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ الْأَشَجِّ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ أَنَّهُمْ كَانُوا مَعَ مُعَاوِيَةَ بْنِ خَدِيجٍ فِي غَزْوَةِ الْمَغْرِبِ، فَنَفَّلَ النَّاسَ، وَمَعَنَا أَصْحَابُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَمْ يَرُدُّوا ذَلِكَ غَيْرَ جَبَلَةَ بْنِ عَمْرٍو.

5108- … Bukeyr b. el-Eşec'den, onun Süleyman b. Yesâr'dan rivayet ettiğine göre, onlar, Mağrib'de Muaviye b. Hadîc ile birlikte bir gazvede idiler. İnsanlara nefelde (bağışta) bulunuldu. Yanımızda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabı da vardı. Cebele b. Amr dışında onların hiçbirisi bunu reddetmedi.

٥١٠٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ، قَالَ: ثَنَا اِبْنُ الْمُبَارَكِ، عَنِ ابْنِ لَهِيعَةَ، عَنْ خَالِدِ بْنِ أَبِي عِمْرَانَ، قَالَ: سَأَلْتُ سُلَيْمَانَ بْنَ يَسَارٍ، عَنِ النَّفْلِ فِي الْغَزْوِ فَقَالَ: لَمْ أَرَ أَحَدًا صَنَعَهُ غَيْرَ ابْنِ خَدِيجٍ، نَفَّلَنَا بِإِفْرِيقِيَّةَ النِّصْفَ بَعْدَ الْخُمُسِ، وَمَعَنَا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ الْأَوَّلِينَ أُنَاسٌ كَثِيرٌ، فَأَبَى جَبَلَةُ بْنُ عَمْرٍو، أَنْ يَأْخُذَ مِنْهَا شَيْئًا.

5109- … Halid b. Ebi İmrân şöyle dedi: Süleyman b. Yesâr'a gazvede nefele (ganimetten bağışa) dair soru sordum. Bana şu cevabı verdi: Ben bunu İbn Hadîc'den başkasının yaptığını görmedim. Afrika'da o bize beşte birden sonra yarısını nefel olarak dağıttı. Bizimle birlikte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından ilk muhacirlerden çok kimse vardı. Ancak Cebele b. Amr ondan bir şey almayı kabul etmedi.

***

Eğer bir kimse: Bu hadiste, Cebele b. Amr dışında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabının bunu kabul ettikleri belirtiliyor diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

Doğru diyorsun, zaten bizler de insanların bu hususta görüş ayrılığı içerisinde olduklarını inkâr etmiyoruz. Bazıları imama beşte birin ayrılmasından

önce ganimetten bağış (nefel) yapmayı caiz kabul etmiş, bazıları da bunu caiz görmemiştir. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabı da bu konuda görüş ayrılığı içindeydi.

Biz de Enes ve Cebele'den nakletmiş olduğumuz bu rivayetlerle, onların ikisinin de -Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından zikrettiklerimiz ile birlikte- bizim bu görüşümüzü daha uygun bulduklarını göstermek istedik.

Eğer bir kimse bu hususta Sa'd b. Ebi Vakkâs'tan da şöyle bir rivayet gelmiştir deyip şunu zikredecek olursa:

٥١١٠- حَدَّثَنَا يُونُس، قَالَ: أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الْأَسْوَدِ بْنِ قَيْسٍ عَنْ رَجُلٍ مِنْ قَوْمِهِ يُقَالُ لَهُ بِشْرُ بْنُ عَلْقَمَةَ قَالَ: بَارَزْتُ رَجُلا يَوْمَ الْقَادِسِيَّةِ فَقَتَلْتُهُ، فَبَلَغَ سَلَبُهُ اثْنَي عَشَرَ أَلْفًا، فَنَفَّلَنِيهِ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ.

5110- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan, el-Esved b. Kays'dan haber verdi. O Bişr b. Alkame diye bilinen kavminden bir adamdan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Kadisiyye gününde bir adamla teke tek dövüştüm ve onu öldürdüm. Onun selebi onikibini buldu. Sa'd b. Ebi Vakkâs onu bana nefel olarak verdi.

***

Ona şöyle cevap verilir: Savaş henüz bitmemiş iken Sa'd'ın o selebi ona nefel olarak bağışlamış olması mümkündür. Eğer bu böyle ise bu aynı zamanda bizim görüşümüzdür.

Şayet bu selebi ona savaşın bitmesinden sonra nefel olarak vermişse bu miktarı beşte bir arasından vermiş olması ihtimali vardır.

Eğer bu miktarı beşte birin dışında değerlendirmiş ise bu hususta da önceden sözünü ettiğimiz görüş ayrılığı vardır. Dolayısıyla bu hadiste (rivayette), her iki grubun lehine de delil olacak bir taraf yoktur. Çünkü bu rivayet, herkesin yorumladığı şekilden farklı olarak ona muhalif görüşü savunan tarafından yorumlanmıştır.

İşte bundan sonra bu bölümün gerçek hükmünün açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Böylelikle nazar (akli düşünme ve kıyas) bakımından hükmünün nasıl olduğunu bilelim.

Bu konuda asıl ilke şudur: İmam savaş esnasında: "Her kim birisini öldürecek olursa öldürdüğü o kişinin selebi ona aittir" diyecek olursa bu caizdir.

Şayet: "Kim birisini öldürecek olursa ona şu kadar dirhem verilecektir" derse bu da caizdir.

Eğer: "Kim birisini öldürürse, ona elde edeceğimizin onda biri verilecektir" derse bu caiz olmaz. Çünkü böyle bir şey caiz olsa ganimetin tümünün savaşçılara ait olması mümkün (caiz) olur. Bu durumda Yüce Allah'ın bu ganimetteki hakkı olan beşte bir söz konusu olamaz. Bu durumda nefel (ganimetten bağış) ancak kendisine bağış yapılan kimsenin kılıcı ile ele geçireceği şeyler hakkında olabilir. Başkasının ele geçirdikleri şeyler hakkında ise ona yapılacak bağış icare hükmünde olmadıkça caiz olamaz. İcare hükmünde olursa caiz olur. Nitekim bir kimsenin "Kim birisini öldürürse ona on dirhem vardır" demesi icare olarak caizdir. Bu da caiz olur.

Sözünü ettiğimiz durum böyle olduğuna göre, nefel (ganimetten bağış) da ancak kendisine bağış yapılan kimsenin kılıcıyla ele geçirdiği ya da yapacağı iş dolayısıyla ona vaat edilen şeyler hakkında caizdir. Fakat başkasının ele geçirdiğinden ona bağış yapılması caiz olmadığına göre, buna kıyasla da ganimetin ele geçirilmesinden sonra başkasına düşen miktardan nefel (bağış) yapılmasının caiz olmaması öncelikle söz konusudur.

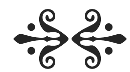
İşte bununla, ganimetin ele geçirilmesinden sonra nefeli (bağış yapmayı) caiz kabul edenlerin görüşü çürütülmektedir. Bundan sonra kişinin bizzat ele geçirdiğinin hükmünün ne olduğuna dönüyoruz. Eğer bu, imamın onu kendisine nefel olarak bağışlamasından önce olursa artık onun beşte birinde Yüce Allah'ın hakkı, beşte dördünde de savaşçıların hakkı vardır.

Biz bu durumda nefeli caiz (geçerli) kabul edecek olursak bu takdirde tahakkuk etmesinden sonra onların hakları batıl olur. Nefel, düşmanın mülkiyetinden nefel olarak veren (bağışlayan) kimsenin mülkiyetine girenlerden caiz olabilir.

Ancak bundan önce düşmanın mülkiyetinden çıkıp Müslümanların mülkiyetine giren mallarda ise nefel (bağış) söz konusu olamaz . Çünkü o, Müslümanların mallarındandır.

Bununla da bu bölümde açıklamış olduğumuz üzere ganimetin ele geçirilmesinden sonra nefelin (bağışın) yapılamayacağı sabit olmaktadır.

Bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

٩- بَابُ الْمَدَدِ يَقْدَمُونَ بَعْدَ الْفَرَاغِ مِنَ الْقِتَالِ فِي دَارِ الْحَرْبِ بَعْدَمَا ارْتَفَعَ الْقِتَالُ قَبْلَ قُفُولِ الْعَسْكَرِ، هَلْ يُسْهَمُ لَهُمْ أَمْ لَا؟

9- DARU'L-HARB'TE SAVAŞIN BİTMESİNDEN SONRA VE ASKERLERİN GERİ DÖNMESİNDEN ÖNCE GELEN YARDIMCI KUVVETLERE (GANİMETTEN) PAY VERİLİR Mİ, VERİLMEZ Mİ?

٥١١١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَيَّاشٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ الزُّبَيْدِيِّ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ الزُّهْرِيِّ، أَنَّ عَنْبَسَةَ بْنَ سَعِيدٍ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ يُحَدِّثُ سَعِيدَ بْنَ الْعَاصِ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: بَعَثَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَبَانَ بْنَ سَعِيدٍ عَلَى سَرِيَّةٍ مِنَ الْمَدِينَةِ قِبَلَ نَجْدٍ فَقَدِمَ أَبَانُ وَأَصْحَابُهُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِخَيْبَرَ، بَعْدَمَا فَتَحْنَا، وَأَنَّ حُزُمَ خَيْلِهِمْ لَلِيفٌ فَقَالَ أَبَانُ: اقْسِمْ لَنَا يَا رَسُولَ اللهِ، فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ، فَقُلْتُ: لَا تَقْسِمْ لَهُمْ شَيْئًا يَا نَبِيَّ اللهِ قَالَ أَبَانُ: أَتَيْتَ بِهَدَايَا وَفْدِ نَجْدٍ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اجْلِسْ يَا أَبَانُ». فَلَمْ يَقْسِمْ لَهُمْ شَيْئًا.

5111- … İbn Şihâb ez-Zührî'den rivayete göre, Anbese b. Said kendisine Ebu Hureyre'yi, Said b. el-As'tan tahdis ederken dinlediğini haber vermiştir. Ebu Hureyre şöyle demiştir: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, Ebân b. Said'i Medine'den Necid taraflarına bir seriyyeye kumandan tayin edip

gönderdi. Ebân ve arkadaşları Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına Hayber'de iken biz Hayber'i fethettikten sonra geldiler. Atlarının yularları (hurma ve benzeri ağaçların) lifinden yapılmıştı. Ebân: Ey Allah'ın Rasulü! Bize de ganimetten pay ayır, dedi. Ebu Hureyre dedi ki: Ben: Ey Allah'ın Nebisi! Onlara pay ayırma, dedim. Ebân: Üzerimize bir sedir ağacının tepesinden sarkan ey tavşan kılıklı, bunu sen mi bize söylüyorsun? dedi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de: ***"Otur ey Ebân!"*** dedi ve onlara bir pay ayırmadı.[171]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, vakıada hazır bulunanlardan başkasına ganimetten pay ayrılmayacağı kanaatini benimsemiştir.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek: Vakıada hazır bulunanlara da vakıa ile ilgili herhangi bir sebep dolayısıyla orada bulunmayan kimselere de pay ayrılır, demişlerdir.

O vakıaya katılmak isteyip yola çıkan ancak savaş bitinceye kadar imama yetişmeyip daru'l-harb'te iken ve daru'l-harb'ten çıkmadan önce imama yetişen kimseler de bunlardan olup bunlara da pay ayrılır.

Bu hususta da şunu delil göstermişlerdir:

٥١١٢- حَدَّثَنَا اِبْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عِيسَى بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ قَالَ: ثَنَا كُلَيْبُ بْنُ وَائِلٍ قَالَ: حَدَّثَنِي هَانِئُ بْنُ قَيْسٍ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ قَالَ: كُنْتُ قَاعِدًا إِلَى جَنْبِ ابْنِ عُمَرَ، فَأَتَاهُ رَجُلٌ فَقَالَ: هَلْ شَهِدَ عُثْمَانُ بَدْرًا؟ فَقَالَ: لَا، وَلَكِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يَوْمَ بَدْرٍ إِنَّ عُثْمَانَ انْطَلَقَ فِي حَاجَةِ اللهِ، وَحَاجَةِ رَسُولِهِ فَضَرَبَ لَهُ بِسَهْمٍ، وَلَمْ يَضْرِبْ لِأَحَدٍ غَابَ غَيْرِهِ.

5112- … Habîb b. Ebi Müleyke dedi ki: İbn Ömer'in yanında oturuyordum. Bir adam gelip: Osman Bedir'de bulundu mu? diye sordu. İbn Ömer dedi ki: Hayır fakat Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Bedir günü: ***"Osman, Allah için ve Rasulü'nün bir ihtiyacını karşılamak üzere gitti"***

171 Buhârî, Megâzî, 39; Ebu Davud, Cihâd, 140.

buyurup ona da bir pay ayırdı. Onun dışında Bedir'e katılmamış hiçbir kimseye pay ayırmadı.[172]

٥١١٣- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ قَالَ: ثنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ بْنُ عَمْرٍو الْأَزْدِيُّ قَالَ: ثنَا أَبُو إِسْحَاقَ الْفَزَارِيّ، عَنْ كُلَيْبِ بْنِ وَائِلٍ، ثُمَّ ذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ إِلا هُنَا أَفَلا تَرَى أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ ضَرَبَ لِعُثْمَانَ فِي غَنَائِمِ بَدْرٍ، بِسَهْمٍ وَلَمْ يَحْضُرْهَا، لِأَنَّهُ كَانَ غَائِبًا فِي حَاجَةِ اللهِ، وَحَاجَةِ رَسُولِهِ، فَجَعَلَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، كَمَنْ حَضَرَهَا.

5113- ... Bize Ebu İshak el-Fezârî, Kuleyb b. Vâil'den tahdis etti. Sonra senedi ile aynısını zikretti. Ancak burada (İbn Ömer'in) şunları söylediğini nakletti:

Sen Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Osman'a Bedir ganimetleri arasından Bedir'e katılmamış olduğu halde bir pay ayırmış olduğunu bilmiyor musun? Çünkü o, Allah'ın rızası için Rasulü'nün bir ihtiyacını görmek üzere katılmamıştı. Bu sebeple Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, onu, o savaşa katılıp hazır bulunanlar gibi değerlendirdi.

***

İşte Müslümanların daru'l-harb ahalisi ile yaptıkları bir savaşta imamın Müslümanların herhangi bir işiyle onu görevlendirmiş olmasından dolayı o savaşa katılmamış herkesin durumu böyledir. Onu mesela daru'l-harb'te bir başka yerde başka bir topluluk ile savaşmak üzere göndermesi gibi. İmamın, o adamın kendisinden ayrılmasından sonra bir ganimet ele geçirmesi ya da yanında bulunanlardan bir adamı daru'l-harb'ten, daru'l-İslam'a kendisine silah ve asker desteğini getirmek üzere göndermesi ve bu adamın imam bir ganimet elde edinceye kadar dönmemesi hali de buna örnektir. Bu kişi, tıpkı savaşta hazır bulunanlar gibi o ganimete ortaktır.

Aynı şekilde savaşa katılmak istemekle birlikte imamın kendisini savaştan geri çevirip Müslümanları ilgilendiren işlerden herhangi birisi ile görevlendirdiği kimse de o savaşa fiilen katılmış kişi gibidir.

Buna göre bizce, -doğrusunu en iyi bilen Allah'tır- Peygamber *sallallahu*

172 Ebu Davud, Cihâd, 140.

aleyhi ve sellem Osman b. Affân'a Bedir ganimetlerinden bu sebeple pay vermiştir. Eğer bu böyle olmasaydı savaşa katılmamış başka kimselere pay ayırmadığı gibi ona da pay ayırmazdı. Çünkü Bedir ganimetleri, fiilen savaşa katılanların hak ettiği bir şeydi. Ona katılmayanların o ganimette hakları yoktu. Böyle olduğu için Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* katılanlar dışındakilere bu ganimetlerden bir pay vermemiştir. Bu ganimetler, savaşta hazır bulunan kimseler ile bu savaşa canıyla katılmak isteyip de imamın savaştan geri çevirip Müslümanların herhangi bir işi ile görevlendirdiği herkese -tıpkı o savaşta hazır bulunmuş gibi- verilmesi gereken bir hak idi.

Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği hadise gelince; bize göre bu, -doğrusunu en iyi bilen Allah'tır- Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Ebân'ı Necid taraflarına Hayber'e gitmek üzere hazırlanmadan önce göndermiş olmasından dolayıdır.

Ebân Necid'e gittikten sonra Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Hayber'e çıktı ve diğer olaylar meydana geldi. Bu durumda Ebân'ın Hayber gazvesinde hazır bulunmaması, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in onu o savaşa katılmayı istemesinden sonra bir işle görevlendirip meşgul etmesinden dolayı olmamıştı ki o savaşta fiilen bulunanlar gibi olsun.

İşte bu iki hadis, iki asıl dayanaktır. İmam ile birlikte düşmanla savaşmak üzere çıkmak isteyip de imamın Müslümanların herhangi bir işi için ayrı bir emir ile geri çevirdiği ve imam bir ganimet elde edinceye kadar o işle meşgul olan herkes de imam ile birlikte hazır bulunmuş kimse gibidir. O savaşta hazır bulunanlara pay verildiği gibi ona da ganimetten pay verilir.

Diğer taraftan; bir kimse, kendi özel işiyle uğraşır ya da Müslümanlara ait bir işle o gazveden önce uğraşmaya başlar sonradan imam düşman ile savaşmayı kararlaştırıp o düşmanın üzerine gider ve ganimet alırsa bu (başka işle meşgul olan) adamın o ganimette bir hakkı yoktur. Bu savaşta alınan ganimet ancak fiilen o savaşa katılan kimseler ile katılmış kimseler hükmünde olanlar arasında paylaştırılır.

Birinci görüş sahipleri kendi görüşleri lehine şunu da delil göstermişlerdir:

٥١١٤- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَيْسِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: سَمِعْتُ طَارِقَ بْنَ شِهَابٍ، أَنَّ أَهْلَ الْبَصْرَةِ غَزَوْا نَهَاوَنْدَ وَأَمَدَّهُمْ أَهْلُ الْكُوفَةِ فَظَفِرُوا فَأَرَادَ أَهْلُ الْبَصْرَةِ أَنْ لَا يَقْسِمُوا لِأَهْلِ الْكُوفَةِ، وَكَانَ عَمَّارٌ عَلَى أَهْلِ الْكُوفَةِ، فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي عُطَارِدٍ: أَيُّهَا الْأَجْدَعُ، تُرِيدُ أَنْ تُشَارِكَنَا فِي غَنَائِمِنَا؟ فَقَالَ: أُذُنِي سَيَنْبَتُّ، قَالَ: فَكَتَبَ فِي ذَلِكَ إِلَى عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَكَتَبَ عُمَرُ إِنَّ الْغَنِيمَةَ لِمَنْ شَهِدَ الْوَقْعَةَ.

5114- … Kays b. Müslim dedi ki: Tarık b. Şihâb'dan işittiğime göre, Basralılar Nihâvend'e gazve yaptılar, Kufeliler de onlara yardıma gittiler ve zafer kazandılar. Basralılar Kufelilere ganimetten pay vermek istemediler. Kufelilerin başında Ammâr vardı. Utâritoğullarından bir adam: Ey kulağı kesik! Ganimetlerimizde bize ortak olmak mı istiyorsun? deyince Ammâr: Benim kulağım çıkacaktır, dedi. (İbn Şihâb) dedi ki: Bu konuda Ömer *radıyallahu anh*'a mektup yazıldı. Ömer cevap olarak: "Ganimet vakıada hazır bulunanların hakkıdır" diye yazdı.

***

Bu görüş sahipleri şöyle derler: İşte Ömer *radıyallahu anh* da aynı şekilde ganimetin savaşta hazır bulunanların hakkı olduğu kanaatine sahipti. Böylelikle bu da bizim görüşümüze uygun düşmektedir.

Onlara şöyle denilmiştir: Kufelilerin gelmesinden önce Nihâvend fethedilip orası daru'l-İslam olmuş, ganimetler de ele geçirilip paylaştırılmış olabilir.

Eğer bu böyle olmuşsa bizler de zaten şöyle diyoruz: Böyle bir durumda ganimet, savaşta hazır bulunanların hakkıdır. Eğer bu hadiste sözü edilen Ömer *radıyallahu anh*'ın kendisine yazılan mektuba vermiş olduğu bu cevap böyle bir soruya karşılık ise şüphesiz ki bu, hakkında görüş ayrılığı bulunmayan hususlardan birisidir.

Şayet verilen bu cevap Kufelilerin onlara şirk diyarından çıkmalarından önce ve savaşın bitmesinden sonra yetişmeleri üzerine sorulmuş, Ömer *radıyallahu anh* da: "Ganimet ancak savaşta hazır bulunanlara aittir" diye yazmışsa bu hadiste, Kufelilerin aralarında Ammâr b. Yâsir ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından başkaları da bulunurken kendilerine gani-

metten pay ayrılmasını istediklerine delil olacak ifadeler vardır. İşte bunlar da, sözleri Ömer *radıyallahu anh*'ın sözüne denk olacak kimselerdi.

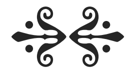
Bu sebeple bu görüşlerden herhangi birisi ona dair Kitap'tan, sünnetten ya da doğru bir nazardan (sahih bir kıyastan) bir delil bulunmadıkça diğerinden öncelikli olamaz.

Biz bu hususu inceleyince daru'l-harb ahalisinden bazıları üzerine daru'l-harb'ten gönderilen askeri birliklerin aldıkları ganimetlerde kendileri ile diğer arkadaşlarının ortak olduklarını gördük.

Bu ganimetlerde o seriyye ile birlikte çıkan kimseler ile çıkmayanlar birbirine eşittir. Çünkü onlar da birlik arasında gönderilen kimseler gibi canlarını bu amaçla ortaya koymuşlardır. Bundan dolayı bu hususta birinin diğerine bir üstünlüğü söz konusu değildir.

Eğer her bir grubun karşı karşıya kaldığı savaş birbirinden farklı ise buna kıyasen, kendisini bu iş için ortaya koyan kimsenin savaşa fiilen katılıp hazır bulunmuş kimse gibi olması gerekir. Böylelikle o, savaşa fiilen katılan kişi gibi olur ki bu başlıkta sözünü ettiğimiz şartlara uygun düşsün.

Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

١٠- بَابُ الْأَرْضِ تُفْتَتَحُ كَيْفَ يَنْبَغِي لِلإِمَامِ أَنْ يَفْعَلَ فِيهَا ؟

10- FETHEDİLEN TOPRAKLARDA İMAMIN YAPMASI GEREKEN UYGULAMA NASIL OLMALIDIR?

٥١١٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى، قَالَ: أَخْبَرَنَا اِبْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي هِشَامُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عُمَرَ قَالَ: لَوْلَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ بَيَابًا لَيْسَ لَهُمْ شَيْءٌ، مَا فَتَحَ اللهُ عَلَى قَرْيَةٍ إِلا قَسَمْتُهَا، كَمَا قَسَمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْبَرَ.

5115- … Zeyd b. Eslem'den, o babasından, o Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Eğer insanlar tamamen varlıksız ve hiçbir şeysiz kalmayacak olsalardı Allah bana her nereyi fethetmeyi nasip ederse mutlaka orayı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Hayber'i paylaştırdığı gibi paylaştıracaktım.

٥١١٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا اِبْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ يَقُولُ، فَذَكَرَ نَحْوَهُ.

5116- … Zeyd b. Eslem'den, o babasından rivayet ettiğine göre, babası:

Ömer b. el-Hattab'ı şöyle derken dinledim dedi. Sonra hadisi buna yakın olarak zikretti.

***

Bu sebeple bazıları şu görüşü kabul etmiştir: İmam, bir yeri silah zoruyla fethedecek olursa ganimetleri bir araya getirip paylaştırdığı gibi orayı da paylaştırmakla yükümlüdür. Onu paylaştırmadan alıkoyamaz, tıpkı diğer ganimetleri paylaştırmadan alıkoyamayacağı gibi. Bu görüşlerine de bu hadisi delil göstermişlerdir.

Ancak bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: İmam, istediğini tercih edebilir, dilerse orayı beşte birlere bölüp beşte dördünü (gaziler arasında) paylaştırabilir, dilerse orayı paylaştırmayıp haraç arazisi olarak bırakabilir.

٥١١٧- حَدَّثَنَا بِذَلِكَ مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ أَبِي حَنِيفَةَ، وَسُفْيَانَ بِذَلك.

5117- Bize bunu Muhammed b. Huzeyme tahdis edip dedi ki: Bize Yusuf b. Adiy tahdis edip dedi ki: Bize İbnu'l-Mubârek, Ebu Hanife ve Süfyan'dan bunu böylece tahdis etti.

***

Bu, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşüdür.

Bu hususta onların lehine olan deliller arasında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilmiş rivayetler de vardır. Bunların bazıları şöyledir:

٥١١٨- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ، قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّا، عَنِ الْحَجَّاجِ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنِ الْقَاسِمِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: أَعْطَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْبَرَ بِالشَّطْرِ، ثُمَّ أَرْسَلَ ابْنَ رَوَاحَةَ، فَقَاسَمَهُمْ.

5118- … el-Kasım'dan, o İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti:

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Hayber'i (mahsullerinin) yarısı karşılığında verdi. Sonra İbn Revâha'yı gönderip onlarla (mahsulleri) paylaştırdı.[173]

٥١١٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ نُمَيْرٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ خَيْبَرَ، عَامَلَ أَهْلَ خَيْبَرَ بِشَطْرِ مَا خَرَجَ مِنَ الزَّرْعِ.

5119- … Nâfi'den, o İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Hayber('in fethi) senesinde Hayber halkıyla çıkan mahsulün yarısı ile ortaklık muamelesi yaptı.[174]

٥١٢٠- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ عَوْنٍ الزِّيَادِيُّ، قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: أَفَاءَ اللهُ خَيْبَرَ، فَأَقَرَّهُمْ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا كَانُوا، وَجَعَلَهَا بَيْنَهُ وَبَيْنَهُمْ. فَبَعَثَ عَبْدَ اللهِ بْنَ رَوَاحَةَ، فَخَرَصَهَا عَلَيْهِمْ.

5120- … Bize Ebu'z-Zübeyr, Cabir'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Allah Teala, Hayber'i fey (ganimet) olarak verdi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de onları oldukları gibi (yerlerinde) bıraktı ve orayı kendisiyle onlar arasında (çıkan mahsullerin yarı yarıya olması şartıyla) paylaştırdı. Sonra Abdullah b. Revâha'yı gönderdi. O da elde edecekleri mahsulleri tahmin yolu ile tespit etti.[175]

٥١٢١- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَابِقٍ، قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ طَهْمَانَ، ثُمَّ ذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5121- … Bize İbrahim b. Tahmân tahdis etti. Sonra hadisi senediyle aynen zikretti.

***

173 Buhârî, İcâre, 22; Müslim, Müsâkât, 2.
174 Buhârî, Hars, 8, 9; Müslim, Müsâkât, 1, 3; Ebu Davud, Büyu', 34; Tirmizî, Ahkâm, 41; İbn Mâce, Ruhûn, 14; Dârimî, Büyu', 71; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 17, 22, 37.
175 Ebu Davud, Büyu', 35; İbn Mâce, Zekât, 18; Malik, Müsâkât, 1, 2; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 24, III, 296, 367, VI, 163.

İşte sözünü ettiğimiz rivayetlerle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Hayber'i tamamıyla paylaştırmadığı, onun sadece bir bölümünü Ömer *radıyallahu anh*'ın birinci hadiste delil olarak gösterdiği şekilde paylaştırdığı, İbn Abbas'ın, İbn Ömer'in ve Cabir *radıyallahu anh*'ın diğer rivayetlerde naklettikleri üzere ise bir bölümünü paylaştırmadan bıraktığı sabit olmaktadır.

Allah Rasulü'nün Hayber'den paylaştırdığı yerler, eş-Şık ve el-Bitâh denilen yerlerdi. Geri kalan kısmını ise paylaştırmadan bıraktı. Bununla, onun paylaştırma hakkı bulunmakla paylaştırdığını, paylaştırmadan bırakma hakkı bulunmakla da paylaştırmadan bıraktığını öğrenmiş oluyoruz.

Böylelikle de imam için fethedilmiş arazilerin hükmünün böyle olduğu sabit olmaktadır. Eğer o, bunun Müslümanların faydasına olduğunu görecek olursa Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Hayber'in bir kısmını paylaştırdığı gibi orayı paylaştırır.

Eğer paylaştırmamanın Müslümanların faydasına olduğunu görecek olursa Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Hayber'den paylaştırmayıp bıraktığı yerler gibi o da orayı paylaştırmadan bırakır. Bu hususta Müslümanların faydasına olanı araştırarak uygun gördüğünü yapar.

Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh* da (Irak'ın) Sevâd topraklarında aynı uygulamayı yapmış ve orayı Müslümanlar lehine haraç arazisi olarak bırakmıştır. Böylelikle onun çağında bulunan Müslümanlar oradan yararlandıkları gibi ondan sonra gelecekler de onun gelirinden yararlansınlar.

Bir kimse şöyle derse: Ömer *radıyallahu anh*, Sevâd topraklarında yaptığı uygulamayı sizin açıkladığınız maksat ile değil de bütün Müslümanlar razı oldukları için yapmış olabilir.

Buna delil de onların buna razı olmalarıdır. Çünkü o, orada yaşayan halka cizye yükümlülüğü koydu. Bu da iki şekilden birisi ile açıklanır:

Ya bu cizyeyi onlara Müslümanlara verilecek bir vergi olarak tespit etmiştir. Çünkü onlar, onların kölesi idiler.

Ya da onlara bu cizye yükümlülüğünü, bu yolla kanlarını (canlarını) korumak için hür kimselere cizye konulduğu gibi koymuştur.

Çünkü biz, onun kadınlarına, yaşlılarına, aralarındaki kötürümlere, çocuklara -bazı ergenlerin güç yetirebildiklerinden daha fazla kazanma güçleri bulunsa dahi- cizye yükümlülüğü koymadığını gördük.

Sözünü ettiğimiz kişilerden hiçbirisine böyle bir yükümlülüğü koymamış, bunların dışında kalanlara koymuş olması ise onun getirdiği yükümlülüğün mülkiyet sahibi olma gerekçesi ile olmadığına, aksine, zimmet gerekçesi ile bu yükümlülüğü koyduğuna delildir. Bundan önce de o araziden olup fethedilmiş bütün yerleri sahiplerinin elinden almış olması Ömer bunu yaptığında onların bu yerleri icare yoluyla ellerinde bulundurduklarına delildir.

Diğer taraftan biz onun araziye farklı bir yükümlülük getirdiğini gördük. Üzüm bağı olan bir ceribe belli bir yükümlülük koyduğu gibi bir cerib buğdaya da belli bir yükümlülük koydu. Hurma ağaçlarına ise yükümlülük getirmeyerek onlardan hiçbir şey almadı.[176]

Bu durumda şu iki şekilden birisi söz konusudur: Ya sahip oldukları arazilerinin mahsulleri sebebi ile hürmetleri (can ve mallarının korunması) sabit olan o kavme bu yolla (oranın fethedilmesiyle) malik olmuş arazi de Müslümanların mülkü olmuştur.

Ya da o, bunları onlara bir yükümlülük olarak koymuştur. Kendilerine haracı bir yükümlülük olarak koyduğu gibi. Haraç yükümlülüğünün söz konusu olması ise ancak haraç alma amacından başka bir sebeple malik olduğu şeylerde caiz olabilir.

Eğer biz bunu, Ömer radıyallahu anh'ın arazi halkına hurma ve üzümü onlara sözünü ettiğimiz yükümlülük karşılığında mülk olarak vermesi şeklinde yorumlayacak olursak bu takdirde onun bu uygulaması, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yasaklamış olduğu yıllar boyunca bir malı satmak (bey'u's-simin) ile yanında olmayanı satmak kabilinden şeylerin kapsamına girer. O halde durumun böyle olması imkânsızdır.

Ancak bize göre, durum şöyle olmuştur: Kendilerine önceden açıkladığımız yükümlülükleri öngördüğü arazileri, haraci bir mülk olmak üzere onların mülkiyetlerine vermiştir.

İşte onlara ödeme yükümlülüğü bulunan topraklar ile ilgili hükmü budur. Bütün insanlar da onun bu hükmünü kabul edip onlardan aldıklarından kendilerine geri verdiğini de almışlardır.

176 Cerib lafzı Kamus tercümesinde belirtildiği üzere hem bir ölçek ismidir hem de bir arazi alan birimidir. Ölçek olarak dört kafiz miktarı alır. Her bir kafiz sekiz mekkuk, her mekkuk da üç kiledir. Cerib aynı zamanda tarladan belli bir alanı ifade eder ki bu da eni boyu altmışar arşın yerden ibarettir (Çeviren).

Böylelikle onların bunu kabul etmeleri, onun yaptığı bu uygulamayı geçerli görmeleri demektir.

Şöyle derler: İşte bundan dolayı bizler de Sevâd halkını kendi arazilerinin malikleri olarak değerlendiriyoruz. Onların önceden belirttiğimiz gerekçe sebebiyle hür olduklarını kabul ediyoruz. Bütün bunlar da o araziyi ganimet olarak alanların geçerli kabul etmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Eğer bu olmasaydı caiz olmazdı ve mülk olarak aldıkları ellerinde kalmaya devam ederdi.

Yine şöyle derler: İşte biz böylece diyoruz ki; silah zoruyla fethedilmiş olan her bir toprağın hükmü, malların paylaştırıldığı gibi paylaştırılması şeklindedir. Beşte biri Allah'ındır, beşte dördü ise orayı fethedenlerindir. İmamın onlara bunu vermeme hakkı yoktur. Sevâd'ı fetheden kimselerin sözünü ettiğimiz şekilde Ömer'e gönül hoşluğu ile o toprakları vermeyi kabul ettikleri gibi fethedenlerin gönül hoşluğuyla terk etmeleri hali müstesnadır.

Ancak bunlara karşı diğerlerinin delilleri arasında şu da vardır: Bizler şunu biliyoruz ki, Sevâd toprakları eğer birinci görüş sahiplerinin dedikleri gibi olsaydı, o araziden Allah'ın kendilerine pay ayırdığı kimseler arasında paylaştırılmak üzere Allah'a ait beşte birin ayrılması icab ederdi. Bizler imamın bu beşte biri ya da onun bir kısmını zimmet ehline vermesinin caiz olmadığını biliyoruz.

Ömer *radıyallahu anh*'ın yerlerinde bıraktığı Sevâd ahalisi ise zimmet ehli olmuştu. Sevâd da tamamıyla onların elinde bulunuyordu.

Bununla, Ömer *radıyallahu anh*'ın bu hususta yaptığı uygulamanın, birinci görüş sahiplerinin açıkladıklarından farklı olduğu sabit olmaktadır. Bu uygulama ise, Aziz ve Celil olan Allah için onun beşte birinde bir hakkın gerekmediği şekildedir.

Onların şahıs olarak haklarında yaptığı uygulama da böyledir. Onları, kendilerini arazilerinde bırakmak suretiyle karşılıksız olarak hürriyetlerine kavuşturdu, onların köleliklerini kaldırdı, gerek şahısları, gerek toprakları hakkında onlara haracı öngördü. Bu yolla onlar kendi topraklarının maliki oldular, şahıs olarak da köle olmadılar.

Bununla imamın silah zoruyla fethettiği yerlere böyle bir uygulama yapma hakkının bulunduğu sabit olmaktadır. Bu arazinin üzerindeki ahali Müslümanlar tarafından köleleştirilmez, Müslümanlar da onların topraklarının mül-

kiyetini ellerine geçiremezler. O, arazi halkı için bu hakları öngörürken onlara konulması gereken haraç yükümlülüklerini de koyar. Tıpkı Ömer *radıyallahu anh*'ın Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabının huzurunda yaptığı gibi yapar.

Ömer *radıyallahu anh* bu hususta Yüce Allah'ın şu sözünü delil göstermişti: ***"Allah'ın fethedilen ülkeler halkından Rasulü'ne verdiği fey Allah'a, Peygamber'e, akrabalara, yetimlere, yoksullara ve yolda kalanlara verilir"*** (el-Haşr, 59/7). Daha sonra Yüce Allah: ***"... fakir muhacirlere"*** (el-Haşr, 59/8) buyurarak onları diğerlerine dâhil etmiştir. Arkasından: ***"Onlardan evvel Medine'yi yurt edinip imana sahip olanlar"*** (el-Haşr, 59/9) buyurmaktadır ki bununla da ensarı kastetmekte, onları da diğerlerine dâhil etmektedir. Daha sonra: ***"Onlardan sonra gelenler de..."*** (el-Haşr, 59/10) buyurarak sözü geçen kimselerden sonra gelecek bütün mü'minleri bunun kapsamına sokmaktadır. O halde imamın, bunu yapabilme ve Yüce Allah'ın bu surede saydığı kimselerden uygun gördüklerine verme hakkı vardır.

Sözünü ettiğimiz bu açıklama ile Ebu Hanife'nin ve Süfyan'ın benimsediği görüş sabit olmaktadır ki bu aynı zamanda Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşüdür.

Bu hususta bir kimse şunu delil gösterecek olursa:

٥١٢٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثنَا اِبْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ، قَالَ: لَمَّا وَفَدَ جَرِيرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، وَعَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ، فِي أُنَاسٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، قَالَ عُمَرُ لِجَرِيرٍ: يَا جَرِيرُ، وَاللهِ لَوْلَا أَنِّي قَاسِمٌ مَسْئُولٌ، لَكُنْتُمْ عَلَى مَا قَسَمْتُ لَكُمْ وَلَكِنِّي أَرَى أَنْ أَرُدَّهُ عَلَى الْمُسْلِمِينَ، فَرَدَّهُ. وَكَانَ رُبْعُ السَّوَادِ لِبُجَيْلَةَ، فَأَخَذَهُ مِنْهُمْ وَأَعْطَاهُمْ ثَمَانِينَ دِينَارًا.

5122- ... Kays b. Ebi Hâzim dedi ki: Cerîr b. Abdullah ile Ammâr b. Yâsir bazı Müslümanlarla birlikte Ömer b. el-Hattab'a gittiklerinde Ömer, Cerîr'e: Ey Cerîr! Allah'a yemin ederim ki, eğer ben sorgulanacak bir paylaştırıcı olmasaydım daha önce size verdiğim paylara sahip kalmaya devam edecektiniz. Ancak ben onu Müslümanlara geri döndürmeyi uygun görüyorum deyip

onu geri çevirdi. Sevâd'ın dörtte biri Büceylelilere aitti.[177] *Sevâd'ı onlardan geri alıp onlara seksen dinar verdi.*

٥١٢٣- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا ابْنُ الْأَصْبَهَانِيِّ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو أُسَامَةَ قَالَ: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ، عَنْ قَيْسٍ، عَنْ جَرِيرٍ، قَالَ: كَانَ عُمَرُ قَدْ أَعْطَى بَجِيلَةَ رُبْعَ السَّوَادِ، فَأَخَذْنَاهُ ثَلَاثَ سِنِينَ. فَوَفَدَ بَعْدَ ذَلِكَ جَرِيرٌ إِلَى عُمَرَ، وَمَعَهُ عَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ، فَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ: وَاللّٰهِ، لَوْلَا أَنِّي قَاسِمٌ مَسْئُولٌ، لَتَرَكْتُكُمْ عَلَى مَا كُنْتُ أَعْطَيْتُكُمْ فَأَرَى أَنْ نَرُدَّهُ عَلَى الْمُسْلِمِينَ فَفَعَلَ. قَالَ: فَأَجَازَنِي عُمَرُ بِثَمَانِينَ دِينَارًا.

5123- … Kays'dan, o Cerîr'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ömer, Sevâd'ın dörtte birini Becîle'ye vermişti. Biz onu üç yıl elimizde tuttuk. Bundan sonra Cerîr, Ömer'in yanına Ammâr b. Yâsir ile gitti. Ömer *radıyallahu anh*: Allah'a yemin ederim, eğer ben sorgulanacak bir paylaştırıcı olmasaydım daha önce size verdiğim elinizde olduğu gibi bırakılırdı. Ancak şimdi onu Müslümanlara geri vermeyi uygun görüyoruz deyip dediğini yaptı. (Cerîr) dedi ki: Ömer buna karşılık bana seksen dinar verdi.

***

Şöyle derler: İşte bu, Ömer'in Sevâd'ı insanlar arasında paylaştırdığına, daha sonra onlara verdikleri karşılığında Müslümanlara geri dönmesi şartıyla onları razı etmiş olduğuna delildir.

Böyle diyene şu şekilde cevap verilir: Bu hadis, zahir itibariyle sizin dediğinize delil değildir. Çünkü Ömer *radıyallahu anh*'ın yaptığı bu uygulama, Sevâd'ın bir bölümü hakkında gerçekleşmiş ve o, bunu Buceylelilere ayırmış olabilir. Sonra da bunu onlardan Müslümanlar için geri almış ve onlara onun karşılığında Müslümanların malından olmak üzere bir bedel vermiştir.

Böylelikle Ömer'in, sahiplerine vermiş olduğu tazminat karşılığında o arazi hakkında yaptığı bu uygulama Müslümanların lehine yapılmıştı. Sevâd'ın geri kalan bölümü ise bizim bu bölümde daha önce açıkladığımız hükme

177 Doğrusu bir sonraki hadiste geleceği üzere Becîleliler olmalıdır. Çünkü Cerir de Becile kabilesine mensuptu (Çeviren).

tabiydi. Eğer böyle olmasaydı Sevâd toprakları öşür arazisi olur, haraç arazisi olmazdı.

Eğer bu konuda şu rivayeti delil gösterecek olurlarsa:

٥١٢٤- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ، قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ عَنْ إِسْمَاعِيلَ ابْنِ أَبِي خَالِدٍ، عَنْ قَيْسِ بْنِ أَبِي حَازِمٍ، قَالَ: جَاءَتْ اِمْرَأَةٌ مِنْ بَجِيلَةَ إِلَى عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَتْ: إِنَّ قَوْمِي رَضُوا مِنْك مِنَ السَّوَادِ، بِمَا لَمْ أَرْضَ، وَلَسْتُ أَرْضَى، حَتَّى تَمْلَأَ كَفِّي ذَهَبًا، أَوْ جَمَلِي طَعَامًا أَوْ كَلَامًا هَذَا مَعْنَاهُ، فَفَعَلَ ذَلِكَ بِهَا عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ.

5124- ... Kays b. Ebi Hâzim dedi ki: Becile'den bir kadın Ömer *radıyallahu anh*'a gelerek: Benim kavmim, razı olmadığım bir şey karşılığında Sevad'dan onlardan aldığına verdiğin karşılığa razı oldu. Ben avucum altınla ya da devem buğdayla dolmadıkça razı olmam, dedi. Ya da bu anlamda bir söz söyledi. Ömer *radıyallahu anh* da ona istediğini verdi.

***

Böyle diyenlere şöyle cevap verilir: Bu da bize göre, -doğrusunu en iyi bilen Allah'tır- Ömer'in Becîle'ye daha önce teslim etmiş olduğu ve onların malik oldukları sonra da onlardan gönüllerini hoş ederek geri almak istediği kısım karşılığındadır. Böylelikle o kadına ait olan hak, elinden gönlünün hoş olduğu miktar karşılığında çıkmış oldu. Ömer de ona gönlünü hoş edinceye kadar istediğini verdi. O kadın da, kavminin geri kalanları haklarını teslim ettikleri gibi o arazide kendisine ait olanı teslim etti.

İşte bize göre bu, rivayetler açısından da nazar (akli düşünme ve kıyas) bakımından da yaptığımız açıklama doğrultusunda bu konunun tamamının uygun halidir. Aynı zamanda bu, Ebu Hanife'nin, Süfyan'ın, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*'dan Mısır topraklarına yaptığı uygulama ile ilgili olarak da şu rivayet nakledilmiştir:

٥١٢٥- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: ثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ، عَنْ عَمْرِو بْن قَيْس السَّكُونِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ

الْعَاصِ، قَالَ لَمَّا فَتَحَ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ أَرْضَ مِصْرَ، جَمَعَ مَنْ كَانَ مَعَهُ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاسْتَشَارَهُمْ فِي قِسْمَةِ أَرْضِهَا بَيْنَ مَنْ شَهِدَهَا، كَمَا قَسَمَ بَيْنَهُمْ غَنَائِمَهُمْ، وَكَمَا قَسَمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْبَرَ بَيْنَ مَنْ شَهِدَهَا أَوْ يُوقِفُهَا، حَتَّى رَاجَعَ فِي ذَلِكَ رَأْيَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ. فَقَالَ نَفَرٌ مِنْهُمْ - فِيهِمْ الزُّبَيْرُ بْنُ الْعَوَامّ -: وَاللهِ مَا ذَاكَ إِلَيْكَ، وَلَا إِلَى عُمَرَ، إِنَّمَا هِيَ أَرْضٌ فَتَحَ اللهُ عَلَيْنَا، وَأَوْجَفْنَا عَلَيْهَا خَيْلَنَا وَرِجَالَنَا، وَحَوَيْنَا مَا فِيهَا، فَمَا قِسْمَتُهَا بِأَحَقَّ مِنْ قِسْمَةِ أَمْوَالِهَا. وَقَالَ نَفَرٌ مِنْهُمْ: لَا نَقْسِمُهَا حَتَّى نُرَاجِعَ رَأْيَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ فِيهَا. فَاتَّفَقَ رَأْيُهُمْ عَلَى أَنْ يَكْتُبُوا إِلَى عُمَرَ فِي ذَلِكَ، وَيُخْبِرُوهُ فِي كِتَابِهِمْ إِلَيْهِ، بِمَقَالَتِهِمْ. فَكَتَبَ إِلَيْهِمْ عُمَرُ: بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، أَمَّا بَعْدُ، فَقَدْ وَصَلَ إِلَيَّ مَا كَانَ مِنْ إِجْمَاعِكُمْ عَلَى أَنْ تَغْتَصِبُوا عَطَايَا الْمُسْلِمِينَ، وَمُؤَنَ مَنْ يَغْزُو أَهْلَ الْعَدُوِّ، وَأَهْلَ الْكُفْرِ، وَإِنِّي إِنْ قَسَمْتُهَا بَيْنَكُمْ، لَمْ يَكُنْ لِمَنْ بَعْدَكُمْ مِنَ الْمُسْلِمِينَ مَادَّةً يُقَوُّونَ بِهِ عَلَى عَدُوِّكُمْ، وَلَوْلَا مَا أَحْمِلُ عَلَيْهِ فِي سَبِيلِ اللهِ، وَأَدْفَعُ عَنِ الْمُسْلِمِينَ مِنْ مُؤَنِهِمْ، وَأَجْرِي عَلَى ضُعَفَائِهِمْ وَأَهْلِ الدِّيوَانِ مِنْهُمْ، لَقَسَمْتُهَا بَيْنَكُمْ، فَأَوْقِفُوهَا فَيْئًا، عَلَى مَنْ بَقِيَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ حَتَّى يَنْقَرِضَ آخِرُ عِصَابَةٍ تَغْزُو مِنَ الْمُؤْمِنِينَ، وَالسَّلَامُ عَلَيْكُمْ.

5125- … Amr b. Kays es-Sekûnî'den, o babasından, o Abdullah b. Amr b. el-As'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Amr b. el-As, Mısır'ı fethedince Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından kendisi ile birlikte bulunanları topladı. Aldıkları ganimetleri aralarında paylaştırdığı gibi Mısır topraklarını da fethinde hazır bulunanlar arasında, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Hayber'e katılanlar arasında Hayber'i paylaştırdığı gibi paylaştırmak ya da onu vakfetmek hususunda onlarla istişare etti. Nihayet bu hususta müminlerin emirinin görüşüne başvurdu.

Onlardan aralarında ez-Zübeyr b. el-Avvâm'ın da bulunduğu bir topluluk dedi ki: Allah'a yemin olsun, bu iş ne sana ne de Ömer'e aittir. Bu, Allah'ın bize fethetmeyi nasip ettiği bir topraktır. Biz burayı almak için atlarımızı koş-

turduk, piyade olarak da geldik. İçinde bulunanları kuşattık. Bu toprakları paylaştırmak, mallarını paylaştırmaktan hakka daha uygundur.

Aralarından bir başka topluluk da: Biz bu konuda mü'minlerin emirinin görüşüne başvurmadan onu paylaştırmayız, dedi.

Sonunda bu hususta Ömer'e mektup yazdılar. Ona yazdıkları mektuplarında da görüşlerini haber vermek üzere görüş birliğine vardılar.

Ömer de onlara şu mektubu yazdı: "Rahman, Rahim Allah'ın adıyla! Sizin, Müslümanlara ait gelirleri, düşmana ve kâfirlere gazve yapacak olanların azıklarını gasp etmek üzere ittifak ettiğinize dair haber bana ulaştı. Ben orayı aranızda paylaştıracak olursam, sizden sonraki Müslümanların düşmanlarınıza karşı güçlenmek için bir kaynakları kalmaz. Eğer Allah yolunda savaşacaklar için binek temin etmek, Müslümanların ihtiyaçlarını karşılamak ile onların zayıf olanlarına, borçlularına gereken geliri sağlamak gibi yükümlülüklerim olmasaydı orayı aranızda paylaştırırdım. Bu sebeple sizler, orayı mü'minlerden gazve yapacak en son birlik sona erinceye kadar kalacak olan Müslümanlara bir fey (geliri devam eden bir ganimet) olarak vakfedin. esselamu aleykum."

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte bu hadiste, fethedilen arazilerin hükmünün bizim sözünü ettiğimiz şekilde olduğuna ve bu gibi arazilerin hükmünün, onların dışında kalan ve düşmandan ganimet olarak alınan diğer malların hükümlerinden farklı olduğuna delil vardır.

Bir kimse şöyle diyecek olursa: Bu hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabının, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Hayber'i o savaşta hazır bulunanlar arasında paylaştırdığını haber verdiklerinden söz edilmektedir. Bu ise, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Hayber ile ilgili yaptığı uygulamanın, Ebu Hanife'nin, Süfyan'ın ve onlara uyan kimselerin, fethedilmiş arazilerin Müslümanların ihtiyaçları için vakfedileceğine dair görüşlerini benimseyenler lehine delil olmamasını gerektirmektedir.

Bunu diyene şöyle cevap verilir: Bu hadis, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Hayber'de yapmış olduğu uygulamanın tamamını bize açıklayan bir hadis değildir.

Daha başka hadisler, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Hayber hakkında yapmış olduğu uygulamayı bize açıklamaktadır.

٥١٢٦- حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثَنَا أَسَدُ بْنُ مُوسَى، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّا بْنِ أَبِي زَائِدَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي سُفْيَانُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ بَشِيرِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ أَبِي حَثْمَةَ، قَالَ: قَسَمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْبَرَ نِصْفَيْنِ، نِصْفًا لِنَوَائِبِهِ وَحَاجَتِهِ، وَنِصْفًا بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ، فَقَسَمَهَا بَيْنَهُمْ عَلَى ثَمَانِيَةَ عَشَرَ سَهْمًا.

5126- … Sehl b. Ebi Hasme dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Hayber'i ikiye ayırdı. Yarısını beklenmedik haller ve ihtiyacı için ayırdı, diğer yarısını ise Müslümanlar arasında paylaştırdı. Onu aralarında onsekiz paya böldü.

***

İşte bu hadiste, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Hayber'de yaptığı uygulama açıklanmakta ve onun yarısını kendisinin karşı karşıya kalacağı o beklenmedik olaylar ve ihtiyaçlar için vakfettiği ve diğer yarısını ise o gazvede hazır bulunan Müslümanlar arasında paylaştırdığı belirtilmektedir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Hayber'in vakfettiği bölümü, Yahudilere mahsullerini yarı yarıya bölüştürmek üzere verdiği bölümdür. İbn Ömer ile Cabir *radıyallahu anh*'ın daha önce zikrettiğimiz hadislerine göre böyle olmuştur. İşte Ömer'in, halifeliği döneminde Yahudileri Hayber'den sürdükten sonra Müslümanlar arasında paylaştırmayı üstlendiği kısım da budur.

Bu hususta yapmış olduğumuz bu açıklamalar, Ebu Hanife'nin ve Süfyan'ın -imamın böylesini uygun görmesi halinde- arazilerin vakfedilmesi ve paylaştırılmaması şeklindeki görüşlerini daha da güçlendirmektedir.

١١- بَابُ الرَّجُلِ يَحْتَاجُ إِلَى الْقِتَالِ عَلَى دَابَّةٍ مِنَ الْمَغْنَمِ

11- BİR SAVAŞÇININ, GANİMET MALI OLAN BİR BİNEK ÜZERİNDE SAVAŞMAYA İHTİYAÇ DUYMASI

٥١٢٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ أَخْبَرَنَا اِبْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي اِبْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ رَبِيعَةَ، عَنِ ابْنِ مَرْزُوقٍ التُّجِيبِيِّ، عَنْ حَنَشِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ رُوَيْفِعِ بْنِ ثَابِتٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ عَامَ خَيْبَرَ: «مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، فَلَا يَأْخُذْ دَابَّةً مِنَ الْمَغَانِمِ فَيَرْكَبُهَا، حَتَّى إِذَا أَنْقَصَهَا رَدَّهَا فِي الْمَغَانِمِ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، فَلَا يَلْبَسْ ثَوْبًا مِنَ الْمَغَانِمِ، حَتَّى إِذَا أَخْلَقَهُ رَدَّهَا فِي الْمَغَانِمِ».

5127- … Ruveyfi' b. Sâbit'ten, onun Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet ettiğine göre, Allah Rasulü Hayber günü şöyle buyurmuştur: ***"Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kimse, ganimetlerden bir binek alarak ona binip sonra da eksiltince (bitkin ve yorgun düşürünce) onu ganimetler arasına geri koymaya kalkışmasın. Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kimse, ganimetlerden bir elbise giyip eskitince onu ganimetler arasına geri koymaya kalkışmasın."***

٥١٢٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ سُلَيْمٍ التُّجِيبِيِّ، عَنْ حَنَشٍ، عَنْ رُوَيْفِعِ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5128- … Haneş'ten, o Ruveyfi' b. Sâbit'ten, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

Bu sebeple aralarında el-Evzâî'nin de bulunduğu bazı kimseler: Kişinin ganimet mallarından bir silah alıp savaşın kızgın zamanlarında ona muhtaç olduğu sürece onunla savaşmasında bir sakınca yoktur. Ancak savaşın kızgınlığının geçip tamamen bitmesini bekleyerek daru'l-harb'te uzun bir süre kaldığı için onun telef olmasına ya da değerinin düşmesine sebep olmamalıdır, derler. Bu kanaate sahip olanlar bu hadisi delil göstermişlerdir.

Bu konuda aralarında Ebu Hanife'nin de bulunduğu başkaları onlara muhalefet etmişlerdir.

٥١٢٩- حَدَّثَنِي سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي يُوسُفَ، فَقَالُوا: لَا بَأْسَ أَنْ يَأْخُذَ ذَلِكَ الرَّجُلُ مِنَ الْغَنِيمَةِ السِّلَاحَ، إِذَا احْتَاجَ إِلَيْهِ، بِغَيْرِ إِذْنِ الْإِمَامِ، فَيُقَاتِلُ بِهِ، حَتَّى يَفْرُغَ مِنَ الْحَرْبِ، ثُمَّ يَرُدُّهُ فِي الْمَغْنَمِ.

5129- Bana Süleyman b. Şuayb, babasından tahdis etti. O Ebu Yusuf'tan rivayet etti. Şöyle dediler: Bu adamın ihtiyaç duyması halinde imamın izni olmadan ganimetten silah almasında ve savaş bitene kadar onunla çarpışıp sonra onu ganimetler arasına koymasında bir sakınca yoktur.

***

Ebu Yusuf dedi ki: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den el-Evzâî'nin delil olarak gösterdiği rivayet bize de ulaşmıştır. Ayrıca Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hadisinin Allah'ın bu hususta kendisine yardım ettiği kişiler dışındakilerin anlayamadığı ve göremediği çeşitli açıklama şekilleri ve tefsiri vardır.

Bize göre bu hadis, böyle bir şeye ihtiyacı olmadığı halde bunu yapan ve bu haliyle bineği veya elbisesi elinde kalmaya devam eden ya da bunu (ganimete) hainlik etme isteği ile alan kimse hakkındadır.

Ancak daru'l-harb'te yanında bineği bulunmayan Müslüman bir adam bulunur, Müslümanlarla da ganimet binekleri dışında binmesi için ona verecekleri fazla bir binek bulunmazsa adamın yürüyebilecek durumu da yoksa bu durumda olan bir kimseyi Müslümanların (bu haliyle) terk etmeleri helal değildir. Onlar istesinler ya da istemesinler böyle bir bineğe binmesinde o kimse için bir sakınca yoktur. Elbiselerde de silahta da durum böyledir. Durumun böyle olduğu onda daha açık ve seçiktir.

Nitekim bir grup Müslümanın kılıçları kırılsa ya da telef olsa bununla birlikte Müslümanlara da ihtiyaçları yoksa onların, ganimetten kılıç alıp daru'l-harb'te bulundukları sürece onlarla savaşmalarında bir sakınca olmadığını görüyoruz.

Peki, ya savaşın kızıştığı zamanlarda bunlara ihtiyaçları olmamakla birlikte düşmanın onlara iki gün sonra baskın yaptığı bir zaman o silahlara ihtiyaç duyacak olurlarsa düşmanların karşısında o halleriyle silahsız olarak mı duracaklardır? Ne yapacaklar, esir mi alınsınlar? Şüphesiz ki böyle bir görüş Müslümanlara karşı kurulacak tuzaklarda onları güçsüz bırakır. Böyle bir şey savaşın kızgın zamanlarında nasıl helal olup bundan sonra haram olabilir ki?

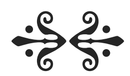
٥١٣٠- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي يُوسُفَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ الشَّيْبَانِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الْمَجَالِدِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى، صَاحِبِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِخَيْبَرَ يَأْتِي أَحَدُنَا إِلَى طَعَامٍ مِنَ الْغَنِيمَةِ، فَيَأْخُذُ مِنْهُ حَاجَتَهُ.

5130- … Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından Abdullah b. Ebi Evfâ şöyle dedi: Hayber'de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikteydik. Bizden herhangi bir kimse, ganimet olarak alınmış bir yiyeceğe gidip ondan ihtiyacı olan miktarı alırdı.

***

Yiyecek almakta, onu yiyip tüketmekte -Müslümanların buna ihtiyaç duymaları sebebiyle- bir sakınca olmadığı gibi ihtiyaç duyulması halinde bineğin, silahın, elbisenin alınıp kullanılmasında da bir sakınca yoktur. Böylelikle İbn Ebi Evfâ'nın rivayet ettiği bu hadis ile anlatılmak istenen Ruveyfi'nin rivayet ettiği hadisle anlatılmak istenenden farklı olmasın ve bu iki hadis birbiriyle çelişmesin.

Bu aynı zamanda Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti onlara olsun- de görüşüdür ve biz de bu görüşü kabul ediyoruz.

١٢- بَابُ الرَّجُلِ يُسْلِمُ فِي دَارِ الْحَرْبِ وَعِنْدَهُ أَكْثَرُ مِنْ أَرْبَعِ نِسْوَةٍ

12- DARU'L-HARB'TE DÖRTTEN FAZLA EŞİ OLUP DA MÜSLÜMAN OLAN ADAM

٥١٣١- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا بَكْرُ بْنُ خَلَفٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى الشَّامِيُّ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ غَيْلَانَ بْنَ سَلَمَةَ، أَسْلَمَ وَتَحْتَهُ عَشْرُ نِسْوَةٍ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «خُذْ مِنْهُنَّ أَرْبَعًا».

5131- … Salim'den, onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, Gaylân b. Seleme nikâhı altında on kadın varken Müslüman olunca Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ona: ***"Onlardan dördünü al"*** dedi.[178]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları şöyle demiştir: Bir kimse yanında dörtten fazla kadın varken Müslüman olursa ve bunlarla müşrik iken daru'l-harb'te evlenmişse bunlardan dördünü seçerek nikâhı altında tutar, diğerlerinden ayrılır. Bunlara göre, bu kişinin bu kadınlarla evliliği ister tek bir akitle gerçekleşmiş olsun ister ayrı akitlerle onlarla evlenmiş olsun fark etmez. Bu görüşü ifade edenlerden birisi de Muhammed b. el-Hasen'dir. Bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek: Eğer bunların hepsiyle tek bir akit ile ev-

178 Tirmizî, Nikâh, 33; İbn Mâce, Nikâh, 40; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 13, 14, 44, 83.

lenmişse hepsinin nikâhı batıl olur ve onunla bu kadınlar birbirlerinden ayrılırlar, demişlerdir.

Eğer onlarla ayrı akitlerle evlenmişse bu kadınlar arasından nikâhladığı ilk dördünün nikâhları sabittir, kendisi ile diğerleri birbirlerinden ayrılırlar. Bu görüşü benimseyenler arasında Ebu Hanife ve Ebu Yusuf -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- da vardır.

Bu hususta bunların lehine olan delillerden birisi de bu hadisin, munkatı olması ve Abdula'lâ ve onun Basralı arkadaşlarının Ma'mer'den rivayet ettikleri şekilde rivayet edilmemesi, aslının ise şu şekilde olmasıdır:

٥١٣٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ أَنَّهُ قَالَ: بَلَغَنَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِرَجُلٍ مِنْ ثَقِيفٍ أَسْلَمَ وَعِنْدَهُ أَكْثَرُ مِنْ أَرْبَعِ نِسْوَةٍ: «أَمْسِكْ مِنْهُنَّ أَرْبَعًا، وَفَارِقْ سَائِرَهُنَّ».

5132- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb'in haber verdiğine göre, Malik kendisine İbn Şihâb'dan, onun şöyle dediğini tahdis etmiştir: Bize ulaştığına göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, yanında dörtten fazla kadın bulunduğu halde Müslüman olan Sakîf'ten bir adama: ***"Bunlardan dört tanesini (nikâhın altında) tut, diğerlerinden ayrıl"*** demiştir.[179]

٥١٣٣- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ الْمَكِّيُّ قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حَمِيدٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5133- … Bize İbn Uyeyne, Ma'mer'den tahdis etti. O İbn Şihâb'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥١٣٤- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

179 Malik, Talâk, 76.

5134- … Bize Abdurrezzak, Ma'mer'den tahdis etti. O İbn Şihâb'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

İşte bu hadisin aslı, Malik'in ez-Zührî'den rivayet ettiği gibi ve aynı şekilde Abdurrezzak ile İbn Uyeyne'nin Ma'mer'den, onun ez-Zührî'den rivayet ettiği gibidir. Bu hadisi aynı şekilde Ukayl, ez-Zührî'den, ez-Zührî'nin bunu nereden aldığını gösteren bir surette rivayet etmiştir.

٥١٣٥- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ، وَابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَا: ثَنَا أَبُو صَالِحٍ، عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي عُقَيْلٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: بَلَغَنِي عَنْ عُثْمَانَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي سُوَيْدٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِغَيْلَانَ بْنِ سَلَمَةَ الثَّقَفِيِّ، حِينَ أَسْلَمَ وَتَحْتَهُ عَشْرُ نِسْوَةٍ: «خُذْ مِنْهُنَّ أَرْبَعًا، وَفَارِقْ سَائِرَهُنَّ».

5135- … Bana el-Leys tahdis edip dedi ki: Bana Ukayl, İbn Şihâb'tan tahdis etti. İbn Şihâb dedi ki: Bana Osman b. Muhammed b. Ebi Suveyd'den ulaştığına göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Gaylân b. Seleme es-Sekafî'ye (nikâhı) altında on kadın varken Müslüman olduğunda: ***"Onlardan dördünü al ve diğerlerinden ayrıl***" demiştir.

***

Böylelikle Ukayl bu rivayette, ez-Zührî'den naklen bu hadisin kaynağını açıklamakta, ez-Zührî'nin bu hadisi Osman b. Muhammed yolu ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aldığını belirtmektedir.

Buna göre ez-Zührî'nin, bu hususta Salim'den, o babasından şeklinde bir rivayeti bildiği halde bunu delil göstermeyi bırakarak kendisine Osman b. Muhammed b. Ebi Suveyd yolu ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den ulaşmış bir rivayeti delil göstermesi imkânsızdır.

Ancak (5134 no'lu) bu hadiste Mamer'in ondan söz etmesi, onda Gaylân'ın olayı ile ilgili ez-Zührî'den gelmiş iki hadis bulunması dolayısıyladır. Bu hadis de onlardan birisidir.

Diğeri ise şudur: Salim'den, onun babasından rivayet ettiğine göre, Gaylân b. Seleme eşlerini boşadı ve malını paylaştırdı. Bu yaptığının haberi

Ömer'e ulaşınca ona kadınlarını da malını da geri almasını emretti ve şöyle dedi: "Eğer bu halinde ölecek olursan Cahiliyye döneminde Ebu Rigâl'in kabri taşlandığı gibi senin de kabrini taşlarım."

Ma'mer hata ederek, Ömer'in sözlerinin yer aldığı bu hadisin senedini Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sözlerinin yer aldığı hadise ekledi ve böylelikle bu hadis senet bakımından bozuldu.

Ayrıca bu hadis, Abdula'lâ'nın Ma'mer'den onun ez-Zührî'den rivayet ettiği şekilde sabit olsa dahi yine bize göre bunda Ebu Hanife ve Ebu Yusuf'un -Allah'ın rahmeti onlara olsun- bu hususta benimsedikleri görüşü kabul edenlerin kanaatlerine delil olacak bir taraf yoktur. Çünkü Gaylân'ın o evliliği Cahiliyye döneminde gerçekleşmişti. Bunu da Said b. Ebi Arûbe, Ma'mer'den rivayet ettiği hadiste açıklamaktadır.

٥١٣٦- حَدَّثَنَا خَلَّادُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْوَاسِطِيُّ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ شُجَاعٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ هَارُونَ قَالَ: أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، بِمِثْلِ حَدِيثِ أَحْمَدَ بْنِ دَاوُدَ، وَزَادَ إِنَّهُ كَانَ تَزَوَّجَهُنَّ فِي الْجَاهِلِيَّةِ.

5136- ... Yezid b. Harun dedi ki: Bize Said b. Ebi Arûbe, Ma'mer'den haber verdi. O ez-Zührî'den, o Salim'den, o babasından, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, Ahmed b. Davud'un rivayet ettiği (5131 no'lu) hadisin aynısını rivayet etti. O, ayrıca: "O, bu kadınlarla Cahiliyye döneminde evlenmişti" ibaresini ekledi.

***

Buna göre, Gaylân, Müslüman olduğunda kendileriyle evli bulunduğu kadınlarla, bu sayıda kadınla evlenmenin caiz olduğu bir zamanda evlenmişti. Buna göre de onun o nikâhı sabitti. O zaman için o kadınların birisi hakkında sabit olan bir nikâh aynısıyla onun tamamı için de sabittir. Daha sonra Yüce Allah bir başka hüküm koydu. O da dört kadından fazlasının haram kılınmasıdır. O halde bu, yeni bir hüküm olup bu hüküm de Gaylân'ın önceki nikâhını kapsayan yeni bir haramlık hükmü idi. Bu sebeple Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, ona, Allah'ın mubah kıldığı sayıdaki kadını nikâhı

altında tutmasını, bunların dışında kalanlardan ayrılmasını emretti. Onu, dört eşi bulunup birisini boşayan bir erkek gibi değerlendirdi. Onun hükmü, onlardan birisini seçip onu boşaması ve diğerlerini nikâhı altında tutmasıdır.

İşte Ebu Hanife ve Ebu Yusuf -Allah'ın rahmeti onlara olsun- da bu hususta böyle derlerdi.

Yüce Allah'ın tek bir akitte dörtten fazlasıyla akit yapmayı haram kılmasından sonra on kadın ile evlenen kimseye gelince; böyle birisinin bu kadınlar üzerindeki akdi, fasid bir akittir, böyle bir akitle onun için hiçbir nikâh sabit olmaz.

Nitekim daru'l-harb'te müşrik iken kendisine mahrem olan bir kadınla evlendikten sonra İslam'a girse bu kadın onun nikâhı altında kalamaz. İsterse o, bu akdi, daru'l-harb'te iken ve kendisi müşrikken gerçekleştirmiş olsun.

Böyle birisinin hükmü, bu hususta Müslümanların daru'l-İslam'da akdettikleri nikâhların hükmü ile aynı olduğuna göre, daru'l-harb'te kendisi müşrikken kendileriyle evlenmiş olduğu on kadın hakkındaki hükmü de aynen böyledir. Onun bu husustaki hükmü, Müslümanların nikâhları ile ilgili hükme göre tespit edilir.

Eğer o kadınlarla tek bir akit ile evlenmişse onlarla yaptığı nikâh batıldır. Şayet o kadınlarla farklı akitlerle evlenmiş ise onların ilk dördünün nikâhı caiz olur, diğerlerinin nikâhı ise batıldır.

Bir kimse dese ki: Ebu Hanife ve Ebu Yusuf, bu anlamda söylemiş oldukları bir görüşlerini terk etmişlerdir. Şöyle ki: Onlar: Dört karısı olup onlarla birlikte esir alınan harbi bir adam hakkında bütün kadınlarının nikâhı fasid olur ve bu adam ile karıları birbirinden ayrılır, demişlerdir. Bu kişi devamla şöyle der: İşte onların Gaylân ile ilgili hadise dair getirdikleri yoruma göre, böyle bir kimsenin, bu kadınlardan ikisini seçerek onları nikâhı altında tutması ve geri kalan ikisinden ayrılması gerekirdi. Çünkü dördünün nikâhı daha önceden tümüyle sabitti. Ancak o, sonradan kölelik ile karşı karşıya kaldı, bu durumda ona iki kadından fazlası ile evli olmak haram kılındı. Tıpkı Yüce Allah'ın dörtten fazlasını haram kılan hükmünü vermesinden sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Gaylân'a kadınlarından dördünü seçip diğerlerinden ayrılmasını emrettiği gibi.

Böyle diyene şu şekilde cevap verilir: Ebu Hanife de Ebu Yusuf da -Allah'ın rahmeti onlara olsun- sözünü ettiği husus ile benimsedikleri asıl ilkelerinin dışına çıkmış olmuyorlar. Aksine, onlar, bu konuda senin için gizli kalan, fark edemediğin bir yolu izlemişlerdir.

Şöyle ki: Burada söz konusu kişi, dört kadınla, köle bir kimseye iki kadından fazlasıyla evlenmenin haram kılındığından sonraki bir zamanda evlenmiştir.

Bu kişi daru'l-harb'te harbi iken iki kadından fazlasıyla evlenip sonra o da kadınları da birlikte esir alınacak olurlarsa onun bu konudaki hükmü, bu kadınları nikâhlamasından önce gelen haram kılan hüküm ışığında ele alınır. Böylelikle o, köle olduktan sonra onlarla tek bir akitle evlenmiş gibi olur. Bir adam küçük yaşta iki kızla evlendikten sonra bir kadının gelip her iki küçük kıza beraber süt emzirmesi halinde ikisi de o kişiden bain talakla ayrılır. Böyle birisine, bunlardan birisini seçip onu nikâhı altında tutması ve diğerinden ayrılması emri verilmez. Çünkü süt emzirmenin haramlığı onun bu ikisini nikâhlamasından sonra ortaya çıkmıştır. İşte açıkladığımız şekilde yapılan nikâhtan sonra ortaya çıkan köleliğin hükmü de sözünü ettiğimiz bu süt emzirme hükmü ile aynıdır.

Bu iki durum bütünüyle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Gaylân b. Seleme ile ilgili verdiği hükümden farklıdır. Çünkü Gaylân o kadınları nikâhlamadan önce Allah'ın dört kadından fazlasını nikâhlamayı haram kılan hükmü henüz gelmemişti ki onun nikâhlarının hükmü ona göre değerlendirilsin. Aksine bu haram hükmü, onun bütün nikâhlarının sabit olmasından sonra ortaya çıkmıştır. Böylelikle bu hususta ona haram olanlar, nikâhtan sonra ortaya çıkan hükme göre değerlendirilmişlerdir. Bundan dolayı sözünü ettiğimiz şekilde boşamadaki hakkı gibi onun için de seçim hakkı vermek gerekmiştir.

Yine bu hususta şu delili gösterecek olurlarsa:

٥١٣٧- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ أَبِي لَيْلَى، عَنْ حُمَيْضَةَ بِنْتِ الشَّمَرْدَلِ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ قَيْسٍ، قَالَ: أَسْلَمْتُ وَعِنْدِي ثَمَانِي نِسْوَةٍ، فَأَمَرَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ أَخْتَارَ مِنْهُنَّ أَرْبَعًا.

5137- … el-Hâris b. Kays şöyle dedi: Yanımda sekiz kadın varken Müslüman oldum. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana onlardan dördünü seçmemi emretti.[180]

٥١٣٨- حَدَّثَنَا صَالِحٌ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدٌ، قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مُغِيرَةُ، عَنْ بَعْضِ وَلَدِ الْحَارِثِ بْنِ قَيْسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوَهُ.

5138- … Bize Mugîre, el-Hâris b. Kays'ın çocuklarının birisinden haber verdi. O Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den buna yakın olarak nakletti.

***

Ona şöyle cevap verilir: Bunun da bizim Gaylân'ın hadisiyle ilgili olarak sözünü ettiğimiz anlama gelmesi ihtimali vardır.

Aynı şekilde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, ona söylediği ***"Aralarından dördünü seç"*** sözünü, "Aralarından dördünü seçip onlarla evlen" anlamında söylemiş olması da mümkündür.

Bu hadiste, bu iki anlamdan herhangi birisine delil olacak bir taraf yoktur.

Eğer yine bu hususta şunu delil gösterirlerse:

٥١٣٩- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْجِيزِيُّ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَسْوَدِ، وَحَسَّانُ بْنُ غَالِبٍ، قَالَا: ثَنَا اِبْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ أَبِي وَهْبٍ الْجَيَشَانِيِّ، عَنِ الضَّحَّاكِ بْنِ فَيْرُوزَ الدَّيْلَمِيِّ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: أَسْلَمْتُ وَعِنْدِي أُخْتَانِ، فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «طَلِّقْ إِحْدَاهُمَا».

5139- … ed-Dahhâk b. Feyrûz ed-Deylemî'den, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Yanımda iki kız kardeş varken Müslüman oldum.

180 Ebu Davud, Talâk, 25.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına gidince o: ***"Onlardan birisini boşa"*** dedi.[181]

٥١٤٠– حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ مَعِينٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَيُّوبَ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي وَهْبٍ الْجَيْشَانِيِّ، عَنِ الضَّحَّاكِ بْنِ فَيْرُوزَ الدَّيْلَمِيِّ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: أَسْلَمْتُ وَعِنْدِي أُخْتَانِ، فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ: «طَلِّقْ أَيَّتَهمَا شِئْتَ».

5140- … Ebu Vehb el-Ceyşânî'den, o ed-Dahhâk b. Feyrûz ed-Deylemî'den, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Yanımda iki kız kardeş varken Müslüman oldum. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına gidip ona sorunca o: ***"İkisinden dilediğini boşa"*** dedi.[182]

***

Bunlara şöyle cevap verilir: Bu, sizin sözünü ettiğiniz şekilde seçim yapmayı gerektirir. Bu hadis ayrıca Hâris b. Kays'ın rivayet ettiği (5137 no'lu) hadisten daha açıktır.

Ancak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in onu seçim yapmakta serbest bırakması caizdir. Çünkü onun nikâhının Cahiliyye döneminde Aziz ve Celil olan Allah'ın dört kadından fazlasını haram kılmasından önce yapılmış olması imkânı vardır.

Bu durumda bu hadisin anlamı da Gaylân b. Seleme'nin hadisinin anlamı ile aynı olur.

İşte bu bölümde yapmış olduğumuz açıklamalarla, Ebu Hanife ve Ebu Yusuf'un benimsediği görüş sabit olmakta, Muhammed b. el-Hasen'in benimsediği görüşün tutarsızlığı ortaya çıkmaktadır.

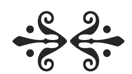
Ebu Hanife ve Ebu Yusuf'un benimsediği görüşü mütekaddimundan (öncekilerden) bazıları da benimsemiştir.

---

181 Ebu Davud, Talâk, 25; İbn Mâce, Nikâh, 39; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 232.
182 5139 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

٥١٤١- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ، قَالَ: ثنَا بَكْرُ بْنُ خَلَفٍ، قَالَ: ثنَا غُنْدَرٌ، أَوْ عَبْدُ الْأَعْلَى، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ قَتَادَةَ، قَالَ: يَأْخُذُ الْأُولَى وَالثَّانِيَةَ وَالثَّالِثَةَ وَالرَّابِعَةَ.

5141- ... Said'den, o Katâde'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Birincisini, ikincisini, üçüncüsünü ve dördüncüsünü alır.

١٣- بَابُ الْحَرْبِيَّةِ تُسْلِمُ فِي دَارِ الْحَرْبِ فَتَخْرُجُ إِلَى دَارِ الْإِسْلَامِ ثُمَّ يَخْرُجُ زَوْجُهَا بَعْدَ ذَلِكَ مُسْلِمًا

13- HARBİ BİR KADIN DARU'L-HARB'TE MÜSLÜMAN OLUP DARU'L-İSLAM'A GELDİKTEN SONRA KOCASI DA MÜSLÜMAN OLARAK ÇIKIP GELİRSE (HÜKÜM NEDİR?)

٥١٤٢- حَدَّثَنَا اِبْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا الْوَهْبِيُّ، قَالَ: ثَنَا اِبْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ الْحُصَيْنِ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، قَالَ: رَدَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ابْنَتَهُ زَيْنَبَ، عَلَى أَبِي الْعَاصِ بْنِ الرَّبِيعِ، عَلَى النِّكَاحِ الْأَوَّلِ، بَعْدَ ثَلَاثِ سِنِينَ.

5142- … İkrime'den, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* kızı Zeyneb'i Ebu'l-Âs b. er-Rabî'e üç sene sonra ilk nikâhı üzere geri verdi.[183]

٥١٤٣- حَدَّثَنَا اِبْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا الْوَهْبِيُّ، قَالَ: ثَنَا اِبْنُ إِسْحَاقَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: رَدَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى عِكْرِمَةَ بْنِ أَبِي جَهْلٍ، أُمَّ حَكِيمٍ بِنْتَ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ بَعْدَ أَشْهُرٍ، أَوْ قَرِيبٍ مِنْ سَنَةٍ.

183 Ebu Davud, Talâk, 24; İbn Mâce, Nikâh, 60; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 217, 351.

5143- … ez-Zührî'den, o Ebu Bekir b. Abdurrahman'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, el-Hâris b. Hişâm'ın kızı Ümmü Hakîm'i, Ebu Cehil'in oğlu İkrime'ye birkaç ay sonra ya da bir seneye yakın bir süre sonra geri verdi.[184]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları, kadın daru'l-harb'te Müslüman olur da bize Müslüman olarak gelirse bundan sonra da kocası gelerek kendisi henüz iddeti içerisinde iken ona yetişecek olursa karısı eski hali üzere onun karısıdır. Eğer iddetinden çıkıncaya kadar ona yetişememiş ise karısının aleyhine bir yolu yoktur, demiş ve buna dair bu hadisi delil göstermiştir.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Onun, her iki durumda da eski karısı üzerinde bir hakkı yoktur. Onların yanından, daru'l-harb'ten çıkması o kadın ile kocası arasındaki nikâhı koparır ve o kadının o kocasından bain olmasını sağlar.

Bu görüşlerine de şunu delil göstermişlerdir:

٥١٤٤- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى الْحِمَّانِيُّ، قَالَ: ثَنَا حَفْصٌ، يَعْنِي ابْنَ غِيَاثٍ، عَنِ الْحَجَّاجِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ رَدَّ زَيْنَبَ عَلَى أَبِي الْعَاصِ بِنِكَاحٍ جَدِيدٍ.

5144- … Amr b. Şuayb'dan, o babasından, onun, dedesinden rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Zeyneb'i Ebu'l-As'a yeni nikâh ile geri vermiştir.[185]

٥١٤٥- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى، قَالَ: ثَنَا حَفْصٌ، عَنْ دَاوُدَ، عَنِ الشَّعْبِيِّ مِثْلَهُ.

5145- … Bize Hafs, Davud'dan tahdis etti. O eş-Şa'bî'den aynısını rivayet etti.

***

184 Buna yakın olarak: Malik, Nikâh, 46.
185 Tirmizî, Nikâh, 42; İbn Mâce, Nikâh, 60; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 208.

Bu görüş sahipleri şöyle derler: İşte Abdullah b. Amr'ın bu hadisinde, İbn Abbas *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği hadiste belirtilenlere muhalif bir ifade vardır.

Abdullah b. Amr'a bu hususta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in megâzisine dair geniş bilgisi ile birlikte Âmir eş-Şa'bî de (5145 no'lu rivayette) muvafakat etmiştir.

Bu görüş sahipleri şöyle derler: İşte bu sebeple bu, bu bölümde Yüce Allah'ın izniyle açıklayacağımız çeşitli hususlar sebebiyle ona muhalif olan rivayetleri kabul etmekten daha uygundur.

Bunların birinci görüşü benimseyenlere karşı bu husustaki delillerinden birisi de şudur: İbn Abbas *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği hadisinde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, kızı Zeyneb'i Ebu'l-As'a birinci nikâh ile geri vermiş olduğu belirtilmektedir.

Bu rivayette Zeyneb iddet içerisinde olduğu için onu Ebu'l-As'a geri verdiğine dair bir delil bulunmadığı gibi o gün için kocası müşrik olduğu halde Müslüman olan müşrik kadın ile ilgili hükmün nasıl olduğu da belirtilmemiştir. Onun bu halde iken daru'l-İslam'a gelmesi kocasından bain olmasını sağlar mı yoksa eski hali üzere onun karısı olarak kalmaya devam mı eder?

Şayet İbn Abbas'ın hadisinde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, kızını Ebu'l-As'a iddeti içerisinde iken gelip yetiştiği için geri verdiği belirtilmiş olsaydı birinci görüş sahipleri lehine delil olabilirdi.

Ancak kızını kocasına geri vermesindeki illet bizim için açıkça belli olmadığından, iddet içerisinde de olabilirdi, İslam henüz onun kocasından bain olmasını gerektirmiyor ve önceki hükmünü değiştirmiyor olduğu için de olabilirdi.

٥١٤٦- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدَةَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ زَيْدٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو تَوْبَةَ الرَّبِيعُ بْنُ نَافِعٍ، قَالَ: قُلْتُ لِمُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ: مِنْ أَيْنَ جَاءَ اِخْتِلَافُهُمْ فِي زَيْنَبَ؟. فَقَالَ بَعْضُهُمْ: رَدَّهَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى أَبِي الْعَاصِ عَلَى النِّكَاحِ الْأَوَّلِ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: رَدَّهَا بِنِكَاحٍ جَدِيدٍ أَتَرَى كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ سَمِعَ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا قَالَ؟ فَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ: لَمْ يَجِئْ اِخْتِلَافُهُمْ مِنْ هَذَا الْوَجْهِ، وَإِنَّمَا جَاءَ

اِخْتِلَافُهُمْ أَنَّ اللهَ إِنَّمَا حَرَّمَ أَنْ تَرْجِعَ الْمُؤْمِنَاتُ إِلَى الْكُفَّارِ فِي سُورَةِ الْمُمْتَحَنَةِ، بَعْدَمَا كَانَ ذَلِكَ جَائِزًا حَلَالًا، فَعَلِمَ ذَلِكَ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو، ثُمَّ رَأَى أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ رَدَّ زَيْنَبَ، عَلَى أَبِي الْعَاصِ، بَعْدَمَا كَانَ عَلِمَ حُرْمَتَهَا عَلَيْهِ، بِتَحْرِيمِ اللهِ الْمُؤْمِنَاتِ عَلَى الْكُفَّارِ، فَلَمْ يَكُنْ ذَلِكَ عِنْدَهُ إِلَّا بِنِكَاحٍ جَدِيدٍ، فَقَالَ: رَدَّهَا عَلَيْهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِنِكَاحٍ جَدِيدٍ. وَلَمْ يَعْلَمْ عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا، بِتَحْرِيمِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ الْمُؤْمِنَاتِ عَلَى الْكُفَّارِ، حَتَّى عَلِمَ بِرَدِّ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَيْنَبَ، عَلَى أَبِي الْعَاصِ فَقَالَ: رَدَّهَا عَلَيْهِ بِالنِّكَاحِ الْأَوَّلِ، لِأَنَّهُ لَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ، بَيْنَ إِسْلَامِهِ وَإِسْلَامِهَا، فَسْخٌ لِلنِّكَاحِ الَّذِي كَانَ بَيْنَهُمَا. قَالَ مُحَمَّدٌ رَحِمَهُ اللهُ: فَمِنْ هَاهُنَا جَاءَ اخْتِلَافُهُمْ، لَا مِنْ اخْتِلَافٍ سَمِعُوهُ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي ذِكْرِهِ، مَا رَدَّ زَيْنَبَ بِهِ عَلَى أَبِي الْعَاصِ أَنَّهُ النِّكَاحُ الْأَوَّلُ، أَوِ النِّكَاحُ الْجَدِيدُ.

5146- Bize Ebu Bekir Muhammed b. Abde b. Abdullah b. Zeyd tahdis edip dedi ki: Bana Ebu Tevbe er-Rebî' b. Nâfi' tahdis edip dedi ki: Ben Muhammed b. el-Hasen'e: Onların Zeyneb hakkındaki ihtilafları nereden ileri geliyor? diye sordum. O, şöyle dedi: Bazıları Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onu Ebu'l-As'a ilk nikâhına dayanarak geri verdi derken, bazıları da onu yeni bir nikâh ile geri verdi, demiştir. [Ben dedim ki:][186] *Sence onların her biri Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun ne dediğini duymuşsa onu söylemiş olabilir mi?

Bunun üzerine Muhammed b. el-Hasen şöyle dedi: Onların görüş ayrılıkları bundan ileri gelmiyor. Aksine, onların görüş ayrılıklarının sebebi şudur: Yüce Allah el-Mumtehine suresinde mü'min kadınların kâfirlere geri verilmesini haram kıldı. Hâlbuki bu, daha önce caiz ve helaldi. İşte Abdullah b. Amr bunu biliyordu. Sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Zeyneb'i Ebu'l-As'a geri verdiğini gördü. Oysa bundan önce Allah'ın mü'min kadınları kâfirlere haram kıldığını bildiğinden Zeyneb'in ona haram olduğunu öğrenmiş oluyordu. Bu sebeple ona göre bu iş ancak yeni bir nikâh ile olmuştu.

186 Bu ibare, ifadenin siyakı gereği tarafımızdan ilave edilmiştir. Ne tercümeye esas aldığımız nüshada ne bundan önceki el-Mer'aşlî'nin tahkikiyle basılan nüshada ne de daha önceki Zühri en-Neccar ile Ca'du'l-Hakk'ın tahkik edip hazırladıkları nüshada karşılığı vardır (Çeviren).

Bunun için: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onu yeni bir nikâh ile Ebu'l-As'a geri verdi, dedi.

Ancak Abdullah b. Abbas *radıyallahu anh* ise, Yüce Allah'ın mü'min kadınları kâfirlere haram kıldığını, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Zeyneb'i Ebu'l-As'a geri verdiğini öğreninceye kadar bilmiyordu. Bu sebeple Zeyneb'i ona ilk nikâhı ile geri verdi, demiştir. Çünkü ona göre, Zeyneb'in Müslüman olması ile Ebu'l-As'ın Müslüman olması arasında geçen süre, aralarındaki nikâhı feshedecek bir süre değildi.

Muhammed -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- dedi ki: İşte onların görüş ayrılıkları buradan gelmektedir. Bu, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, Zeyneb'i Ebu'l-As'a birinci nikâha bağlı olarak mı yoksa yeni bir nikâh ile mi geri verdiğine dair bir şeyler söylediğinden ve bu konuda farklı şeyler duyduklarından ileri gelmiyor.

***

Ebu Cafer dedi ki: Muhammed bu hususta çok güzel açıklama yapmıştır. Bu bölümdeki rivayetlerin bu doğru anlama göre sahih bir şekilde anlaşılması, Abdullah b. Amr'ın söylediğinin (5144 no'lu hadiste geçtiği gibi) sahih olmasını gerektirmektedir.

Buna delil de, İbn Abbas *radıyallahu anh*'ın kocası kâfirken daru'l-İslam'da Müslüman olan Hıristiyan bir kadın hakkında şöyle dediğine dair nakledilmiş olan rivayettir:

٥١٤٧- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُكَيْرٍ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي الْيَهُودِيَّةِ وَالنَّصْرَانِيَّةِ، تَكُونُ تَحْتَ النَّصْرَانِيِّ أَوِ الْيَهُودِيِّ، فَتُسْلِمُ هِيَ، قَالَ: يُفَرَّقُ بَيْنَهُمَا، الْإِسْلَامُ يَعْلُو وَلَا يُعْلَى عَلَيْهِ.

5147- … İkrime'den, o İbn Abbas'tan rivayet ettiğine göre, o, Hıristiyan ya da Yahudi bir erkeğin nikâhı altında bulunan Yahudi ve Hıristiyan kadının Müslüman olması halinde şöyle derdi: "Birbirlerinden ayrılırlar. Çünkü İslam daima yücedir, onun üstüne çıkılmaz."[187]

187 Buna yakın olarak: Buhârî, Cenâiz, 79.

٥١٤٨- وَحَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا قَيْسُ بْنُ الرَّبِيعِ، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ الْجُورِيِّ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ مِثْلُهُ، غَيْرَ أَنَّهُ لَمْ يَقُلْ: اَلْإِسْلَامُ يَعْلُو وَلَا يُعْلَى.

5148- … Abdulkerim el-Cevrî'den, o İkrime'den, o İbn Abbas'tan aynısını rivayet etti. Ancak bu rivayetinde "İslam daima yücedir, onun üstüne çıkılmaz" dememiştir.

***

Hıristiyan bir kadın, daru'l-İslam'da Müslüman olup kocası Hıristiyan ise iddetini bitirinceye kadar kocasının Müslüman olması beklenmeden ondan bain olurken, kitap ehli olmayan harbi bir kadın daru'l-harb'te Müslüman olsa sonra bize Müslüman olarak gelse kocasının çıkmasını ve kadının iddetinin biteceği zamana kadar Müslüman olarak gelmesinin beklenip ona yetişmesini öngörmek düşünülebilir mi?

Böyle bir şey imkânsızdır. Çünkü bir kadının daru'l-İslam'da Müslüman olması onun zımmî ve Hıristiyan olan kocasından bain olarak ayrılmasını gerektiriyorsa daru'l-harb'te Müslüman olup daru'l-İslam'a gelmesinin ve müşrik olan kocasını daru'l-harb'te bırakıp gelmiş olmasının kocasından bain olmasını (gerektirmesi öncelikle söz konusudur).[188]

İşte bu, İbn Abbas radıyallahu anh'ın, kadının Müslüman olması ile nikâhının kesintiye uğradığını yoksa iddetten çıkması ile bunun gerçekleştiği kanaatinde olmadığını ortaya koymaktadır.

Onun bu görüşü sabit olduğuna göre, kendisinin, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, Zeyneb'i Ebu'l-As'a birinci nikâh üzere geri verdiği şeklindeki hükmünü terk etmesi ve bu hususun neshi onda sabit olmadıkça buna muhalif olan kanaate yönelmesi imkânsızdır.

İşte rivayetler açısından bu konunun uygun açıklaması budur.

Bu husustaki nazara (akli düşünme ve kıyasa) gelince; gördük ki, kadın, kocası kâfirken Müslüman olursa artık o kocasının onu yeniden nikâhlaması

188 Cümleyi tamamlamak üzere parantez arası ibare tarafımızdan eklenmiştir (Çeviren).

caiz olmayan bir halde bulunmuş olur. Çünkü kadın Müslüman, o ise kâfirdir.

İşte nikâhlı iken sonradan ortaya çıkıp yeni bir nikâhı bu hal ile birlikte caiz kılmayan şeylerin hükmünün nasıl olduğunu incelemek istedik.

Yüce Allah'ın süt kız kardeşleri haram kıldığını gördük. Bir kişi, kendisi ile arasında sütkardeşliği bulunmayan küçük bir kız ile evlenir de annesi o kızı emzirecek olursa bu yolla o kızla evlenmek ona haram olur ve yapılmış olan nikâh düşer. Böylelikle nikâhtan sonra ortaya çıkan süt emme, söz etmemiz durumunda kitabı oldukça uzatacak buna benzer hallerde, nikâhtan önceki süt emme hükmündedir.

Nikâhtan önce yapılmış ya da nikâhtan sonra ortaya çıkmış olması halinde hükümleri farklı bazı hususlar da bulunmaktadır.

Yüce Allah'ın, kocasından iddet bekleyen kadını nikâhlamayı haram kılmış olması bu kabildendir. Müslümanlar icma ile geçersiz bir nikâhta cinsel ilişkiden dolayı iddet beklemenin de tıpkı sahih nikâh sebebiyle olması halinde engel olduğu gibi nikâha engel olduğunu kabul etmişlerdir.

Bir kadınla, kocası bulunduğu halde (helal olduğu) şüphesi ile ilişki kurulacak olursa bundan dolayı o kadının iddet beklemesi gerekir. Bununla birlikte bu sebeple kocasından bain olmaz ve bu iddet, nikâhtan önce beklenen (sahih) iddet gibi değerlendirilmez.

Böylelikle bu hususta sonradan ortaya çıkanın hükmü ile önceden gerçekleşmiş olanın hükmü arasında fark gözetilmektedir.

Bu sebeple bizler, kocası kâfir olduğu halde kendisi Müslüman olan kadının durumunu incelemek istedik. Kadın, kocasından bain olup bunun önce olması ile sonradan olmasının hükmü -sözünü ettiğimiz süt emme halinde olduğu gibi- aynı mı olur? Yoksa kadın Müslüman olduğu için kocasından bain olmaz ve sonradan söz konusu olan Müslüman olmasının hükmünün, nikâhtan önce Müslüman olmasının hükmü gibi hiçbir hükmü olmaz mı? Ya da bu, önceden olmasının hükmü ile sonradan olmasının hükmü arasında fark gözetilmeyen iddette olduğu gibi midir?

Biz de bu hususu inceledik ve şunu gördük: Nikâh varken beklenmesi gereken iddet hali, iddetin gerektiği zamanda da bundan sonrasında da ayrılığı gerektirmemektedir.

Ancak sözünü ettiğimiz süt emmenin ortaya çıkması halinde ayrılık gerekir ve bundan dolayı daha sonra ortaya çıkacak hiçbir şey beklenmez. Nikâh varken söz konusu olan İslam'a girme durumunda ise herkesin bu sebeple ayrılığın gerektiğini icma ile kabul ettiğini gördük.

Ancak bazıları: Kadının Müslüman olması ile birlikte ayrılık gerekir, demiştir. Bu, İbn Abbas *radıyallahu anh*'ın görüşüdür.

Diğerleri ise, kadın kocasına Müslüman olmasını söyleyip kocası bunu reddetmedikçe ayrılık gerekmez. Reddettiği takdirde kendisi ve karısı ayrılır ya da kadın kocasını seçer ve hali üzere karısı olur, demişlerdir. Bu da Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*'ın görüşüdür. Bazıları da, hicret edilmesi gereken topraklardan onu çıkarmadığı sürece onun karısıdır, demiştir. Bu da Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh*'ın görüşüdür.

Bu bölümün sonlarında Yüce Allah'ın izniyle bu görüşlere dair rivayetleri senetleriyle zikredeceğiz.

Nikâhtan sonra söz konusu olan eşin Müslüman olmasının kadın ile kocası arasında ayrılığı gerektirdiği ve aynı zamanda onun hükmünün süt emme hükmü gibi olduğu da sabit olduğuna göre, bu, iddet bekleme hükmü bakımından da onun gibidir.

Buna göre, süt emme sebebiyle gerçekleşir gerçekleşmez ayrılık gerektiğine ve ayrıca kadının iddetinden çıkması beklenmediğine göre, kadının Müslüman olması da aynen böyledir.

Bu konuda doğru nazar budur. Kadın, Müslüman olur olmaz kocasından bain olur. İster daru'l-İslam'da olsun ister daru'l-harb'te bulunsun.

Ebu Hanife, Ebu Yusuf ve Muhammed -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- buna muhalefet ediyor ve şöyle diyorlardı: Daru'l-harb'te Müslüman olup kocası kâfir kalan harbi kadın üç defa hayız olmadığı ya da daru'l-İslam'a çıkıp gelmediği sürece onun karısıdır. Bu iki halden hangisi olursa kocasından bain olur.

Şöyle derler: Nazar, bu hususta Müslüman olduğu anda Müslüman olması sebebiyle kocasından bain olmasını gerektirir.

Yine derler ki: Kocası daru'l-İslam'da iken kadın Müslüman olursa eski hali üzere onun karısıdır. Ancak kadın kocasına Müslüman olmasını teklif

eder, kocası da İslam'ı kabul ederse nikâhı altında kalmaya devam eder. Eğer kabul etmeyecek olursa hâkim aralarını ayırır.

Yine: Bu hususta nazar, kadının, Müslüman olması sebebiyle Müslüman olduğu anda kocasından bain olmasını gerektirmektedir. Ancak biz bu hususta Ömer *radıyallahu anh*'dan nakledilen rivayeti taklit ettik diyerek şunu zikrederler:

٥١٤٩- حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ، قَالَ: ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ الضَّرِيرُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الشَّيْبَانِيِّ، عَنِ السِّفَاحِ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ كُرْدُوسَ قَالَ: كَانَ رَجُلٌ مِنَّا مِنْ بَنِي تَغْلِبَ نَصْرَانِيٌّ، تَحْتَهُ اِمْرَأَةٌ نَصْرَانِيَّةٌ فَأَسْلَمَتْ، فَرُفِعَتْ إِلَى عُمَرَ فَقَالَ لَهُ: أَسْلِمْ وَإِلَّا فَرَّقْتُ بَيْنَكُمَا. فَقَالَ لَهُ: لَمْ أَدَعْ هَذَا إِلا اسْتِحْيَاءً مِنَ الْعَرَبِ أَنْ يَقُولُوا: إِنَّهُ أَسْلَمَ عَلَى بُضْعِ اِمْرَأَةٍ قَالَ: فَفَرَّقَ عُمَرُ بَيْنَهُمَا.

5149- … Davud b. Kurdûs şöyle dedi: Bizden, Tağliboğullarından Hıristiyan bir adam vardı. Hıristiyan bir kadın ile evliydi. Kadın Müslüman oldu. (Kocası) durumunu Ömer'e arzedince Ömer ona: Ya Müslüman olursun ya da sizi birbirinizden ayırırım, dedi. Kocası Ömer'e: Müslüman olmamamın tek sebebi Arapların: Bir kadın için İslam'a girdi diyeceklerinden utanmamdır, dedi. Davud dedi ki: Bunun üzerine Ömer de onları ayırdı.

٥١٥٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا هِلَالُ بْنُ يَحْيَى، قَالَ: ثَنَا أَبُو يُوسُفَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ الشَّيْبَانِيُّ، عَنِ السِّفَاحِ، عَنْ كُرْدُوسَ بْنِ دَاوُدَ التَّغْلِبِيِّ، عَنْ عُمَرَ نَحْوَهُ.

5150- … es-Sifâh'dan, o Kurdûs b. Davud et-Tağlibî'den, o Ömer'den buna yakın olarak rivayeti nakletti.

***

Böylelikle bunlar, daru'l-İslam'da iken karısı Müslüman olan bir erkeğin bu durumda olması halinde (İslam'ı kabul etmediği takdirde) Ömer *radıyallahu anh*'dan nakledilmiş olan bu rivayeti taklit etmiş ve daru'l-harb'te karısı Müslüman olan erkeğe belli bir süre tanımışlardır. Bu süre içerisinde Müslüman olursa mesele kalmaz, aksi takdirde kendisi ile karısı arasında ayrılık ger-

çekleşir. Bu süreyi de kocanın daru'l-İslam'da olması halinde ona Müslüman olması için yapılan teklifin bir bedeli olarak kabul etmişlerdir. Söz konusu bu bedel ise iddettir. Kadının bu iddetten önce daru'l-İslam'a gelmesi hali müstesnadır. Bunun ile söz konusu olan o süre kesintiye uğrar ve bu sebeple ayrılık gerekir.

Biz ise bu hususta, kadının Müslüman olduğu anda Müslüman olması sebebiyle ayrılığın gerektiği şeklinde İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan nakletmiş olduğumuz rivayeti kabul ediyoruz.

Ali *radıyallahu anh*'dan bu hususta nakledilmiş olan şu rivayete gelince;

٥١٥١- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا الْخَصِيبُ بْنُ نَاصِحٍ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ أَنَّ عَلِيًّا قَالَ: هُوَ أَحَقُّ بِنِكَاحِهَا، مَا كَانَتْ فِي دَارِ هِجْرَتِهَا.

5151- … Said b. el-Müseyyeb'den rivayete göre, Ali *radıyallahu anh* şöyle demiştir: "Hicret (hicret etmesi gereken) yurdunda bulunduğu sürece kocası onun nikâhında daha çok hak sahibidir."

***

ez-Zührî ve Katâde'den de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Zeyneb'i Ebu'l-As'a geri vermesi hususunda bunun nesh edilmiş olduğunu belirttikleri rivayet edilmiştir. Ancak onların, onu nesh eden hükmün hangisi olduğu hususunda farklı görüşleri vardır.

٥١٥٢- حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُؤَدِّبُ قَالَ: ثَنَا عَبَّادُ بْنُ الْعَوَامّ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ حُسَيْنٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ أَنَّ أَبَا الْعَاصِ بْنَ رَبِيعَةَ أُخِذَ أَسِيرًا يَوْمَ بَدْرٍ، فَأُتِيَ بِهِ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَرَدَّ عَلَيْهِ ابْنَتَهُ. قَالَ الزُّهْرِيُّ: وَكَانَ هَذَا قَبْلَ أَنْ يَنْزِلَ الْفَرَائِضَ، يَعْنِي ابْنَةَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَدَّهَا عَلَى زَوْجِهَا.

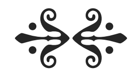
5152- … Süfyan b. Hüseyn'den, onun ez-Zührî'den rivayet ettiğine göre, Ebu'l-As b. Rebîa Bedir günü esir alındı. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna getirildi. Hz. Peygamber kızını ona geri verdi.

ez-Zührî dedi ki: Bu ise farzların nüzulünden önce olmuştur. Kastettiği ise Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kızı ve onu kocasına geri vermesidir.

٥١٥٣- وَحَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ، قَالَ: ثَنَا عَلِيٌّ، قَالَ: ثَنَا عَبَّادُ بْنُ الْعَوَّامِ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ قَتَادَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَدَّ عَلَى أَبِي الْعَاصِ ابْنَتَهُ. قَالَ قَتَادَةُ: كَانَ هَذَا قَبْلَ أَنْ تَنْزِلَ سُورَةُ بَرَاءَةٌ.

5153- … Said'den, onun Katâde'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* kızını Ebu'l-As'a geri vermiştir.

Katâde dedi ki: Bu, Berâe suresi indirilmeden önce olmuştur.

١٤- بَابُ الْفِدَاءِ

14- FİDYE (VEREREK ESİRLERİ KURTARMAK)

٥١٥٤- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ الزَّهْرَانِيُّ، قَالَ: ثَنَا عِكْرِمَةُ بْنُ عَمَّارٍ، عَنْ إِيَاسِ بْنِ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: نَفَلَنِي أَبُو بَكْرٍ امْرَأَةً مِنْ فَزَارَةَ، أَتَيْتُ بِهَا مِنَ الْغَارَةِ، فَقَدِمْتُ بِهَا الْمَدِينَةَ، فَاسْتَوْهَبَهَا مِنِّي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَفَادَى بِهَا أُنَاسًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ.

5154- … İyâs b. Seleme b. el-Ekva'dan, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ebu Bekir, Fezareli bir kadını bana ganimetin paylaştırılmasından önce bağışladı. Yaptığımız baskından o kadın ile birlikte döndüm ve onunla Medine'ye geldim. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* benden onu hibe etmemi istedi. Onu, Müslümanlardan (Müslüman esirlerlerden) bazı kimselere karşılık olarak fidye verdi.[189]

٥١٥٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا عُمَيْرُ بْنُ يُونُسَ، قَالَ: ثَنَا عِكْرِمَةُ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، وَزَادَ: كَانُوا أُسَارَى بِمَكَّةَ.

5155- … Bize İkrime tahdis etti. O, senediyle aynısını zikretti ve: "Mekke'de esir bulunan (Müslüman kimseleri)" ibaresini ekledi.

189 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 47.

٥١٥٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ عَمِّهِ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَادَى بِرَجُلٍ مِنَ الْعَدُوِّ، رَجُلَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ.

5156- … Ebu Kılâbe'den, o amcasından, onun İmrân b. Husayn'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* düşmandan bir adamı iki Müslüman adama karşılık olarak fidye vermiştir.[190]

٥١٥٧- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدُ، قَالَ: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَبِي الْمُهَلَّبِ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَدَى رَجُلَيْنِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، بِرَجُلٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ مِنْ بَنِي عَقِيلٍ.

5157- … Ebu Kılâbe'den, o Ebu'l-Mühelleb'den, onun İmrân b. Husayn'dan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, Müslüman iki adama karşılık Ukayloğullarından müşrik bir adamı fidye vermiştir.[191]

٥١٥٨- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مُجَالِدٌ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو الْوَدَّاكِ، جَبْرُ بْن نَوْفٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: أَصَبْنَا صَبِيًّا فَأَرَدْنَا نُفَادِي بِهِنَّ، فَسَأَلْنَا النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ، الرَّجُلُ يَكُونُ لَهُ الْأَمَةُ فَيُصِيبُ مِنْهَا، فَيَعْزِلُ عَنْهَا مَخَافَةَ أَنْ تَعْلَقَ مِنْهُ؟ فَقَالَ: «افْعَلُوا مَا بَدَا لَكُمْ، فَمَا يَقْضِي مِنْ أَمْرٍ يَكُنْ، وَإِنْ كَرِهْتُمْ».

5158- … Bize Ebu'l-Veddâk Cebr b. Nevf, Ebu Said el-Hudrî'den, onun şöyle dediğini haber verdi: (Bir savaşta) kadın esirler aldık. Onları fidye olarak verip (Müslüman esirleri kurtarmak) istedik. Bunu Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e sorarak: Ey Allah'ın Rasulü! Bir adam, cariyesi olur da onunla ilişki kurduktan sonra kendisinden hamile kalır korkusu ile azl yapacak olursa

190 Dârimî, Siyer, 27.
191 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 426, 432.

(hükmü nedir?) dedik. Allah Rasulü: ***"Uygun gördüğünüzü yapın. Hükme bağlanan her bir iş, sizin hoşunuza gitmese dahi olur"*** buyurdu.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, Müslümanların, harb ehlinden erkek olsun kadın olsun mülkiyetlerine geçirmiş oldukları esirleri fidye vererek müşriklerin elinde bulunan Müslüman esirleri kurtarmalarında bir sakınca bulunmadığı görüşünü benimsemiş ve buna dair bu rivayetleri delil göstermiştir. Bu görüşü benimseyenler arasında Ebu Yusuf -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- da vardır.

Başkaları ise, Müslümanların mülkiyetleri altına aldıkları şeylerin fidye olarak verilmesini hoş görmemişlerdir. Çünkü artık o, Müslümanların mülkiyetine geçmek suretiyle bir zimmet sahibi olmuştur. Bu sebeple Müslümanların zimmetini kazandıktan sonra bir harbi olarak onu geri çevirmek mekruhtur.

Ayrıca şöyle derler: Bu rivayetlerde sözü edilen fidye vermek, daru'l-harb ahalisi arasından Müslüman olmuş kimseler için fidye vermenin bir sakıncasının bulunmadığı bir zamanda gerçekleşmiştir. Bu durumda Müslümanların elindekiler, müşriklere esir aldıkları Müslümanları geri vermeleri karşılığında fidye olarak veriliyordu. Nitekim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Mekkeliler ile onlardan kendilerine gelenleri tekrar Mekkelilere -Müslüman olsa dahi- geri vermek üzere barış antlaşması yapmıştı.

Bunun böyle olduğunu açıklayan rivayetler arasında şu da vardır:

٥١٥٩- مُحَمَّدَ بْنَ خُزَيْمَةَ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَبِي الْمُهَلَّبِ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ، قَالَ: أَسَرَتْ ثَقِيفُ رَجُلَيْنِ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَسَرَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلا مِنْ بَنِي عَامِرِ بْنِ صَعْصَعَةَ، فَمَرَّ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ مُوثَقٌ. فَأَقْبَلَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: عَلَامَ أُحْتُبِسَ؟ قَالَ: «بِجَرِيرَةِ حُلَفَائِكَ». ثُمَّ مَضَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَادَاهُ فَأَقْبَلَ إِلَيْهِ، فَقَالَ لَهُ الْأَسِيرُ: إِنِّي مُسْلِمٌ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَوْ قُلْتَهَا وَأَنْتَ تَمْلِكُ

أَمْرَك أَفْلَحْتَ كُلَّ الْفَلَاحِ». ثُمَّ مَضَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَادَاهُ أَيْضًا فَأَقْبَلَ فَقَالَ: إِنِّي جَائِعٌ فَأَطْعِمْنِي. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَنْفُذُك حَاجَتَك». ثُمَّ إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَادَاهُ بِالرَّجُلَيْنِ اللَّذَيْنِ كَانَتْ ثَقِيفُ أَسَرَتْهُمَا.

5159- … Ebu'l-Muhelleb'den, o İmrân b. Husayn'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Sakifliler, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından iki adamı esir almışlardı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabı da Âmir b. Sa'saa oğullarından bir adamı esir almıştı. Adam bağlı iken Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* yanından geçti. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona dönüp bakınca adam: "Ben niçin tutuklandım?" dedi. Allah Rasulü: ***"Senin antlaşmalıların [olan Sakiflilerin] suçları sebebiyle"*** dedi. Daha sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yoluna devam etti. Esir yine ona seslendi, ona dönüp bakınca esir Allah Rasulü'ne: Ben müslümanım, dedi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de: ***"Eğer sen bu sözü serbest iken (esir alınmadan önce) söylemiş olsaydın kurtulmuş olurdun"*** dedi. Daha sonra yine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yoluna devam etti. Esir yine ona seslenince ona döndü. Esir: Açım, bana yemek ver, dedi. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Senin ihtiyacın olan şeyi sana vereceğim"*** dedi. Daha sonra Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Sakiflilerin esir almış olduğu iki adama karşılık onu fidye olarak verdi.[192]

٥١٦٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَبِي الْمُهَلَّبِ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ قَالَ: كَانَتْ الْعَضْبَاءُ لِرَجُلٍ مِنْ بَنِي عَقِيلٍ أُسِرَ، فَأُخِذَتْ الْعَضْبَاءُ مِنْهُ، فَأُتِيَ بِهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، عَلَامَ تَأْخُذُونِي، وَتَأْخُذُونَ سَابِقَةَ الْحَاجِّ، وَقَدْ أَسْلَمْتُ؟ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «آخُذُكَ بِجَرِيرَةِ حُلَفَائِكَ». وَكَانَتْ ثَقِيفُ قَدْ أَسَرَتْ رَجُلَيْنِ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى حِمَارٍ،

192 Ebu Davud, Eymân, 21; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 430, 434.
Hadisin tercümesinde köşeli parantez arasındaki ibareler Ebu Davud, Eymân, 21'den hareketle eklenmiştir (Çeviren).

عَلَيْهِ قَطِيفَةٌ. فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، إِنِّي جَائِعٌ فَأَطْعِمْنِي، وَظَمْآنُ فَاسْقِنِي، فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «هَذِهِ حَاجَتُكَ». ثُمَّ إِنَّ الرَّجُل فُدِيَ بِرَجُلٍ، وَحَبَسَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَضْبَاءَ لِرَحْلِهِ.

5160- … Ebu'l-Muhelleb'den, o İmrân b. Husayn'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: el-Adbâ, Akîloğullarından esir alınmış bir adama ait idi. el-Adbâ ondan alınarak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e getirildi. Adam: Ey Muhammed! Ben önceden Müslüman olmuş iken niçin beni ve hacıların (develerini) geçeni (el-Adbâ'yı) alıyorsunuz? diye sordu. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona: ***"Seni kendileriyle antlaşmalı olduğun kimselerin (Sakifliler'in) suçu sebebiyle alıkoydum"*** dedi. Sakifliler de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından iki adamı esir almışlardı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de üzerinde kadife örtü bulunan bir eşeğin üzerindeydi. Esir adam: Ey Muhammed! Ben açım, bana yemek ver, susuzum bana içecek ver, dedi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Bu, senin ihtiyacındır (karşılanacaktır)"*** dedi.

Daha sonra adam iki kişiye karşılık fidye olarak verildi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de el-Adbâ'yı bineği olması için alıkoydu.[193]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu hadis müfesserdir. İmrân b. Husayn *radıyallahu anh* bu hadiste, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, esir alınan kişiyi Müslüman olduğunu söyledikten sonra fidye olarak verdiğini haber vermektedir. Hâlbuki bunun nesh edilmiş olduğunu ve imamın esir alınmış Müslümanlar karşılığında elinde bulunan İslam'a girmiş harb ehli esir kimseleri fidye veremeyeceğini icma ile kabul etmişlerdir. Yüce Allah'ın: ***"Artık o kadınları kâfirlere geri vermeyin"*** (el-Mumtehine, 60/10) sözünün, Müslümanlardan herhangi bir kimsenin kâfirlere geri verilmesini nesh ettiğini belirtmişlerdir.

Bu husus böylece sabit olduğuna göre,[194] şu da sabit olur: Kâfirlerden

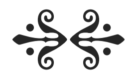
193 Müslim, Nezr, 8; Ebu Davud, Eymân, 21; Dârimî, Siyer, 61; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 430, 433.

194 Elimizdeki matbu nüshalarda "felemma sebete bi zalike ve sebete…" şeklindedir. Ancak ibarenin bu şekilde olması paragrafın sonuna kadar tam bir anlam çıkarılmasına ve ibarenin doğru olarak anlaşılmasına imkân vermemektedir. Bu sebeple "bi zalike"in başındaki be harfi ile

bize bir zimmet ile (İslam'ın hükümlerine göre korunmasını gerektiren teminat ile) gelen kimse kâfirlere geri verilmez. Zimmetle, İslam sebebiyle haram olan hususlar gibi zimmet sahiplerinin de canları ve mallarına haksızlık yapmak haram olur. Zimmet sahibi kimselerin bu zimmetlerini bozmalarını ve daru'l-harb'e geri dönmelerini engellemek de bizim görevimizdir. Nitekim Müslümanların da Müslümanlıklarını ortadan kaldıracak işler yapmalarına ve bu halleri ile daru'l-harb'e gitmelerine engel olunur. Diğer taraftan harb ehlinden elimize geçirdiğimiz kimselere biz malik oluruz. Bizim onları mülkiyetimiz altına almamız suretiyle artık o kimse(ler) bizim zimmetimiz altında olurlar. Böyle birisini hürriyetine kavuşturduğunuz takdirde o, artık bundan sonra bir daha harbi olmaz. Diğer taraftan bizim, diğer zimmetimiz altında bulunanlardan aldığımız şekilde ondan da cizye alma hakkımız vardır ve buna karşılık diğer zimmet ehlini nasıl koruyorsak, onu da korumak görevimiz olur. Bizim diyarımızda doğan kâfir kölelerimizi, onların (kâfirlerin) eline geçmiş (esir alınmış) zimmet ehline karşılık fidye vermemiz de bize haramdır.

Buna göre nazar (kıyas) açısından, bu harbinin de esir aldığımız takdirde bizim zimmetimiz altında birisi olması ve bizim mülkiyetimize girmesi dolayısıyla onu fidye olarak verip müşriklerin eline tekrar geri çevirmemizin bize haram olması gerekir.

İşte bu da, Ebu Hanife'nin -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- görüşüdür.

"ve sebete"in başındaki vav harfinin fazla olduğunu düşündüğümüzden ve böyle bir kanaati ibarenin geri kalan kısımları da haklı çıkardığından bunları yok sayarak tercüme ettik (Çeviren).

١٥- بَابُ مَا أَحْرَزَ الْمُشْرِكُونَ مِنْ أَمْوَالِ الْمُسْلِمِينَ؛ هَلْ يَمْلِكُونَهُ أَمْ لَا؟

15- MÜŞRİKLER, ELLERİNE GEÇİRDİKLERİ MÜSLÜMANLARIN MALLARINI MÜLK EDİNMİŞ OLURLAR MI, OLMAZLAR MI?

٥١٦١- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَبِي الْمُهَلَّبِ، عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ، قَالَ: كَانَتْ الْعَضْبَاءُ مِنْ سَوَابِقِ الْحَاجِّ، فَأَغَارَ الْمُشْرِكُونَ عَلَى سَرْحِ الْمَدِينَةِ، فَذَهَبُوا بِهِ، وَفِيهِ الْعَضْبَاءُ وَأَسَرُوا امْرَأَةً مِنَ الْمُسْلِمِينَ، وَكَانُوا إِذَا نَزَلُوا يُرْسِلُونَ إِبِلَهُمْ فِي أَفْنِيَتِهِمْ. فَلَمَّا كَانَتْ ذَاتَ لَيْلَةٍ، قَامَتْ اَلْمَرْأَةُ وَقَدْ نُوِّمُوا، فَجَعَلَتْ لَا تَضَعُ يَدَهَا عَلَى بَعِيرٍ إِلا رَغَا، حَتَّى إِذَا أَتَتْ عَلَى الْعَضْبَاءِ فَأَتَتْ عَلَى نَاقَةٍ ذَلُولٍ فَرَكِبَتْهَا، وَتَوَجَّهَتْ قِبَلَ الْمَدِينَةِ، وَنَذَرَتْ، لَئِنْ نَجَّاهَا اللّٰهُ عَلَيْهَا، لَتَنْحَرَنَّهَا. فَلَمَّا قَدِمَتْ، عَرَفَتْ النَّاقَةَ فَأَتَوْا بِهَا النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَتْهُ الْمَرْأَةُ بِنَذْرِهَا فَقَالَ: «بِئْسَ مَا جَزَيْتُهَا أَوْ وَفَّيْتُهَا، لَا وَفَاءَ لِنَذْرٍ فِي مَعْصِيَةِ اللّٰهِ، وَلَا فِيمَا لَا يَمْلِكُ ابْنُ آدَمَ».

5161- … Ebu'l-Muhelleb'den, o İmrân b. Husayn'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: el-Adbâ, hacıları (hacıların bineklerini) geçen bir deveydi. Müşrikler, Medine etrafında yayılan develere bir baskın yaptılar ve onları alıp

gittiler. Aldıkları arasında el-Adbâ da vardı. Müslümanlardan bir kadını da esir almışlardı. Müşrikler konakladıklarında develerini etrafa salıyorlardı. Bir gece müşrikler uykuda iken kadın kalktı. Elini hangi deveye koyduysa mutlaka o deve böğürdü. Nihayet el-Adbâ'nın yanına geldi. Böylelikle itaatkâr bir devenin yanına gelmiş oldu. Ona bindi ve Medine'ye doğru yol aldı. Bu deve üzerinde Allah kendisini kurtaracak olursa onu boğazlayacağını adadı.

Kadın geldiğinde deve bilindi. Onu alıp Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e götürdüler. Kadın da yaptığı adağı Peygamber'e haber verince Hz. Peygamber şöyle buyurdu: ***"Sen ona ne kadar kötü bir karşılık vaat etmiş oldun. Allah'a isyanı gerektiren bir hususta adak olmaz, kişinin mülkiyeti altında olmayan bir şeyi adaması da olmaz."***[195]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, harb ehlinden Müslümanların malları arasından alınan bir ganimet, ganimetin paylaştırılmasından önce de sonra da olsa (sahipleri olan) Müslümanlara geri verilir. Çünkü harb ehlinden olanlar, söyledikleri sözlerle Müslümanların mallarını, Müslümanlardan almak sureti ile mülkiyetleri altına almış olmazlar, demiştir.

Yine şöyle derler: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in el-Adbâ'yı almış olan kadına: ***"Kişinin mülkiyeti altında olmayan bir şeyi adaması olmaz"*** buyurmuş olması da, o kadının o deveyi harb ehlinden almak suretiyle mülk edinmiş olmadığına ve harb ehlinin de o deveye Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in elinden almakla malik olmadığına delildir.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Harb ehlinin aldıkları Müslümanlara ait mallar, kendi yurtlarında ellerine geçirip koruma altına aldıkları takdirde onların mülkiyetlerine geçmiş ve artık onun üzerinde Müslümanların mülkiyeti ortadan kalkmış olur. Bundan sonra Müslümanlar onlara hücum edip o malı onlardan alacak olurlarsa ve malın eski sahibi paylaştırılmadan önce gelirse herhangi bir bedel olmadan onu alır. Mal paylaştırıldıktan sonra gelecek olursa onu değerini ödeyerek alır.

Bu görüş sahiplerinin lehine birinci hadisteki delil olan Peygamber *sal-*

195 Hadis çeşitli yol ve senetlerle rivayet edilmiştir: Müslim, Nezr, 8; Ebu Davud, Eymân, 21; Tirmizî, Nüzûr, 1; Nesâî, Eymân, 17, 31, 41; İbn Mâce, Keffârât, 16; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 129, 131, II, 207, 212…

lallahu aleyhi ve sellem'in: ***"Kişinin mülkiyeti altında olmayan bir şeyi adaması olmaz"*** sözü, kadının o deveye malik olmasından önce söylenmişti. Çünkü kadın, bu sözlerini daru'l-harb'te iken söylemişti. Herkes de şunu söylemektedir: Harb ehlinden bir şey alıp da onu daru'l-İslam'a getirmeyen bir kimse o malı ihraz etmiş (koruma altına almış) ve ona malik olmuş olmaz. Onun o mal üzerindeki mülkiyeti, malı alıp daru'l-İslam'a getirmedikçe gerçekleşmez. Bunu yaptığı takdirde o malı ganimet ve mülk olarak almış olur.

Bundan dolayı Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* o kadın hakkında o sözleri söyledi. Çünkü kadın, o deveye sahip olmadan önce devenin üzerinde kendisini kurtaracak olduğu takdirde boğazlayacağına dair adakta bulunmuştu. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de ona: ***"Kişinin mülkiyeti altında olmayan bir şeyi adaması olmaz"*** buyurmuştur. Çünkü o kadının bu adağı, o deveye malik olmadan önce gerçekleşmişti.

İşte bu hadisin doğru açıklaması budur. Bu hadiste, müşriklerin, o deveyi ondan almakla devenin Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in mülkiyetinden çıkıp kendilerine geçmiş olduğuna ya da olmadığına delil yoktur. Savaş (harb) ahalisinin de Müslümanların mallarından baskın yapıp aldıkları mallara malik olup olmadıklarına da bir delil yoktur.

Buna delil de şudur:

٦١٦٢- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ التَّيْمِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ تَمِيمِ بْنِ طَرَفَةَ الطَّائِيِّ أَنَّ رَجُلا أَصَابَ لَهُ الْعَدُوُّ بَعِيرًا، فَاشْتَرَاهُ رَجُلٌ مِنْهُمْ، فَجَاءَ بِهِ فَعَرَفَهُ صَاحِبُهُ، فَخَاصَمَهُ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «إِنْ شِئْت أَعْطَيْتَهُ ثَمَنَهُ الَّذِي اشْتَرَاهُ بِهِ وَهُوَ لَكَ، وَإِلَّا فَهُوَ لَهُ».

5162- ... Temîm b. Tarafe et-Tâî'den rivayete göre, bir adama ait bir deveyi düşman ele geçirdi. Onlardan birisi o deveyi satın aldı. Deveyi alıp getirince sahibi o deveyi tanıdı. Onu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e dava edince Allah Rasulü şöyle buyurdu: ***"Dilersen ona deveyi satın aldığı değerini verir deveni alırsın, aksi takdirde deve onundur."***

٥١٦٣- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا حُسَيْنُ بْنُ حَفْصٍ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ سِمَاكٍ، عَنْ تَمِيمِ بْنِ طَرَفَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوَهُ.

5163- … Simâk'ten, o Temîm b. Tarafe'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi buna yakın olarak rivayet etti.

***

İşte bu hususta hükmün ne şekilde olacağının belirtildiği hadis budur. Bu aynı zamanda öncekilerden (mutekaddimundan) bir topluluktan da rivayet edilmiştir. Bu hususta kendilerinden rivayet nakledilenler arasında şunlar da vardır:

٥١٦٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ رَجَاءِ بْنِ حَيْوَةَ، عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ ذُؤَيْبٍ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ قَالَ فِيمَا أَحْرَزَ الْمُشْرِكُونَ فَأَصَابَهُ الْمُسْلِمُونَ فَعَرَفَهُ صَاحِبُهُ قَالَ: إِنْ أَدْرَكَهُ قَبْلَ أَنْ يُقْسَمَ، فَهُوَ لَهُ، وَإِنْ جَرَتْ فِيهِ السِّهَامُ، فَلَا شَيْءَ لَهُ.

5164- … Kabîsa b. Zueyb'den rivayete göre, Ömer b. el-Hattab, müşriklerin himayelerine aldıkları ve sonradan Müslümanların ele geçirip sahibi tarafından tanınan mallar hakkında: "Eğer o mala paylaştırılmadan önce yetişebilirse o mal onundur, şayet paylaştırılan mallar arasına katılırsa onun alacak hiçbir şeyi yoktur" dedi.

٥١٦٥- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا أَزْهَرُ بْنُ سَعْدٍ السَّمَّانُ، عَنِ ابْنِ عَوْنٍ، عَنْ رَجَاءِ بْنِ حَيْوَةَ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، وَأَبَا عُبَيْدَةَ قَالَا ذَلِكَ.

5165- … Recâ b. Hayve'den rivayete göre, Ömer b. el-Hattab ile Ebu Ubeyde böyle demişlerdir.

٥١٦٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنِ ابْنِ لَهِيعَةَ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْأَشَجِّ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ مِثْلَهُ.

5166- … Süleyman b. Yesâr'dan, o Zeyd b. Sâbit'ten aynısını rivayet etti.

٥١٦٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ زَائِدَةَ بْنِ قُدَامَةَ، عَنْ لَيْثٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ قَالَ: إِذَا أَصَابَ الْمُشْرِكُونَ السَّبْيَ لِلْمُسْلِمِينَ، فَأَصَابَهُ الْمُسْلِمُونَ، فَقَدْ رَدَّ عَلَيْهِ صَاحِبُهُ قَبْلَ أَنْ يُقْسَمَ، فَهُوَ لَهُ، وَإِنْ قَدَرَ عَلَيْهِ بَعْدَ الْقِسْمَةِ، فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ، بِالثَّمَنِ الَّذِي أَخَذَ بِهِ.

5167- … Mücahid dedi ki: Müşrikler, Müslümanlardan kadın, çocuk esir alırlar da Müslümanlar onları tekrar ele geçirirlerse o alınan esirler, paylaştırılmadan önce sahibine geri verilir ve o, onun olur. Eğer paylaştırıldıktan sonra onu bulacak olursa o, onun alındığı bedeli ödemesi halinde onu almaya daha çok hak sahibidir.

٥١٦٨- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ يُونُسَ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْأَسَدِيُّ، قَالَ ابْنُ أَبِي زَائِدَةَ، قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ غُلَامًا لِابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَبَقَ إِلَى الْعَدُوِّ، وَظَهَرَ الْمُسْلِمُونَ عَلَيْهِ، فَرَدَّهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَمْ يَكُنْ قُسِمَ.

5168- … Nâfi'den, onun İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, İbn Ömer *radıyallahu anh*'ın bir kölesi düşmana kaçtı. Müslümanlar galip gelerek onu da ele geçirdiler. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* onu İbn Ömer'e geri verdi. O, henüz paylaştırılmamıştı.[196]

٥١٦٩- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا حَمَّادٌ، عَنْ أَيُّوبَ وَحَبِيبٍ وَهِشَامٍ، عَنْ مُحَمَّدٍ أَنَّ رَجُلًا ابْتَاعَ جَارِيَةً مِنَ الْعَدُوِّ فَوَطِئَهَا، فَوَلَدَتْ مِنْهُ،

196 Ebu Davud, Cihâd, 125; Malik, Cihâd, 17; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 428, 432, V, 12.

فَجَاءَ صَاحِبُهَا، فَخَاصَمَهُ إِلَى شُرَيْحٍ فَقَالَ: الْمُسْلِمُ أَحَقُّ أَنْ يَرُدَّ عَلَى أَخِيهِ بِالثَّمَنِ قَالَ: فَإِنَّهَا قَدْ وَلَدَتْ مِنْهُ، فَقَالَ: أَعْتِقْهَا، قَضَاءُ الْأَمِيرِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ.

5169- … Eyyub, Habîb ve Hişam'dan, onlar Muhammed'den rivayet ettiklerine göre, bir adam düşmandan bir cariye satın aldı ve onunla cinsel ilişkiye girdi. Ondan bir çocuğu oldu. Cariyenin sahibi gelip onu Kadı Şureyh'e dava etti. Şureyh: "Müslüman kimsenin, ödediği bedel karşılığında sahibine geri vermesi hakka daha uygundur" dedi. Adam: Bu cariye ondan çocuk doğurmuş, deyince Şureyh: Onu hürriyetine kavuştur. Mü'minlerin emiri Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*'ın hükmü budur, dedi.

٥١٧٠- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا حَمَّادُ، عَنِ الْحَجَّاجِ، عَنِ ابْنِ إِبْرَاهِيمَ وَعَامِرٍ، قَالَ: وَقَالَ قَتَادَةُ عَنْ عُمَرَ أَنَّهُمْ قَالُوا فِيمَا أَصَابَ الْمُشْرِكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، ثُمَّ أَصَابَهُ الْمُسْلِمُونَ بَعْدُ، قَالُوا: إِنْ جَاءَ صَاحِبُهُ قَبْلَ أَنْ يُقْسَمَ، فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ.

5170- … Katâde, Ömer'den rivayet etti ve dedi ki: Onlar, (ashab) müşriklerin Müslümanlardan ele geçirdikleri sonra Müslümanların tekrar geri aldıkları hakkında şöyle demişlerdir: Paylaştırılmadan önce o malın sahibi gelirse herkesten çok onda o kişi hak sahibidir.

٥١٧١- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ، قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا حَمَّادٌ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ أَنَّ الْمُشْرِكِينَ أَصَابُوا فَرَسًا لِعَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، فَأَصَابَهُ الْمُسْلِمُونَ بَعْدُ، فَأَخَذَهُ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ قَبْلَ أَنْ يَقْسِمَ الْقَاسِمُ.

5171- … Eyyub'dan, onun Hammâd'dan rivayet ettiğine göre, müşrikler Abdullah b. Ömer'e ait bir atı ele geçirmişlerdi. Daha sonra Müslümanlar o atı ele geçirdiler. Abdullah b. Ömer paylaştırıcı onu paylaştırmaya sokmadan önce aldı.

***

Bununla birlikte Nâfi, burada paylaştırıcının paylaştırmasından önce kaydını zikretmiş değildir. Ancak paylaştırmanın gerçekleşmesinden sonra hüküm ona göre bundan farklıdır.

٥١٧٢- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ خَلَاصٍ أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ قَالَ: مَنْ اشْتَرَى مَا أَحْرَزَ الْعَدُوُّ، فَهُوَ جَائِزٌ.

5172- … Katâde'den, onun Halâs'tan rivayet ettiğine göre, Ali b. Ebi Talib: Kim düşmanın eline geçirip himayesine aldığı bir şeyi satın alırsa bu caiz olur, demiştir.

٥١٧٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ وَالْحَسَنِ، قَالَا: مَا أَحْرَزَ الْمُشْرِكُونَ، فَهُوَ فَيْءٌ لِلْمُسْلِمِينَ، لَا يُرَدُّ مِنْهُ شَيْءٌ.

5173- … Ma'mer'den, o ez-Zührî ve el-Hasen'den, onlarını şöyle dediklerini rivayet etti: Müşriklerin ellerine geçirip himayelerine aldıkları şey (Müslümanlar tarafından tekrar alınacak olursa) Müslümanlar için bir fey olur, ondan hiçbir şey (eski Müslüman sahibine) geri verilmez.

***

Bu rivayetleri naklettiğimiz bütün bu kişilere göre, müşriklerin Müslümanların mallarından ele geçirip mülkiyetlerinin sabit olduğu mallarda görüş ayrılıkları ancak bundan sonraki durum hakkındadır.

el-Hasen ve ez-Zührî: Müşriklerin Müslümanların mallarından ellerine geçirdikten sonra Müslümanlar onu tekrar ele geçirecek olurlarsa ilk Müslüman sahibinin o malı alma hakkı yoktur, demişlerdir.

Ancak bu hususta Şureyh, Mücahid, İbrahim, Âmir ve onlardan önce gelmiş olan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından Ömer, Ali, Ebu Ubeyde, İbn Ömer, Zeyd b. Sâbit -Allah hepsinden razı olsun- ikisine muhalefet etmişlerdir.

Bu hususta bunların görüşlerini bizim Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den Temîm b. Tarafe yoluyla rivayet etmiş olduğumuz (5162 no'lu) hadis daha da pekiştirmektedir. İşte bu, her ne kadar nazar (akli düşünme ve

kıyas) her iki grubun da benimsediği görüşe muhalif ise de, bizim de benimsediğimiz görüşe uymaktan daha uygundur.

Şöyle ki; bizler, Müslümanların, harb ehlinden esir ve ganimet aldıklarını, onların mallarına, esirlerine sahip oldukları gibi malik olduklarını görüyoruz. Müşrikler ise Müslümanları esir aldıkları takdirde onlara malik olamıyorlar.

Buna göre nazar (kıyas), müşriklerin mallarının hükmü ile canlarının hükmü aynı olduğu gibi mallarına malik olmamalarını ve Müslümanların mallarının hükmünün canlarının hükmü gibi olmasını gerektirir.

Ancak biz, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in verdiği hüküm ile ondan sonra Müslümanların verdiği hükme uyarak bunu kabul etmiyoruz.

Onların bu hususta vermiş oldukları hüküm sabit olduğuna göre, Müslümanlar bu hususta güç yetirip müşriklerin ellerinden geri aldıktan ve paylaştırıldıktan sonra sahibi gelecek olursa -bu bölümde kendilerinden bu rivayeti nakletmiş olduğumuz bazı kimselerin dedikleri gibi- sahibinin onu değeriyle alabilme hakkı var mıdır? Yoksa yine bu bölümde kendilerinden bunu rivayet ettiğimiz bazı kişilerin dedikleri gibi değerini ödeyerek de bir başka şekilde de onu alamaz mı? İşte biz, hakkında ihtilaf ettikleri bu hususu inceledik.

Bunu inceleyince şunu gördük: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, harb ehli olan bir kimsenin satın almış olduğu deve hakkında sahibinin onu değerini ödeyerek alabileceğine hükmetmiştir. Bu deveyi ise harbiler arasından satın alan kişi, -ganimetten kendisine düşen paya malik olan kimsenin mülk edindiği gibi- mülk edinmişti.

Buna göre nazar (kıyas), imam ganimeti paylaştırmış ve onun herhangi bir bölümü bir adamın eline geçmişse, o da bunu bir başkasının elinden esir almışsa onun elinden alınan esirin de böyle olmasını, kendi elinden alınmış olan esirin payına düşmüş olduğu kimseden, önceden sözünü ettiğimiz müşterisinin değeri karşılığında onu alma hakkına sahip olmasını gerektirir.

İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

١٦- بَابُ مِيرَاثِ الْمُرْتَدِّ لِمَنْ هُوَ ؟

16- MÜRTEDİN (DİNDEN DÖNENİN) MİRASI KİME AİTTİR?

٥١٧٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حُسَيْنٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا يَرِثُ الْكَافِرُ الْمُسْلِمَ، وَلَا الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ».

5174- … Amr b. Osman'dan, onun Üsâme b. Zeyd'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Kâfir Müslümana mirasçı olmaz, Müslüman da kâfire (mirasçı olmaz)"*** buyurmuştur.[197]

٥١٧٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا اِبْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5175- … Bana Yunus, İbn Şihâb'dan haber verdi. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

197 Buhârî, Megâzî, 48, Ferâiz, 26; Müslim, Ferâiz, 1; Ebu Davud, Ferâiz, 10; Tirmizî, Ferâiz, 15; İbn Mâce, Ferâiz, 6; Dârimî, Ferâiz, 29; Malik, Ferâiz, 10; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 207, 208.

٥١٧٦- حَدَّثَنَا يُونُس، قَالَ: أَخْبَرَنَا اِبْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حُسَيْنٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ، عَنْ أُسَامَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا يَرِثُ الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ».

5176- … Üsâme'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Müslüman kâfire mirasçı olmaz."***

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, mürtedin, eğer irtidad ettiği için öldürülecek olursa ya da kendisi irtidad etmiş olduğu halde ölürse malının Müslümanların beytu'l-mâline ait olacağı kanaatini benimsemiş ve bu hususta bu hadisi delil göstermiştir.

Ancak bu konuda başkaları onlara muhalefet ederek: Mirası Müslüman mirasçılarına verilir, demişlerdir.

Bunların lehine, birinci görüş sahiplerinin aleyhine olan delillerden birisi de şudur: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu hadiste kastetmiş olduğu kâfirin hangi kâfir olduğunu bize açıklamamaktadır. Bu kâfirin belli bir dini olan bir kâfir olması ihtimali de belli bir dini olsun ya da olmasın her tür küfür çeşidi ile küfre giren bir kâfir olması ihtimali de vardır. Bu ihtimaller söz konusu olduğundan, hadisi bu hususta bir delil olmadığı sürece iki anlamdan birisini bırakıp diğeri hakkında kabul etmek caiz değildir.

Bu sebeple biz de konuyu inceledik. Rivayetler arasında acaba bu sözleri ile neyi kastettiğine delil olacak bir şey var mı diye baktık ve şunu gördük.

٥١٧٧- رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا أَسَدُ بْنُ مُوسَى، قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ حُسَيْنٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا يَتَوَارَثُ أَهْلُ مِلَّتَيْنِ، لَا يَرِثُ الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ، وَلَا يَرِثُ الْكَافِرُ الْمُسْلِمَ».

5177- … Amr b. Osman'dan, o Üsâme b. Zeyd'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"İki ayrı***

din mensubunun biri diğerine mirasçı olmaz. Müslüman da kâfire mirasçı olmaz, kâfir de müslümana mirasçı olmaz."[198]

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den zikrettiğimiz şekilde rivayet gelmiş olduğuna göre, biz de bu sözleri ile belli bir din mensubu kâfiri kastetmiş olduğunu öğrenmiş olduk.

İrtidadın başlı başına bir din olmadığını ve onların, hep birlikte irtidadın başlı başına bir din olmadığından mürtedlerin birinin diğerine mirasçı olamayacağını icma ile kabul ettiklerini gördüğümüze göre, onların miraslarının hükmünün, Müslümanların mirasının hükmü ile aynı olduğu sabit olmaktadır.

Bir kimse: Senin görüşüne göre mürtedler Müslümanlara mirasçı olamayacaklarına göre, Müslümanların da onlara mirasçı olamayacaklarını kabul etmelisin diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

Bunda senin sözünü ettiğine delil yoktur. Çünkü bizler, herhangi bir kimsenin yaptığı bir iş dolayısıyla mirasçı olması engellenmekle birlikte aynı işin ondan miras alınmasını engellemediğini görüyoruz.

Bu kabilden olmak üzere biz şunu görürüz: Katil bir kimse öldürdüğü kimseden miras alamaz. Aynı şekilde bir adam birisini yaralasa yaralı kişi daha sonra o yaradan ölse yaralayan da yaralananın babası ise ona mirasçı olabilir.

Sonuç itibariyle öldürülen kişi kendisini öldürenden miras almakla birlikte öldüren kişi öldürdüğünün mirasını alamaz. Çünkü öldüren kişi öldürmesi sebebiyle cezalandırılmış olmakta ve böylelikle onun, öldürdüğü kimsenin mirasını alması engellenmektedir. Ancak ölüm sonucunu veren yara ile onu yaralayan kimsenin, öldürülmüş birisi olarak ondan miras almasına engel teşkil etmez. Çünkü o (yaralayan, öldürücü) bir şey yapmamıştır.

İşte mürtedin de aynı şekilde yaptığına bir ceza olmak üzere başkasından miras alması engellenmekle birlikte başkasının ondan miras almasına engel olmuyor. Çünkü başkası, cezalandırılmasını gerektirecek bir iş yapmamıştır.

Bu yolla Müslüman mirasçılarının mürtedden miras alacağını söyleyenle-

198 Dârimî, Ferâiz, 29.

rin görüşü sabit olmaktadır. Ayrıca bu hususta öncekilerden (mutekaddimundan) bir topluluktan da rivayet gelmiştir:

٥١٧٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي عَمْرٍو الشَّيْبَانِيِّ، عَنْ عَلِيٍّ أَنَّهُ جَعَلَ مِيرَاثَ الْمُسْتَوْرِدِ لِوَرَثَتِهِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ.

5178- … Ebu Amr eş-Şeybânî'den, onun Ali'den rivayet ettiğine göre, o, el-Müstevrid'in mirasını Müslüman mirasçılarına vermiştir.

٥١٧٩- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ أَخْبَرَنَا شَرِيكٌ، عَنْ سِمَاكٍ، عَنِ ابْنِ عُبَيْدِ بْنِ الْأَبْرَصِ، أَنَّ عَلِيًّا قَالَ لِلْمُسْتَوْرِدِ: عَلَى دِينِ مَنْ أَنْتَ؟ قَالَ: عَلَى دِينِ عِيسَى، قَالَ عَلِيٌّ: وَأَنَا عَلَى دِينِ عِيسَى، فَمَنْ رَبُّك؟ فَزَعَمَ الْقَوْمُ أَنَّهُ قَالَ: إِنَّهُ رَبُّهُ فَقَالَ: اُقْتُلُوهُ وَلَمْ يَتَعَرَّضْ لِمَالِهِ.

5179- … İbn Ubeyd b. el-Abras'tan rivayete göre, Ali, el-Müstevrid'e kimin dini üzeresin? diye sormuş, el-Müstevrid: İsa'nın dini üzereyim, diye cevap vermiştir. Ali: Ben de İsa'nın dini üzereyim, Rabbin kimdir? demiştir. Etrafındakilerin ileri sürdüklerine göre, onun (İsa'nın) Rabbi olduğunu söyleyince Ali: Onu öldürün, demiş ve malı ile ilgili herhangi bir şey söylememiştir.

٥١٨٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ جُمَيْعٍ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: إِذَا مَاتَ الْمُرْتَدُّ وَرِثَهُ وَلَدُهُ.

5180- … el-Kasım b. Abdurrahman'dan, o Abdullah b. Mesud *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Mürted kişi öldüğü takdirde çocuğu mirasçısı olur.

٥١٨١- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ زَيْدٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدَةُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ عَنِ الْحَكَمِ بْنِ عُتَيْبَةَ، أَنَّ ابْنَ مَسْعُودٍ قَالَ: مِيرَاثُهُ لِوَرَثَتِهِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ.

5181- … el-Hakem b. Uteybe'den rivayete göre, İbn Mesud şöyle demiştir: Onun (mürtedin) mirası, Müslüman mirasçılarınındır.

٥١٨٢- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ، عَنْ مُوسَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، قَالَ: سَأَلْتُ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ، عَنْ مِيرَاثِ الْمُرْتَدِّ، فَقَالَ: هُوَ لِأَهْلِهِ.

5182- … Musa b. Ebi Kesîr dedi ki: Said b. el-Müseyeb'e mürtedin mirasına dair soru sordum. Mirası yakınlarınındır, diye cevap verdi.

٥١٨٣- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ مُوسَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، قَالَ: سَأَلْتُ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ عَنِ الْمُرْتَدِّينَ، فَقَالَ: نَرِثُهُمْ وَلَا يَرِثُونَنَا.

5183- … Bize Süfyan, Musa b. Ebi Kesîr'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Said b. el-Müseyyeb'e mürtedler hakkında soru sordum. O: Biz onlara mirasçı oluruz fakat onlar bize mirasçı olmazlar, cevabını verdi.

٥١٨٤- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ زَيْدٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدَةُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ وَسُفْيَانُ، عَنْ مُوسَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، مِثْلُهُ.

5184- … Bize Şu'be ve Süfyan, Musa b. Ebi Kesîr'den haber verdiler. O Said b. el-Müseyyeb'den aynısını rivayet etti.

٥١٨٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ مُوسَى بْنِ الصَّبَّاحِ، وَقَالَ مَرَّةً عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ مِثْلُهُ.

5185- … Bize Şube, Musa b. es-Sabbâh'dan -bir defasında da Ebu's-Sabbâh'tan dedi- tahdis etti. O, Said b. el-Müseyyeb'den aynısını rivayet etti.

٥١٨٦- حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ، قَالَ: ثَنَا مُعَاذُ بْنُ مُعَاذٍ، عَنْ أَشْعَثَ، عَنِ الْحَسَنِ فِي الْمُرْتَدِّ يَلْحَقُ بِدَارِ الْحَرْبِ فَقَالَ: مَالُهُ بَيْنَ وَلَدِهِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، عَلَى كِتَابِ اللهِ.

5186- … Eş'as'dan, o el-Hasen'den, irtidad edip daru'l-harb'e katılan kişi hakkında onun şöyle dediğini rivayet etti: Malını Müslüman olan çocukları arasında Allah'ın Kitabı'na uygun olarak dağıtın.

٥١٨٧- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ زَيْدٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدَةُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ أَنَّ الْحَسَنَ قَالَ: مِيرَاثُهُ لِوَارِثِهِ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، إِذَا ارْتَدَّ عَنِ الْإِسْلَامِ.

5187- … Katâde'den rivayete göre, el-Hasen: Eğer İslam'dan dönerse mirası Müslüman mirasçılarınındır, demiştir.

***

İşte sözünü ettiğimiz bu kimseler, mürtedin mirasını Müslüman mirasçılarına ait kabul etmişlerdir. Onların bu görüşlerini, bu bölümde açıklamış olduğum nazarın (kıyasın) gereğinin de böyle olması pekiştirmektedir.

Ayrıca buna dair yine nazar bakımından bir başka delil daha vardır. O da şudur: Biz, onların icma ile şunu kabul ettiklerini gördük: Mürted, irtidad etmeden önce kanı ve malı haram bir kimsedir. Daha sonra irtidad ettiği takdirde herkesin icmaına göre daha önce söz konusu olan haramlık canı üzerinden kalkar ve onun kanı mubah olur. Malı ise önceden yasak olduğu şekilde irtidadı halinde de yasak ve koruma altındadır.

Bizler, harbilerin canlarının ve mallarının hükümlerinin aynı olduğunu gördük. İster öldürülsünler ister öldürülmemiş olsunlar.

Mallarının helal olmasına sebep teşkil eden şey öldürülmeleri değildir, aksine, küfürdür. Mürtedin ise, kâfir olması sebebiyle malı helal olmaz. Mürtedin malının, küfrü sebebiyle helal olmayacağı sabit olduğuna göre, bu, öldürülmesi ile de helal olmayacağını ispatlamaktadır.

Bizler, harbi olanların mallarının ganimet alınmak suretiyle helal olduğunu, bu yolla onların mülkiyet altına alınabileceklerini gördük. Ayrıca onların mallarından bizim yurdumuza gelenleri, onların aleyhine olmak üzere mülk

edindiğimizi ve onları öldürmesek dahi bizim yurdumuza gelmesi sebebiyle onu ganimet almış olacağımızı da gördük.

Mürtedin malı, irtidad etmesi sebebiyle ganimet alınamayacağına göre, nazar açısından (kıyasa göre) kanının dökülmesi sebebiyle de ganimet alınamaması gerekir.

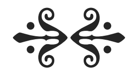
Onun malı, ganimetlerin hükmüne girmeyeceği sabit olduğuna göre, şu iki halden birisinin dışında kalamaz: Ya onun malına Müslüman olarak ölmüş olması halinde ona mirasçı olacak kimseler mirasçı olur ya da o, bütün Müslümanlara döner.

Eğer Müslüman mirasçılarına dönecek olursa bu takdirde dediğimiz gibi olur. Bütün Müslümanlara ait olduğu kabul edilirse bu durumda Müslümanların hepsi bir mürtedin mirasını almış olur.

Mürted, Müslümanlar tarafından malı miras alınacak bir durumda olduğuna ve irtidadı sebebiyle bunun sınırı dışına çıkamadığına göre, o halde ona mirasçı olanlar, Müslüman olarak ölmesi halinde onun mirasçısı olacaklar olmalıdır, başkaları değil.

İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

Mürted olan kimsenin daru'l-harb'e katılması ile birlikte malı üzerindeki mülkiyetinin sona ermesi, bizim yurdumuzdan daru'l-harb'e çıkıp gitmesinden dolayıdır ve bu, o malının hak edilmesi yoluyla söz konusu olur. Üstelik o (bu gitmesi ile) bize karşı savaşçı olmuş olur. Bizim yurdumuzda iken de kanı mubah olan birisiydi. Buna delil de şudur: Harbi olan bir kimse, bizim yurdumuza girdikten sonra yurdumuzda bir mal bırakıp daru'l-harb'e dönecek olursa bu hali ile birlikte onun o malı üzerindeki mülkiyeti sona ermez ve çıkmasıyla malına hak kazanılmış olmaz. Çünkü o, daru'l-harb'e girinceye kadar bizim emanımız altındadır.

١٧- بَابُ إِحْيَاءِ الْأَرْضِ الْمَيِّتَةِ

17- ÖLÜ ARAZİNİN İHYA EDİLMESİ

٥١٨٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بِشْرٍ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدٌ، قَالَ: ثَنَا قَتَادَةُ، عَنْ سُلَيْمَانَ الْيَشْكُرِيِّ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَحَاطَ حَائِطًا عَلَى أَرْضٍ، فَهِيَ لَهُ».

5188- … Süleyman el-Yeşkurî'den, o Cabir b. Abdullah'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Kim bir arazinin etrafını bir duvar ile çevirirse orası onun olur"*** buyurdu.[199]

٥١٨٩- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْلَمَةَ الْقَعْنَبِيُّ، قَالَ: ثَنَا كَثِيرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَحْيَا أَرْضًا مَوَاتًا مِنْ أَرْضٍ، فَهِيَ لَهُ، وَلَيْسَ لِعِرْقٍ ظَالِمٍ حَقٌّ».

5189- … Bize Kesîr b. Abdullah, babasından tahdis etti. O dedesinden, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle

199 Ebu Davud, İmâre, 38; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 381, V, 12, 21.

buyurdu: ***"Kim bir yerdeki ölü bir araziyi canlandırırsa o, onundur. Bununla birlikte zalim bir kökün[200] hiçbir hakkı yoktur."***[201]

٥١٩٠- حَدَّثَنَا اِبْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمِنْهَالِ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَحَاطَ عَلَى شَيْءٍ، فَهُوَ لَهُ».

5190- … el-Hasen'den, O Semura b. Cündüb'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Kim bir şeyi(n etrafını duvar inşa ederek vb. bir işle) çevirecek olursa o, onun olur"*** buyurdu.[202]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bundan dolayı bazıları, kim bir ölü araziyi ihya edip canlandırırsa onun o kimseye ait olacağı kanaatini benimseyerek bu konuda imamın ona izin verip vermediğine, orayı imamın ona verip vermemiş olduğuna bakmazlar. Bu hususta da bu rivayetleri delil gösterirler.

Bu kanaati benimseyenler arasında Ebu Yusuf ve Muhammed b. el-Hasen -Allah'ın rahmeti onlara olsun- de vardır. Onlar şöyle derler: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Kim ölü bir araziyi ihya ederse o, onun olur"*** buyurmakla, bu gibi ölü arazileri ihya etmenin hükmünün, isteyenin ihya etmesine bağlı olduğunu, bu hususta imamın herhangi bir müdahalesinin söz konusu olmadığını söylemiştir. Bunlar, ayrıca nazar (akli deliller) de bunu göstermektedir, demişlerdir.

Nitekim deniz ve ırmaklardaki sulardan bir kimse bir şey alacak olursa onu almakla mülkiyetine geçirmiş olur. İsterse imam o suyu almasını ona emretmemiş ve bunu ona vermemiş olsun.

Aynı şekilde av da onu avlayana aittir. Bu hususta imam tarafından ona

200 İlim adamları, zalim kökü, hakkı olmayan veya hakkı olması ihtimali bulunmayan bir yerde haksızca ağaç diken, ekin eken, bina yapan ya da kazı yapan kimse olarak açıklamışlardır. (Bk. *İthâfu'l-Kârî bi ihtisâri Fethi'l-Bârî*, II, 347 -Çeviren-).

201 Buhârî, Hars, 15; Ebu Davud, İmâre, 37; Tirmizî, Ahkâm, 38; Malik, Akdiye, 26; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 327.

202 5188 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

izin verilmesine ya da onu mülk olarak vermesine ihtiyaç yoktur. Bu hususta imam ile diğer insanlar arasında hiçbir fark yoktur.

Şöyle derler: Herhangi bir kimsenin mülkiyeti altında bulunmayan ölü arazi de böyledir. Böyle bir arazi mülkiyet altında bulunmayan uçan kuşa benzer. Bu sebeple bu kabilden bir şey alan kimse, o aldığı şeye bu yolla sahip olur. Bu hususta ne imamın emrine ne de imamın orasını mülkiyetine vermesine ihtiyaç vardır. Tıpkı sözünü ettiğimiz su ve av hakkında da böyle bir şeye ihtiyaç olmadığı gibi.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet etmişlerdir. Ebu Hanife -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- de onlardandır. Bunlar şöyle derler: İhya edilen bir arazinin ihya edene ait olması ancak bu hususta imamın emri ve o araziyi ona tahsis etmesi ile mümkün olur.

Bunlar derler ki: Bu bölümde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilen rivayetler bizim dediğimizi çürütmez. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu hadis(ler)de araziyi ihya edene verdiği belirtilirken o, ihyanın mahiyetinin ne olduğunu bize açıklamamıştır.

Dolayısıyla bunun, imamın emri ile yapılan bir ihya olması mümkündür. Bu durumda Hz. Peygamber'in: ***"Kim ölü bir araziyi ihya ederse o, onundur"*** sözü, ihya etme şartlarına uygun olarak kim ihya ederse orası onundur manasına gelir.

O arazinin sınırlarının belirtilmesi,[203] *imamın orayı ihyası için ona izin vermiş olması ve orayı onun mülkiyetine vermesi de şartları arasındadır.*

İşte hadisin anlamının, bu şekilde olması mümkün olduğu gibi Ebu Yusuf ve Muhammed'in tevil ettiği şekilde olması da mümkündür. Ancak Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem hakkında herhangi bir manayı kastetmiş olduğunu söyleyip onu kesin olarak tayin etmek ancak ondan gelen tevkîfi (nakli) bir delille ya da ondan sonrakilerin icmaı ile onun o manayı kastettiğinin tespit edilmesiyle mümkün olabilir.

---

203 "O arazinin sınırlarının belirtilmesi" ibaresi fıkıh kitaplarında ve bu husustan söz edilen kaynaklarda kullanılan "tahcir"in karşılığıdır. Tahcir ise ölü arazinin herhangi bir şekilde ihya edecek olan tarafından sınırlarının belirtilmesi ve tespit edilmesidir. Ancak elimizdeki matbu nüshalarda bu kelime "tahzir" şeklindedir ki bu a- hazırlamak, b- başkasının oraya müdahale etmesini yasaklamak gibi anlamlara gelir. Ancak bu konunun ele alınması esnasında kaynaklarda böyle bir terim kullanılmamaktadır. Yukarıdaki ibarelerle karşılamaya çalıştığımız "tahcir" ise kullanılan bir terimdir (Çeviren).

Bizler bu hadiste her iki grubun da lehine delil olacak bir taraf bulamadığımızdan buna delil olacak bir şey bulabilir miyiz diye başka hadislere baktık ve şunu gördük:

٥١٩٥- يُونُس قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ الصَّعْبِ بْنِ جَثَّامَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لَا حِمًى إِلا لِلّٰهِ وَرَسُولِهِ».

5191- … Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den, o İbn Abbas'tan, o es-Sa'b b. Cessâme'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i: ***"Allah'a ve Rasulü'ne ait olanın dışında yasak bir bölge yoktur"*** buyururken dinledim.[204]

٥١٩٢- حَدَّثَنَا يَزِيدُ وَابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَا: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ عَيَّاشِ بْنِ أَبِي رَبِيعَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا عَنِ الصَّعْبِ بْنِ جَثَّامَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَرَّمَ الْبَقِيعَ وَقَالَ: «لَا حِمَى إِلا لِلّٰهِ وَلِرَسُولِهِ».

5192- … Ubeydullah b. Abdullah'tan, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, o es-Sa'b b. Cessâme'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, el-Bakî'i yasak bölge ilan edip: ***"Allah'a ve Rasulü'ne ait olanın dışında yasak bölge yoktur"*** buyurmuştur.

٥١٩٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَيَّاشٍ، قَالَ: ثَنَا شُعَيْبُ بْنُ أَبِي حَمْزَةَ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا حِمَى إِلا لِلّٰهِ وَلِرَسُولِهِ».

5193- … el-A'rec'den, o Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet

204 Buhârî, Cihâd, 146, Müsâkât, 11; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 38, 71, 73.

etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Allah'a ve Rasulü'ne ait olanın dışında yasak bölge yoktur"*** buyurdu.

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Allah'a ve Rasulü'ne ait olanın dışında yasak bölge yoktur"*** buyurmuş olup yasak bölge (el-hima), himaye altına alınan, koruma altına alınan arazi demek olduğuna göre, bu, arazilere dair hükmün başkalarına ait değil de imamların yetkisinde olduğuna ve bunun dışındakilerin hükmünün ise av hükmünde olduğuna delildir.

Bizler, birinci rivayetin ihtimal dâhilindeki anlamını açıkladık. Bize en uygun olan ise onu bu ikinci rivayet ile muhalif olmayacak şekilde yorumlamamızdır.

Bu hususta nazar (akli) bakımdan Ebu Hanife lehine söylenebilecek hususlardan birisi de ölü araziler ve nehir suları ile av arasında bir farkın bulunduğunu ortaya koymak olacaktır. Bizler, avın ve ırmak sularının imam tarafından herhangi bir kimsenin mülkiyetine verilmesinin caiz olmadığını gördük.

Yine şunu gördük: Bir kimse ölü bir araziyi mülkiyetine geçirip sonra onu bir başkasına mülk olarak verecek olursa bu, caiz olur. Aynı şekilde imam, Müslümanların bir ihtiyaçları sebebiyle o araziyi satma ihtiyacını duyacak olursa bu ihtiyaç sebebiyle orayı satmak caiz olur. Fakat aynı uygulama nehir sularında da kara ve deniz avları hakkında da caiz değildir.

Araziler hakkında bu yetkinin imama ait olması, onunla ilgili hüküm verme yetkisinin de ona ait olduğuna, oranın, imamın elinde belirli bir sahibi bulunmayan ve imam, bir kimseye Müslümanların işlerini güzel bir şekilde koruyup gözetleme esası üzerine mülk olarak vermediği sürece mücerred almakla kimsenin sahip olamayacağı Müslümanlara ait diğer mallar gibi onun elinde bulunacağına delildir.

Av ile suyun satılması ve birinin mülkiyetine verilmesi imamın yetkisinde olmadığına göre, bu ikisi hususunda imam da diğer insanlar gibidir ve bunların, imamın izni olmadan mülk edinilmesi gerekir.

İşte bununla belirttiğimiz rivayetler ve sözünü ettiğimiz diğer deliller sebebiyle Ebu Hanife'nin benimsediği görüş sabit olmaktadır. Bir kimse bu hususta şu rivayeti delil gösterirse:

٥١٩٤- حَدَّثَنَا يُونُس ، قَالَ : أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا وَيُونُس بْنَ يَزِيدَ أَخْبَرَاهُ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: مَنْ أَحْيَا أَرْضًا مَيِّتَةً فَهِيَ لَهُ.

5194- … Ömer b. el-Hattab şöyle demiştir: "Kim ölü bir araziyi ihya ederse o, onun olur."

***

Bu sözü, bazı kimselerin bazı arazi parçalarını çevirmeleri üzerine söylemişti.

٥١٩٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي الْوَزِيرِ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عُمَرَ مِثْلَهُ.

5195- … ez-Zührî'den, o Salim'den, o babasından, o Ömer'den aynısını rivayet etti.

***

Buna şöyle cevap verilir: Bu hususta senin lehine bir delil yoktur. Bize göre, bunun da anlamı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Kim ölü bir araziyi ihya ederse o, onun olur"*** sözünün anlamı ile ilgili yaptığımız açıklamalarla aynı şekildedir.

Ayrıca bu hadisin dışında Ömer *radıyallahu anh*'dan onun bu hadiste kastettiğinin sözünü ettiğimiz şekilde olduğuna delil olacak bir rivayet de nakledilmiştir:

٥١٩٦- حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ قَالَ: ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الشَّيْبَانِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ قَالَ: خَرَجَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْبَصْرَةِ يُقَالُ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللهِ، إِلَى عُمَرَ فَقَالَ: إِنَّ بِأَرْضِ الْبَصْرَةِ أَرْضًا لَا تَضُرُّ بِأَحَدِ الْمُسْلِمِينَ، وَلَيْسَتْ مِنْ أَرْضِ الْخَرَاجِ، فَإِنْ شِئْت أَنْ تُقْطِعَنِيهَا، أَتَّخِذُهَا قَضْبًا وَزَيْتُونًا، وَنَخْلا فِي نَخِيلِي فَافْعَلْ فَكَانَ أَوَّلَ مَنْ

أَحْدَثَ الْفَلَايَا بِأَرْضِ الْبَصْرَةِ. قَالَ: فَكَتَبَ عُمَرُ إِلَى أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ: إِنْ كَانَتْ حِمًى، فَأَقْطِعْهَا إِيَّاهُ.

5196- ... Muhammed b. Ubeydullah dedi ki: Kendisine Ebu Abdullah denilen Basralılardan bir adam Ömer'in huzuruna çıkarak: Basra'da hiçbir Müslümana zarar vermeyen, haraç arazisinden de olmayan bir arazi parçası var. Eğer onu bana ikta olarak vermek istersen, orada çeşitli ağaçlar, zeytin ağaçları, hurmaların arasına hurma ağaçları dikmek üzere ver, ben de bunu yaparım, dedi. Böylelikle o, Basra arazisinde boş yerleri ilk alan kişi oldu.

(Muhammed b. Ubeydullah) dedi ki: Bunun üzerine Ömer, Ebu Musa el-Eş'arî'ye: "Eğer orası yasak bir bölge ise sen orayı ona ikta olarak ver" diye yazdı.

***

Gördüğünüz üzere Ömer *radıyallahu anh*, onun orayı (izinsiz) alma hakkına sahip olduğunu söylemediği gibi ancak halifesinin iktaı ile o araziyi o adamın mülkiyeti altına alabileceğini gösterdi. Durum böyle olmasaydı Ömer'in ona şöyle demesi gerekirdi: Benim orayı sana ikta etmeme ne ihtiyacın var ki? Çünkü sen, benim iznim olmadan da orayı ihya edebilir, imar edip mülkiyetine alabilirsin.

İşte bu husus, Ömer'e göre, bir yeri ihya etmenin imamın bu konuda bu işi gerçekleştirecek kimseye izin vermesi ve bunu onun mülkiyetine vermesi ile gerçekleşeceğine delildir.

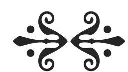
Yine şu rivayet de buna delil olmaktadır:

٥١٩٧- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَزْهَرُ السَّمَّانُ، عَنِ ابْنِ عَوْنٍ، عَنْ مُحَمَّدٍ، قَالَ: قَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ: لَنَا رِقَابُ الْأَرْضِ.

5197- ... İbn Avn'den, o Muhammed'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ömer *radıyallahu anh*: Arazinin rakabesi bizimdir, demiştir.

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte bu, bütün arazilerin rakabesinin Müslümanların imamlarına ait olduğuna ve onların uygun gördükleri kimselere o arazileri mülkiyetlerinden çıkarmadıkça o arazilerin ellerinden çıkmayacağına delildir. Onların bunu başkasının mülkiyetine vermeleri ise, ülkelerinin imarı ve faydasına uygun olarak Müslümanların işlerine güzel bir şekilde nezaret etmeleri esasına göre olmalıdır. Ebu Hanife'nin -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- görüşü işte budur.

١٨- بَابُ إِنْزَاءِ الْحَمِيرِ عَلَى الْخَيْلِ

18- EŞEKLERLE ATLARI ÇİFTLEŞTİRMEK

٥١٩٨- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا شُعَيْبُ بْنُ اللَّيْثِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا اللَّيْثُ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ أَبِي الْخَيْرِ، عَنْ أَبِي رَزِينٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ: أَهْدَيْتُ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَغْلَةً، فَرَكِبَهَا، فَقَالَ عَلِيٌّ: لَوْ حَمَلْنَا الْحَمِيرَ عَلَى الْخَيْلِ، لَكَانَ لَنَا مِثْلُ هَذِهِ. فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّمَا يَفْعَلُ ذَلِكَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ».

5198- … Ebu Rezîn'den, o Ali b. Ebi Talib'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bir katır hediye edildi. Allah Rasulü ona bindi. Bunun üzerine Ali: Biz de eşekleri atlarla çiftleştirsek, bizim de bunun gibi bir bineğimiz olur, dedi. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Bunu ancak bilmeyenler yapar"*** dedi.[205]

٥١٩٩- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو غَسَّانَ، قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ عَنْ عُثْمَانَ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَلْقَمَةَ، عَنْ عَلِيٍّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَحْوَهُ.

---

205 Ebu Davud, Cihâd, 53; Nesâî, Hayl, 10; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 78, 98, 100, 132, 158.

5199- … Osman b. Alkame'den, o Ali'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den hadisi buna yakın olarak nakletti.

٥٢٠٠- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثنَا أَسَدٌ ح.

5200- Bize Rabî' el-Müezzin tahdis edip dedi ki: Bize Esed tahdis etti, H.

٥٢٠١- وَحَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، قَالَا: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي جَهْضَمٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: مَا اخْتَصَّنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَيْءٍ دُونَ النَّاسِ، إِلا بِثَلَاثٍ: إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ، وَأَنْ لَا نَأْكُلَ الصَّدَقَةَ، وَأَنْ لَا نُنْزِي الْحُمُرَ عَلَى الْخَيْلِ.

5201- … Abdullah b. Ubeydullah b. Abbas'tan, o İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bize diğer insanlar arasından ayrıcalıklı bir şey tanımış değildir. Şu üç şey müstesna: Abdest alırken abdest azalarını iyice yıkamak, sadakayı yememek ve eşeklerle atları çiftleştirmemek.[206]

***

Bu sebeple bazıları bu kanaati benimseyerek eşeklerle atların çiftleştirilmesini hoş görmemiş, bunu haram kabul edip yasaklamış ve bu rivayetleri delil göstermiştir.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek bunda bir sakınca görmemişlerdir. Bu konuda bunların lehine olan delillerden birisi de şudur: Eğer bu iş mekruh olsaydı katırlara binmenin de mekruh olması gerekirdi. Çünkü insanların katırları tercihleri ve onlara binmeleri olmasaydı eşeklerle atlar çiftleştirilmezdi.

Nitekim şunu görüyoruz: Âdemoğullarının hadım olmaları yasaklanmış olmakla birlikte hadım olmuş erkekleri (hizmette kullanmak üzere) edinmek de mekruh görülmüştür. Çünkü onların bu şekilde hizmette kullanılmaları on-

206 Ebu Davud, Salât, 127; Tirmizî, Cihâd, 23; Nesâî, Tahâret, 105, Hayl, 10; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 78, 95, 132.

ların hadım olmaları için bir teşviktir. Çünkü insanlar onları edinmekten uzak kalacak olurlarsa fısk ehli olan kimseler de onları hadım etmeyi istemezlerdi.

٥٢٠٢- حَدَّثَنَا اِبْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا الْقَوَارِيرِيُّ، قَالَ: ثَنَا عَفِيفُ بْنُ سَالِمٍ، قَالَ: ثَنَا الْعَلَاءُ بْنُ عِيسَى الذَّهَبِيُّ قَالَ: أَتَى عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ بِخَصِيٍّ فَكَرِهَ أَنْ يَبْتَاعَهُ وَقَالَ: مَا كُنْتُ لِأُعِينَ عَلَى الْإِخْصَاءِ.

5202- … Bize el-Alâ b. İsa ez-Zehebî tahdis edip dedi ki: Ömer b. Abdulaziz'e hadım edilmiş birisi getirildi. Ömer b. Abdulaziz onu satın almaktan hoşlanmayarak: Ben hadım etme işleminin yapılmasına yardımcı olamam, dedi.

***

Buna göre, bir şeyin kazancının terk edilmesi, bazı masiyet ehli kimselerin masiyetlerini terk etmeleri sonucunu veriyorsa o kazanç yoluna gidilmemesi gerekir.

Katırların edinilmesinin ve onlara binilmesinin mubah olduğunun icma ile kabul edilmesinde de, birinci tür rivayetlerde yer alan yasak ile haram kılmanın kastedilmediğine, onunla bir başka hususun kastedildiğine delil vardır.

Katırlara binme hususunda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilen rivayetlerin bir kısmı şöyledir:

٥٢٠٣- حَدَّثَنَا اِبْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا الْقَوَارِيرِيُّ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ قَالَ: قَالَ رَجُلٌ لِلْبَرَاءِ: يَا أَبَا عُمَارَةَ وَلَّيْتُمْ يَوْمَ حُنَيْنٍ؟ فَقَالَ: لَا وَاللهِ، مَا وَلَّى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَكِنْ وَلَّى سَرَعَانُ النَّاسِ، تَلَقَّتْهُمْ هَوَازِنُ بِالنَّبْلِ، وَلَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ عَلَى بَغْلَتِهِ الْبَيْضَاءِ، وَأَبُو سُفْيَانَ بْنُ الْحَارِثِ آخِذٌ بِلِجَامِهَا، وَهُوَ يَقُولُ: «أَنَا النَّبِيُّ لَا كَذِبْ، أَنَا اِبْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبْ».

5203- … Ebu İshak dedi ki: Bir adam el-Berâ'ya: Ey Ebu Umâre! Huneyn günü geri dönüp kaçtınız (öyle mi?) dedi. el-Berâ: Allah'a yemin ederim

ki, hayır. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* kaçmadı ancak insanlar hızlıca geri dönünce Hevâzinliler onlara attıkları oklarla karşılık verdiler. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i beyaz katırı üzerinde gördüm. O, Ebu Süfyan b. el-Hâris katırının yularını tutuyorken şöyle buyuruyordu: ***"Ben peygamberim, yok bunda yalan, ben Abdulmuttalib'in oğluyum."***[207]

٥٢٠٤- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو إِسْحَاقَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5204- … Bize Ebu İshak haber verip hadisi senediyle aynen zikretti.

٥٢٠٥- حَدَّثَنَا اِبْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ، قَالَ: ثَنَا زُهَيْرُ بْنُ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْبَرَاءِ، مِثْلُهُ.

5205- … Bize Zuheyr b. Ebi İshak, el-Berâ'dan aynısını tahdis etti.

٥٢٠٦- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ خَالِدٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ كَثِيرِ بْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ أَبَاهُ الْعَبَّاسَ بْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، قَالَ: شَهِدْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ حُنَيْنٍ، فَلَزِمْتُ أَنَا وَأَبُو سُفْيَانَ بْنُ الْحَارِثِ، رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَمْ نُفَارِقْهُ، وَرَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، عَلَى بَغْلَةٍ لَهُ بَيْضَاءَ أَهْدَاهَا لَهُ فَرْوَةُ بْنُ نَفَّاثَةَ الْجُذَامِيُّ.

5206- … Kesîr b. Abbas'tan rivayete göre, babası Abbas b. Abdulmuttalib şöyle demiştir: Huneyn günü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte bulundum. Ben ve Ebu Süfyan b. el-Hâris, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanında kaldık, yanından asla ayrılmadık. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de beyaz katırı üzerinde idi. O katırı ona Ferve b. Neffâse el-Cüzâmî hediye etmişti.[208]

207 Buhârî, Cihâd, 61; Tirmizî, Cihâd, 15; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 289.
208 Müslim, Cihâd, 76.

٥٢٠٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ بَشَّارٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ: سَمِعْتُ الزُّهْرِيَّ يُحَدِّثُ عَنْ كَثِيرِ بْنِ الْعَبَّاسِ، عَنْ أَبِيهِ نَحْوَهُ.

5207- … Bize Süfyan tahdis edip dedi ki: Ben ez-Zührî'yi, Kesîr b. Abbas'tan, o babasından buna yakın olarak hadisi tahdis ederken dinledim.

٥٢٠٨- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا عَفَّانَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: ثَنَا الْحَارِثُ بْنُ حُصَيْنٍ، قَالَ: ثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْعُودٍ: كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ حُنَيْنٍ وَرَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى بَغْلَتِهِ.

5208- … Bize el-Kasım b. Abdurrahman, babasından tahdis etti. O dedi ki: Abdullah b. Mesud şöyle dedi: Huneyn günü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* katırı üzerinde iken Rasulullah ile birlikte idim.

٥٢٠٩-حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي زِيَادٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْأَحْوَصِ، عَنْ أُمِّهِ قَالَتْ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ النَّحْرِ، عِنْدَ جَمْرَةِ الْعَقَبَةِ، وَهُوَ عَلَى بَغْلَتِهِ.

5209- … Süleyman b. Amr b. el-Ahvas'tan, o annesinden, onun şöyle dediğini rivayet etti: Nahr (kurban bayramının birinci) günü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i katırı üzerinde iken Akabe cemresinin yakınında gördüm.

٥٢١٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي مُعَاوِيَةُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ بِشْرٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّهُ قَالَ: أَتَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِيَّاهُمْ، وَهُوَ رَاكِبٌ عَلَى بَغْلَتِهِ.

5210- … Abdullah b. Bişr'den, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, katırına binmiş olduğu halde yanlarına geldi.

٥٢١١- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا آدَمُ بْنُ أَبِي إِيَاسٍ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: ثَنَا ثَابِتٌ الْبُنَانِيُّ، وَحُمَيْدٌ الطَّوِيلُ عَنْ أَنَسٍ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى بَغْلَتِهِ شَهْبَاءَ، فَمَرَّ عَلَى حَائِطٍ لِبَنِي النَّجَّارِ، فَإِذَا قَبْرٌ يُعَذَّبُ صَاحِبُهُ، فَحَاصَبَ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَوْلَا أَنْ لَا تَدَافَنُوا، لَدَعَوْتُ اللهَ يُسْمِعَكُمْ عَذَابَ الْقَبْرِ».

5211- … Bize Sâbit el-Bunânî ile Humeyd et-Tavîl, Enes'ten, onun şöyle dediğini tahdis ettiler: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* katırı Şehbâ üzerinde iken Neccaroğullarına ait bir bahçenin yanından geçti. İçinde azap gören bir kabir ile karşılaştı. Katırı (ürktüğünden) yolun başka bir tarafına geçti. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Eğer ölenlerinizi defnetmekten vazgeçmeyecek olsaydınız Allah'a size kabir azabını işittirmesi için dua edecektim"*** buyurdu.[209]

٥٢١٢- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ الشَّافِعِيُّ، قَالَ: ثَنَا مَعْنُ بْنُ عِيسَى، قَالَ: ثَنَا فَائِدٌ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ رَأَى بَغْلَةَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَهْبَاءَ، وَكَانَتْ عِنْدَ عَلِيِّ بْنِ حُسَيْنٍ.

5212- …Ubeydullah b. Ali b. Ebi Râfi'den, o babasından rivayet ettiğine göre, babası, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in katırı eş-Şehbâ'yı görmüştü. O, Ali b. Hüseyn'in yanında idi.

٥٢١٣- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا عُمَرُ بْنُ يُونُسَ، عَنْ عِكْرِمَةَ بْنِ عَمَّارٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي إِيَاسُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، قَالَ: غَزَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

209 Müslim, Cennet, 67, 68; Nesâî, Cenâiz, 114; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 103, 111, 114…

حُنَيْنًا، فَذَكَرَ حَدِيثًا طَوِيلا فِيهِ فَمَرَرْتُ عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُنْهَزِمًا وَهُوَ عَلَى بَغْلَتِهِ الشَّهْبَاءَ.

5213- … İkrime b. Ammâr dedi ki: Bana İyâs b. Seleme tahdis edip dedi ki: Bana babam tahdis edip dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte Huneyn gazvesine gittik. Uzunca bir hadis nakletti. Hadiste şu ifadeler de vardı: "Geri dönüp kaçarken eş-Şehbâ adlı katırı üzerinde iken Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanından geçtim."

٥٢١٤- حَدَّثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هِلَالٍ، عَنْ أَسْلَمَ بْنِ أَبِي عِمْرَانَ، عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ: رَكِبَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَغْلَتَهُ، فَاتَّبَعْتُهُ، ثُمَّ ذَكَرَ الْحَدِيثَ.

5214- … Eslem b. Ebi İmrân'dan, o Ukbe b. Âmir'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* katırına bindi. Ben de onun peşinden gittim. Sonra hadisin geri kalanını zikretti.

***

Katırlara binmenin mubahlığını ortaya koyan rivayetler Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den mütevatir olarak gelmiştir.

Bu hususta Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh*'dan da şu rivayet nakledilmiştir:

٥٢١٥- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: ثَنَا عَائِذُ بْنُ حَبِيبٍ، عَنِ الْحَجَّاجِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَشْوَعَ عَنْ حَنَشِ بْنِ الْمُعْتَمِرِ، قَالَ: رَأَيْتُ عَلِيًّا أَتَى بِبَغْلَةٍ يَوْمَ الْأَضْحَى فَرَكِبَهَا، فَلَمْ يَزَلْ يُكَبِّرُ حَتَّى أَتَى الْجَبَّانَةَ.

5215- … Haneş b. el-Mu'temir şöyle dedi: Ali *radıyallahu anh*'a kurban bayramının birinci günü bir katır getirildiğini ve onun, ona bindiğini gördüm. el-Cebbâne'ye varıncaya kadar hep tekbir getirdi.

٥٢١٦- حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ، قَالَ: ثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ شُعْبَةَ، عَنِ الْحَكَمِ، قَالَ: سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ الْجَزَّارِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ خَرَجَ يَوْمَ النَّحْرِ عَلَى بَغْلَةٍ بَيْضَاءَ، يُرِيدُ الصَّلَاةَ، فَجَاءَ رَجُلٌ فَأَخَذَ بِخِطَامِ بَغْلَتِهِ، فَسَأَلَهُ عَنْ يَوْمِ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ، فَقَالَ: هُوَ يَوْمُكَ هَذَا، خَلِّ سَبِيلَهَا.

5216- … el-Hakem dedi ki: Yahya b. el-Cezzâr'ı, Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh*'dan şunu rivayet ederken dinledim: Ali, kurban bayramının birinci günü namaza gitmek üzere beyaz bir katır üzerinde dışarı çıktı. Bir adam gelip katırının yularını tuttu. Ona hacc-ı ekber günü hakkında soru sordu. O: O gün, işte bugündür, sen onu serbest bırak, dedi.

***

Bir kimse: O halde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Bunu ancak bilmeyenler yapar"*** sözünün anlamı nedir? diye soracak olursa ona şöyle cevap verilir: İlim ehli bu hususta bunun anlamının şu olduğunu söylemiştir: Atı cihad maksadıyla bağlamanın, at edinmenin, ona yem vermenin sevap kazanma sebebi olduğuna dair rivayetler nakledilmiştir. Fakat bu hususta katırlardan söz edilmemiştir. Nitekim Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"At, atla çiftleştirilir. Böylelikle her ikisinden sevaba sebep olacak yavrular doğar. Ancak eşek atla çiftleştirilirse her ikisinden beslenmesinde ecir olmayan bir katır doğar."*** İşte "bilmeyenler", böyle yapmakla bağlanıp beslenmesinde sevap bulunan hayvanların çoğalmasını bırakır, buna karşılık bağlanıp beslenmesinde sevap bulunmayan hayvanların çoğalmasını sağlayan kimseler olurlar, demektir.

Atların bağlanıp beslenmesindeki sevaba dair Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilen rivayetlerin bir kısmı şöyledir:

٥٢١٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي هِشَامُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْخَيْلِ، فَقَالَ: «هِيَ لِثَلَاثَةٍ: لِرَجُلٍ أَجْرٌ، وَلِرَجُلٍ سِتْرٌ، وَلِرَجُلٍ وِزْرٌ، فَأَمَّا مَنْ رَبَطَهَا عُدَّةً فِي سَبِيلِ اللهِ، فَإِنَّهُ لَوْ طَوَّلَ لَهَا فِي مَرْجٍ خَصِيبٍ، أَوْ رَوْضَةٍ خَصِيبَةٍ، كَتَبَ اللهُ لَهُ عَدَدَ

مَا أَكَلَتْ حَسَنَاتٍ، وَعَدَدَ أَرْوَاثِهَا حَسَنَاتٍ، وَلَوْ انْقَطَعَ طُولُهَا ذَلِكَ فَاعْتَلَتْ شَرَفًا أَوْ شَرَفَيْنِ، كَتَبَ اللهُ عَدَدَ آثَارِهَا حَسَنَاتٍ، وَلَوْ مَرَّتْ بِنَهْرٍ عَجَاجٍ لَا يُرِيدُ السَّقْيَ بِهِ، فَشَرِبَتْ مِنْهُ، كَتَبَ اللهُ لَهُ عَدَدَ مَا شَرِبَتْ حَسَنَاتٍ، وَمَنْ اِرْتَبَطَهَا تَغَنِّيًا وَتَعَفُّفًا، ثُمَّ لَمْ يَنْسَ حَقَّ اللهِ فِي رِقَابِهَا وَظُهُورِهَا، كَانَتْ لَهُ سِتْرًا مِنَ النَّارِ، وَمَنْ اِرْتَبَطَهَا فَخْرًا وَرِيَاءً وَنَوَاهُ عَلَى الْمُسْلِمِينَ، كَانَتْ لَهُ بُورًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ». قَالُوا: فَالْحَمْرُ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «لَمْ يَنْزِلْ عَلَيَّ فِي الْحَمْرِ شَيْءٌ إِلا هَذِهِ الْآيَةُ الْفَاذَّةُ ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾.

5217- … Zeyd b. Eslem'den, o Ebu Salih'ten, o Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e atlara dair soru soruldu, o da şöyle buyurdu: ***"Onlar üç kişi içindir. Bir adam için sevap (sebebi)dir, bir adam için bir örtüdür, bir adam için de bir vebaldir. Allah yolunda bir araç olmak üzere onu bağlayıp besleyen kimse eğer onun yularını oldukça verimli bir merada ya da verimli bir bahçede uzun tutup salıverirse Allah da ona yedikleri sayısınca sevap yazar. Pislikleri sayısınca sevap yazar. Şayet onun uzunca tutulan ipi kopacak olur da bir ya da iki tepeye çıkarsa Allah izleri sayısınca sevap yazar. Eğer sahibi onu sulama maksadı olmadan coşkun bir ırmağın yanından geçirir o da ırmaktan içecek olursa Allah da ona içtikleri sayısınca sevap yazar. Kim de bir atı ihtiyaçtan kurtulmak, iffetini korumak için bağlayıp besler, onun rakabelerindeki ve sırtlarındaki Allah'ın hakkını unutmazsa bu at böyle bir kimse için ateşe karşı bir örtü olur. Kim de atı övünmek, riyakârlık yapmak, Müslümanlara karşı da düşmanlık amacıyla bağlayıp besleyecek olursa böyle bir at o kimse için kıyamet gününde bir helak sebebi olur."***

Ashab: Peki, ey Allah'ın Rasulü! Ya eşeklerin durumu nedir? diye sordu. Allah Rasulü şöyle dedi: Eşekler hakkında üzerime ancak şu eşsiz, biricik ayet nazil olmuştur: ***"Her kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse onu görür, kim de zerre ağırlığı bir şer işlerse onu görür"*** (ez-Zilzâl, 99/7-8).[210]

---

210 Buhârî, Cihâd, 48, İ'tisâm, 24; Müslim, Zekât, 24, 26; Tirmizî, Fezâilu'l-Cihâd, 10; Nesâî, Hayl, 1; İbn Mâce, Cihâd, 14; Malik, Cihâd, 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 362, 382.

٥٢١٨- حَدَّثَنَا يُونُس، قَالَ: أَخْبَرَنَا اِبْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ بُكَيْرٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، بِنَحْوِ ذَلِكَ أَيْضًا.

5218- … Bukeyr'den, o Ebu Salih'ten, o Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den yine buna yakın olarak hadisi nakletti.

٥٢١٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ نُمَيْرٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْخَيْلُ مَعْقُودٌ فِي نَوَاصِيهَا الْخَيْرُ، إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ».

5219- … Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun: ***"Kıyamet gününe kadar hayır, atların perçemlerinde düğümlüdür"*** buyurduğunu rivayet etti.[211]

٥٢٢٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلُهُ.

5220- … Ubeydullah'tan, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٢٢١- حَدَّثَنَا اِبْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدٌ، قَالَ: أَخْبَرَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلُهُ.

5221- … Eyyub'dan, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

211 Buhârî, Menâkıb, 28; Müslim, Zekât, 25, İmâre, 96-99; Ebu Davud, Cihâd, 41; İbn Mâce, Ticârât, 29, Cihâd, 14, Malik, Cihâd, 44; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 39, V, 181.

٥٢٢٢- حَدَّثَنَا اِبْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْلَمَةَ الْقَعْنَبِيُّ، قَالَ: ثَنَا مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلُهُ.

5222- … Bize Malik, Nâfi'den tahdis etti, o İbn Ömer'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٢٢٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا اِبْنُ وَهْبٍ، قَالَ: ثَنَا طَلْحَةُ بْنُ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّ سَعِيدًا الْمَقْبُرِيَّ حَدَّثَهُ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ احْتَبَسَ فَرَسًا فِي سَبِيلِ اللهِ، إِيمَانًا بِاللهِ، وَتَصْدِيقًا بِوُعُودِ اللهِ، كَانَ شِبَعُهُ وَرِيُّهُ، وَرَوْثُهُ، حَسَنَاتٍ فِي مِيزَانِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

5223- … Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Her kim Allah'a iman ederek, Allah'ın vaatlerinin doğru olduğuna inanarak Allah yolunda bir at besleyecek olursa o atın tokluğu da suya kanması da pislikleri de kıyamet gününde o kimsenin mizanında hep hasenat olacaktır."***[212]

٥٢٢٤- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا اِبْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا اِبْنُ لَهِيعَةَ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عُتْبَةُ بْنُ أَبِي حَكِيمٍ، عَنِ الْحُصَيْنِ بْنِ حَرْمَلَةَ الْمَهْدِيِّ، عَنْ أَبِي الْمُصَبِّحِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْخَيْلُ فِي نَوَاصِيهَا الْخَيْرُ وَالنَّيْلُ، إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَقَلِّدُوهَا، وَلَا تُقَلِّدُوهَا الْأَوْتَارَ».

5224- … Cabir b. Abdullah dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Atların perçemlerinde kıyamet gününe kadar hayır ve (onlar vasıtası ile iyiliklere, zenginliklere) nail olmak vardır. Onların boyunlarına gerdanlık takın. Fakat boyunlarına yay kirişleri ile gerdanlık takmayın."***

212 Buhârî, Cihâd, 45; Nesâî, Hayl, 11; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 374.

٥٢٢٥- حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ، قَالَ: ثَنَا الْفِرْيَابِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي زُرْعَةَ، عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «الْخَيْلُ مَعْقُودٌ فِي نَوَاصِيهَا الْخَيْرُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، اَلْأَجْرُ وَالْغَنِيمَةُ».

5225- … Cerîr b. Abdullah dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Kıyamet gününe kadar hayır, atların perçemlerinde düğümlüdür. (Onlar sebebiyle) sevap ve ganimet alınır."***

٥٢٢٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ التَّيْمِيُّ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، عَنْ يُونُسَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5226- … Bize Yezid b. Zurey', Yunus'tan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٥٢٢٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: سَمِعْتُ مُعَاوِيَةَ بْنَ صَالِحٍ يُحَدِّثُ، قَالَ: حَدَّثَنِي زِيَادُ بْنُ نُعَيْمٍ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا كَبْشَةَ يُحَدِّثُ صَاحِبَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْخَيْلُ مَعْقُودٌ فِي نَوَاصِيهَا الْخَيْرُ، وَأَهْلُهَا مُعَانُونَ عَلَيْهَا، وَالْمُنْفِقُ عَلَيْهَا كَالْبَاسِطِ يَدَيْهِ بِالصَّدَقَةِ.

5227- … Bana Ziyad b. Nuaym'ın tahdis ettiğine göre, o, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından Ebu Kebşe'yi Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şöyle naklederken dinlemiştir: ***"Hayır, atların perçemlerinde düğümlüdür. Onların sahipleri onlara karşı (işlerini görüp ihtiyaçlarını karşılamak için) yardıma mazhar olurlar. Atlara harcama yapan kimse, ellerini kapatmayıp açık tutan (sürekli sadaka veren) kimse gibidir."***

٥٢٢٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا بَكْرُ بْنُ إِدْرِيسَ وَابْنُ فُضَيْلٍ، عَنْ حُصَيْنٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ عُرْوَةَ الْبَارِقِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْخَيْرُ مَعْقُودٌ فِي نَوَاصِي الْخَيْلِ». فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ، مِمَّ ذَلِكَ؟ قَالَ: «اَلْأَجْرُ وَالْغَنِيمَةُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ». وَزَادَ فِيهِ ابْنُ إِدْرِيسَ: «وَالْإِبِلُ عِزٌّ لِأَهْلِهَا، وَالْغَنَمُ بَرَكَةٌ».

5228- … eş-Şa'bî'den, o Urve el-Bârikî'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Hayır, atların perçemlerinde düğümlüdür."***

Ey Allah'ın Rasulü! Bunun sebebi nedir? diye sorulunca şöyle buyurdu: ***"Kıyamet gününe kadar sevap ve ganimet (alınmasına sebep olurlar)."***

Ravilerden İbn İdris bu hadisi rivayet ederken: ***"Develer de sahipleri için bir güçtür, koyunlar da bir berekettir"*** ibaresini eklemiştir.

٥٢٢٩- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ، قَالَ: ثَنَا فِطْرٌ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، قَالَ: وَقَفَ عَلَيْنَا عُرْوَةُ الْبَارِقِيُّ وَنَحْنُ فِي مَجْلِسِنَا، فَحَدَّثَنَا فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «الْخَيْرُ مَعْقُودٌ فِي نَوَاصِي الْخَيْلِ أَبَدًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ».

5229- … Ebu İshak dedi ki: Bizler meclisimizde oturuyorken Urve el-Bârikî karşımızda ayakta durdu, bizlerle konuşup dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Hayır, kıyamet gününe kadar ebediyen atların perçemlerinde düğümlüdür."***

٥٢٣٠- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنِ الْعَيْزَارِ بْنِ حُرَيْثٍ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5230- … el-Ayzâr b. Hureys'ten, o Urve'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٢٣١- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ الْوُحَاظِيُّ، قَالَ: ثَنَا زُهَيْرٌ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَامِرٍ، عَنْ عُرْوَةَ الْبَارِقِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ وَزَادَ: «اَلْأَجْرُ وَالْغَنِيمَةُ».

5231- ... Cabir b. Âmir'den, o Urve el-Bârikî'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti ve: ***"Sevap ve ganimet (alınmasına sebep olurlar)"*** ibaresini ekledi.

٥٢٣٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ سَالِمٍ، قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْأَفْطَسُ، قَالَ: ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْجُرَشِيُّ، عَنْ جُبَيْرِ بْنِ نَفِيرٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي سَلَمَةُ بْنُ نُفَيْلٍ السَّكُونِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «الْخَيْلُ مَعْقُودٌ فِي نَوَاصِيهَا الْخَيْرُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَأَهْلُهَا مُعَانُونَ عَلَيْهَا».

5232- ... Bana Seleme b. Nüfeyl es-Sekûnî tahdis edip dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Hayır, kıyamet gününe kadar atların perçemlerinde düğümlüdür. Onların sahipleri de onlara karşı (ihtiyaçlarını görmek ve bakımlarını yapmak üzere) yardıma mazhar olurlar."***

***

Bir kimse: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Haşimoğullarına eşekleri atlarla çiftleştirmeyi yasaklamasının anlamı nedir? diyecek olursa ona da şöyle cevap verilir:

٥٢٣٣- حَدَّثَنَا اِبْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ الْحَوْضِيُّ، قَالَ: ثَنَا الْمُرَجَّى، هُوَ اِبْنُ رَجَاءَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو جَهْضَمَ، قَالَ: حَدَّثَنِي عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، قَالَ: مَا اخْتَصَّنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلا بِثَلَاثٍ: أَنْ لَا نَأْكُلَ الصَّدَقَةَ، وَأَنْ نُسْبِغَ الْوُضُوءَ، وَأَنْ لَا نُنْزِيَ حِمَارًا عَلَى فَرَسٍ. قَالَ: فَلَقِيتُ عَبْدَ اللهِ بْنَ الْحَسَنِ وَهُوَ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ، فَحَدَّثْتُهُ، فَقَالَ: صَدَقَ، كَانَتْ الْخَيْلُ قَلِيلَةً فِي بَنِي هَاشِمٍ فَأَحَبَّ أَنْ تَكْثُرَ فِيهِمْ.

5233- ... İbn Abbas *radıyallahu anh* dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şu üç husus müstesna bize hiçbir ayrıcalık tanımadı: Sadakayı ye-

mememizi, abdest alırken abdest organlarını iyice yıkamamızı ve hiçbir eşeği hiçbir atla çiftleştirmememizi (bize bir özellik olarak emretti.)"

(Ubeydullah) dedi ki: Sonra Abdullah b. el-Hasen ile Ka'be'yi tavaf ederken karşılaştım. Ona (bu hadisi) nakledince o: Doğru söylemiştir. Çünkü Haşimoğulları arasında at sayısı azdı. Aralarında atların çoğalmasını istedi, dedi.[213]

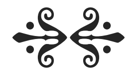
***

Böylelikle Abdullah b. el-Hasen bu sözüyle, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in özellikle Haşimoğullarına herhangi bir eşeği bir atla çiftleştirmemelerini emretmesinin anlamını açıklamış olmaktadır. Bunun haram kılmak amacıyla olmadığını, aksine, aralarında at sayısının azlığı gerekçesine bağlı olduğunu göstermektedir. Bu gerekçe ortadan kalkacak, ellerindeki atların sayısı çoğalacak olursa onlar da bu konuda başkaları gibi olurlar.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu husustaki yasaklamasının özel olması, bunun başkalarına mubah olduğuna bir delildir.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* atları bağlayıp beslemekte sözünü ettiğimiz mükâfat ve sevabın bulunduğunu haber verince eşekleri bağlayıp beslemeye dair ona soru soruldu. Fakat onları bağlayıp beslemekte herhangi bir mükâfat bulunduğundan söz etmedi. Atlardan farklı olan katırlar ise onlar gibidir. Dolayısıyla bağlanıp beslenmesinde ve edinilmesinde sevap olan bir hayvanı üretmeyi terk edip bağlanıp beslenmesinde, edinilmesinde sevap olmayan bir hayvanı üreten bir kimse bilmeyenlerden olur.

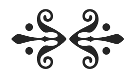
İşte sözünü ettiğimiz bu açıklamalar ile Haşimoğulları için de başkaları için de katır üretmenin mubah olduğu sabit olmaktadır. Bununla birlikte at üretimi bundan daha faziletlidir. Bu aynı zamanda Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

213 5201 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

كِتَابُ وُجُوهِ الْفَيْءِ وَخُمُسِ الْغَنَائِمِ

FEY'İN VE GANİMETLERİN BEŞTE BİRİNİN HARCANMA YOLLARI

Aziz ve Celil olan Allah: ***"Allah'ın fethedilen ülkeler ahalisinden Rasulü'ne verdiği fey Allah'a, Peygamber'e, akrabalara, yetimlere, yoksullara ve yolda kalanlara verilir"*** (el-Haşr, 59/7) buyurmaktadır.

Yine Yüce Allah: ***"Bilin ki, ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri Allah'a, Rasulü'ne, yakınlar(ın)a, yetimlere, yoksullara ve yolculara aittir"*** (el-Enfâl, 8/41) buyurmaktadır.

Ebu Cafer dedi ki: Aziz ve Celil olan Allah'ın birinci ayette sözünü ettiği fey, Müslümanların müşrik kimselerle mal üzerinde yaptıkları barış antlaşmaları ile onlardan adam başına aldıkları cizye ve buna benzer gelirler hakkındadır.

İkinci ayette sözünü ettiği ise kılıçlarıyla üstünlük sağlayarak elde ettikleri ganimetin beşte biri ile buna benzeyen Yüce Allah'ın Rasulü *sallallahu aleyhi ve sellem* aracılığı ile beşte bir tayin etmiş olduğu ve bu hususta kendisinden mütevatir rivayetlerin geldiği rikaz türü şeyler hakkındadır.

٥٢٣٤- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، وَعَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «فِي الرِّكَازِ، الْخُمُسُ».

5234- … Said b. el-Müseyyeb ile Ebu Seleme b. Abdurrahman'dan, onun Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Rikazda beşte bir vardır"*** buyurmuştur.[214]

٥٢٣٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلُهُ.

فَقَالَ لَهُ: السَّائِلُ: يَا أَبَا مُحَمَّدٍ، أَمَعَهُ أَبُو سَلَمَةَ؟ فَقَالَ: إِنْ كَانَ مَعَهُ، فَهُوَ مَعَهُ.

5235- … ez-Zührî'den, o Said b. el-Müseyyeb'den, o Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

Bir kişi ona (ez-Zührî'ye:) Ey Ebu Muhammed! Onunla (Said b. el-Müseyyeb ile) birlikte Ebu Seleme var mıdır? diye sordu. O: Eğer onunla beraber ise onunla beraberdir, dedi.

***

Böylelikle fey'in tümünün ve ganimetlerin beşte birinin hükmü tek bir hüküm idi.

Bundan sonra insanlar, Aziz ve Celil olan Allah'ın fey ile ilgili ayetinde yer alan ***"Allah'ındır"*** (el-Haşr, 59/7) sözü ile ganimetle ilgili ayette yer alan ***"bilin ki… Allah'ındır"*** (el-Enfâl, 8/41) sözü hakkında çeşitli açıklamalarda bulunmuşlardır.

Bazıları: Bununla Yüce Allah'a feyde bir pay, ganimetin beşte birinde de bir pay ayrılması icap etmekte, demiş ve bu payın Kâbe'nin ihtiyaçları için

214 Buhârî, Müsâkât, 3, Zekât, 66; Müslim, Hudûd, 45, 46; Ebu Davud, Lukata, 1710 no'lu hadis, İmâre, 40, Diyât, 27; Tirmizî, Ahkâm, 37; İbn Mâce, Lukata, 4; Malik, Zekât, 9, Ukûl, 12; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 314, II, 180, 186, 203…

harcanacağını belirtmiştir. Bu hususta da Ebu'l-Âliye'den şu rivayeti naklet-mişlerdir: Bana Ali b. Abdulaziz yazdığı mektubunda;

٥٢٣٦- حَدَّثَنِي عَنْ أَبِي عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ حَجَّاجٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الرَّازِيِّ، عَنِ الرَّبِيعِ، عَنْ أَبِي الْعَالِيَةِ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُؤْتَى بِالْغَنِيمَةِ، فَيَضْرِبُ بِيَدِهِ، فَمَا وَقَعَ فِيهَا مِنْ شَيْءٍ، جَعَلَهُ لِلْكَعْبَةِ، وَهُوَ سَهْمُ بَيْتِ اللهِ، ثُمَّ يَقْسِمُ مَا بَقِيَ خَمْسَةً، فَيَكُونُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَهْمٌ، وَلِذِي الْقُرْبَى سَهْمٌ، وَلِلْيَتَامَى سَهْمٌ، وَلِلْمَسَاكِينِ سَهْمٌ، وَلِابْنِ السَّبِيلِ سَهْمٌ.

قَالَ: وَالَّذِي جَعَلَهُ لِلْكَعْبَةِ، هُوَ السَّهْمُ الَّذِي جَعَلَهُ لِلهِ عَزَّ وَجَلَّ.

5236- Ebu Ubeydullah'tan tahdis etti, o Haccâc'dan, o Ebu Cafer er-Râzî'den, o er-Rabî'den, o Ebu'l-Âliye'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ganimet getirilir ve o, elini (üzerine) vururdu. Ona her ne geçerse onu Kâbe'ye ayırırdı ve bu, Allah'ın evinin payıydı. Daha sonra geri kalan kısmı (yani gazilere verilen beşte dörtten sonra kalan ve Kâbe için ayrılan kısım da çıktıktan sonra beşte birin geri kalan kısmını) beşe ayırırdı. Böylelikle Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bir pay, yakın akrabalarına bir pay, yetimlere bir pay, yoksullara bir pay ve yolculara bir pay verilirdi.

(Ebu'l-Âliye) dedi ki: Kâbe'ye ayırdığı pay ise Aziz ve Celil olan Allah'a ait olduğu belirtilen paydır.

***

Başkaları ise Yüce Allah'ın bu hususta kendisine ait olarak belirttiğinin bir söz başlangıcı olduğu görüşünü benimsemiştir. Yüce Allah bunu, hem fey'in hem de ganimetin beşte birinin paylaştırılmasının nasıl olacağını bildirmek üzere bir başlangıç olarak zikretmiştir. Bunlar şöyle derler: İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e izafe ettiği de (ona ayırdığı pay da) böyledir.

Bu hususta İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan şu rivayeti nakletmektedirler:

٥٢٣٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُجَّاجِ بْن سُلَيْمَانَ الْحَضْرَمِيُّ، وَمُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ بْنِ رَاشِدٍ الْبَصْرِيُّ، وَعَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْمُغِيرَةِ الْكُوفِيُّ رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِمْ، قَالُوا: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ صَالِحٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، قَالَ كَانَتْ الْغَنِيمَةُ تُقْسَمُ عَلَى خَمْسَةِ أَخْمَاسٍ، فَأَرْبَعَةٌ مِنْهَا لِمَنْ قَاتَلَ عَلَيْهَا، وَخُمُسٌ وَاحِدٌ يُقْسَمُ عَلَى أَرْبَعَةٍ، فَرُبْعٌ لِلّهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِذِي الْقُرْبَى، يَعْنِي: قَرَابَةَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَمَا كَانَ لِلّهِ وَلِلرَّسُولِ، فَهُوَ لِقَرَابَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَمْ يَأْخُذْ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْخُمُسِ شَيْئًا، وَالرُّبْعُ الثَّانِي لِلْيَتَامَى، وَالرُّبْعُ الثَّالِثُ لِلْمَسَاكِينِ، وَالرُّبْعُ الرَّابِعُ لِابْنِ السَّبِيلِ، وَهُوَ الضَّيْفُ الْفَقِيرُ الَّذِي يَنْزِلُ الْمُسْلِمِينَ.

5237- … Ali b. Ebi Talha'dan, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ganimet beş paya ayrılırdı. Bunun beşte dördü ganimetin elde edilmesini sağlayan savaşçılara aitti. Beşte biri de dörde bölünürdü. Bunun bir bölümü Allah'a, Rasulü'ne ve akrabalara yani Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabalarına aitti. Buna göre, Allah'a ve Rasulü'ne ait olan Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabalarınındı. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* beşte birden bir şey almıyordu. Beşte birin ikinci dörtte biri yetimlere, üçüncü dörtte biri yoksullara, dördüncü dörtte biri de yolculara aitti. Yolcu (ibnu's-sebîl) ise Müslümanların yanında konaklayan fakir misafirdi.

***

Bazıları da Yüce Allah'ın: ***"Onun beşte biri Allah'ın…dır"*** (el-Enfâl, 8/41) sözünün bir söz başlangıcı olduğunu, ***"Peygamber'indir"*** sözünün ise Allah Rasulü'ne bir pay ayırmak gerektiğini bildirmek anlamında olduğunu söylemiştir. İşte ganimetin beşte biri ile ilgili ayette sözü edilenlerin hepsi de böyledir.

Bu kanaat sahipleri bu hususta el-Hasen b. Muhammed b. Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh*'dan şu rivayeti naklederler:

٥٢٣٨- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو حُذَيْفَةَ، مُوسَى بْنُ مَسْعُودٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ ح.

5238- … Bize Süfyan es-Sevrî tahdis etti, H.

٥٢٣٩- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ قَيْسِ بْنِ مُسْلِمٍ، قَالَ: سَأَلْتُ الْحَسَنَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَأَنَّ لِلهِ خُمُسَهُ﴾ الْآيَةَ. قَالَ: أَمَّا قَوْلُهُ ﴿فَأَنَّ لِلهِ خُمُسَهُ﴾ فَهُوَ مِفْتَاحُ كَلَامِ اللهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ﴿وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ﴾.

5239- … Bize Abdullah b. el-Mubârek, Süfyan'dan tahdis etti, o Kays b. Müslim'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: el-Hasen b. Muhammed b. Ali'ye Aziz ve Celil olan Allah'ın: ***"Bilin ki, ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri Allah'a, Rasulü'ne, yakınlara, yetimlere, yoksullara ve yolculara aittir"*** (el-Enfâl, 8/41) sözü hakkında soru sordum. Bana şu cevabı verdi: Yüce Allah'ın: ***"Beşte biri Allah'a"*** sözü dünyada da ahirette de Allah'ın kelamının anahtarıdır. ***"Rasulü'ne, yakınlara, yetimlere, yoksullara ve yolculara aittir"*** (el-Enfâl, 8/41).

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in vefatından sonra insanlar görüş ayrılığına düştüler ve bazıları: Akrabalara ait pay halifenin akrabalarına verilir, derken, bazıları da: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in payı ondan sonraki halifeye aittir, demiştir.

Daha sonra görüş birliği halinde bu iki payı Yüce Allah'ın yolunda at ve savaş araç ve gereçlerine ayırmayı kabul ettiler. Bu ittifak ise Ebu Bekir ve Ömer *radıyallahu anhumâ*'nın zamanında oldu.

***

İlim adamları fey'in ve ganimetlerin beşte birinin kimlere paylaştırılacağı hususunda bu şekilde ihtilafa düşüp her bir grup da kendilerinden nakletmiş

olduğumuz görüşü kabul ettiğinden, bizim de onların bu husustaki görüşleri arasından sahih bir görüşü ortaya çıkarabilmemiz için bu hususu incelememiz gerekti.

Fey'in ve ganimetin beşte birinin altı paya ayrılacağını kabul ederek Aziz ve Celil olan Allah'ın kendisine ait olduğunu belirttiği için böyle bir pay ayırılıp Yüce Allah'ın hakkı olan bir alanda harcanır şeklindeki sözlerinin acaba bir anlamı var mı yok mu diye araştırdık.

Bizler, ganimetin bu ümmetin dışındaki diğer ümmetlere haram kılınmış olduğunu, sonradan Yüce Allah'ın bu ümmete olan bir rahmeti ve onun yükünü hafifletmek için ganimeti bu ümmete mubah kıldığını gördük. Bu hususta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayetler de gelmiştir.

٥٢٤٠- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو حُذَيْفَةَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ ذَكْوَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: لَمْ تَحِلَّ الْغَنِيمَةُ لِأَحَدٍ سُودِ الرُّؤُوسِ قَبْلَنَا، كَانَتْ الْغَنِيمَةُ تَنْزِلُ النَّارَ فَتَأْكُلُهَا، فَنَزَلَتْ ﴿لَوْلَا كِتَابٌ مِنَ اللهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ﴾ فِي الْكِتَابِ السَّابِقِ.

5240- … Zekvân'dan, o Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bizden önce siyah başlı hiç kimseye ganimet helal olmamıştır. Bir ateş iner ve alınan ganimeti yakardı. Bunun üzerine: ***"Eğer Allah'ın geçmiş bir yazısı olmasaydı…"*** (el-Enfâl, 8/68) ayeti nazil oldu. (Allah'ın) ezeli kitabındaki (geçmiş yazısı) demektir.[215]

٥٢٤١- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ الْفِرْيَابِيُّ، قَالَ: ثَنَا قَيْسُ بْنُ الرَّبِيعِ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَمْ تَحِلَّ الْغَنِيمَةُ لِقَوْمٍ سُودِ الرُّؤُوسِ قَبْلَكُمْ، كَانَتْ تَنْزِلُ نَارٌ مِنَ السَّمَاءِ فَتَأْكُلُهَا». حَتَّى كَانَ يَوْمُ بَدْرٍ، فَوَقَعُوا فِي الْغَنَائِمِ فَاخْتَلَفَ بِهِمْ، فَأَنْزَلَ اللهُ تَعَالَى ﴿لَوْلَا كِتَابٌ مِنَ اللهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَالًا

215 Bir sonraki hadisin kaynaklarına bakınız.

طَيِّبًا﴾». ثُمَّ إِنَّ أَصْحَابَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِخْتَلَفُوا فِي الْأَنْفَالِ، فَانْتَزَعَهَا اللهُ مِنْهُمْ، ثُمَّ جَعَلَهَا لِرَسُولِهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَنْزَلَ اللهُ فِيهِ ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلّٰهِ وَالرَّسُولِ﴾.

5241- … Ebu Salih'ten, o Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Ganimet sizden önce siyah başlı hiçbir topluluğa helal olmamıştır. Semadan bir ateş iner ve onu yerdi."*** Nihayet Bedir günü olunca ganimet kendilerine helal kılınmadan önce ganimet toplamaya başladılar.[216] Bunun üzerine Yüce Allah da: ***"Eğer Allah'ın geçmiş bir yazısı olmasaydı"*** (el-Enfâl, 8/68) ayetini indirdi. Daha sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabı enfal hakkında ihtilafa düştüler. Allah onu da onlardan aldı sonra onları Rasulü'ne verdi ve enfal hakkında: ***"Sana enfali soruyorlar. De ki: Enfâl, Allah'ın ve Rasulü'nündür"*** (el-Enfâl, 8/1).[217]

٥٢٤٢- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ أَبِي الزِّنَادِ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْحَارِسِ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ مُوسَى، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ، عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى بَدْرٍ، فَلَقِيَ الْعَدُوَّ. فَلَمَّا هَزَمَهُمُ اللهُ، اتَّبَعَتْهُمْ طَائِفَةٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ يَقْتُلُونَهُمْ وَأَحْدَقَتْ طَائِفَةٌ بِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَاسْتَوْلَتْ طَائِفَةٌ بِالْعَسْكَرِ وَالنَّهْبِ. فَلَمَّا نَفَى اللهُ الْعَدُوَّ، وَرَجَعَ الَّذِينَ طَلَبُوهُمْ، قَالُوا: لَنَا النَّفَلُ، نَحْنُ طَلَبْنَا الْعَدُوَّ، وَبِنَا نَفَاهُمُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ وَهَزَمَهُمْ. وَقَالَ الَّذِينَ أَحْدَقُوا بِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا أَنْتُمْ بِأَحَقَّ مِنَّا، نَحْنُ أَحْدَقْنَا بِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، لَا يَنَالُ الْعَدُوُّ مِنْهُ غُرَّةً. وَقَالَ الَّذِينَ اسْتَوْلَوْا عَلَى الْعَسْكَرِ وَالنَّهْبِ: وَاللهِ مَا أَنْتُمْ أَحَقُّ بِهِ مِنَّا، نَحْنُ حَوَيْنَاهُ وَاسْتَوْلَيْنَاهُ. فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ

216 Bu son cümle Tirmizî'deki ifadeler esas alınarak tercüme edilmiştir (Çeviren).
217 Tirmizî, Tefsir 8. Sure 7; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 252.

قُلِ الْأَنْفَالُ لِلّٰهِ وَالرَّسُولِ﴾ إِلَى قَوْلِهِ ﴿إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ فَقَسَمَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَهُمْ عَنْ فَوَاقٍ.

5242- … Ebu Ümâme el-Bâhilî'den, o Ubâde b. es-Sâmit *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Bedir'e çıktı ve düşmanla karşılaştı. Allah düşmanların mağlup edilmesini sağlayınca Müslümanlardan bir grup yakaladıklarını öldürmek üzere arkalarından gitti. Bir grup da Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in etrafını sardı. Bir diğer grup ise düşman karargâhını istila edip ganimet aldı. Allah düşmanı püskürtüp onları takibe koyulanlar geri dönünce: Nefel bizimdir, çünkü düşmanı biz takip ettik ve Aziz ve Celil olan Allah bizim vasıtamızla onları hezimete uğrattı, dediler.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in etrafını saran kimseler de: Bizden daha çok hak sahibi değilsiniz. Biz Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e düşman aniden bir baskın yapıp zarar vermesin diye etrafını sarıp onu koruduk, dediler. Düşman karargâhını istila edip ganimet toplayan kimseler de: Allah'a yemin ederiz, siz ganimette bizden daha çok hak sahibi değilsiniz. Biz o ganimeti alıp toplayıp geldik, dediler. Bunun üzerine Yüce Allah: ***"Sana enfali soruyorlar. De ki: Enfâl Allah'ın ve Rasulü'ndür"*** sözünü ***"Eğer mü'minler iseniz"*** (el-Enfâl, 8/1) sözüne kadar indirdi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de hemen ganimeti aralarında paylaştırdı.[218]

٥٢٤٣- حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ يَحْيَى، قَالَ: ثَنَا أَبُو النَّضْرِ، قَالَ: ثَنَا الْأَشْجَعِيُّ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ أَبِي رَبِيعَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ مُوسَى، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ أَبِي سَلَّامٍ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ نَحْوَهُ. وَلَمْ يَذْكُرْ عُبَادَةَ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: فَقَسَمَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ فَوَاقٍ بَيْنَهُمْ وَنَزَلَ الْقُرْآنُ: ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلّٰهِ وَالرَّسُولِ﴾.

5243- … Ebu Sellâm'dan, o Ebu Ümâme *radıyallahu anh*'dan hadisi buna yakın olarak rivayet etti. Fakat (Ebu Sellâm) Ubâde'nin adını zikretmemiş: "Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hemen ganimeti aralarında

218 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 324.

paylaştırdı ve Kur'an'ın ***"Sana enfali soruyorlar. De ki: Enfâl Allah'ın ve Rasulü'ndür"*** ayeti nazil oldu demiştir."

***

Bazıları: Bu ayet bir başka husus hakkında nazil olmuştur, demektedir.

٥٢٤٤- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عُثْمَانَ قَالَ: ثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ عَطَاءٍ فِي قَوْلِهِ ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ﴾. قَالَ: مَا نَدَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِلَى الْمُسْلِمِينَ مِنْ غَيْرِ قِتَالٍ، مِنْ دَابَّةٍ وَنَحْوِ ذَلِكَ، فَهُوَ نَفْلٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

5244- … Bize Abdulmelik b. Süleyman, Ata'dan, onun, Yüce Allah'ın: ***"Sana enfali soruyorlar. De ki: Enfal Allah'ın ve Rasulü'ndür"*** sözü hakkında şöyle dediğini rivayet etti: (Enfâlden kasıt) müşriklerden Müslümanlara savaş yapmadan geçen at ve benzeri şeylerdir. İşte bunlar Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ait birer nefeldir.

***

Bu görüşü savunanlar şöyle derler: Bu tevilin sıhhatinin delili de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, Ebu Bekre'nin durumu ile ilgili olarak nakledilmiş rivayettir:

٥٢٤٥- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ، قَالَ: ثَنَا أَبِي، عَنْ حَجَّاجٍ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنْ مِقْسَمٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، قَالَ: كَانَ مَنْ خَرَجَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الطَّائِفِ أَعْتَقَهُ، فَكَانَ أَبُو بَكْرَةَ مِنْهُمْ، فَهُوَ مَوْلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

5245- … Miksem'den, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Taif günü kendisine gelen herkesi hürriyetine kavuşturuyordu. Ebu Bekre de onlardandı. Bundan dolayı o, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in mevlasıdır (azatlısıdır).

٥٢٤٦- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ الْخَلِيلِ الْكُوفِيّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، عَنِ الْحَجَّاجِ، عَنِ الْحَكَمِ عَنْ مِقْسَمٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، قَالَ: أَعْتَقَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الطَّائِفِ، مَنْ خَرَجَ إِلَيْهِ مِنْ عَبِيدِ الطَّائِفِ، فَكَانَ مِمَّنْ عَتَقَ يَوْمَئِذٍ، أَبُو بَكْرَةَ وَغَيْرُهُ، فَكَانُوا مَوَالِيَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

5246- … Miksem'den, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Taif günü Taif köleleri arasından yanına gelenleri hürriyetlerine kavuşturdu. O gün hürriyetine kavuşturduğu kimseler arasında Ebu Bekre ve başkaları da vardı. Bu sebeple onlar, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in mevlalıları (azatlıları) idiler.

٥٢٤٧- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ بْنِ مُوسَى، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ صَالِحٍ الْأَزْدِيُّ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ آدَمَ، عَنِ الْفَضْلِ بْنِ مُهَلْهَلٍ، عَنِ الْمُغِيرَةِ، عَنِ الشَّبَاكِ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ ثَقِيفٍ قَالَ: سَأَلْنَا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَرُدَّ إِلَيْنَا أَبَا بَكْرَةَ، فَأَبَى عَلَيْنَا وَقَالَ: «هُوَ طَلِيقُ اللهِ، وَطَلِيقُ رَسُولِهِ».

5247- … eş-Şa'bî'den, o Sakîf kabilesinden bir adamdan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bize Ebu Bekre'yi geri vermesini istedik. O, istediğimizi kabul etmedi ve: ***"O, Allah'ın hürriyetine kavuşturduğu ve Rasulü'nün hürriyetine kavuşturduğu kimsedir"*** buyurdu.[219]

***

Görüldüğü gibi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Ebu Bekre'yi ve Taif'teki köleler arasından yanına gelenleri kendisinin mevlaları olacak şekilde hürriyetlerine kavuşturmuştur.

İşte bu, hürriyetlerine kavuşturmadan önce onları mülk edinmiş olmasının gerçekleşmiş olduğuna ve yanında bulunan diğer Müslümanlar arasında bunun özellikle Hz. Peygamber için söz konusu olduğuna, bir atın koşturulmadan, bir devenin de sırtına binilmeden elde edilmiş mal gibi savaşsız ola-

219 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 168, 310.

rak alınmış olduğuna delildir. Bu tür (enfal) ise diğer Müslümanlar dışarıda kalmak üzere yalnızca Allah'ın Rasulü'ne aitti.

Bazıları da bu ayetin yorumu ile ilgili olarak sözü edilen bu iki anlamdan başka bir anlam kastedilmiştir, demiştir.

٥٢٤٨- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ، قَالَ: ثَنَا أَسَدُ بْنُ مُوسَى، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّا بْنِ أَبِي زَائِدَةَ، قَالَ: ثَنَا دَاوُدُ بْنُ أَبِي هِنْدٍ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ لَمَّا كَانَ يَوْمَ بَدْرٍ، قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ فَعَلَ كَذَا وَكَذَا، فَلَهُ كَذَا وَكَذَا». فَذَهَبَ شُبَّانُ الرِّجَالِ، وَجَلَسَ شُيُوخٌ تَحْتَ الرَّايَاتِ. فَلَمَّا كَانَتْ الْغَنِيمَةُ، جَاءَ الشُّبَّانُ يَطْلُبُونَ نَفْلَهُمْ، فَقَالَ الشُّيُوخُ: لَا تَسْتَأْثِرُوا عَلَيْنَا، فَإِنَّا كُنَّا تَحْتَ الرَّايَاتِ، وَلَوْ اِنْهَزَمْتُمْ، كُنَّا رِدْءًا لَكُمْ، فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ﴾ فَقَرَأَ حَتَّى بَلَغَ ﴿كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَارِهُونَ﴾.

5248- … İkrime'den, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bedir gününde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Şunu, şunu yapana şunlar ve şunlar vardır"*** buyurdu. Bunun üzerine genç erkekler gittiler, yaşlılar da sancakların altına oturdular. Ganimet ele geçtikten sonra gençler gelip kendilerine ganimetlerinin (nefellerinin) verilmesini istediler. Yaşlılar: Bizi dışarıda tutarak yalnızca bunları kendiniz alamazsınız. Çünkü bizler sancakların altındaydık. Eğer geri gelmiş olsaydınız biz size destek olacaktık, dediler. Bunun üzerine Yüce Allah: ***"Sana enfali soruyorlar…"*** (el-Enfâl, 8/1) ayetini indirdi. (İbn Abbas): ***"Nitekim Rabbin seni hak uğrunda evinden çıkardığında gerçekten müminlerden bir grup isteksizdi"*** (el-Enfâl, 8/5) ayetine varıncaya kadar okudu.

***

Bu ayetlerle şunu demek istiyor: Sizler benim işimin akıbetini gördüğünüz gibi bu emre de itaat edin. Çünkü sizler istemeyerek çıkmıştınız. Bu sebeple ganimetleri aralarında eşit olarak paylaştırdı.

Nitekim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, tamamını aralarında

paylaştırdığını görüyoruz. Tıpkı Aziz ve Celil olan Allah'ın: ***"Sana enfali soruyorlar. De ki: Enfâl Allah'ın ve Rasulü'nündür"*** ayetini indirdiği gibi.

Yüce Allah'ın kendisine ait olduğunu belirttiği pay, kesin olarak ayrılması gereken bir pay olmak üzere zikredilmiştir. Rasulü'ne ait olduğunu belirttiği paydan ise onun mülkiyetine o payın verilmesi anlamında söz etmiştir.

Yine bu hususta bir başka şekil daha rivayet edilmiştir:

٥٢٤٩- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ سِمَاكِ بْنِ حَرْبٍ، عَنْ مُصْعَبِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: نَزَلَتْ فِي أَرْبَعُ آيَاتٍ، أَصَبْتُ سَيْفًا يَوْمَ بَدْرٍ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، نَفِّلْنِيهِ، فَقَالَ: «ضَعْهُ مِنْ حَيْثُ أَخَذْتَهُ». ثُمَّ قُلْتُ: يَا رَسُولَ، نَفِّلْنِيهِ، فَقَالَ: «ضَعْهُ مِنْ حَيْثُ أَخَذْتَهُ». قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، نَفِّلْنِيهِ، فَقَالَ: «ضَعْهُ مِنْ حَيْثُ أَخَذْتَهُ، أَتَجْعَلُ كَمَنْ لَا غِنَى لَهُ» أَوْ قَالَ: أَوْ جَعَلَ كَمَنْ لَا غِنَى لَهُ. الشَّكُّ مِنِ ابْنِ مَرْزُوقٍ، قَالَ: وَنَزَلَ ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ﴾ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ.

5249- … Mus'ab b. Sa'd'dan, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Hakkımda dört ayet nazil oldu. Bedir günü elime bir kılıç geçirmiştim. Ey Allah'ın Rasulü! Bunu bana nefel olarak ver, dedim. O: ***"Onu aldığın yere koy"*** dedi. Sonra: Ey Allah'ın Rasulü! Onu bana nefel olarak ver, dedim. Yine: ***"Onu aldığın yere koy"*** dedi. Tekrar: Ey Allah'ın Rasulü! Onu bana nefel olarak ver, dedim. O: ***"Onu aldığın yere koy. Sen hiçbir faydası olmayan kimse gibi mi değerlendirileceksin?"*** buyurdu -ya da: (Beni) hiçbir faydası olmayan bir kişi gibi değerlendirdi, dedi. Şüphe eden İbn Merzûk'tur.-[220] (Sa'd devamla) dedi ki: Ve Yüce Allah'ın: ***"Sana enfali soruyorlar"*** ayeti sonuna kadar nazil oldu.[221]

***

220 ***"Onu aldığın yere koy***" sözünden sonra gelen ifadelerde diğer kaynaklarla tam bir uyum bulunmamaktadır. Hadisin biraz sonra gösterilecek kaynaklarında bu bölümün tercümesi şu şekildedir: ***"Onu aldığın yere koy"*** dedi. Ben bir daha: Onu bana nefel olarak ver. Ben (bu savaşta) hiçbir faydası olmamış bir kimse gibi mi değerlendirileceğim? deyince Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Onu aldığın yere koy"*** dedi (Çeviren).

221 Müslim, Cihâd, 34; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 181, 185, 186.

Ebu Cafer dedi ki: Ganimetlerin mubah olduğunu dile getiren bütün bu rivayetlerde, ganimetlerin, başta helal kılındığı belirtilirken, Allah'a ve Rasul'e ait olduklarından söz edilmektedir. Ancak Yüce Allah'a ganimetten ait olduğu belirtilen payın herhangi bir kısmının Yüce Allah'ın hakkı olan bir alanda harcanacağına ve bunun o muayyen hak için kullanılacağına, bunun aşılarak başka bir alanda harcanmayacağına, diğer taraftan Rasul'ün payının da aynı şekilde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* için harcanacağına, böylelikle iki paya ayrılıp bu iki cihette harcanacağına dair bir açıklama yoktur. Aksine, hepsinin bir tek cihette kullanılacağı belirtilmektedir. O da şudur: Eğer ganimet Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ait olarak tespit edilmişse o, bunu diğer ashabı arasından yalnızca kendisine almamış, ashabından bir kısmına verip diğerlerine de vermemezlik etmemiştir. Aksine, onların hepsine vermiş ve bunda da aralarında eşit davranmıştır. Bu ganimetten Allah için beşte bir ayırmamıştır. Çünkü hums (beşte bir) ile ilgili ayet feyler hakkındadır (yani el-Haşr, 59/7 ayeti). Ve henüz ganimetler ile ilgili ayet (el-Enfâl, 8/41) o zaman nazil olmamıştı.

Yaptığımız bu açıklamalarda, tevili hakkında sözünü ettiğimiz farklı görüşlerin söz konusu olduğu ganimetler ile ilgili ayetin nazil olmasında şuna delil bulunmaktadır: Yüce Allah'ın ganimetler arasından kendi adına ayırmış olduğu pay, Allah için ayrıca bir pay ayırmayı ve bu payın Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ganimetteki payından farklı olmasını gerektirmemektedir.

Aksine bu pay, onun payından ve türündendir. Yani Yüce Allah'ın adına ayrılan pay, sözünü ettiğimiz ve onun (ayette) belirttiği yerlere paylaştırılması gereken bir paydır. İşte bununla ganimetin altı paya ayrılacağı kanaatini benimseyenlerin görüşü batıl olmaktadır.

Bundan sonra bizler, ganimetin dört paya bölüneceğini söyleyen kimselerin görüşlerine ve onların bu konuda gösterdikleri delile dönüyoruz. Bu da İbn Abbas *radıyallahu anh*'ın bu bölümün baş taraflarında rivayet etmiş olduğumuz (5237 no'lu) haberinde yer almaktadır. Bununla birlikte bu, benzeri sabit kabul edilmeyen türden munkatı bir haberdir. Ancak rivayet ilminde ehil olan bazı kimseler, her ne kadar Ali b. Ebi Talha, Abdullah b. Abbas *radıyallahu anh*'ı görmemiş olsa dahi o bunu Mücahid'den ve İbn Abbas *radıyallahu anh*'ın azatlısı İkrime'den almıştır, demektedir.

٥٢٥٠- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ فَهْمٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ حَنْبَلٍ يَقُولُ: لَوْ أَنَّ رَجُلا رَحَلَ إِلَى مِصْرٍ، فَانْصَرَفَ مِنْهَا بِكِتَابِ التَّأْوِيلِ لِمُعَاوِيَةَ بْنِ صَالِحٍ، مَا رَأَيْتُ رِحْلَتَهُ ذَهَبَتْ بَاطِلَةً.

5250- Bize Ali b. el-Hüseyn b. Abdurrahman b. Fehm tahdis edip dedi ki: Ahmed b. Hanbel'i şöyle derken dinledim: Bir kimse Mısır'a kadar yolculuk yapsa ve oradan Muaviye b. Salih'in tevile dair kitabını alıp geri dönse ben onun yapmış olduğu bu yolculuğun boşa gitmediği görüşündeyim.[222]

***

Böylelikle bizler, Enfâl suresindeki ayette Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ait olduğu belirtilen payın ve tahiyyenin (Yüce Allah'ın lafzı ile başlamanın), diğerleri gibi değil de (bu payı Allah Rasulü'nün) mülkiyetine vermek anlamında olduğunu gördük. İşte aslında bunda, bu görüş sahiplerine karşı başka bir delil göstermemize ihtiyaç bırakmayacak şekilde kesin bir delil bulunmaktadır.

Bununla birlikte bizler, bunlara karşı delil getirmek istiyor ve şöyle diyoruz: Bizler, Yüce Allah'ın bu babın (bölümün) baş taraflarında ilk olarak zikrettiğimiz iki ayetin dışında feyden bir payı da Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ayırmış olduğunu görüyoruz. Bu payı feyden ona ayırması, onun mülkiyetine vermesi anlamındadır. İşte Yüce Allah: ***"Allah'ın onlardan Rasulü'ne verdiği feye gelince, siz onun için ne bir at koşturdunuz ne de bir deveye bindiniz"*** (el-Haşr, 59/6) buyurmaktadır.

٥٢٥١- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ وَأَبُو أُمَيَّةَ، قَالَا: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ الزَّهْرَانِيُّ، قَالَ: ثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ مَالِكِ بْنِ أَوْسِ النَّضْرِيِّ، قَالَ: أَرْسَلَ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَقَالَ: إِنَّهُ قَدْ حَضَرَ الْمَدِينَةَ أَهْلُ أَبْيَاتٍ قَوْمِكَ، وَقَدْ أَمَرْنَا لَهُمْ بِرَضْخٍ، فَاقْسِمْهُ بَيْنَهُمْ. فَبَيْنَا أَنَا كَذَلِكَ، إِذْ جَاءَهُ حَاجِبُهُ يَرْفَأُ، فَقَالَ: هَذَا عُثْمَانُ، وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ، وَسَعْدٌ، وَالزُّبَيْرُ، وَطَلْحَةُ يَسْتَأْذِنُونَ عَلَيْكَ فَقَالَ: ائْذَنْ لَهُمْ. ثُمَّ مَكَثْنَا سَاعَةً فَقَالَ: هَذَا

222 Muaviye b. Salih ise 5237 no'lu rivayette görüldüğü gibi bunu Ali b. Ebi Talha'dan rivayet etmiş olan ravidir (Çeviren).

الْعَبَّاسُ وَعَلِيٌّ يَسْتَأْذِنَانِ عَلَيْكَ فَقَالَ: ائْذَنْ لَهُمَا. فَدَخَلَ الْعَبَّاسُ، قَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، اقْضِ بَيْنِي وَبَيْنَ هَذَا الرَّجُلِ، وَهُمَا - حِينَئِذٍ - فِيمَا أَفَاءَ اللهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَمْوَالِ بَنِي النَّضِيرِ. فَقَالَ: الْقَوْمُ: اقْضِ بَيْنَهُمَا يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَأَرِحْ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَنْ صَاحِبِهِ. فَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: أَنْشُدُكُمْ اللهَ الَّذِي بِإِذْنِهِ تَقُومُ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ، أَتَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا نُورَثُ، مَا تَرَكْنَا صَدَقَةٌ». قَالُوا: قَدْ قَالَ ذَلِكَ، ثُمَّ قَالَ لَهُمَا مِثْلَ ذَلِكَ، فَقَالَا: نَعَمْ. قَالَ: فَإِنِّي سَأُخْبِرُكُمْ عَنْ هَذَا الْفَيْءِ، إِنَّ اللهَ خَصَّ نَبِيَّهُ بِشَيْءٍ لَمْ يُعْطِهِ غَيْرَهُ فَقَالَ: ﴿مَا أَفَاءَ اللهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْهُمْ فَمَا أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ﴾ فَوَاللهِ مَا احْتَازَهَا دُونَكُمْ، وَلَا اسْتَأْثَرَ بِهَا عَلَيْكُمْ، وَلَقَدْ قَسَمَهَا بَيْنَكُمْ، وَبَثَّهَا فِيكُمْ، حَتَّى بَقِيَ مِنْهَا هَذَا الْمَالُ، وَكَانَ يُنْفِقُ مِنْهُ عَلَى أَهْلِهِ رِزْقَ سَنَةٍ، ثُمَّ يَجْمَعُ مَا بَقِيَ مَجْمَعَ مَالِ اللهِ.

5251- … Malik b. Evs en-Nadrî şöyle dedi: Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh* bana bir elçi göndererek: Medine'ye senin kavminden bazı aileler geldi. Biz onlara verilmek üzere bir miktar malın ayrılmasını emrettik. Sen bu malı aralarında paylaştır, dedi. Ben bu halde iken hacibi (teşrifatçısı) Yerfe ona gelip: Osman, Abdurrahman, Sa'd, ez-Zübeyr ve Talha senin yanına girmek üzere iznini bekliyorlar, dedi. Ömer: Onlara izin ver, dedi.

Bir süre böylece kaldıktan sonra (Yerfe): Abbas ve Ali yanına girmek üzere izin istiyorlar, dedi. Ömer: Onlara izin ver, dedi.

Abbas girip: Ey mü'minlerin emiri! Benimle bu adam arasında bir hüküm ver, dedi. O vakit ikisi de Yüce Allah'ın Nadiroğulları mallarından Rasulü'ne fey olarak vermiş olduğu malda tasarruf ediyordu.

Orada bulunanlar: Ey mü'minlerin emiri! Aralarında hüküm ver ve onların her birini diğerinden yana rahatlat, dediler. Bunun üzerine Ömer *radıyallahu anh* dedi ki: Göklerin ve yerin izni ile ayakta durduğu Allah hakkı için size ant veriyorum. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Biz miras bırakmayız. Bizim geriye bıraktığımız bir sadakadır"*** buyurduğunu biliyor musunuz? Oradakiler: Evet, böyle buyurmuştur, dediler. Sonra ikisine de aynısını sordu, ikisi de: Evet, dedi.

Ömer dedi ki: Şimdi ben size bu feyin durumunu haber vereyim. Allah Teala, Peygamber'ine başkasına vermemiş olduğu bir özellik vermişti. Yüce Allah: ***"Allah'ın onlardan Rasulü'ne verdiği fey'e gelince, siz onun için ne bir at koşturdunuz ne de deveye bindiniz"*** (el-Haşr, 59/6) buyurdu. Allah'a yemin ederim, o sizi dışarıda tutarak onu kendi özel mülküne almadı. Yine bu hususta kendisini size tercih etmedi. Onu aranızda paylaştırdı, aranızda dağıttı. Nihayet ondan işte şu (elinizdeki) mal kaldı. Ondan aile halkına bir yıllık geçimliklerini harcıyordu. Sonra da geri kalanını Allah'ın malının bulunduğu yere koyuyor, ona katıyordu.[223]

***

Yüce Allah'ın: ***"Allah'ın onlardan Rasulü'ne verdiği fey'e gelince"*** sözünün, diğer insanlar dışarıda kalmak üzere Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in mülk edindiği bir fey olduğu anlamına geldiğini, bunun, kendisi için bir mülkü gerektiren bir söz başlangıcı olmadığını görüyoruz.

Aynı şekilde bu bölümün baş taraflarında sözünü etmiş olduğumuz fey ayeti (el-Haşr, 59/7) ile ganimet ayetinde (el-Enfâl, 8/41) ona ait olduğunu belirttiği paylar da Allah'ın o payı onun mülkiyetine vermesi anlamındadır. Yoksa bu yolla onun mülk edinmesini gerektirmeyen bir söz başlangıcı değildir.

İşte bu açıklamalarımız ile fey'in ve ganimetlerden beşte birinin, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in döneminde fazla da eksik de olmamak üzere beş yere harcandığı sabit olmaktadır.

٥٢٥٢- وَقَدْ كَتَبَ إِلَيَّ عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ يُحَدِّثُنِي، عَنْ أَبِي عُبَيْدٍ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ عُفَيْرٍ، عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ لَهِيعَةَ، عَنْ عُبَيْدِ اللّٰهِ بْنِ أَبِي جَعْفَرٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا، قَالَ: رَأَيْتُ الْغَنَائِمَ تُجَزَّأُ خَمْسَةَ أَجْزَاءٍ، ثُمَّ تُسْهَمُ عَلَيْهِمْ، فَمَا أَصَابَ لِرَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَهُوَ لَهُ، لَا تُحْتَازُ.

5252- … Ubeydullah b. Ebi Cafer'den, o Nâfi'den, o İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ben ganimetlerin beş parçaya bölündüğünü sonra da onlar arasında paylaştırıldığını gördüm. Rasulullah

223 Buhârî, Hums, 1, Megâzî, 14, Nafakât, 3, Ferâiz, 3, İ'tisâm, 5; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 6, 208, 209.

sallallahu aleyhi ve sellem'e düşen pay ona aitti. O, başkası tarafından alınamazdı.

٥٢٥٣- ثُمَّ حَدَّثَنِيهِ يَحْيَى بْنُ عُثْمَانَ، قَالَ: ثَنَا أَبِي، وَسَعِيدُ بْنُ عُفَيْرٍ، فَذَكَرَهُ بِإِسْنَادِهِ وَمَتْنِهِ عَنْهُمَا.

5253- Sonra bunu bana Yahya b. Osman tahdis edip dedi ki: Bize babam ve Said b. Ufeyr tahdis ettiler. O, hadisi senediyle de metniyle de ikisinden aynen zikretti.

٥٢٥٤- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ، قَالَ: ثَنَا نُعَيْمُ بْنُ حَمَّادٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: مِمَّا أَصَابَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَهُوَ لَهُ، وَيَقْسِمُ الْبَقِيَّةَ بَيْنَهُمْ.

5254- … Bize İbn Lehîa haber verdi. O, hadisi senediyle aynen zikretti ancak rivayetinde şöyle dedi: "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e düşen pay onun olurdu, geri kalanı da aralarında paylaştırırdı."

***

Bu, aynı şekilde Yahya b. el-Cezzâr'dan ve Ata b. Ebi Rabâh'tan da rivayet edilmiştir.

٥٢٥٥- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ سُفْيَانَ الثَّوْرِيِّ، عَنْ مُوسَى بْنِ أَبِي عَائِشَةَ قَالَ: سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ الْجَزَّارِ يَقُولُ: سَهْمُ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُمُسُ الْخُمُسِ.

5255- … Bize Abdullah b. el-Mubarek, Süfyan es-Sevrî'den tahdis etti. O Musa b. Ebi Aişe'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ben Yahya b. el-Cezzâr'ı şöyle derken dinledim: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in payı, beşte birin beşte biridir.

٥٢٥٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَبِي سُلَيْمَانَ، عَنْ عَطَاءٍ قَالَ: خُمُسُ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَخُمُسُ الرَّسُولِ، وَاحِدٌ.

5256- … Bize İbnu'l-Mubarek, Abdulmelik b. Ebi Süleyman'dan tahdis etti. O Ata'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Aziz ve Celil olan Allah'ın beşte biri ile Rasulü'nün beşte biri aynı şeydir.

***

Diğer taraftan Yüce Allah'ın: ***"Akrabalara (aittir)"*** (el-Enfâl, 8/41, el-Haşr, 59/7) sözünün tevili hakkında onların kimler oldukları hususunda da (ilim adamları) konuşmuşlardır.

Bazıları: Bunlar, Allah'ın kendilerine sadakayı haram kılmış olduğu Haşimoğullarıdır. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in onun dışında kalan akrabaları değildir. İşte sadakanın haram olduğu bu kimselere Allah, hem fey'den hem de ganimetlerin beşte birinden bir pay ayırmıştır ve bu, Allah'ın kendilerine haram kılmış olduğu sadakanın yerine verdiği bir bedeldir, demiştir.

Bazıları ise: Bunlar, özellikle Haşimoğulları ile Muttaliboğullarıdır. Onların dışında kalan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabaları bunlara dâhil değildir, demiştir.

Bazıları da şöyle demiştir: Bunlar, Kureyş'e mensup en uzak atası ile kendisiyle birleşen (nesebi ortak olan) Kureyş'in tümüdür. Kureyş'ten olmayıp annesi tarafından ona akraba olan bunların dışında kalanlar bu pay sahipleri arasına girmezler. Ancak bunların tümüne pay vermekle yükümlü değildi. Ona düşen, aralarında kendilerine bir şey vermeyi uygun gördüğü kimselere verip uygun görmediklerine vermemekten ibaretti.

Kimileri de şöyle demiştir: Bunlar, ataları tarafından Kureyş'teki en uzak atasına kadar olan akrabaları ile anneleri tarafından en uzak annesi ve bu annelerin her birisinin mensup olduğu aşiretten gelen bütün yakınlarına varıncaya kadar akrabalarının hepsidir.

Ancak verdiklerini hepsine vermekle yükümlü değildi, aralarından uygun gördüğü kimselere vermekle yükümlüydü.

Bu görüşü ortaya atanların her birisi bu hususta kendi görüşüne bu kitabımızda sözünü edeceğimiz delilleri göstermiştir. Bununla birlikte Yüce Allah'ın izniyle onun benimsediği görüş hakkında bağlayıcı karşı delilden de söz edeceğiz.

Akrabalara ait payı özellikle Haşimoğullarına ait kabul eden birinci görüş sahipleri, bu hususta Yüce Allah'ın Haşimoğullarına sadakayı haram kılmak suretiyle onlara bir özellik vermiş olduğunu delil göstermektedirler.

Bize göre, onların bu görüşü tutarsızdır. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Haşimoğullarına sadaka haram kılındığında kendilerine haram kıldığı şekilde onların mevlalarına (köle ve azatlılarına) da haram kılmıştır. Bu konuda ondan rivayetler mütevatir olarak gelmiştir.

٥٢٥٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنِ الْحَكَمِ، عَنِ الْمِقْسَمِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: اسْتَعْمَلَ أَرْقَمَ بْنَ أَرْقَمَ عَلَى الصَّدَقَاتِ، فَاسْتَتْبَعَ أَبَا رَافِعٍ، فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلَهُ فَقَالَ: «يَا أَبَا رَافِعٍ، إِنَّ الصَّدَقَةَ حَرَامٌ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، وَإِنَّ مَوْلَى الْقَوْمِ مِنْ أَنْفُسِهِمْ».

5257- … el-Miksem'den, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Erkam b. Ebi'l-Erkam sadaka (zekat) toplamak üzere görevlendirildi. Ebu Râfi'in de kendisi ile beraber gelmesini istedi. Ebu Râfi', Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gidip ona sorunca Hz. Peygamber: ***"Ey Ebu Râfi'! Sadaka Muhammed'e ve Muhammed'in aile halkına haramdır. Bir kavmin mevlası (azatlısı) da bizzat onlardandır"*** buyurdu.[224]

٥٢٥٨- حَدَّثَنَا بَكَّارُ بْنُ قُتَيْبَةَ، وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَا: ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنِ ابْنِ أَبِي رَافِعٍ، مَوْلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ رَجُلًا مِنْ بَنِي مَخْزُومٍ عَلَى الصَّدَقَةِ، فَقَالَ

224 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 8.

لِأَبِي رَافِعٍ: «اِصْحَبْنِي كَيْمَا نُصِيبُ مِنْهَا». فَقَالَ: حَتَّى أَسْتَأْذِنَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ: «إِنَّ آلَ مُحَمَّدٍ، لَا يَحِلُّ لَهُمُ الصَّدَقَةُ، وَإِنَّ مَوْلَى الْقَوْمِ مِنْ أَنْفُسِهِمْ».

5258- … el-Hakem'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in mevlası Ebu Râfi'in oğlundan, onun, babasından rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Mahzumoğullarından bir adamı zekât toplamak üzere gönderdi. O adam Ebu Râfi'e: Sen de benimle beraber gel, ikimiz de ondan payımızı alalım, dedi. Ebu Râfi': Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den izin almadıkça gelemem, dedi. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına gidip ona bu durumu anlatınca Hz. Peygamber şöyle buyurdu: ***"Muhammed'in aile halkına sadaka helal değildir ve bir kavmin mevlası bizzat onlardandır."***[225]

٥٢٥٩- حَدَّثَنَا رَبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدُ بْنُ مُوسَى، قَالَ: ثَنَا وَرْقَاءُ بْنُ عُمَرَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أُمِّ كُلْثُومٍ، ابْنَةِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، فَقَالَتْ: إِنَّ مَوْلًى لَنَا يُقَالُ لَهُ هُرْمُزُ، أَوْ كَيْسَانُ، أَخْبَرَ أَنَّهُ مَرَّ عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: فَدَعَانِي فَقَالَ: «يَا أَبَا فُلَانٍ، إِنَّا أَهْلُ بَيْتٍ قَدْ نُهِينَا أَنْ نَأْكُلَ الصَّدَقَةَ، وَإِنَّ مَوْلَى الْقَوْمِ مِنْ أَنْفُسِهِمْ، فَلَا تَأْكُلْ الصَّدَقَةَ».

5259- … Ata b. es-Sâib dedi ki: Ali *radıyallahu anh*'ın kızı Ümmü Külsûm'un yanına girdim. Şöyle dedi: Bizim Hürmüz -yahut Keysân- adında bir azatlımız var. Onun haber verdiğine göre, o, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanından geçti. (Azatlımız) dedi ki: Beni çağırdı ve: ***"Ey filanın babası! Bizler, sadaka yemesi yasaklanmış bir hanedanız. Bir kavmin azatlısı bizzat kendilerindendir. Bu sebeple biz sadaka yemeyiz"*** buyurdu.[226]

***

225 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 10.

226 Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inin tertibi olan Ahmed Abdurrahman el-Bennâ'nın tasnif ettiği *el-Fethu'r-Rabbânî*, IX, 80'de, bu azatlının adı bir rivayette Mehrân, diğer rivayette Meymun ya da Mehran olarak zikredilmektedir (Çeviren).

Haşimoğullarına haram kılınan sadaka ile ilgili olarak aralarına mevlaları (azatlı köleleri) da girmekle birlikte Müslümanların ittifakı ile akrabaların payında onların mevlaları girmediğine göre, “Fey ile ilgili ayette ve ganimetin beşte biri ilgili ayette akrabalara verilen pay, onlara sadakanın haram kılınmasının yerine bir bedeldir” diyen kimselerin görüşlerinin tutarsızlığı sabit olmaktadır.

Bu görüş, bir başka açıdan da tutarsızdır. Şöyle ki: Biz şunu gördük: Şayet sadaka (ve zekât) bütün Müslümanlara olduğu gibi Haşimoğulları için helal olsaydı onların zenginlerine de tıpkı onların dışında kalan bütün Müslümanların zenginlerine haram olduğu gibi haram olmalıydı. Hâlbuki Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Haşimoğullarının hepsini akrabaların payı arasına soktuğunu gördük. Bunlar arasında Cahiliyye döneminde de İslam döneminde de oldukça varlıklı birisi olan Abbas b. Abdulmuttalib dahi vardı. Nitekim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ondan iki yıllık zekâtını peşin aldığını da görüyoruz.

Onun zengin olmasının akrabaların payından almasına engel olmadığını, bununla birlikte zekât Haşimoğullarına Allah tarafından haram kılınmadan önce onun zenginliğinin zekât almasına engel teşkil etmediğini gördüğümüze göre, işte bu, akrabalara ait olan payın, alması kendisine haram kılınan sadakanın yerine bir bedel olarak verilmediğinin delilidir.

Bölümün baş taraflarında zikretmiş olduğumuz iki ayetteki ***“akrabalar”***ın Haşimoğulları ile Muttaliboğullarından ibaret olduğunu kabul edenlerin görüşlerine gelince; bunlar da görüşlerinin lehine Cübeyr b. Mut'im'in Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bu hususta nakletmiş olduğu rivayeti delil göstermişlerdir:

٥٢٦٠- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ، وَمُحَمَّدُ بْنُ بَحْرِ بْنِ مَطَرٍ الْبَغْدَادِيَّانِ، قَالَا: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ قَالَ: لَمَّا قَسَمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَهْمَ ذَوِي الْقُرْبَى بِهِ أَعْطَى بَنِي هَاشِمٍ، وَبَنِي الْمُطَّلِبِ، وَلَمْ يُعْطِ بَنِي أُمَيَّةَ شَيْئًا. فَأَتَيْتُ أَنَا وَعُثْمَانُ، رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ، هَؤُلَاءِ بَنُو هَاشِمٍ فَضَّلَهُمُ اللهُ بِكَ، فَمَا بَالُنَا وَبَنِي

الْمُطَّلِبِ؟ وَإِنَّمَا نَحْنُ وَهُمْ فِي النَّسَبِ شَيْءٌ وَاحِدٌ. فَقَالَ: «إِنَّ بَنِي الْمُطَّلِبِ لَمْ يُفَارِقُونِي فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَالْإِسْلَامِ».

5260- … Said b. el-Müseyyeb'den, o Cübeyr b. Mut'im'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, kendisine yakın olan akrabaların payını paylaştırınca Haşimoğulları ile Muttaliboğullarına vermekle birlikte Ümeyyeoğullarına hiçbir şey vermedi. Bunun üzerine Osman'la birlikte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gittim ve: Ey Allah'ın Rasulü! Bunlar Haşimoğullarıdır. Allah senin sayende onları üstün kılmıştır. Peki, bizimle Muttaliboğulları arasındaki fark nedir? Şüphesiz biz de onlar da nesep bakımından aynı durumdayız, dedik. Allah Rasulü***: "Muttaliboğulları, Cahiliyye döneminde de İslam döneminde de benden ayrılmadılar"*** dedi.[227]

***

Bu görüş sahipleri şöyle derler: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kendi akrabaları arasında paylarını vermekle emrolunduğu payı bütün Haşimoğulları ile bütün Muttaliboğullarını kapsayacak şekilde dağıttığına fakat onların dışındakileri mahrum edip kimseye bir şey vermediğine göre, bu, onların dışında kalan kimselerin (pay sahibi olan) akrabalarından olmadığına delildir.

Bize göre, bu görüş de tutarsızdır. Çünkü bizler, onun, Ümeyyeoğullarını da Nevfeloğullarını da mahrum bırakıp onlara hiçbir şey vermediğini gördük. Çünkü bunlar da ***"akrabalar"*** arasında değildir. Peki, bunlar, yakınlık dereceleri Muttaliboğullarının dereceleri gibi olduğuna göre nasıl akraba olmazlar?

Ümeyyeoğulları ile Nevfeloğulları, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* onlara pay vermediği için akrabalığın sınırları dışına çıkmadıklarına göre, Kureyş kollarından onların ötesinde olanlar da aynı şekilde onlara pay vermediği için akrabaları olmanın dışına çıkmazlar. Nitekim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, akrabalar payından Haşimoğullarından da Muttaliboğullarından da olmayıp ancak Ümeyyeoğulları ile Nevfeloğulları ile birlikte neseplerinin bir araya geldiği bir atadan daha uzak bir atada nesebi birleşen Kureyş'e mensup kimselere akrabaların payından verdiğini görüyoruz. Bu kişi ise ez-Zübeyr b. el-Avvâm'dır.

---

227 Nesâî, Fey, 5; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 81.

٥٢٦١- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْجُمَحِيُّ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عَبَّادِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ جَدِّهِ، أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: ضَرَبَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ خَيْبَرَ، لِلزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ بِأَرْبَعَةِ أَسْهُمٍ، سَهْمٍ لِلزُّبَيْرِ، وَسَهْمٍ لِذِي الْقُرْبَى، لِصَفِيَّةَ بِنْتِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، أُمِّ الزُّبَيْرِ، وَسَهْمَيْنِ لِلْفَرَسِ.

5261- … Yahya b. Abbâd b. Abdullah b. ez-Zübeyr'in, dedesinden rivayet ettiğine göre, dedesi şöyle derdi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Hayber senesinde ez-Zübeyr b. el-Avvâm'a dört pay verdi. Bir payı ez-Zübeyr'in kendisine, bir payı Abdulmuttalib'in kızı, ez-Zübeyr'in annesi Safiyye dolayısıyla akrabaların payı olarak, iki payı da atı dolayısıyla (gazveye atlı olarak katıldığı için) vermişti.[228]

٥٢٦٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ دَاوُدَ الْبَغْدَادِيُّ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ دَاوُدَ الزُّبَيْرِيُّ، قَالَ: ثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ خَارِجَةَ بْنِ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَعْطَى الزُّبَيْرَ بْنَ الْعَوَّامِ يَوْمَ خَيْبَرَ أَرْبَعَةَ أَسْهُمٍ، سَهْمًا لَهُ مَعَ الْمُسْلِمِينَ، وَسَهْمَيْنِ لِلْفَرَسِ، وَسَهْمًا لِذِي الْقُرْبَى.

5262- … Ebu'z-Zinâd'dan, o Hârice b. Zeyd b. Sâbit *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Hayber günü ez-Zübeyr b. el-Avvâm'a dört pay vermişti. Bir payı ona Müslümanlarla birlikte (diğer gazilere verdiği gibi) vermişti. İki payı atı dolayısıyla, bir payı da akrabalığı dolayısıyla vermişti.

٥٢٦٣- حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَنْصَارِيُّ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمَخْزُومِيُّ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كَانَ الزُّبَيْرُ يُضْرَبُ لَهُ فِي الْغَنَمِ بِأَرْبَعَةِ أَسْهُمٍ، سَهْمَيْنِ لِفَرَسِهِ، وَسَهْمًا لِذِي الْقُرْبَى.

228 Nesâî, Hayl, 17.

5263- … Hişam b. Urve'den, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: ez-Zübeyr'e ganimetten dört pay verilirdi. İki pay atı dolayısıyla, bir pay da akrabalığı dolayısıyla.[229]

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, Haşimoğullarından da Muttaliboğullarından da olmayan ez-Zübeyr b. el-Avvâm'a akrabalığı dolayısıyla ***"akrabalar"***a ait paydan vermesi ve verdiği bu payla onu Haşimoğulları ile Muttaliboğulları gibi değerlendirmesi, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabalarının hem Haşimoğulları hem Muttaliboğulları hem de bunların dışında kalan diğer akrabaları olduğuna delildir.

Bir kimse: ez-Zübeyr her ne kadar Haşimoğullarından değilse de annesi Abdulmuttalib b. Haşim'in kızı Safiyye onlardandır. İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona o payı bundan dolayı vermiştir. O, annesi Safiyye'nin durumu dolayısı ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in nezdinde onun dışındaki Haşimoğullarından birisi ile aynı konumda idi, diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: Senin bu yaptığın açıklama dediğin gibi olsaydı o takdirde annesi Haşimoğullarından olan ve Haşimoğullarından nesebi gelmeyen diğer kimselere de vermesi gerekirdi. Çünkü onun huzurunda anneleri Haşimoğullarından olan fakat baba tarafı Haşimoğullarından olmayan başka kimseler de vardı ve bunların anne tarafından Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e akrabalıkları ez-Zübeyr'den daha yakındı. Bunlardan birisi de Ebu'l-As b. er-Rabî'in kızı Ümâme'dir. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onu mahrum etmiş ve ona akrabaların payından hiçbir şey vermemiştir. Buna sebep ise Ümeyyeoğullarına hiçbir şey vermemiş olmasıydı. Ümâme de Ümeyyeoğullarındandı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bununla birlikte Haşimoğullarından olan annesi sebebiyle bir şey vermedi. Annesi ise Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kızı Zeynep *radıyallahu anh*'dır.

Aynı şekilde Mahzumoğullarından Ca'de b. Hubeyre'yi de mahrum etmiş ve ona bir şey vermemişti. Onun da annesi Ebu Talib b. Abdulmuttalib b. Hâşim'in kızı Ümmü Hânî idi. Ca'de'ye de annesi sebebiyle hiçbir şey vermedi. Hâlbuki onun annesi de Haşimoğullarındandı.

229 Dördüncü payı da bir önceki hadiste belirtildiği gibi diğer gaziler ile ortak aldığı pay olmalıdır (Çeviren).

İşte bu, şuna delildir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ez-Zübeyr b. el-Avvâm'a akrabaların payından vermesinin sebebi, annesi dolayısıyla olan akrabalığı değildir, bunun dışında bir başka sebeptir.

Sözünü ettiğimiz bu hususlar ile Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabaları, Haşimoğulları, Muttaliboğulları ve bunların dışında kalan Haşimoğullarından da Muttaliboğullarından da olmayan ve kendisi ile akrabalığı bulunan kimselerdir.

Diğer taraftan Aziz ve Celil olan Allah bu ayetten bir başka yerde: ***"Aşiretini, en yakın akrabanı uyar"*** (eş-Şuara, 26/214) buyurmaktadır. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* uyarısını yapınca özellikle Haşimoğulları ile Muttaliboğullarına seslenmedi. Aksine, kavminden onlardan akrabalıkları daha uzak olan Ümeyyeoğullarından, Nevfeloğullarından diğer kimselere de seslenip onları uyardı.

٥٢٦٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: ثَنَا عَبَّادُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ الْقُدُّوسِ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنِ الْمِنْهَالِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ عَبَّادِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: قَالَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ لَمَّا نَزَلَتْ ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾: قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا عَلِيُّ، اجْمَعْ لِي بَنِي هَاشِمٍ وَهُمْ أَرْبَعُونَ رَجُلاً، أَوْ أَرْبَعُونَ إِلا رَجُلاً». ثُمَّ ذَكَرَ الْحَدِيثَ.

5264- … Abbâd b. Abdullah dedi ki: Ali *radıyallahu anh* şöyle dedi: ***"Aşiretini, en yakın akrabanı uyar"*** (eş-Şuara, 26/214) ayeti nazil olunca Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana: ***"Ey Ali! Bana Haşimoğullarını topla"*** dedi. Onlar kırk ya da bir eksiğiyle kırk adam idiler. Sonra hadisin geri kalan kısmını zikretti.

***

Ebu Cafer *radıyallahu anh* dedi ki: İşte bu hadiste onun özellikle Haşimoğullarını uyarmayı kastettiği belirtilmektedir.

٥٢٦٥- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدٍ، قَالَ: ثَنَا سَلَمَةُ بْنُ الْفَضْلِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ عَبْدِ الْغَفَّارِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنِ الْمِنْهَالِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ مِثْلُهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: «اجْمَعْ لِي بَنِي الْمُطَّلِبِ».

5265- … İbn Abbas'tan, o Ali *radıyallahu anh*'dan aynısını rivayet etti Ancak rivayetinde: ***"Benim için Muttaliboğullarını topla"*** dediğini zikretti.

٥٢٦٦- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ بْنِ مُوسَى، قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدُ بْنُ مُسَرْهَدٍ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ التَّيْمِيُّ، عَنْ أَبِي عُثْمَانَ النَّهْدِيِّ، عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ مُخَارِقٍ، وَزُهَيْرِ بْنِ عَمْرٍو، قَالَا: لَمَّا نَزَلَتْ وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ انْطَلَقَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى رَضْفَةٍ مِنْ جَبَلٍ، فَعَلَا أَعْلَاهَا، ثُمَّ قَالَ يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ، إِنِّي نَذِيرٌ.

5266- … Kabîsa b. Muhârik ve Zuheyr b. Amr şöyle dediler: ***"Aşiretini, en yakın akrabanı uyar"*** ayeti nazil olunca Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bir tepenin kayalık bir tarafına gidip onun üstüne çıktıktan sonra: ***"Ey Abdumenâfoğulları! Şüphesiz ki ben uyarıcıyım"*** dedi.[230]

***

İşte bu hadiste onun, Abdumenâfoğullarını -kendisine onlara göre daha yakın akraba olan yakınları ile birlikte- "akrabalar"ı arasına soktuğunu görüyoruz.

٥٢٦٧- حَدَّثَنَا رَبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَسْوَدِ، وَحَسَّانُ بْنُ غَالِبٍ، قَالَا: ثَنَا ضِمَامُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، عَنِ ابْنِ وَرْدَانَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ

230 Buhârî, Tefsîru Sure 26 (2); Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 60.

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «يَا بَنِي هَاشِمٍ، يَا بَنِي قُصَيٍّ، يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ أَنَا النَّذِيرُ، وَالْمَوْتُ الْمُغَيِّرُ، وَالسَّاعَةُ الْمَوْعِدُ».

5267- … Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Ey Haşimoğulları, ey Kusayoğulları, ey Abdumenâfoğulları! Ben uyarıcıyım. Ölüm ise aniden gelir. Kıyamet ise vadesi belli olandır."***

***

İşte bu hadiste de onun, Kusayoğullarını -kendisine onlara göre daha yakın olanlarla birlikte- davet ettiği belirtilmektedir.

٥٢٦٨- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، وَعَفَّانُ، عَنْ أَبِي عَوَانَةَ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُمَيْرٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ قَامَ نَبِيُّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَادَى: «يَا بَنِي كَعْبِ بْنِ لُؤَيٍّ، أَنْقِذُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ، يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ، أَنْقِذُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ، يَا بَنِي هَاشِمٍ أَنْقِذُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ، يَا بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، أَنْقِذُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ، يَا فَاطِمَةَ ابْنَةَ مُحَمَّدٍ، أَنْقِذِي نَفْسَكِ مِنَ النَّارِ، فَإِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ مِنَ اللهِ شَيْئًا، غَيْرَ أَنَّ لَكُمْ رَحِمًا سَأَبُلُّهَا بِبِلَالِهَا».

5268- … Musa b. Talha'dan, o Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: ***"Aşiretini, en yakın akrabanı uyar"*** ayeti nazil olunca Allah'ın Peygamberi *sallallahu aleyhi ve sellem* kalkıp şöyle seslendi: ***"Ey Ka'b b. Luey oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarın. Ey Abdumenafoğulları! Kendi canınızı ateşten kurtarın. Ey Haşimoğulları! Canınızı ateşten kurtarın. Ey Muttaliboğulları! Canınızı ateşten kurtarın. Ey Muhammed'in kızı Fatıma! Canını ateşten kurtar. Şüphesiz ki benim Allah'ın azabına karşı size hiçbir faydam olmaz. Ancak sizin benimle bir akrabalık bağınız vardır, o bağın ıslaklığı ile ben onun ıslaklığını koruyacağım (akrabalık bağınıza riayet edeceğim.)"***[231]

***

231 Buhârî, Edeb, 14; Müslim, Îmân, 348; Tirmizî, 26. Sure, 2, Nesâî, Vesâyâ, 6; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 33, 360, 519.

Bu hadiste de onun Ka'b b. Luey oğullarını -kendisine onlardan daha yakın olan kimselerle birlikte- uyardığı belirtilmektedir. Yine bu hadiste onların hepsinden akrabalığı olan kimseler olarak söz ettiğini görüyoruz.

٥٢٦٩- حَدَّثَنَا فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: ثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ، قَالَ: ثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ صَعِدَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الصَّفَا فَجَعَلَ يُنَادِي: «يَا بَنِي عَدِيٍّ، يَا بَنِي فُلَانٍ» لِبُطُونِ قُرَيْشٍ، حَتَّى اجْتَمَعُوا، فَجَعَلَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يَخْرُجَ، أَرْسَلَ رَسُولًا لِيَنْظُرَ. وَجَاءَ أَبُو لَهَبٍ وَقُرَيْشٌ، فَاجْتَمَعُوا، فَقَالَ: «أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَخْبَرْتُكُمْ أَنَّ خَيْلًا بِالْوَادِي تُرِيدُ أَنْ تُغِيرَ عَلَيْكُمْ، أَكُنْتُمْ مُصَدِّقِيَّ؟» قَالُوا: نَعَمْ مَا جَرَّبْنَا عَلَيْكَ إِلا صِدْقًا، قَالَ: «فَإِنِّي نَذِيرٌ لَكُمْ، بَيْنَ يَدَيَّ عَذَابٌ شَدِيدٌ».

5269- … İbn Abbas *radıyallahu anh* dedi ki: ***"Aşiretini, en yakın akrabanı uyar"*** (eş-Şuara, 26/214) ayeti nazil olunca Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Safa tepesine çıkarak: ***"Ey Adiyoğulları, ey filan oğulları!"*** diye Kureyş'in kollarını adını vererek yüksek sesle çağırdı. Sonunda toplanıp bir araya geldiler. Öyle ki, bir kimse eğer çıkıp gelemediyse olanı görmek üzere birisini göndermişti.

Ebu Leheb ve Kureyşliler gelip toplandılar. Allah Rasulü: ***"Sizlere vadide süvariler var. Bunlar size baskın yapmak istiyor diyecek olsam beni doğrular mıydınız?"*** diye sordu. Onlar: Evet, biz senin doğru olmayan bir şey söylediğini görmedik, dediler. Allah Rasulü şöyle buyurdu: ***"Ben sizlere çok şiddetli bir azabın gelip çatmasından önce sizin için bir uyarıcıyım."***[232]

***

İşte bu hadiste onun Kureyş'in bütün kollarını davet ettiği belirtilmektedir.

٥٢٧٠- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى، قَالَ: ثَنَا سَلَامَةُ بْنُ رَوْحٍ، قَالَ ثَنَا ابْنُ خَالِدٍ، قَالَ:

232 Buhârî, Tefsîru Sure 26 (2); Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 307.

حَدَّثَنِي الزُّهْرِيُّ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ، وَأَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ أَنْزَلَ عَلَيْهِ ﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾: «يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ، اِشْتَرُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ اللّٰهِ، لَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا، يَا بَنِي عَبْدَ مَنَافٍ، اِشْتَرُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ اللّٰهِ، لَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا، يَا عَبَّاسَ بْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، لَا أُغْنِي عَنْكَ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا، يَا صَفِيَّةُ عَمَّةَ رَسُولِ اللّٰهِ، لَا أُغْنِي عَنْكَ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا، يَا فَاطِمَةُ ابْنَةَ رَسُولِ اللّٰهِ، لَا أُغْنِي عَنْكِ مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا».

5270- … Bize Said b. el-Müseyyeb ile Ebu Seleme b. Abdurrahman'ın tahdis ettiklerine göre, Ebu Hureyre *radıyallahu anh* şöyle demiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, kendisine: ***"Aşiretini, en yakın akrabanı uyar"*** ayeti nazil olunca şöyle buyurdu: ***"Ey Kureyş topluluğu! Kendinizi Allah'tan satın alın. Benim Allah'a (azabına) karşı size hiçbir faydam olmaz. Ey Abdumenâfoğulları! Kendinizi Allah'tan satın alın. Benim Allah'a (azabına) karşı size hiçbir faydam olmaz. Ey Abbas b. Abdulmuttalib! Benim Allah'a (azabına) karşı sana hiçbir faydam olmaz. Ey Rasulullah'ın halası Safiyye! Benim Allah'a (azabına) karşı sana hiçbir faydam olmaz. Ey Rasulullah'ın kızı Fatıma! Benim Allah'a (azabına) karşı sana hiçbir faydam olmaz."***[233]

٥٢٧١- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي سَعِيدٌ وَأَبُو سَلَمَةَ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: «يَا صَفِيَّةُ، يَا فَاطِمَةُ».

5271- … İbn Şihâb dedi ki: Bana Said ve Ebu Seleme'nin haber verdiklerine göre, Ebu Hureyre *radıyallahu anh* şöyle demiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu. Sonra aynısını rivayet etti. Ancak rivayetinde "(Rasulullah'ın halası demeyerek) ***ey Safiyye!*** (Rasulullah'ın kızı demeyerek) ***ey Fatıma!***" demiştir.

***

233 Buhârî, Vesâyâ, 11, Tefsîru Sure 26 (2); Dârimî, Rikâk, 23; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 206.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Yüce Allah kendisine aşiretini ve yakın akrabasını uyarmasını emredince yakınıyla uzağıyla bütün Kureyşlileri uyardığına göre, bu, onların hepsinin akrabaları olduğuna bir delildir. Şayet böyle olmasaydı, aralarından yalnızca akrabalıkları olan kimseleri uyarır ve kendisine akrabalığı bulunmayan kimseleri uyarmadan bırakırdı. Kendisi ile Kureyş'in dışında bir baba ile nesebi birleşen kimseleri uyarmadığı gibi onu da uyarmazdı.

Bir kimse: Onun Kureyş'in tamamını toplayıp uyarmasının sebebi, Aziz ve Celil olan Allah'ın kendisine aşiretinin yakın akrabalarını uyarmasını emretmiş olmasıdır. Onun da Kureyş'ten daha yakın bir aşireti yoktu. Bundan dolayı Kureyş'in tamamını uyardı. Çünkü Kureyş, tamamıyla aşiretler arasında kendisine en yakın olan aşireti idi, diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

Eğer durum dediğiniz gibi olsaydı, sözün: ***"Yakın aşiretini uyar"*** (anlamında) olması gerekirdi. Ancak Aziz ve Celil olan Allah ona böyle dememiş, ***"Aşiretini, yakın akrabanı uyar"*** (eş-Şuara, 26/214) buyurmuştur.

Böylelikle bütün bu aşiretlerin onun yakın akrabaları olduğunu ona bildirmiş oldu.

İşte sözünü ettiğimiz bu açıklamalar ile Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabalarını Haşimoğulları ile Muttaliboğullarından ibaret kabul edenlerin görüşleri çürütülmektedir. Bizim sözünü ettiğimiz bu delil, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabaları Kureyş'in tamamından olanlardır, diyenlerin görüşlerinin lehine ayrıca delil getirmemize ihtiyaç bırakmamaktadır.

Abdullah b. Abbas *radıyallahu anh*'dan Aziz ve Celil olan Allah'ın: ***"De ki: Ben sizden buna karşılık akrabalık sevgisinden başka bir ücret istemem"*** (eş-Şura, 42/23) sözünün tevili ile ilgili olarak da yine bu anlama delil olacak açıklamalar rivayet edilmiştir.

٥٢٧٢- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: ثَنَا الْفِرْيَابِيُّ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي هِنْدٍ، عَنِ الشَّعْبِيِّ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ ﴿قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾ قَالَ: أَنْ يَصِلُوا قَرَابَتِي، وَلَا يُكَذِّبُونِي.

5272- … eş-Şa'bî'den, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, o, Aziz ve Celil olan Allah'ın: ***"De ki: Buna karşılık sizden akrabalık sevgisinden başka bir ücret istemem"*** sözü hakkında şöyle demiştir: Akrabalık bağımı gözetmelerini ve beni yalanlamamalarını (isterim)."

***

İşte bu, hitabın bütün Kureyş'e yönelik olduğu esasına göre yapılmış bir açıklamadır. Bu da Kureyş'in tamamının onun akrabaları olduğuna delildir.

Yine bu hususta İkrime'den de bu anlama delil olacak açıklamalar rivayet edilmiştir:

٥٢٧٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: ثَنَا الْفِرْيَابِيُّ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ الْبَجَلِيُّ قَالَ: سَأَلْتُ عِكْرِمَةَ عَنْ قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ ﴿قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾. قَالَ: كَانَتْ قَرَابَاتُ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ بُطُونِ قُرَيْشٍ كُلِّهَا، فَكَانُوا أَشَدَّ النَّاسِ لَهُ أَذًى، فَأَنْزَلَ اللهُ تَعَالَى فِيهِمْ ﴿قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾.

5273- … Bize Yahya b. Eyyub el-Becelî tahdis edip dedi ki: İkrime'ye, Aziz ve Celil olan Allah'ın: ***"De ki: Ben sizden buna karşılık akrabalık sevgisinden başka ücret istemem"*** ayeti hakkında soru sordum. O, şöyle dedi: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabaları Kureyş'in bütün kollarından meydana geliyordu. Bununla birlikte insanlar arasında ona en çok eziyet edenler de onlardı. Bu sebeple Yüce Allah haklarında: ***"De ki: Ben sizden buna karşılık akrabalık sevgisinden başka bir ücret istemem"*** ayetini indirdi.

٥٢٧٤- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ نُصَيْرٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ فَرُّوخَ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ الزُّبَيْرِ قَالَ: أَتَى رَجُلٌ عِكْرِمَةَ فَقَالَ: يَا أَبَا عَبْدِ اللهِ، قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى قَالَ: أَسَبَائِيٌّ أَنْتَ؟ قَالَ: لَسْتُ بِسَبَائِيٍّ، وَلَكِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَعْلَمَ. قَالَ: إِنْ كُنْتَ تُرِيدُ أَنْ تَعْلَمَ، فَإِنَّهُ لَمْ يَكُنْ حَيٌّ مِنْ أَحْيَاءِ قُرَيْشٍ إِلا وَقَدْ عَرِقَ فِيهِمْ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. وَقَدْ كَانَتْ قُرَيْشٌ يَصِلُونَ أَرْحَامَهُمْ مِنْ قِبَلِهِ

فَمَا عَدَا إِذَا جَاءَ نَبِيُّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَدَعَاهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ، فَقَطَعُوهُ وَمَنَعُوهُ، وَحَرَمُوهُ، فَقَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾ أَنْ تَصِلُونِي لِمَا كُنْتُمْ تَصِلُونَ بِهِ قَرَابَتَكُمْ قَبْلِي.

5274- … Habîb b. ez-Zübeyr dedi ki: Bir adam, İkrime'ye gelerek: Ey Ebu Abdullah! Aziz ve Celil olan Allah'ın: ***"De ki: Ben sizden buna karşılık akrabalık sevgisinden başka ücret istemem"*** sözü (ne demektir?) dedi. İkrime: Sen Sebâî (Seb'iyye'den) misin? dedi. Adam: Hayır, ben Sebeiyyeci değilim, sadece öğrenmek istiyorum, dedi.

İkrime şu cevabı verdi: Eğer öğrenmek isteyen birisiysen şunu bil ki, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, aralarında bağının bulunmadığı hiçbir Kureyş kolu yoktur. Kureyşliler de ondan önce akrabalık bağını gözeten kimselerdi. Fakat Allah'ın Nebisi *sallallahu aleyhi ve sellem* gelip de onları İslam'a davet etmeye başlayınca onunla akrabalık bağlarını kestiler, ona verilmesi gerekeni vermeyip onu mahrum ettiler. Bu sebeple Yüce Allah: ***"De ki: Ben sizden buna karşılık akrabalık sevgisinden başka ücret istemem"*** buyurdu. Yani benden önce akrabalık bağını kendisi ile gözettiğiniz şekilde benimle de akrabalık bağınızı gözetmenizden başka bir şey istemiyorum.

***

Yine bu hususta Mücahid'den de bu anlama delil olacak şekilde rivayet nakledilmiştir.

٥٢٧٥- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: ثَنَا الْفِرْيَابِيُّ قَالَ: ثَنَا وَرْقَاءُ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجِيحٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ فِي قَوْلِهِ: ﴿قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾ أَنْ تَتَّبِعُونِي وَتُصَدِّقُونِي، وَتَصِلُوا رَحِمِي.

5275- … İbn Ebi Necîh'ten, o Mücahid'den, Yüce Allah'ın: ***"De ki: Ben sizden buna karşılık akrabalık sevgisinden başka ücret istemem"*** ayeti hakkında rivayet ettiğine göre, (Mücahid şöyle demiştir:) Yani bana uymanızdan, beni tasdik etmenizden ve akrabalık bağımı gözetmenizden başka bir şey istemiyorum.

***

İşte bizim Abdullah b. Abbas *radıyallahu anh*'dan, İkrime'den ve Mücahid'den bu ayetin tevili hakkında nakletmiş olduğumuz rivayetlerde Kureyş'in tamamının Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabaları olduğuna delil vardır.

Bu rivayetler, bizim Yüce Allah'ın: ***"Aşiretini, en yakın akrabanı uyar"*** sözünün tevili ile ilgili zikrettiklerimize de uygun düşmektedir. Ancak bu ayetin tevili hakkında el-Hasen'den buna uymayan bir rivayet de nakledilmiştir:

٥٢٧٦- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِسْحَاقَ الْحَضْرَمِيُّ، عَنْ هُشَيْمٍ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ زَاذَانَ، عَنِ الْحَسَنِ فِي قَوْلِهِ ﴿قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾ قَالَ: اَلتَّقَرُّبُ إِلَى اللهِ بِالْعَمَلِ الصَّالِحِ.

5276- ... el-Hasen, Yüce Allah'ın: ***"De ki: Ben sizden buna karşılık akrabalık sevgisinden başka ücret istemem"*** sözü hakkında şöyle demiştir: Bu, Allah'a salih amel ile yakınlaşmaktan başkasını istemem, demektir.

***

Kureyş kabilesi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabalarından olmakla birlikte aynı şekilde bu, anneleri tarafından her bir annenin mensup olduğu aşiretin en uzak babasına varıncaya kadar bir akrabalığı bulunan herkesi kapsar deyip şu gerçeği de gösterirler: Bir adamın eğer babasından ve annesinden gelen nesebi farklı ise onların her birisinden olan farklı nesebi her ikisinin de çocuğu olmasına engel değildir. Diğer taraftan böyle bir kimsenin her birisinden akrabaları olduğunu da görüyoruz. Böylelikle babası tarafından babasının yakınlarına akraba olur, annesi tarafından da annesinin yakınlarına akraba olur.

Nitekim baba bir erkek kardeşleri ile anne bir erkek kardeşleri bir kimseye mirasçı olduğu gibi anne bir kız kardeşleri ile baba bir kız kardeşleri de ona mirasçı olurlar. Sözünü ettiklerimizden her bir grubunun aldığı miras diğerinden farklı olsa dahi bu böyledir. Bunun farklılığı ise bunların o kişiye akraba olmalarına engel değildir.

Anne tarafından akraba olanlar, baba tarafından akraba olanlar gibi akraba olduklarına göre, baba tarafından akraba olanların akrabalıkları sebe-

biyle ondan almayı hak ettikleri şeyi anne tarafından akraba olanların da akrabalıkları sebebiyle aynen hak etmeleri gerekir.

İlim adamları buna benzer açıklamalardan filan kimsenin akrabalarına malının üçte birini vasiyyet eden bir kimsenin durumunu ele alırken söz etmişler ve bu konuda biraz sonra açıklayacağımız görüşleri ileri sürmüşlerdir. Bunların arasında her bir görüş sahibinin bu hususta kabul etmiş olduğu görüşe varmasına sebep olan mezhebini (görüşünü ortaya koyma yolunu) da Yüce Allah'ın izniyle bu kitabımızda açıklayacağız.

Ebu Hanife -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- şöyle derdi: Bu, üçte bir akrabalarına vasiyyeti yapan filan kimseye mahrem olan her bir akrabayı kapsar. Bunlar ister babası tarafından bu şekilde akraba olsunlar ister annesi tarafından fark etmez. Ancak baba tarafından ona akraba olanlardan -anne tarafından ona akraba olanlara göre- önce başlanır.

Bunun açıklaması şöyledir: Bu kimsenin hem amcası hem dayısı varsa baba tarafından amcasının ona akrabalığı, anne tarafından dayısının ona olan akrabalığı gibidir. Bu vasiyyetin yerine getirilmesi işine dayısından önce amcası ile başlanır ve böylelikle vasiyyet ona ait kabul edilir.

Züfer b. el-Huzeyl de şöyle derdi: Yaptığı vasiyyet, ister babası tarafından ister annesi tarafından olsun kendisine akrabalığı olan herkese verilir. Bunlar arasında kendilerine göre daha uzak olanlar ise dışarıda tutulurlar. Bu hususta da vasiyyette bulunana akrabalığı zevi'l-erhamdan olanlar ile zevi'l-erham'dan olmayanlar arasında fark gözetilmez.

Ebu Yusuf ve Muhammed -Allah'ın rahmeti ikisine olsun- de şöyle demişlerdir: Bu vasiyyet, babası ya da annesi tarafından hicretin gerçekleştiği tarihten itibaren aynı anne ve babada nesebi birleşen herkes için geçerlidir.

Bu hususta bu akrabalardan uzak olan ile yakın olan arasında fark gözetilmeyeceği gibi akrabalardan nikâhı haram olan kimseler ile nikâhı haram olmayan kimseler arasında da bir fark olmaz.

Onlar, bu hususta akrabalık bağı baba tarafından olanı, akrabalığı anne tarafından olandan üstün tutmamışlardır.

Başkaları ise açıkladığımız şekilde yapılan bu vasiyyet hakkında başka bir yol izleyerek akrabalarına vasiyyette bulunan kimse ile kendilerine vasiyyette

bulunulan akrabalarının, üçüncü ataya kadar babaları ortak olan akrabaları kapsadığını kabul ederler.

[Bazıları da][234] bu hususta yapılan vasiyyetin, akrabasına vasiyyeti yapan filan kimse ile dördüncü babasına kadar ortak nesebi olan herkese ait olacağı görüşünü kabul etmiştir.

Başkalarına göre de bu hususta sözünü ettiğimiz durumda yapılan vasiyyet, akrabalarına vasiyyette bulunan filan kişi ile İslam ya da Cahiliyye döneminde bir babada nesepleri birleşen herkese verilir. Babaları ve anneleri yolu ile ister baba tarafından ister anne tarafından olsun onunla mirasın sabit olacağı ve şehadetlerin yapılabileceği bir ortak ataya ulaşıncaya kadar olan bütün akrabaları kapsar.

Bu bölümde Ebu Hanife'nin -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- benimsediği görüş bize göre tutarsızdır. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, akrabaların payını paylaştırınca Haşimoğullarına ve Muttaliboğullarına verdi. Bunların çoğunluğu ise mahrem olan zevi'l-erham değildi.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, malını Allah'a ve Rasulü'ne bağışlamak üzere getirmiş olan Ebu Talha'ya malının bir kısmını akrabalarının fakirlerine vermesini (vakfetmesini) emredince Ebu Talha onu Übey b. Ka'b ile Hassan b. Sâbit'e verdi. Hassan, Ebu Talha ile üçüncü atasında kavuşmaktadır. Übey ise yedinci atasında onunla kavuşmaktadır ve her ikisi de onun mahrem olan zevi'l-erham akrabasından değildir. Bu hususta çeşitli rivayetler gelmiştir. Bunların birisi şöyledir:

٥٢٧٧- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ خَالِدٍ الْوَهْبِيُّ، قَالَ: ثَنَا الْمَاجِشُونِ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ ﴿لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ﴾ جَاءَ أَبُو طَلْحَةَ، وَرَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمِنْبَرِ، قَالَ: وَكَانَ دَارُ أَبِي جَعْفَرٍ وَالدَّارُ الَّتِي تَلِيهَا، إِلَى قَصْرِ بَنِي حُدَيْلَةَ حَوَائِطَ فَقَالَ: وَكَانَ قَصْرُ بَنِي حُدَيْلَةَ حَوَائِطَ لِأَبِي طَلْحَةَ، فِيهَا بِئْرٌ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُهَا فَيَشْرَبُ مِنْ مَائِهَا، وَيَأْكُلُ ثَمَرَهَا. فَجَاءَهُ

234 Siyakın gereği olarak tarafımızdan eklenmiştir (Çeviren).

أَبُو طَلْحَةَ، وَرَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمِنْبَرِ فَقَالَ: إِنَّ اللهَ يَقُولُ: ﴿لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ﴾ فَإِنَّ أَحَبَّ أَمْوَالِي إِلَيَّ، هَذِهِ الْبِئْرُ، فَهِيَ لِلّٰهِ وَلِرَسُولِهِ، أَرْجُو بِرَّهُ وَذُخْرَهُ، اِجْعَلْهُ يَا رَسُولَ اللهِ حَيْثُ أَرَاكَ اللهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «بَخٍ يَا أَبَا طَلْحَةَ، مَالٌ رَابِحٌ، قَدْ قَبِلْنَاهُ مِنْكَ، وَرَدَدْنَاهُ عَلَيْكَ، فَاجْعَلْهُ فِي الْأَقْرَبِينَ». قَالَ: فَتَصَدَّقَ أَبُو طَلْحَةَ عَلَى ذَوِي رَحِمِهِ، فَكَانَ مِنْهُمْ أُبَيُّ بْنُ كَعْبٍ، وَحَسَّانُ بْنُ ثَابِتٍ. قَالَ: فَبَاعَ حَسَّانُ نَصِيبَهُ مِنْ مُعَاوِيَةَ، فَقِيلَ لَهُ: إِنَّ حَسَّانًا يَبِيعُ صَدَقَةَ أَبِي طَلْحَةَ، فَقَالَ: لَا أَبِيعُ صَاعًا بِصَاعٍ مِنْ دَرَاهِمَ.

5277- … İshak b. Abdullah b. Ebi Talha'dan, o Enes b. Malik *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: ***"Sevdiklerinizden infak etmediğiniz sürece iyiliğe ulaşamazsınız"*** (Alî İmrân, 3/92) ayeti nazil olunca Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* minber üzerinde iken Ebu Talha çıkageldi. (Enes) dedi ki: Ebu Cafer'in evi ile ona bitişik olan evler Kasru Beni Hudeyle'ye kadar hep (hurma) bahçeleri idi.

(Enes) dedi ki: Kasru Beni Hudeyle ise Ebu Talha'ya ait bahçelerden ibaretti. İçinde bir kuyu vardı ki Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* o bahçeye girer, kuyunun suyundan içer, meyvelerden yerdi.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* minberde iken Ebu Talha yanına geldi ve dedi ki: Şüphesiz Allah: ***"Sevdiklerinizden infak etmedikçe iyiliğe ulaşamazsınız"*** buyuruyor. Benim mallarım arasında en çok sevdiğim ise şu kuyudur (kuyunun olduğu bahçemdir). Artık o, Allah'ın ve Rasulü'nündür. Onun mükâfatını ve karşılığını göreceğimi ümit ediyorum. Ey Allah'ın Rasulü! Sen onu sana gösterdiği şekilde değerlendir.

Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Ne hoş ey Ebu Talha! Bu, kâr getiren bir maldır. Biz onu senden kabul ettik ve onu sana geri verdik. Sen onu yakın akrabana ver."***

(Enes) dedi ki: Ebu Talha akrabalarına tasadduk etti. Bunlar arasında Übey b. Ka'b ve Hassan b. Sâbit de vardı.

(Enes) dedi ki: Hassan payına düşeni Muaviye'ye sattı. Ona Hassan, Ebu

Talha'nın verdiği sadakayı satıyor denilince o: Ben bir sa'ı (ölçeği) dirhemlerden bir sa'a mukabil satmam, dedi.[235]

٥٢٧٨- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيُّ قَالَ: ثَنَا حُمَيْدٌ الطَّوِيلُ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ ﴿لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ﴾ قَالَ: أَوْ قَالَ: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللهَ قَرْضًا حَسَنًا﴾ جَاءَ أَبُو طَلْحَةَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، حَائِطِي الَّذِي بِمَكَانِ كَذَا وَكَذَا، لَوْ اِسْتَطَعْتُ أَنْ أُسِرَّهُ لَمْ أُعْلِنْهُ، قَالَ: «اجْعَلْهُ فِي فُقَرَاءِ قَرَابَتِكَ، وَفُقَرَاءِ أَهْلِكَ».

5278- … Enes b. Malik *radıyallahu anh* şöyle dedi: ***"Sevdiklerinizden infak etmedikçe iyiliğe ulaşamazsınız"*** (Alî İmrân, 3/92) ayeti nazil olunca -ya da: ***"Allah'a güzel bir ödünç verecek olan kimdir?"*** (el-Bakara, 2/245) ayeti nazil olunca- Ebu Talha gelip: Ey Allah'ın Rasulü! Şu şu yerdeki bahçemi eğer gizlice bağışlayabilseydim bunu açığa vurmadan yapardım, dedi. Allah Rasulü: ***"Onu akrabalarının ve yakınlarının fakirlerine ver"*** buyurdu.[236]

٥٢٧٩- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيُّ قَالَ: ثَنَا أَبِي، عَنْ ثُمَامَةَ قَالَ: قَالَ أَنَسٌ: كَانَتْ لِأَبِي طَلْحَةَ أَرْضٌ فَجَعَلَهَا لِلّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ. فَجَاءَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «اجْعَلْهَا فِي فُقَرَاءِ قَرَابَتِكَ». فَجَعَلَهَا لِحَسَّانٍ وَأُبَيٍّ، قَالَ أُبَيٌّ، عَنْ ثُمَامَةَ، عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ، وَكَانَا أَقْرَبَ إِلَيْهِ مِنِّي.

5279- … Bize Übey, Sümâme'den tahdis etti. Sümâme dedi ki: Enes şöyle dedi: Ebu Talha'nın bir arazisi vardı. Onu Yüce Allah için bağışladı. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e gelince Allah Rasulü: ***"Onu akrabalarının fakirlerine dağıt"*** buyurdu. O da Hassan ve Übey'e verdi.

(Ravilerden) Übey, Sümâme'den rivayet edip dedi ki: O, Enes *radıyalla-*

235 Buna yakın olarak: Buhârî, Zekât, 44, Vesâyâ, 17, 26, Vekâlet, 15, Tefsîru Sure 3 (5), Eşribe, 13; Müslim, Zekât, 43; Dârimî, Zekât, 23; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 141, 256, 285.

236 Tirmizî, 3. sure 5; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 103, 174, 262.

hu anh'dan rivayet etti. (Enes dedi ki): Onların ikisi (yani Hassan ile Übey) ona (Ebu Talha'ya) benden daha yakındılar.[237]

٥٢٨٠- حَدَّثَنَا يُونُس بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا حَدَّثَهُ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَس بْنَ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُول: كَانَ أَبُو طَلْحَةَ أَكْثَرَ الْأَنْصارِ بِالْمَدِينَةِ مَالا، مِنْ نَخْلٍ، وَكَانَ أَحبُّ أَمْوَالِهِ إِلَيْهِ حَائِطًا حُدَيْلَةَ، وَكَانَتْ مُسْتَقْبِلَةَ الْمَسْجِدِ، وَكَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُهَا وَيَشْرَبُ مِنْ مَاءٍ فِيهَا طَيِّبٍ. قَالَ أَنَسٌ: فَلَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ ﴿لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ﴾ قَامَ أَبُو طَلْحَةَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ وَإِنَّ أَحَبَّ الْأَمْوَالِ إِلَيَّ، الْحَائِطُ، فَإِنَّهَا صَدَقَةٌ أَرْجُو بِرَّهَا وَذُخْرَهَا عِنْدَ اللهِ، فَضَعْهَا يَا رَسُولَ اللهِ، حَيْثُ شِئْتَ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «بَخٍ، ذَلِكَ مَالٌ رَابِحٌ، بَخٍ، ذَلِكَ مَالٌ رَابِحٌ، وَقَدْ سَمِعْتُ مَا قُلْتَ فِيهِ، وَأَنَا أَرَى أَنْ تَجْعَلَهَا فِي الْأَقْرَبِينَ». فَقَالَ أَبُو طَلْحَةَ: أَفْعَلُ يَا رَسُولَ اللهِ، فَقَسَمَهَا أَبُو طَلْحَةَ فِي أَقَارِبِهِ وَبَنِي عَمِّهِ.

5280- … İshak b. Abdullah b. Ebi Talha'dan rivayete göre, o, Enes b. Malik *radıyallahu anh*'ı şöyle derken dinlemiştir: Ebu Talha, Medine'de ensar arasında hurmalığı en çok olan kimseydi. Malları arasında en çok sevdiği ise Hudeyle'deki bahçesi idi. Bu bahçe mescide bakıyordu. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* o bahçeye girer ve içindeki tatlı sudan içerdi.

Enes dedi ki: ***"Sevdiklerinizden infak etmedikçe iyiliğe ulaşamazsınız"*** ayeti nazil olunca Ebu Talha, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzurunda ayakta dedi ki: Ey Allah'ın Rasulü! Yüce Allah Kitabı'nda: ***"Sevdiklerinizden infak etmedikçe iyiliğe ulaşamazsınız"*** buyuruyor. Mallarım arasında en çok sevdiğim ise o bahçedir. O artık bir sadakadır. Onun karşılığını ve mükâfatını Allah'tan ümit ediyorum. Ey Allah'ın Rasulü! Onu dilediğin yere koy. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle

237 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 115, 174.

buyurdu: ***"Ne güzel! Bu, kâr getiren bir maldır. Ne güzel! Bu, kâr getiren bir maldır. Ben senin o bahçe hakkında ne söylediğini işittim. Ben senin onu yakın akrabana vermeni uygun görüyorum."***

Bunun üzerine Ebu Talha: Öyle yapacağım ey Allah'ın Rasulü! dedi. Ebu Talha onu akrabaları ve amcasının çocukları arasında dağıttı.[238]

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte Ebu Talha *radıyallahu anh*'ın bu bahçeyi Übey ve Hassan'a verdiğini görüyoruz. Kendisinin Übey ile nesebi yedinci atasında bir araya gelmektedir. Çünkü Ebu Talha'nın adı (ve geriye doğru nesebi) şöyledir: Zeyd b. Sehl b. el-Esved b. Haram b. Amr b. Zeydimenât b. Adiy b. Amr b. Malik b. en-Neccâr.

Hassan'a gelince; o, Hassan b. Sâbit b. el-Münzir b. Haram b. Amr b. Zeydimenât b. Adiy b. Amr b. Malik b. en-Neccâr'dır.

Her ikisi de ona kendisine mahrem olan zevi'l-erham akraba değildir.

İşte bu da, akrabaların, mahrem olan akrabalardan olanlar olduğunu iddia edenlerin görüşlerinin tutarsızlığına delildir.

Züfer b. el-Hüzeyl'in bu bölümde kendisinden nakletmiş olduğumuz kanaatine gelince; o da tutarsızdır. Çünkü bizler, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Haşimoğulları ile Muttaliboğullarına akrabaların payından verdiği şeyleri ve akrabalığı kendisine yakın olanlar ile uzak olanlar arasında eşitlik sağladığını gördük. Hâlbuki onların hepsi de onunla akraba olan kimselerdir.

Şayet ona daha yakın olan akraba daha uzak olan akrabayı hacb etseydi (pay almasını engelleseydi) yakın ile birlikte uzak olan kimseye o paydan vermezdi. Çünkü Aziz ve Celil olan Allah ona akrabalarına vermesini emretmişti. O ise Yüce Allah'ın kendisine vermiş olduğu emre muhalefet edemezdi.

İşte Ebu Talha'nın da yaptığı bağışında Übey b. Kab ile Hassan b. Sâbit'i bir seviyede tuttuğunu gördük. Hâlbuki -ikisi de onun akrabalarından ise- onlardan biri diğerinden daha yakındı.

O, bu uygulamayı yaptığında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in

238 Buhârî, Zekât, 44, Vekâlet, 15, Vesâyâ, 10; Müslim, Zekât, 42; Malik, Sadaka, 2; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 141.

kendisine vermiş olduğu emre muhalefet etmiş olmadı. Tıpkı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, Haşimoğulları ile birlikte Muttaliboğullarına Yüce Allah'ın akrabalarına vermesine dair emrini yerine getirmek üzere pay verirken Allah'ın emrine muhalefet etmemiş olması gibi.

Kişinin akrabaları, atalarından dördüncü atası ile birlikte nesebi bir araya gelen herkestir diyenlerin görüşleri de aynı şekilde tutarsızdır. Çünkü bu görüşü kabul eden kimselerin görüşlerine delil olarak zikrettikleri, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabaların payından Muttaliboğullarına vermiş olmasıdır. Bunlar da onun dördüncü babasının oğullarıdır. Fakat beşinci atasının oğullarına da bunlardan sonra gelen atalarından herhangi bir kimsenin oğullarına da vermemiştir.

Diğer taraftan onun Ümeyyeoğulları ile Nevfeloğullarını mahrum edip onlara bir şey vermediğini de gördük. Bu ise onların, onun akrabaları olmadıklarından dolayı değildi.

Aynı şekilde onun, onlardan daha yukarıda olan kimseleri mahrum etmesinin de aynı sebepten dolayı olması ihtimali vardır. Yani onları mahrum etmesinin sebebi, onların akrabalarından olmamaları değildi.

İşte Ebu Talha'nın, Allah'ın ve Peygamber'in kendisine vereceklerini fakir akrabalarına vermesini emredince, yedinci atasının oğullarından birisine verdiğini gördük.

Bununla Ebu Talha *radıyallahu anh*, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kendisine vermiş olduğu emre muhalefet etmiş olmadı, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de onun yaptığı bu işe karşı çıkmadı.

Kişinin akrabaları kendisi ile üçüncü atasına kadar birleşen herkestir diyenlerin görüşüne gelince; bunlar şöyle derler: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* akrabaların payını paylaştırınca bütün Haşimoğullarına verdi. Onlar ise onun üçüncü atasıdırlar. Bu sebeple onun akrabalarıdırlar. Muttaliboğullarına da verdi. Çünkü onlar onunla ittifak (hilf) yapmış kimselerdi. Eğer onlara akrabalarıdır diye vermiş olsaydı akrabalıkları onlar gibi olan Ümeyyeoğulları ile Nevfeloğullarına da vermesi gerekirdi.

Bizce bu görüş tutarsızdır. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Muttaliboğullarına akrabalıkları dolayısıyla değil de ittifakları dolayısıyla vermiş olsaydı bütün müttefiklerine vermesi gerekirdi. Çünkü Huzâalılar da onun

müttefiki idiler. Nitekim Huzâalı Amr b. Salim bu aralarındaki ittifakı hatırlatarak ant verip onu yardıma çağırmıştır.

٥٢٨١- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، قَالَ: لَمَّا وَادَعَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَهْلَ مَكَّةَ، وَكَانَتْ خُزَاعَةُ حُلَفَاءَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، وَكَانَتْ بَنُو بَكْرٍ حُلَفَاءَ قُرَيْشٍ، فَدَخَلَتْ خُزَاعَةُ فِي صُلْحِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَدَخَلَتْ بَنُو بَكْرٍ فِي صُلْحِ قُرَيْشٍ. فَكَانَتْ بَيْنَ خُزَاعَةَ وَبَيْنَ بَكْرٍ بَعْدُ قِتَالٍ، فَأَمَدَّتْهُمْ قُرَيْشٌ بِسِلَاحٍ وَطَعَامٍ وَظَلَّلُوا عَلَيْهِمْ، وَظَهَرَتْ بَنُو بَكْرٍ عَلَى خُزَاعَةَ، فَقَتَلُوا فِيهِمْ. فَقَدِمَ وَافِدُ خُزَاعَةَ عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَ بِمَا صَنَعَ الْقَوْمُ، وَدَعَاهُ إِلَى النُّصْرَةِ، وَأَنْشَدَ فِي ذَلِكَ:

لَاهُمَّ إِنِّي نَاشِدٌ مُحَمَّدَا
حِلْفَ أَبِينَا وَأَبِيهِ الْأَتْلَدَا
وَالِدًا كُنَّا وَكُنْتُ وَلَدَا
إِنَّ قُرَيْشًا أَخْلَفُوكَ الْمَوْعِدَا
وَزَعَمُوا أَنْ لَسْتُ أَدْعُو أَحَدَا
وَنَقَضُوا مِيثَاقَكَ الْمُؤَكَّدَا
وَجَعَلُوا لِي بِكَدَاءَ رُصَّدَا
وَهُمْ أَذَلُّ وَأَقَلُّ عَدَدَا
وَهُمْ أَتَوْنَا بِالْوَتِيرِ هُجَّدَا
وَقَتَلُونَا رُكَّعًا وَسُجَّدَا
ثَمَّتَ أَسْلَمْنَا وَلَمْ نَنْزِعْ يَدَا
فَانْصُرْ رَسُولَ اللهِ نَصْرًا أَعْتَدَا

وَابْعَثْ جُنُودَ اللهِ تَأْتِي مَدَدَا

فِي فَيْلَقٍ كَالْبَحْرِ يَأْتِي مُزْبِدَا

فِيهِمْ رَسُولُ اللهِ قَدْ تَجَرَّدَا

إِنْ سِيمَ خَسْفًا وَجْهُهُ تَرَبَّدَا

قَالَ حَمَّادُ: وَهَذَا الشِّعْرُ، بَعْضُهُ عَنْ أَيُّوبَ، وَبَعْضُهُ عَنْ زَيْدِ بْنِ حَازِمٍ، وَأَكْثَرُهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ.

5281- … Bize Hammâd b. Zeyd, Eyyub'dan tahdis etti. O İkrime'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Mekkelilerle barış antlaşması yaptığında Huzâalılar'ın Cahiliyye döneminden beri Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile ittifak antlaşması vardı. Bekroğullarının ise Kureyşlilerle ittifakı vardı. Bundan dolayı Huzâalılar barışta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in tarafına, Bekroğulları ise Kureyşlilerin tarafına katıldı. Bundan sonra Huzâalılar ile Bekroğulları arasında bir çatışma çıktı. Kureyşliler, Bekroğullarına silah ve yiyecek yardımında bulunup onları korudular. Bekroğulları, Huzâalılara üstünlük sağladı ve onlardan çok kimseyi öldürdü.

Huzâalıların temsilcisi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına gelerek Bekroğullarının yaptıklarını haber verdi, onu yardıma çağırdı. Bu hususta da şu beyitleri okudu:

"Allah'ım! Ben Muhammed'e bizim atamızın ve onun atasının
Eskiden beri devam eden antlaşmasını hatırlatıyorum
Bize siz evlat idiniz, sen de çocuk durumundaydın
Şüphesiz ki Kureyş sana verdiği sözünde durmadı
Benim kimseyi yardıma çağırmayacağımı sandılar
Ve seninle pekiştirdikleri ahitlerini bozdular
Keda denilen yerde bana tuzak kurdular
Oysa onlar en zelil ve sayıları en az olanlardır

Bize Yetir denilen suyumuzun kenarında gece uyurken baskın düzenlediler

Rükû ederken, secdede iken bizi öldürdüler

Biz orada teslim olmuş ve itaatten el çekmemiştik

Ey Allah'ın Rasulü! Sen hemen yardıma koş ve destek ver

Allah'ın askerlerini gönder yardımcı olarak gelsinler

Köpürerek akan coşkun deniz gibi büyük bir ordu arasında

Aralarında Rasulullah bulunsun kılıcını kınından sıyırmış olarak

Küçük düşürücü bir iş yapılırsa hemen suratı asılır."

Hammâd dedi ki: Bu şiirin bir kısmı Eyyub'dan, bir kısmı Yezid b. Hâzim'den nakledilmiş olmakla birlikte çoğunluğu Muhammed b. İshak'tan alınmıştır.

٥٢٨٢- حَدَّثَنَا فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ بُهْلُولٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ وَغَيْرِهِ، نَحْوُهُ، غَيْرَ أَنَّهُ ذَكَرَ أَنَّ الْمُنَاشِدَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِهَذَا الشِّعْرِ، عَمْرُو بْنُ سَالِمٍ.

5282- … Muhammed b. İdris'ten, o ez-Zührî'den ve başkasından buna yakın olarak zrivayet etmiştir. Ancak o, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bu şiiri okuyarak seslenen kişinin Amr b. Salim olduğunu belirtmiştir.

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Huzâalılar ile arasındaki ahit sebebiyle onları akrabaların payından alanlar arasına katmadığına göre, onun Muttaliboğullarına pay vermesinin aralarındaki ahit anlaşması dolayısıyla olması imkânsızdır. Eğer onlara ahit dolayısı ile vermiş olsaydı, aynı şekilde Haşimoğullarının mevalilerine (onların azatlılarına) da vermesi gerekirdi. Hâlbuki onlara hiçbir şey vermemiştir.

Ebu Yusuf'un ve Muhammed b. el-Hasen'in -Allah'ın rahmeti onlara olsun- benimsediği kendilerinden nakletmiş olduğumuz görüşe gelince; bize göre, onların görüşü bu husustaki görüşlerin en güzelidir. Çünkü bizler, insanların bu zamanımızda Abbas'a aynı şekilde Ali'nin soyuna, Cafer'in soyuna, Akîl'in

soyuna, ez-Zübeyr'in ve Talha'nın soyuna nispet edilip neseplerinin onlardan geldiğinin söylendiğini görüyoruz. Bütün bunlar hiçbir şekilde onların evlatlarına değil ancak en yukarıdaki atalarına nispet edilmekte ve Abbasoğulları, Alioğulları ile adını verdiğimiz kimselerin oğulları denilmektedir ve nihayet bu, onların hepsini kapsayan bir isim olmuştur. Hatta artık ataları sebebi ile farklı aşiret mensupları gibi birbirlerinden ayrı ve farklı hale gelmişlerdir.

Bir kimse dese ki: Biz Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabaların payını paylaştırdığında bu payı ancak Cahiliyye döneminde kendileriyle ortak bir babada nesepleri birleşen kimselere verdiğini gördük. Dolayısıyla o babadan gelen çocuklar onun akrabalarındandı. Aynı şekilde Ebu Talha'nın sözünü ettiğimiz kimselere verdiği de böyledir. Kendisi ile onların bir cahili atada nesepleri birleşiyordu. O halde sizler niçin: Bir kimsenin akrabaları İslam döneminde kendisi ile en uzak babada birleştiği kimselerdir, diyorsunuz?

Böyle diyene şu şekilde cevap verilir: Bizler, bu kitabımızda bundan önce şunu söylemiştik: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bazı akrabalarına verdiği halde bazılarına vermedi. Kendilerine pay verdiği herkes ile pay vermeyip mahrum ettiği kimseler nesep itibariyle onlarla hep aynı aşirette bir arada bulunuyorlardı ve o aşirete mensuptular. Bu sebeple onların hepsine "şu Kureyşliler" denilir ve Kureyş'ten sonraki (önce gelen) atalarına nispet edilerek "şu Kinâneliler" denilmez. Böylelikle bütün aşiret mensupları aynı babanın çocukları ve aynı şekilde akraba olurlar. Böylelikle diğerlerinden de ayrılırlar, diğer atalara nispet edilmezler. İslam'ın gelişinden sonra ortaya çıkan her bir atanın durumu da budur. Bu ister bir kol ister bir aşiret boyu olsun onun çocukları, İslam'da o kimseye nispet edilirler. Böylelikle kendisi ve çocukları hep birlikte eskiden beri Müslüman olmuş bir aşirete nispet edilirler. Bu sebeple onların hepsi bu aşiret halkından olur. İşte bize göre, bu konudaki görüşlerin en güzeli budur. Allah'tan başarı ihsan etmesini dileriz.

***

Bundan sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabalarına verdiklerine bakınca insanların bu hususta görüş ayrılığı içerisinde olduklarını gördük.

Onların bir kısmı şöyle demiştir: Akraba olanlara, Aziz ve Celil olan Allah, onlardan ganimetler ile ilgili ayette ve fey ile ilgili ayette söz ettiği için onlara verilmesi gereken bir hak dolayısıyla vermiştir. Rasulullah *sallallahu aleyhi*

ve sellem onlara bunu vermemezlik de edemezdi. Bu payları, onları bırakıp başkalarına veremeyeceği gibi kendilerine de ancak fey'in tamamının beşte birinden ve ganimetlerin tamamının beşte birinden verebilirdi. Nitekim onun bu hususta savaşçılara ganimetlerin beşte birini vermeme imkânı da yoktu, bu payı onlardan başkasına da veremezdi.

Başkaları ise şöyle demektedirler: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabalarına bu bölümün baş taraflarında zikretmiş olduğumuz iki ayet gereğince ne fey'den ne de ganimetlerin beşte birinden bir pay vermek gerekmektedir. Allah onların durumlarını bu iki ayette onlardan söz ederek pekiştirmiştir. Diğer taraftan bundan sonra onlara, fey'de ve ganimetlerin beşte birinde ancak onların dışında kalan ve kendileri ile Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* arasında bir akrabalık bulunmayan diğer Müslüman fakirlere verilen kadarını vermek gerekir. Bu görüş Ömer b. Abdulaziz'den de rivayet edilmiştir.

٥٢٨٣- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُكَيْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي ثَابِتُ بْنُ يَعْقُوبَ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ سَعِيدِ بْنِ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ رَحِمَهُ اللهُ تَعَالَى، عَنْ عَمِّهِ أَبِي سُهَيْلِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: هَذَا كِتَابُ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ فِي الْفَيْءِ وَالْمَغْنَمِ. أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ أَنْزَلَ الْقُرْآنَ عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَصَائِرَ وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ، فَشَرَعَ فِيهِ الدِّينَ، وَأَبْهَجَ بِهِ السَّبِيلَ، وَصَرَفَ بِهِ الْقَوْلَ، وَبَيَّنَ مَا يُؤْتَى مِمَّا يُنَالُ بِهِ مِنْ رِضْوَانِهِ، وَمَا يُنْتَهَى عَنْهُ مِنْ مَنَاهِيهِ وَمَسَاخِطِهِ. ثُمَّ أَحَلَّ حَلَالَهُ الَّذِي وَسَّعَ بِهِ، وَحَرَّمَ حَرَامَهُ، فَجَعَلَهُ مَرْغُوبًا عَنْهُ، مَسْخُوطًا عَلَى أَهْلِهِ، وَجَعَلَ مِمَّا رَحِمَ بِهِ هَذِهِ الْأُمَّةَ، وَوَسَّعَ بِهِ عَلَيْهِمْ مَا أَحَلَّ مِنَ الْمَغْنَمِ، وَبَسَطَ مِنْهُ وَلَمْ يَحْظُرْهُ عَلَيْهِمْ، كَمَا ابْتَلَى بِهِ أَهْلَ النُّبُوَّةِ وَالْكِتَابِ، مِمَّنْ كَانَ قَبْلَهُمْ. فَكَانَ مِنْ ذَلِكَ، مَا نَقَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِخَاصَّةٍ دُونَ النَّاسِ، مِمَّا غَنِمَهُ مِنْ أَمْوَالِ بَنِي قُرَيْظَةَ وَالنَّضِيرِ، إِذْ يَقُولُ اللهُ حِينَئِذٍ ﴿مَا أَفَاءَ اللهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْهُمْ فَمَا أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَلَكِنَّ اللهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾. فَكَانَتْ تِلْكَ الْأَمْوَالُ خَالِصَةً لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَجِبْ فِيهَا خُمُسٌ وَلَا مَغْنَمٌ، لِيُوَلِّيَ اللهُ وَرَسُولَهُ أَمْرَهُ. وَاخْتَارَ

أَهْلَ الْحَاجَةِ بِهَا، السَّابِقَةَ عَلَى مَا يُلْهِمُهُ مِنْ ذَلِكَ، وَيَأْذَنُ لَهُ بِهِ، فَلَمْ يَضُرَّ بِهَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَمْ يَخْتَزْهَا لِنَفْسِهِ، وَلَا لِأَقَارِبِهِ، وَلَمْ يُخَصِّصْ بِهَذَا مِنْهُمْ بِفَرْضٍ وَلَا سُهْمَانَ، وَلَكِنْ آثَرَ، بِأَوْسَعِهَا وَأَكْثَرِهَا أَهْلَ الْحَقِّ وَالْقُدُمَةَ، مِنَ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ، يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللهَ وَرَسُولَهُ، أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ. وَقَسَمَ اللهُ طَوَائِفَ مِنْهَا فِي أَهْلِ الْحَاجَةِ مِنَ الْأَنْصَارِ، وَحَبَسَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرِيقًا مِنْهَا لِنَائِبَتِهِ وَحَقِّهِ، وَمَا يَعْرُوهُ أَيْ يَعْرِضُ لَهُ وَيَعْتَرِيهِ غَيْرُ مُفْتَقِدٍ شَيْئًا مِنْهَا وَلَا مُسْتَأْثِرٍ بِهِ، وَلَا مُرِيدٍ أَنْ يُؤْتِيهِ أَحَدٌ بَعْدَهُ، فَجَعَلَهُ صَدَقَةً لَا يُورَثُ لِأَحَدٍ فِيهِ هَادَّةٌ فِي الدُّنْيَا، وَمَحْقَرَةٌ لَهَا وَأَثَرَةٌ لِمَا عِنْدَ اللهِ، فَهَذَا الَّذِي لَمْ يُوجَفْ فِيهِ خَيْلٌ وَلَا رِكَابٌ.

5283- … Malik b. Enes -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- amcası Ebu Suheyl b. Malik'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: İşte bu, Ömer b. Abdulaziz'in fey'e ve ganimetlere dair yazdığı mektubudur:

Yüce Allah, Kur'an'ı Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'e basiretleri açmak, iman eden bir kavme rahmet olmak üzere indirmiştir. Bu Kitabı'nda dini teşri etmiş, onunla yolu aydınlatmış, söylenmesi gerekenleri geniş şekilde açıklamış, rızasını elde etmeye sebep teşkil etmek üzere nelerin yapılacağını, uzak durulması gereken yasaklarını ve gazabına sebep olan halleri de etraflı bir şekilde beyan etmiştir.

Daha sonra iman edenlere genişlik kıldığı şeyleri helal kılmış, yasakladıklarını haram kılarak onu, arzu edilmeyen, işleyenlerini de gazaba maruz bırakan iş olarak göstermiştir. Bu ümmete rahmet vesilelerinden genişlik verdiği hususlardan birisi de ganimeti helal kılması, onu geniş bir imkân olarak önlerine açması ve onlara bunu yasaklamamasıdır. Böylelikle sizden önceki peygamberleri ve kitaplara iman eden kimseleri (ganimetleri haram kılmak suretiyle) imtihan ettiği gibi sizi imtihan etmemiştir.

Yine bu husustaki onun rahmetleri arasında, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e Kureyza ve Nadiroğulları mallarından aldığı ganimetlerden bazı kimselere özel olarak verdiği nefel (fazladan bağış) da vardır. Çünkü Yüce Allah bu hususta şöyle buyurmaktadır: ***"Allah'ın onlardan Rasulü'ne verdiği***

fey'e gelince, siz onun için ne bir at koşturdunuz ne de deveye bindiniz. Fakat Allah Rasullerini dilediği kimselere üstün kılar. Allah, her şeye gücü yetendir" (el-Haşr, 59/6).

Çünkü bu mallar sadece Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e aitti. Bu mallara, Yüce Allah'ın Rasulü'ne vermek ile yükümlü tutacağı ne beşte bir ne de ganimet (hükümleri) gerekmişti. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bunlar için bu konuda kendisinin içine doğduğu ve bu hususta ona izin verildiği şekilde o mala olan ihtiyaç sahipleri ile erken dönemde Müslüman olan kimseleri seçti. Bu sebeple bu malları paylaştırmadığı gibi kendisi ve akrabaları için de onları seçme yoluna gitmedi. O, bunu aralarından ne belli bir paya ne de birtakım paylara göre tahsis etti. Aksine, bu malların en fazlasını ve en bol şeklini Allah'ın lütfunu ve rızasını arayarak Allah'ın dinine ve Rasulü'ne yardım etmek üzere yurtlarından çıkartılıp mallarından edilmiş olan erken zamanlarda hicret etmiş muhacir ve hak ehli kimseleri tercih etti. İşte onlar sadık olanların ta kendileridir.

Allah[ın Rasulü][239] bu malların bir kısmını ensardan muhtaç olan kimselere paylaştırdığı halde Rasulullah bu malların bir bölümünü de karşı karşıya kalabileceği haller için kendisinin bir hakkı ve karşılaşacağı birtakım hususlar için alıkoydu. Ancak onlardan herhangi bir şeyi zayi de etmedi, onu sadece kendisine de ayırmadı, kendisinden sonra birisine verme isteği ile de bunu yapmadı. Bu sebeple bu malı, dünyada küçümseyerek, hakir görerek ve Allah'ın nezdindekileri tercih ederek, kimse tarafından miras alınmayacak bir sadaka yaptı. İşte elde edilmesi için at koşturulmamış, deveye binilmemiş olan mal budur.

***

Yüce Allah'ın yalnızca Rasulü'ne ayrıcalıklı olarak verip ganimetlerde olduğu gibi başka kimseye pay ayırmadığı ve hakkında görüş ayrılıkları bulunan enfal türünden birisi de Yüce Allah'ın şu sözünde geçmektedir: ***"Allah'ın fethedilen ülkeler ahalisinden Rasulü'ne verdiği fey Allah'a, Peygamber'e, akrabalara, yetimlere, yoksullara ve yolda kalanlara verilir ki o mal sizden zengin olanlar arasında elden ele dolaşan bir şey olmasın"*** (el-Haşr, 59/7). Daha sonra da: ***"O halde Peygamber size ne verdiyse onu alın, neyi***

239 Bu ibare tarafımızdan eklenmiştir (Çeviren).

yasak ettiyse ondan da sakının ve Allah'tan korkun. Çünkü Allah azabı çok çetin olandır" (el-Haşr, 59/7) buyurmuştur.

Yüce Allah'ın: ***"Allah'ındır"*** sözü şu anlama gelir: Yüce Allah dünyadan, dünya ehlinden ve dünyadaki her şeyden müstağnidir (bunlara muhtaç değildir). Bunların hepsi yalnız O'nundur. Ancak O: Bu payı onun emretmiş olduğu yolda harcayın, buyurmaktadır.

"Peygamber'e aittir" sözüne gelince; Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ganimetteki payı genel olarak Müslümanların payı gibiydi. Fakat Yüce Allah: ***"Onu paylaştırmak, gereğince amel etmek ve onun hakkında hüküm vermek Peygamber'e aittir"*** buyurmaktadır.

"Akrabalara" sözüne gelince; bazı bilgisiz kimseler Muhammed *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabalarının ganimetlerden kesin olarak belirlenmiş bir payının bulunduğunu, bu payın onlara verilmeyip kesildiğini sanmıştır. Eğer böyle olsaydı mirastaki farz hisseleri yarım, dörtte bir, altıda bir, sekizde bir şeklinde açıkladığı gibi bunu da açıklayacaktı. Bu bakımdan onların herhangi birisinin zengin ya da fakir olması, onların bundaki paylarını da eksiltemezdi. Tıpkı bu hallerin mirasçıların paylarını eksiltemediği gibi.

Ancak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu hususta akarlardan, esirlerden, davarlardan, ticaret mallarından ve nakitten bir miktarı onlara nefel olarak vermiştir.

Fakat bütün bunların hiçbirisi ile ilgili Yüce Allah Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ruhunu kabzedinceye kadar bilinen belli bir hisse veya bu hususta kendisine uyulacak bir rivayet bilinmemektedir. Ancak o Hayber günü aralarında bir miktar mal paylaştırdı ve o gün bu paylardan hepsine vermediği gibi özellikle herhangi bir yakınına -ondan daha muhtaç bir başkası varken- vermedi.

O gün akrabalığı bulunmayan kimselere de verdi. Çünkü ona muhtaç olduklarını ve kavimleri yanında bulundukları sırada sahip oldukları bu mallardan kendi ahitlilerine nelerin ulaşmış olduğunu anlatıp şikâyette bulunmuşlardı. Bununla birlikte onları akrabalıkları dolayısıyla üstün tutmuş değildi.

Şayet bu gibi kimselerin zannettikleri gibi akrabaların bir hakkı bulunsaydı akrabası olan dayılarının, babasının ve dedesinin dayılarının, kısacası ona bir akrabalık bağı ile bağlanan herkesin onun akrabası olduğu ortadadır.

Diğer taraftan eğer bu, onların zannettikleri gibi olsaydı fey çoğalıp arttıktan sonra Ebu Bekir ve Ömer *radıyallahu anhumâ*'nın onlara bunu vermeleri gerekirdi.

Ebu'l-Hasen (Ali) *radıyallahu anh*, onca mülkü eline geçirdikten sonra bu hususta ona karşı kimsenin bir şey söyleyemeyeceği durumda iken neden onlara bu hususta kendilerine uygulanacak ve kendisinden sonra da bilinecek bir hususu öğretmedi.

Eğer durum dedikleri gibi olsaydı, Yüce Allah: ***"Ki o mal sizden zengin olanlar arasından elden ele dolaşan bir şey olmasın"*** (el-Haşr, 59/7) buyurmazdı. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabaları arasından Kur'an'ın (bu sözünün) nazil olduğu gün de ondan sonra da varlıklı ve zengin olan kimseler vardı.

Eğer böyle bir pay onun için ve onlar için caiz olsaydı bu takdirde bu, elden ele dolaşan bir varlık olurdu. Hatta hiç kimsenin kesmesi ve bozması helal olmayan akrabalarına ait bir miras olurdu. Ancak Yüce Allah, ihtiyaç halindeki hakları ve akrabalıkları ile ***"Akrabaya"*** buyurmaktadır.

Müslümanların yoksulluk ve muhtaçlık halindeki hakkları gibi yerine getirilmesi gereken hakka ihtiyaç kalmayacak olursa artık o kimsenin hakkı kalmaz. Yetim, yetimliği halinde de böyledir. Eğer yetim yakınından miras almışsa artık onun hakkı yoktur.

Yolcu bir kimsenin de yolculuğu esnasında -malı çok ve bolluk içerisinde ise- o feyde bir hakkı yoktur. Bu takdirde bu hak muhtaç olan kimselere verilir.

Allah Teala, peygamberler gönderdi, akrabalığı olan yetimden de toprağa bulanmış yoksuldan da söz etti. Bunların hepsinin durumu böyledir. Allah'ın Peygamberi *sallallahu aleyhi ve sellem* de geçmiş salih kimseler de Yüce Allah'ın Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabalarına tayin etmiş olduğu belli bir hakkı vermeyecek kimseler değildiler. Bu hususta Allah'ın onlara tanıdığı hakkı tanımayacak kimseler olamazdı. Nitekim Yüce Allah: ***"Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin"*** (el-Bakara, 2/43) buyurmaktadır. Ve Kur'an'ın diğer hükümleri(ni yerine getirdikleri gibi onları da yerine getirirlerdi). Onlar insanlara verilen fey'i ve bağışları yerine getirdiler. Bu bağışlardan İslam dini üzere olmayan kimselere verilmesi gereken bazı bağışları da yerine getirdiler ve onların bu haklarını onlara verdiler. Kim bundan başka bir iddia-

da bulunacak olursa Aziz ve Celil olan Allah'a, Rasulü'ne ve salih mü'minlere iftira etmiş, onlar hakkında gerçeğe uygun olmayan iddialarda bulunmuş, onların hakka uymamış olduklarını söylemiş olur.

Beşte bir hakkında: Aziz ve Celil olan Allah onu bilinen farz hisseler olarak tespit etmiştir ve bu beşte bir hisselerde, zikrettiği kimselerin hakkı vardır. Bu sebeple beşte bir, bu hususta ganimetler durumundadır, diyenlerin sözlerine gelince;

Yüce Allah, Peygamber'ine esir alma imkânı verdi. Bazı kimseler bu esirlerden (paylarına düşeni) aldığı halde o, kendi kızına vermedi. Değirmenin ellerinde bıraktığı izi babasına gösterirken Allah Rasulü kızını Allah'ı zikretmeye ve tesbihe yönlendirmişti. İşte onun kızı Peygamber'e olan akrabalığı dolayısıyla bir hak iddia etmişti.

Eğer bu beşte bir ve fey bunu söyleyenlerin zannettikleri gibi olsaydı bu iş, Müslümanlara yapılan bir haksızlık, Allah'ın onlara vermiş olduğu bir fey'i yolundan çıkarmak olurdu. Kesinlikle bunda akrabalık, nesep ve miras hakkı olduğunu iddia eden kimseler arasında bunu paylaştırmaması söz konusu olamazdı. Ayrıca bunun kapsamına asabe denilen akrabaların, çocukları olan annelerin de girmesi gerekirdi.

Dinde tefakkuh eden (dinin fıkhını, inceliklerini iyi bilen) bir kimse bunun, Aziz ve Celil olan Allah'ın Peygamber'ine olan şu sözü ile bağdaşmadığını görür: ***"De ki: Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum ve ben kendimi zorlayarak bir şeyler uyduranlardan da değilim"*** (Sad, 38/86). Aynı şekilde diğer peygamberlerin kendi kavimlerine söyledikleri buna benzer sözlerle de bağdaşmadığını görür.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, kendisine ait olmayan bir hakkı da iddia edecek değildi. O, Allah'ın kendileri için seçtiği ve bundan dolayı onlara minnet ettiği kendisine ve başkasına ait olan bir payı veya ayrılmış olan bir hisseyi bırakmaz ve onları da bundan mahrum etmezdi.

Sad b. Bekr oğullarının kadınları, esirlikten kurtarılmalarını, Müslümanların elinde bulunan esirleri de serbest bırakmalarını -önceden fey olarak alınmış iken- istemişlerdi. Allah Rasulü de onları esirlikten kurtarıp serbest bırakmıştı.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ridasını takıldığı ağaçtan kurtarmalarını isteyince -çünkü ridasını üzerinden onların aldıklarını sanmıştı- şöyle

buyurdu: ***"Eğer Tihâme ağaçlarının sayısı kadar davar olsa onu aranızda paylaştırırdım. Ben şu devenin sırtından aldığım bir tüy kadarını dahi -beşte bir dışında- hak etmiyorum. O da aranızda (pay edilerek size) geri döner."***[240]

İşte bunlar, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Yüce Allah'ın hükmü ve adaletli yargısı gereğince fey'i paylaştırıp dağıttığı yerlere dair açıklamalardır.

Kim bundan yüz çevirir ya da bundan sapar ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e Rabbinin onu adlandırdığından başka bir ad verecek olursa bunu yapmakla bir iftiracı, yalanlayıcı, Aziz ve Celil olan Allah'ın sözünü yerinden tahrif edip uzaklaştırıcı, böylelikle kendisini de bu hususta ona uyan kimseleri de yalana ve yalanlamaya zorlayıcı, peygamberleri hakkında olmadık iddiaları ortaya atan iki kitap ehlinin dalaletlerine ulaşmış birisi olur.

Ebu Cafer dedi ki: Başkaları da şöyle demektedirler: Yüce Allah, beşte birde tasarruf işini Peygamberi *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bırakmıştır. O, akrabalarından zengin ya da fakir olsun uygun gördüğü kimselere onu vermekte serbest bırakılmıştır. Bununla birlikte beşte birin harcama yerlerini gösteren hums ayetinde açıkça belirtilen onların dışında kalan kimselere, beşte birden paylarının da verilmesini emretmiştir. İşte bundan dolayı fey ile ilgili ayette de ona böylece emretmiştir.

İlim adamları bu hususta belirttiğimiz şekilde farklı görüşlere sahip olduklarından bu görüşleri arasından sahih bir görüş ortaya çıkarmak için bu hususu nazar bakımından (akli düşünce ve kıyas açısından) incelememiz gerekmektedir.

Önce: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, akrabalarından olan kimselere vermiş olduğu payı, onlar için verilmesi gereken bir hak olarak vermiştir ve bu akrabaların kimler olduklarından Yüce Allah ne ganimetler ile ilgili ayette ne de fey ile ilgili ayette söz etmiştir.

Biz bu sözün tutarsız olduğunu gördük. Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bazı akrabalara verdiği halde bir kısmına vermediğini gördük. Eğer Yüce Allah'ın ganimetler ve fey ile ilgili ayetlerde onlara ait olarak tespit ettiği pay, onun kendilerine farz olarak kesinlikle verilmesini emretmiş

240 Nesâî, Hibe, 1.

olduğu bir pay olsaydı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onlardan kimseyi mahrum etmez ve Allah'ın onlara vermiş olduğu hakkı hepsine dağıtırdı. Böylelikle bu husustaki uygulamasının hiçbir yönüyle Allah'ın onlar hakkında kendisine vermiş olduğu emrin dışına çıkmamış olurdu.

Nitekim şunu görüyoruz: Bir kimse, eğer filan kişinin akrabalarına malının üçte birini vasiyyet edecek olursa bu akrabalar da bilinen kişilerse ve vasiyyetin gereğini yerine getirmek isteyen kimse bu üçte biri bir kısmını dışarıda tutarak bazılarına verme hakkının olamayacağı bir şekilde özellikle biliniyorsa ancak kendilerine vasiyyette bulunulan üçte biri bunların tamamına ve bu hususta aralarında eşitliği sağlayarak vermekle yükümlü olduğunu biliyorsa ve bunun dışında bir iş yapacak olursa Allah'ın vermiş olduğu emre muhalefet etmiş olur.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i Allah'ın kendisine verdiği yerine getirmekle yükümlü olduğu bir emrin herhangi bir noktasında bu emre muhalefet etmekten, Allah'ın hükmünü terk etmekten tenzih ederiz.

Allah Rasulü'nün akrabalarına vermiş olduğu pay, akrabalarının tamamını kapsamadığına göre, Aziz ve Celil olan Allah'ın onun akrabalarına ayırmış olduğu bir payı vermemiş olması imkânsız olur. Çünkü onun akrabaları lehine muayyen bir şey ayrılmış olsaydı, onlar, kendilerine malın üçte biri vasiyyet edilmiş ve vasiyyeti uygulayanın (vasinin) bir kısmına vermeme ve bir kısmını diğerine tercih etme hakkının bulunmadığı filan kişinin akrabaları gibi olurlardı. Bununla, bu görüş çürütülmüş olmaktadır.

Daha sonra "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabaları lehine ne fey ne de ganimetler ile ilgili ayette herhangi bir hakkın verilmesi gerekmektedir." Bu, ancak Yüce Allah'ın onlardan söz etmek suretiyle vermiş olduğu emri pekiştirmesi demektir. Yani onlara akrabalıkları, fakirlikleri ve ihtiyaçları sebebiyle verilir diyen kimselerin görüşlerini ele alıp değerlendirdik.

Bu görüşün de tutarsız olduğunu gördük. Çünkü eğer durum dedikleri gibi olsaydı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* aralarında Abbas b. Abdulmuttalib'in de bulunduğu Haşimoğulları zenginlerine vermezdi. Çünkü onlarla birlikte Abbas'a da pay vermişti ve Abbas, Cahiliyye döneminde de İslam geldikten sonra da varlıklı birisi idi. Hatta Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabalarına ait payları fakirliklerinden dolayı verilmiş değildir. Bunun dışında bir başka sebep dolayısıyla verilmiştir.

Şayet fakirlikleri sebebiyle onlara vermiş olsaydı bu verdiği, sadaka türünden olurdu. Sadaka ise onlara haram kılınmıştır.

٥٢٨٤- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ، عَنْ أَبِي الْجَوْزَاءِ السَّعْدِيِّ، قَالَ: قُلْتُ لِلْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: مَا تَحْفَظُ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: أَذْكُرُ أَنِّي أَخَذْتُ تَمْرَةً مِنْ تَمْرِ الصَّدَقَةِ، فَجَعَلْتُهَا فِي فِي، فَأَخْرَجَهَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَلْقَاهَا فِي التَّمْرِ. فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَا كَانَ عَلَيْكَ فِي هَذِهِ التَّمْرَةِ لِهَذَا الصَّبِيِّ. فَقَالَ: «إِنَّا - آلَ مُحَمَّدٍ - لَا تَحِلُّ لَنَا الصَّدَقَةُ».

5284- … Ebu'l-Cevzâ es-Sa'dî dedi ki: el-Hasen b. Ali *radıyallahu anh*'a: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den ezberlediğin ne var? diye sordu. O şöyle dedi: Zekât hurmalarından birisini alıp ağzıma koyduğumu, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in onu (ağzımdan) çıkartıp hurmaların arasına bıraktığını hatırlıyorum. Bunun üzerine bir adam: Ey Allah'ın Rasulü! Bu küçük çocuğun bir hurma tanesini çiğnemesinde ne zarar olabilir? dedi. Allah Rasulü: ***"Bizlere, Muhammed hanedanına sadaka helal değildir"*** buyurdu.[241]

٥٢٨٥- حَدَّثَنَا بَكَّارُ بْنُ قُتَيْبَةَ، وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَا: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنْ ثَابِتِ بْنِ عُمَارَةَ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ سِنَانٍ قَالَ: قُلْتُ لِلْحَسَنِ، فَذَكَرَ نَحْوَهُ إِلا أَنَّهُ قَالَ فِي آخِرِهِ وَلَا لِأَحَدٍ مِنْ أَهْلِهِ.

5285- … Rebîa b. Sinan dedi ki: Ben el-Hasen'e… dedim. O, hadisi buna yakın olarak zikretti. Ancak sonlarında: ***"Ve onun aile halkından hiçbir kimseye (helal olmaz)"*** buyurduğunu söyledi.

٥٢٨٦- حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثَنَا أَسَدُ بْنُ مُوسَى، قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ

241 Müslim, Zekât, 161; Ebu Davud, Zekât, 29; Dârimî, Salât, 214; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 200.

وَسَعِيدٌ، ابْنَا زَيْدٍ، عَنْ أَبِي جَهْضَمَ، مُوسَى بْنِ سَالِمٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ قَالَ: دَخَلْنَا عَلَى اِبْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا فَقَالَ: مَا اخْتَصَّنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَيْءٍ دُونَ النَّاسِ إِلا بِثَلَاثٍ: إِسْبَاغِ الْوُضُوءِ، وَأَنْ لَا نَأْكُلَ الصَّدَقَةَ، وَأَنْ لَا نُنْزِيَ الْحُمُرَ عَلَى الْخَيْلِ.

5286- … Ubeydullah b. Abdullah b. Abbas *radıyallahu anh* dedi ki: İbn Abbas *radıyallahu anh*'ın yanına girdik. Şöyle dedi: (Şu) üç şey dışında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* insanlar arasında özellikle bize herhangi bir şey tayin etmiş değildir: Abdest azalarını iyice yıkamak, sadakayı yememek ve eşeklerle atları çiftleştirmemek.[242]

٥٢٨٧- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ الْحَوْضِيُّ، قَالَ: ثَنَا شَبَّابَةُ بْنُ سَوَّارٍ وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ.

5287- … Bize Şebâbe b. Sevvâr tahdis etti.

Yine bize Muhammed b. Huzeyme tahdis edip dedi ki: Bize Ali b. el-Ca'd tahdis etti.

٥٢٨٨- وَحَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: أَخَذَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا تَمْرَةً مِنْ تَمْرِ الصَّدَقَةِ، فَأَدْخَلَهَا فِي فِيهِ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كِخْ كِخْ، أَلْقِهَا أَلْقِهَا، أَمَا عَلِمْت أَنَّا لَا نَأْكُلُ الصَّدَقَةَ».

5288- Yine bize Süleyman b. Şuayb tahdis edip dedi ki: Bize Abdurrahman b. Ziyad tahdis edip dedi ki: el-Hasen b. Ali *radıyallahu anh* zekât hurmalarından birisini alıp ağzına soktu. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hemen ona: ***"Pis o, pis, at onu, at onu. Bizim sadaka (zekât) yemediğimizi bilmiyor musun?"*** dedi.[243]

242 Ebu Davud, Salât, 127; Tirmizî, Cihâd, 23; Nesâî, Tahâret, 105, Hayl, 10; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 78, 95, 132…

243 Buhârî, Zekât, 60, Cihâd, 188; Dârimî, Zekât, 16; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 409, 444, 476.

٥٢٨٩- حَدَّثَنَا بَكَّارُ بْنُ قُتَيْبَةَ وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَا: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ بَكْرٍ السَّهْمِيُّ، عَنْ بَهْزِ بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ فِي إِبِلٍ سَائِمَةٍ: «فِي كُلِّ أَرْبَعِينَ ابْنَةُ لَبُونٍ، مَنْ أَعْطَاهَا مُؤْتَجِرًا، فَلَهُ أَجْرُهَا، وَمَنْ مَنَعَهَا فَأَنَا آخِذُهَا مِنْهُ، وَشَطْرَ إِبِلِهِ، عَزْمَةٌ مِنْ عَزَمَاتِ رَبِّنَا، لَا يَحِلُّ لِأَحَدٍ مِنَّا مِنْهَا شَيْءٌ».

5289- … Behz b. Hakîm'den, o babasından, o dedesinden, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i merada otlayan develer hakkında şöyle buyururken dinledim: ***"Her kırk devede üç yaşına basmış bir dişi deve zekât vardır. Onu kim sevabını bekleyerek verirse ona sevabı verilecektir. Kim de onu vermeyecek olursa ben, onu, ondan develerinin yarısı ile birlikte Rabbimizin kesin emirlerinden biri olarak alacağım. Ondan hiçbir şey bizden hiçbir kimseye helal değildir."***[244]

٥٢٩٠- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا الْحَكَمُ بْنُ مَرْوَانَ الضَّرِيرُ. ح

5290- … Bize el-Hakem b. Mervân ed-Darîr tahdis etti, H.

٥٢٩١- وَحَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ يُونُسَ، قَالَا: ثَنَا مَعْرُوفُ بْنُ وَاصِلٍ السَّعْدِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ حَفْصَةَ فِي سَنَةِ تِسْعِينَ قَالَ ابْنُ أَبِي دَاوُدَ فِي حَدِيثِهِ ابْنَةُ طَلْقٍ تَقُولُ: ثَنَا رَشِيدُ بْنُ مَالِكٍ أَبُو عُمَيْرٍ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَتَى بِطَبَقٍ عَلَيْهِ تَمْرٌ فَقَالَ: «أَصَدَقَةٌ أَمْ هَدِيَّةٌ؟» فَقَالَ: بَلْ صَدَقَةٌ، قَالَ: فَوَضَعَهُ بَيْنَ يَدَيْ اَلْقَوْمِ وَالْحَسَنُ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَأَخَذَ الصَّبِيُّ تَمْرَةً فَجَعَلَهَا فِي فِيهِ، فَأَدْخَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُصْبُعَهُ وَجَعَلَهُ يَتَرَفَّقُ بِهِ، فَأَخْرَجَهَا، فَقَذَفَهَا، ثُمَّ قَالَ: «إِنَّا - آلَ مُحَمَّدٍ - لَا نَأْكُلُ الصَّدَقَةَ».

5291- … Reşîd b. Malik Ebu Umeyr bize tahdis edip dedi ki: Peygamber

244 Ebu Davud, Zekât, 5; Nesâî, Zekât, 4, 7; Dârimî, Zekât, 36; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 2, 4.

sallallahu aleyhi ve sellem'in yanında iken ona üzerinde hurma bulunan bir tabak getirildi. Allah Rasulü: ***"Bu, sadaka mı hediye mi?"*** diye sordu. (Getiren kişi): Hayır, sadakadır, dedi.

Rivayeti nakleden (Reşîd b. Malik) dedi ki: Onu mecliste bulunanların önüne bıraktı. el-Hasen de (Peygamber'in) önünde idi. Küçük çocuk bir hurma alıp onu ağzına koydu. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* parmağını (ağzına) soktu, yumuşak bir şekilde onu çıkarmaya çalıştı. Nihayet ağzından o taneyi çıkarıp attı. Sonra da: ***"Biz yani Muhammed hanedanı sadakayı yemeyiz"*** buyurdu.[245]

٥٢٩٢- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ حَكِيمٍ الْأَوْدِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا شَرِيكٌ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عِيسَى، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: دَخَلْت مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْتَ الصَّدَقَةِ، فَتَنَاوَلَ الْحَسَنُ تَمْرَةً فَأَخْرَجَهَا مِنْ فِيهِ وَقَالَ: «إِنَّا - أَهْلَ بَيْتٍ - لَا تَحِلُّ لَنَا الصَّدَقَةُ».

5292- … Abdurrahman b. Ebi Leyla'dan, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ile birlikte sadaka evine girdim. el-Hasen bir hurma aldı. Onu ağzından çıkartıp: ***"Bize yani Ehl-i Beyt'e sadaka helal değildir"*** buyurdu.[246]

٥٢٩٣- حَدَّثَنَا فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا شَرِيكٌ. فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّا - أَهْلَ بَيْتٍ - لَا تَحِلُّ لَنَا الصَّدَقَةُ». وَلَمْ يَشُكَّ.

5293- … Bize Şerîk haber verdi. O, hadisi senediyle aynen zikretmekle birlikte -şüphe etmeden:- ***"Biz öyle bir Ehl-i beytiz ki zekât bize helal değildir"*** dedi(ğini söyledi).

***

245 Buhârî, Hibe, 7; Tirmizî, Zekât, 25; Nesâî, Zekât, 98; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 490.
246 Buna yakın olarak: Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 348.

Ebu Cafer *radıyallahu anh* dedi ki: Görüldüğü gibi Haşimoğulları dışındaki fakirlere fakirlikleri sebebiyle sadaka (ve zekât) helal olduğu halde başka fakirlere helal olmasını sağlayan gerekçeden dolayı Haşimoğulları için helal olmaz.

İşte fey ve ganimet de böyledir. Şayet bunlardan kendilerine verilen pay fakirliklerinden dolayı olsaydı bu takdirde onlara da bu pay helal olmazdı.

Bu görüş sahiplerinin görüşlerinin lehine delil olarak gösterdikleri Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, kendisine esirler geldiğinde bir hizmetçi vermesini istediği zaman Fatıma'ya, tesbih getirmesini emrettiğini ve esirlerden herhangi bir kimseyi onun hizmetine vermediğini söyleyip buna dair şu rivayeti zikretmelerine gelince;

٥٢٩٤- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنِ زِيَادٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ قَالَ: سَمِعَ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى يُحَدِّثُ عَنْ عَلِيٍّ أَنَّ فَاطِمَةَ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا أَتَتْ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَشْكُو إِلَيْهِ أَثَرَ الرَّحَى فِي يَدَيْهَا، وَبَلَغَهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَاهُ سَبْيٌ، فَأَتَتْهُ تَسْأَلُهُ خَادِمًا، فَلَمْ تَلْقَهُ وَلَقِيَتْهَا عَائِشَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، فَأَخْبَرَتْهَا الْحَدِيثَ. فَلَمَّا جَاءَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخْبَرَتْهُ بِذَلِكَ. قَالَ: فَأَتَانَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدْ أَخَذْنَا مَضَاجِعَنَا، فَذَهَبْنَا أَنْ نَقُومَ فَقَالَ: «أَلَا أَدُلُّكُمَا عَلَى خَيْرٍ مِمَّا سَأَلْتُمَا؟ تُكَبِّرَانِ اللهَ أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ، وَتُسَبِّحَانِ اللهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَتَحْمَدَانِ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، إِذَا أَخَذْتُمَا مَضَاجِعَكُمَا، فَإِنَّهُ خَيْرٌ لَكُمَا مِنْ خَادِمٍ».

5294- … el-Hakem dedi ki: Abdurrahman b. Ebi Leyla'yı, Ali'den şunu tahdis ederken dinledim: Fatıma *radıyallahu anhâ*, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına el değirmeninin ellerinde iz bıraktığından dolayı şikâyete gitti. Ona Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e esirler getirildiği haberi de ulaşmıştı. Yanına ondan bir hizmetçi istemek üzere gitti. Onu göremedi. Aişe *radıyallahu anhâ* onu karşıladı ve ona durumu anlattı. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* gelince de Aişe ona bunu bildirdi.

(Ali) dedi ki: Biz uyumak üzere yatağa çekilmişken Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bize geldi. Kalkmak istedikse de o şöyle dedi: ***"Sizlere ben-***

den istediğinizden daha hayırlısını göstereyim mi? Yatmak istediğiniz zaman 34 defa Allahuekber, 33 defa subhanallah, 33 defa elhamdulillah deyin. Bu, sizin için bir hizmetçiden daha hayırlıdır."[247]

٥٢٩٥- حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْمُؤَذِّنُ قَالَ: ثَنَا أَسَدُ بْنُ مُوسَى، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ لِفَاطِمَةَ ذَاتَ يَوْمٍ: قَدْ جَاءَ اللهُ أَبَاكِ بِسَعَةٍ مِنْ رَقِيقٍ فَاسْتَخْدِمِيهِ فَأَتَتْهُ فَذَكَرَتْ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: «وَاللهِ لَا أُعْطِيكُمَا، وَأَدَعُ أَهْلَ الصُّفَّةِ يَطْوُونَ بُطُونَهُمْ وَلَا أَجِدُ مَا أُنْفِقُ عَلَيْهِمْ، وَلَكِنْ أَبِيعُهَا وَأُنْفِقُ عَلَيْهِمْ، أَلَا أَدُلُّكُمَا عَلَى خَيْرٍ مِمَّا سَأَلْتُمَا عَلَّمَنِيهِ جِبْرِيلُ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِ كَبِّرَا فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ عَشْرًا، وَاحْمَدَا عَشْرًا، وَسَبِّحَا عَشْرًا فَإِذَا أَوَيْتُمَا إِلَى فِرَاشِكُمَا». ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَ مَا ذَكَرَ فِي حَدِيثِ سُلَيْمَانَ بْنِ شُعَيْبٍ.

5295- … Ata b. es-Sâib'den, o babasından, o Ali *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, (Ali) bir gün Fatıma'ya: Allah babana çok sayıda köle almayı nasip etti. Ondan sana bir hizmetçi vermesini iste, dedi. Fatıma yanına gidip ona bunu söyleyince şöyle buyurdu: ***"Allah'a yemin ederim, Suffa ehlini aç yatacak halde bırakıp onlara harcayacak bir şey bulamazken size (bir hizmetçi) vermeyeceğim. Ancak bu köleleri satıp onların ihtiyaçlarını karşılamak üzere harcayacağım. Sizlere benden istediğinizden daha hayırlı olan Cebrail'in bana öğretmiş olduğu şeyleri göstereyim mi? Her bir namazın peşinden on defa Allahuekber, on defa elhamdulillah, on defa subhanallah deyin. Yatağınıza çekileceğiniz vakit de…"*** Sonra da Süleyman b. Şuayb'ın (5294 no'lu) hadisinde zikrettiğinin aynısını söyledi.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bir kimse: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Fatıma'ya esirlerden bir hizmetçi vermediğini görüyoruz. Eğer ganimet ayeti ile fey ayetinde Yüce Allah'ın akrabalardan söz etmesinden dolayı onun bunlarda bir payı bulunmuş olsaydı Allah Rasulü bu payını vermeyerek ona

247 Buhârî, Fezâilu Ashâbi'n-Nebi, 9, Nafakât, 6; Müslim, Zikr, 80; Ebu Davud, Edeb, 100; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 96, 136.

başkalarını tercih etmezdi. Nitekim onun: ***"Allah'a yemin ederim, Suffa ehlini aç yatarken bırakıp onlara harcayacak bir şey bulamazken size vermem"*** buyurduğunu da görüyoruz, derse buna şöyle cevap verilir: Ona hizmetçi vermemesi, Fatıma'nın ona göre kendisinin akrabası olmayıp aksine akrabadan da daha yakın olmasından dolayı olabilir. Çünkü çocuk için: O, babasının akrabasıdır, demek caiz değildir. Aksine, akraba ancak çocuktan sonra gelenler için söylenir.

Nitekim Yüce Allah, Kitabı'nda: ***"De ki: Hayır olarak ne infak ederseniz, anne ve babanın, akrabaların... hakkıdır"*** (el-Bakara, 2/215) sözünde anne-babadan, akrabalardan ayrı olarak söz etmektedir. Anne-baba, çocuklarının akrabaları dışında olduğu gibi anne-babanın çocukları da onların akrabaları dışındadır.

Muhammed b. el-Hasen -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- malının üçte birini filan kimsenin akrabalarına vasiyyet etmiş kimse hakkında şöyle demiştir: ***"Onun anne-babası ve çocukları bu vasiyyetin kapsamına girmezler. Çünkü onlar, akrabadan daha yakındırlar."***

Bu sebeple Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Fatıma'ya istediği hizmetçiyi bundan dolayı vermemiş olması ihtimali vardır.

Eğer bir kimse: Yine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den Fatıma'nın dışında Haşimoğullarından olan kimseler hakkında da bunun benzeri bir rivayet nakledilmiştir deyip şu rivayeti zikredecek olursa:

٥٢٩٦- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ نُمَيْرٍ، قَالَ: ثَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَيَّاشُ بْنُ عُقْبَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي الْفَضْلُ بْنُ الْحَسَنِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَكِيمِ أَنَّ أُمَّهُ حَدَّثَتْهُ أَنَّهَا ذَهَبَتْ هِيَ وَأُمُّهَا، حَتَّى دَخَلَتَا عَلَى فَاطِمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، فَخَرَجْنَ جَمِيعًا، فَأَتَيْنَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدْ أَقْبَلَ مِنْ بَعْضِ مَغَازِيهِ، وَمَعَهُ رَقِيقٌ، فَسَأَلْنَهُ أَنْ يُخْدِمَهُنَّ فَقَالَ: «صَرِيعُكُنَّ يَتَامَى أَهْلِ بَدْرٍ».

5296- ... Bana el-Fadl b. el-Hasen'in Amr b. el-Hakîm'den tahdis ettiğine göre, annesi kendisine şunu tahdis etmiştir: Kız kardeşi ile birlikte gidip Fatıma *radıyallahu anhâ*'nın yanına girdiler. Hep birlikte çıkıp Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına vardılar. Allah Rasulü de gazvelerinden birisinden

kölelerle dönmüştü. Fatıma ondan kendilerine hizmetçi vermesini istedi. Allah Rasulü: ***"Bedir'e katılanların yetimleri sizden önce gelir"*** buyurdu.

٥٢٩٧- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عُثْمَانَ بْنِ صَالِحٍ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَمَةَ الْمُرَادِيُّ، قَالَ: أَمْلَى عَلَيْنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، عَنْ عَيَّاشِ بْنِ عُقْبَةَ الْحَضْرَمِيِّ، أَنَّ الْفَضْلَ بْنَ الْحَسَنِ بْنِ عَمْرِو بْنِ أُمَيَّةَ، حَدَّثَهُ أَنَّ ابْنَ أُمِّ الْحَكِيمِ، أَوْ ضُبَاعَةَ ابْنَتَيْ الزُّبَيْرِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، حَدَّثَهُ عَنْ إِحْدَاهُمَا أَنَّهَا قَالَتْ: أَصَابَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبْيًا، فَذَهَبْتُ أَنَا وَأُخْتِي فَاطِمَةُ ابْنَةُ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَشَكَوْنَا إِلَيْهِ مَا نَحْنُ فِيهِ، وَسَأَلْنَا أَنْ يُعْطِيَنَا شَيْئًا مِنَ السَّبْيِ.

فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «سَبَقَكُنَّ يَتَامَى بَدْرٍ، وَلَكِنْ سَأَدُلُّكُنَّ عَلَى مَا هُوَ خَيْرٌ لَكُنَّ، تُكَبِّرْنَ اللهَ عَلَى إِثْرِ كُلِّ صَلَاةٍ، ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ تَكْبِيرَةً، وَثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ تَسْبِيحَةً، وَثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ تَحْمِيدَةً، وَلَا إِلَهَ إِلا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَاحِدَةً».

قَالَ عَيَّاشٌ: وَهُمَا ابْنَتَا عَمِّ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

5297- … Bize Abdullah b. Vehb, Ayyâş b. Ukbe el-Hadramî'den imla ettirdiğine göre, el-Fadl b. el-Hasen b. Amr b. Ümeyye kendisine şunu tahdis etmiştir: O, İbn Ümmü'l-Hakem [annesinden][248] ya da Dubâa'dan -ki ikisi de ez-Zübeyr b. Abdulmuttalib'in kızlarıdır- birisinden, onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bazı esirler almıştı. Ben, kızkardeşim ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kızı Fatıma ile birlikte gidip ona içinde bulunduğumuz durumdan şikâyette bulunarak bize alınan esirlerden bir şey vermesini istedik.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Bedir'de şehit düşenlerin yetimleri sizden önce gelir. Ancak ben sizlere sizin için daha hayırlı olan bir yol göstereceğim. Her namazın akabinde 33 defa Alla-***

248 Köşeli parantez arasındaki bu ibare tarafımızdan, 5296 no'lu hadisteki senetten hareketle ve devamı ile rivayetin uyum arzetmesi için zorunlu görüldüğünden eklenmiştir (Çeviren).

huekber, 33 defa subhanallah, 33 defa elhamdulillah deyin ve la ilahe illallahu vahdehû la şerike leh lehu'l-mülkü ve lehu'l-hamdü ve hüve ala külli şey'in kadîr: Allah'tan başka hiçbir ilah yoktur. O, bir ve tek olup O'nun ortağı yoktur. Mülk de yalnız O'nundur, hamd de yalnız O'nadır ve O, her şeye güç yetirendir'i de bir defa söyleyin."

Ayyâş (b. Ukbe) dedi ki: Her ikisi de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in amcasının kızıdır.

٥٢٩٨- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عُثْمَانَ، قَالَ: ثَنَا أَصْبَغُ بْنُ الْفَرَجِ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: وَلَا أَدْرِي، مَا اِسْمُ الرَّجُلِ، وَلَا اِسْمُ أَبِيهِ؟

5298- … Bize Abdullah b. Vehb tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti, ancak: "Ben adamın adını da babasının adını da bilmiyorum" dedi.

***

(Bunları delil gösteren) o kimseye denilir ki: Bu, akrabaların payını gerekli görerek bu payın Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* tarafından tercih edilecek kimseye verileceği kanaatinde olanlara karşı senin için bir delil olamaz.

Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu payı verirken Bedir'e katılanların yetimleri arasından kendisine akraba olanları ve aynı şekilde güçsüzlükleri dolayısıyla Suffa ahalisinden olan zayıf kimseleri tercih etmiş olabilir.

Akrabalara verilmesi gereken payın özel olarak Haşimoğulları ile Muttaliboğullarına ait olup onlardan başkasına verilmeyeceği görüşü ile akrabaların ganimetlerin beşte birindeki payı ile feydeki beşte bir payları fakirlikleri ve ihtiyaçları dolayısı iledir diyenlerin görüşleri, bu görüş sahiplerinin her birisine karşı ortaya koymuş olduğumuz delillerle söz konusu edilmeyeceğine göre, diğer görüş sabit olur. Bu da, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu payı aralarından dilediği kimselere tahsis edip verebileceği ve dilediği kimseleri de ondan mahrum edebileceği şeklindeki görüştür.

Bir kimse: Buna dair delilin nedir? diye soracak olursa ona şöyle cevap verilir: Biz, bu kitabın bundan önceki bölümlerinde buna dair birtakım deliller zikrettik. Bunları bizim burada tekrar etmemize gerek yoktur. Bununla beraber biz bu hususa daha başka açıklamaları da ekleyebiliriz.

٥٢٩٩- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْمَاءَ، قَالَ: ثَنَا جُوَيْرِيَةُ بْنُ أَسْمَاءَ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَنَسٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عَبْدِ اللهِ بْنِ نَوْفَلِ بْنِ الْحَارِثِ حَدَّثَهُ، أَنَّ عَبْدَ الْمُطَّلِبِ بْنَ رَبِيعَةَ بْنِ الْحَارِثِ حَدَّثَهُ قَالَ: اجْتَمَعَ رَبِيعَةُ بْنُ الْحَارِثِ وَالْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَقَالَا: لَوْ بَعَثْنَا هَذَيْنِ الْغُلَامَيْنِ لِي وَالْفَضْلِ بْنِ عَبَّاسٍ عَلَى الصَّدَقَةِ فَأَدَّيَا مَا يُؤَدِّي النَّاسُ وَأَصَابَا مَا يُصِيبُ النَّاسُ. قَالَ: فَبَيْنَا هُمَا فِي ذَلِكَ، جَاءَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ وَوَقَفَ عَلَيْهِمَا، فَذُكِرَ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ عَلِيٌّ: لَا تَفْعَلَا، فَوَاللهِ مَا هُوَ بِفَاعِلٍ. فَقَالَا: مَا يَمْنَعُكَ هَذَا إِلا نَفَاسَةٌ عَلَيْنَا، فَوَاللهِ لَقَدْ نِلْتُ صِهْرَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَا نَفِسْنَا عَلَيْكَ. فَقَالَ عَلِيٌّ: أَنَا أَبُو حَسَنٍ، أَرْسِلَاهُمَا فَانْطَلَقَا وَاضْطَجَعَ، فَلَمَّا صَلَّى صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الظُّهْرَ، سَبَقْنَاهُ إِلَى الْحُجْرَةِ فَقُمْنَا عِنْدَهَا حَتَّى جَاءَ فَأَخَذَ بِآذَانِنَا فَقَالَ: أَخْرِجَا مَا تُضْمِرَانِ ثُمَّ دَخَلَ وَدَخَلْنَا عَلَيْهِ، وَهُوَ يَوْمَئِذٍ عِنْدَ زَيْنَبَ ابْنَةِ جَحْشٍ فَتَوَاكَلْنَا الْكَلَامَ. ثُمَّ تَكَلَّمَ أَحَدُنَا فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَنْتَ أَبَرُّ النَّاسِ وَأَوْصَلُ النَّاسِ وَبَلَغْنَا النِّكَاحَ، وَقَدْ جِئْنَاكَ لِتُؤَمِّرَنَا عَلَى بَعْضِ الصَّدَقَاتِ فَنُؤَدِّيَ إِلَيْكَ كَمَا يُؤَدُّونَ، وَنُصِيبَ كَمَا يُصِيبُونَ فَسَكَتَ حَتَّى أَرَدْنَا أَنْ نُكَلِّمَهُ، وَجَعَلَتْ زَيْنَبُ تَلْمَعُ إِلَيْنَا مِنْ وَرَاءِ الْحِجَابِ: أَنْ لَا تُكَلِّمَاهُ، فَقَالَ: «إِنَّ الصَّدَقَةَ لَا تَنْبَغِي لِآلِ مُحَمَّدٍ إِنَّمَا هِيَ أَوْسَاخُ النَّاسِ، اُدْعُ إِلَيَّ مَحْمِيَّةَ -وَكَانَ عَلَى الْخُمُسِ- وَنَوْفَلَ بْنَ الْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَجَاءَاهُ. فَقَالَ لِمَحْمِيَّةَ: «أَنْكِحْ هَذَا الْغُلَامَ ابْنَتَكَ لِلْفَضْلِ بْنِ عَبَّاسٍ». فَأَنْكَحَهُ. وَقَالَ لِنَوْفَلِ بْنِ الْحَارِثِ: «أَنْكِحْ هَذَا الْغُلَامَ فَأَنْكَحَنِي». فَقَالَ لِمَحْمِيَّةَ: «أَصْدِقْ عَنْهُمَا مِنَ الْخُمُسِ كَذَا وَكَذَا».

5299- ... ez-Zührî'den rivayete göre, Abdullah b. Abdullah b. Nevfel b. el-Hâris kendisine şunu tahdis etmiştir: Abdulmuttalib b. Rebîa b. el-Hâris kendisine tahdis ederek şöyle dedi: Rebîa b. el-Hâris ile Abbas b. Abdulmuttalib bir araya gelip: -Beni ve el-Fadl b. Abbas'ı kastederek- şu iki çocuğu zekât toplamak üzere göndersek de onlara insanların ödedikleri zekât ödense,

onlar da insanların (zekât tahsil etmekle görevli olanların) aldıklarını alsalar (iyi olur)" dediler.

(Abdulmuttalib b. Rebîa) dedi ki: Onlar bu halde iken Ali b. Ebi Talib gelip onların yanıbaşında durdu. Bunu ona söyleyince Ali: Hayır, yapmayın, Allah'a yemin ederim o, (dediğinizi) yapmayacaktır, dedi.

Bunun üzerine her ikisi de: Sen ancak bizi kıskandığın için bu işi yapmamızı istemiyorsun. Allah'a yemin olsun, sen Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e damat olduğun halde biz bundan dolayı seni kıskanmadık, dedi. Bu sefer Ali: Ben Ebu'l-Hasen'im, haydi, onları gönderin, dedi. Bunun üzerine yola çıktılar. Ali de yatıp uzandı. [Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*] öğle namazını kıldıktan sonra ondan önce hücresine varıp orada ayakta bekledik. Nihayet o geldi, kulaklarımızı tutarak: ***"İçinizde sakladıklarınızı açığa vurun"*** dedi. Sonra içeri girdi, biz de huzuruna girdik. O gün Cahş kızı Zeyneb'in yanında idi. Birimiz diğeri konuşsun diye bekliyordu.

Sonra ikimizden birisi konuşup dedi ki: Ey Allah'ın Rasulü! Sen insanlar arasında en çok iyilik yapan, insanlar arasında akrabalık bağını en çok gözeten birisisin. Bizler de evlenme çağına geldik. Senin huzuruna bir yerin zekâtlarını toplamak üzere bizi görevlendirmen için geldik. Biz de diğerlerinin sana getirip ödediğini ödeyelim, onların aldıkları ücreti alalım. Allah Rasulü susup sesini çıkarmadı. Öyle ki, biz onunla konuşmak istedik. Ancak Zeynep hicabın (perdenin) arkasından bizlere ona bir şey söylemeyin diye işaret ediyordu. Sonra: ***"Zekât Muhammed'in hanedanına yakışmaz. Çünkü o, ancak insanların kirleridir. Siz bana Mahmiyye'yi çağırın -Mahmiyye beşte birden sorumlu görevli idi.- Bir de Nevfel b. el-Hâris b. Abdulmuttalib'i çağırın,"*** dedi. Her ikisi de huzuruna geldi. Mahmiyye'ye: -el-Fadl b. Abbas'ı kastederek- ***Bu gence kızını nikâhla,*** dedi. O da ona kızını nikâhladı. Nevfel b. el-Hâris'e de: ***Bu gence kızını nikâhla,*** dedi. O da kızını bana nikâhladı. Sonra Mahmiyye'ye: ***"Bu ikisi yerine beşte birden şu kadar şu kadar mehir ver"*** dedi.[249]

***

Görüldüğü gibi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Mahmiyye'ye beşte birden ikisinin mehrini vermesini emretti. Ayrıca bundan sonra da beşte biri

249 Müslim, Zekât, 167; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 166.

Haşimoğulları ile Muttaliboğullarının sayılarına göre paylaştırmadı ki onların her birisinin payının miktarı bilinebilsin.

İşte bu, bizim bu kitabımızın (bölümün) baş taraflarında sözünü ettiğimiz her iki ayette geçen, Allah'ın, ***"akrabalar"*** adını verdiği kimseler ile akrabalıkları sebebiyle muayyen kimseleri söz konusu etmediğine delildir.

Eğer bu böyle olsaydı bu takdirde bunu aralarında eşit olarak paylaştırması ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, ganimetlerin beşte dördünü hak sahiplerine verdiği ve gerçek sahipleri dışında onu korumak üzere bir başkasını görevlendirmediği gibi o payı Mahmiyye'nin elinde bırakmayıp onlara vermesi gerekirdi.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ganimetlerin beşte birini korumakla birisini görevlendirip sonra da ona emrettiği şekilde harcamasını söylemesi, onun da bu talimata göre harcaması, bu beşte bir ile ilgili hüküm verme yetkisinin kendisine ait olduğuna ve onun bunu akrabaları arasında uygun gördüğü kimselere verebileceğine delildir. Eğer akrabalarının muayyen bir hakkı bulunup onların her birisine ait olan payı ondan başka kimseye harcaması -akraba dahi olsalar- caiz olmasaydı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, el-Fadl b. Abbas b. Abdulmuttalib'e, Abdulmuttalib b. Rebîa b. el-Hâris'e veya başkalarına ait bir hakkı alıkoymaz, bir kenarda tutmaz, onların her birisine kendi hakkını hemen verirdi. el-Fadl b. Abbas ile Abdulmuttalib b. Rebîa adına da Yüce Allah'ın kendilerinden söz ettiği ayet gereğince kendilerine tayin etmiş olduğu bir şeyi mehir olarak vermesine gerek kalmazdı.

İşte sözünü ettiğimiz hususların söz konusu olmaması, şu hususun sahih bir delili ve sağlam bir belgesidir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, akrabalarından bir kısmına pay verirken onlar gibi yine akrabası olan diğer kimselere vermemesi, onlardan biri diğerlerine göre daha öncelikli olmamasına rağmen böyle hareket etmesi ve aralarından uygun gördüğü kimselere vermesi, onun, pay almasını daha uygun gördüğü kimselere verebilme hakkından dolayıdır.

Yine bu hususta bir başka delil daha vardır, o da şudur:

٥٣٠٠- فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ بْنِ يَحْيَى قَدْ حَدَّثَنَا الْحَجَّاجُ بْنُ الْمِنْهَالِ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ بُدَيْلِ بْنِ مَيْسَرَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ شَقِيقٍ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ بُلْقِينَ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ بِوَادِي الْقُرَى، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، لِمَنِ الْمَغْنَمُ؟ فَقَالَ: «لِلّٰهِ سَهْمٌ، وَلِهَؤُلَاءِ أَرْبَعَةُ أَسْهُمٍ». قُلْتُ: فَهَلْ أَحَدٌ أَحَقُّ بِشَيْءٍ مِنَ الْمَغْنَمِ مِنْ أَحَدٍ؟ قَالَ: «لَا، حَتَّى السَّهْمُ يَأْخُذُهُ أَحَدُكُمْ مِنْ جَنْبِهِ فَلَيْسَ بِأَحَقَّ بِهِ مِنْ أَخِيهِ».

5300- … Abdullah b. Şakîk'den, o Bulkin'den bir adamdan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Vâdi'l-Kurâ'da iken yanına gittim. Ey Allah'ın Rasulü! Ganimet kimin hakkıdır? diye sordum. O: ***"Bir pay Allah'ın, dört pay da bunlarındır"*** buyurdu.

Ben: Peki bu ganimetlerden herhangi bir şeye biri diğerinden daha çok hak sahibi midir? diye sordum. O: ***"Hayır, sizden biriniz, böğründen (saplanmış olup) çıkarıp aldığı bir oku bile kardeşinden daha çok hak edemez"*** buyurdu.

٥٣٠١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ خَالِدٍ الْحَذَّاءِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ شَقِيقٍ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ بُلْقِينَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5301- … Halid el-Hazzâ'dan, o Abdullah b. Şakîk'den, o Bulkin'den bir adamdan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٣٠٢- حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْمُرَادِيُّ، قَالَ: ثَنَا أَسَدُ بْنُ مُوسَى، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ، قَالَ: كُنْتُ أَقْعُدُ مَعَ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا فَقَالَ: إِنَّ وَفْدَ عَبْدِ الْقَيْسِ لَمَّا أَتَوْا النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنِ الْقَوْمُ؟» أَوْ «مَنِ الْوَفْدُ؟» قَالُوا: رَبِيعَةُ، قَالَ: «مَرْحَبًا بِالْقَوْمِ، أَوْ بِالْوَفْدِ، غَيْرَ خَزَايَا وَلَا نَادِمِينَ». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّا لَا نَسْتَطِيعُ أَنْ نَأْتِيَكَ إِلا فِي الشَّهْرِ الْحَرَامِ، فَمُرْنَا بِأَصْلٍ فَصْلٍ نُخْبِرُ بِهِ مَنْ وَرَاءَنَا وَنَدْخُلُ بِهِ الْجَنَّةَ. قَالَ: «أَتَدْرُونَ مَا الْإِيمَانُ بِاللهِ وَحْدَهُ؟» قَالُوا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ

إِلا اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، وَإِقَامُ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءُ الزَّكَاةِ، وَصِيَامُ رَمَضَانَ، وَأَنْ يُعْطُوا مِنَ الْمَغْنَمِ الْخُمُسَ».

5302- … Ebu Hamza şöyle dedi: İbn Abbas *radıyallahu anh* ile birlikte oturuyordum. Dedi ki: Abdulkayslıların heyeti Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna geldiklerinde: ***"Gelenler kimlerdir ya da bu heyet kimlerin heyetidir?"*** diye sordu. Onlar Rebîa(nındır) dediler. Allah Rasulü: ***"Bu gelenlere*** -ya da ***bu heyete- merhaba! Rezil de pişman da olmasınlar"*** dedi. Heyettekiler: Ey Allah'ın Rasulü! Bizler sana ancak bu haram ayda gelebiliyoruz. Bu sebeple sen bizim geride bıraktıklarımıza haber olarak götüreceğimiz ve o yolla Cennete gireceğimiz oldukça belirleyici bir esası emret, dediler. Allah Rasulü: ***"Bir ve tek olarak Allah'a iman etmenin ne olduğunu biliyor musunuz?"*** diye sordu. Onlar: Allah ve Rasulü daha iyi bilir, dediler. Allah Rasulü şöyle buyurdu: ***"Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, Muhammed'in Allah'ın Rasulü olduğuna şehadet etmek, namazı dosdoğru kılmak, zekâtı vermek, Ramazan orucunu tutmak ve ganimetin beşte birini vermenizdir."***[250]

٥٣٠٣- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَدِمَ وَفْدُ عَبْدِ الْقِيسِ عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

5303- … Ebu Hamza'dan, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Abdulkays heyeti Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna geldi (ve aynısını rivayet etti.)

***

Böylelikle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, ganimetin beşte birini Yüce Allah'a izafe ettiği ve geri kalan beşte dördünü ise ona izafe etmediği, ganimetin bunun dışında kalan kısmının ise muayyen olmayan bazı kimselere ait olduğu ve bu kısmı bunlar arasında kendi görüşüne göre dağıtacağı

250 Buhârî, Îmân, 40, İlm, 25, Edeb, 98, Âhâd, 5; Müslim, Îmân, 24; Nesâî, Eşribe, 48; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 288.

anlaşılmış olmaktadır. Eğer sayıları belli olan akrabalara ait olsaydı bu, böyle olmazdı.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, beşte biri uygun gördüğü yere dağıtmak üzere aldığını, bundan sonra geri kalanı da pay sahipleri arasında paylaştırdığını görüyoruz.

İşte bu, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in paylarına göre dağıttığı kısmın muayyen kimselere ait olduğuna, bu kimselerden herhangi birisine payını vermemesinin caiz olmadığına, diğer taraftan kendi görüşüne göre paylaştırdığı kısmın ise muayyen kişilere ait olmayıp bunun paylaştırılma şeklinin kendisinin kararına bağlı olduğuna ve bunu uygun gördüğü şekilde dağıttığına delildir.

Diğer taraftan insanlar, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hayatta iken akrabalarına dağıtmış olduğu payın vefatından sonraki hükmünün nasıl olacağı hakkında da açıklamalarda bulunmuşlardır.

Bu sebeple bazıları: Bu pay, Allah Rasulünün akrabalarından alınıp ondan sonraki halifenin akrabalarına döner, demiştir.

Başkaları: Bu pay, özel olarak Haşimoğulları ile Muttaliboğullarına aittir, demektedirler.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, hayatta iken, akrabaları arasından uygun gördüğü kimselere dağıtacağı görüşünü benimsemiş olan diğerleri ise bu payın Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in vefatı ile sona erdiği kanaatindedirler.

Aralarından sahih olan görüşü ortaya çıkartabilmek için bu görüşleri inceledik. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hayatta iken ganimet arasından safiy denilen bir payının bulunduğunu ve bu hususta ilim ehli kimseler arasında görüş ayrılığı olmadığını gördük.

Bunun hakkında da Allah Rasulü'nden şu rivayetler nakledilmiştir:

٥٣٠٤- حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْمُرَادِيُّ، قَالَ: ثَنَا أَسَدُ بْنُ مُوسَى، قَالَ: ثَنَا أَبُو هِلَالٍ الرَّاسِبِيُّ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَدِمَ وَفْدُ عَبْدِ الْقَيْسِ

عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا: إِنَّ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ هَذَا الْحَيُّ مِنْ مُضَرَ، وَإِنَّا لَا نَسْتَطِيعُ أَنْ نَأْتِيكَ إِلا فِي الشَّهْرِ الْحَرَامِ، فَمُرْنَا بِأَمْرٍ نَأْخُذُ بِهِ، وَنُحَدِّثُ بِهِ مَنْ بَعْدَنَا.

قَالَ: «آمُرُكُمْ بِأَرْبَعٍ، وَأَنْهَاكُمْ عَنْ أَرْبَعٍ، شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ، وَأَنْ تُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَتُؤْتُوا الزَّكَاةَ، وَتُعْطُوا سَهْمَ اللهِ مِنَ الْغَنَائِمِ وَالصُّفَّى، وَأَنْهَاكُمْ عَنِ الْحَنْتَمِ، وَالدُّبَّاءِ، وَالنَّقِيرِ، وَالْمُزَفَّتِ».

5304- … Ebu Hamza'dan, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Abdulkays heyeti Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna gelip: Bizimle senin aranda Mudarlılardan şu kabile var. Bizler de sana ancak haram ayda gelebiliyoruz. Bu sebeple bize yerine getireceğimiz ve geride bıraktığımız kimselere anlatacağımız bir emir ver, dediler.

Allah Rasulü şöyle buyurdu: ***"Size dört şeyi emrediyor, dört şeyi yasaklıyorum. Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına şehadet etmenizi, namazı dosdoğru kılmanızı, zekâtı vermenizi, ganimetlerden Allah'ın payını ve safiyyi vermenizi (emrediyorum). Size sırlı testileri, kabaktan yapılan kapları, ortası oyulmuş hurma ağacı kütüklerinden yapılan kapları ve ziftle sıvanmış kapları yasaklıyorum."***

٥٣٠٥- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ بْنِ مُوسَى، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ الطَّيَالِسِيُّ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَنَفَّلَ سَيْفَهُ ذَا الْفِقَارِ يَوْمَ بَدْرٍ.

5305- … Ubeydullah b. Abdullah'tan, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Zülfikar adındaki kılıcını Bedir günü (ganimetleri arasından) nefel olarak almıştır.[251]

٥٣٠٦- حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ يَحْيَى الْهَمْدَانِيُّ، قَالَ: ثَنَا أَبُو النَّضْرِ، قَالَ: ثَنَا الْأَشْجَعِيُّ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ مُطَرِّفٍ، قَالَ: سَأَلْتُ الشَّعْبِيَّ عَنْ سَهْمِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

251 Tirmizî, Siyer, 12; İbn Mâce, Cihâd, 18; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 281.

كَسَهْمِ رَجُلٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، وَكَانَ الصَّفِيُّ يُصَفَّى بِهِ إِنْ شَاءَ عَبْدًا، وَإِنْ شَاءَ أَمَةً، وَإِنْ شَاءَ فَرَسًا.

5306- … Mutarrif şöyle dedi: Ben eş-Şa'bî'ye: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in (ganimetteki) payı Müslümanlardan bir adamın payı gibi midir? diye sordum. [O, şu cevabı verdi:] Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in safiy adı verilen bir payı vardı. Bu, onun isteğine göre dilerse bir köle, dilerse bir cariye, dilerse de bir at olurdu. [Bunu beşte birden önce seçerdi.][252]

٥٣٠٧- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا قَالَ: تَنَفَّلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَيْفَهُ ذَا الْفَقَارِ يَوْمًا، وَهُوَ الَّذِي رَأَى فِيهِ الرُّؤْيَا، يَوْمَ أُحُدٍ.

5307- … Ubeydullah b. Abdullah'tan, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Zülfikar adlı kılıcını Bedir günü nefel olarak aldı. Uhud günü hakkındaki rüyasında da bu kılıcı görmüştü.

٥٣٠٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ اللَّيْثِيِّ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَوْسٍ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ قَالَ فِيمَا يَحْتَجُّ بِهِ: كَانَتْ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثُ صَفَايَا، بَنِي النَّضِيرِ، وَخَيْبَرَ، وَفَدَكَ. فَأَمَّا بَنُو النَّضِيرِ، فَكَانَتْ، فَجَزَّأَهَا ثَلَاثَةَ أَجْزَاءٍ، فَقَسَمَ مِنْهَا جُزْءًا بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ، وَحَبَسَ جُزْءًا لِلنَّفَقَةِ، فَمَا فَضَلَ عَنْ أَهْلِهِ، رَدَّهُ إِلَى فُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ رِضْوَانُ اللهِ عَلَيْهِمْ.

252 Köşeli parantez arası ibareler Beyhakî, *es-Sünenu'l-Kübrâ*, VI, 304'ten hareketle eklenmiştir (Çeviren).

5308- … Malik b. Evs'ten rivayete göre, Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*'ın gösterdiği deliller arasında şu [söylediği sözler] de vardı: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in üç safisi vardı: Nadiroğulları, Hayber ve Fedek('teki araziler).

Nadiroğulları (arazisini) [karşı karşıya kalabileceği beklenmedik olayları karşılamak için ayırmıştı. Fedek'teki arazi yolcular için ayrılmıştı (vakfedilmişti). Hayber'e gelince; Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onu] üç bölüme ayırmıştı. Onun [iki bölümünü] Müslümanlara dağıtmıştı. Bir bölümünü ise (aile halkının) nafakası için ayırmıştı. Aile halkının ihtiyaçlarından arta kalanı ise muhacirlerin fakirlerine verirdi.[253]

٥٣٠٩ - حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ يَحْيَى الْهَمْدَانِيُّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ بْنُ عَطَاءٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا الْجُرَيْرِيُّ، عَنْ أَبِي الْعَلَاءِ، قَالَ: بَيْنَمَا أَنَا مَعَ مُطَرِّفٍ بِأَعْلَى الْمِرْبَدِ، فِي سُوقِ الْإِبِلِ إِذْ أَتَى عَلَيْنَا أَعْرَابِيٌّ مَعَهُ قِطْعَةُ أَدِيمٍ، أَوْ قِطْعَةُ جِرَابٍ، شَكَّ الْجُرَيْرِيُّ. فَقَالَ: هَلْ فِيكُمْ مَنْ يَقْرَأُ؟ فَقُلْتُ: أَنَا أَقْرَأُ، قَالَ: هَا، فَاقْرَأْهُ، فَإِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَتَبَهُ لَنَا. فَإِذَا فِيهِ «مِنْ مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ، لِبَنِي زُهَيْرِ بْنِ قَيْسٍ، حَيٍّ مِنْ عُكْلٍ، إِنَّهُمْ شَهِدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَا اللهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، وَفَارَقُوا الْمُشْرِكِينَ، وَأَقَرُّوا بِالْخُمُسِ فِي غَنَائِمِهِمْ، وَسَهْمِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَصَفِيِّهِ، فَإِنَّهُمْ آمِنُونَ بِأَمَانِ اللهِ». فَقَالَ لَهُ بَعْضُهُمْ: هَلْ سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْئًا تُحَدِّثُنَا؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَذْهَبَ عَنْهُ وَحَرُ الصَّدْرِ، فَلْيَصُمْ شَهْرَ الصَّبْرِ، وَثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ. فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ: أَنْتَ سَمِعْتَ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: أَلَا أَرَاكُمْ تَرَوْنَنَا، أَنِّي أَكْذِبُ عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ لَا حَدَّثْتُكُمْ الْيَوْمَ حَدِيثًا، فَأَخَذَهَا، ثُمَّ انْطَلَقَ.

5309- … Bize el-Cureyrî'nin Ebu'l-Alâ'dan haber verdiğine göre, o şöyle

253 Ebu Davud, İmâre, 19. Gerek hadisin tercümesinde gerekse de metninde köşeli parantez arasındaki ibareler Ebu Davud'un *Sünen*'inde belirtilen yerde aynı hadisin 2967 no'lu rivayetinden hareketle eklenmiştir (Çeviren).

demiştir: Ben Mutarrif ile deve pazarında develerin ağıllarının üst tarafında iken yanımıza bir bedevi beraberinde bir deri ya da bir dağarcık parçası -şüphe eden el-Cureyrî'dir- ile geldi. Aranızda okuyabilen var mı? diye sordu. Ben: Ben okurum, deyince o: Al, bunu oku, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bunu bize yazmıştı, dedi. Orada şunlar yazılı idi: ***"Nebi Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'den -Ukl'den bir kol olan- Zuheyr b. Kays oğullarına: Onlar, Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, Muhammed'in Allah'ın Rasulü olduğuna şahitlik ettiler. Müşriklerden ayrıldılar, ganimetlerinden beşte bir pay alınmasını ve Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in payının ve onun safiyyinin (ganimetin dağıtımından önce alma hakkına sahip olduklarının) alınmasını kabul ettiler. Bu sebeple onlar Allah'ın emanı ile güvenlik altındadırlar."***

Orada bulunanlardan birisi ona: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bize nakledeceğin bir hadis dinledin mi? diye sordu. Şöyle dedi: Evet, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Her kim kalbindeki kin ve öfkenin gitmesini istiyorsa sabır ayını ve her aydan üçer günü oruçla geçirsin."***

Orada bulunanlardan biri: Sen bunu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den mi dinledin? diye sordu. Adam şu cevabı verdi: Gördüğüm kadarıyla sizler benim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e yalan söylediğimi zannediyorsunuz. Bugün size hiçbir hadis nakletmemiş oldum (nakletmemiş olduğumu kabul edin ya da: Bugün artık sizinle konuşmayacağım) deyip o deri parçasını aldıktan sonra gitti.[254]

***

Ebu Cafer dedi ki: Hepsi de bu (safiy denilen) payın Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sonra halife tarafından alınmayacağını ve bu hususta halifenin Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* gibi olmayacağını ittifakla kabul etmiştir.

Halife, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'le beraber savaşa katılan diğer savaşçılar arasından Allah tarafından kendisine verilmiş özel bir hak hususunda Peygamber'in yerine geçmediğine göre, halifenin akrabalarının, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hayatta iken akrabalarına ait olan fey

254 Nesâî, Fey, 12; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 78.

ve ganimet hususunda Peygamber'in akrabalarının yerine geçmemeleri öncelikle söz konusu olur.

İşte bununla, akrabalara ait olan pay Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in vefatından sonra yerine geçen halifenin akrabalarına verilir, diyenlerin görüşleri çürütülmektedir.

Daha sonra insanların ileri sürdükleri ve bu bölümde kaydettiğimiz diğer görüşlere baktık.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabaları arasında özellikle Haşimoğulları ile Muttaliboğullarını söz konusu ederek akrabalara ait olan payın yalnızca bunlara verileceğini kabul eden kimselerin görüşlerinin tutarsızlığını bu kitabımızın bundan önceki bölümlerinde açıklamış olduğumuzdan burada bunları tekrar ele almaya ihtiyaç kalmamaktadır.

Aynı şekilde bu payı zenginlerini dışarıda tutarak Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in fakir akrabalarına ait kabul edip bu hususta onları Müslümanların diğer fakirleri gibi değerlendirenlerin görüşleri de böyledir.

Yine bu kitabın (bölümün) bundan önceki yerlerinde böyle diyenlerin görüşlerinin tutarsızlığını gösterdik. Dolayısıyla bu görüşlerine dair eleştirileri burada tekrar etmemize ihtiyaç kalmamıştır.

Geriye: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, o payı akrabalarından dilediği kimseler arasında dağıtabilirdi. Akrabalarından hiçbir kimse Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona payını vermediği sürece ondan hiçbir şeyi hak edemezdi. Allah Rasulü ganimetlerden kendisi için uygun gördüğünü seçebilirdi (safiy) ve bu da onun vefatı ile sona erdi, vefatından sonra hiç kimse için alınması gereken bir hak kalmadı, diyenlerin görüşleri kalmaktadır.

Bunu göz önünde bulunduracak olursak; akrabalarından özellikle istediği kimselere verip diğerlerine vermemek şeklindeki hayatta iken sahip olduğu hakkının vefatından sonra herhangi bir kimseye ait olmaması gerekir.

Vefatından sonra herhangi bir kimseye böyle bir hakkın tanınması söz konusu olamayacağına göre, bu payın (akrabalara verdiği payın) onun vefatından sonra akrabalarından herhangi bir kimseye verilmesi de söz konusu olmamaktadır.

Eğer bir kimse: Sizin bu kanaatinizi Abdullah b. Abbas *radıyallahu anh* kabul etmemektedir deyip sonra da şu rivayeti zikredecek olursa:

٥٣١٠- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْمَاءَ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَمِّي، جُوَيْرِيَةُ بْنُ أَسْمَاءَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ هُرْمُزَ حَدَّثَهُ أَنَّ نَجْدَةَ، صَاحِبُ الْيَمَامَةِ، كَتَبَ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، يَسْأَلُهُ عَنْ سَهْمِ ذَوِي الْقُرْبَى. فَكَتَبَ إِلَيْهِ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا إِنَّهُ لَنَا، وَقَدْ كَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ دَعَانَا لِيُنْكِحَ مِنْهُ أَيِّمُنَا، وَيُقْضَى مِنْهُ غَارِمُنَا، فَأَبَى أَنْ يُسَلِّمَهُ لَنَا كُلَّهُ، وَرَأَيْنَا أَنَّهُ لَنَا.

5310- … İbn Şihâb'dan, o Yezid b. Hürmüz'den rivayet ettiğine göre, Yemâme'nin sahibi Necde kendisine şunu tahdis etmiştir: O, İbn Abbas *radıyallahu anh*'a akrabaların payına dair soru sormak üzere bir mektup yazdı. İbn Abbas *radıyallahu anh* ona şu cevabı verdi: "O, bize aittir. Ömer b. el-Hattab o paydan bizim evli olmayanlarımızı evlendirmek, borçlu olanlarımızın borcunu ödemek üzere bizi çağırmıştı. Ancak tamamını bize vermeyi kabul etmedi. Biz de onun bize ait olduğu görüşündeydik."[255]

٥٣١١- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ، قَالَ: ثَنَا أَبِي، قَالَ: سَمِعْتُ قَيْسًا يُحَدِّثُ عَنْ يَزِيدَ بْنِ هُرْمُزَ، قَالَ: كَتَبَ نَجْدَةُ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، يَسْأَلُهُ عَنْ سَهْمِ ذَوِي الْقُرْبَى الَّذِينَ ذَكَرَهُمْ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ، وَفَرَضَ لَهُمْ. فَكَتَبَ إِلَيْهِ وَأَنَا شَاهِدٌ كِتَابَهُ إِنَّهُمْ قَرَابَةُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَبَى ذَلِكَ عَلَيْنَا قَوْمُنَا.

5311- … Yezid b. Hürmüz dedi ki: Necde, İbn Abbas *radıyallahu anh*'a bir mektup yazarak Aziz ve Celil olan Allah'ın zikrettiği ve kendilerine bir pay tespit ettiği akrabaların payı ile ilgili soru sordu. İbn Abbas ona -ben de hazır iken- şu mektubu yazdı: "Bunlar, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabalarıdırlar. Ancak bunun bize verilmesini kavmimiz kabul etmedi."[256]

***

Böyle diyene şu şekilde cevap verilir: Bizler, sözünü ettiğimiz şekilde benimsediğimiz kanaate muhalefet edilmiş olduğunu reddetmiyoruz. Ancak Abdullah b. Abbas bu hususta akrabaların payının sabit olduğu, bunların da

255 Buna yakın olarak: Nesâî, Fey, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 310.
256 Müslim, Cihâd, 140; Dârimî, Siyer, 32; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 248.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hayatta iken de vefatından sonra da Haşimoğulları olduğu görüşünde idi. Kendi kavminin ise onun bu kanaatini kabul etmediğini haber vermektedir. Bunlar arasında ise, Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh* ile yine kavmi arasından onun görüşüne uyan kimseler vardı.

Buna göre, sözünü ettiğimiz bu gibi kimselerin görüşleri, Abdullah b. Abbas *radıyallahu anh*'ın görüşü ile çatışmaktadır.

٥٣١٢- حَدَّثَنَا يُونُس بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ بِشْرٍ الْخَثْعَمِيّ، عَنِ ابْنِ حُمَيْدٍ، قَالَ: وَقَعَتْ جَرَّةٌ فِيهَا وَرِقٌ مِنْ دَيْرِ حَرْبٍ فَأَتَيْتُ بِهَا عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَ: اقْسِمْهَا عَلَى خَمْسِهِ أَخْمَاسٍ فَخُذْ أَرْبَعَةً، وَهَاتِ خُمُسًا. فَلَمَّا أَدْبَرْتُ قَالَ: أَفِي نَاحِيَتِكَ مَسَاكِينُ فُقَرَاءُ ؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ فَخُذْهُ، فَاقْسِمْهُ بَيْنَهُمْ.

5312- ... Abdullah b. Bişr el-Has'amî'den, o İbn Humeyd'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Deyruharb denilen yerde içinde gümüş tarağı bulunan bir testi buldum. Onu alıp Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh*'a götürdüm. O: Onu beşe böl, beşte dördünü al, beşte birini bana getir, dedi.

Ben dönünce: Yakınlarında yoksul, fakir kimseler var mı? diye sordu. Ben: Evet, deyince o: O halde bunu (beşte biri) al ve aralarında paylaştır, dedi.

***

Görüldüğü gibi Ali *radıyallahu anh*, ona rikazın beşte birini çevresindeki fakirlere dağıtmasını emretmiş fakat ona bunun belirli bir miktarını Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabalarından herhangi bir kimseye ödemesi gerektiğini belirtmemiştir. İşte bu, Abdullah b. Abbas *radıyallahu anh*'ın bu hususta benimsediği görüşe muhaliftir.

٥٣١٣- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ، قَالَ: ثَنَا أَزْهَرُ بْنُ سَعْدٍ السَّمَّانُ، عَنِ ابْنِ عَوْنٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي عُمَيْرُ بْنُ إِسْحَاقَ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ أُمَيَّةَ اللَّهُمَّ، أَوْ حَدَّثَ الْقَوْمَ وَأَنَا فِيهِمْ، قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ قَالَ: أَرْسَلَ إِلَيَّ عُمَرُ ظُهْرًا، فَأَتَيْتُهُ فَلَمَّا انْتَهَيْتُ إِلَى الْبَابِ سَمِعْتُ نَحِيبًا شَدِيدًا، فَقُلْتُ: إِنَّا لِلهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ أَعْيَى عُمَرُ أَمِيرُ

الْمُؤْمِنِينَ، فَدَخَلْتُ حَتَّى جِئْتُ فَوَقَعَتْ يَدِي عَلَيْهِ فَقُلْتُ: لَا بَأْسَ بِكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، فَقَالَ: أَعْجَبَكَ مَا رَأَيْتَ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: هَا إِنَّ الْخَطَّابَ عَلَى اللهِ لَوْ كَرَّسْنَا عَلَيْهِ، كَانَ حَذَا إِلَى صَاحِبِي قَبْلِي. قَالَ: ثُمَّ قَالَ: اِجْلِسْ بِنَا نَتَفَكَّرُ، فَكَتَبْنَا الْمُحِقِّينَ فِي سَبِيلِ اللهِ، وَكَتَبْنَا أَزْوَاجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَنْ دُونَ ذَلِكَ، فَأَصَابَ الْمُحِقِّينَ فِي سَبِيلِ اللهِ أَرْبَعَةُ آلَافٍ، وَأَصَابَ أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ -رِضْوَانُ اللهِ عَلَيْهِنَّ- وَمَنْ دُونَ ذَلِكَ، أَلْفٌ حَتَّى وَزَّعْنَا الْمَالَ.

5313- … Bana Abdurrahman b. Avf dedi ki: Ömer bir öğle vakti bana haber gönderdi, ben de yanına gittim. Kapıya vardığımda şiddetli bir hıçkırarak ağlama sesi duydum. Bunun üzerine: İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciun, mü'minlerin emirinin başına bir iş geldi, dedim. İçeri girdim, onun yanına vardım, elim ona değdi. İnşallah iyisindir, ey mü'minlerin emiri! dedim. O: Gördüğün seni şaşırttı mı? dedi. Ben: Evet, dedim. O: Hattab'ın ailesinin Allah'ın katında pek değeri yok. Eğer o bize ikramda bulunmuş olsaydı…[257]

(Abdurrahman b. Avf) dedi ki: Sonra (Ömer) dedi ki: Beraber oturalım ve düşünelim. Allah yolunda hak sahibi olanları yazdık, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in eşlerini ve onların dışında kalanları yazdık. Allah yolunda hak sahibi olan kimselere dört bin (dirhem), mü'minlerin annelerine -Allah onlardan razı olsun- ve onların dışındakilere bin (dirhem) düştü. Sonunda malın tamamını dağıttık.[258]

257 Bundan sonra gelen Arapça ibare: Le kane haza ila sahibi kablî şeklinde olup başvurabildiğim çeşitli kaynaklara da baktıktan sonra buna uygun bir anlam vermekte zorlandığım için tercüme etmeden bırakıyorum (Çeviren).

258 Bu olay İbn Manzur, *Muhtasaru Tarihi Dımaşk*, VI, 34'te (el-Mektebetu'ş-Şâmile C.D. ikinci sürüm) nispeten farklı bir şekilde anlatılmaktadır. Konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacağı ümidiyle sözü geçen yerde bu olayın anlatımının tercümesini kaydediyoruz:
"Abdurrahman b. Avf dedi ki: Ömer bir öğle vakti bana haber gönderdi. Ben yanına gittim. Eve girdiğim vakit şiddetli bir ağlama sesi duydum. Ben: İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciun. Mü'minlerin emirinin başına -Allah'a yemin ederim- büyük bir iş gelmiş olmalı, dedim. Sonra: Hayırdır inşallah ey mü'minlerin emiri! dedim. O: Hayırdır, dedi. Sonra ellerini dizlerinin üzerine koydu. Bana ilk olarak şunları söyledi: Benim şiddetlice ağlayışım senin hoşuna gitmedi galiba. Sonra ellerimden tutup beni bir odaya soktu. Odanın içerisinde üst üste yığılmış heybeler gördüm. Dedi ki: İşte burada Hattab'ın ailesi Allah nezdinde pek değer sahibi değildir. Allah'a yemin ederim, eğer biz onun için değerli olsaydık benim önümdeki arkadaşıma uygulamamda örnek alacağım, ona uyacağım benzeri bir iş yapmış olurdu. Onun bu sıkıntısını

***

Görüldüğü gibi Ömer ile Abdurrahman b. Avf, hak sahibi olan kimselerle onlardan sonraki basamakta bulunanları eşit görmüşlerdir. Bunun kapsamına ise, yakınlıkları sebebiyle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabalarını -diğer hak sahiplerini hak etme sebepleri dolayısıyla kapsamına soktukları gibi- sokmamışlardır.

٥٣١٤- حَدَّثَنَا أَيْضًا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي رَجَاءٍ الْهَاشِمِيُّ، قَالَ: ثَنَا أَبُو مَعْشَرٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ اللهِ، مَوْلَى غَفِرَةَ، قَالَ: لَمَّا تُوُفِّيَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَوُلِّيَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَدِمَ عَلَيْهِ مَالٌ مِنَ الْبَحْرَيْنِ، فَقَالَ: مَنْ كَانَ لَهُ عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِدَةٌ فَلْيَأْتِنِي، وَلْيَأْخُذْ.

فَأَتَى جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ فَقَالَ: وَعَدَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَتَاهُ مَالٌ مِنَ الْبَحْرَيْنِ، أَعْطَانِي هَكَذَا وَهَكَذَا، وَهَكَذَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، مِلْءَ كَفَّيْهِ قَالَ: خُذْ بِيَدِكَ، فَأَخَذَ بِيَدِهِ، فَوَجَدَهَا خَمْسَمِائَةٍ فَقَالَ: أُعْدُدْ إِلَيْهَا أَلْفًا.

ثُمَّ أَعْطَى مَنْ كَانَ وَعَدَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْئًا، ثُمَّ قَسَمَ بَيْنَ النَّاسِ مَا بَقِيَ، فَأَصَابَ كُلُّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ عَشَرَةَ دَرَاهِمَ. فَلَمَّا كَانَ الْعَامُ الْمُقْبِلُ، جَاءَهُ مَالٌ كَثِيرٌ أَكْبَرُ مِنْ ذَلِكَ، فَقَسَمَهُ بَيْنَ النَّاسِ، فَأَصَابَ كُلَّ إِنْسَانٍ عِشْرُونَ دِرْهَمًا، وَفَضَلَ مِنَ الْمَالِ فَضْلٌ. فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ، قَدْ فَضَلَ فَضْلٌ، وَلَكُمْ خَدَمٌ يُعَالِجُونَ لَكُمْ، وَيَعْمَلُونَ لَكُمْ، فَإِنْ شِئْتُمْ رَضَخْنَا لَهُمْ، فَرَضَخَ لَهُمْ خَمْسَةَ دَرَاهِمَ، خَمْسَةَ دَرَاهِمَ. فَقِيلَ: يَا خَلِيفَةَ

görünce dedim ki: Oturalım da düşünelim. (Abdurrahman b. Avf devamla) dedi ki: Bunun üzerine oturduk. Medine ahalisine giyecekler dağıttı. Allah yolunda hak sahibi olan kimselere de dağıttı. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in eşlerine de onların dışında olanlara da giyecek dağıttı. Hak sahibi kimselere dörder dörder, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in eşlerine dörder dörder (elbise) düştü. Bunların dışındakilere de ikişer ikişer düştü ve sonunda o malın tamamını dağıttı."

رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ فَضَّلْتُ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارَ بِفَضْلِهِمْ. قَالَ: إِنَّمَا أُجُورُهُمْ عَلَى اللهِ، إِنَّمَا هَذَا مَغَانِمُ، وَالْأُسْوَةُ فِي الْمَغَانِمِ أَفْضَلُ مِنَ الْأَثَرَةِ.

فَلَمَّا تُوُفِّيَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، وَاسْتُخْلِفَ عُمَرُ، فُتِحَتْ عَلَيْهِ الْفُتُوحُ، وَجَاءَهُمْ مَالٌ أَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ فَقَالَ: كَانَ لِأَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فِي هَذَا الْمَالِ رَأْيٌ وَلِي رَأْيٌ آخَرُ، رَأَى أَبُو بَكْرٍ أَنْ يَقْسِمَ بِالسَّوِيَّةِ، وَرَأَيْتُ أَنْ أُفَضِّلَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارَ، وَلَا أَجْعَلُ مَنْ قَاتَلَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَنْ قَاتَلَ مَعَهُ.

فَفَضَّلَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارَ، فَجَعَلَ لِمَنْ شَهِدَ بَدْرًا مِنْهُمْ خَمْسَةَ آلَافٍ، وَمَنْ كَانَ لَهُ إِسْلَامٌ مَعَ إِسْلَامِهِمْ، إِلا أَنَّهُ لَمْ يَشْهَدْ بَدْرًا، أَرْبَعَةَ آلَافٍ أَرْبَعَةَ آلَافٍ، وَلِلنَّاسِ عَلَى قَدْرِ إِسْلَامِهِمْ وَمَنَازِلِهِمْ.

وَفَرَضَ لِأَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اثْنَيْ عَشَرَ أَلْفًا، لِكُلِّ امْرَأَةٍ مِنْهُنَّ، إِلا صَفِيَّةَ وَجُوَيْرِيَةَ، فَرَضَ لَهُمَا سِتَّةَ آلَافٍ، سِتَّةَ آلَافٍ، فَأَبَتَا أَنْ تَأْخُذَا. فَقَالَ: إِنَّمَا فَرَضْت لَكُنَّ بِالْهِجْرَةِ، فَقَالَتَا: إِنَّمَا فَرَضْتُ لَهُنَّ لِمَكَانِهِنَّ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَنَا مِثْلُ مَكَانِهِنَّ، فَأَبْصَرَ ذَلِكَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَجَعَلَهُنَّ سَوَاءً.

وَفَرَضَ لِلْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ اثْنَيْ عَشَرَ أَلْفًا، لِقَرَابَتِهِ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفَرَضَ لِنَفْسِهِ خَمْسَةَ آلَافٍ، وَفَرَضَ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ خَمْسَةَ آلَافٍ، وَرُبَّمَا زَادَ الشَّيْءَ، وَفَرَضَ لِلْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ، خَمْسَةَ آلَافٍ خَمْسَةَ آلَافٍ، أَلْحَقَهُمَا بِأَبِيهِمَا لِقَرَابَتِهِمَا مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفَرَضَ لِأُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ، أَرْبَعَةَ آلَافٍ، وَفَرَضَ لِعَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا، ثَلَاثَةَ آلَافٍ، فَقَالَ لَهُ: عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: بِأَيِّ شَيْءٍ زِدْتَهُ عَلَيَّ؟ قَالَ: فَبِمَا، فَمَا كَانَ لِأَبِيهِ مِنَ الْفَضْلِ، مَا لَمْ يَكُنْ لَك وَلَمْ يَكُنْ لَهُ

مِنَ الْفَضْلِ مَا لَمْ يَكُنْ لِي فَقَالَ: إِنَّ أَبَاهُ كَانَ أَحَبَّ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ أَبِيكَ، وَكَانَ هُوَ أَحَبَّ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْك.

وَفَرَضَ لِأَبْنَاءِ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ، مِمَّنْ شَهِدَ بَدْرًا، أَلْفَيْنِ أَلْفَيْنِ فَمَرَّ بِهِ عُمَرُ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ فَقَالَ: زِدْهُ أَلْفًا يَا غُلَامُ.

وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ جَحْشٍ: لِأَيِّ شَيْءٍ زِدْتُهُ عَلَيَّ؟ وَاللهِ مَا كَانَ لِأَبِيهِ مِنَ الْفَضْلِ مَا لَمْ يَكُنْ لِآبَائِنَا. قَالَ: فَرَضْتُ لِأَبِي سَلَمَةَ أَلْفَيْنِ، وَزِدْتُهُ لِأُمِّ سَلَمَةَ أَلْفًا، فَلَوْ كَانَتْ لَك أُمٌّ مِثْلَ أُمِّ سَلَمَةَ، زِدْتُكَ أَلْفًا.

وَفَرَضَ لِأَهْلِ مَكَّةَ ثَمَانِي مِائَةٍ فِي الشَّرَفِ مِنْهُمْ، ثُمَّ النَّاسُ عَلَى قَدْرِ مَنَازِلِهِمْ، وَفَرَضَ لِعُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُثْمَانَ بْنِ عَمْرٍو، ثَمَانِي مِائَةٍ، وَفَرَضَ لِلنَّضْرِ بْنِ أَنَسٍ فِي أَلْفَيْ دِرْهَمٍ.

فَقَالَ لَهُ طَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ: جَاءَكَ ابْنُ عُثْمَانَ بْنِ عَمْرٍو، وَنَسَبُهُ إِلَى جَدِّهِ، فَفَرَضْتُ لَهُ ثَمَانِي مِائَةٍ، وَجَاءَكَ هِنْبَةُ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَفَرَضْتُ لَهُ فِي أَلْفَيْنِ. فَقَالَ: إِنِّي لَقِيتُ أَبَا هَذَا، يَوْمَ أُحُدٍ، فَسَأَلَنِي عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ: مَا أَرَاهُ إِلا قَدْ قُتِلَ، فَسَلَّ سَيْفَهُ، وَكَسَرَ غِمْدَهُ، وَقَالَ: إِنْ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُتِلَ، فَإِنَّ اللهَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ، وَقَاتَلَ حَتَّى قُتِلَ، وَهَذَا يَرْعَى الْغَنَمَ بِمَكَّةَ أَفْتَرَانِي أَجْعَلُهُمَا سَوَاءً؟

قَالَ: فَعَمِلَ عُمَرُ، عُمْرَهُ كُلَّهُ بِهَذَا، حَتَّى إِذَا كَانَ فِي آخِرِ السَّنَةِ الَّتِي قُتِلَ فِيهَا سَنَةَ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ، حَجَّ فَقَالَ أُنَاسٌ مِنَ النَّاسِ: لَوْ مَاتَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ، قُمْنَا إِلَى فُلَانِ بْنِ فُلَانٍ، فَبَايَعْنَاهُ.

قَالَ أَبُو مَعْشَرٍ: يَعْنُونَ طَلْحَةَ بْنَ عُبَيْدِ اللهِ.

فَلَمَّا قَدِمَ عُمَرُ الْمَدِينَةَ، خَطَبَ، فَقَالَ فِي خُطْبَتِهِ: رَأَى أَبُو بَكْرٍ فِي هَذَا الْمَالِ رَأْيًا، رَأَى أَنْ يَقْسِمَ بَيْنَهُمْ بِالسَّوِيَّةِ وَرَأَيْتُ أَنْ أُفَضِّلَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارَ بِفَضْلِهِمْ، فَإِنْ عِشْتُ هَذِهِ السَّنَةَ أَرْجِعُ إِلَى رَأْيِ أَبِي بَكْرٍ، فَهُوَ خَيْرٌ مِنْ رَأْيِي.

5314- … Bize Ebu Ma'şer, Zeyd b. Eslem'den tahdis etti. O babasından, o Gafira'nın azatlısı Ömer b. Abdullah'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* vefat edip Ebu Bekir *radıyallahu anh* halifeliğe geçince ona Bahreyn'den bir mal geldi. O: Her kimin Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kendisine vermiş olduğu bir sözü varsa gelsin ve alsın, dedi.

Cabir b. Abdullah gelip: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Bahreyn'den kendisine mal geldiği takdirde bana şöyle şöyle ve şöyle -üç defa- iki avucunu dolduracak şekilde vereceğini vaat etmişti, dedi. Ebu Bekir: Sen de avuçlayıp al, dedi. O da eliyle avuçladı. Bunun beş yüz olduğunu görünce Ebu Bekir: Onun üzerine bin daha say, dedi.

Daha sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kendisine bir şeyler vaat ettiği kimselere verdi. Sonra da kalanı insanlar arasında paylaştırdı. Onlardan her bir kişiye on dirhem düştü.

Ertesi sene ona öncekinden daha fazla mal geldi. Onu da insanlar arasında paylaştırdı. Her bir kişiye yirmi dirhem düştü. Bununla birlikte maldan bir miktar arttı. Bunun üzerine şöyle dedi: Ey insanlar! Geriye bir miktar arttı. Sizlere hizmet eden, işlerinizi gören kimseler vardır. Dilerseniz onlara az bir şeyler veririz deyip onların her birisine beşer dirhem verdi. Ey Allah Rasulü'nün halifesi! Faziletleri sebebiyle muhacirlere ve ensara fazla versen nasıl olur? denilince şu cevabı verdi: Onların ecirlerini vermek Allah'a aittir. Bunlar, ele geçirdiğimiz ganimetlerdir. Ganimetlerde eşitlik sağlamak, birini diğerine tercih etmekten daha faziletlidir.

Ebu Bekir *radıyallahu anh* vefat edip yerine Ömer *radıyallahu anh* halife olarak seçilince pek çok fetih yapıldı ve onlara öncekinden daha çok mal geldi. Bunun üzerine Ömer: Ebu Bekir *radıyallahu anh*'ın bu mal hakkında kendine ait bir görüşü vardı. Benim de bu hususta kendime ait başka bir görüşüm vardır. Ebu Bekir bunu eşit olarak paylaştırmayı uygun görmüştü. Ben ise muhacirlerle ensarı üstün tutarak onlara daha fazla vermeyi uygun

görüyorum. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e karşı savaşmış olanları, onun yanında savaşanlar gibi değerlendirmek istemiyorum, dedi.

Bu sebeple muhacirlerle ensara daha fazla verdi. Aralarından Bedir'e katılmış olanlara beş bin, onlarla birlikte Müslüman olmuş fakat Bedir'e katılmamış olanlara dörder bin, diğer insanlara da Müslüman oluşlarına ve mevkilerine göre maaşlar belirledi.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in eşlerinden her birisine -Safiyye ile Cuveyriye dışındakilere- on ikişer bin verdi. Safiyye ile Cuveyriye'ye ise altışar bin verdiği halde onlar bunu almak istemediler. Bunun üzerine Ömer: Ben sizlere hicret dolayısıyla bunu tayin ettim deyince onlar: Hayır, sen onlara Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e olan yakınlıklarına göre bu tayini yaptın. Bizim de yerimiz onların yeri ile aynıdır, dediler. Ömer *radıyallahu anh* onların haklı olduklarını gördü ve hepsini eşitledi.

Abbas b. Abdulmuttalib'e de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e akrabalığı dolayısıyla onikibin tayin etti. Kendisine de beş bin, Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh*'a beş bin tayin etti. Belki de biraz daha fazla verdi. Hasan ile Hüseyin *radıyallahu anhumâ*'nın her birisine beşer bin vererek Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e olan yakınlıkları sebebiyle ikisini de babaları gibi değerlendirmiş oldu. Üsâme b. Zeyd *radıyallahu anh*'a dört bin, Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh*'a ise üç bin tayin etti. Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh* kendisine: Hangi sebeple ona benden daha fazla? deyince Ömer: Hangi sebeple mi? diye soruyorsun? dedi. [Abdullah dedi ki:][259] Çünkü onun babasının senden daha faziletli olduğu söylenemeyeceği gibi onun (Üsame'nin) de benden daha faziletli olduğu söylenemez. Bunun üzerine (Ömer) dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onun babasını senin babandan daha çok seviyordu. Yine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onu senden daha çok seviyordu.

Muhacir ve ensarın çocukları arasından Bedir'e katılmış olanlara ikişer bin tayin etti. Ömer b. Ebi Seleme onun yanına gelince: Ey köle! Ona bin daha ilave et, dedi.

Muhammed b. Abdullah b. Cahş: Hangi sebeple ona benden daha fazla verdin? Allah'a yemin ederim ki, onun babası bizim babalarımızın sahip olmadıkları bir fazilete sahip değildi, dedi. Ömer şu cevabı verdi: Ben Ebu

259 Siyakın gerektirdiği bir ibaredir (Çeviren).

Seleme'ye iki bin tayin ettim, Ümmü Seleme dolayısıyla da ona bin ilave ettim. Eğer senin de Ümmü Seleme gibi bir annen olsaydı sana da bin daha ilave ederdim.

Mekke halkına aralarından ileri gelenler için sekiz bin tayin etti. Bundan sonra diğer insanlara konumlarına göre tayin etti. Osman b. Abdullah b. Osman b. Amr'a sekiz yüz, en-Nadr b. Enes'e ise iki bin dirhem verdi.

Bunun üzerine Talha b. Ubeydullah ona: Osman b. Amr'ın oğlu (torunu) sana geldi, nesebi dedesine kadar giden birisi olduğu halde sen ona sekiz yüz tayin ettin. Diğer taraftan ensardan sana Hinbe geldi, ona da iki bin verdin, dedi. Bunun üzerine (Ömer) dedi ki: Ben Uhud günü bunun babası ile karşılaştım. Bana Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in durumunu sordu. Ben: Kanaatimce o öldürüldü, dedim. Bunun üzerine kılıcını sıyırdı, kınını kırıp: Eğer Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* öldürüldü ise şüphesiz Allah birdir, asla ölmez, dedi ve öldürülünceye kadar savaştı. Bu ise bu sırada Mekke'de koyun otlatıyordu. Sence ben bu ikisini birbiri ile aynı düzeyde tutar mıyım?

(Gafira'nın azatlısı Ömer b. Abdullah devamla) dedi ki: Ömer hayatı boyunca buna göre uygulama yaptı. Nihayet öldürüldüğü 13. yılın sonlarında haccetti ve insanlardan bazıları: Eğer mü'minlerin emiri ölürse biz de filan oğlu filana gider bey'at ederiz, dedi.

Ebu Ma'şer dedi ki: Bu sözleriyle Talha b. Ubeydullah'ı kastediyorlardı.

Ömer, Medine'ye gelince bir hutbe irade etti, hutbesinde şunları söyledi: Bu mal hakkında Ebu Bekir'in bir görüşü vardı. O, insanlar arasında bu malı eşit olarak paylaştırmayı uygun görmüştü. Ben ise faziletleri sebebiyle muhacirlerle ensarı üstün tutmayı uygun görmüştüm. Eğer bu sene yaşayacak olursam Ebu Bekir'in görüşüne dönerim. Çünkü onun görüşü benimkinden hayırlıdır.

***

Görüldüğü gibi Ebu Bekir *radıyallahu anh* malı paylaştırınca bütün insanlar arasında eşitlik gözetti. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabalarını diğerlerinin önüne geçirmedi. Bu malda onlara kendilerini insanlardan ayrıcalıklı kılacak farklı bir pay vermedi.

İşte bu da, onun, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in vefatından son-

ra fey malında akraba olmayan kimselerin aldığının aynısını almanın dışında hiçbir haklarının olmadığı görüşünü kabul ettiğine bir delildir.

Diğer taraftan Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh* da halife olup insanlar arasında konumlarına göre bir üstünlük sağlamayı uygun gördü. Fakat bununla birlikte akrabalara insanlardan daha ayrıcalıklı olmalarını sağlayacak ayrı bir pay vermedi. Aksine, o da onları diğer insanlarla eşit tuttu. Akraba olanların ortada bir payı olsa bile akrabalık dolayısıyla hak ettikleri dışında konumları sebebiyle aralarında üstünlük sağladı.

İşte bu da, bizim kabul etmiş olduğumuz Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in vefatından sonra Ömer *radıyallahu anh*'dan rivayet edilmiş bir hadis sebebi ile akrabaların payının ortadan kaldırılmış olduğuna delil olmaktadır:

٥٣١٥- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثنَا اِبْنُ هِلَالٍ، قَالَ: ثنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ عِكْرِمَةَ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَوْسٍ، قَالَ: كُنْتُ جَالِسًا إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، فَجَاءَهُ عَلِيٌّ وَالْعَبَّاسُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا يَخْتَصِمَانِ.

قَالَ الْعَبَّاسُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، اِقْضِ بَيْنِي وَبَيْنَ هَذَا الْكَذَا الْكَذَا. قَالَ حَمَّادُ: أَنَا أُكَنِّي عَنِ الْكَلَامِ.

فَقَالَ: وَاللهِ لَأَقْضِيَنَّ بَيْنَكُمَا، إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا تُوُفِّيَ وَوُلِّيَ أَبُو بَكْرٍ صَدَّقْتُهُ فَقَوِيَ عَلَيْهَا، وَأَدَّى فِيهَا الْأَمَانَةَ، فَزَعَمَ هَذَا أَنَّهُ خَانَ وَفَجَرَ، وَكَلِمَةً قَالَهَا أَيُّوبُ، قَالَ: وَاللهُ يَعْلَمُ أَنَّهُ مَا خَانَ وَلَا فَجَرَ، وَلَا كَذَا.

قَالَ حَمَّادُ: وَحَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ عَنْ مَالِكٍ، وَغَيْرِ وَاحِدٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ أَنَّهُ قَالَ لَقَدْ كَانَ فِيهَا رَاشِدًا تَابِعًا لِلْحَقِّ ثُمَّ رَجَعَ إِلَى حَدِيثِ أَيُّوبَ.

فَلَمَّا تُوُفِّيَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، وُلِّيتُهَا بَعْدَهُ، فَقَوِيتُ عَلَيْهَا فَأَدَّيْتُ فِيهَا الْأَمَانَةَ، وَزَعَمَ هَذَا أَنِّي خُنْتُ، وَلَا فَجَرْتَ، وَلَا تِيكَ الْكَلِمَةُ.

وَفِي حَدِيثِ عَمْرٍو عَنِ الزُّهْرِيِّ وَلَقَدْ كُنْتُ فِيهَا رَاشِدًا تَابِعًا لِلْحَقِّ. ثُمَّ رَجَعَ إِلَى حَدِيثِ عِكْرِمَةَ، ثُمَّ أَتَيَانِي فَقَالَا: اِدْفَعْ إِلَيْنَا صَدَقَةَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَدَفَعْتَهَا إِلَيْهِمَا، فَقَالَ: هَذَا لِهَذَا: أَعْطِنِي نَصِيبِي مِنِ ابْنِ أَخِي، وَقَالَ هَذَا لِهَذَا، أَعْطِنِي نَصِيبِي مِنْ اِمْرَأَتِي مِنْ أَبِيهَا، وَقَدْ عَلِمَ أَنَّ نَبِيَّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا يُورَثُ مَا تَرَكَ صَدَقَةٌ».

وَفِي حَدِيثِ عَمْرٍو، عَنِ الزُّهْرِيِّ، إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّا لَا نُورَثُ مَا تَرَكْنَا صَدَقَةٌ». ثُمَّ رَجَعَ إِلَى حَدِيثِ عِكْرِمَةَ، ثُمَّ تَلَا عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ﴿إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا﴾ الْآيَةَ.

فَهَذِهِ لِهَؤُلَاءِ، ثُمَّ تَلَا ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّ مَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَأَنَّ لِلهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَى﴾ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ. ثُمَّ قَالَ: وَهَذِهِ لِهَؤُلَاءِ. وَفِي حَدِيثِ عَمْرٍو عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: ﴿مَا أَفَاءَ اللهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْهُمْ فَمَا أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ﴾ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ.

فَكَانَتْ هَذِهِ خَاصَّةً لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا لَمْ يُوجِفْ اَلْمُسْلِمُونَ فِيهِ خَيْلا وَلَا رِكَابًا، فَكَانَ يَأْخُذُ مِنْ ذَلِكَ قُوتَهُ وَقُوتَ أَهْلِهِ، وَيَجْعَلُ بَقِيَّةَ الْمَالِ لِأَهْلِهِ ثُمَّ رَجَعَ إِلَى حَدِيثِ أَيُّوبَ، ثُمَّ تَلَا ﴿مَا أَفَاءَ اللهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَى﴾ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ، ﴿ثُمَّ لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ﴾ حَتَّى بَلَغَ ﴿أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ فَهَؤُلَاءِ الْمُهَاجِرُونَ﴾، ثُمَّ قَرَأَ ﴿وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ حَتَّى بَلَغَ ﴿فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾. قَالَ: فَهَؤُلَاءِ الْأَنْصَارُ.

قَالَ: ثُمَّ قَرَأَ وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ حَتَّى بَلَغَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ. فَهَذِهِ الْآيَةُ اسْتَوْعَبَتْ اَلْمُسْلِمِينَ إِلا لَهُ حَقٌّ، إِلا مَا يَمْلِكُونَ مِنْ رَقِيقِكُمْ، فَإِنْ أَعِشْ - إِنْ شَاءَ اللهُ - لَمْ يَبْقَ أَحَدٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلا سَآتِيهِ حَقَّهُ، حَتَّى رَاعِي الثُّلَّةِ يَأْتِيهِ حَظُّهُ، أَوْ قَالَ حَقُّهُ.

5315- … Malik b. Evs dedi ki: Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*'ın yanında oturuyordum. Ali ve Abbas *radıyallahu anh* onun yanına gelip birbirlerinden davacı oldular.

Abbas: Ey mü'minlerin emiri! Benimle şöyle şöyle olan şu kişi arasında hüküm ver, dedi. (Ravilerden) Hammâd (b. Zeyd) dedi ki: Ben onun sözlerini kinayeli olarak söylüyorum.

Ömer dedi ki: Allah'a yemin ederim, aranızda hüküm vereceğim. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* vefat edip Ebu Bekir onun bıraktığı sadakanın idaresini üstlenince buna güç yetirip bununla ilgili emaneti eksiksiz yerine getirdiğinden, şu kişi onun hainlik ettiğini, haddi aştığını iddia etti. -Yine Eyyub'un söylediği bir sözü de ekledi.- (Ömer) dedi ki: Allah da biliyor ki, o ne hainlik etti ne günaha saptı ne de şunu yaptı.

Hammâd dedi ki: Ayrıca bize Amr b. Dinar, Malik'ten ve bir başkasından ez-Zührî'nin şöyle dediğini rivayet etti: Andolsun o (Ebu Bekr), onun hakkında dosdoğru yolda idi, hakka uyuyordu. Bundan sonra (Hammâd) Eyyub'un rivayet ettiği şekle dönüp dedi ki:

(Ömer şöyle dedi:) Ebu Bekir *radıyallahu anh* vefat ettikten sonra bu işi ben üstüme aldım. Ben de onu güçlü bir şekilde elimde tuttum ve onunla ilgili emaneti eksiksiz yerine getirdim. Fakat bu, benim hainlik ettiğimi iddia etti. Hâlbuki ben haddi aşıp günaha sapmadım -ve o sözü söyleyerek- yapmadım.

Amr'ın ez-Zührî'den rivayetinde: "Andolsun ona dair uygulamamda dosdoğru yolda idim ve hakka uyuyordum" dedi.

Sonra İkrime'nin naklettiği şekle döndü: Daha sonra ikisi yanıma gelip Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sadakasını bize geri ver, dediler. Ben de onlara verdim. Bunun üzerine bu şuna: Bana kardeşimin oğlundan payıma düşeni ver, dedi. Bu da ona: Bana eşimin babasından payına düşeni ver, dedi. Hâlbuki o da Allah'ın Nebisi'nin miras bırakmadığını, onun bıraktığının sadaka olduğunu biliyordu.

Hadisin Amr'ın ez-Zührî'den rivayetinde şöyle denilmektedir: Ben Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Bizler miras bırakmayız. Bizlerin bıraktıkları bir sadakadır."***

Sonra İkrime'nin rivayetine dönerek dedi ki: Sonra Ömer *radıyallahu*

anh: ***"Sadakalar ancak fakirlere, yoksullara, onu toplamakla görevli olanlara... verilir"*** (et-Tevbe, 9/60) ayetini okudu. Daha sonra da: İşte bu sadaka bunlara verilir, dedi.

Amr'ın ez-Zührî'den rivayetinde şöyle demektedir: ***"Allah'ın onlardan Rasulü'ne verdiği fey'e gelince, siz onun için ne bir at koşturdunuz ne de bir deveye bindiniz..."*** (el-Haşr, 59/6) ayetini sonuna kadar okudu.

İşte Müslümanların herhangi bir atı koşturmayıp deveye binmeden ele geçirmiş oldukları bu mallar özel olarak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e aitti. O, bu maldan kendisinin ve aile halkının ihtiyaçlarını karşılıyordu. Malın geri kalan kısmını ise ehline veriyordu.

Sonra hadisin Eyyub tarafından yapılan rivayetine göre, dedi ki: ***"Daha sonra Allah'ın fethedilen ülkeler ahalisinden Rasulü'ne verdiği fey Allah'a, Peygamber'e... verilir"*** (el-Haşr, 59/7) ayetini sonuna kadar okudu. Sonra: ***"Yurtlarından ve mallarından çıkartılıp uzaklaştırılmış olan ve... fakir muhacirler içindir. İşte onlar sadıkların ta kendileridir"*** (el-Haşr, 59/8) sözüne kadar okudu. İşte bunlar da muhacirlerdir (dedi). Sonra: ***"Onlardan evvel Medine'yi yurt edinip imana sahip olanlar ise..."*** ayetini ***"İşte onlar, umduklarını bulanların ta kendileridir"*** (el-Haşr, 59/9) kısmına kadar okudu. İşte bunlar da ensardır (dedi).

(Ravi) dedi ki: Sonra ***"Onlardan sonra gelenler derler ki..."*** ayetini ***"Rabbimiz şüphesiz ki sen çok esirgeyicisin, çok merhametlisin"*** (el-Haşr, 59/10) kısmına kadar okudu (ve) işte bu ayet, bütün Müslümanları kapsamakta ve bunda hakkı olmayan hiçbir kimseyi bırakmamaktadır. Ancak malik oldukları(nız) köleler müstesna. Şayet -Allah izin verir de- yaşarsam, dağın tepesindeki çobana varıncaya kadar Müslümanlardan hakkını kendisine ulaştırmayacağım hiç kimse kalmayacaktır, dedi.

***

(Ebu Cafer) dedi ki: İşte Ömer *radıyallahu anh*'ın bu hadiste ***"Bilin ki, ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri Allah'a, Rasulü'ne, yakınlara... aittir"*** (el-Enfâl, 8/41) ayetini sonuna kadar okuduğunu görüyoruz.[260]

260 Ancak rivayette de görüldüğü gibi doğrusu Ömer *radıyallahu anh*'ın okuduğu ayet: ***"Allah'ın fethedilen ülkeler ahalisinden Rasulü'ne verdiği fey Allah'a, Peygamber'e, akrabalara... verilir"*** (el-Haşr, 59/7) ayetidir (Çeviren).

Sonra da: İşte bu ayet, bu kimseler içindir, dedi. Bu da akrabalara ait payın ona göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hayatta iken onların hakkı olarak sabit olduğu gibi vefatından sonra da onlara ait sabit bir hak olduğu kanaatini taşıdığına delildir.

Böyle diyene şöyle cevap verilir: Sözünü ettiğim bu itirazda senin benimsediğin kanaate delil yoktur. Hem senin benimsediğin kanaate bunda nasıl delil olsun ki? Çünkü Abdullah b. Abbas *radıyallahu anh* Necde'nin kendisine akrabaların payına dair soru sorması üzerine yazdığı mektubunda şöyle demiştir: "Ömer b. el-Hattab bizi o paydan aramızdan bekâr olanları nikâhlamak, giyeceği olmayanları giydirmek üzere çağırmıştı. Biz ise o payın tamamını bize teslim etmesi dışında teklifini kabul etmemiştik. O da bunu bize vermemişti."

İşte Abdullah b. Abbas *radıyallahu anh* Ömer *radıyallahu anh*'ın onlara paylarını vermeyi kabul etmediğini bize haber vermektedir. Buna sebep ise ona göre bu payın onlara ait olmamasıdır. O halde Malik b. Evs'in ondan bunun dışında nakletmiş olduğu rivayette böyle bir şey nasıl yanlış olarak vehmedilebilir?

Aksine, Malik b. Evs'in ondan nakletmiş olduğu rivayetteki "İşte bu, bunlara aittir" sözünün anlamı şudur: Bu pay, Yüce Allah'ın bu ayeti Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e indirdiği zamanda onlara vermiş olduğu bir paydır. Bunun anlamı; tıpkı Yüce Allah'ın Rasulü'ne bu fey'de kendisine ait olduğunu belirtmiş olduğu pay gibidir.

Bu pay da, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e hayatta iken de vefatından sonra da kıyamet gününe kadar kesintiye uğramamak suretiyle verilecek bir pay değildir. Aksine, bu pay, ona hayatta iken verilen, vefatı ile birlikte kesilen bir paydır.

İşte ayette yine onun akrabalarına ait olduğunu belirttiğim pay da bu şekildedir. O hayatta olduğu sürece onlara ait bir haktı. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* hayatta iken onlardan dilediği kimselere verirdi. Vefatı ile birlikte bu payları kalkmış oldu. Ömer *radıyallahu anh*'ın: İşte bu, bunlar içindir sözü, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ait olan payın bu sözünü söylediği vakte kadar kalmasını gerektirmemektedir. "İşte bu, bunlara aittir" sözü, aynı şekilde akrabalara ait olan payın onun bu sözü söylediği zamana kadar da kalmasını gerektirmez. Dolayısıyla böyle bir sözü gerekçe göstererek bu iddiaya doğru bir şekilde karşı çıkılmış olamaz. Buna göre Malik b. Evs'in

Ömer'den nakletmiş olduğu bu hadis, Abdullah b. Abbas *radıyallahu anh*'ın Ömer *radıyallahu anh*'dan akrabaların payına dair nakletmiş olduğu hadise muhalif değildir.

٥٣١٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا حَجَّاجُ بْنُ الْمِنْهَالِ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنِ الْكَلْبِيِّ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أُمِّ هَانِئٍ أَنَّ فَاطِمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ: يَا أَبَا بَكْرٍ مَنْ يَرِثُكَ إِذَا مِتَّ؟ قَالَ: وَلَدِي وَأَهْلِي. قَالَتْ: فَمَا لَكِ تَرِثُ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دُونِي؟ قَالَ: يَا ابْنَةَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا وَرَّثَ أَبُوكَ دَارًا وَلَا ذَهَبًا، وَلَا غُلَامًا. قَالَتْ: وَلَا سَهْمَ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ، اَلَّذِي جَعَلَهُ لَنَا وَصَافِيَتَنَا الَّتِي بِيَدِكَ. فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّمَا هِيَ طُعْمَةٌ أَطْعَمَنِيهَا اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ، فَإِذَا مِتَّ، كَانَتْ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ».

5316- ... Ebu Salih'ten, onun Ümmü Hânî'den rivayet ettiğine göre, Fatıma *radıyallahu anhâ*: Ey Ebu Bekir! Sen vefat ettikten sonra sana kim mirasçı olacak? diye sordu. O: Çocuklarım ve eşim, dedi. Fatıma *radıyallahu anhâ*: O halde nasıl oluyor da sen beni dışarıda tutarak Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e mirasçı oluyorsun? diye sordu. Ebu Bekir *radıyallahu anh* şu cevabı verdi: Ey Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kızı! Senin baban ne bir ev ne bir altın ne de bir köle miras bıraktı.

Fatıma *radıyallahu anhâ*: Allah'ın bize vermiş olduğu ve senin elinde bulunan bizim için seçip ayırdığı Allah'ın payını da mı (bırakmadı)? dedi. Ebu Bekir *radıyallahu anh* dedi ki: Ben Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"O, ancak bana Aziz ve Celil olan Allah'ın lutfedip yedirdiği bir ikramıdır. Ben öldükten sonra Müslümanlar arasında paylaştırılacaktır."***

٥٣١٧- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ، قَالَ: ثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ السَّائِبِ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أُمِّ هَانِئٍ أَنَّ فَاطِمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ لِأَبِي بَكْرٍ: مَنْ يَرِثُكَ إِذَا مِتَّ ؟ قَالَ: وَلَدِي وَأَهْلِي. قَالَتْ: فَمَا لَكَ تَرِثُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى

اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دُونَنَا. قَالَ: يَا ابْنَةَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، مَا وَرَّثَ أَبُوكَ دَارًا، وَلَا مَالًا، وَلَا غُلَامًا، وَلَا ذَهَبًا، وَلَا فِضَّةً. قَالَتْ: فَدَكُ الَّتِي جَعَلَهَا اللهُ لَنَا، وَصَافِيَتُنَا الَّتِي بِيَدِكَ لَنَا. قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّمَا طُعْمَةٌ أَطْعَمَنِيهَا اللهُ عَزَّ وَجَلَّ، فَإِذَا مِتُّ، فَهِيَ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ».

5317- … Muhammed b. es-Sâib'den, o Ebu Salih'den, onun Ümmü Hânî'den rivayet ettiğine göre, Fatıma *radıyallahu anhâ*, Ebu Bekir'e: "Sen öldükten sonra sana kim mirasçı olacak?" diye sordu. O: Çocuklarım ve karım, dedi. Fatıma *radıyallahu anhâ*: O halde sen niçin bizi dışarıda tutarak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e mirasçı oluyorsun? dedi.

Ebu Bekir: Ey Allah'ın Rasulünün kızı! Senin baban ne bir ev ne bir mal ne bir köle ne bir altın ne de bir gümüş miras bıraktı, dedi.

Fatıma *radıyallahu anhâ*: "Allah'ın bize vermiş olduğu ve bizim için seçip ayırdığı elinde bulunan Fedek arazisi bizimdir" dedi.

Ebu Bekir dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"O, ancak Aziz ve Celil olan Allah'ın bana yemek üzere lutfettiği bir ikramıdır. Ben öldükten sonra insanlar arasında paylaştırılacaktır."***

***

Görüldüğü gibi Ebu Bekir *radıyallahu anh*, bu hadiste, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akrabalarına verdiklerini Yüce Allah'ın ona lutfedip getirdiğini ve onu hayatta iken ona mülk olarak vermiş olduğunu haber vermekte ve vefatı ile birlikte akrabalarından bu payı kesmiş bulunmaktadır.

Bu kitabın (bölümün) baş taraflarında el-Hasen b. Muhammed b. Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini zikretmiştik: İnsanlar Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in vefatından sonra görüş ayrılığına düştüler. Bazısı: Akrabalara ait olan pay, halifenin akrabalarına verilecektir, dedi. Bazısı: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sonraki halifeye verilir, dedi. Daha sonra şu görüşü ittifakla kabul ettiler: Bu iki payın, Allah yolunda

atlar alıp beslenmesi ve araç-gereç için harcanması kanaatine vardılar. Bu ise Ebu Bekir *radıyallahu anh*'ın halifeliği döneminde olmuştu.[261]

İhtilafa düştükten sonra icma ettiklerine göre, onların bu icmaları bir huccettir. Bu husustaki icmalarıyla, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in vefatından sonra akrabalarının ganimet ve fey'deki payları da ortadan kalkmaktadır.

Bir kimse: Siz Ali *radıyallahu anh*'dan nakletmiş olduğunuz rivayetle, onun bu hususta benimsemiş olduğu kanaatiyle Ebu Bekir ve Ömer *radıyallahu anh*'a uymasının, onlara muhalefet ettiği iddiasından hoşlanmadığına bağlı olduğunu belirtmiştiniz deyip sonra da bu hususta şu rivayeti zikredecek olursa:

٥٣١٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ، قُلْتُ: أَرَأَيْتَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ حَيْثُ وَلِيَ الْعِرَاقَ وَمَا وَلِيَ مِنْ أَمْرِ النَّاسِ، كَيْفَ صَنَعَ فِي سَهْمِ ذَوِي الْقُرْبَى؟ قَالَ: سَلَكَ بِهِ - وَاللّٰهِ - سَبِيلَ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمَا. قُلْتُ: وَكَيْفَ، وَأَنْتُمْ تَقُولُونَ؟ قَالَ: أَمَا وَاللّٰهِ، مَا كَانَ أَهْلُهُ يَصْدُرُونَ إِلا عَنْ رَأْيِهِ. قُلْتُ: فَمَا مَنَعَهُ؟ قَالَ: كَرِهَ - وَاللّٰهِ - أَنْ يُدَّعَى عَلَيْهِ خِلَافَ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ.

5318- … Muhammed b. İshak dedi ki: Ben Ebu Cafer'e şunu sordum: Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh*'ın, Irak'a hâkim olup insanların işlerinin yönetimini eline geçirdiğinde akrabaların payı hakkındaki uygulaması nasıldı?

Ebu Cafer: Allah'a yemin ederim, o pay ile ilgili olarak Ebu Bekir ve Ömer *radıyallahu anhumâ*'nın izledikleri yolu izledi, diye cevap verdi.

Ben: Sizler (bilinen) görüşünüzü söylediğiniz halde bu nasıl böyle oldu? diye sordum. O: Allah'a yemin ederim, onun yakınları ancak onun görüşü ne ise onu ifade ediyorlardı, dedi. Peki, onu, (kendi kanaatini) uygulamaktan alıkoyan neydi? diye sordum. Ebu Cafer: Allah'a yemin ederim, onun

261 Bkz. 5239 no'lu rivayet (Çeviren).

aleyhine Ebu Bekir *radıyallahu anh*'a muhalefet ettiğinin iddia edilmesinden hoşlanmıyordu, dedi.[262]

***

Buna şöyle cevap verilir: Bu, Muhammed b. Ali'nin, Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh* hakkında, gerçekte onlardan farklı bir görüşe sahip olduğu halde onun Ebu Bekir ve Ömer *radıyallahu anh*'a muhalefet etmeyi niçin terk ettiğine dair yaptığı bir yorum, bir açıklamadır.

Bize göre, Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh* hakkında böyle bir şey düşünülemez, onun gibi bir kişi hakkında böyle bir yanlış kanaat sahibi olunamaz. Nasıl böyle bir kanaate sahip olunabilir ki? O, Ebu Bekir ve Ömer *radıyallahu anhumâ*'ya birçok hususta muhalefet ettiği gibi başka bir takım hususlarda da sadece Ömer'e muhalefet etmiştir.

Bunlardan birisi şudur: Ömer daha önceleri efendilerinden çocuk sahibi olmuş cariyelerin (ümmü'l-veledlerin) satılmasını yasaklamışken daha sonra kendisi bu gibi cariyelerin satılmasını caiz görmüştü. Yine o beytu'l-mâl'den dağıtılacak ganimet ve fey paylarından insanlar arasında eşitlik sağlanması görüşündeydi. Hâlbuki Ömer *radıyallahu anh* İslam'a önceden giriş ve hizmetlerine göre aralarında fark gözetiyordu.

Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh*, hak olarak kabul ettiği bir şeye aykırı olan bir uygulama yapmayacak kadar Allah'ı bilen birisiydi. O, akrabalar ile ilgili pay hususunda hak ve adalet olarak gördüğü uygulamayı yapmış ve böylelikle bu hususta Ebu Bekir ve Ömer *radıyallahu anhumâ*'ya muhalefet etmemiştir. Bununla birlikte Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh*, Ebu Bekir ve Ömer *radıyallahu anhumâ* hayatta iken onlara kendisine muhalif bir görüş ortaya koydukları çeşitli hususlarda muhalefet etmiştir. Bundan dolayı o, kendisi açısından rahatsızlık verecek bir hal görmediği gibi onlar da, bundan dolayı ona engel olmuyor, böyle yaptığı için onu sorgulamıyorlardı. Başkasının imam olduğu bir durumda o böyle hareket ederken daha sonra kendisinin bizzat imam olduğu bir halde bu işten nasıl vazgeçmiş olabilir?[263] Bize göre bu imkânsız bir şeydir.

262 Rivayet daha önce 5092 numara ile geçmiştir (Çeviren).

263 Aslında burada Tahâvî "Tükürdüğünü yalamış olabilir" anlamına gelecek Arapça bir deyim kullanmıştır (Çeviren).

٥٣١٩- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ، قَالَ: ثَنَا الْخَصِيبُ بْنُ نَاصِحٍ، قَالَ: ثَنَا جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ، عَنْ عِيسَى بْنِ عَاصِمٍ، عَنْ زَاذَانَ، قَالَ: كُنَّا عِنْدَ عَلِيٍّ فَتَذَاكَرْنَا الْخِيَارَ، فَقَالَ: أَمَّا أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَدْ سَأَلَنِي عَنْهُ فَقُلْتُ: إِنْ اخْتَارَتْ زَوْجَهَا فَهِيَ وَاحِدَةٌ وَهِيَ أَحَقُّ بِهَا، وَإِنْ اخْتَارَتْ نَفْسَهَا فَوَاحِدَةٌ بَائِنَةٌ فَقَالَ: عُمَرُ لَيْسَ كَذَلِكَ، وَلَكِنَّهَا إِنْ اِخْتَارَتْ نَفْسَهَا فَهِيَ وَاحِدَةٌ وَهُوَ أَحَقُّ بِهَا، وَإِنْ اِخْتَارَتْ زَوْجَهَا، فَلَا شَيْءَ فَلَمْ أَسْتَطِعْ إِلا مُتَابَعَةَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ. فَلَمَّا آلَ الْأَمْرُ إِلَيَّ، عَرَفْتُ أَنِّي مَسْئُولٌ عَنِ الْفُرُوجِ، فَأَخَذْتُ بِمَا كُنْتُ أَرَى. فَقَالَ بَعْضُ أَصْحَابِهِ: رَأْيٌ رَأَيْتَهُ، تَابَعَكَ عَلَيْهِ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ، أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ رَأْيٍ اِنْفَرَدْتُ بِهِ. فَقَالَهُ: أَمَا وَاللهِ، لَقَدْ أَرْسَلَ إِلَيَّ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ فَخَالَفَنِي وَإِيَّاهُ فَقَالَ: إِذَا اخْتَارَتْ زَوْجَهَا فَوَاحِدَةٌ وَهُوَ أَحَقُّ بِهَا وَإِنْ اِخْتَارَتْ نَفْسَهَا فَثَلَاثٌ، لَا تَحِلُّ لَهُ حَتَّى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ.

5319- … İsa b. Âsım'dan, o Zâzân'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ali'nin yanında idim. Bizler muhayyerliklerden (kadının, kocası ile evliliğinin devamını isteyip istememekte serbest bırakılması halinden) söz etmeye başladık. Ali dedi ki: Mü'minlerin emiri Ömer *radıyallahu anh* bana bu hususta sormuştu da ben şöyle demiştim: Eğer kadın kocasını seçecek olursa bu, bir talak olur ve kocası onu almaya daha çok hak sahibidir. Eğer kendisini seçecek olursa bu da, bain bir talak olur.

Bunun üzerine Ömer dedi ki: Hayır, böyle değil. Eğer kadın kendisini seçecek olursa bu, bir talak olur. Fakat kocası onu geri almaya daha çok hak sahibidir. Şayet kocasını seçecek olursa hiçbir şey gerekmez. Benim de mü-minlerin emirine uymaktan başka bir şey elimden gelmedi. Ancak yönetim işi bana geçince benim fercler hakkında sorumlu olacağımı bildiğim için daha önce sahip olduğum görüşü uyguladım.

Bunun üzerine arkadaşlarımdan birisi: Mü'minlerin emirinin sana tabi olduğu sana ait bir görüşü, ben senin tek başına kabul ettiğin bir görüşten daha çok severim, dedi. Ali şu cevabı verdi: Allah'a yemin ederim ki, Zeyd b. Sâbit'e de haber gönderdi. O ise bana da ona da muhalefet etti ve şöyle dedi: Kadın kocasını seçecek olursa bu, bir talak olur, kocası onu geri almaya daha

çok hak sahibidir. Şayet kendisini tercih edecek olursa bu da üç talak olur, bir başka kocayı nikâhlamadıkça ona tekrar helal olmaz.

***

Görüldüğü gibi Ali *radıyallahu anh* bu hadiste şunu haber vermektedir: Yönetim ona geçip de ferclerden sorumlu olduğunu bildiğinden daha önceki görüşünü uyguladı ve muhalif olduğu bir konuda Ömer *radıyallahu anh*'ı taklit etmeyi uygun görmedi.

Aynı şekilde yönetimi ele geçirince Allah'ı bilen birisi olup kendisinin yine mallar konusunda da sorumlu olacağını bilmekle birlikte o malı hak sahibi olmayan kimselere mubah kılıp hak sahibi olanlara vermemesini kabul etmek de imkânsız olur.

Aksine, ona göre akrabaların payı ile ilgili doğru görüş tıpkı Ebu Bekir ve Ömer *radıyallahu anhumâ*'nın kabul ettikleri görüşün aynısı idi. Bu sebepten dolayı o da, bu husustaki uygulamayı başkasına göre değil buna göre yapmıştır.

Ebu Hanife, Ebu Yusuf ve Muhammed b. el-Hasen'e -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- gelince; onlardan akrabaların payı hususunda meşhur olan görüşe göre, bu pay, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in vefatı ile birlikte kalkmıştır. Ganimetlerin de beşte biri ve fey'in tamamı yetimlere, yoksullara ve yolculara olmak üzere üçe bölünür.

٥٣٢٠- وَكَذَلِكَ حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْعَبَّاسِ بْنِ الرَّبِيعِ اللُّؤْلُئِيُّ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِي حَنِيفَةَ.

5320- … Bize Muhammed b. el-Hasen tahdis edip dedi ki: Bize Yakub b. İbrahim, Ebu Hanife'den böylece tahdis etti.

***

İşte Muhammed b. el-Hasen'den, bu hususta onun kendi görüşü olarak nakledilmiş olan bütün rivayetlerde de onun Ebu Hanife ve Ebu Yusuf'dan naklettiklerinde de bilinen hep bu şekildedir.

"el-İmla" sahiplerine gelince:

٥٣٢١- جَعْفَرَ بْنَ أَحْمَدَ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ الْوَلِيدِ قَالَ: أَمْلَى عَلَيْنَا أَبُو يُوسُفَ فِي رَمَضَانَ فِي سَنَةِ إِحْدَى وَثَمَانِينَ وَمِائَةٍ، قَالَ فِي قَوْله تَعَالَى: ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَأَنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ﴾ فَهَذَا، فِيمَا بَلَغَنَا - وَاللَّهُ أَعْلَمُ - فِيمَا أَصَابَ مِنْ عَسَاكِرِ أَهْلِ الشِّرْكِ مِنَ الْغَنَائِمِ، وَالْخُمُسُ مِنْهَا، عَلَى مَا سَمَّى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي كِتَابِهِ أَرْبَعَةُ أَخْمَاسِهَا بَيْنَ الْجُنْدِ الَّذِينَ أَصَابُوا ذَلِكَ، لِلْفَرَسِ سَهْمٌ، وَلِلرَّجُلِ سَهْمٌ، عَلَى مَا جَاءَ مِنَ الْأَحَادِيثِ وَالْآثَارِ.

وَقَالَ أَبُو حَنِيفَةَ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى: لِلرَّجُلِ سَهْمٌ، وَلِلْفَرَسِ سَهْمٌ، وَالْخُمُسُ يُقْسَمُ عَلَى خَمْسَةِ أَسْهُمٍ، خُمُسُ اللَّهِ وَالرَّسُولِ وَاحِدٌ، وَخُمُسُ ذَوِي الْقُرْبَى، لِكُلِّ صِنْفٍ سَمَّاهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي هَذِهِ الْآيَةِ خُمُسُ الْخُمُسِ.

فَفِي هَذِهِ الرِّوَايَةِ ثُبُوتُ سَهْمِ ذَوِي الْقُرْبَى. قَالُوا: وَأَمْلَى عَلَيْنَا أَبُو يُوسُفَ فِي مَسْأَلَةٍ: قَالَ أَبُو حَنِيفَةَ: إِذَا ظَهَرَ الْإِمَامُ عَلَى بَلَدٍ مِنْ بِلَادِ أَهْلِ الشِّرْكِ فَهُوَ بِالْخِيَارِ، يَفْعَلُ فِيهِ الَّذِي يَرَى أَنَّهُ أَفْضَلُ وَخَيْرٌ لِلْمُسْلِمِينَ، إِنْ رَأَى أَنْ يُخَمِّسَ الْأَرْضَ وَالْمَتَاعَ، وَيَقْسِمَ أَرْبَعَةَ أَخْمَاسِهِ بَيْنَ الْجُنْدِ الَّذِينَ افْتَتَحُوا مَعَهُ، فَعَلَ، وَيَقْسِمُ الْخُمُسَ عَلَى ثَلَاثَةِ أَسْهُمٍ، لِلْفُقَرَاءِ، وَالْمَسَاكِينِ، وَابْنِ السَّبِيلِ.

وَإِنْ رَأَى أَنْ يَتْرُكَ الْأَرْضِينَ وَيَتْرُكَ أَهْلَهَا فِيهَا، وَيَجْعَلُهَا ذِمَّةً، وَيَضَعُ عَلَيْهِمْ وَعَلَى أَرْضِهِمْ الْخَرَاجَ، وَكَمَا فَعَلَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بِالسَّوَادِ، كَانَ ذَلِكَ كُلُّهُ.

5321- Cafer b. Ahmed bize tahdis edip dedi ki: Bize Bişr b. el-Velid tahdis edip dedi ki: Ebu Yusuf bize 181 yılının Ramazan ayında imla ederek Yüce Allah'ın: ***"Bilin ki, ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri Allah'a, Rasulü'ne, yakınlarına, yetimlere, yoksullara ve yolculara aittir"*** (el-Enfâl, 8/41) ayeti hakkında şöyle dedi: Bu ayet, bize ulaştığına göre -ki doğrusunu en iyi bilen Allah'tır- müşriklerin askerlerinden ele geçirilen ganimetler hakkındadır. Bu ganimetlerin beşte biri Aziz ve Celil olan Allah'ın Kitabı'nda adlarını verdiği kimselere aittir. Beşte dördü ise o ganimetleri ele

geçiren askerler arasında paylaştırılır. Hadislerde ve eserlerde (ashabdan gelen rivayetlerde) belirtildiği üzere de ata iki pay, piyade olan adama da bir pay verilir.

Ebu Hanife -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- ise şöyle demektedir: Adama bir pay, ata bir pay verilir. Beşte bir ise beşe bölünür. Allah'ın ve Rasulü'nün payı beşte bir, akrabaların payı beşte birdir. Bunun dışında Yüce Allah'ın bu ayette adını verdiği her bir sınıfa beşte birin beşte biri verilir.

İşte bu rivayette akrabaların paylarının sabit olduğu görülmektedir.

(Raviler) şöyle derler: Ebu Yusuf da bir mesele hakkında bize şunu söyledi (biz de yazdık): "Ebu Hanife dedi ki: İmam, müşriklerin ülkelerinden bir yeri ele geçirecek olursa onun hakkındaki uygulamada serbesttir. Daha iyi ve Müslümanlar için daha yararlı olduğunu gördüğü uygulamayı yapar. Eğer toprakları ve eşyayı beşte birlere ayırmayı uygun görüp beşte dördünü de onunla birlikte fetihlere katılan askerlere paylaştırmayı uygun görürse bunu uygular. Beşte biri de fakirlere, yoksullara ve yolculara olmak üzere üçe böler."

Eğer Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*'ın Sevad topraklarına yaptığı şekilde araziyi olduğu gibi bırakır, ahalisini de orada bırakarak zimmî yapar ve onlara ve arazilerine haraç koymayı uygun görürse bütün bunları yapma hakkına sahiptir.

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte bu rivayette akrabaların paylarının düştüğü görülmektedir. Onlardan meşhur olarak nakledilen görüş de işte budur.

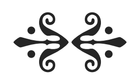
Bu iki rivayetin, fey'in tamamı ile ganimetin beşte biri hakkında ittifakla ortaya koyduğuna göre, bunlar tamamıyla ele geçtikten sonra ganimetlerin beşte birinin sözünü ettiğimiz yerlere verilmesi gerekir.

Fey'e gelince; onun gelirleri öncelikle köprüleri tamir etmek, mescitler yapmak, hakimlerin ve askerlerin maaşlarını ödemek ve gelecek yabancı heyetlere verilecek armağanları karşılamak için harcanır. Bundan sonra geriye kalanların ise ganimetlerin beşte birinin harcandığı yerlere harcanması gerekir. İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde vefatına kadar fey'in ve ganimetlerin beşte birlerinin harcandığı yerler bunlardır.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in vefatından sonra kıyamet gü-

nüne kadar bu hususta yapılması gereken uygulama da budur. Biz bunu elimizden geldiği kadarıyla geniş bir şekilde açıkladık. Allah'tan başarı ihsan etmesini niyaz ederiz.

Süfyan es-Sevrî'ye gelince; bize Malik b. Yahya tahdis edip dedi ki: Bize Ebu'n-Nadr tahdis edip dedi ki: Bize el-Eşcaî tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan şunu tahdis etti: Beşte birden Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in payı beşte birin beşte biridir, geri kalan kısmı ise Allah'ın isimlerini zikrettiği bu yerlere verilir. Beşte dört ise ganimetin elde edildiği savaşa katılanlara aittir.

كِتَابُ الْحُجَّةِ

DELİLLER

١- بَابٌ فِي فَتْحِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ عَنْوَةً

1- RASULULLAH SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM'İN MEKKE'Yİ FETHİNİN SİLAH ZORU İLE GERÇEKLEŞMESİ[264]

Ebu Cafer dedi ki: Ümmet, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Mekke'yi fethetmeden önce Mekkelilerle barış yapmış olduğunu, bundan sonra ise onu fethettiğini ittifak ile kabul etmiştir.

264 "Silah zoru ile" anlamını verdiğimiz "anve" kelime olarak sözlükte zelil etmek, kahretmek ve hatta barış yapmak anlamlarına gelir. Bu sebeple bu kelime, zıt anlamlı kelimelerden kabul edilmiştir. (Sadi Ebu Ceyl, *el-Kâmûsu'l-Fıkhî*, 264). Hanefi Fıkhı ıstılahlarını açıklayan Necmuddin en-Nesefi, *Tılbetu't-Talebe* adlı eserinde "futihatu Mekketu anveten" ibaresini açıklarken şunları söylemektedir: Yani Mekke halkının zelil ve itaatkâr kılınması sureti ile zorla (silah zoruyla) fethedilmesi demektedir. (s. 86) (Çeviren).

Ancak bazıları: Onun Mekke'yi fethetmesi, Mekkelilerin antlaşmayı bozup barış antlaşmasının sınırları dışına çıkmalarından sonra gerçekleşmiştir. Onun Mekke'yi fethettiği gün orası bir daru'l-harbdi ve kendisi ile Mekkeliler arasında herhangi bir barış antlaşması, akit ve sözleşme yoktu, demiştir. Böyle diyenler arasında Ebu Hanife, el-Evzâî, Malik b. Enes, Süfyan b. Said es-Sevrî, Ebu Yusuf ve Muhammed b. el-Hasen -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de vardır.

Bazıları da: Hayır, o Mekke'yi sulh ile fethetmiştir, demiştir.

Daha sonra bu iki grubun her birisi kendi görüşü lehine bu kitabımda açıklayacağımız rivayetleri delil göstermiştir. Ayrıca bununla birlikte her bir grubun ileri sürdüğü delilin sıhhatinden ya da tutarsızlığından -Yüce Allah'ın izniyle- söz edeceğiz.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Mekke'yi sulh yolu ile fethetmiş olduğunu kabul edenler, delillerini şu sözleriyle açıklarlar: Sulh, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile Mekkeliler arasında zaten vardı. Bu sebeple her bir grup yani o da Mekkeliler de birbirlerine karşı kendilerini güvende görmüşlerdir. Bundan sonra Mekkeliler tarafından barışın bozulmasını gerektiren herhangi bir durum da görülmemiştir.

Benu Nufâse -ki onlar Mekkelilerden başka kimselerdir-[265] Huzâalılar ile savaşmış ve bu savaşta Kureyş'ten bazıları da onlara destek vermiştir. Mekkelilerin geri kalan ahalisi ise barış şartlarına riayet etmeye devam etmiş, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile olan antlaşmalarına sıkı sıkıya bağlı kalmıştı. Ancak Benu Nufâse ile onlara uyan kimseler yaptıkları bu iş ile barış antlaşmasının dışına çıkmış oldular. Fakat Mekkelilerin geri kalanları Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile önceden yapmış oldukları barış üzere sabit kaldılar.

Bu görüş sahibi kimseler şöyle derler: Buna delil ise Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Mekke'yi fethettiğinde orada hiçbir fey'i paylaştırmamış, hiç kimseyi köleleştirmemiş olmasıdır.

Bu hususta bunlara karşı ve muhaliflerinin lehine olan delillerden birisi de şudur: Abdullah b. Abbas *radıyallahu anh*'ın azatlısı İkrime ile Muhammed

265 Benu Nufâse ise İbn Hişam'ın *Sîre*'sinden de anlaşıldığı üzere Bekiroğullarıdır. (Muhammed Zühri en-Neccâr ile Muhammed Seyyid Ca'd el-Hakkı'n baskılarındaki notlarıdır.)

b. Müslim b. Ubeydullah b. Abdullah b. Şihâb ez-Zührî'den -ki megâzî'ye dair haberlerin pek çoğu bu ikisi etrafında dönüp dolaşır- Mekkelilerin, işlemiş oldukları bazı suçlarla daha önce Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile yapmış oldukları barış antlaşmasının dışına çıktıklarına delil olacak rivayetler nakledilmiştir.

٥٣٢٢- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، قَالَ: لَمَّا وَادَعَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَهْلَ مَكَّةَ، وَكَانَتْ خُزَاعَةُ حُلَفَاءَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، وَكَانَتْ بَنُو بَكْرٍ حُلَفَاءَ قُرَيْشٍ. فَدَخَلَتْ خُزَاعَةُ فِي صُلْحِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَدَخَلَتْ بَنُو بَكْرٍ فِي صُلْحِ قُرَيْشٍ، فَكَانَ بَيْنَ خُزَاعَةَ وَبَيْنَ بَنِي بَكْرٍ بَعْدُ قِتَالٌ، فَأَمَدَّهُمْ قُرَيْشٌ بِسِلَاحٍ وَطَعَامٍ، وَظَلَّلُوا عَلَيْهِمْ، وَظَهَرَتْ بَنُو بَكْرٍ عَلَى خُزَاعَةَ، فَقَتَلُوا فِيهِمْ.

فَخَافَتْ قُرَيْشٌ أَنْ يَكُونُوا عَلَى قَوْمٍ قَدْ نَقَضُوا، فَقَالُوا لِأَبِي سُفْيَانَ: اِذْهَبْ إِلَى مُحَمَّدٍ فَأَجِدَّ الْحِلْفَ، وَأَصْلِحْ بَيْنَ النَّاسِ وَأَنْ لَيْسَ فِي قَوْمٍ ظَلَّلُوا عَلَى قَوْمٍ وَأَمَدُّوهُمْ بِسِلَاحٍ وَطَعَامٍ مَا إِنْ يَكُونُوا نَقَضُوا. فَانْطَلَقَ أَبُو سُفْيَانَ وَسَارَ، حَتَّى قَدِمَ الْمَدِينَةَ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «قَدْ جَاءَكُمْ أَبُو سُفْيَانَ، وَسَيَرْجِعُ رَاضِيًا بِغَيْرِ حَاجَةٍ».

فَأَتَى أَبَا بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، فَقَالَ: يَا أَبَا بَكْرٍ أَجِدَّ الْحِلْفَ وَأَصْلِحْ بَيْنَ النَّاسِ أَوْ بَيْنَ قَوْمِك، قَالَ: فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: اَلْأَمْرُ إِلَى اللهِ تَعَالَى وَإِلَى رَسُولِهِ، وَقَدْ قَالَ فِيمَا قَالَ لَهُ بِأَنْ لَيْسَ فِي قَوْمٍ ظَلَّلُوا عَلَى قَوْمٍ وَأَمَدُّوهُمْ بِسِلَاحٍ وَطَعَامٍ، مَا إِنْ يَكُونُوا نَقَضُوا. قَالَ: فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: اَلْأَمْرُ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَإِلَى رَسُولِهِ.

قَالَ: ثُمَّ أَتَى عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَذَكَرَ لَهُ نَحْوًا مِمَّا ذَكَرَ لِأَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ. فَقَالَ: عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: أَنَقَضْتُمْ؟ فَمَا كَانَ مِنْهُ جَدِيدًا، فَأَبْلَاهُ اللهُ تَعَالَى، وَمَا كَانَ

مِنْهُ شَدِيدًا، أَوْ قَالَ مَتِينًا، فَقَطَعَهُ اللّٰهُ تَعَالَى. فَقَالَ أَبُو سُفْيَانَ: وَمَا رَأَيْتُ كَالْيَوْمِ شَاهِدَ عَشَرَةٍ.

ثُمَّ أَتَى فَاطِمَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا، فَقَالَ لَهَا: يَا فَاطِمَةُ، هَلْ لَكِ فِي أَمْرٍ تَسُودِينَ فِيهِ نِسَاءَ قَوْمِكَ، ثُمَّ ذَكَرَ لَهَا نَحْوًا مِمَّا قَالَ لِأَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ، ثُمَّ قَالَ لَهَا: فَتُجَدِّدِينَ الْحِلْفَ، وَتُصْلِحِينَ بَيْنَ النَّاسِ. فَقَالَتْ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا: لَيْسَ إِلا إِلَى اللّٰهِ وَإِلَى رَسُولِهِ.

قَالَ: ثُمَّ أَتَى عَلِيًّا رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ، فَقَالَ لَهُ نَحْوًا مِمَّا قَالَ لِأَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ. فَقَالَ عَلِيٌّ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ: مَا رَأَيْتُ كَالْيَوْمِ رَجُلا أَصِلُ، أَنْتَ سَيِّدُ النَّاسِ فَأَجِدَّ الْحِلْفَ وَأَصْلِحْ بَيْنَ النَّاسِ. فَضَرَبَ أَبُو سُفْيَانَ إِحْدَى رِجْلَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى وَقَالَ: قَدْ أَخَذْتُ بَيْنَ النَّاسِ بَعْضِهِمْ مِنْ بَعْضٍ.

قَالَ: ثُمَّ انْطَلَقَ حَتَّى قَدِمَ، وَاللّٰهِ مَا أَتَيْتَنَا بِحَرْبٍ فَيَحْذَرُ، وَلَا أَتَيْتَنَا بِصُلْحٍ فَيَأْمَنُ، اِرْجِعْ اِرْجِعْ. قَالَ: وَقَدِمَ وَفْدُ خُزَاعَةَ عَلَى رَسُول اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَهُ بِمَا صَنَعَ الْقَوْمُ، وَدَعَاهُ بِالنُّصْرَةِ وَأَنْشَدَ فِي ذَلِكَ:

لَاهُمَّ إِنِّي نَاشِدٌ مُحَمَّدَا
حِلْفَ أَبِينَا وَأَبِيهِ الْأَتْلَدَا وَالِدًا
كُنَّا وَكُنْتَ وَلَدَا إِنَّ قُرَيْشًا
أَخْلَفُوكَ الْمَوْعِدَا
وَنَقَضُوا مِيثَاقَكَ الْمُؤَكَّدَا
وَجَعَلُوا لِي بِكَدَاءَ رُصَّدَا
وَزَعَمُوا أَنْ لَسْتَ تَدْعُوَا أَحَدَا
وَهُمْ أَذَلُّ وَأَقَلُّ عَدَدَا

وَهُمْ أَتَوْنَا بِالْوَتِيرِ هُجَّدَا

نَتْلُوا الْقُرْآنَ رُكَّعًا وَسُجَّدَا

ثَمَّتَ أَسْلَمْنَا وَلَمْ نَنْزِعْ يَدَا

فَانْصُرْ رَسُولَ اللّٰهِ نَصْرًا أَعْتَدَا

وَابْعَثْ جُنُودَ اللّٰهِ تَأْتِي مَدَدَا

فِي فَيْلَقٍ كَالْبَحْرِ يَأْتِي مُزْبِدَا

فِيهِمْ رَسُولُ اللّٰهِ قَدْ تَجَرَّدَا

إِنْ سِيمَ خَسْفًا وَجْهُهُ تَرَبَّدَا

قَالَ حَمَّادٌ: هَذَا الشِّعْرُ بَعْضُهُ عَنْ أَيُّوبَ، وَبَعْضُهُ عَنْ يَزِيدَ بْنِ حَازِمٍ، وَأَكْثَرُهُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ. ثُمَّ رَجَعَ إِلَى حَدِيثِ أَيُّوبَ، عَنْ عِكْرِمَةَ قَالَ: مَا قَالَ حَسَّانُ بْنُ ثَابِتٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ:

أَتَانِي وَلَمْ أَشْهَدْ بِبَطْحَاءِ مَكَّةَ

رِجَالَ بَنِي كَعْبٍ تُحَزُّ رِقَابُهَا

وَصَفْوَانُ عَوْدٍ خَرَّ مِنْ وَدْقِ اسْتِهِ

فَذَاكَ أَوَانُ الْحَرْبِ حَانَ غِضَابُهَا

فَيَا لَيْتَ شِعْرِي هَلْ لَنَا مَرَّةً

سُهَيْلَ بْنَ عَمْرٍو حَوْلَهَا وَعِقَابُهَا

قَالَ: فَأَمَرَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالرَّحِيلِ فَارْتَحَلُوا فَسَارُوا، حَتَّى نَزَلُوا بِمَرِّ الظَّهْرَانِ.

قَالَ: وَجَاءَ أَبُو سُفْيَانَ حَتَّى نَزَلَ لَيْلا، فَرَأَى الْعَسْكَرَ وَالنِّيرَانَ، فَقَالَ: مَا هَذَا؟ قِيلَ: هَذِهِ

تَمِيمٌ، أَمْحَلَتْ بِلَادُهَا فَانْتَجَعَتْ بِلَادَكُمْ. قَالَ: هَؤُلَاءِ وَاللهِ أَكْثَرُ مِنْ أَهْلِ مِنًى، أَوْ مِثْلُ أَهْلِ مِنًى.

فَلَمَّا عَلِمَ أَنَّهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَنَكَّرَ وَقَالَ: دُلُّونِي عَلَى الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، وَأَتَى الْعَبَّاسَ فَأَخْبَرَهُ الْخَبَرَ وَانْطَلَقَ بِهِ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَتَى بِهِ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي قُبَّةٍ لَهُ فَقَالَ: يَا أَبَا سُفْيَانَ، أَسْلِمْ تَسْلَمْ قَالَ: وَكَيْفَ أَصْنَعُ بِاللَّاتَ وَالْعُزَّى؟

قَالَ أَيُّوبُ: حَدَّثَنِي أَبُو الْخَلِيلِ عَنْ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ رَحِمَهُ اللهُ قَالَ: قَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَهُوَ خَارِجٌ مِنَ التِّيهِ: مَا قُلْتَهَا أَبَدًا. قَالَ أَبُو سُفْيَانَ: مَنْ هَذَا؟ قَالُوا: عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، فَأَسْلَمَ أَبُو سُفْيَانَ فَانْطَلَقَ بِهِ الْعَبَّاسُ، فَلَمَّا أَصْبَحُوا، ثَارَ النَّاسُ لِظُهُورِهِمْ.

قَالَ: فَقَالَ: أَبُو سُفْيَانَ: يَا أَبَا الْفَضْلِ، مَا لِلنَّاسِ أُمِرُوا فِي شَيْءٍ؟ قَالَ: فَقَالَ: لَا، وَلَكِنَّهُمْ قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ فَأَمَرَهُ فَتَوَضَّأَ، وَانْطَلَقَ بِهِ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

فَلَمَّا دَخَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّلَاةَ، كَبَّرَ، فَكَبَّرَ النَّاسُ، ثُمَّ رَكَعَ فَرَكَعُوا، ثُمَّ رَفَعَ فَرَفَعُوا.

فَقَالَ أَبُو سُفْيَانَ: مَا رَأَيْتُ كَالْيَوْمِ طَاعَةَ قَوْمٍ جَمَعَهُمْ مِنْ هَاهُنَا وَهَا هُنَا، وَلَا فَارِسَ الْأَكَارِمَ وَلَا الرُّومَ ذَاتَ الْقُرُونِ بِالطَّوْعِ مِنْهُمْ.

قَالَ حَمَّادٌ: وَزَعَمَ زَيْدُ بْنُ حَازِمٍ عَنْ عِكْرِمَةَ قَالَ: قَالَ أَبُو سُفْيَانَ: يَا أَبَا الْفَضْلِ أَصْبَحَ، وَاللهِ، ابْنُ أَخِيكَ عَظِيمَ الْمُلْكِ، قَالَ: لَيْسَ بِمُلْكٍ وَلَكِنَّهَا نُبُوَّةٌ، قَالَ: أَوْ ذَاكَ أَوْ ذَاكَ.

قَالَ: ثُمَّ رَجَعَ إِلَى حَدِيثِ أَيُّوبَ عَنْ عِكْرِمَةِ قَالَ: فَقَالَ أَبُو سُفْيَانَ: وَاصَبَاحَ قُرَيْشٍ.

قَالَ: فَقَالَ الْعَبَّاسُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: يَا رَسُولَ اللهِ، لَوْ أَذِنْتَ لِي فَأَتَيْتُ أَهْلَ مَكَّةَ فَدَعَوْتُهُمْ وَأَمَّنْتُهُمْ، وَجَعَلْتُ لِأَبِي سُفْيَانَ شَيْئًا يُذْكَرُ بِهِ.

قَالَ: فَانْطَلَقَ فَرَكِبَ بَغْلَةَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الشَّهْبَاءَ، وَانْطَلَقَ.

قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «رُدُّوا عَلَيَّ أَبِي، رُدُّوا عَلَيَّ أَبِي، إِنَّ عَمَّ الرَّجُلِ صِنْوُ أَبِيهِ، إِنِّي أَخَافُ أَنْ تَفْعَلَ بِكَ قُرَيْشٌ، كَمَا فَعَلَتْ ثَقِيفٌ بِعُرْوَةِ بْنِ مَسْعُودٍ، دَعَاهُمْ إِلَى اللهِ فَقَتَلُوهُ، أَمَا وَاللهِ لَئِنْ رَكِبُوهَا مِنْهُ، لَأُضْرِمَنَّهَا عَلَيْهِمْ نَارًا».

قَالَ: فَانْطَلَقَ الْعَبَّاسُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَ: يَا أَهْلَ مَكَّةَ، أَسْلِمُوا تَسْلَمُوا، فَقَدْ اِسْتَبْطَنْتُمْ بِأَشْهَبَ بَازِلٍ.

قَالَ: وَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ الزُّبَيْرَ مِنْ قِبَلِ أَعْلَى مَكَّةَ، وَبَعَثَ خَالِدَ بْنَ الْوَلِيدِ مِنْ قِبَلِ أَسْفَلِ مَكَّةَ. قَالَ: فَقَالَ لَهُمْ: «هَذَا الزُّبَيْرُ مِنْ قِبَلِ أَعْلَى مَكَّةَ، وَهَذَا خَالِدٌ مِنْ قِبَلِ أَسْفَلِ مَكَّةَ، وَخَالِدٌ وَمَا خَالِدٌ، وَخُزَاعَةُ مُجَدَّعَةُ الْأُنُوفِ».

ثُمَّ قَالَ: «مَنْ أَلْقَى سِلَاحَهُ فَهُوَ آمِنٌ، وَمَنْ أَغْلَقَ بَابَهُ فَهُوَ آمِنٌ، وَمَنْ دَخَلَ دَارَ أَبِي سُفْيَانَ فَهُوَ آمِنٌ».

ثُمَّ قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَتَرَامَوْا بِشَيْءٍ مِنَ النَّبْلِ، ثُمَّ إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ظَهَرَ عَلَيْهِمْ فَأَمَّنَ النَّاسَ إِلا خُزَاعَةَ عَنْ بَنِي بَكْرٍ، وَذَكَرَ أَرْبَعَةً، مِقْيَسَ بْنَ ضَبَابَةَ، وَعَبْدَ اللهِ بْنَ أَبِي سَرْحٍ، وَابْنَ خَطَلٍ، وَمَارَةَ مَوْلَاةَ بَنِي هَاشِمٍ، قَالَ حَمَّادٌ: سَبَارَة فِي حَدِيثِ أَيُّوبَ، أَوْ فِي حَدِيثِ غَيْرِهِ.

قَالَ: فَقَاتَلَهُمْ خُزَاعَةُ إِلَى نِصْفِ النَّهَارِ، فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ ﴿أَلَا تُقَاتِلُونَ قَوْمًا نَكَثُوا

أَيْمَانَهُمْ وَهَمُّوا بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ﴾ إِلَى قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ ﴿وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ﴾
قَالَ خُزَاعَةُ ﴿وَيُذْهِبْ غَيْظَ قُلُوبِهِمْ وَيَتُوبُ اللّٰهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ﴾.

5322- … Eyyub'dan, o İkrime'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Mekkeliler ile barış antlaşması yaptığı sırada Huzâalılar Cahiliyye döneminden itibaren Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile ittifak halinde idiler. Bekroğulları ise Kureyş'in müttefikiydi. Antlaşmadan sonra Huzâalılar Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in tarafında, Bekroğulları ise Kureyş tarafında barış antlaşmasına dâhil oldular. Ancak daha sonra Huzâalılar ile Bekroğulları arasında bir çatışma çıktı. Kureyşliler onlara silah ve yiyecek yardımında bulundular, onları korudular. Bekroğulları da Huzâalılara üstünlük sağladı ve onlardan bazı kimseleri öldürdü.

Kureyşliler antlaşmayı bozan bir topluluğun yanında yer almış olmaktan korktular ve Ebu Süfyan'a: Haydi, Muhammed'e git, antlaşmayı yenile, insanların arasını barış ile düzelt. Bir topluluğa karşı destek verip desteklediği kimselere yiyecek ve silah yardımında bulunmaları sebebiyle (diğerlerinin) antlaşmasını bozmuş olmayacaklarını anlat, dediler. Ebu Süfyan bunun üzerine yola çıktı. Nihayet Medine'ye vardı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Ebu Süfyan size geldi. İhtiyacını karşılayamadan hoşnut olarak geri dönecektir"*** dedi.

Ebu Süfyan, Ebu Bekir *radıyallahu anh*'a giderek: Ey Ebu Bekir! Antlaşmayı yenile ve insanlar arasında -ya da kavmin arasında- sulhu sağla, dedi. Ebu Bekir *radıyallahu anh*: Bu yetki Yüce Allah'a ve Rasulü'ne aittir, dedi. Ebu Süfyan, bir kavme karşı birilerini himaye edip onlara silah ve yiyecek desteği veren kimselerin bulunması sebebiyle onların ahdi bozmuş olmadıklarını da söylemişti. Ancak Ebu Bekir *radıyallahu anh*: Yetki Aziz ve Celil olan Allah ile Rasulü'ne aittir, demişti.

(İkrime devamla) dedi ki: Sonra Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*'ın yanına gitti, ona da Ebu Bekir *radıyallahu anh*'a söylediklerine benzer şeyler söyledi. Ömer *radıyallahu anh*: Siz ahdinizi bozdunuz, dedi. Ondan da farklı bir hal görmedi. Bu sebeple Yüce Allah onu sıkıntıya düşürdü. Bununla birlikte ondan bir şiddet görülmedi. Yüce Allah da onu çaresizliğe düşürdü. Bu sebeple Ebu Süfyan: Ben bugün gibi zorlu bir gün görmedim, dedi.

Sonra Fatıma *radıyallahu anhâ*'ya gidip ona: Ey Fatıma! Kavminin ka-

dınlarına efendi olmanı sağlayacak bir iş yapar mısın? deyip sonra ona Ebu Bekir *radıyallahu anh*'a söylediklerine yakın sözler söyledi ve şunları ekledi: Antlaşmamızı yenilersin ve insanlar arasında barışı gerçekleştirirsin. Fatıma *radıyallahu anhâ*: Bu iş ancak Allah'a ve Rasulü'ne aittir, dedi.

Sonra Ali *radıyallahu anh*'a gitti, ona da Ebu Bekir *radıyallahu anh*'a söylediklerine benzer şeyler söyledi: Ali *radıyallahu anh* cevap olarak: Ben bugün gibi zora düşmüş bir adam görmedim. Sen insanların efendisisin. Haydi, antlaşmayı yenile, insanlar arasında da sulh yap, dedi.[266]

Bunun üzerine Ebu Süfyan ayaklarından birini diğerinin üzerine koyarak dedi ki: Ben insanlar arasından kimini kiminden aldım. (Onlarla ayrı ayrı konuştum. Antlaşmayı yenilemeleri için ikna etmeye gayret ettim.)

(İkrime devamla) dedi ki: Sonra yola çıktı. Nihayet (Mekke'ye) vardı. (Mekkeliler ona dediler ki): Allah'a yemin olsun ki, sen bize savaş halinde olduğumuza dair bir haber getirmedin ki tedbirimizi alalım. Barış halinde olduğumuza dair bir haber de getirmedin ki kendimizi güvenlik altında hissedelim. Haydi, dön, dön.

(İkrime) dedi ki: Huzâalıların temsilcisi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna gelerek onların neler yaptıklarını bildirdi, Allah Rasulü'nü yardıma çağırdı ve bu hususta şunları okudu:

"Allah'ım! Ben Muhammed'e bizim atamızın ve onun atasının
Eskiden beri devam eden antlaşmasını hatırlatıyorum
Bize siz evlat idiniz, sen de çocuk durumundaydın
Kureyş sana verdiği sözünde durmadı
Ve seninle pekiştirdikleri ahitlerini bozdular
Keda denilen yerde bana tuzak kurdular
Benim kimseyi yardıma çağırmayacağımı sandılar
Oysa onlar en zelil ve sayıları en az olanlardır

266 *Sîre*'deki rivayetlerden anlaşıldığı kadarıyla "Sen insanların efendisisin…"den itibaren gelen sözlerin Ebu Süfyan tarafından Ali *radıyallahu anh*'a söylenmiş olması gerekmektedir. Ali *radıyallahu anh*'ın da bu teklifi reddetmiş olduğu görülmektedir (Çeviren).

Bize Yetir denilen suyumuzun kenarında gece uyurken baskın düzenlediler

Rükû ederken, secdede iken bizi öldürdüler

Biz orada teslim olmuş ve itaatten el çekmemiştik

Ey Allah'ın Rasulü! Sen hemen bir yardıma koş ve destek ver

Allah'ın askerlerini gönder yardımcı olarak gelsinler

Köpürerek akan coşkun deniz gibi büyük bir ordu arasında

Aralarında Rasulullah bulunsun kılıcını kınından sıyırmış olarak

Küçük düşürücü bir iş yapılırsa hemen suratı asılır."

Hammâd dedi ki: Bu şiirin bir kısmı Eyyub'dan, bir kısmı Yezid b. Hazim'den, çoğunluğu ise Muhammed b. İshak'tan nakledilmiştir.

Daha sonra Eyyub'un İkrime'den rivayetine dönerek dedi ki: Hassan b. Sâbit *radıyallahu anh*'ın söylemiş olduğu şu beyitleri söyledi:

"(Haberci) bana geldi ancak ben Mekke vadisinde tanık olmadım

Boyunları koparılırken Ka'boğullarının yiğitlerine

Arka tarafından akıntılar gelen yaşlı develer

İşte o bir savaş zamanıdır ki öfkesinin kızıştığı bir an

Keşke bir defa olsun olabilseydi

Etrafında Suheyl b. Amr ve o savaşın bayrağı"

(İkrime) dedi ki: Daha sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bineklere binmeyi emretti. Onlar da bineklerine binip yola çıktılar. Nihayet Merru'z-Zahrân'da konakladılar.

Ebu Süfyan da geldi ve geceleyin konakladı. Orduyu ve yakılmış ateşleri görünce: Bu nedir? diye sordu. Ona: İşte bunlar, Temîmlilerdir. Kendi topraklarından çıktılar, sizin topraklarınıza girdiler, denildi. Ebu Süfyan: Allah'a yemin ederim ki, bunlar Mina'daki hacılardan bile daha fazladırlar, dedi.

(Askerleriyle birlikte) Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* olduğunu öğrenince tanınmayacak bir kılığa büründü ve: Bana Abbas b. Abdulmuttalib'i gösterin, dedi. Abbas'a gidip ona olanı biteni bildirdi. O da onu alıp Rasulul-

lah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e götürdü. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* çadırında iken yanına girdi, Allah Rasulü: ***"Ey Ebu Süfyan! Müslüman ol ve kurtul,*** dedi. Ebu Süfyan: Peki, Lat ve Uzza'yı ne yapayım? dedi.

Eyyub dedi ki: Bana Ebu'l-Halîl'in Said b. Cübeyr'den tahdis ettiğine göre, o şöyle demiştir: Ömer *radıyallahu anh*, Ebu Süfyan çadırdan dışarıya çıkınca: Bunu ebediyen söylemeyeceksin, dedi. Ebu Süfyan: Bu kim? diye sordu. Yanındakiler: Ömer, dediler. Ebu Süfyan hemen Müslüman oldu. Abbas onu alıp gitti. Sabah olunca herkes bineğinin yanına koştu.

(Ravi) dedi ki: Bunun üzerine Ebu Süfyan: Ey Ebu'l-Fadl! Bu insanlara ne oluyor? Onlara bir emir mi verildi? dedi. Abbas: Hayır, onlar namaza kalktılar deyip ona da abdest almasını emretti. Onu alıp Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına gitti.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* namaza durunca tekbir getirdi, beraberindekiler de tekbir getirdiler. Sonra rükûa vardı, onlar da rükûa vardılar ardından başını kaldırınca onlar da kaldırdılar.

Ebu Süfyan: Ben, -onları şuradan buradan toplayıp bir araya getirdiği halde- bugünkü gibi bir kavmin itaat ettiği şekilde ne Farsların soylularına ne de Bizanslıların ileri gelenlerine bu şekilde itaat ettiklerini gördüm, dedi.

Hammâd dedi ki: Yezid b. Hâzim, İkrime'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ebu Süfyan dedi ki: Ey Ebu Fadl! Allah'a yemin ederim, artık kardeşinin oğlu pek büyük bir hükümdar olmuştur, dedi. Abbas: Hayır, o hükümdar değildir. Onun bu hali nübüvvettir, dedi. Ebu Süfyan: İster şu olsun ister bu ne fark eder? dedi.

(Ravi) dedi ki: Sonra Eyyub'un İkrime'den nakletmiş olduğu rivayetine döndü. (İkrime) dedi ki: Ebu Süfyan: Vay Kureyş'in sabah uğrayacağı baskına! dedi.

Sonra Abbas *radıyallahu anh*: Ey Allah'ın Rasulü! Bana izin versen de Mekke halkına gitsem, onları davet etsem ve onlara eman versem. Bu arada Ebu Süfyan'a da onun için iftihar edilecek bir şey versem, dedi.

(Ravi) dedi ki: Sonra gitti ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in eş-Şehbâ adlı katırına binerek yola çıktı.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Babamı bana geri çağırın, babamı bana geri çağırın. -Çünkü kişinin amcası babanın***

dengidir.- Sakiflilerin Urve b. Mesud'a yaptıkları gibi ben Kureyş'in sana bir kötülük yapacağından korkuyorum. Onları Allah'a davet ettiği halde onlar onu öldürdüler. Allah'a yemin ederim, eğer ona karşı böyle bir şey yapmış olsalar(dı) andolsun Mekke'yi onlar içinde iken ateşe verirdim."

Sonra Abbas *radıyallahu anh* yola çıktı. Ey Mekkeliler! İslam'a girin, kurtulun. Çünkü sizler oldukça zor bir durumla karşı karşıyasınız, dedi.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, ez-Zübeyr'i Mekke'nin üst taraflarından, Halid b. el-Velid'i de Mekke'nin alt taraflarından göndermişti. Onlara dedi ki: ***"İşte ez-Zübeyr Mekke'nin üst tarafından geliyor, işte Halid b. el-Velid de Mekke'nin alt tarafından geliyor. Halid ki ne Halid'dir, Huzâalılar ise burunları yarılmış kimselerdir."***

Sonra şunları söyledi: ***"Kim silahını bırakırsa o güvenlik altındadır. Kim kapısını kapatırsa güvenlik altındadır. Kim Ebu Süfyan'ın evine girerse güvenlik altındadır."***

Sonra Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* geldi, karşılıklı biraz ok atışı oldu. Daha sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onlara galip geldi ve insanlara eman verdi. Huzâalılara yaptıklarından dolayı Bekroğulları müstesna idi. Aralarından Mikyas b. Subâbe, Abdullah b. Ebi Sevr, İbn Hatal ve Haşimoğullarının azatlı cariyesi Mâre'den söz etti. Hadisi Eyyub'tan ya da bir başkasından nakledişinde Hammâd: Sebâre, dedi.

(İkrime) dedi ki: Huzâalılar günün ortasına kadar onlarla çarpıştılar. Aziz ve Celil olan Allah da: ***"Yeminlerini bozan, o Peygamber'i (Mekke'den) sürüp çıkarmaya kalkışan... bir kavim ile savaşmaz mısınız?"*** (et-Tevbe, 9/13) ayetinden itibaren: ***"Ve mü'min bir topluluğun gönüllerine şifa versin."*** (et-Tevbe, 9/14) ayetine kadar indirdi. Dedi ki: Burada sözü edilenler Huzâalılardır. ***"Kalplerindeki gazabı gidersin, Allah dilediği kimselere tövbe nasip eder"*** (et-Tevbe, 9/15).

٥٣٢٣- حَدَّثَنَا فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ بُهْلُولٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِدْرِيسَ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْنَ إِسْحَاقَ يَقُولُ: حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمِ بْنِ شِهَابٍ الزُّهْرِيُّ وَغَيْرُهُ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ صَالَحَ قُرَيْشًا عَامَ الْحُدَيْبِيَةِ عَلَى أَنَّهُ مَنْ أَحَبَّ أَنْ

يَدْخُلَ فِي عَقْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَهْدِهِ دَخَلَ فِيهِ، وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَدْخُلَ فِي عَقْدِ قُرَيْشٍ وَعَهْدِهِمْ دَخَلَ فِيهِ.

فَتَوَاثَبَتْ خُزَاعَةُ وَبَنُو كَعْبٍ وَغَيْرُهُمْ مَعَهُمْ، فَقَالُوا: نَحْنُ فِي عَقْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَهْدِهِ.

وَتَوَاثَبَتْ بَنُو بَكْرٍ، فَقَالُوا: نَحْنُ فِي عَقْدِ قُرَيْشٍ وَعَهْدِهِمْ.

وَقَامَتْ قُرَيْشٌ عَلَى الْوَفَاءِ بِذَلِكَ سَنَةً وَبَعْضَ سَنَةٍ، ثُمَّ إِنَّ بَنِي بَكْرٍ عَدَوْا عَلَى خُزَاعَةَ، عَلَى مَا لَهُمْ بِأَسْفَلِ مَكَّةَ.

فَقَالَ لَهُ: الزُّبَيْرُ: بَيَّتُوهُمْ فِيهِ، فَأَصَابُوا مِنْهُمْ رَجُلا وَتَجَاوَزَ الْقَوْمُ فَاقْتَتَلُوا، وَرَفَدَتْ قُرَيْشٌ بَنِي بَكْرٍ بِالسِّلَاحِ وَقَاتَلَ مَعَهُمْ مَنْ قَاتَلَ مِنْ قُرَيْشٍ بِالنَّبْلِ مُسْتَخْفِيًا، حَتَّى جَاوَزُوا خُزَاعَةَ إِلَى الْحَرَمِ، وَقَائِدُ بَنِي بَكْرٍ يَوْمَئِذٍ، نَوْفَلُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، فَلَمَّا انْتَهَوْا إِلَى الْحَرَمِ قَالَتْ بَنُو بَكْرٍ: يَا نَوْفَلُ إِلَهَكَ إِلَهَكَ، إِنَّا قَدْ دَخَلْنَا الْحَرَمَ. فَقَالَ كَلِمَةً عَظِيمَةً: لَا إِلَهَ لَهُ الْيَوْمَ يَا بَنِي بَكْرٍ، أَصِيبُوا ثَأْرَكُمْ، قَدْ كَانَتْ خُزَاعَةُ أَصَابَتْ قَبْلَ الْإِسْلَامِ نَفَرًا ثَلَاثَةً، وَهُمْ مُتَحَرِّفُونَ، دُوَيْبًا، وَكُلْثُومًا، وَسُلَيْمَانَ بْنَ الْأَسْوَدِ بْنِ زُرَيْقِ بْنِ يَعْمُرَ، فَلَعَمْرِي يَا بَنِي بَكْرٍ، إِنَّكُمْ تَسْرِقُونَ فِي الْحَرَمِ، أَفَلَا تُصِيبُونَ ثَأْرَكُمْ فِيهِ؟

قَالَ: وَقَدْ كَانُوا أَصَابُوا مِنْهُمْ رَجُلا لَيْلَةَ بَيَّتُوهُمْ بِالْوَتِيرِ، وَمَعَهُ رَجُلٌ مِنْ قَوْمِهِ يُقَالُ لَهُ مُنَبِّهٌ رَجُلا مُفْرَدًا فَخَرَجَ هُوَ وَتَمِيمٌ. فَقَالَ مُنَبِّهٌ: يَا تَمِيمُ، انْجُ بِنَفْسِكَ، فَأَمَّا أَنَا، فَوَاللهِ، إِنِّي لَمَيِّتٌ، قَتَلُونِي أَوْ لَمْ يَقْتُلُونِي. فَانْطَلَقَ تَمِيمٌ فَأَدْرِكَ مُنَبِّهٌ فَقَتَلُوهُ وَأَفْلَتَ تَمِيمٌ، فَلَمَّا دَخَلَ مَكَّةَ، لَحِقَ إِلَى دَارِ بُدَيْلِ بْنِ وَرْقَاءَ، وَدَارِ رَافِعٍ مَوْلًى لَهُمْ. وَخَرَجَ عَمْرُو بْنُ سَالِمٍ، حَتَّى قَدِمَ عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَقَفَ وَرَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسٌ فِي الْمَسْجِدِ، فَقَالَ: عَمْرٌو:

لَا هُمَّ إِنِّي نَاشِدٌ مُحَمَّدَا

حِلْفَ أَبِينَا وَأَبِيهِ الْأَتْلَدَا

وَالِدًا كُنَّا وَكُنْتَ وَلَدَا

ثُمَّةَ أَسْلَمْنَا فَلَمْ نَنْزِعْ يَدَا

فَانْصُرْ رَسُولَ اللهِ نَصْرًا أَعْتَدَا

وَادْعُ عِبَادَ اللهِ يَأْتُوا مَدَدَا

فِيهِمْ رَسُولُ اللهِ قَدْ تَجَرَّدَا

إِنْ سِيمَ خَسْفًا وَجْهُهُ تَرَبَّدَا

فِي فَيْلَقٍ كَالْبَحْرِ يَأْتِي مُزْبِدَا

إِنَّ قُرَيْشًا أَخْلَفُوكَ الْمَوْعِدَا

وَنَقَضُوا مِيثَاقَكَ الْمُؤَكَّدَا

وَجَعَلُوا لِي فِي كَدَاءَ رُصَّدَا

وَزَعَمُوا أَنْ لَسْتُ أَدْعُو أَحَدًا

وَهُمْ أَذَلُّ وَأَقَلُّ عَدَدَا

هُمْ بَيَّتُونَا بِالْوَتِيرِ هُجَّدَا

فَقَتَلُونَا رُكَّعًا وَسُجَّدَا

قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «قَدْ نَصَرْتُ بَنِي كَعْبٍ». ثُمَّ خَرَجَ بُدَيْلُ بْنُ وَرْقَاءَ فِي نَفَرٍ مِنْ خُزَاعَةَ حَتَّى قَدِمُوا عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمَدِينَةِ فَأَخْبَرُوهُ بِمَا أُصِيبَ مِنْهُمْ وَقَدْ رَجَعُوا.

وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كَأَنَّكُمْ بِأَبِي سُفْيَانَ قَدْ قَدِمَ لِيَزِيدَ فِي الْعَهْدِ، وَيَزِيدَ فِي الْمُدَّةِ».

ثُمَّ ذَكَرَ نَحْوًا مِمَّا فِي حَدِيثِ أَيُّوبَ عَنْ عِكْرِمَةَ فِي طَلَبِ أَبِي سُفْيَانَ الْجَوَابَ مِنْ أَبِي بَكْرٍ، وَمِنْ عُمَرَ، وَمِنْ عَلِيٍّ، وَمِنْ فَاطِمَةَ رِضْوَانُ اللهِ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ، وَجَوَابِ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ لَهُ بِمَا أَجَابَهُ فِي ذَلِكَ، عَلَى مَا فِي حَدِيثِ أَيُّوبَ، عَنْ عِكْرِمَةَ، وَلَمْ يَذْكُرْ خَبَرَ أَبِي سُفْيَانَ مَعَ الْعَبَّاسِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، وَلَا أَمَانَ الْعَبَّاسِ إِيَّاهُ وَلَا إِسْلَامَهُ، وَلَا بَقِيَّةَ الْحَدِيثِ.

5323- … İbn İshak şöyle dedi: Bize Muhammed b. Müslim b. Şihâb ez-Zührî ve başkaları tahdis edip dediler ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Hudeybiye yılı Kureyşliler ile şu şartlarla sulh yapmıştır: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akit ve ahdi tarafında yer almak isteyen ona katılabilir. Kureyş'in ahit ve akdi tarafına katılmak isteyen ona girebilir.

Bunun üzerine Huzâalılar ile Ka'boğulları ve başkaları onlarla beraber gelip: Bizler, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in akit ve ahdi tarafındayız, dediler.

Bekroğulları da gelip: Bizler de Kureyşlilerin ahdi ve akti tarafındayız, dediler.

Kureyşliler bir sene ve birkaç ay ahitlerine bağlı kaldılar. Daha sonra Bekroğulları, Mekke'nin alt taraflarında bulunan Huzâalılara ait mallara saldırdılar.

ez-Zübeyr ona dedi ki: Orada onlara geceleyin baskın yapıp aralarından bir kişiyi öldürdüler. Daha sonra baskın yapanlar haddi aştılar ve birbirleriyle savaştılar. Kureyşliler de Bekroğullarına silah yardımında bulundukları gibi Kureyşlilerden onlarla ok atmak suretiyle gizlice savaşa katılanlar da oldu. Nihayet Huzâalıların Harem'e sığınmalarına sebep oldular. O gün Bekroğullarının kumandanı Nevfel b. Muaviye idi. Harem bölgesine geldiklerinde Bekroğulları: Ey Nevfel! İlahından kork, ilahından kork. Bizler, Harem'e girmiş bulunuyoruz, dediler. Nevfel o sırada pek büyük bir söz söyledi ve: Bugün ey Bekroğulları! Onun ilahı yoktur, haydi intikamınızı alın, dedi. Çünkü Huzâalılar İslam'dan önce Duveyb, Külsum ve Süleyman b. el-Esved b. Zureyk b. Ya'mur adında üç kişiyi tuzak kurup öldürmüşlerdi. (Nevfel) dedi ki: Ömrüm hakkı için ey Bekroğulları! Sizler, Harem bölgesinde hırsızlık dahi yapıyorsunuz. Harem bölgesi içerisinde intikamınızı almayacak mısınız?

Bekroğulları onlara (Huzâalılara) el-Vetir denilen yerde geceleyin baskın yaptıkları sırada isabet ettirmişlerdi. Onunla birlikte kavminden Münebbih adında tek başına Temîm ile birlikte çıkmış bir başka kişi daha vardı. Münebbih ona: Ey Temim! Sen kendini koru. Bana gelince, Allah'a yemin ederim, onlar ister beni öldürsünler ister öldürmesinler öleceğim, dedi. Bunun üzerine Temîm kaçıp gitti. Münebbih'e yetişip onu öldürdüler, Temîm ise kurtuldu. Temîm Mekke'ye girince Budeyl b. Verkâ ile onların bir azatlısı olan Râfi'in evine girdi. Amr b. Salim de yola çıkarak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna geldi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* mescitte oturuyorken Amr ayakta şu beyitleri okudu:

"Allah'ım! Ben Muhammed'e bizim atamızın ve onun atasının

Eskiden beri devam eden antlaşmasını hatırlatıyorum

Bize siz evlat idiniz, sen de çocuk durumundaydın

Kureyş sana verdiği sözünde durmadı

Ve seninle pekiştirdikleri ahitlerini bozdular

Keda denilen yerde bana tuzak kurdular

Benim kimseyi yardıma çağırmayacağımı sandılar

Oysa onlar en zelil ve sayıları en az olanlardır

Bize Yetir denilen suyumuzun kenarında gece uyurken baskın düzenlediler

Rükû ederken, secdede iken bizi öldürdüler

Biz orada teslim olmuş ve itaatten el çekmemiştik

Ey Allah'ın Rasulü! Sen hemen bir yardıma koş ve destek ver

Allah'ın askerlerini gönder, yardımcı olarak gelsinler

Köpürerek akan coşkun deniz gibi büyük bir ordu arasında

Aralarında Rasulullah bulunsun kılıcını kınından sıyırmış olarak

Küçük düşürücü bir iş yapılırsa hemen suratı asılır."

Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Ben, Ka'boğullarının yardımına koşacağım"*** dedi. Daha sonra Budeyl b. Verkâ, Huzâalılardan bir grup ile birlikte yola çıktı ve Medine'de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve*

sellem'in huzuruna gelerek aralarından öldürülenlerin durumunu haber verip geri döndü.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de şöyle buyurdu: ***"Bekleyin, bakalım! Sanki Ebu Süfyan yanınıza antlaşmayı sürdürüp süresini uzatmak için gelecek."***

Daha sonra Eyyub'un İkrime'den naklettiği hadiste Ebu Süfyan'ın Ebu Bekir'den, Ömer'den, Ali'den ve Fatıma'dan cevap aramasını, onların her birisinin bu hususta ona verdiği cevabı, Eyyub'un İkrime'den naklettiği hadiste olduğu üzere ona yakın bir şekilde zikretti. Ancak Ebu Süfyan'ın Abbas *radıyallahu anh* ile birlikte başlarından geçenlerden de Abbas'ın ona eman vermesinden de Ebu Süfyan'ın İslam'a girişinden de hadisin geri kalan bölümünden de söz etmedi.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu iki hadiste Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile Mekkeliler arasındaki barışta Huzâalıların Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in tarafına -daha önce aralarındaki ahit gereği- katılmış olduklarını, Bekroğullarının da Kureyş tarafına -daha önce aralarındaki antlaşma gereği- katıldıklarını görüyoruz.

Böylelikle barış antlaşmasında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'le ve Kureyşlilerle ittifakı bulunan her bir tarafın hükmü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in hükmü ile Kureyş'in hükmü gibi oldu.

Buna göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in antlaşmalıları ile Kureyş'in antlaşmalıları arasında savaş meydana geldi. Böylelikle Kureyş'in antlaşmalıları daha önce katılmış oldukları barışı bozup bu suretle o barışın dışına çıkmış oldular. Böylelikle de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ve onun ashabına -Allah onlardan razı olsun- savaş açmış oldular.

Daha sonra Kureyşliler, bu antlaşmalılarına (Bekroğullarına) Huzâalılara karşı savaşlarında onları güçlendirecek şekilde yardım ettiler ve sonunda Huzâalılardan öldürülenler oldu. Hâlbuki daha önce aradaki barış antlaşması bu şekilde çarpışmalarına engeldi.

Bu yaptıkları ise ahdi bozmak ve barış antlaşmasının dışına çıkmak demekti. Böylelikle Kureyşliler de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e ve ashabına karşı savaşçı durumuna düşmüş oldular.

Diğerleri ise şöyle demektedirler: Sizin anlattığınız bu husus, nasıl dediğiniz gibi olabilir? Hâlbuki sizler, Ebu Süfyan'ın Bekroğulları ile Huzâalılar arasında meydana gelen çarpışmadan ve Kureyşlilerin, Bekroğullarına Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in de bildiği şekilde yardımları gerçekleştikten sonra Medine'ye Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna geldiğini, Hz. Peygamber'in, onun hakkını gözetmemekle birlikte ona karşı bir şey yapmadığını da rivayet ettiniz.

İşte bu durum, Ebu Süfyan'ın onun yanında eski hali üzere emanı içerisinde olduğuna, Bekroğullarının Huzâalılar'la savaşması, Kureyşlilerin de Bekroğullarına yiyecek, silah ve himaye gibi verdikleri destekler ile daha önce kendisiyle Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in arasındaki barış antlaşması sebebi ile sahip olduğu emanını bozmadığına, bu hal dolayısıyla bunun dışına çıkmayarak eski hali üzere ve emanı içerisinde devam etmiş olduğuna delildir.

Diğerlerinin bunlara karşı delilleri arasında şu da vardır: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Ebu Süfyan'a dokunmaması, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile Mekkeliler arasındaki barışın hala devam etmekte olduğundan ileri gelmiyordu. Aksine, ona dokunmaması, onun huzuruna Mekke halkı tarafından ilk barışın dışında, ikinci bir barış isteği ile bir elçi olarak gelmiş olmasından dolayıydı. Çünkü birinci barış antlaşması bozulmuştu. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in onu öldürmek ya da başka bir suretle ona dokunmaması elçiler ile ilgili geleneksel ilkenin öldürülmemeleri şeklinde olmasından dolayıydı.

Diğer taraftan bu hususta ondan şu rivayet nakledilmiştir:

٥٣٢٤- حَدَّثَنَا أَبُو غَسَّانَ مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عَيَّاشٍ، قَالَ: ثَنَا عَاصِمُ بْنُ بَهْدَلَةَ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو وَائِلٍ قَالَ: ثَنَا ابْنُ مُغِيرٍ السَّعْدِيُّ، قَالَ: خَرَجْتُ أَسْتَبِقُ فَرَسًا لِي بِالشَّجَرِ، فَمَرَرْتُ عَلَى مَسْجِدٍ مِنْ مَسَاجِدِ بَنِي حَنِيفَةَ، فَسَمِعْتُهُمْ يَشْهَدُونَ أَنَّ مُسَيْلِمَةَ رَسُولُ اللهِ، فَرَجَعْتُ إِلَى عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ، فَذَكَرْتُ لَهُ أَمْرَهُمْ، فَبَعَثَ الشُّرَطَ فَأَخَذُوهُمْ، وَجِيءَ بِهِمْ إِلَيْهِ، فَتَابُوا وَرَجَعُوا عَمَّا قَالُوا، وَقَالُوا: لَا نَعُودُ، فَخَلَّى سَبِيلَهُمْ.

وَقَدِمَ رَجُلا مِنْهُمْ يُقَالُ لَهُ عَبْدُ اللهِ بْنُ النَّوَّاحَةِ، فَضَرَبَ عُنُقَهُ فَقَالَ النَّاسُ: أَخَذْتَ قَوْمًا فِي أَمْرٍ وَاحِدٍ، فَخَلَّيْتَ سَبِيلَ بَعْضِهِمْ، وَقَتَلْتَ بَعْضَهُمْ. فَقَالَ: كُنْتُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسًا فَجَاءَهُ ابْنُ النَّوَّاحَةِ وَرَجُلٌ مَعَهُ يُقَالُ لَهُ ابْنُ وَثَّالِ بْنِ حُجْرٍ، وَافِدَيْنِ مِنْ عِنْدِ مُسَيْلِمَةَ. فَقَالَ لَهُمَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَتَشْهَدَانِ أَنِّي رَسُولُ اللهِ؟» فَقَالَا: أَتَشْهَدُ أَنْتَ أَنَّ مُسَيْلِمَةَ رَسُولُ اللهِ؟ فَقَالَ: «آمَنْتُ بِاللهِ وَبِرَسُولِهِ، لَوْ كُنْتُ قَاتِلًا وَفْدًا، لَقَتَلْتُكُمَا فَلِذَلِكَ قَتَلْتُ هَذَا».

5324- … Bize İbn Mugîr es-Sa'dî dedi ki: Seher vakti kaçmış bir atımın peşinden gidiyordum. Hanifeoğullarına ait bir mescidin yanından geçtim. Onların Museylime'nin Allah'ın Rasulü olduğuna dair şahitlik ettiklerini işittim. Hemen Abdullah b. Mesud *radıyallahu anh*'ın yanına döndüm ve ona onların söylediklerini aktardım. O da güvenlik görevlilerini gönderdi. Onları yakaladılar ve İbn Mesud'a getirdiler. Tövbe edip söylediklerinden geri döndüler. Bir daha bunu yapmayacağız deyince de onları serbest bıraktılar.

Onlardan Abdullah b. en-Nevvâhe adındaki bir adama geldi ve onun boynunu vurdu. İnsanlar: Sen bir topluluğu tek bir sebeple aldın ve bir kısmını serbest bırakıp bir kısmını öldürdün, dediler. Abdullah b. Mesud şu cevabı verdi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanında oturuyordum. Ona İbnu'n-Nevvâha ile kendisine İbn Vessâl b. Hucr denilen[267] iki kişi Müseylime'nin yanından elçi olarak geldi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onlara: ***"Benim Allah'ın Rasulü olduğuma şahitlik eder misiniz?"*** diye sordu. İkisi de: Peki, sen Müseylime'nin Allah'ın Rasulü olduğuna şahitlik eder misin? dedi. Bunun üzerine Allah Rasulü: ***"Ben Allah'a ve Rasulü'ne iman ettim. Eğer bir elçiyi öldürecek olsaydım ikinizi öldürürdüm"*** dedi. İşte ben bu sebeple bu adamı öldürdüm.[268]

٥٣٢٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ الْأَشَجِّ أَنَّ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي رَافِعٍ حَدَّثَهُ، أَنَّ أَبَا رَافِعٍ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ أَقْبَلَ بِكِتَابٍ مِنْ

267 5995 no'lu rivayette bu kişinin adı Hucr b. Vessâl olarak verilmektedir (Çeviren).
268 Dârimî, Siyer, 60; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 404.

قُرَيْشٍ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. قَالَ: فَلَمَّا رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُلْقِيَ فِي قَلْبِي الْإِسْلَامُ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنِّي وَاللهِ لَا أَرْجِعُ إِلَيْهِمْ أَبَدًا. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَمَا إِنِّي لَا أَخِيسُ بِالْعَهْدِ وَلَا أَحْبِسُ الْبُرْدَ، وَلَكِنْ ارْجِعْ، فَإِنْ كَانَ فِي قَلْبِكَ الَّذِي فِي قَلْبِكَ الْآنَ فَارْجِعْ».

قَالَ: فَرَجَعْتُ ثُمَّ أَقْبَلْتُ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَسْلَمْتُ.

قَالَ بُكَيْر: وَأَخْبَرَنِي، أَنَّ أَبَا رَافِعٍ كَانَ قِبْطِيًّا.

5325- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb tahdis edip dedi ki: Bana Amr b. el-Hâris, Bukeyr b. el-Eşec'den haber verdiğine göre, el-Hasen b. Ali b. Ebi Râfi'in kendisine tahdis ettiğine göre, Ebu Râfi' kendisine şunu haber vermiştir: O, Kureyşlilerden Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bir mektup getirmiştir. (Ebu Râfi') dedi ki: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i görür görmez İslam kalbimde yer etti. Ey Allah'ın Rasulü! Allah'a yemin ederim, ben ebediyen onlara geri dönmeyeceğim, dedim. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Ben, ne ahde ihanet ederim ne de elçileri alıkoyarım. Fakat geri dön. Eğer şu anda senin kalbinde bulunanın aynı şekilde kalbinde olduğunu tespit edersen o takdirde geri dön."***

Ebu Râfi' dedi ki: Geri döndüm. Sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına gelip Müslüman oldum.

Bukeyr dedi ki: Ayrıca bana (el-Hasen'in) haber verdiğine göre, Ebu Râfi', Kıptî birisi idi.[269]

٥٣٢٦- حَدَّثَنَا فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ، قَالَ: ثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، قَالَ: حَدَّثَنِي سَعْدُ بْنُ طَارِقٍ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ نُعَيْمٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ جَاءَهُ رَسُولُ مُسَيْلِمَةَ بِكِتَابِهِ، وَرَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

269 Ebu Davud, Cihâd, 151; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 8.

وَسَلَّمَ يَقُولُ لَهُمَا: «وَأَنْتُمَا تَقُولَانِ مِثْلَ مَا يَقُولُ؟» فَقَالَا: نَعَمْ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَمَا لَوْلَا أَنَّ الرُّسُلَ لَا تُقْتَلُ، لَضَرَبْتُ أَعْنَاقَكُمَا».

5326- … Muhammed b. İshak dedi ki: Bana Sa'd b. Tarık, Seleme b. Nuaym'dan tahdis etti. O babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Müseylime'nin elçisi onun mektubunu getirdiğinde Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanındaydım. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* iki elçiye: ***"Siz de onun dediği gibi mi diyorsunuz?"*** diye sordu. Onlar: Evet, deyince Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Şayet elçilerin öldürülmemesi ilkesi olmasaydı ikinizin de boynunu vururdum"*** dedi.[270]

***

Mekkelilerin, Bekroğulları ile Huzâalılar arasında meydana gelen olayla ve Kureyşlilerin bu hususta Bekroğullarına yardım etmesiyle barış antlaşmasının dışına çıkmış olduklarının delili de Mekkelilerin isteği üzerine Ebu Süfyan'ın antlaşmanın yenilenmesini ve tekrar barışın pekiştirilmesini istemesidir. Eğer barış bozulmamış olsaydı onlar böyle bir şeye gerek duymazlardı. Ebu Bekir es-Sıddîk, Ömer b. el-Hattab, Ali ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kızı Fatıma'nın, Ebu Süfyan kendilerinden bu hususta istekte bulununca: Senin de böyle bir şeye ihtiyacın yoktur, Mekkelilerin de böyle bir şeye ihtiyacı yoktur. Çünkü hepsi de bağış ve güvenlik içerisindedir. Bu durumda sizin ayrıca başka bir şeye ihtiyacınız yoktur, demeleri gerekirdi.

Diğer taraftan Huzâalılardan birisi olarak Amr b. Salim'in Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i daha önce sözünü ettiğimiz şekilde seslenerek yardıma çağırdığını gördük. İkrime ve ez-Zührî'nin rivayet ettikleri hadiste bunu görmüştük. Bu şiirinde ondan yardımcı olmasını istemişti. Onu yardıma çağırdığı şiirinde şunları da söylüyordu:

"Kureyş sana verdiği sözünde durmadı

Ve seninle yaptıkları o yeminlerle pekiştirilmiş antlaşmayı bozdu."

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onun bu sözlerine reddedici mahiyette bir karşılık vermemişti. Daha sonra Amr b. Salim ona Kureyşlilerin antlaşmalarını ve ona olan muvafakatlarını ne şekilde bozduklarını açıklamak üzere şunları söylemişti:

---

270 Ebu Davud, Cihâd, 154; Dârimî, Siyer, 59.

"Bizler Vetîr'de gece uykuda iken üzerimize geldiler

Rükû ederken, secdelerde iken bizi öldürdüler."

O, bu konuda Nufâseoğullarından ve başkalarından Kureyş'in dışında herhangi bir kimseden söz etmedi.

Bundan sonra Hassan b. Sâbit de İkrime'nin hadisinde kendisinden naklen zikretmiş olduğumuz bilinen şiirini söyleyerek, Amr b. Salim'in, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e seslendiği şiirdeki anlamı dile getirdi.

İşte bunda, Kureyşlilerin, Mekke vadisinin iç taraflarında yaptıkları sebebiyle antlaşmanın sınırları dışına çıkıp antlaşmayı bozmaktan dolayı Ka'boğullarından bazı adamları (bu şartlarda) öldürdüklerine delil bulunmaktadır. Nitekim onun şunları söylediğini görüyoruz:

"Bana -bizzat tanık olmadığım halde- Mekke vadisinin iç taraflarında;

Ka'boğullarından bazı erlerin boyunlarının koparıldığı haberi ulaştı."

Daha sonra bizim de açıkladığımız şekilde Kureyş'ten ve adamlarından buna neyin sebep olduğunu ifade ederek şunları söylemektedir:

"Keşke bir bilsem bir defa daha olur mu?

Suheyl b. Amr onun etrafında ve çevresinde."

Suheyl b. Amr ise Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kendisi ile barış antlaşması yapmış olduğu kimselerden birisiydi.

Sizin Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Mekke'yi fethettiği zaman hiçbir malı paylaştırmayıp kimseyi köleleştirmediğini, arazisini ganimet almadığını ileri sürmenize gelince; onun canını ve malını lutfedip kurtardığı kimseleri köleleştirmesi nasıl düşünülebilir?

Mekke topraklarına gelince; insanlar Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in o topraklara neden dokunmadığı hususunda farklı görüşlere sahiptirler.

Aralarından onun Mekke'yi silah zoruyla fethettiği kanaatini kabul edenler şöyle derler: Onların canlarını ve diğer mallarını onlara dokunmayarak lutfedip bağışladığı gibi Mekke topraklarını da onlara lutfedip bağışlamıştır.

Bu görüşü benimseyenler arasında Ebu Yusuf da vardır. Çünkü onun

görüşüne göre, diğer topraklar üzerinde mülkiyet cereyan ettiği şekilde Mekke topraklarının da mülkiyet altına alınması söz konusudur.

Bazıları da şöyle demiştir: Mekke toprakları, ganimet kapsamına giren topraklardan değildir. Çünkü bunlara göre, Mekke toprakları mülkiyet altına alınamaz.

Bu görüşü benimseyenler arasında Ebu Hanife ve Süfyan es-Sevrî -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de vardır.

Bu hususta Ebu Hanife ile Ebu Yusuf'un -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- görüşlerinden birisini kabul etmiş bulunan her bir grubun kanaatleri ile ilgili bu konuya dair zikrettikleri rivayetleri *Şerhu Meani'l-Asar* adlı eserimizin "Büyu' (Alışveriş)" bölümünde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den ahkama dair nakledilmiş farklı rivayetler arasında zikretmiş olduğumuzdan onları burada tekrar zikretmeye gerek kalmamaktadır.

Bundan sonra artık Mekke'nin silah zoruyla (anveten) fethedilmiş olduğunu ispatlayan rivayetleri tekrar ele almaya sıra gelmektedir.

Şayet sizler: Benim zikrettiğim ez-Zührî ve İkrime'den gelen iki rivayetin munkatı olduğunu söyleyecek olursanız size şöyle cevap verilir: İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan da bizim nakletmiş olduğumuz rivayete delil olacak rivayet gelmiştir:

٥٣٢٧- حَدَّثَنَا فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ بْنِ يَحْيَى، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ بُهْلُولٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ ابْنُ إِدْرِيسَ، قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: قَالَ الزُّهْرِيُّ: حَدَّثَنِي عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُتْبَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَضَى لِسَفْرَةٍ وَخَرَجَ لِعَشْرٍ مَضَيْنَ مِنْ رَمَضَانَ، فَصَامَ وَصَامَ النَّاسُ مَعَهُ حَتَّى إِذَا كَانَ بِالْكَدِيدِ أَفْطَرَ. ثُمَّ مَضَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، حَتَّى نَزَلَ مَرَّ الظَّهْرَانِ فِي عَشَرَةِ آلَافٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، فَسَمِعَتْ سُلَيْمٌ وَمُزَيْنَةُ.

فَلَمَّا نَزَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ الظَّهْرَانِ، وَقَدْ عَمِيَتْ الْأَخْبَارُ عَلَى قُرَيْشٍ، فَلَا يَأْتِيهِمْ خَبَرُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا يَدْرُونَ مَا هُوَ فَاعِلٌ، وَخَرَجَ فِي تِلْكَ

اللَّيْلَةِ أَبُو سُفْيَانَ بْنُ حَرْبٍ، وَحَكِيمُ بْنُ حِزَامٍ وَبُدَيْلُ بْنُ وَرْقَاءَ، يَنْظُرُونَ هَلْ يَجِدُونَ خَبَرًا، أَوْ يَسْمَعُونَهُ.

فَلَمَّا نَزَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ الظَّهْرَانِ، قَالَ الْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: قُلْتُ: وَاصَبَاحَ قُرَيْشٍ، لَئِنْ دَخَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ عَنْوَةً قَبْلَ أَنْ يَأْتُوهُ فَيَسْتَأْمِنُوهُ، إِنَّهُ لَهَلَاكُ قُرَيْشٍ إِلَى آخِرِ الدَّهْرِ.

قَالَ: فَجَلَسْتُ عَلَى بَغْلَةِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْبَيْضَاءِ، فَخَرَجْتُ عَلَيْهَا حَتَّى دَخَلْتُ الْأَرَاكَ.

فَلَقِيَ بَعْضَ الْحَطَّابَةِ، أَوْ صَاحِبَ لَبَنٍ، أَوْ ذَا حَاجَةٍ يَأْتِيهِمْ، يُخْبِرُهُمْ بِمَكَانِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيَخْرُجُوا إِلَيْهِ.

قَالَ: فَإِنِّي لَأُشِيرُ عَلَيْهِ، وَأَلْتَمِسُ مَا خَرَجْتُ لَهُ، إِذْ سَمِعْتُ كَلَامَ أَبِي سُفْيَانَ وَبُدَيْلٍ، وَهُمَا يَتَرَاجَعَانِ، وَأَبُو سُفْيَانَ يَقُولُ: مَا رَأَيْتُ كَاللَّيْلَةِ نِيرَانًا قَطُّ وَلَا عَسْكَرًا. قَالَ بُدَيْلٌ: هَذِهِ، وَاللهِ خُزَاعَةُ حَمَشَتْهَا الْحَرْبُ.

فَقَالَ: أَبُو سُفْيَانَ: خُزَاعَةُ وَاللهِ، أَذَلُّ مِنْ أَنْ يَكُونَ هَذِهِ نِيرَانَهُمْ. فَعَرَفْتُ صَوْتَ أَبِي سُفْيَانَ، فَقُلْتُ: يَا أَبَا حَنْظَلَةَ، قَالَ: فَعَرَفَ صَوْتِي فَقَالَ: أَبُو الْفَضْلِ؟ قَالَ: قُلْتُ: نَعَمْ قَالَ: مَا لَكَ فِدَاكَ أَبِي وَأُمِّي؟

قَالَ: قُلْتُ: وَيْلَكَ، هَذَا، وَاللهِ رَسُولُ اللهِ فِي النَّاسِ، وَاصَبَاحَ قُرَيْشٍ وَاللهِ لَئِنْ دَخَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ عَنْوَةً قَبْلَ أَنْ يَأْتُوهُ فَيَسْتَأْمِنُوهُ، إِنَّهُ لَهَلَاكُ قُرَيْشٍ إِلَى آخِرِ الدَّهْرِ.

قَالَ: فَمَا الْحِيلَةُ، فِدَاكَ أَبِي وَأُمِّي؟ قَالَ: قُلْتُ: لَا وَاللهِ إِلا أَنْ تَرْكَبَ فِي عَجُزِ هَذِهِ الدَّابَّةِ

فَآتِي بِكَ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِنَّهُ وَاللّٰهِ لَئِنْ ظَفِرَ بِكَ، لِيَضْرِبَنَّ عُنُقَكَ. قَالَ: فَرَكِبَ فِي عَجُزِ الْبَغْلَةِ، وَرَجَعَ صَاحِبَاهُ.

قَالَ: وَكُلَّمَا مَرَرْتُ بِنَارٍ مِنْ نِيرَانِ الْمُسْلِمِينَ قَالُوا: مَنْ هَذَا؟ فَإِذَا نَظَرُوا، قَالُوا: عَمُّ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى بَغْلَتِهِ حَتَّى مَرَرْتُ بِنَارِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَقَالَ: مَنْ هَذَا؟ وَقَامَ إِلَيَّ، فَلَمَّا رَآهُ عَلَى عَجُزِ الدَّابَّةِ، عَرَفَهُ وَقَالَ: أَبُو سُفْيَانَ عَدُوُّ اللّٰهِ؟ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي أَمْكَنَ مِنْكَ.

وَخَرَجَ يَشْتَدُّ نَحْوَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَكَضْتُ الْبَغْلَةَ فَسَبَقْتُهُ، كَمَا تَسْبِقُ الدَّابَّةُ الْبَطِيئَةُ الرَّجُلَ الْبَطِيءَ، ثُمَّ اقْتَحَمْتُ عَنِ الْبَغْلَةِ وَدَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

وَجَاءَ عُمَرُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَدَخَلَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ، هَذَا أَبُو سُفْيَانَ، قَدْ أَمْكَنَ اللّٰهُ مِنْهُ بِلَا عَقْدٍ وَلَا عَهْدٍ، فَدَعْنِي فَأَضْرِبْ عُنُقَهُ.

قَالَ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللّٰهِ إِنِّي قَدْ أَجَرْتُهُ. قَالَ: ثُمَّ جَلَسْتُ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَخَذْتُ بِرَأْسِهِ فَقُلْتُ: وَاللّٰهِ لَا يُنَاجِيهِ رَجُلٌ دُونِي.

قَالَ: فَلَمَّا أَكْثَرَ عُمَرُ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فِي شَأْنِهِ، فَقُلْتُ: مَهْلا يَا عُمَرُ وَاللّٰهِ لَوْ كَانَ رَجُلاً مِنْ بَنِي عَدِيِّ بْنِ كَعْبٍ مَا قُلْتَ هَذَا، وَلَكِنْ قَدْ عَرَفْتَ أَنَّهُ رَجُلٌ مِنْ بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ.

قَالَ: فَقَالَ: مَهْلاً يَا عَبَّاسُ لَإِسْلَامُكَ يَوْمَ أَسْلَمْتَ، كَانَ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ إِسْلَامِ الْخَطَّابِ وَمَا لِي إِلا أَنِّي قَدْ عَرَفْتُ أَنَّ إِسْلَامَكَ كَانَ أَحَبَّ إِلَى رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ إِسْلَامِ الْخَطَّابِ. فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اذْهَبْ بِهِ إِلَى رَحْلِكَ فَإِذَا أَصْبَحْتَ فَأْتِنَا بِهِ».

قَالَ: فَلَمَّا أَصْبَحْتُ غَدَوْتُ بِهِ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَمَّا رَآهُ قَالَ: «وَيْحَكَ يَا أَبَا سُفْيَانَ، أَلَمْ يَأْنِ لَكَ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ؟»

قَالَ: بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي فَمَا أَحْلَمَكَ وَأَكْرَمَكَ وَأَوْصَلَكَ، أَمَا وَاللهِ لَقَدْ كَادَ يَقَعُ فِي نَفْسِي أَنْ لَوْ كَانَ مَعَ اللهِ غَيْرُهُ لَقَدْ أَغْنَى شَيْئًا بَعْدُ.

وَقَالَ: «وَيْلَكَ يَا أَبَا سُفْيَانَ أَلَمْ يَأْنِ لَكَ أَنْ تَشْهَدَ أَنِّي رَسُولُ اللهِ؟».

قَالَ: بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي مَا أَحْلَمَكَ وَأَكْرَمَكَ وَأَوْصَلَكَ أَمَا وَاللهِ هَذِهِ فَإِنَّ فِي النَّفْسِ مِنْهَا حَتَّى الْآنَ شَيْئًا.

قَالَ الْعَبَّاسُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: قُلْتُ: وَيْلَكَ أَسْلِمْ وَاشْهَدْ أَنْ لَا إِلَهَ إِلا اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ قَبْلَ أَنْ يُضْرَبَ عُنُقُكَ.

قَالَ: فَشَهِدَ شَهَادَةَ الْحَقِّ وَأَسْلَمَ. قَالَ الْعَبَّاسُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ أَبَا سُفْيَانَ رَجُلٌ يُحِبُّ هَذَا الْفَخْرَ فَاجْعَلْ لَهُ شَيْئًا.

قَالَ: «نَعَمْ مَنْ دَخَلَ دَارَ أَبِي سُفْيَانَ فَهُوَ آمِنٌ وَمَنْ أَغْلَقَ عَلَيْهِ بَابَهُ فَهُوَ آمِنٌ». فَلَمَّا ذَهَبْتُ لِأَنْصَرِفَ قَالَ: «يَا عَبَّاسُ احْبِسْهُ بِمَضِيقِ الْوَادِي عِنْدَ حَطِيمِ الْجُنْدِ حَتَّى يَمُرَّ بِهِ جُنُودُ اللهِ فَيَرَاهَا».

قَالَ: فَحَبَسْتُهُ حَيْثُ أَمَرَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: وَمَرَّتْ بِهِ الْقَبَائِلُ عَلَى رَايَاتِهَا بِهَا فَكُلَّمَا مَرَّتْ قَبِيلَةٌ قَالَ: مَنْ هَذِهِ؟ قُلْتُ: بَنُو سُلَيْمٍ قَالَ: يَقُولُ: مَا لِي وَلِبَنِي سُلَيْمٍ. ثُمَّ تَمُرُّ بِهِ قَبِيلَةٌ فَيَقُولُ: مَنْ هَذِهِ؟ فَأَقُولُ: مُزَيْنَةُ فَقَالَ: مَا لِي وَلِمُزَيْنَةَ.

حَتَّى نَفِدَتْ الْقَبَائِلُ لَا تَمُرُّ بِهِ قَبِيلَةٌ إِلا سَأَلَنِي عَنْهَا فَأُخْبِرُهُ إِلا قَالَ: مَا لِي وَلِبَنِي فُلَانٍ.

حَتَّى مَرَّ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْخَضْرَاءِ كَتِيبَةٍ فِيهَا الْمُهَاجِرُونَ، وَالْأَنْصَارُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ لَا يُرَى مِنْهُمْ إلا الْحَدَقُ فِي الْحَدِيدِ.

فَقَالَ: سُبْحَانَ اللهِ مَنْ هَؤُلَاءِ يَا عَبَّاسُ؟ قُلْتُ: هَذَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمُهَاجِرِينَ، وَالْأَنْصَارِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ.

فَقَالَ: مَا لِأَحَدٍ بِهَؤُلَاءِ قِبَلٌ وَاللهِ يَا أَبَا الْفَضْلِ لَقَدْ أَصْبَحَ مُلْكُ ابْنِ أَخِيكَ الْغَدَاةَ عَظِيمًا. قَالَ: قُلْتُ: وَيْلَكَ يَا أَبَا سُفْيَانَ إِنَّهَا النُّبُوَّةُ قَالَ: فَنَعَمْ.

قَالَ: قُلْتُ الْتَجِئْ إِلَى قَوْمِكَ اُخْرُجْ إِلَيْهِمْ، حَتَّى إِذَا جَاءَهُمْ صَرَخَ بِأَعْلَى صَوْتِهِ: يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ هَذَا مُحَمَّدٌ قَدْ جَاءَكُمْ فِيمَا لَا قِبَلَ لَكُمْ بِهِ فَمَنْ دَخَلَ دَارَ أَبِي سُفْيَانَ فَهُوَ آمِنٌ.

فَقَامَتْ إِلَيْهِ هِنْدُ بِنْتُ عُتْبَةَ بْنِ رَبِيعَةَ فَأَخَذَتْ شَارِبَهُ فَقَالَتْ: اُقْتُلُوا الدَّهْمَ الْأَحْمَسَ فَبِئْسَ طَلِيعَةُ قَوْمٍ.

قَالَ: وَيْلَكُمْ لَا تَغُرَّنَّكُمْ هَذِهِ مِنْ أَنْفُسِكُمْ وَإِنَّهُ قَدْ جَاءَ مَا لَا قِبَلَ لَكُمْ بِهِ مَنْ دَخَلَ دَارِ أَبِي سُفْيَانَ فَهُوَ آمِنٌ. قَالُوا: قَاتَلَكَ اللهُ وَمَا يُغْنِي غَنَاءَ دَارِكَ قَالَ: وَمَنْ أَغْلَقَ عَلَيْهِ بَابَهُ فَهُوَ آمِنٌ.

5327- … *ez-Zührî* dedi ki: Bana Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe, İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan tahdis ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Ramazanın on günü geçmişken yola çıktı. Hz. Peygamber oruç tuttu, onunla beraber bulunan kimseler de oruç tuttular. Nihayet Kedîd denilen yere varınca orucunu bozdu. Daha sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yoluna devam etti. Nihayet Merru'z-Zahrân denilen yerde on bin Müslümanla birlikte konakladı. Süleym ve Müzeyneliler de bunu işittiler.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Merru'z-Zahrân'da konaklayınca Kureyşlilere haber ulaşması engellenmişti ve onlar, Rasulullah *sallallahu aley-*

hi ve sellem'den bir haber alamıyorlar, onun ne yapacağını bilemiyorlardı. İşte o gece Ebu Süfyan b. Harb, Hakîm b. Hizâm ve Budeyl b. Verkâ bir haber bulmak ya da işitmek amacıyla dışarı çıktılar.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Merru'z-Zahrân'da konaklayınca Abbas b. Abdulmuttalib *radıyallahu anh* dedi ki: Vay sabahleyin Kureyş'in başına geleceklere! Eğer Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Mekke'ye onlar yanına gelip ondan eman istemeden kılıç zoru ile girecek olursa Kureyş kıyamet kopacağı vakte kadar helak oldu demektir.

Abbas dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in beyaz katırı üzerine bindim ve o katır üzerinde el-Erâk'a girinceye kadar yürüdüm.

Bazı oduncularla, sütçülerle ya da ihtiyaç sahipleri ile karşılaştığında yanlarına giderdi. Onlara, yanına gitsinler diye Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bulunduğu yeri bildiriyordu.

(Abbas) dedi ki: Ben (onlardan) birisine bu fikri verip çıkışımın sebebinin de peşinde gidip araştırırken Ebu Süfyan ile Budeyl'in karşılıklı konuşmalarını işittim. Ebu Süfyan: Ben hiç bu gece kadar ateş ve asker görmüş değilim, dedi. Budeyl: Allah'a yemin olsun ki, Huzâalılar savaş için toplanıp bir araya gelmişler, dedi.

Ebu Süfyan: Huzâa mı? Allah'a yemin ederim ki, onların böyle bir ateşi olmayacak kadar sayıları azdır, dedi.

Ebu Süfyan'ın sesini tanıdım. Ey Ebu Hanzala! dedim. (Abbas) dedi ki: Sesimi tanıdı ve: Ebu'l-Fadl sen misin? dedi. Ben: Evet, dedim. Ebu Süfyan: Anam babam sana feda olsun, ne oluyor? dedi.

Abbas dedi ki: Vay senin haline! Allah'a yemin ederim ki, Rasulullah insanların arasındadır. Sabahleyin uğrayacakları baskın sebebiyle Kureyş'in vay haline! Allah'a yemin ederim, eğer Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Mekke'ye onlar yanına gelip eman istemeden önce silah zoruyla girecek olursa Kureyş ebediyen helak oldu demektir.

Ebu Süfyan: Bundan kurtuluş çaresi nedir? Anam babam sana feda olsun, dedi. Ben: Allah'a yemin ederim, kurtuluş ancak şöyle olabilir: Şu bineğin arkasına bineceksin, ben de seni alıp Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e götüreceğim. Allah'a yemin ederim ki, eğer seni ele geçirecek olursa hiç şüphesiz senin boynunu vurur, dedim.

(Abbas) dedi ki: Ebu Süfyan katırın arkasına bindi, diğer iki arkadaşı ise geri döndü.

(Abbas) dedi ki: Müslümanların yaktıkları ateşlerden birinin yanından her geçtikçe: Bu kim? diyorlardı. Bize doğru baktıklarında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in amcası onun katırına binmiş derlerdi. Nihayet Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*'ın yaktığı ateşin yanından geçtim. Bu kim? diye sordu ve kalkıp yanıma geldi. Ebu Süfyan'ı bineğin arkasına binmiş görünce tanıdı ve: Ebu Süfyan, Allah'ın düşmanı ha! Seni elimize geçirme imkânını bize veren Allah'a hamdolsun, dedi. Sonra çıkıp Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e doğru hızlıca koşmaya başladı. Ben de katırı topukladım ve ağır yürüyen bir bineğin, ağır yürüyen bir adamı geçtiği gibi onu geçip geride bıraktım. Sonra katırdan inip Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzuruna girdim.

Ömer *radıyallahu anh* da gelip içeri girdi ve: Ey Allah'ın Rasulü! İşte Ebu Süfyan. Artık herhangi bir akit ve antlaşma olmadan Allah ona karşı bize imkân verdi. Bana izin ver de boynunu vurayım, dedi.

(Abbas) dedi ki: Ben: Ey Allah'ın Rasulü! Ben, onu himayeme aldım, dedim. Sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına oturdum, onun başını tutup: Allah'a yemin ederim, hiç kimse benden ayrı onunla gizlice konuşamayacaktır, dedim.

(Abbas) dedi ki: Ömer *radıyallahu anh* Ebu Süfyan hakkında çokça konuşup durdu. Bu sefer ben: Yavaş ol ey Ömer! Allah'a yemin ederim, eğer bu, (senin soydaşlarından olan) Adiy b. Ka'b oğullarından birisi olsaydı bu sözleri söylemezdin. Fakat sen bunun Abdumenâfoğullarından bir adam olduğunu biliyorsun (da onun için böyle diyorsun), dedim. Bunun üzerine Ömer şöyle dedi: Yavaş ol ey Abbas! Yemin ederim ki, Müslüman olduğun gün eğer Hattab Müslüman olmuş olsaydı, o kadar sevinmezdim. Bunun tek sebebi ise, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in senin Müslüman olmana, Hattab'ın Müslüman oluşundan daha çok sevineceğini bilmemdi. Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Şimdi onu alıp çadırına git, sabah olunca da onu alıp yanıma gel"*** dedi.

Abbas dedi ki: Sabah olunca onu alıp Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına gittim. Allah Rasulü onu görünce: ***"Ne oluyor sana ey Ebu Süfyan? Artık Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına şahadet getirme zamanın gelmedi mi?"*** dedi.

Ebu Süfyan dedi ki: Babam anam sana feda olsun. Ne kadar geniş kalpli, ne kadar lütufkâr, akrabalık bağlarını ne de çok gözeten birisisin. Allah'a yemin ederim, içimden şunu geçiriyordum. Eğer Allah ile birlikte başka bir ilah bulunsaydı artık bu durumda bir faydasının olması gerekirdi diyordum.

Allah Rasulü: ***"Sana yazıklar olsun ey Ebu Süfyan! Benim Allah'ın Rasulü olduğuma şehadet etme zamanın gelmedi mi?"*** dedi.

Ebu Süfyan dedi ki: Babam anam sana feda olsun, ne kadar geniş kalplisin, ne kadar lütufkârsın, akrabalık bağlarını ne kadar da gözetirsin. Allah'a yemin ederim, şüphesiz bu hususta içimde şu ana kadar hala bir şeyler (bazı tereddütler) var.

Abbas *radıyallahu anh* dedi ki: Ben de: Müslüman ol ve Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, Muhammed'in Allah'ın Rasulü olduğuna senin boynunu vurmadan önce şahadet getir, dedim.

(Abbas) dedi ki: Bunun üzerine şahadet getirdi ve Müslüman oldu.

Abbas *radıyallahu anh* dedi ki: Ben: Ey Allah'ın Rasulü! Ebu Süfyan övülmeyi seven bir adamdır. Bu sebeple onun için bir şeyler yap, dedim.

Allah Rasulü: ***"Olur, Ebu Süfyan'ın evine giren kimse emniyettedir. Üzerine evinin kapısını kapatan kimse emniyettedir"*** buyurdu.

Ben kalkıp gitmek isteyince Allah Rasulü: ***"Ey Abbas! Onu vadinin dar bir yerinde, dağın çıkıntı yaptığı yerin yakınında tut ki, Allah'ın askerleri onun yanından geçsin, o da onları görsün"*** dedi.

(Abbas) dedi ki: Ben de onu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bana emrettiği yerde tuttum. Kabileler, sancakları ile birlikte geçip gidiyorlardı. Her bir kabile geçtikçe: Bu kim? diye soruyordu. Ben: Suleymoğulları, dedim. O: Suleymoğullarından bana ne, dedi. Daha sonra yanından bir başka kabile geçince: Bu kim? diye sordu. Ben: Müzeyne, dedim. O: Müzeyne'den bana ne, dedi.

Bütün kabileler geçip gidinceye kadar her bir kabile geçtikçe mutlaka bana onun kim olduğunu sordu, ben de ona hangi kabile olduğunu haber verdim. O da: Filan oğullarından bana ne, diyordu.

Nihayet Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* muhacirlerin ve ensarın bulunduğu el-Hadra denilen askeri birlik ile birlikte gitti. Üzerlerindeki zırhlarından sadece gözleri görülüyordu. Bu sefer Ebu Süfyan: Subhanallah! Bunlar

kim ey Abbas? dedi. Ben: İşte bu, muhacirler ve ensar arasında Rasulullah'tır, dedim.

Bu sefer: Hiç kimse bunlara karşı koyamaz. Allah'a yemin ederim, ey Ebu'l-Fadl, senin kardeşinin oğlu artık bu sabah pek büyük bir hükümdar olmuştur, dedi.

(Abbas) dedi ki: Yazık sana ey Ebu Süfyan! Bu, bir nübüvvettir, dedim. O: O halde öyle olsun, dedi.

(Abbas) dedi ki: Hızlıca kavmine koş, yanlarına git, dedi. Nihayet onların yanına vardı, avazı çıktığı kadar bağırdı: Ey Kureyşliler! İşte Muhammed, sizin ona karşı koyamayacağınız kadar çok askerle üzerinize geliyor. Artık Ebu Süfyan'ın evine giren kimse emniyettedir, dedi.

Utbe b. Rebîa'nın kızı Hind kalkıp onun yanına gitti, bıyığından yakalayarak: Şu oldukça yağlanmış yağ tulumunu öldürün. Sen bir kavmin ne kötü bir koruyucusun, dedi.

Ebu Süfyan dedi ki: Vay sizin halinize! Sakın bu kadın kendiniz hakkında sizi aldatmasın. O, sizin karşı koyamayacağınız kadar büyük bir güçle üzerinize geliyor. Ebu Süfyan'ın evine giren güvenlik altındadır.

Etrafındakiler: Allah kahretsin seni! Senin evinin bize ne faydası olacak ki? dediler. Bu sefer: Kendi evine girip kapısını üzerine kapatacak kimse de emniyettedir, dedi.

***

İşte bu, senedi muttasıl ve sahih bir hadistir. Onun ihtiva ettiği anlam, Mekke'nin silah zoruyla fethedilmiş olduğuna, sulh yoluyla fethedilmemiş olduğuna delil olup daha önce Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ile Kureyşliler arasında yapılmış olan antlaşmanın artık sona ermiş, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Mekke'ye varmasından önce bitmiş olduğunu göstermektedir.

Nitekim Abbas *radıyallahu anh*'ın şu sözleri söylediğini görüyoruz: "Kureyş'in, sabah uğrayacağı baskından dolayı vay haline! Allah'a yemin ederim, eğer Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Mekke'ye onlar yanına gelip ondan eman istemeden önce silah zoruyla girecek olursa şüphesiz ki bu, kıyamete kadar Kureyş'in helak olması demektir."

Üstün bir görüş ve akıl sahibi olan Abbas, Kureyşliler güvenlik, barış ve

antlaşma halinde iken Hz. Peygamber'in onlara herhangi bir taarruzda bulunacağını yanlış yere düşünebilir miydi dersiniz?

Bu, düşünülmesi imkânsız olan, akıl sahibi hiçbir kimsenin kabul etmemesi gereken ve aklı başında, dinine bağlı bir kimsenin asla aklından bile geçirmeyeceği bir şeydir.

Diğer taraftan Abbas *radıyallahu anh*'ın Ebu Süfyan'a bu şekilde hitap ederek şunları söylediğini görüyoruz: "Allah'a yemin ederim ki, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* seni ele geçirecek olursa elbette seni öldürecektir. Allah'a yemin ederim, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Mekke'ye silah zoruyla girecek olursa Kureyş helak oldu demektir."

Ebu Süfyan ise onun bu sözlerine karşı çıkmıyor ve ona: "Biz bundan yana güvenlik içerisinde bulunuyorken Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Mekke'ye girişinden ben de Kureyş de niye korkalım ki?" demiyor.

O, Mekke'ye girmekle sadece Huzâalıların Nüfâseoğullarından intikamını almayı kastetmektedir. Kureyşlilerle diğer Mekkelilere dokunma kastı yoktur.

Abbas *radıyallahu anh* ona: "Allah'a yemin ederim, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* seni ele geçirecek olursa andolsun senin boynunu vuracaktır" dediğinde de Ebu Süfyan ona: Ben ondan yana emniyet içerisinde iken benim boynumu niçin vursun ki? demiyor.

Diğer taraftan Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh*'ın, Ebu Süfyan'ı görünce Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e: Ey Allah'ın Rasulü! İşte Ebu Süfyan, herhangi bir ahit ve bir antlaşma olmadan Allah ona karşı bize imkân verdi. Bana izin ver de boynunu vurayım, diyor. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onun böyle demesine olumsuz herhangi bir tepki göstermiyor. Çünkü Ebu Süfyan ona göre ne Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in emanı altında idi ne de onun tarafından yapılmış bir barış antlaşmasının kapsamı içerisindeydi. Diğer taraftan Ebu Süfyan da bu konuda Ömer *radıyallahu anh*'a karşı herhangi bir delil ileri sürmediği gibi Ebu Süfyan adına Abbas *radıyallahu anh* da ona karşı herhangi bir delil ortaya koymuyor, aksine Abbas ona: "Onu ben himayeme aldım" diyor.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de ne Ömer *radıyallahu anh*'a, ne Abbas *radıyallahu anh*'a sözünü ettiğimiz sözleri söyledikleri için herhangi bir tepki göstermiyor.

İşte bütün bunlar, Abbas *radıyallahu anh*'ın himayesi olmasaydı Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Ömer *radıyallahu anh*'ın Ebu Süfyan'ı öldürme isteğine karşı çıkmayacağına delil olmaktadır.

O halde barış şartlarını ihlal etmenin hangi özelliği ortada değil ve hangi durum bundan daha ileri derecede barış antlaşmasını ortadan kaldırmış oluyor.

Daha sonra Ebu Süfyan, Mekke'ye girince avazı çıktığı kadar bağırarak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in kendisine vermiş olduğu imtiyazdan söz etti ve şöyle dedi: "Ebu Süfyan'ın evine giren emniyettedir, üzerine kapısını kapatan da emniyettedir."

Kureyşliler ise ona: Bizler başka bir eman (güvenlik) istememize ihtiyaç bırakmayacak şekilde bir güvenlik altında bulunuyorken senin evine girmeye de kapılarımızı üzerimize kapatmaya da ihtiyaç yok, demediler.

Aksine, onlar, o ilk emanın çerçevesi dışına çıkmış olduklarını, kendileri ile Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* arasındaki barış antlaşmasının bozulmuş olduğunu, onlara bu sözlerle hitap edilince artık güvenlik altında bulunmadıklarını anladılar. Ancak Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in belirttiği, Ebu Süfyan'ın evine girme ya da kendi kapılarını üzerlerine kapatma işlerinden birisini yapmaları halinde emniyette olabileceklerini anladılar.

Diğer taraftan Ebu Talib'in kızı Ümmü Hânî'den de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Mekke'ye bir eman yurdu olarak değil de bir harb yurdu olarak girmiş olduğuna delil olan rivayetler nakledilmiştir:

٥٣٢٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ بُهْلُولٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِدْرِيسَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ قَالَ: حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ أَبِي هِنْدٍ عَنْ أَبِي مُرَّةَ مَوْلَى عَقِيلِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ أَنَّ أُمَّ هَانِئٍ بِنْتَ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: لَمَّا نَزَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَعْلَى مَكَّةَ فَرَّ إِلَيَّ رَجُلَانِ مِنْ أَحْمَائِي مِنْ بَنِي مَخْزُومٍ وَكَانَتْ عِنْدَ هُبَيْرَةَ بْنِ أَبِي وَهْبٍ الْمَخْزُومِيِّ فَدَخَلَ عَلَيَّ أَخِي عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَ: لَأَقْتُلَنَّهُمَا. فَغَلَّقْتُ عَلَيْهِمَا بَيْتِي ثُمَّ جِئْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَعْلَى مَكَّةَ فَوَجَدْتُهُ يَغْتَسِلُ فِي جَفْنَةٍ إِنَّ فِيهَا أَثَرَ الْعَجِينِ وَفَاطِمَةُ ابْنَتُهُ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا تَسْتُرُهُ بِثَوْبٍ.

فَلَمَّا اغْتَسَلَ أَخَذَ ثَوْبَهُ فَتَوَشَّحَ بِهِ ثُمَّ صَلَّى صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الضُّحَى ثَمَانِيَ رَكَعَاتٍ ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَيَّ فَقَالَ: «مَرْحَبًا وَأَهْلاً بِأُمِّ هَانِئٍ مَا جَاءَ بِكِ؟» فَأَخْبَرْتُهُ خَبَرَ الرَّجُلَيْنِ وَخَبَرَ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَ: «قَدْ أَجَرْنَا مَنْ أَجَرْتِ وَأَمَّنَّا مَنْ أَمَّنْتِ».

5328- … Muhammed b. İshak dedi ki: Bana Said b. Ebi Hind'in Akîl b. Ebi Talib'in azatlısı Ebu Murre'den tahdis ettiğine göre, Ebu Talib'in kızı Ümmü Hânî *radıyallahu anhâ* şöyle demiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Mekke'nin üst taraflarında konaklayınca bana Mahzumoğullarına mensup kayınlarımdan iki adam kaçıp geldi. Ümmü Hânî ise Mahzumoğullarından Hubeyre b. Ebi Vehb'in eşiydi. Kardeşim Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh* yanıma girdi ve: Bu ikisini kesinlikle öldüreceğim, dedi. Ben de kapımı üzerlerine kapattıktan sonra Mekke'nin üst taraflarında bulunan Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yanına gittim. Onun, üzerinde yoğrulmuş hamur izleri bulunan bir kazandan yıkanmakta olduğunu gördüm. Kızı Fatıma *radıyallahu anhâ* da bir örtü ile onu perdeliyordu.

Yıkandıktan sonra elbisesini aldı ve onu giydi. Daha sonra kuşluk vakti sekiz rekât namaz kıldı. Sonra yanıma gelerek: ***"Ümmü Hânî, merhaba, hoş geldin. Gelmenin sebebi ne?"*** dedi. Ben ona iki adamın durumunu ve Ali *radıyallahu anh*'ın halini haber verince o: ***"Senin himayene aldıklarını biz de himaye altında kabul ediyoruz, senin eman verdiklerine biz de eman veriyoruz"*** dedi.[271]

٥٣٢٩- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ الزَّهْرَانِيُّ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ عَنْ سَعِيدٍ اَلْمَقْبُرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنْ أَبِي مُرَّةَ مَوْلَى عَقِيلٍ عَنْ فَاخِتَةَ أُمِّ هَانِئٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِغْتَسَلَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ ثُمَّ صَلَّى ثَمَانِيَ رَكَعَاتٍ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ مُخَالِفًا بَيْنَ طَرَفَيْهِ. قَالَتْ: فَقُلْتُ: إِنِّي أَجَرْتُ حَمَوِيَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَإِنَّ عَلِيًّا رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يُفَلِّتُ عَلَيْهِمَا لِيَقْتُلَهُمَا. قَالَتْ: فَقَالَ: «مَا كَانَ لَهُ ذَلِكَ قَدْ أَجَرْنَا مَنْ أَجَرْتِ وَأَمَّنَّا مَنْ أَمَّنْتِ».

271 Ebu Davud, Cihâd, 155; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 341, 343.

5329- … Said el-Makburî *radıyallahu anh*'dan, o Akîl'in azatlısı Ebu Murre'den, o Fâhite Ümmü Hânî *radıyallahu anhâ*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Mekke'nin fethedildiği gün yıkandı. Sonra iki ucunu çaprazlama omzuna atmış olduğu halde tek bir elbiseyle sekiz rekât namaz kıldı.

Ümmü Hânî dedi ki: Ben müşriklerden iki kayınımı himayeme aldım. Ali *radıyallahu anh* da onlara hücum edip onları öldürmek istiyor, dedim. Ümmü Hânî dedi ki: Bunun üzerine: ***"O, bunu yapamaz. Biz senin himaye verdiğini himayemize aldık, senin eman verdiğine eman verdik"*** dedi.

***

Ali *radıyallahu anh*'ın, Mekke'de Mahzumlu iki kişiyi öldürmek istediğini görüyoruz. O iki kişi eman içerisinde olsalardı Ali onları öldürmek istemezdi. Ümmü Hânî *radıyallahu anhâ* da, bu yolla Ali *radıyallahu anh*'ın ikisinin kanlarını dökmesinin haram olmasını sağlamak amacıyla o ikisine eman vermezdi. O, Ali'ye de: "Sen artık onları öldüremezsin. Çünkü diğer Mekkeliler de sulh ve eman içerisindedirler" dememişti.

Daha sonra Ümmü Hânî *radıyallahu anhâ* Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e Ali *radıyallahu anh*'ın ne yapmak istediğini ve kendisinin de bu Mahzumlu iki kişiyi himayesine almış olduğunu haber verdi. Rasulululllah *sallallahu aleyhi ve sellem* de Ümmü Hânî'ye: ***"Senin himayene aldıklarını biz de himayemize aldık, senin eman verdiğine biz de eman verdik"*** dedi ve Ümmü Hânî o iki kişiyi himayesine almadan önce onları öldürmek istediğinden dolayı Ali *radıyallahu anh*'ı hiçbir şekilde azarlamadı.

İşte bu, şuna delildir: Şayet Ümmü Hânî'nin himaye vermesi söz konusu olmasaydı o iki kişiyi öldürmek doğru olurdu. Eğer mevcut bir eman ortada bulunsaydı ve daha önceden geçerli bir sulh yapılmış olsaydı -Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Mekke'ye girişi de bu halde söz konusu olsaydı Ali'nin onları öldürme hakkına sahip olması imkânsız olurdu. Bundan daha açık delil olabilir mi?

Diğer taraftan Ebu Hureyre *radıyallahu anh* bu konuda bundan daha açık bir rivayet nakletmiştir:

٥٣٣٠- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: ثَنَا أُمَيَّةُ بْنُ مُوسَى قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّا بْنِ أَبِي زَائِدَةَ قَالَ: أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْمُغِيرَةِ عَنْ ثَابِتٍ الْبُنَانِيِّ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ رَبَاحٍ قَالَ: وَفَدْنَا إِلَى مُعَاوِيَةَ، وَفِينَا أَبُو هُرَيْرَةَ فَقَالَ: أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِحَدِيثٍ مِنْ حَدِيثِكُمْ يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ؟ ثُمَّ ذَكَرَ فَتْحَ مَكَّةَ فَقَالَ: أَقْبَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ قَدِمَ مَكَّةَ فَبَعَثَ الزُّبَيْرَ بْنَ الْعَوَّامِ عَلَى إِحْدَى الْمُجَنَّبَتَيْنِ وَبَعَثَ خَالِدَ بْنَ الْوَلِيدِ عَلَى الْمُجَنَّبَةِ الْأُخْرَى وَبَعَثَ أَبَا عُبَيْدَةَ عَلَى الْحُسَّرِ فَأَخَذُوا بَطْنَ الْوَادِي وَرَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي كَتِيبَةٍ فَنَظَرَ فَرَآنِي فَقَالَ: «يَا أَبَا هُرَيْرَةَ» فَقُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللهِ قَالَ: «اهْتِفْ لِي بِالْأَنْصَارِ وَلَا يَأْتِنِي إِلا أَنْصَارِيٌّ». قَالَ: فَهَتَفَ بِهِمْ حَتَّى إِذَا طَافُوا بِهِ وَقَدْ وَبَّشَتْ قُرَيْشٌ أَوْبَاشَهَا وَأَتْبَاعَهَا فَقَالُوا: تَقَدَّمَ هَؤُلَاءِ فَإِنْ كَانَ لَهُمْ شَيْءٌ كُنَّا مَعَهُمْ وَإِنْ أُصِيبُوا أُعْطِينَا الَّذِي سَأَلْنَا.

فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلْأَنْصَارِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ - حِينَ طَافُوا بِهِ -: «انْظُرُوا إِلَى أَوْبَاشِ قُرَيْشٍ وَأَتْبَاعِهِمْ ثُمَّ قَالَ بِإِحْدَى يَدَيْهِ عَلَى الْأُخْرَى احْصُدُوهُمْ حَصَادًا حَتَّى تُوَافُونِي بِالصَّفَا». فَانْطَلَقُوا فَمَا يَشَاءُ أَحَدٌ مِنَّا أَنْ يَقْتُلَ مَا شَاءَ إِلا قَتَلَ وَمَا تَوَجَّهَ إِلَيْنَا أَحَدٌ مِنْهُمْ.

فَقَالَ أَبُو سُفْيَانَ: يَا رَسُولَ اللهِ أُبِيحَتْ خَضْرَاءُ قُرَيْشٍ وَلَا قُرَيْشَ بَعْدَ الْيَوْمِ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَغْلَقَ بَابَهُ فَهُوَ آمِنٌ وَمَنْ دَخَلَ دَارَ أَبِي سُفْيَانَ فَهُوَ آمِنٌ». فَأَغْلَقَ النَّاسُ أَبْوَابَهُمْ.

وَأَقْبَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى أَتَى الْحَجَرَ فَاسْتَلَمَهُ ثُمَّ طَافَ بِالْبَيْتِ فَأَتَى عَلَى صَنَمٍ إِلَى جَنْبِ الْبَيْتِ يَعْبُدُونَهُ، وَفِي يَدِهِ قَوْسٌ فَهُوَ آخِذٌ بِسِيَةِ الْقَوْسِ. فَلَمَّا أَنْ أَتَى عَلَى الصَّنَمِ جَعَلَ يَطْعَنُ فِي عَيْنَيْهِ وَيَقُولُ: ﴿جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ

زَهُوقًا﴾. حَتَّى إِذَا فَرَغَ مِنْ طَوَافِهِ أَتَى الصَّفَا فَصَعِدَ عَلَيْهَا حَتَّى نَظَرَ إِلَى الْبَيْتِ فَرَفَعَ يَدَيْهِ فَجَعَلَ يَحْمَدُ اللهَ وَيَدْعُوهُ بِمَا شَاءَ اللهُ، وَالْأَنْصَارُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ تَحْتَهُ.

فَقَالَتِ الْأَنْصَارُ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ: أَمَّا الرَّجُلُ فَقَدْ أَدْرَكَتْهُ رَغْبَةٌ فِي قَرَابَتِهِ وَرَأْفَةٌ بِعَشِيرَتِهِ. فَقَالَ: أَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: وَجَاءَهُ الْوَحْيُ بِهِ وَكَانَ إِذَا جَاءَ لَمْ يَخْفَ عَلَيْنَا فَلَيْسَ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ يَرْفَعُ رَأْسَهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى يُقْضَى الْوَحْيُ.

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ أَقُلْتُمْ: أَمَّا الرَّجُلُ فَقَدْ أَدْرَكَتْهُ رَغْبَةٌ فِي قَرَابَتِهِ وَرَأْفَةٌ بِعَشِيرَتِهِ؟» قَالُوا: لَوْ كَانَ ذَكَرَ. قَالَ: «كَلا إِنِّي عَبْدُ اللهِ وَرَسُولُهُ هَاجَرْتُ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ وَإِلَيْكُمْ، وَالْمَحْيَا مَحْيَاكُمْ، وَالْمَمَاتُ مَمَاتُكُمْ». فَأَقْبَلُوا يَبْكُونَ إِلَيْهِ وَيَقُولُونَ: وَاللهِ مَا قُلْنَا الَّذِي قُلْنَا إِلا ضَنًّا بِاللهِ وَرَسُولِهِ قَالَ فَإِنَّ اللهَ وَرَسُولَهُ يُصَدِّقَانِكُمْ وَيَعْذِرَانِكُمْ.

5330- … Sâbit el-Bunânî'den, o Abdullah b. Rabâh'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Muaviye'ye aramızda Ebu Hureyre de bulunduğu halde heyet halinde gittik. O: Ey ensar topluluğu! Size, size ait bir durumu anlatan bir hadisi haber vereyim mi? dedi. Sonra Mekke'nin fethinden söz edip şunları söyledi: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Mekke'ye vardığında ez-Zübeyr b. el-Avvâm'ı iki cenahtan birisinin başında kumandan olarak gönderdi. Halid b. el-Velid'i de diğer cenahın başında kumandan olarak gönderdi. Ebu Ubeyde'yi de "el-Cuyeyn"in başında kumandan olarak gönderdi.[272] Bunlar vadinin iç tarafından ilerlediler. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de bir birlik ile birlikteydi. Dönüp baktığında: ***"Ey Ebu Hureyre!"*** dedi. Ben: Ey Allah'ın nebisi (buyur), dedim. Allah Rasulü: ***"Bana ensarı çağır. Yanıma ensardan olmayan kimse gelmesin"*** dedi. Ebu Hureyre onlara seslendi. Nihayet ensar etrafında toplandı. Kureyşliler de grup grup onlara uyanlarla birlikte toplanıp bir araya gelmişti. (Kendi aralarında:) Bunlar ileri gittiler.

272 Eserin Arapça baskılarını hazırlayanların da belirttikleri üzere bu kelimenin burada ne anlama geldiği tespit edilememiştir. Rivayet, Müslim'de Cihâd, 84'te "Ebu Ubeyde'yi zırh giymemiş, başında miğfer bulunmayan askerlerin başında gönderdi" şeklinde, Cihâd, 86'da ise onu piyadelerin başında kumandan olarak gönderdi" anlamındadır (Çeviren).

Eğer onların lehine bir şey olursa biz de onlarla beraber oluruz, bir şey elde ederlerse bize de istediğimiz verilir, dediler.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, ensara etrafını sarmaları üzerine şöyle buyurdu: ***"Kureyş'in kalabalıklarına ve onlara uyanlara bir bakın."*** Sonra bir elini diğerinin üstüne getirerek: ***"Onları biçin, bitirip tüketin, Safa tepesinin yanında yanıma gelinceye kadar"*** dedi. Sonra onlar yola çıktılar. Bizden her kim, kimi öldürmek istediyse mutlaka onu öldürüyordu. Onlardan hiç kimse bizim üzerimize gelmedi.

Ebu Süfyan dedi ki: Ey Allah'ın Rasulü! Kureyşlilerin hayatta olanları(nı öldürmek) mubah kılındı. Hâlbuki bugünden sonra (bu gidişle) Kureyş kalmayacaktır, dedi. Bunun üzerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Kapısını kapatan emniyettedir. Ebu Süfyan'ın evine giren emniyettedir"*** buyurdu. İnsanlar da kapılarını kapattılar.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* geldi. Haceru'l-Esved'in yanına varıp onu istilam etti. Sonra Ka'be'yi tavaf etti. Arkasından Ka'be'nin yanıbaşında tapındıkları bir putun yanından geçti. Elinde kirişinden tuttuğu bir yay vardı. Putun yanından geçince gözlerine dürterek ***"Hak geldi, batıl can çekişerek yok oldu. Şüphesiz batıl yok olur"*** buyuruyordu. Tavafını bitirdikten sonra Safa'ya geldi. Safa'nın üzerine Ka'be'yi görecek yere varıncaya kadar çıktı. Ellerini kaldırdı, Allah'a hamdetmeye ve Allah'ın dilediği şekilde ona dua etmeye başladı. Ensar da ondan aşağıda bulunuyordu.

Ensar birbirine: Artık o akrabalarını özlemiş, aşiretine şefkat ve merhamet göstermiş bulunuyor, dedi.

Ebu Hureyre *radıyallahu anh* dedi ki: Orada ona vahiy geldi. Ona vahiy geldiğinde bize gizli kalmaz, biz onun bu halini fark ederdik. Bu sebeple vahiy bitinceye kadar hiç kimse başını kaldırıp Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e bakmazdı.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Ey ensar topluluğu! Sizler: Artık o akrabalarını özlemiş bulunuyor, aşiretine karşı şefkat ve merhamet duymaya başladı dediniz mi?"*** dedi. Onlar: Evet, bu oldu, dediler. Allah Rasulü şöyle buyurdu: ***"Asla, şüphesiz ben Allah'ın kulu ve Rasulü'yüm. Ben Aziz ve Celil olan Allah'a ve size hicret ettim. Sizinle birlikte yaşayacak, sizinle birlikte öleceğim."*** Bunun üzerine ona doğru gidip ağlamaya ve: Allah'a yemin olsun, bunu ancak Allah'a ve Rasulü'ne olan aşırı

düşkünlüğümüzden dolayı söyledik demeye başladılar. Allah Rasulü: ***“Allah da Rasulü de sizin doğru söylediğinizi biliyor ve sizi mazur görüyor”*** buyurdu.[273]

***

İşte Ebu Hureyre bize şunu bildiriyor: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Mekke'ye girdiğinde Kureyşliler kendi adamlarını ve kendilerine uyanları toplayıp geldiler ve: Bunlar öne geçtiler, eğer bunların lehine bir şey varsa biz de onlarla beraber oluruz. Bir şey ele geçirirlerse bize de istediğimiz verilir, dediler. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onların bu söylediklerini bildi ve ensara: ***“Şimdi Kureyş'in kalabalıklarına ve onlara uyanlara bir bakın”*** dedi. Sonra ellerinden birini diğerinin üzerine koyarak: ***“Onları ekin biçer gibi biçin ve sonunda Safa tepesinde yanıma gelin”*** dedi. Bizden isteyen herkes kimi öldürmek istiyorsa onu öldürebiliyordu. Onlardan kimse bize doğru gelemedi.

Peki, böyle bir şey eman üzere giriş olur mu? Daha sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ise onları lütuf ve ihsanda bulunarak hürriyetlerine kavuşturdu, onları affetti.

Bu hadis, Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan, Süleyman b. el-Mugîre'nin rivayetine göre bir fazlalık ile şu şekilde rivayet edilmiştir:

٥٣٣١- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا الْقَاسِمُ بْنُ سَلَّامِ بْنِ مِسْكِينٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي قَالَ: ثَنَا ثَابِتٌ الْبُنَانِيُّ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ رَبَاحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - حِينَ سَارَ إِلَى مَكَّةَ لِيَسْتَفْتِحَهَا - فَسَرَّحَ أَبَا عُبَيْدَةَ بْنَ الْجَرَّاحِ، وَالزُّبَيْرَ بْنَ الْعَوَّامِ وَخَالِدَ بْنَ الْوَلِيدِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ.

فَلَمَّا بَعَثَهُمْ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: «اِهْتِفْ بِالْأَنْصَارِ». فَنَادَى: يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ أَجِيبُوا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءُوا كَمَا كَانُوا عَلَى مُعْتَادٍ. ثُمَّ قَالَ: «اُسْلُكُوا هَذَا الطَّرِيقَ وَلَا يُشْرِفَنَّ أَحَدٌ إِلا» أَيْ: «قَتَلْتُمُوهُ».

273 Müslim, Cihâd, 84, 85, 86; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 538.

وَسَارَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفَتَحَ اللهُ عَلَيْهِمْ مِنْ قَتْلِ يَوْمَئِذٍ الْأَرْبَعَةِ. قَالَ:

ثُمَّ دَخَلَ صَنَادِيدُ قُرَيْشٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ الْكَعْبَةَ وَهُمْ يَظُنُّونَ أَنَّ السَّيْفَ لَا يُرْفَعُ عَنْهُمْ ثُمَّ طَافَ وَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ أَتَى الْكَعْبَةَ فَأَخَذَ بِعِضَادَتَيِ الْبَابِ فَقَالَ: «مَا تَقُولُونَ وَمَا تَظُنُّونَ ؟». فَقَالُوا: نَقُولُ أَخٌ وَابْنُ عَمٍّ حَلِيمٌ رَحِيمٌ.

فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَقُولُ كَمَا قَالَ يُوسُفُ: ﴿لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللهُ لَكُمْ وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ﴾».

قَالَ: فَخَرَجُوا كَأَنَّمَا نُشِرُوا مِنَ الْقُبُورِ فَدَخَلُوا فِي الْإِسْلَامِ. فَخَرَجَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْبَابِ الَّذِي يَلِي الصَّفَا فَخَطَبَ، وَالْأَنْصَارُ أَسْفَلَ مِنْهُ.

فَقَالَتِ الْأَنْصَارُ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ: أَمَا إِنَّ الرَّجُلَ أَخَذَتْهُ الرَّأْفَةُ بِقَوْمِهِ وَأَدْرَكَتْهُ الرَّغْبَةُ فِي قَرَابَتِهِ. قَالَ: فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِ الْوَحْيَ.

فَقَالَ: «يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ أَقُلْتُمْ: أَخَذَتْهُ الرَّأْفَةُ بِقَوْمِهِ وَأَدْرَكَتْهُ الرَّغْبَةُ فِي قَرَابَتِهِ فَمَا نَبِيٌّ أَنَا إِذًا كَلَّا وَاللهِ إِنِّي رَسُولُ اللهِ حَقًّا إِنَّ الْمَحْيَا لَمَحْيَاكُمْ وَإِنَّ الْمَمَاتَ لَمَمَاتُكُمْ».

قَالُوا: وَاللهِ يَا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا قُلْنَا إِلَّا مَخَافَةَ أَنْ تُفَارِقَنَا إِلَّا ضِنًّا بِكَ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَنْتُمْ صَادِقُونَ عِنْدَ اللهِ وَرَسُولِهِ».

قَالَ: فَوَاللهِ مَا بَقِيَ مِنْهُمْ رَجُلٌ إِلَّا نَكَّسَ نَحْرَهُ بِدُمُوعِ عَيْنَيْهِ.

5331- … Bize Sâbit el-Bünânî, Abdullah b. Rabâh'tan tahdis etti. O Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, Mekke'yi fethetmek için giderken Ebu Ubeyde b. el-Cerrâh, ez-Zübeyr b. el-Avvâm ve Halid b. el-Velid *radıyallahu anhum*'u önden gönderdi.

Onları gönderince Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'a: ***"Ensar'a seslen"*** dedi. Ebu Hureyre de: Ey ensar topluluğu!

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in çağrısına icabet edin, dedi. Onlar da alışılmış olduğu üzere (ya da önceden sözleşilmişcesine) geldiler. Daha sonra: ***"Bu yoldan gidin ve kim birisini ele geçirirse mutlaka..."*** yani ***onu öldürün,*** dedi.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de yola devam etti. Allah onlara fetih ve zafer nasip etti. O gün o dört kişi öldürüldü.

Daha sonra Kureyş'in müşrikleri arasından ileri gelenler Kâbe'ye girdiler. Onlar kılıcın üzerlerinden asla kaldırılmayacağını (sonuna kadar öldürüleceklerini) sanıyorlardı. Daha sonra Allah Rasulü Kâbe'yi tavaf etti, iki rekât namaz kıldı. Sonra Kâbe'ye geldi. Kapının iki kanadını tutarak: ***"Ne diyorsunuz ve ne zannediyorsunuz (bekliyorsunuz)?"*** dedi.

Mekkeliler: Bir kardeşimiz, son derece merhametli, son derece tahammülkâr bir amcaoğlu(sun) diyoruz, dediler.

Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***Ben sizlere Yusuf'un dediği gibi diyorum: "Bugün başınıza bir şey kakılmayacaktır. Allah size mağfiret etsin. O, merhamet edenlerin en merhametlisidir"*** (Yusuf, 12/92).

(Ebu Hureyre) dedi ki: Kabirlerden diriltilmişcesine çıktılar ve İslam'a girdiler.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de Safa'nın yakınındaki kapıdan çıktı, bir hutbe irad etti. Ensar onun aşağısında bulunuyordu. Ensarın biri diğerine: "Kavmine şefkat ve merhameti onu etkilemiş, akrabalarına özlemi onu sarmış bulunuyor" dedi.

Ebu Hureyre dedi ki: Aziz ve Celil olan Allah ona vahiy indirdi. Sonra Hz. Peygamber şöyle buyurdu: ***"Ey ensar topluluğu! Sizler kavmine şefkat ve merhameti onu etkiledi, akrabalarına duyduğu özlem onu sardı mı dediniz? (Eğer dediğiniz gibi ise) o takdirde ben bir Nebi değilim. Asla! Allah'a yemin ederim, ben gerçekten Allah'ın Rasulü'yüm. Şüphesiz ki hayatım da ölümüm de sizinle beraber olacaktır."***

Ensar: Ey Allah'ın Rasulü! Biz o sözlerimizi sadece bizden ayrılacaksın korkusu ile söylemiştik. Biz yalnızca sana olan aşırı düşkünlüğümüzden dolayı böyle demiştik, dedi.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Allah da Rasulü de sizin doğru söylediğinizi kabul ediyor"*** dedi.

(Ebu Hureyre) dedi ki: Allah'a yemin ederim, aralarında gözyaşları göğsüne düşmeyen tek bir kişi kalmadı.

***

Görüldüğü gibi Kureyşliler Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Mekke'ye girdikten sonra kılıcın üzerlerinden kalkmayacağını (hepsinin öldürüleceğini) düşünüyorlardı. Acaba daha önceden Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onlara eman ve güvenlik vermiş olduğu halde onun bunu kendilerine yapacağından mı korkuyorlardı?

Allah'a yemin ederim, bu halde onun böyle bir şey yapacağından korkulamaz. Fakat onlar dilediği takdirde onun kendilerini öldürme hakkına sahip olduğunu, aynı şekilde dilerse lutfedip kendilerini serbest bırakabileceğini de biliyorlardı. Aziz ve Celil olan Allah ona kendilerine karşı zafer vermiş ve onun eline geçmiş bulunuyorlardı. Onlar hakkında Allah'ın önceden murad ettiği şekilde hüküm vereceğini de biliyorlardı. İşte bütün bunlardan sonra o, onları serbest bıraktı ve affetti.

Sonra da o gün onlara: ***"Artık bugünden sonra Mekke'ye ebediyen savaşılarak girilmeyecektir"*** buyurdu.

٥٣٣٢- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا حَامِدُ بْنُ يَحْيَى قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ زَكَرِيَّا بْنِ أَبِي زَائِدَةَ عَنِ الشَّعْبِيِّ عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْبَرْصَاءِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ يَقُولُ:«لَا تُغْزَى مَكَّةُ بَعْدَ هَذَا الْيَوْمِ أَبَدًا».

قَالَ أَبُو سُفْيَانَ: تَفْسِيرُ هَذَا الْحَدِيثِ لِأَنَّهُمْ لَا يَكْفُرُونَ أَبَدًا فَلَا يُغْزَوْنَ عَلَى الْكُفْرِ، هَذَا لَا يَكُونُ إِلا وَدُخُولُهُ إِيَّاهَا دُخُول غَزْوٍ.

ثُمَّ قَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا يُقْتَلُ قُرَشِيٌّ بَعْدَ هَذَا الْيَوْمِ صَبْرًا».

5332- … Zekeriyya b. Ebi Zâide'den, o eş-Şa'bî'den, o el-Hâris b. el-Bersâ'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Mekke'nin fethedildiği gün Ra-

sulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: "***Bugünden sonra Mekke'ye ebediyen savaşılarak girilmeyecektir."***

Ebu Süfyan[274] dedi ki: Bu hadisin açıklaması şöyledir: Çünkü onlar ebediyen kâfir olmayacaklar ve bu sebeple kâfir oldukları için onlarla savaşılmayacaktır. Kâfir oldukları takdirde ise oraya giriş ancak savaşılarak söz konusu olur.

Daha sonra Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Bugünden sonra hiçbir Kureyşli hedef alınarak öldürülmeyecektir."***[275]

٥٣٣٣- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: ثَنَا أَسَدُ بْنُ مُوسَى قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّا قَالَ: ثَنَا أَبِي عَنِ الشَّعْبِيِّ قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُطِيعٍ: سَمِعْتُ مُطِيعًا يَقُولُ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ يَقُولُ: «لَا يُقْتَلُ قُرَشِيٌّ صَبْرًا بَعْدَ هَذَا الْيَوْمِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ».

5333- … eş-Şa'bî dedi ki: Abdullah b. Mutî' dedi ki: Mutî'i şöyle derken dinledim: Mekke'nin fethedildiği gün Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Bugünden itibaren kıyamet gününe kadar hiçbir Kureyşli hedef alınarak öldürülmeyecektir."***[276]

***

[Ebu Cafer][277] dedi ki: İşte bu, ancak o gün Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in haram kılması üzerine o günden itibaren Kureyşliler'in kanlarının dökülmesinin haram olduğuna delildir.

Daha sonra o gün Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* verdiği bir hutbesinde Mekke'ye girmeden önce Mekke'nin hükmünü, Mekke'ye girdiği esnadaki hükmünü ve bundan sonraki hükmünü açıkladı:

---

274 Doğrusunun Süfyan b. Uyeyne olması gerektiğini düşünüyoruz (Çeviren).
275 Tirmizî, Siyer, 45; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 412, IV, 213, 343.
276 Müslim, Cihâd, 88; Dârimî, Diyât, 24; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 412, IV, 213.
277 Tarafımızdan eklenmiştir (Çeviren).

٥٣٣٤- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنِ بْنُ إِسْمَاعِيلَ أَنَّهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللهَ حَرَّمَ مَكَّةَ يَوْمَ خَلَقَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ السَّمَاوَاتِ، وَالْأَرْضَ، وَالشَّمْسَ، وَالْقَمَرَ وَوَضَعَهَا بَيْنَ هَذَيْنِ الْأَخْشَبَيْنِ ثُمَّ لَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي وَلَمْ تَحِلَّ لِي إِلا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ وَلَا يُخْتَلَى خَلَاهَا وَلَا يُعْضَدُ شَجَرُهَا وَلَا يُنَفَّرُ صَيْدُهَا وَلَا يَرْفَعُ لُقَطَتُهَا إِلا مُنْشِدُهَا. فَقَالَ: الْعَبَّاسُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ إِلا الْإِذْخِرَ».

5334- Bize İbrahim b. Ebi Davud tahdis edip dedi ki: Bize Amr b. Avn b. İsmail tahdis edip dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Aziz ve Celil olan Allah, gökleri ve yeri yarattığı gün, güneşi ve ayı yaratıp Mekke'yi bu iki dağın arasına yerleştirdiği gün Mekke'yi haram kılmıştır. Sonra orası benden önce hiç kimseye helal kılınmadı. Bana da ancak günün kısa bir anında helal kılındı. Oranın yaş otları koparılmaz, ağaçları kesilmez, av hayvanı ürkütülmez, sahibini arayıp bulmak amacıyla ilan edecek olan kimse dışında onun yitiği alınıp kaldırılmaz."***

Abbas *radıyallahu anh*: "izhir otu müstesna" dedi.[278]

٥٣٣٥- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا مُسَدَّدٌ ثَنَا يَحْيَى عَنْ أَبِي ذِئْبٍ قَالَ: ثَنَا سَعِيدٌ الْمَقْبُرِيُّ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا شُرَيْحٍ الْكَعْبِيَّ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللهَ حَرَّمَ مَكَّةَ وَلَمْ يُحَرِّمْهَا النَّاسُ فَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَسْفِكَنَّ فِيهَا دَمًا وَلَا يَعْضِدَنَّ فِيهَا شَجَرًا، فَإِنْ تَرَخَّصَ مُتَرَخِّصٌ فَقَالَ: قَدْ أُحِلَّتْ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِنَّ اللهَ أَحَلَّهَا لِي وَلَمْ يُحِلَّهَا لِلنَّاسِ وَإِنَّمَا أَحَلَّهَا لِي سَاعَةً».

5335- … Ebu Zi'b dedi ki: Bize Said el-Makburî tahdis edip dedi ki: Ben Ebu Şureyh el-Ka'bî'yi şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Yüce Allah Mekke'yi haram kıldı. Fakat insanlar onun haram kılınışına riayet etmediler. Allah'a ve ahiret gününe iman eden bir kimse onun içinde kan dökmesin. Onun içinde hiçbir ağacı***

278 Buhârî, Cenâiz, 76, 77, İlm, 39, Sayd, 9, 10, Megâzî, 53; Müslim, Hac, 445, 447, 464; Ebu Davud, Menâsik, 89, 95; Nesâî, Hac, 110, 120; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 119, 253.

koparmasın. Eğer bir kimse bu hususta ruhsat bulmaya çalışarak Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e helal kılınmıştır diyecek olursa şüphesiz ki Allah onu bana helal kıldı fakat insanlara helal kılmadı. Üstelik bana da ancak kısa bir süreliğine helal kıldı."[279]

٥٣٣٦- حَدَّثَنَا فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ بُهْلُولٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ إِدْرِيسَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ قَالَ: وَحَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيُّ عَنْ أَبِي شُرَيْحٍ الْخُزَاعِيِّ قَالَ: لَمَّا بَعَثَ عَمْرُو بْنُ سَعِيدٍ الْبَعْثَ إِلَى مَكَّةَ لِغَزْوِ ابْنِ الزُّبَيْرِ أَتَاهُ أَبُو شُرَيْحٍ الْخُزَاعِيُّ فَكَلَّمَهُ بِمَا سَمِعَ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ خَرَجَ إِلَى نَادِي قَوْمِهِ فَجَلَسَ فَقُمْتُ إِلَيْهِ فَجَلَسْتُ مَعَهُ فَحَدَّثَ عَمَّا حَدَّثَ عَمْرَو بْنُ سَعِيدٍ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَمَّا جَاءَ بِهِ عَمْرُو بْنُ سَعِيدٍ.

قَالَ: قُلْتُ لَهُ: إِنَّا كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِين افْتَتَحَ مَكَّةَ فَلَمَّا كَانَ الْغَدُ مِنْ يَوْمِ الْفَتْحِ عَدَتْ خُزَاعَةُ عَلَى رَجُلٍ مِنْ هُذَيْلٍ فَقَتَلُوهُ بِمَكَّةَ وَهُوَ مُشْرِكٌ.

قَالَ: فَقَامَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِينَا خَطِيبًا فَقَالَ: «أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللهَ حَرَّمَ مَكَّةَ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فَهِيَ حَرَامٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا يَحِلُّ لِأَحَدٍ يُؤْمِنُ بِاللهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ يَسْفِكَ بِهَا دَمًا وَلَا يَعْضِدَ بِهَا شَجَرًا لَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ كَانَ قَبْلِي وَلَا تَحِلُّ لِأَحَدٍ بَعْدِي وَلَمْ تَحِلَّ لِي إِلا هَذِهِ السَّاعَةَ غَضَبًا أَلَا ثُمَّ عَادَتْ كَحُرْمَتِهَا أَلَا فَمَنْ قَالَ لَكُمْ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ أَحَلَّهَا فَقُولُوا: إِنَّ اللهَ قَدْ أَحَلَّهَا لِرَسُولِهِ وَلَمْ يُحِلَّهَا لَكَ. يَا مَعْشَرَ خُزَاعَةَ كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ فَقَدْ قَتَلْتُمْ قَتِيلا لَأَدِيَنَّهُ فَمَنْ قُتِلَ بَعْدَ مَقَامِي هَذَا فَهُوَ بِخَيْرِ نَظَرَيْنِ إِنْ أَحَبَّ فَدَمُ قَاتِلِهِ وَإِنْ أَحَبَّ فَعَقْلُهُ».

279 Ebu Davud, Diyât, 13; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 385.

قَالَ: انْصَرِفْ أَيُّهَا الشَّيْخُ فَنَحْنُ أَعْلَمُ بِحُرْمَتِهَا مِنْكَ إِنَّهَا لَا تَمْنَعُ سَافِكَ دَمٍ وَلَا مَانِعَ حُرْمَةٍ لَا خَالِعَ طَاعَةٍ.

قَالَ: قُلْتُ قَدْ كُنْتُ شَاهِدًا وَكُنْتَ غَائِبًا وَقَدْ أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُبَلِّغَ شَاهِدُنَا غَائِبَنَا قَدْ أَبْلَغْتُكَ.

5336- Bize Fehd tahdis edip dedi ki: … Muhammed b. İshak şöyle dedi: Bana Said b. Ebi Said el-Makburî, Ebu Şureyh el-Huzâî'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Amr b. Sa'd, Urve b. ez-Zübeyr üzerine askeri birlik gönderince Ebu Şureyh el-Huzâî ona gelip Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den dinlediği hadisi naklederek onunla konuştu. Sonra da kavminin meclisine gitti ve orada oturdu. Ben kalkıp onun yanına gittim, onunla birlikte oturdum. O da Amr b. Said'e Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den naklettiği hadisi ve Amr b. Said'in kendisine verdiği cevabı nakletti.

(Ebu Şureyh) dedi ki: Ben ona şunları söyledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Mekke'yi fethettiğinde onunla birlikteydim. Fethin ertesi günü Huzâalılar Huzeylilerden bir adamın üzerine hücum edip onu müşrik olduğu halde Mekke'de öldürdüler.

Bunun üzerine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* aramızda hutbe irad etmek üzere ayağa kalktı ve şunları söyledi: ***"Ey insanlar! Yüce Allah, gökleri ve yeri yarattığı gün Mekke'yi haram kıldı. Bu sebeple o, kıyamet gününe kadar haramdır. Allah'a ve ahiret gününe iman eden hiç kimseye orada kan dökmek helal değildir. Onun ağacı koparılmaz. Benden önce kimseye helal kılınmadı, benden sonra da helal kılınmayacaktır. Bana da ancak bu saat -bir gazap olmak üzere- helal kılındı. Şunu bilin ki, bundan sonra tekrar eskisi gibi haramlığı geri döndü. Dikkat edin! Her kim size: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem onu helal kıldı diyecek olursa şöyle deyin: Yüce Allah, Rasulü'ne onu helal kıldı fakat sana helal kılmadı. Ey Huzâalılar! Ellerinizi çekin. Siz bir kişiyi öldürdünüz. Andolsun, onun diyetini ödeyeceğim. Artık benim bu (hutbe vermek üzere) duruşumdan sonra kim öldürülecek olursa o(nun velileri) iki işten birisini seçebilecektir. İstediği takdirde katilinin kanını (kısasen öldürülmesini) ister, isterse onun diyetini alır."***

(Amr b. Said) dedi ki: İhtiyar adam, kalk git! Biz onun hürmetini senden

daha iyi biliyoruz. Şüphesiz o, kan dökmüş birisini engelleyip korumaz. Harama riayet edilmesini engelleyeni de itaat etmeyip baş kaldıranı da (korumaz).

(Ebu Şureyh) dedi ki: Ben de şu cevabı verdim: Ben (bunlar olurken) hazır bulunuyordum. Sen ise orada değildin. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de bizlere bizden hazır bulunan kimsenin hazır olmayanımıza tebliğ etmesini emretti. İşte ben de sana tebliğ ettim.

٥٣٣٧- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حُمَيْدِ بْنِ هِشَامٍ الرُّعَيْنِيُّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي هِشَامُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ أَنَّهُ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا شُرَيْحٍ الْخُزَاعِيَّ يَقُولُ لِعَمْرِو بْنِ سَعِيدٍ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ حِينَ قَطَعَ بَعْثًا إِلَى مَكَّةَ لِقِتَالِ ابْنِ الزُّبَيْرِ: يَا هَذَا إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ مَكَّةَ حَرَامٌ حَرَّمَهَا اللهُ وَلَمْ يُحَرِّمْهَا النَّاسُ وَإِنَّ اللهَ إِنَّمَا أَحَلَّ لِي الْقِتَالَ بِهَا سَاعَةً مِنَ النَّهَارِ وَلَعَلَّهُ أَنْ يَكُونَ بَعْدِي رِجَالٌ يَسْتَحِلُّونَ الْقِتَالَ بِهَا فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ مِنْهُمْ فَقُولُوا: إِنَّ اللهَ أَحَلَّهَا لِرَسُولِهِ وَلَمْ يُحِلَّهَا لَكَ وَلْيُبَلِّغْ اَلشَّاهِدُ الْغَائِبَ».

وَلَوْلَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لِيُبَلِّغْ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ» مَا حَدَّثْتُكَ بِهَذَا الْحَدِيثِ. قَالَ عَمْرٌو: إِنَّكَ شَيْخٌ قَدْ خَرِفْتَ وَقَدْ هَمَمْتُ بِكَ قَالَ: أَمَا وَاللهِ لَأَتَكَلَّمَنَّ بِالْحَقِّ وَإِنْ شَدَدْتَ رِقَابَنَا.

5337- … Said el-Makburî şöyle dedi: Amr b. Said'in İbnü'z-Zübeyr ile savaşmak üzere bir askeri birliği ayırdığı sırada minber üzerinde iken Ebu Şureyh el-Huzâî'nin ona şöyle dediğini dinledim: Ey adam! Şunu bil ki, ben Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Mekke haram bir beldedir. Onu Allah haram kılmıştır. İnsanlar ise onun haramlık hükmünü tanımadılar. Şüphesiz Allah bana orada ancak günün belli bir saatinde savaşmayı helal kıldı. Muhtemelen benden sonra içinde savaşmayı helal bilecek kimseler olacaktır. Onlardan kim bunu yaparsa siz: Şüphesiz Allah onu Rasulü'ne helal kıldığı halde sana helal kılmadı deyin ve hazır bulunan hazır bulunmayana tebliğ etsin."***

Eğer Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Hazır bulunan bulunmayana tebliğ etsin"*** dememiş olsaydı ben sana bu hadisi nakletmezdim.

Amr şu cevabı verdi: Sen bunamış bir ihtiyarsın. Seni cezalandırmak istedim. Bunun üzerine Ebu Şureyh şöyle dedi: Allah'a yemin ederim, sen boyunlarımızı bağlasan dahi hakkı söyleyeceğiz.

٥٣٣٨- حَدَّثَنَا بَحْرُ بْنُ نَصْرٍ عَنْ شُعَيْبِ بْنِ اللَّيْثِ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ عَنْ أَبِي شُرَيْحٍ الْخُزَاعِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِثْلِ مَعْنَى حَدِيثِ فَهْدٍ اَلَّذِي قَبْلَ هَذَا الْحَدِيثِ.

5338- … Said el-Makburî'den, o Ebu Şureyh el-Huzâî *radıyallahu anh*'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, Fehd'in rivayet ettiği bu hadisten önceki (5336 no'lu) hadis ile aynı anlamda nakletti.

٥٣٣٩- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: أَخْبَرَنَا الدَّرَاوَرْدِيُّ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ عَلْقَمَةَ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: وَقَفَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْحَجُونِ ثُمَّ قَالَ: «وَاللهِ إِنَّكِ لَخَيْرُ أَرْضِ اللهِ وَأَحَبُّ أَرْضِ اللهِ إِلَى اللهِ لَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ كَانَ قَبْلِي وَلَا تَحِلُّ لِأَحَدٍ بَعْدِي وَمَا أُحِلَّتْ لِي إِلا سَاعَةً مِنَ النَّهَارِ وَهِيَ بَعْدَ سَاعَتِهَا هَذِهِ حَرَامٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ».

5339- … Ebu Seleme b. Abdurrahman'dan, o Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* el-Hacûn üzerinde durdu sonra şöyle buyurdu: ***"Allah'a yemin ederim ki, sen Allah'ın arzının en hayırlısısın. Allah'ın arzı arasında Allah'ın en çok sevdiği yersin. Benden önceki hiçbir kimseye helal kılınmamıştır. Benden sonra da kimseye helal kılınmayacaktır. Üstelik bana da ancak gündüzün kısa bir vakti helal kılındı ve burası bu anından itibaren kıyamet gününe kadar haramdır."***

٥٣٤٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجُ بْنُ الْمِنْهَالِ وَأَبُو سَلَمَةَ قَالَا: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5340- … Bize Hammâd b. Seleme, Muhammed b. Amr'dan tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٥٣٤١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَيْمُونٍ قَالَ: ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ عَنْ يَحْيَى قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: لَمَّا فَتَحَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى رَسُولِهِ مَكَّةَ قَتَلَتْ هُذَيْلٌ رَجُلاً مِنْ بَنِي لَيْثٍ بِقَتِيلٍ كَانَ لَهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ.

قَالَ: فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ حَبَسَ عَنْ أَهْلِ مَكَّةَ الْفِيلَ وَسَلَّطَ عَلَيْهِمْ رَسُولَهُ وَالْمُؤْمِنِينَ، وَإِنَّهَا لَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي وَلَا تَحِلُّ لِأَحَدٍ بَعْدِي وَإِنَّمَا أُحِلَّتْ لِي سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ وَإِنَّهَا سَاعَتِي هَذِهِ حَرَامٌ لَا يُعْضَدُ شَجَرُهَا وَلَا يُخْتَلَى شَوْكُهَا وَلَا يُلْتَقَطُ سَاقِطَتُهَا إِلا لِمُنْشِدِهَا».

5341- … Yahya şöyle dedi: Bana Ebu Seleme tahdis edip dedi ki: Bana Ebu Hureyre *radıyallahu anh* tahdis edip dedi ki: Aziz ve Celil olan Allah, Rasulü'ne Mekke fethini nasip edince Huzeylliler, Leysoğullarından bir kişiyi Cahiliyye döneminde kendilerinden öldürülmüş bir kişi karşılığında öldürdüler.

(Ebu Hureyre) dedi ki: Bunun üzerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ayağa kalkarak şöyle buyurdu: ***"Aziz ve Celil olan Allah Mekke halkını file karşı korudu. Onların üzerine ise Rasulü'nü ve mü'minleri musallat etti. Mekke benden önce kimseye helal kılınmadı. Benden sonra da kimseye helal olmayacaktır. Esasen bana da ancak günün kısa bir vaktinde helal kılındı. İşte o da, içinde bulunduğum bu saattir. (Artık bundan sonra) haramdır, onun ağacı koparılmaz, dikeni toplanmaz. Onun, alıp ilan ederek sahibine vermek maksadı dışında kaybolup da yere düşmüş bir eşyası alınmaz."***[280]

280 Buhârî, İlm, 39, Şurût, 15; Müslim, Hac, 447, 448; Ebu Davud, Menâsik, 89, Cihâd, 156; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 238, IV, 323, 324, 329.

٥٣٤٢- حَدَّثَنَا بَكَّارُ بْنُ قُتَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا حَرْبُ بْنُ شَدَّادٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ حَبَسَ عَنْ أَهْلِ مَكَّةَ الْفِيلَ وَقَالَ لَا يُلْتَقَطُ ضَالَّتُهَا إِلا لِمُنْشِدٍ».

5342- … Bize Harb b. Şeddâd, Yahya b. Ebi Kesîr'den tahdis etti. O, senediyle aynısını zikretti. Ancak o, (Hz. Peygamber'in) şöyle dediğini rivayet etti: ***"Aziz ve Celil olan Allah Mekke halkını file karşı korudu."*** Ayrıca: ***"Onun kaybolmuş bir eşyasını almak, kaybedeni ilan edip bulmak amacıyla alanlar dışındakiler için helal değildir."***[281]

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu hutbesinde Yüce Allah'ın Mekke'yi kendisine gündüzün kısa bir vaktinde helal kılmış olduğunu sonra da Mekke'nin, kıyamet gününe kadar tekrar haram belde olma özelliğine döndüğünü haber vermektedir.

Eğer o kısa süre zarfında savaşmasına ihtiyacı olmasaydı şüphesiz Mekke o kısa zaman zarfında da ondan öncesinde de sonrasında da aynı hükmü taşırdı ve bütün bu zamanlarda onun hükmü bir olup değişmezdi.

Bir kimse: Ona sadece Mekke'de silahını kınından çıkarıp açıktan taşıması mübah kılınmıştır, başkası değil diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: Eğer o silahı ile kimseyle savaşamayacak olursa silahını kınından sıyırıp açıktan taşımaya ne gerek var? Bize göre böyle bir şey imkânsızdır. Silah ile savaşmak mübah olmamakla birlikte orada silahı açıktan taşımak da caiz olamaz.

Zaten el-Leys b. Sa'd bu bölümde kendisinden rivayet etmiş olduğumuz onun da Said el-Makburî'den nakletmiş olduğu (5337 no'lu) hadisinde bu anlamı açıklığa kavuşturmuş ve orada şunları (Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu) söylemiştir: ***"Allah Teala bana burada savaşmayı gündüzün kısa bir bölümünde helal kıldı."***

Acaba kendisinin yapmış olduğu bir antlaşma ve verdiği bir eman kapsamı içerisinde bulunan kimseler ile savaşması ve bunu helal kabul etmesi onun için caiz olabilir mi? Asla böyle bir şey caiz olamaz.

281 5341 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

Diğer taraftan onun Mekke'ye girişi, bir savaşçı girişi idi. Güvenlik altında olan birisinin girişi değildi. Çünkü o, Mekke'ye başında miğferi bulunduğu halde girmişti.

٥٣٤٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ أَنَّ مَالِكًا أَخْبَرَهُ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ مَكَّةَ عَامَ الْفَتْحِ وَعَلَى رَأْسِهِ الْمِغْفَرُ. فَلَمَّا نَزَعَهُ جَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ هَذَا ابْنُ خَطَلٍ مُتَعَلِّقٌ بِأَسْتَارِ الْكَعْبَةِ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اُقْتُلُوهُ».

قَالَ مَالِكٌ: قَالَ ابْنُ شِهَابٍ وَلَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَئِذٍ مُحْرِمًا.

5343- … İbn Şihâb'dan, o Enes b. Malik *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Mekke'ye fetih yılında başında miğfer bulunduğu halde girdi. Miğferini çıkartınca bir adam yanına gelerek: Ey Allah'ın Rasulü! İşte İbn Hatal, Kâbe'nin örtülerine asılı duruyor, dedi. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Öldürün onu"*** dedi.

Malik dedi ki: İbn Şihâb şöyle dedi: O gün Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ihramlı değildi.[282]

٥٣٤٤- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ قَالَ: ثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ وَلَمْ يَقُلْ: وَلَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَئِذٍ مُحْرِمًا.

5344- … Bize Malik b. Enes tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti. Ancak: "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* o gün ihramlı değildi" ibaresini söylemedi.

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Mekke'ye başında siyah bir sarık bulunduğu halde girdiği de söylenmiştir.

282 Buhârî, Sayd, 18, Cihâd, 169, Megâzî, 48, Libâs, 17; Müslim, Hac, 450; Ebu Davud, Cihâd, 117; Tirmizî, Cihâd, 18; Nesâî, Menâsik, 107; İbn Mâce, Cihâd, 18; Malik, Hac, 247; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 109, 164, 180…

٥٣٤٥- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا مُعَلَّى بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ عَنْ عَمَّارٍ الدُّهْنِيِّ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ.

5345- … Ebu'z-Zübeyr'den, o Cabir *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Mekke'nin fethedildiği gün oraya başında siyah bir sarık bulunduğu halde girdi.[283]

٥٣٤٦- حَدَّثَنَا فَهْدُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَعِيدٍ الْأَصْبَهَانِيُّ قَالَ: ثَنَا شَرِيكُ بْنُ عَبْدِ اللّٰهِ عَنْ عَمَّارٍ اَلدُّهْنِيِّ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5346- … Ebu'z-Zübeyr'den, o Cabir *radıyallahu anh*'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٣٤٧- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ الْفَضْلُ بْنُ دُكَيْنٍ قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلِمَةَ عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ.

5347- … Bize Hammâd b. Seleme, Cabir *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* başında siyah bir sarık bulunduğu halde (Mekke'ye) girdi.[284]

٥٣٤٨- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ حَكِيمٍ اَلْأَوْدِيُّ قَالَ: ثَنَا شَرِيكٌ عَنْ عَمَّارٍ الدُّهْنِيِّ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

283 Müslim, Hac, 451, 454; Ebu Davud, Libâs, 6, 20, 21; Tirmizî, Libâs, 11, Cihâd, 9, Tefsir, 69. sure, 2; Nesâî, Menâsik, 107, Ziynet, 109; İbn Mâce, Libâs, 14, 15, Cihâd, 22; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 363, 387, IV, 307.

284 5345 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

5348- … Ammâr ed-Duhnî'den, o Ebu'z-Zübeyr'den, o Cabir *radıyallahu anh*'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

***

Ebu Cafer dedi ki: Eğer Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Mekke'ye girdiği zaman savaşçı olarak girmemiş ise oraya hiçbir şekilde girmezdi.

İşte bu bölümde kendisinden rivayet ettiğimiz şekilde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den Allah'ın Mekke'yi ona helal kılmış olduğunu rivayet edenlerden birisi olan Abdullah b. Abbas *radıyallahu anh*'ın, insanların ihramsız olarak Harem bölgesine girmelerini engellediğini görüyoruz.

٥٣٤٩- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا حَجَّاجُ بْنُ الْمِنْهَالِ قَالَ: حَمَّادٌ عَنْ قَيْسٍ عَنْ عَطَاءٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: لَا يَدْخُلُ أَحَدٌ مَكَّةَ إِلا مُحْرِمًا.

5349- … Kays'dan, o Ata'dan, o İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Hiç kimse ihramsız olarak Mekke'ye girmesin.

٥٣٥٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ الْهَيْثَمِ بْنِ الْجَهْمِ قَالَ: ثَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ: قَالَ عَطَاءٌ قَالَ: ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: لَا عُمْرَةَ عَلَى الْمَكِّيِّ إِلا أَنْ يَخْرُجَ مِنَ الْحَرَمِ فَلَا يَدْخُلُهُ إِلا حَرَامًا.

فَقِيلَ لِابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: فَإِنْ خَرَجَ رَجُلٌ مِنْ مَكَّةَ قَرِيبًا؟ قَالَ: نَعَمْ يَقْضِي حَاجَتَهُ وَيَجْعَلُ مَعَ قَضَائِهَا عُمْرَةً.

5350- … Bize İbn Cüreyc tahdis edip dedi ki: Ata şöyle dedi: İbn Abbas *radıyallahu anh*: "Mekke'de bulunan kimsenin umre yapma yükümlülüğü yoktur. Fakat Harem bölgesinin dışına çıkacak olursa Harem'e ancak ihramlı olarak girebilir" dedi.

Bunun üzerine İbn Abbas *radıyallahu anh*'a: Bir kimse Mekke'den yakın bir yere gidecek olursa (ne yapar?) diye sorulunca o: Çıkar, ihtiyacını görür ve ihtiyacını karşılamakla birlikte bir de umre yapar, dedi.

٥٣٥١- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَنْصَارِيُّ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ: لَا يَدْخُلُ مَكَّةَ تَاجِرٌ وَلَا طَالِبُ حَاجَةٍ إِلا وَهُوَ مُحْرِمٌ.

5351- … Ata b. Ebi Rabâh'tan, onun İbn Abbas *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, İbn Abbas şöyle derdi: "Ticaret maksadıyla olsun, bir ihtiyacını görmek maksadıyla olsun hiç kimse ihramsız olarak Mekke'ye giremez."

***

İşte bu zikrettiklerimiz şuna delildir: Allah'ın Mekke'yi Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e helal kılması ancak onun orada savaşmaya olan ihtiyacından dolayıydı. Bunun dışında bir başka sebebe bağlı değildi.

Bir kimse: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* altı kişi dışında zaten bütün insanlara eman vermişti deyip bu hususta da şu rivayeti zikredecek olursa:

٥٣٥٢- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْفَضْلِ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: زَعَمَ السُّدِّيُّ عَنْ مُصْعَبِ بْنِ سَعْدٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ فَتْحِ مَكَّةَ آمَنَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّاسَ إِلا أَرْبَعَةَ نَفَرٍ وَامْرَأَتَيْنِ وَقَالَ: «اُقْتُلُوهُمْ وَإِنْ وَجَدْتُمُوهُمْ مُتَعَلِّقِينَ بِأَسْتَارِ الْكَعْبَةِ» عِكْرِمَةَ بْنَ أَبِي جَهْلٍ وَعَبْدَ اللهِ بْنَ خَطَلٍ وَمِقْيَسَ بْنَ ضَبَابَةَ وَعَبْدَ اللهِ بْنَ سَعْدِ بْنِ أَبِي سَرْحٍ.

فَأَمَّا عَبْدُ اللهِ بْنُ خَطَلٍ فَأُتِيَ وَهُوَ مُتَعَلِّقٌ بِأَسْتَارِ الْكَعْبَةِ فَاسْتَبَقَ إِلَيْهِ سَعِيدُ بْنُ حُرَيْثٍ وَعَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ فَسَبَقَ سَعِيدٌ عَمَّارًا وَكَانَ أَشَدَّ الرَّجُلَيْنِ فَقَتَلَهُ. وَأَمَّا مِقْيَسُ بْنُ ضَبَابَةَ فَأَدْرَكَهُ النَّاسُ فِي السُّوقِ فَقَتَلُوهُ.

وَأَمَّا عِكْرِمَةُ بْنُ أَبِي جَهْلٍ فَرَكِبَ الْبَحْرَ فَأَصَابَتْهُمْ رِيحٌ عَاصِفٌ فَقَالَ: أَصْحَابُ السَّفِينَةِ لِأَهْلِ السَّفِينَةِ أَخْلِصُوا فَإِنَّ آلِهَتَكُمْ لَا تُغْنِي عَنْكُمْ شَيْئًا هَاهُنَا. فَقَالَ: عِكْرِمَةُ: وَاللهِ لَئِنْ

لَمْ يُنَجِّنِي فِي الْبَحْرِ إِلا الْإِخْلَاصُ لَمْ يُنَجِّنِي فِي الْبِرِّ غَيْرُهُ اللَّهُمَّ إِنَّ لَكَ عَلَيَّ عَهْدًا إِنْ أَنْتَ أَنْجَيْتَنِي مِمَّا أَنَا فِيهِ أَنِّي آتِيَ مُحَمَّدًا ثُمَّ أَضَعُ يَدِي فِي يَدِهِ فَلَأَجِدَنَّهُ عَفُوًّا كَرِيمًا فَأَسْلَمَ.

قَالَ: وَأَمَّا عَبْدُ اللهِ بْنُ أَبِي سَرْحٍ اخْتَبَأَ عِنْدَ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَلَمَّا دَعَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّاسَ إِلَى الْبَيْعَةِ جَاءَ بِهِ حَتَّى أَوْقَفَهُ عَلَى رَسُول اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ بَايِعْ عَبْدَ اللهِ قَالَ: فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَنَظَرَ إِلَيْهِ ثَلَاثًا كُلُّ ذَلِكَ نَائِيًا فَبَايَعَهُ بَعْدَ ثَلَاثٍ.

ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى أَصْحَابِهِ فَقَالَ: «أَمَا كَانَ فِيكُمْ رَجُلٌ يَقُومُ إِلَى هَذَا حِينَ رَآنِي كَفَفْتُ يَدِي عَنْ بَيْعَتِهِ فَيَقْتُلَهُ». قَالُوا: مَا دَرَيْنَا يَا رَسُولَ اللهِ مَا فِي نَفْسِكَ فَهَلَّا أَوْمَأْتَ إِلَيْنَا بِعَيْنِكَ. فَقَالَ: «إِنَّهُ لَا يَنْبَغِي لِنَبِيٍّ أَنْ تَكُونَ لَهُ خَائِنَةُ عَيْنٍ».

5352- … Bize Esbât b. Nasr tahdis edip dedi ki: es-Süddî, Mus'ab b. Sad'dan diye söyledi, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Mekke'nin fethedildiği gün Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* dört erkek ve iki kadın dışında bütün insanlara eman verdi. Bunlar hakkında ise: ***"Onları Kâbe'nin örtülerine asılmış bulsanız dahi öldürün"*** dedi. Bu kişiler İkrime b. Ebi Cehil, Abdullah b. Hatal, Mikyâs b. Dabâbe ile Abdullah b. Sa'd b. Ebi Serh'dir.

Abdullah b. Hatal Kâbe'nin örtülerine asılı iken görülmüş ve Said b. Hureys ile Ammâr b. Yasir birbirleriyle yarışırcasına onun üzerine gitmişlerdi. İki kişiden daha güçlüleri olan Said, Ammâr'ı geçmiş ve onu öldürmüştü.

Mikyas b. Dabâbe'yi insanlar pazarda iken yetişip öldürdüler.

İkrime b. Ebi Cehil ise bir kayığa binerek deniz yolculuğuna çıkmıştı. Fırtınaya tutuldular. Gemi sahipleri gemide bulunan yolculara: İhlâslı olun, burada diğer ilahlarınızın size hiçbir faydası olmaz, dediler. Bunun üzerine İkrime şöyle dedi: Allah'a yemin ederim, eğer denizde ihlâstan başka bir şey beni kurtarmıyorsa karada da ondan başkası beni kurtaramayacaktır. Allah'ım! Benim sana ahdim olsun, eğer içinde bulunduğum bu halden beni kurta-

racak olursan Muhammed'e gideceğim sonra elimi onun eline koyacağım. Şüphesiz ki onun çok affedici, çok kerim olduğunu göreceğim ve Müslüman olacağım, dedi.

(Sa'd devamla) dedi ki: Abdullah b. Ebi Serh ise Osman b. Affân *radıyallahu anh*'ın yanında saklandı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* [insanları bey'at etmeye davet edince Osman gelip onu (Abdullah b. Ebi Serh'i) Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in huzurunda durdurdu.] Ey Allah'ın Rasulü! Abdullah'la bey'atlaş, dedi. (Sa'd) dedi ki: Allah Rasulü başını kaldırdı ve ona baktı. Bu hareketini üç defa tekrarladı. Üçünde de onunla bey'atlaşmadı. Üçünden sonra onunla bey'atlaştı.

Sonra ashabına dönerek dedi ki: ***"Aranızda benim onunla bey'atlaşmak için elimi uzatmadığımı görünce kalkıp da üzerine yürüyüp onu öldürecek bir adam yok muydu?"*** Ashabı: Ey Allah'ın Rasulü! Biz senin içindekini bilemedik. Neden bize gözünle bir işaret etmedin, dediler. Bu sefer Allah Rasulü: ***"Bir peygambere haince bir bakışla işarette bulunmak yakışmaz"*** buyurdu.[285]

٥٣٥٣- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5353- Bize Ebu Ümeyye tahdis edip dedi ki: Bize Ahmed b. el-Mufaddal tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

***

Bunu delil gösterene şöyle cevap verilir: Bu, Allah'ın, Rasulü'ne onlara karşı zafer ihsan etmesinden sonra olmuştu.

Nitekim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ilk olarak barış yaptığında bu barışının kapsamına bu altı kişinin de girdiğini, ancak bunların kanlarının, sulh yapıldıktan sonra yaptıkları birtakım işler sebebiyle helal kılındığını görüyoruz. Aynı şekilde Ebu Süfyan da sulhun kapsamı içerisindeydi. Daha sonra Ömer b. el-Hattab *radıyallahu anh* Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e Abbas onu getirip geldiğinde: "Ey Allah'ın Rasulü! İşte bu, Ebu Süfyan'dır,

285 Buhârî, Sayd, 18, Cihâd, 169, Megâzî, 48; Müslim, Hac, 450; Ebu Davud, Cihâd, 117; Tirmizî, Cihâd, 18; Nesâî, Hac, 107, Tahrîmu'd-Dem, 14; Dârimî, Menâsik, 88, Siyer, 19; Malik, Hac, 247; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 164, 186, 231, IV, 423, 424.

Allah ona karşı bize akdin de antlaşmanın da olmadığı bir sırada imkân vermiş bulunuyor" demişti.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onun böyle demesine karşı çıkmadı. Nihayet Abbas bundan sonra onu himayesine aldığı için kanının dökülmesi önlenmiş oldu.

Aynı şekilde Hubeyre b. Ebi Vehb el-Mahzûmî ve onun amcasının oğlunun durumu da böyle olmuştu. Bu ikisi, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* Mekke'ye girdikten sonra Ebu Talib *radıyallahu anh*'ın kızı Ümmü Hânî'ye sığınmıştı. Ali b. Ebi Talib *radıyallahu anh* onları öldürmek istemişti. Hâlbuki her ikisi de yapılan ilk barış antlaşmasının kapsamı içerisindeydi. Fakat daha sonra yaptıkları birtakım işler sebebiyle kanları helal oldu. Sonunda ise Ümmü Hânî *radıyallahu anhâ* onları himayesine aldı ve böylelikle ikisinin de kanının dökülmesi haram oldu.

Aynı şekilde Mekke'nin fethedildiği gün Ebu Süfyan'ın evine girmeyen, kendi evinin kapısını üzerine kapatmayan kimse de Ebu Süfyan'ın evine girmesi veya kendi kapısını üzerine kapatması şartı olmadan birinci barış antlaşmasının kapsamı içerisindeydi. Fakat birinci barış antlaşmasının sona ermesinden sonra kendilerinden kaynaklanan sebepler dolayısıyla kanları helal olmuştu.

٥٣٥٤- حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ يُونُسَ الْبَغْدَادِيُّ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَنْصُورٍ الطُّوسِيُّ قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: ثَنَا أَبِي عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ قَالَ: حَدَّثَنِي سَعِيدٌ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي السَّفَرِ عَنِ الشَّعْبِيِّ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُطِيعِ بْنِ الْأَسْوَدِ عَنْ أَبِيهِ وَكَانَ اسْمُهُ الْعَاصِ فَسَمَّاهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُطِيعًا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ أَمَرَ بِقَتْلِ هَؤُلَاءِ الرَّهْطِ بِمَكَّةَ يَقُولُ: «لَا تُغْزَى مَكَّةُ بَعْدَ الْيَوْمِ أَبَدًا وَلَا يُقْتَلُ رَجُلٌ مِنْ قُرَيْشٍ صَبْرًا بَعْدَ الْعَامِ».

5354- … Abdullah b. Mutî' b. el-Esved'den, o babasından -ki adı el-Âs idi, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* ona Mutî' adını vermişti- onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i Mekke'de bu kimselerin öldürülmesi emrini verdiği sırada şöyle buyururken dinledim: ***"Bu-***

günden sonra ebediyen Mekke'ye savaş ile girilmeyecektir. Bu yıldan sonra da Kureyş'ten hiçbir kimse hedef alınarak öldürülmeyecektir."[286]

***

İşte bu, o yılda Mekke'ye yapılmış olan o gazvenin, bundan sonraki yıllarda yapılacak olanlardan farklı olduğuna delildir.

Bunun çerçevesi içerisinde, o yılda Mekkeliler için herhangi bir emanın söz konusu olmadığının delili de vardır. Çünkü eman içerisinde bulunan kimse üzerine gazve yapılmaz. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Bu yıldan sonra Kureyş'ten hiçbir adam da hedef alınarak öldürülmeyecektir"*** sözü de bundan dolayıdır.

İşte nakletmiş olduğumuz ve zikrettiğimiz bunca rivayet ile açıklamış olduğumuz hakkında anlaşmazlığa düştüğümüz hususta delil açıkça ortaya çıkmakta, Mekke'nin fethinin silah zoruyla olduğu netlik kazanmaktadır. Başarı Allah'tandır.

Diğer taraftan Mekke hakkında onun sulh yoluyla fethedilmesinin söz konusu olamayacağını ortaya koyan rivayet de nakledilmiştir:

٥٣٥٥- حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ عُثْمَانَ بْنِ صَالِحٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ ح.

5355- Bize Yahya b. Osman b. Salih tahdis edip dedi ki: Bize Abdullah b. Salih tahdis etti, H.

٥٣٥٦- وَحَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُكَيْرٍ قَالَا: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ لَهِيعَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عُرْوَةَ عَنِ الْمِسْوَرِ بْنِ مَخْرَمَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: لَقَدْ أَظْهَرَ نَبِيُّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْإِسْلَامَ فَأَسْلَمَ أَهْلُ مَكَّةَ وَذَلِكَ قَبْلَ أَنْ تُفْرَضَ الصَّلَاةُ حَتَّى إِنْ كَانَ لَيَقْرَأُ بِالسَّجْدَةِ وَيَسْجُدُ فَيَسْجُدُونَ فَمَا يَسْتَطِيعُ بَعْضُهُمْ أَنْ يَسْجُدَ مِنَ الزِّحَامِ وَضِيقِ الْمَكَانِ لِكَثْرَةِ النَّاسِ حَتَّى قَدِمَ رُءُوسُ قُرَيْشٍ الْوَلِيدُ بْنُ

286 5332 ve 5333 no'lu hadislere bakınız.

الْمُغِيرَةِ وَأَبُو جَهْلٍ وَغَيْرُهُ فَكَانُوا بِالطَّائِفِ فِي أَرَضِيهِمْ فَقَالَ: أَتَدَعُونَ دِينَ آبَائِكُمْ فَكَفَرُوا.

5356- … el-Misver b. Mahreme'den, o babasından, onun şöyle dediğini rivayet etti: Allah'ın Nebisi İslam'ı açığa vurmuş ve Mekke halkı da Müslüman olmuştu. Bu ise namaz farz kılınmadan önceydi. Öyle ki, o, secde ayetini okur, secdeye varır, onlar da secdeye varırlardı. Hatta kalabalıktan ve insanların çokluğu sebebiyle yer darlığından bazıları secde edemiyordu. Nihayet Kureyş'in ileri gelenleri olan el-Velid b. el-Mugîre, Ebu Cehil ve başkaları -Taif'te kendilerine ait arazilerinde idiler- geri geldiklerinde: Siz, atalarınızın dinini terk mi edeceksiniz? dediler. Bunun üzerine kâfir oldular.

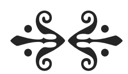
***

Ebu Cafer -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- dedi ki: İşte bu hadiste, Mekkelilerin önceden İslamı kabul ettikleri ancak bundan sonra kâfir oldukları açıklanmaktadır. O halde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in irtidad etmiş bir kavme -onları eline geçirdikten sonra- eman vermesi nasıl söz konusu olabilir? Onun böyle bir şey yapması asla düşünülemez.

Bütün Müslümanlar icma ile şunu kabul etmişlerdir: Dinden dönmüş bir kimsenin kendi imkânları dışında yemeğe ulaşması engellenir. Bol bir geçime sahip olmasının, Allah'ın arzında rahat bir şekilde tasarruflarda bulunmasının önüne geçilir. Bu hal Yüce Allah'ın dinine geri dönünceye ya da bunu kabul etmediği için Yüce Allah'ın hükmü ona uygulanıncaya kadar devam eder. Eğer imamdan kendisine daru'l-İslam'da güvenlik içerisinde ve irtidad etmiş olarak ikamet etmesi için eman vermesini isteyecek olursa imam onun bu isteğine olumlu cevap vermez ve istediğini ona bağışlamaz.

İşte Müslümanların sözünü ettiğimiz üzere ve açıkladığımız şekilde icma ettiklerinin sabit olması Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in Mekkelilere güç yetirip onlara karşı zafer kazandıktan sonra eman vermemiş olduğuna dair doğru bir delil ve kesin bir belge olmaktadır.

Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

كِتَابُ الْبُيُوعِ

ÁLIŞVERİŞ

١- بَابُ بَيْعِ الشَّعِيرِ بِالْحِنْطَةِ مُتَفَاضِلًا

1- ARPANIN BUĞDAY KARŞILIĞINDA FAZLALIKLA SATILMASI

٥٣٥٧- حَدَّثَنِي يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى الصَّدَفِيُّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ أَنَّ أَبَا الزُّبَيْرِ حَدَّثَهُ أَنَّ بُسْرَ بْنَ سَعِيدٍ حَدَّثَهُ، عَنْ مَعْمَرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّهُ أَرْسَلَ غُلَامًا لَهُ بِصَاعٍ مِنْ قَمْحٍ هُوَ الْحِنْطَةُ فَقَالَ: لَهُ: بِعْهُ ثُمَّ اشْتَرِ بِهِ شَعِيرًا، فَذَهَبَ الْغُلَامُ فَأَخَذَ صَاعًا وَزِيَادَةَ بَعْضِ صَاعٍ، فَلَمَّا جَاءَ مَعْمَرٌ أَخْبَرَهُ، فَقَالَ لَهُ مَعْمَرٌ: لِمَ فَعَلْتَ؟ انْطَلِقْ فَرُدَّهُ، وَلَا تَأْخُذْ إِلا مِثْلا بِمِثْلٍ، فَإِنِّي كُنْتُ أَسْمَعُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «الطَّعَامُ بِالطَّعَامِ، مِثْلا بِمِثْلٍ» وَكَانَ طَعَامُنَا يَوْمَئِذٍ، الشَّعِيرَ. قِيلَ لَهُ: فَإِنَّهُ لَيْسَ مِثْلَهُ، قَالَ: إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُضَارِعَهُ أَنْ يُشْبِهَهُ.

5357- … Ma'mer b. Abdullah'tan rivayete göre, o, bir gün bir kölesini bir sa' buğday vererek gönderip ona: Bunu sattıktan sonra karşılığı ile arpa satın al, dedi. Köle gidip tam bir sa' ve bir sa'ın az bir miktarı fazlası ile (arpa) aldı. Ma'mer gelince ona durumu haber verdi. Bu sefer Ma'mer ona dedi ki: Niye bunu yaptın? Git, onu geri ver ve ancak miktarı ne kadarsa o kadar al. Çünkü ben Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Yiyecek yiyeceğe karşılık misli misline (aynı miktarda) alınıp satılır."*** O gün için de bizim yediğimiz arpaydı.

Ona: Bu, onun misli (aynısı) değildir denilince o: Ancak ben bunun ona (faize) benzeyeceğinden korkarım, dedi.[287]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, bu hadis doğrultusunda kanaate sahip olup bunu taklit ederek şöyle demiştir: Buğdayın arpa karşılığında aynı miktarda olmadıkça satılması caiz değildir.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek: Buğdayın arpa karşılığında fazlalıklı olarak bire iki ya da daha fazlasıyla satılmasında bir sakınca yoktur, demişlerdir.

Birinci görüş sahiplerinin kendilerine karşı delil olarak gösterdikleri hadiste ikinci görüş sahiplerinin lehine olan deliller arasında şu da vardır: Ma'mer, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinlediğini haber vermektedir: ***"Yiyecek, yiyeceğe karşılık olarak misli misline (aynı miktarda) satılır."*** Onu böyle buyururken dinlemiş sonra da Ma'mer: O gün için bizim yediğimiz arpaydı, demiştir.

Bu sebeple Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, Ma'mer'in söylediğini nakletmiş olduğu o gün için yedikleri şeyi kastetmiş olması mümkündür. Bu durumda onun bu söylediği, arpanın arpaya karşılık olarak satılması hakkında olur ve Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilen hadiste, buğdayın arpa karşılığında satılmasına dair bir söz bulunmamış olur. Aksine, bu hususta nakledilen Ma'mer'in sözü, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den işitmiş olduğu sözün kendine göre bir yorumundan ibaret olur.

287 Müslim, Müsâkât, 93; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 400.

Nitekim şunu görüyoruz: Ona: Bu, onun aynısı değildir denilince yani onun türünden değildir denilince o, böyle diyene karşı çıkmayarak: "Ona benzeyeceğinden korkarım" diye cevap vermiştir. Sanki o, bizim ondan nakletmiş olduğumuz hadiste sözünü ettiğimiz Peygamber'den işittiği sözün bütün yiyecekler için geçerli olacağından korkmuş gibidir. Böylelikle o, bu şekilde davranarak bu alışverişten dolayı kalbinde yer etmiş olan şüphe ve tereddütten korunmuş ve sakınmış görünüyor.

Bu hadiste, iki görüşe sahip iki gruptan birinin diğerine karşı bir delil bulunma özelliği ortadan kalkınca biz de başkasını inceleyerek bu hususta hükmün nasıl olduğunu bize gösterecek bir delil görmek istedik. Bunu inceleyince şunu gördük:

٥٣٥٨- حَدَّثَنَا، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا سَعِيدُ بْنُ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي الْأَشْعَثِ عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ أَنَّهُ قَامَ فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّكُمْ قَدْ أَحْدَثْتُمْ بُيُوعًا، لَا أَدْرِي مَا هِيَ؟ وَإِنَّ الذَّهَبَ بِالذَّهَبِ، وَزْنًا بِوَزْنٍ، تِبْرَهُ وَعَيْنَهُ، وَالْفِضَّةَ بِالْفِضَّةِ، وَزْنًا بِوَزْنٍ، تِبْرَهَا وَعَيْنَهَا، وَلَا بَأْسَ بِبَيْعِ الذَّهَبِ بِالْفِضَّةِ، وَالْفِضَّةُ أَكْثَرُهُمَا، يَدًا بِيَدٍ، وَلَا يَصْلُحُ نَسِيئًا، وَالْبُرُّ بِالْبُرِّ، مُدًّا بِمُدٍّ، يَدًا بِيَدٍ، وَالشَّعِيرُ بِالشَّعِيرِ، مُدًّا بِمُدٍّ، يَدًا بِيَدٍ، وَلَا بَأْسَ بِبَيْعِ الشَّعِيرِ بِالْبُرِّ، وَالشَّعِيرُ أَكْثَرُهُمَا، يَدًا بِيَدٍ، وَلَا يَصِحُّ نَسِيئَةً، وَالتَّمْرُ بِالتَّمْرِ، حَتَّى عَدَّ الْمِلْحَ، مِثْلًا بِمِثْلٍ، مَنْ زَادَ أَوْ اسْتَزَادَ، فَقَدْ أَرْبَى.

5358- … Ebu'l-Eş'as'dan, o Ubâde b. es-Sâmit'ten rivayet ettiğine göre, o, (hitab etmek üzere ayağa) kalkıp dedi ki: Ey insanlar! Sizler daha önce görülmemiş yeni birtakım alışveriş şekilleri ortaya çıkardınız. Onların mahiyetlerinin ne olduğunu bilmiyorum. Altın altın karşılığında, külçesi de sikkesi de aynı tartıda alınır, satılır. Gümüş gümüş karşılığında, külçesi ve sikkesi ile aynı tartıda alınır, satılır. Altının gümüş karşılığında, gümüş daha fazla olacak şekilde satılmasında elden ele olması şartıyla bir sakınca yoktur. Ancak (birisinin) veresiye olması uygun değildir. Buğday buğdayla bir müd karşılığında bir müd ile elden ele alınıp verilmesi şartıyla, arpa arpayla, bir müd karşılığında bir müd olarak elden ele olması şartıyla alınır, satılır. Bununla birlikte arpanın buğday karşılığında arpa daha fazla olmak üzere elden ele olması şartıyla satılmasında bir sakınca yoktur. Fakat (birisinin) veresiye olması sahih değil-

dir. Kuru hurma, kuru hurma karşılığında -tuza varıncaya kadar saydı- aynı miktarlarda (alınır, satılır). Kim fazla verir ya da fazlasını isterse o kimse riba yapmış (faiz vermiş ya da istemiş) olur."

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte Ubâde b. es-Sâmit *radıyallahu anh*, Ma'mer b. Abdullah'ın sahip olduğu kanaatine birinci hadiste zikrettiğimiz üzere muhalefet etmiştir.

Ubâde b. es-Sâmit *radıyallahu anh*'ın bu sözleri, Ubâde b. es-Sâmit yolu ile Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den de rivayet edilmiştir.

٥٣٥٩- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى الْمُزَنِيّ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ الثَّقَفِيُّ، عَنْ أَيُّوبَ السِّخْتِيَانِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ يَسَارٍ، وَرَجُلٍ آخَرَ، عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا تَبِيعُوا الذَّهَبَ بِالذَّهَبِ، وَلَا الْوَرِقَ بِالْوَرِقِ، وَلَا الْبُرَّ بِالْبُرِّ، وَلَا الشَّعِيرَ بِالشَّعِيرِ، وَلَا التَّمْرَ بِالتَّمْرِ، وَلَا الْمِلْحَ بِالْمِلْحِ إِلا سَوَاءً بِسَوَاءٍ، عَيْنًا بِعَيْنٍ، وَلَكِنْ بِيعُوا الذَّهَبَ بِالْوَرِقِ، وَالْوَرِقَ بِالذَّهَبِ، وَالْبُرَّ بِالشَّعِيرِ، وَالشَّعِيرَ بِالْبُرِّ وَالتَّمْرَ بِالْمِلْحِ، وَالْمِلْحَ بِالتَّمْرِ يَدًا بِيَدٍ، كَيْفَ شِئْتُمْ». قَالَ: وَنَقَصَ أَحَدُهُمَا، «التَّمْرَ بِالْمِلْحِ»، وَزَادَ الْآخَرُ: «مَنْ زَادَ أَوْ ازْدَادَ فَقَدْ أَرْبَى».

5359- … Muhammed b. Sîrîn'den, o Müslim b. Yesâr'dan ve bir başka adamdan, ikisi Ubâde b. es-Sâmit'ten rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Altını altın karşılığında, gümüşü gümüş karşılığında, buğdayı buğday karşılığında, arpayı arpa karşılığında, kuru hurmayı kuru hurma karşılığında, tuzu tuz karşılığında birbirine eşit miktarlarda peşin olarak ve elden ele satın. Bunun dışında altını gümüş karşılığında, gümüşü altın karşılığında, buğdayı arpa, arpayı buğday karşılığında, hurmayı tuz, tuzu hurma karşılığında elden ele olmak şartıyla dilediğiniz gibi alıp satabilirsiniz."***

(Muhammed b. Sîrîn) dedi ki: İkisinden biri ***"Kuru hurmayı tuz karşılığında"*** ibaresini söylemezken, diğeri ***"Kim fazla verir ya da fazla isterse ribaya düşmüş olur"*** ibaresini ekledi.[288]

٥٣٦٠- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا الْمُعَلَّى بْنُ أَسَدٍ، قَالَ: ثَنَا وُهَيْبٌ، عَنْ أَيُّوبَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5360- … Bize Vuheyb, Eyyub'dan tahdis etti. O, senediyle aynısını zikretti.

٥٣٦١- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ الْكَيْسَانِيُّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَبِي يُوسُفَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ طَهْمَانَ عَنْ أَيُّوبَ بْنِ أَبِي تَمِيمَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنِ ابْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي الْأَشْعَثِ، قَالَ: سَمِعْتُ عُبَادَةَ بْنَ الصَّامِتِ يَقُولُ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَبَايَعُوا الذَّهَبَ بِالذَّهَبِ، وَلَا الْوَرِقَ بِالْوَرِقِ إِلا وَزْنًا بِوَزْنٍ وَلَا التَّمْرَ بِالتَّمْرِ وَلَا الْحِنْطَةَ بِالْحِنْطَةِ وَلَا الشَّعِيرَ بِالشَّعِيرِ وَلَا الْمِلْحَ بِالْمِلْحِ إِلا سَوَاءً بِسَوَاءٍ عَيْنًا بِعَيْنٍ فَمَنْ زَادَ أَوْ ازْدَادَ فَقَدْ أَرْبَى وَلَكِنْ بِيعُوا الذَّهَبَ بِالْوَرِقِ وَالْحِنْطَةَ بِالشَّعِيرِ وَالتَّمْرَ بِالْمِلْحِ يَدًا بِيَدٍ كَيْفَ شِئْتُمْ».

5361- … Muhammed b. Sîrîn'den, o İbn Yesâr'dan, o Ebu'l-Eş'as'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ubâde b. es-Sâmit'i şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yasakladı -ya da Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu:- ***"Altını altın ile gümüşü gümüş ile aynı tartıda olması şartıyla alıp satın. Hurmayı hurma karşılığında, buğdayı buğday karşılığında, arpayı arpa karşılığında, tuzu tuz karşılığında, birbirlerine eşit miktarlarda ve peşin olarak satın. Kim fazla verir ya da fazla isterse faize bulaşır. Fakat altını gümüş karşılığında, buğdayı arpa karşılığında, hurmayı tuz karşılığında elden ele olması şartıyla istediğiniz gibi alıp satabilirsiniz."***[289]

288 Müslim, Müsâkât, 80; Nesâî, Büyu', 50; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 320.

289 Müslim, Müsâkât, 83; Tirmizî, Büyu', 23; Nesâî, Büyu', 42; İbn Mâce, Ticârât, 48; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 320.

٥٣٦٢- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ، قَالَ: ثَنَا الْخَصِيبُ، قَالَ: ثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي الْخَلِيلِ، عَنْ مُسْلِمٍ الْمَكِّيِّ عَنْ أَبِي الْأَشْعَثِ الصَّنْعَانِيِّ، عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ أَنْ يُبَاعَ الذَّهَبُ بِالذَّهَبِ، تِبْرُهُ وَعَيْنُهُ، إِلا وَزْنًا بِوَزْنٍ، وَالْفِضَّةُ بِالْفِضَّةِ، تِبْرُهَا وَعَيْنُهَا، إِلا مِثْلا بِمِثْلٍ، وَذَكَرَ الشَّعِيرَ بِالشَّعِيرِ، وَالتَّمْرَ بِالتَّمْرِ، وَالْمِلْحَ بِالْمِلْحِ كَيْلا بِكَيْلٍ، فَمَنْ زَادَ، أَوْ ازْدَادَ، فَقَدْ أَرْبَى. وَلَا بَأْسَ بِبَيْعِ الشَّعِيرِ بِالْبُرِّ، يَدًا بِيَدٍ، وَالشَّعِيرُ أَكْثَرُهُمَا

5362- … Ebu'l-Eş'as es-San'ânî'den, o Ubâde b. es-Sâmit'ten rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* külçesiyle, sikkesiyle altının altın karşılığında aynı tartıda olmadıkça alınıp satılmasını, gümüşün gümüş karşılığında külçesiyle, sikkesiyle aynı miktarlarda olmadıkça alınıp satılmasını yasaklamıştır.

Rivayetinde, arpanın arpa karşılığında, kuru hurmanın kuru hurma karşılığında, tuzun tuz karşılığında eşit ölçekte olmak üzere (satılmalarından) söz etmiştir. Kim fazla verir ya da isterse faize düşmüş olur. Ancak arpanın buğday karşılığında elden ele teslim alınması şartıyla arpa fazla olmak suretiyle alınıp satılmasında bir sakınca yoktur.[290]

٥٣٦٣- حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ شُعَيْبٍ، قَالَ: ثَنَا الْخَصِيبُ، قَالَ: ثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَبِي الْأَشْعَثِ عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِثْلِهِ.

5363- … Ebu'l-Eş'as'dan, o Ubâde b. es-Sâmit'ten, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٣٦٤- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ عَنْ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمِنْهَالِ، قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، قَالَ: ثَنَا سَلَمَةُ بْنُ عَلْقَمَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ مُسْلِمِ بْنِ يَسَارٍ، وَذَكَرَ

290 Ebu Davud, Büyu', 12; Tirmizî, Büyu', 23; Nesâî, Büyu', 4, 43, 44, 46; Dârimî, Büyu', 41; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 320.

آخَرَ حَدَّثَاهُ، أَوْ حَدَّثَنَا قَالَ: جَمَعَ الْمَنْزِلُ بَيْنَ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ وَمُعَاوِيَةَ، فِي كَنِيسَةٍ أَوْ بِيعَةٍ.

فَحَدَّثَ عُبَادَةُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا تَبِيعُوا الذَّهَبَ بِالذَّهَبِ، وَلَا الْوَرِقَ بِالْوَرِقِ، وَلَا الْبُرَّ بِالْبُرِّ، وَلَا الشَّعِيرَ بِالشَّعِيرِ، وَلَا التَّمْرَ بِالتَّمْرِ، وَلَا الْمِلْحَ بِالْمِلْحِ، إِلا سَوَاءً بِسَوَاءٍ، عَيْنًا بِعَيْنٍ».

قَالَ أَحَدُهُمَا، وَلَمْ يَقُلْ الْآخَرُ: قَالَ عُبَادَةُ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَبِيعَ الذَّهَبَ بِالْفِضَّةِ، وَالْبُرَّ بِالشَّعِيرِ، وَالشَّعِيرَ بِالْبُرِّ، يَدًا بِيَدٍ، كَيْفَ شِئْنَا.

5364- … Muhammed b. Sîrîn'den, o Müslim b. Yesâr'dan rivayet etti. O, diğer bir kişinin ismini vererek onların kendisine tahdis ettiklerini söyledi ya da bize tahdis edip dediler ki (dedi): Ubâde b. es-Sâmit ile Muaviye birlikte bir kilisede veya bir havrada konakladılar.

Ubâde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğunu tahdis etti: ***"Altını altın karşılığında, gümüşü gümüş karşılığında, buğdayı buğday karşılığında, arpayı arpa karşılığında, kuru hurmayı kuru hurma karşılığında, tuzu tuz karşılığında birbirine eşit olmadıkça alıp satmayın."***

(Müslim b. Yesâr ile diğer ravinin) ikisinden birisi Ubâde dedi ki, dediği halde diğeri bunu demedi. (İkisinden birisine göre) Ubâde şöyle demiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bizlere altını gümüş karşılığında, buğdayı arpa karşılığında, arpayı da buğday karşılığında elden ele olması şartıyla istediğimiz gibi alım satımını yapmayı emretti.[291]

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den nakledilmiş olan bu rivayetlerde buğdayın iki misli arpa ile satılmasının mubah olduğu anlaşılmaktadır. Rivayetler yoluyla bu görüş sabit olduktan sonra biz bunun hükmünü, buğdayın miktarının ne kadar olması gerektiği açısından

291 5359 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

araştırdık. Bu sebeple bazıları o[292] her bir yoksula yarımşar sa' verilir derken, bazıları her bir yoksula bir müd verilir, demiştir.

Onu (fitreyi) yarım sa' buğday olarak kabul edenler, arpadan bir sa' olarak verileceğini söylemişlerdir. Bir müd buğday verileceğini kabul edenler de arpadan iki müd verileceğini söylemişlerdir. Biz bunu bir başka yerde senetleri ile zikrettik.

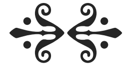
İşte bununla arpa ile buğdayın birbirinden ayrı iki tür olduğu sabit olmaktadır. Çünkü eğer ikisi aynı tür olsaydı, o takdirde o türlerden birisinden yeterli gelen miktarın diğerinden de yeterli gelmesi gerekirdi.

Bir kimse: Arpa miktarının fazla tespit edilmesinin sebebi o sırada buğdayın pahalı ve az bulunur olması, buna karşılık arpanın bol bulunmasıdır diyecek olursa bu hususta ona şu şekilde cevap verilir: Bizler, yemin keffaretinde verilecek olan kaliteli buğdayın da kalitesiz buğdayın da aynı olduğunu görüyoruz. Arpa için de aynı şey söz konusudur, şeklinde cevap veririz.

Nitekim bir kimse, yemin keffaretinde bulunması gerektiği takdirde eğer her bir yoksula yarım sa'a eşit değerde yarım müd verecek olursa onun verdiği bu miktarın yarım sa'ın yerini de bir müddün yerini de tutmayacağını görüyoruz.

Sözünü ettiğimiz durumun hükmü bu olduğuna, arpadan da yemin keffareti buğdaydan verilenin iki misli verildiğine göre, bununla da onun buğdaydan farklı bir tür olduğu sabit olmaktadır.

İşte bununla, kişinin, buğdayı iki misli arpaya ya da daha fazlasına satmasında bir sakınca olmadığı sabit olmaktadır. Bu aynı zamanda Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

292 İbareden anlaşıldığı kadarıyla "o" zamiri ile kastedilen, fitre için verilecek miktardır (Çeviren).

٢- بَابُ بَيْعِ الرُّطَبِ بِالتَّمْرِ

2- TAZE HURMAYI KURU HURMA KARŞILIĞINDA SATMAK

٥٣٦٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، أَنَّ مَالِكًا وَأُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ حَدَّثَاهُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ يَزِيدَ مَوْلَى الْأَسْوَدِ بْنِ سُفْيَانَ: أَنَّ زَيْدًا أَبَا عَيَّاشٍ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَأَلَ سَعْدًا، عَنِ السُّلْتِ بِالْبَيْضَاءِ، فَقَالَ سَعْدٌ: شَهِدْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُسْأَلُ عَنِ الرُّطَبِ بِالتَّمْرِ، فَقَالَ: «أَيَنْقُصُ الرُّطَبُ إِذَا جَفَّ؟» فَقَالُوا: نَعَمْ، قَالَ: «فَلَا إِذًا». وَكَرِهَهُ.

5365- … el-Esved b. Süfyan'ın azatlısı Abdullah b. Yezid'den rivayete göre, Zeyd Ebu Ayyâş kendisine şunu haber vermiştir: Zeyd, Sa'd'a çavdarı arpaya karşılık alıp satmanın hükmünü sorunca Sa'd şu cevabı verdi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'e taze hurmanın kuru hurmaya karşılık olarak satılmasının hükmü soruldu. Allah Rasulü: ***"Taze hurma kuruduğu takdirde eksilir mi?"*** diye sordu. Onlar: Evet, deyince Allah Rasulü: ***"O halde olmaz"*** dedi ve bunu hoş görmedi.[293]

---

293 Ebu Davud, Büyu', 18; Tirmizî, Büyu', 14; Nesâî, Büyu', 36; İbn Mâce, Ticaret, 53; Malik, Büyu', 22.

٥٣٦٦- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، قَالَ: ثَنَا مَالِكٌ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ زَيْدٍ أَبِي عَيَّاشٍ عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ، فَذَكَرَ مِثْلَهُ.

5366- … Zeyd Ebu Ayyâş'tan, o Sa'd b. Ebi Vakkâs'tan rivayet ettiğine göre, o: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim dedi, hadisi aynen zikretti.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, bu hadis doğrultusunda kanaat sahibi olup bunu taklit etmiş ve bu hadisi bir esas olarak alıp taze hurmanın kuru hurma karşılığında satılmasını kabul etmemiştir.

Bu kanaati benimseyenler arasında Ebu Yusuf ve Muhammed b. el-Hasen -Allah'ın rahmeti onlara olsun- de vardır.

Ancak bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek, taze hurma ile kuru hurmayı aynı tür kabul etmiş ve bunların her birisinin diğeri karşılığında eşit miktarda alınıp satılmasını caiz görmüşlerdir. Bunlar, ancak bedellerden birisinin vadeli olmasını hoş karşılamamışlardır.

Biz de bunlara muhalif kanaatte olanların onlara karşı delil gösterdiği bu hadisi ele alıp ona (olumsuz) bir şeyin dâhil olup olmadığını görmek istedik.

٥٣٦٧- اِبْنُ أَبِي دَاوُدَ قَدْ حَدَّثَنَا، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ صَالِحٍ الْوُحَاظِيُّ، قَالَ: ثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ سَلَّامٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ يَزِيدَ أَنَّ زَيْدًا، أَبَا عَيَّاشٍ، أَخْبَرَهُ عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ الرُّطَبِ بِالتَّمْرِ نَسِيئَةً.

5367- … Yahya b. Ebi Kesîr'den, o Abdullah b. Yezid'den rivayet ettiğine göre, Zeyd Ebu Ayyâş kendisine Sa'd b. Ebi Vakkâs'tan şunu haber vermiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* taze hurmanın vadeli olarak kuru hurma karşılığında satılmasını yasakladı.[294]

***

294 Ebu Davud, Büyu', 18.

Böylelikle bu hadisin asıl rivayetinde "nesîe'nin (vadeli satışın)" söz konusu edildiğini gördük. Bu ziyadeyi Yahya b. Ebi Kesîr, Malik b. Enes'in rivayetine göre fazladan zikretmiştir. O halde bunu kabul etmek daha uygundur.

Ayrıca bu hadisi Abdullah b. Yezid'den başkaları da yine Yahya b. Ebi Kesîr'in rivayet ettiği şekilde rivayet etmişlerdir.

٥٣٦٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ حَدَّثَهُ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ أَبِي أَنَسٍ أَنَّ مَوْلًى لِبَنِي مَخْزُومٍ حَدَّثَهُ، أَنَّهُ سُئِلَ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ، عَنِ الرَّجُلِ يُسْلِفُ الرَّجُلَ الرُّطَبَ بِالتَّمْرِ إِلَى أَجَلٍ؟ فَقَالَ سَعْدٌ: نَهَانَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ هَذَا.

5368- … Bize Amr b. el-Hâris, Bukeyr b. Abdullah'tan haber verdi. Bukeyr ona İmrân b. Ebi Enes'ten tahdis ettiğine göre, Mahzumoğullarına ait bir azatlı köle kendisine şunu tahdis etmiştir: Sa'd b. Ebi Vakkâs'a başkasına kuru hurma karşılığında taze hurmayı vadeli olarak ödünç veren adamın durumuna dair soru soruldu. Sa'd: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bize böyle yapmayı yasakladı, diye cevap verdi.

***

İmrân b. Ebi Enes erken dönemde yaşamış, bilinen bir ravidir. O da bu hadisi Yahya'nın rivayet ettiği şekilde rivayet etmiştir.

O halde rivayetlerin ihtiva ettiği anlamların sahih bir şekilde anlaşılmasıyla, Abdullah b. Yezid'in rivayet ettiği hadisin onun rivayetine muhalif rivayet nakledilmiş olması dolayısıyla kaldırılması, bunun yerine İmrân'ın rivayet ettiği bu hadisin sabit kabul edilmesi gerekir.

Böylelikle Sa'd'ın bu hadisinde sözü edilmiş olan bu yasağın, nesîe (vadeli satış) illeti dolayısıyla olduğu, bunun dışında bir sebebe bağlı bulunmadığı ortaya çıkmaktadır.

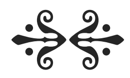
İşte rivayetlerin sahih olarak anlaşılması bakımından bu konunun doğru hali budur.

Nazar (akli düşünme ve kıyas) açısından uygun açıklamasına gelince; bizler, ilim adamlarının taze hurmanın taze hurma karşılığında eşit miktarda satılmasının caiz olduğu hususunda ihtilaf etmediklerini görüyoruz.

Aynı şekilde kuru hurmanın kuru hurma ile eşit miktarda alım satımının da hükmü böyledir. Bununla birlikte bu hurmaların biri diğerine göre daha nemli (yaş) olabilir. Bunların hepsi de kaldığı takdirde farklı şekilde de olsa eksilir ve kurur.

Zamanla kuruması halini göz önünde bulundurmayıp bu şekildeki bir alışverişi batıl kabul etmemişlerdir. Aksine, alışverişin gerçekleştiği zamandaki halini göz önünde bulundurmuş ve ona göre uygulama yaparak bundan sonra hurmanın kuruması ve eksilmesi sonucuna itibar etmemişlerdir. Buna göre, taze hurmanın kuru hurma karşılığında satılmasının da böyle olması gerekir. Alışverişin gerçekleştiği esnada ona bakılmalı ve daha sonra uğrayacağı değişiklik ve kuruluk dikkate alınmamalıdır.

Bu da Ebu Hanife'nin -Yüce Allah'ın rahmeti üzerine olsun- görüşüdür ve bize göre nazar (kıyasın gereği) budur.

٣- بَابُ تَلَقِّي الْجَلَبِ

3- PAZARA MAL GETİRENLERİ KARŞILAMAK

٥٣٦٩- حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، قَالَ: أَنَا سِمَاكٌ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَسْتَقْبِلُوا السُّوقَ، وَلَا يُنَفِّقْ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ».

5369- … İkrime'den, o İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Pazara (mal getirenleri) karşılamayın. Biriniz diğerini (pazara varmadan malını almak amacıyla) karşılamasın"*** buyurdu.[295]

٥٣٧٠- وَحَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ، قَالَ: ثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، قَالَ: ثَنَا سِمَاكٌ، عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَسْتَقْبِلُوا السُّوقَ».

5370- … Bize Simâk, İkrime'den tahdis etti, o İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Pazar(a mal getirenler)i karşılamayın"*** buyurdu.

295 Tirmizî, Büyu', 41.

٥٣٧١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ يُونُسَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ نُمَيْرٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُتَلَقَّى السِّلَعُ حَتَّى تَدْخُلَ الْأَسْوَاقَ.

5371- … Ubeydullah b. Ömer'den, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, pazarlara girinceye kadar malların (yolda) karşılanmasını yasakladı.[296]

٥٣٧٢- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5372- … Bize İbn Numeyr tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

٥٣٧٣- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا صَخْرُ بْنُ جُوَيْرِيَةَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَتَلَقَّوْا الْبُيُوعَ».

5373- … Bize Sahr b. Cuveyriye, Nâfi'den haber verdi, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Mal satacak olan kimseleri (pazara gelmeden önce) karşılamayın."***[297]

٥٣٧٤- وَحَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَزِيزٍ الْأَيْلِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا سَلَامَةُ بْنُ رَوْحٍ، عَنْ عُقَيْلٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، نَهَى أَنْ يُتَلَقَّى السِّلَعُ، حَتَّى يَهْبِطَ أَيْ يَنْزِلَ بِهَا الْأَسْوَاقَ.

296 Müslim, Büyu', 14; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 11, 22.
297 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 242.

5374- … Ukayl'den, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* malların getirilip pazara konulmadan önce karşılanmasını yasaklamıştır.[298]

٥٣٧٥- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، عَنْ مُسْلِمٍ الْخَيَّاطِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُتَلَقَّى الرُّكْبَانُ.

5375- … Müslim el-Hayyât'tan, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* (mal getiren) kafilelerin (pazarın dışında) karşılanmasını yasakladı.[299]

٥٣٧٦- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ صَالِحِ بْنِ دِينَارٍ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا تَلَقَّوْا شَيْئًا مِنَ الْبَيْعِ، حَتَّى يَقْدَمَ سُوقَكُمْ».

5376- … Davud b. Salih b. Dinar'dan, o babasından, onun Ebu Said'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Pazarınıza gelmeden önce satılacak hiçbir şeyi karşılamayın"*** buyurmuştur.

٥٣٧٧- وَحَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا حَازِمٍ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: نُهِينَا، أَوْ نُهِيَ عَنِ التَّلَقِّي.

5377- … Adiy b. Sâbit dedi ki: Ebu Hazim'i, Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini tahdis ederken dinledim: (Pazara mal getirenlerin) karşılanması bize yasaklandı -ya da yasak kılındı.-[300]

---

298 Müslim, Büyu', 14; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 7, 142.

299 Buhârî, İcâre, 14; Müslim, Büyu', 11, 19; Nesâî, Büyu', 18; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 368, II, 42.

300 Buhârî, Şurût, 11; Müslim, Büyu', 12, 14; Nesâî, Büyu', 16, 17, 18; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 20, 402.

٥٣٧٨- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا مُؤَمَّلُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَلَقَّوْا الرُّكْبَانَ».

5378- … el-A'rec'den, o Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"(Pazara mal getiren) kafileleri karşılamayın"*** buyurdu.[301]

٥٣٧٩- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا تَلَقَّوْا الْجَلَبَ».

5379- … İbn Ebi Leyla'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bir adamdan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Dışarıdan gelen celebleri (satılmak amacıyla getirilen deve, inek, koyun ve benzeri hayvanları pazara gelmeden) karşılamayın"*** buyurmuştur.[302]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları bu rivayetleri delil göstermiş ve: Kim pazara girmeden önce gelen bir malı karşılayıp satın alacak olursa onun bu satın alması batıldır, demiştir.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Gelen malı dışarıda karşılamanın insanlara zarar verdiği her şehirde malı pazara gelmeden önce karşılamak mekruhtur. Fakat satın almak da caizdir. Malı karşılamanın insanlara zarar vermediği her bir şehirde ise dışarıdan mal getiren kafileleri karşılamakta bir sakınca yoktur.

Böyle diyenler bu görüşlerine şunları delil gösterirler:

301 Buhârî, Büyu', 64, 68; Ebu Davud, Büyu', 46; Nesâî, Büyu', 17; Malik, Büyu', 96; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 156, 294, 465, 501.

302 Nesâî, Büyu', 18; İbn Mâce, Ticârât, 16; Dârimî, Büyu', 32; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 410, 488.

٥٣٨٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مُسْهِرٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: كُنَّا نَتَلَقَّى الرُّكْبَانَ، فَنَشْتَرِي مِنْهُمْ الطَّعَامَ جُزَافًا، فَنَهَانَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَبِيعَهُ، حَتَّى نُحَوِّلَهُ مِنْ مَكَانِهِ، أَوْ نَنْقُلَهُ.

5380- … Bize Ali b. Müshir, Ubeydullah'tan tahdis etti. O Nâfi'den, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bizler kafileleri (pazara gelmeden) karşılar, onlardan götürü usulüyle yiyecek (buğday) satın alırdık. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, onu yerinden başka bir yere aktarmadan ya da taşımadan satmamızı yasakladı.[303]

٥٣٨١- وَحَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْجِيزِيُّ، قَالَ: ثَنَا حَسَّانُ بْنُ غَالِبٍ، قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّهُمْ كَانُوا يَشْتَرُونَ الطَّعَامَ مِنَ الرُّكْبَانِ، عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَيَبْعَثُ عَلَيْهِمْ مَنْ يَمْنَعُهُمْ أَنْ يَبِيعُوهُ حَيْثُ اشْتَرَوْهُ، حَتَّى يُبَلِّغُوهُ إِلَى حَيْثُ يَبِيعُونَ الطَّعَامَ.

5381- … Musa b. Ukbe'den, o Nâfi'den, onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, onlar, gelen kafilelerden Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde buğday satın alırlardı. O da, onların başına onu satın aldıkları yerde satmalarını engelleyecek ve buğdayı sattıkları yere kadar götürmelerini sağlayacak kimseler gönderirdi.[304]

***

İşte bu rivayetlerde, gelen kafileleri karşılamanın mubah olduğu belirtilmektedir. Birinci grup rivayetlerde ise bu yasaklanmıştır. O halde bizim için uygun olan, bu rivayetleri çelişmeyecek ve birbirine aykırı düşmeyecek şekilde anlamaktır.

Buna göre, yasaklanmış olan karşılama, karşılamaya gelmeyip pazarlarda kalmaya devam eden kimselere zararlı olacağından dolayı yasak olur.

303 Buhârî, Büyu', 72.
304 Buhârî, Büyu', 72; Müslim, Büyu', 34; Nesâî, Büyu', 57; İbn Mâce, Ticârât, 38; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 135, 142.

Mubah olan karşılama da, karşılamaya gelmeyip pazarlarda kalanlara zararlı olmayan karşılama olur.

Bize göre, bu farklı rivayetlerin uygun açıklaması -Allah en iyi bilendir- budur.

Yasaklanmış olan karşılama ile birlikte satın almanın caiz olmasıyla ilgili olarak da şunu delil göstermişlerdir:

٥٣٨٢- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ بَكْرٍ السَّهْمِيُّ قَالَ: ثَنَا هِشَامٌ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَلَقَّوْا الْجَلَبَ، فَمَنْ تَلَقَّاهُ فَاشْتَرَى مِنْهُ شَيْئًا، فَهُوَ بِالْخِيَارِ إِذَا أَتَى بِالسُّوقِ».

5382- … Muhammed'den, o Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Sizler dışarıdan mal getirenleri karşılamayın. Kim o gelen malı karşılayıp ondan bir şey satın alacak olursa o (malı satan kişi), pazara geldiği takdirde muhayyerdir."***[305]

٥٣٨٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: حَدَّثَنَا يُوسُفُ بْنُ عَدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَيُّوبَ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَسْتَقْبِلُوا الْجَلَبَ، وَلَا يَبِيعُ حَاضِرٌ لِبَادٍ، وَالْبَائِعُ بِالْخِيَارِ إِذَا دَخَلَ السُّوقَ».

5383- … İbn Sîrîn'den, o Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Dışarıdan gelen malları karşılamayın. Şehirde ikamet eden bir kimse dışarıdan gelene satmasın (ondan almasın). Satıcı ise pazara girdiği takdirde muhayyerdir."***[306]

***

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen bu hadiste, onun,

305 5379 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

306 Buhârî, Büyu', 58, 64, 68, İcâre, 14, Şurût, 8; Müslim, Büyu', 11, 12, 18, Nikâh, 51, 52; Ebu Davud, Büyu', 45; Tirmizî, Büyu', 17, 18, Nikâh, 20; Malik, Büyu', 96; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 164, 368, II, 153, 238…

dışarıdan gelen malları karşılamayı yasakladığı belirtilmektedir. Bundan sonra ise satıcıyı bu hususta pazara girdiği takdirde muhayyer bırakmaktadır. Muhayyerlik ise ancak sahih olan bir alışveriş halinde söz konusu olur. Çünkü eğer alışveriş geçersiz olsaydı o takdirde satıcı da satın alan da o satışı fesh etmeye mecbur edilirdi ve her ikisinin bunu kabul etmeme imkânı olmazdı.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bu durumda satıcıya muhayyerlik hakkını verdiğine göre, bununla, o satışın sahih olduğu sabit olmaktadır. Her ne kadar bu satışla beraber yasaklanmış olan dışarıda karşılama fiili bulunsa dahi.

Bir kimse: Sizler Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu hadiste öngördüğü şekilde malı karşılayıp satın alan kimseye muhayyerlik vermiyorsunuz diyecek olursa bizim bu hususta ona cevabımız -Allah'tan başarı ihsan etmesini dileyerek- şöyle olur: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Alan ve satan, birbirlerinden ayrılmadıkları sürece muhayyerdirler"*** buyurmuştur.[307] Bu hususta ondan gelen rivayetler ardı arkasına (mütevatir olarak) gelmiştir. Biz bunlardan, bu kitabımızın ilgili yerinde -Yüce Allah'ın izniyle- söz edeceğiz.

Böylelikle bizler, alan ve satanın birbirlerinden ayrıldıkları takdirde muhayyerlik haklarının kalmadığını öğrenmiş oluyoruz.

Şayet bir kimse: Ancak sizler görmediği bir malı satın alan kimsenin, malı görüp beğeninceye kadar muhayyerlik hakkının bulunduğunu kabul ediyorsunuz. Oysa aynı zamanda malı dışarıda karşılama muhayyerliğinin de böyle olmasını da reddediyorsunuz diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

Görme muhayyerliğini biz kıyas yoluyla vacip (gerekli) kabul etmiş değiliz. Biz Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabının, bu muhayyerliği kabul edip gereğince hüküm verdiğini ve onu icma ile kabul ettiklerini, bu hususta ihtilafa düşmemiş olduklarını gördük.

Bu hususta görüş ayrılığı ancak onlardan sonrakilerden nakledilmiştir. Böylelikle biz de bunu Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Alan ve satan, birbirlerinden ayrılmadıkça muhayyerdirler"*** sözünün dışında değerlendirdik ve böylelikle Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bunu kas-

307 Buhârî, Büyu', 19, 22, 42; Müslim, Büyu', 43, 46, 47; Ebu Davud, Büyu', 51; Tirmizî, Büyu', 26; Nesâî, Büyu', 4, 8, 9; İbn Mâce, Ticârât, 17; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 4, 9, 52, 54…

tetmemiş olduğunu öğrenmiş olduk. Buna sebep ise onların, bu tür alışverişin bunun çerçevesi dışında kalmış olduğunu icma ile kabul etmiş olmalarıdır. Nitekim biz, onların icması ile selem alışverişinin caiz olduğunu ve böylelikle onun, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, yanında bulunmayanı satmayı yasaklayan sözünün dışında kalmış olduğunu öğrendik.

Birisi: Peki, görme muhayyerliği ile ilgili olarak Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından herhangi bir rivayetiniz var mı? diye soracak olursa ona: Evet, diye cevap verilir.

٥٣٨٤- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ بَكَّارُ بْنُ قُتَيْبَةَ وَمُحَمَّدُ بْنُ شَاذَّانِ، قَالَا: ثَنَا هِلَالُ بْنُ يَحْيَى بْنُ مُسْلِمٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، عَنْ رَبَاحِ بْنِ أَبِي مَعْرُوفٍ الْمَكِّيِّ، عَنِ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ وَقَّاصٍ اللَّيْثِيِّ قَالَ: اِشْتَرَى طَلْحَةُ بْنُ عُبَيْدِ اللهِ مِنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ مَالا، فَقِيلَ لِعُثْمَانَ: إِنَّكَ قَدْ غُبِنْتَ وَكَانَ الْمَالُ بِالْكُوفَةِ وَهُوَ مَالُ آلِ طَلْحَةَ الْآنَ بِهَا.

فَقَالَ عُثْمَانُ: لِي الْخِيَارُ، لِأَنِّي بِعْتُ مَا لَمْ أَرَ. فَقَالَ طَلْحَةُ: إِلَيَّ الْخِيَارُ، لِأَنِّي اشْتَرَيْتُ مَا لَمْ أَرَ. فَحَكَّمَا بَيْنَهُمَا جُبَيْرَ بْنَ مُطْعِمٍ، فَقَضَى أَنَّ الْخِيَارَ لِطَلْحَةَ، وَلَا خِيَارَ لِعُثْمَانَ.

5384- … Alkame b. Vakkâs el-Leysî dedi ki: Talha b. Ubeydullah, Osman b. Affân'dan bir mal satın aldı. Osman'a: Sen aldandın? denildi. Mal, o sırada Kufe'de idi. Bu mal şu anda Kufe'de Talha'nın soyundan gelenlere aittir.

Bunun üzerine Osman: Benim muhayyerlik hakkım var. Çünkü ben görmediğim bir malı sattım, dedi. Talha da: Muhayyerlik hakkı benimdir. Çünkü ben görmediğim bir malı satın aldım, dedi. Her ikisi de Cübeyr b. Mut'im'i aralarında hakem yaptı. O da muhayyerliğin Talha'nın hakkı olduğuna, Osman'ın muhayyerlik hakkı bulunmadığına hüküm verdi.

***

Bu husustaki rivayetler ardı arkasına (mütevatir olarak) gelmiştir. Çoğunluğu her ne kadar munkatı ise de bu munkatı rivayetlerle herhangi bir muttasıl rivayet çelişmemektedir.

İşte bunda bir başka delil daha vardır. O da şudur: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, Ebu Hureyre'nin rivayet ettiği hadiste, karşılanan satıcı

kimseye sattığı mal hakkında pazara girip de fiyatları öğrendiği takdirde muhayyerlik hakkı verdiğini görüyoruz. Bu sebeple biz de acaba bununla çelişen herhangi bir şey var mıdır yok mudur incelemek istedik. Bu incelemeyi yaparken şunu gördük:

٥٣٨٥- أَبُو بَكْرَةَ قَدْ حَدَّثَنَا قَالَ: ثَنَا حُسَيْنُ بْنُ حَفْصٍ الْأَصْبَهَانِيُّ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عُبَيْدٍ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: نُهِينَا أَنْ يَبِيعَ حَاضِرٌ لِبَادٍ، وَإِنْ كَانَ أَبَاهُ أَوْ أَخَاهُ.

5385- … İbn Sîrîn'den, o Enes'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Mukim bir kimsenin şehir dışından gelen adına satması -babası ya da kardeşi dahi olsa- bize yasaklandı.[308]

٥٣٨٦- حَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ حُمْرَانَ، عَنِ ابْنِ عَوْنٍ، عَنْ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: نُهِينَا أَنْ يَبِيعَ حَاضِرٌ لِبَادٍ.

5386- … Muhammed'den, o Enes'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Mukim olanın şehir dışından gelen adına satış yapması bize yasaklandı.

٥٣٨٧- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، عَنْ مُسْلِمٍ الْخَيَّاطِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا يَبِيعُ حَاضِرٌ لِبَادٍ».

5387- … Muslim el-Hayyât'tan, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Mukim olan bir kimse dışarıdan gelen adına satmasın"*** buyurdu.

٥٣٨٨- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا صَخْرُ بْنُ جُوَيْرِيَةَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

308 5383 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

5388- … Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٣٨٩- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ، قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ خَالِدٍ، قَالَ: ثَنَا مُوسَى بْنُ أَعْيَنَ، عَنْ لَيْثِ بْنِ أَبِي سُلَيْمٍ، عَنْ مُجَاهِدٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، مِثْلَهُ، وَزَادَ: «وَلَا يَشْتَرِي لَهُ».

5389- … Mücahid'den, o İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etmiş olmakla birlikte ***"ve onun için de satın almasın"*** ibaresini eklemiştir.

٥٣٩٠- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدٍ، قَالَ: ثَنَا الدَّرَاوَرْدِيُّ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ صَالِحِ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا يَبِيعُ حَاضِرٌ لِبَادٍ».

5390- … Davud b. Salih b. Dinar'dan, o babasından, o Ebu Said el-Hudrî'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Şehirde ikamet eden bir kimse dışarıdan gelenin malını satmasın."***

٥٣٩١- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ ح.

5391- Bize İbn Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Vehb tahdis etti, H.

٥٣٩٢- وَحَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو بَكْرٍ الْحَنَفِيُّ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ نَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5392- … Bize Abdullah b. Nâfi', babasından tahdis etti. O İbn Ömer'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٣٩٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ يُونُسَ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَسْبَاطٌ، عَنْ هِشَامِ بْنِ حَسَّانَ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5393- … İbn Sîrîn'den, o Ebu Hureyre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٣٩٤- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي، قَالَ: سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ رَاشِدٍ، يُحَدِّثُ عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5394- … Said b. el-Müseyyeb'den, o Ebu Hureyre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٣٩٥- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا حُسَيْنُ بْنُ حَفْصٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ صَالِحِ بْنِ نَبْهَانَ، مَوْلَى التَّوْأَمَةِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5395- … et-Tev'eme'nin azatlısı Salih b. Nebhân'dan, o Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٣٩٦- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زِيَادٍ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ ثَابِتٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا حَازِمٍ، يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: نَهَى أَوْ نُهِيَ، أَنْ يَبِيعَ الْمُهَاجِرُ لِلْأَعْرَابِيِّ.

5396- … Adiy b. Sâbit dedi ki: Ben Ebu Hâzim'in, Ebu Hureyre'den tahdis edip onun şöyle dediğini naklederken dinledim: Muhacir olanın bedeviye ait olan malı satmasını (Peygamber) yasakladı -ya da yasaklandı.-

٥٣٩٧- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا بِشْرُ بْنُ عُمَرَ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْحَكَمِ، عَنِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَّهُ نَهَى أَنْ يَبِيعَ الْحَاضِرُ لِبَادٍ.

5397- … el-Hakem'den, o İbn Ebi Leyla'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bir adamdan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun, şehirde ikamet eden kimsenin dışarıdan gelene ait malı satmasını yasakladığını rivayet etti.

٥٣٩٨- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ صَالِحٍ مَوْلَى التَّوْأَمَةِ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَشْتَرِيَ حَاضِرٌ لِبَادٍ.

5398- … et-Tev'eme'nin azatlısı Salih dedi ki: Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'ı şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, ikamet eden kimsenin dışarıdan gelen için satın almasını yasakladı.

***

Bu sebeple biz de ikamet eden kimsenin dışarıdan gelenin malını satmasının yasaklanma illetinin ne olduğunu inceledik ve şunu gördük:

٥٣٩٩- يُونُسُ قَدْ حَدَّثَنَا، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرًا يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا يَبِيعُ حَاضِرٌ لِبَادٍ، دَعُوا النَّاسَ، يَرْزُقُ اللهُ بَعْضَهُمْ مِنْ بَعْضٍ».

5399- Yunus bize tahdis edip dedi ki: Süfyan bize Ebu'z-Zübeyr'den, onun şöyle dediğini tahdis etti: Cabir'i şöyle derken dinledim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Mukim olan bir kimse, dışarıdan gelenin malını satmasın. Bırakın da Allah insanların kimini kiminden rızıklandırsın."***[309]

309 Müslim, Büyu', 20; Ebu Davud, Büyu', 45; Tirmizî, Büyu', 13; Nesâî, Büyu', 17; İbn Mâce, Ticârât, 15; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 307, 312, 386, 393.

٥٤٠٠- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، قَالَ: ثَنَا وُهَيْبٌ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ حَكِيمِ بْنِ أَبِي يَزِيدَ أَنَّهُ جَاءَهُ فِي حَاجَةٍ، قَالَ: فَحَدَّثَنِي عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «دَعُوا النَّاسَ، فَلْيُصِبْ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ، وَإِذَا اسْتَنْصَحَ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ، فَلْيَنْصَحْ لَهُ».

5400- … Ata'dan, onun Hakîm b. Ebi Yezid'den rivayet ettiğine göre, o, bir ihtiyacı sebebiyle onun yanına gitmişti. (Ata) dedi ki: (Hakîm'in) bana babasından tahdis ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"İnsanları bırakın da biri diğerinden bir şeyler elde etsin. Fakat sizden bir kimse kardeşinden nasihat isteyecek olursa o kişi nasihat isteyene nasihat etsin."***[310]

***

Bununla Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ikamet eden kimsenin dışarıdan gelenin malını satmasını yasaklama sebebinin ancak şu olduğunu görüyoruz: Mukim olan bir kimse pazardaki fiyatları bilir. Bundan dolayı mukim olan diğerlerinin aleyhine en yüksek fiyata malı satmaya çalışır. Böylelikle onların bu işten bir kârları olmaz. Ancak dışarıdan gelen pazar fiyatlarını bilmeyip bu konuda bir fikri olmadan onlara malını satacak olursa bu yolla mukim olan kimseler kâr sağlarlar.

Bu sebeple Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, alışverişlerde ikamet eden kimseler ile dışarıdan gelenlerin kendi hallerine bırakılmalarını emretmiş ve ikamet eden kimselerin bu hususta diğerlerinin aleyhine müdahalede bulunmalarını yasaklamıştır.

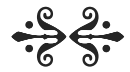
Açıkladığımız durum böyle olup zararı bulunmayan sözünü ettiğimiz diğer rivayetlerde açıkladığımız şekilde dışarıdan mal getirenleri karşılamanın mubah olduğu sabit olduğuna göre, dışarıdan gelenleri karşılayan kimsenin mal satın alması ikamet eden kimsenin dışarıdan gelen kimseden satın alması demek olur. Bu da, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"İnsanları kendi hallerine bırakın. Allah kimini, kiminden rızıklandırsın"*** sözünün kapsamına girer ve böylelikle bu alışverişte satıcı lehine muhayyerliğin söz konusu olması batıl olur. Çünkü onun lehine muhayyerlik hakkı bulunsa o

310 Buhârî, Büyu', 68; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 418, 419, IV, 259.

takdirde müşterinin bu alışverişte kâr etmesi söz konusu olmazdı. Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* de mukim olan bir kimseye onu karşılamayı da dışarıdan gelen kimsenin malını satma(ma)sını da emretmezdi. Çünkü böyle bir durumda, bu alışverişi fesh etmekte ya da ona karşılık ödenmesi gereken bedelin mukim olan kimselerin birbirlerinden yaptıkları alışverişlerde ödenen bedellere göre tespit edilmesi muhayyerliği olurdu.

Bu sebeple Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, mukim olanlara böyle bir alışverişi yasaklaması ile yine mukim olanlara dışarıdan gelen kimselerle alışveriş yaparken onların (piyasa) şartlarını bilmemelerinden yararlanmalarının mubah olduğunu ortaya koymaktadır.

İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

٤- بَابُ خِيَارِ الْبَيِّعَيْنِ حَتَّى يَتَفَرَّقَا

4- ALIŞVERİŞTE TARAFLARIN AYRILINCAYA KADAR MUHAYYER OLMALARI

٥٤٠١- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ. ح

5401- Bize İbrahim b. Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Vehb tahdis edip dedi ki: Bize Şu'be tahdis etti, H.

٥٤٠٢- وَحَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ، قَالَ: ثَنَا أَبُو حُذَيْفَةَ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ. ح.

5402- Bize İbrahim tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Huzeyfe tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan tahdis etti, H.

٥٤٠٣- وَحَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مُؤَمَّلٌ، قَالَ: أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ. ح.

5403- Bize Ebu Bekre de tahdis edip dedi ki: Bize Müemmel haber verip dedi ki: Bize Süfyan haber verdi, H.

٥٤٠٤- وَحَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، قَالُوا جَمِيعًا، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «كُلُّ بَيِّعَيْنِ فَلَا بَيْعَ بَيْنَهُمَا، حَتَّى يَتَفَرَّقَا، أَوْ يَكُونَ بَيْعَ خِيَارٍ».

5404- … Bize İsmail b. Ca'fer tahdis etti. (Şu'be ve Süfyan ile birlikte) dediler ki: Abdullah b. Dinar'dan, o İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Alan ve satan herkes arasında birbirlerinden ayrılmadıkça alışveriş olmaz ya da alışverişte muhayyerlik olur."***

٥٤٠٥- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا عَارِمٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، قَالَ: ثَنَا أَيُّوبُ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْبَيِّعَانِ بِالْخِيَارِ، مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا». قَالَ: «أَوْ يَقُولُ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ: اخْتَرْ» وَرُبَّمَا قَالَ: «أَوْ يَكُونُ بَيْعَ خِيَارٍ».

5405- … Bize Eyyub, Nâfi'den tahdis etti, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Alışveriş yapanlar birbirlerinden ayrılmadıkları sürece muhayyerdirler."***

(Ravi) dedi ki: ***"Ya da onlardan biri diğerine tercih et der***." Bazen de rivayetinde: ***"Veya alışveriş muhayyer olur"*** demiştir.[311]

٥٤٠٦- حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ، قَالَ: ثَنَا شُجَاعٌ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كُلُّ بَيِّعَيْنِ بِالْخِيَارِ، مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا، أَوْ يَكُونُ بَيْعَ خِيَارٍ».

5406- … Ubeydullah b. Ömer'den, o Nâfi'den, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Alışveriş yapan her iki taraf da birbirlerinden ayrılmadıkları sürece muhayyerdirler veya alışveriş muhayyer olur."***

٥٤٠٧- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي الْخَلِيلِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

311 Buhârî, Büyu', 19, 22, 42, 43; Müslim, Büyu', 43, 46, 47; Ebu Davud, Büyu', 51; Tirmizî, Büyu', 26; Nesâî, Büyu', 4, 8, 9, 10, 82; İbn Mâce, Ticârât, 17; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 4, 9, 52…

«الْبَيِّعَانِ بِالْخِيَارِ حَتَّى يَتَفَرَّقَا أَوْ مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا، فَإِنْ صَدَقَا وَبَيَّنَا، بُورِكَ لَهُمَا فِي بَيْعِهِمَا، وَإِنْ كَذَبَا وَكَتَمَا، مُحِقَتْ بَرَكَةُ بَيْعِهِمَا».

5407- … Hakîm b. Hizâm'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'-den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Birbirlerinden ayrılıncaya kadar alışveriş yapanlar muhayyerdirler."*** Ya da: ***"Birbirlerinden ayrılmadıkları sürece (muhayyerdirler). Eğer doğru söyler (mallarındaki kusuru) açıklarlarsa alışverişleri onlara mubarek kılınır. Şayet yalan söyler (mallarının kusurlarını) gizlerlerse alışverişlerinin bereketi kaldırılır."***[312]

٥٤٠٨- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، قَالَ: ثَنَا هُشَيْمٌ، قَالَ: أَخْبَرَنَا هِشَامُ بْنُ حَسَّانَ، عَنْ أَبِي الْوَضِيءِ، عَنْ أَبِي بَرْزَةَ، أَنَّهُمْ اخْتَصَمُوا إِلَيْهِ فِي رَجُلٍ بَاعَ جَارِيَةً، فَنَامَ مَعَهَا الْبَائِعُ، فَلَمَّا أَصْبَحَ قَالَ: لَا أَرْضَاهَا. فَقَالَ أَبُو بَرْزَةَ: إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْبَيِّعَانِ بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا». وَكَانَا فِي خِبَاءِ شَعْرٍ.

5408- … Ebu Berze'den rivayete göre, onun yanında cariye satmış bir adamın durumu hakkında davalaştılar. Satıcı cariye ile beraber aynı yerde yatmıştı. Sabah olunca (satın alan:) Ben onu beğenmiyorum, dedi. Ebu Berze dedi ki: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Alan ve satan birbirlerinden ayrılmadıkları sürece muhayyerdirler"*** buyurmuştur. Alan ve satan kıldan bir çadır içinde (uyumuş) idiler.

٥٤٠٩- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ مُرَّةَ، عَنْ أَبِي الْوَضِيءِ، قَالَ: نَزَلْنَا مَنْزِلًا، فَبَاعَ صَاحِبٌ لَنَا مِنْ رَجُلٍ فَرَسًا، فَأَقَمْنَا فِي مَنْزِلِنَا يَوْمَنَا وَلَيْلَتَنَا. فَلَمَّا كَانَ الْغَدُ، قَامَ الرَّجُلُ يُسْرِجُ فَرَسَهُ، فَقَالَ لَهُ صَاحِبُهُ: إِنَّكَ قَدْ بِعْتَنِي فَاخْتَصَمَا إِلَى أَبِي بَرْزَةَ.

312 Buhârî, Büyu', 19, 22, 44, 46; Ebu Davud, Büyu', 51; Tirmizî, Büyu', 26; Nesâî, Büyu', 4, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 402, 403, 434.

فَقَالَ: إِنْ شِئْتُمَا، قَضَيْتُ بَيْنَكُمَا بِقَضَاءِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «الْبَيِّعَانِ بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا» وَمَا أَرَاكُمَا تَفَرَّقْتُمَا.

5409- … Ebu'l-Vadîi şöyle dedi: Bir yerde konaklamıştık. Bizim bir arkadaşımız bir adamdan bir at satın aldı. Konakladığımız yerde o gün ve gece kaldık. Ertesi gün olunca adam kalktı, atını eğerlemeye başladı. Arkadaşı ona: Sen bana satmıştın, dedi. Bunun üzerine Ebu Berze'nin huzurunda davalaştılar.

Ebu Berze: Dilerseniz aranızda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in verdiği hüküm ile hükmedeyim. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i: ***"Alan ve satan birbirlerinden ayrılmadıkları sürece muhayyerdirler"*** buyururken dinlemiştim. Gördüğüm kadarıyla sizler birbirinizden ayrılmış değilsiniz, dedi.[313]

٥٤١٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ صَالِحٍ أَبِي الْخَلِيلِ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْبَيِّعَانِ بِالْخِيَارِ حَتَّى يَتَفَرَّقَا أَوْ مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا فَإِنْ صَدَقَا وَبَيَّنَا، بُورِكَ لَهُمَا فِي بَيْعِهِمَا، فَإِنْ كَذَبَا وَكَتَمَا، فَعَسَى أَنْ يَدُورَ بَيْنَهُمَا فَضْلٌ، وَتُمْحَقَ بَرَكَةُ بَيْعِهِمَا».

قَالَ هَمَّامٌ: سَمِعْتُ أَبَا التَّيَّاحِ يَقُولُ: سَمِعْتُ هَذَا الْحَدِيثَ مِنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، بِمِثْلِ هَذَا.

5410- … Hakîm b. Hizam'dan rivayete göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Alan ve satan birbirlerinden ayrılıncaya kadar -ya da birbirlerinden ayrılmadıkları sürece- muhayyerdirler. Şayet doğru konuşur ve (mallarındaki kusuru) açıklayacak olurlarsa alışverişleri onlara mubarek kılınır. Eğer yalan söyler ve (mallarındaki kusuru) gizlerlerse aralarında bir ayrılığın, anlaşmazlığın ortaya çıkması ve alışverişlerinin bereketinin kaldırılması umulur."***

313 Hadisin ibaresinden pişman olan kişinin atı satan olduğu açıkça anlaşılmamakta ise de hadisin Ebu Davud, Büyu', 51'de yer alan rivayetinde atı satanın pişman olup alışverişi fesh etmek üzere geldiği, müşterinin de atı vermek istemediği açıkça anlaşılmaktadır (Çeviren).

Hemmâm dedi ki: Ben Ebu't-Teyyâh'ı şöyle derken dinledim: Ben bu hadisi Abdullah b. el-Hâris'ten, o Hakîm b. Hizam'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynen bunun gibi dinledim, dedi.[314]

٥٤١١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَحْرِ بْنِ مَطَرٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو النَّضْرِ، هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا أَيُّوبُ بْنُ عُتْبَةَ، عَنْ أَبِي كَثِيرٍ الْغُبَرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْبَيِّعَانِ بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا، أَوْ يَكُونُ بَيْعَ خِيَارٍ».

5411- … Ebu Hureyre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Alışveriş yapan kişiler birbirlerinden ayrılmadıkları sürece muhayyerdirler ya da satış, muhayyerlik satışı olur."***

٥٤١٢- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا عَفَّانَ، قَالَ: ثَنَا هَمَّامٌ، قَالَ: ثَنَا قَتَادَةُ، قَالَ: ثَنَا الْحَسَنُ، عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْبَيِّعَانِ بِالْخِيَارِ، مَا لَمْ يَتَفَرَّقَا، وَيَأْخُذُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مَا رَضِيَ مِنَ الْبَيْعِ».

5412- … Semura b. Cündüb'ten rivayete göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Alışveriş yapanlar, birbirlerinden ayrılmadıkları sürece muhayyerdirler. Onların her biri satıştan razı olduğu şeyi alır."***

***

Ebu Cafer dedi ki: İnsanlar Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Alışveriş yapanlar birbirlerinden ayrılmadıkları sürece muhayyerdirler"*** sözünü yorumlamakta farklı görüşlere sahip olmuşlardır.

Bazıları: Bu, sözlerinin farklılığı ile ayrılmaları hakkındadır. Buna göre satıcı ben sana sattım deyip müşteri de kabul ettim diyecek olursa birbirlerinden ayrılmış ve artık muhayyerlikleri son bulmuş olur, der.

314 Hadiste "Aralarında bir anlaşmazlığın ortaya çıkması…" cümlelerinin yerinde Buhârî'deki ibarenin Türkçesi şöyledir: "Belki bir kâr sağlayabilirler fakat alışverişlerinin bereketi giderilir." Bundan sonra Hemmâm'ın söylediği sözleri nakletmektedir. Buhârî, Büyu', 46 (Çeviren).

Yine derler ki: Sahip oldukları muhayyerlik, satıcının müşteriye söylemiş olduğu: Ben sana bu köleyi bin dirheme sattım, şeklindeki sözünü müşterinin kabul ettiğini belirtmeden önce iptal edip geçersiz kılmasıdır. Müşteri bu icabı kabul ettikten sonra artık kendisi ile satıcı birbirlerinden ayrılmış ve böylelikle muhayyerlik de sona ermiş olur.

Yine şöyle derler: Bu da Yüce Allah'ın talak ile ilgili şu sözündeki duruma benzemektedir: ***"Eğer birbirlerinden ayrılırlarsa Allah her birini kendi (nimetinin) genişliği ile zengin kılar"*** (en-Nisa, 4/130).

Koca, karısına: Ben seni şuna şuna karşılık olarak boşadım dediği takdirde kadın da kabul ettim diyecek olursa ondan bain olur ve bu söz ile bedenleri itibariyle birbirlerinden ayrılmasalar dahi ayrılmış olurlar.

Bu görüş sahipleri derler ki: Aynı şekilde bir adam diğerine: Sana bu kölemi bin dirheme sattım, diyecek olursa müşteri de: Kabul ettim, derse böylelikle bedenen biri diğerinden ayrılmamış dahi olsa o sözle ayrılmış olurlar.

Bu görüşü benimseyip bu şekilde açıklayanlardan birisi de Muhammed b. el-Hasen'dir.

İsa b. Ebân şöyle demiştir: Bu rivayetlerde sözü edilen muhayyerliği ortadan kaldıran ayrılık, bedeni ayrılıktır. Bu da şöyle olur: Bir adam diğerine: Sana bu kölemi bin dirheme sattım, diyecek olursa buna muhatap olan kimsenin arkadaşından ayrılmadığı sürece bunu kabul etme hakkı vardır. Birbirlerinden ayrıldıkları takdirde artık bundan sonra bu teklifi kabul etme hakkı kalmaz.

İsa b. Ebân der ki: Eğer bu hadis gelmemiş olsaydı bizler, satan kimsenin karşısındakine hitap edip onun için satış icabında (satıyorum teklifinde) bulunması halinde muhatabın bu hitap ile kendisine yapılan teklifi kabulünü neyin ortadan kaldıracağını bilemezdik.

Bu hadis ile bizler, onların satış hitabından sonra bedenleriyle ayrılmalarının, bu hitap ile yapılan teklifin kabulünü kesintiye uğrattığını öğrenmiş olduk.

Böyle bir açıklama Ebu Yusuf''tan da rivayet edilmiştir.

İsa der ki: Bu açıklama, bu hadisin anlamı ile ilgili yapılmış açıklamaların en uygun olanıdır. Çünkü bizler, aralarında ittifak edip kabul ettikleri hususta

hükmü etkileyen ayrılığın, sarf işlemindeki ayrılık olduğunu görüyoruz. Bu ayrılık ile daha önce yapılmış olan bir akdin geçersiz olması gerekir, aksine, o akdin ıslah edilip düzeltilmesi gerekmez.

Dolayısıyla Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den alan ve satanların muhayyerliği hakkında rivayet edilmiş olan bu ayrılığı dediğimiz şekilde kabul edecek olursak bu takdirde bu ayrılık ile daha önceden yapılmış olan muhatap kimsenin akdi geçersiz olur.

Şayet bu ayrılığı, bedeni ayrılık olarak değerlendirenlerin açıklamaları gibi kabul edersek, bu takdirde ayrılıkla alışveriş gerçekleşir ve bu, sarf işlemindeki ayrılıktan farklı olur. Böylelikle onların üzerinde ittifak etmiş oldukları hususta bu ayrılığın asli bir dayanağı kalmamış olur. Çünkü üzerinde ittifak ile gerçekleşen ayrılık eğer gerçekleşinceye kadar henüz tamamlanmamış ise ondan öncekilere göre açıklık kazanır.

O halde bizim için en uygun olan, hakkında ihtilaf edilmiş bulunan bu ayrılığı üzerinde ittifak edilmiş bir ayrılık gibi değerlendirmemizdir. Böylelikle daha öncesinde henüz tamamlanmamış olan işlemin geçersiz oluşu telafi edilmiş olur. Bununla da sözünü ettiğimiz hüküm sabit olmaktadır.[315]

Hadiste sözü edilen ayrılık, bedeni olarak ayrılmak ile ilgilidir. Buna göre, bedeni ayrılık gerçekleşmedikçe alışveriş tamamlanmaz. Bedeni ayrılık gerçekleştiği takdirde alışveriş tamam olur.

Bunlar, buna şunu delil gösterirler: Haber, alan ve satanı mutlak olarak zikrederek ***"Alan ve satan birbirlerinden ayrılmadıkları sürece muhayyerdirler"*** demiştir.

Bunlar derler ki: Alan ve satan, alım-satım işleminden önce birbirleriyle pazarlık yapan kimselerdir. Alışveriş yaptıkları takdirde alan ve satan olurlar

315 İsa b. Eban'dan nakledilen bu açıklamayı şöylece özetlemek mümkündür: Alışveriş ile ilgili hadiste bahsedilen ayrılığın mahiyeti hakkında görüş ayrılığı vardır. Ancak sarf işleminde bu işlem tarafların karşılıklı olarak sarf bedellerini birbirlerine teslim edip teslim almaları ile tamamlanır. Bu işlem olmadan taraflar birbirleriyle bedenen ayrılacak olurlarsa bu bedeni ayrılığın sarf işlemini hükümsüz kıldığı hususunda ittifak vardır. Böylelikle bedeni ayrılık, önceki ittifakı hükümsüz kıldığı sarf işlemi açısından ittifakla kabul edilmiş bir ayrılıktır. İşte bedeni ayrılığın önceki ittifakı hükümsüz kıldığı hususunda var olan bu görüş birliği dolayısıyla alışverişteki ihtilaflı olan ayrılık şekillerinden birisini sarf işlemindeki ittifakla kabul edilmiş bu ayrılığı esas alarak tercih etmek gerekir. O da bunun bedenen ayrılık olduğudur (Çeviren).

ve buna göre "bâi': alan satan" adı ancak akitten sonra onlar için kullanılabilir. Dolayısıyla bu takdirde de her ikisi için muhayyerlik hakkı doğmaz.

Yine bu hususta İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan nakledilmiş olan şu rivayeti de delil gösterirler: İbn Ömer, bir kimse ile bir şeyin alım satımını yapıp da onu kabul etmek istemezse kalkıp yürür sonra geri dönerdi.

Derler ki: Hem o (İbn Ömer) Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Alan ve satan birbirlerinden ayrılmadıkları sürece muhayyerdirler"*** sözünü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den işitmiş birisidir. Bu sebeple bu söz ona göre bedeni ayrılık hakkındadır. Yoksa bununla alışverişin tamam olduğu anlamında değildir.

İşte sözünü ettiğimiz bu husus Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in de maksadının böyle olduğuna delildir.

Yine bu konuda, bizim bu bölümün baş taraflarında sözünü ettiğimiz Ebu Berze'nin (5408-5409 no'lu) hadisindeki onun huzurunda davalaşmaya gelen adamlara: "Sizin birbirinizden ayrıldığınızı görmüyorum" sözünü delil göstermişlerdir. Ona göre, buradaki ayrılık bedeni olarak ayrılmaktır ve böyle bir ayrılık gerçekleşmediği sürece alışveriş tamam olmamaktadır.

Bize göre, ilk iki görüş sahiplerinin lehine olan bu görüşün sahiplerine karşı delillerden birisi de şudur: Bu görüş sahipleri şöyle demişlerdir: "Bunlara alan ve satan demek ancak satış akdini yapmalarından sonra mümkün olur. Bundan önce ikisi de alan satan değil biri diğeriyle pazarlık yapan kişidir." Bu ise onların dilin anlatım genişliğini göz önünde bulundurmamalarının bir sonucudur. Çünkü onların alışveriş işlemini tamamlamaya yakın olmaları dolayısıyla -fiilen alışverişi tamamlamamış olsalar dahi- alan ve satan adını almış olmaları ihtimali de vardır. Böyle bir anlatım ise dilde görülen bir şeydir. Nitekim İshak *aleyhisselam* ya da İsmail *aleyhisselam*, fiilen kesilmemiş olsa dahi kesilmesine ramak kaldığından dolayı "zebih (kesilen, boğazlanan)" adını almıştır.

Aynı şekilde birbirleriyle pazarlık yapan kimselere de alım satım işlemine oldukça yaklaştıklarından dolayı fiilen alışverişi gerçekleştirmemiş olsalar dahi "mütebâiân: alışveriş yapanlar" adı verilir.

Nitekim Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Bir kimse kardeşinin pazarlığı üzerine pazarlık yapmaz"*** buyurmuştur.[316]

Yine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Kişi, kardeşinin satışı üzerine satış yapmaz"*** buyurmuştur.[317] Burada her ikisinin de anlamı birdir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, satışı gerçekleştirmeye yakınlaşmış bulunan pazarlık yapan kimseye satış akdi gerçekleşmeden önce dahi ***"alan-satan"*** adını verdiğine göre, pazarlık yapan iki kişiye de satışın gerçekleşmesine yakınlıkları sebebiyle satış akdini gerçekleştirmemiş olsalar dahi alım-satım yapan kişiler (mütebaian) adını vermiş olması ihtimali vardır.

İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan naklettikleri ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ayrılmaktan maksadına delil olarak gösterdikleri onun fiili uygulamasına gelince; bunun bize göre dedikleri anlama gelme ihtimali olduğu gibi başka bir anlama gelme ihtimali daha vardır.

İbn Ömer *radıyallahu anh*, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den işitmiş olduğu ayrılığın mahiyetinin ne olduğunu anlamakta zorlanmış olabilir.

Yine ona göre, İsa (b. Ebân)'ın benimsemiş olduğu birinci görüş sahiplerinin söz ettiği bedeni ayrılık anlamına gelmesi ihtimali de vardır.

Yine ona göre, diğerlerinin benimsedikleri şekilde sözlü olarak ayrılma anlamına gelmiş olması ihtimali de vardır. O, bu konuda bunların hangisinin diğerlerinden daha uygun olduğunu tespit edebilecek bir delili de hatırlayamadığından dolayı kendisine bir şey satan o kişiden -ihtiyat yolunu seçerek- bedenen ayrılmış oldu.

Aynı şekilde o, bu işi, bazı kimseler satışın ancak bu şekilde tamamlanmış olabileceği görüşünde olmalarıyla birlikte kendisi ise satışın başka bir yolla da tamamlanabileceği görüşünde olduğundan dolayı yapmış da olabilir.

Böylelikle o, hem kendi görüşüne hem de kendisine muhalif kanaatte olanların görüşlerine göre, alışverişi bitirip tamamlamak istemiştir. Böylelikle

316 Buhârî, Büyu', 58; Müslim, Nikâh, 38, 51, 54, 55, Büyu', 9; Tirmizî, Büyu', 57; İbn Mâce, Ticârât, 13; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 394, 411, 427…

317 Buhârî, Büyu', 58, 64, 70, 71, Şurût, 8, Nikâh, 45; Müslim, Nikâh, 49, Büyu', 7, 8, 11; Ebu Davud, Nikâh, 17, Büyu', 43, 46; Tirmizî, Nikâh, 38, Büyu', 57; Nesâî, Nikâh, 20, 21, Büyu', 17, 20, 21; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 7, 21, 63, 71…

ona mal satmış olan kimsenin onun aleyhine bu alışverişi hem kendisinin benimsediği görüşe hem de kendisine muhalif olanların benimsediği görüşe göre bozma imkânı kalmamış olsun.

Diğer taraftan ondan, onun ayrılıkla ilgili, alışverişin kendisi ile tamamlandığını kabul eden kimselerin benimsediği kanaate muhalif bir görüş taşıdığına delil olan rivayet de nakledilmiştir. Bu rivayet de şudur:

٥٤١٣- سُلَيْمَانَ بْنَ شُعَيْبٍ قَدْ حَدَّثَنَا، قَالَ: حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ بَكْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي الْأَوْزَاعِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي الزُّهْرِيُّ، عَنْ حَمْزَةَ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ، قَالَ: مَا أَدْرَكَتْ الصَّفْقَةُ حَيًّا فَهُوَ مِنْ مَالِ الْمُبْتَاعِ.

5413- … Hamza b. Abdullah'tan rivayete göre, Abdullah b. Ömer şöyle demiştir: Alışveriş akdi yapılırken canlı olarak satılan şey satın alanındır.[318]

٥٤١٤- حَدَّثَنَا يُونُس، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُس، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5414- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verip dedi ki: Bana Yunus, İbn Şihâb'tan haber verdi. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte İbn Ömer *radıyallahu anh*'ın, alışveriş esnasında satılan canlının akitten sonra helak olması halinde müşterinin malından telef olmuş olacağı kanaatinde olduğunu görüyoruz.

Bu da, onun, alışverişin ondan sonra gerçekleşecek olan (bedeni) ayrılıktan önce sözlü olarak gerçekleşmiş olacağı görüşünde olduğuna ve alışverişin bu sözler ile yapılması suretiyle satılan malın, satanın mülkünden satın alanın mülküne geçmiş olacağına ve böylelikle telef olduğu takdirde müşterinin malından telef olmuş olarak değerlendirileceği kanaatinde olduğuna delildir.

Sözünü ettiğimiz bu rivayet, İbn Ömer *radıyallahu anh*'ın Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den işitmiş olduğu ayrılığın ne olduğu hususundaki

318 Buhârî, Büyu', 57.

görüşünü diğerlerinin zikrettiklerine göre daha açık bir delille ortaya koymaktadır.

Diğer kanaati savunanların söz ettikleri Ebu Berze'nin Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den naklettiği rivayete gelince; onda da bize göre, onların lehine bir delil yoktur. Çünkü o hadis Hammâd b. Zeyd'in Cemil b. Murre'den nakletmiş olduğu rivayete göre şöyledir. Bir adam arkadaşına bir at satmış, ikisi aynı yerde geceyi geçirmişti. Sabah olunca adam kalkıp atını eğerlemeye başladı. Diğeri ona: Onu bana satmıştın, dedi. Ebu Berze: Dilerseniz aranızda Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in verdiği hükme göre hüküm vereyim. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Alan ve satan birbirlerinden ayrılıncaya kadar muhayyerdirler"*** buyurdu. Ben sizin birbirinizden ayrıldığınızı görmüyorum, dedi.

İşte bu hadiste, her ikisinin bedenen birbirlerinden ayrılmış olduklarına delil vardır. Çünkü bunda, adamın kalkıp atını eğerlediği belirtilmektedir. Böylelikle o, bir yerden bir başka yere ayrılmış oldu.

Ebu Berze bu ayrılığı göz önünde bulundurmayıp "Ben sizin birbirinizden ayrıldığınızı görmüyorum" demiştir. Yani biriniz alışverişin gerçekleştiğini iddia ederken, diğeriniz onu kabul etmediği için alışverişin kendisi ile gerçekleştiği şekildeki bir ayrılıkla ayrılmış olmuyorsunuz. Çünkü bu ayrılık, onların bedenleriyle birbirlerinden ayrılmalarından farklıdır.

Diğer taraftan bizler, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den satılan malı müşterinin bedeni olarak ayrılmadan sözlü olarak mülk edindiğine delil olan bir rivayete de sahibiz.

Şöyle ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Kim bir yiyecek (buğday) satın alırsa onu teslim almadan önce sakın satmasın"*** buyurmuştur.[319]

İşte bu, şuna delil olmaktadır: Satılan malı teslim aldığı takdirde onu satması helal olur. Bazı hallerde kendisinin ve satıcının bedenleri birbirlerinden ayrılmadan önce de onu teslim almış olabilir.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de şöyle buyurmuştur: "***Kim bir yiyecek satın alırsa onu eksiksiz olarak teslim almadıkça satmasın."***[320]

319 Buhârî, Büyu', 54, 55; Müslim, Büyu', 30, 35, 36; Ebu Davud, Büyu', 65; Nesâî, Büyu', 55; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 356, 368, 369, II, 46, 59, 73…

320 Buhârî, Büyu', 51, 55; Müslim, Büyu', 29, 32, 35, 41; Ebu Davud, Büyu', 65; Tirmizî, Büyu', 56; Nesâî, Büyu', 55; İbn Mâce, Ticârât, 37; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 56, 270, II, 22, 64…

Biz bu rivayetlerden Yüce Allah'ın izniyle bu kitabımızın ilgili yerinde söz edeceğiz.

٥٤١٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ لَهِيعَةَ. ح.

5415- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb tahdis edip dedi ki: Bana İbn Lehîa haber verdi, H.

٥٤١٦- وَحَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَسْوَدِ، قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنْ مُوسَى بْنِ وَرْدٍ، أَنَّ سَعِيدَ بْنَ الْمُسَيَّبِ، قَالَ: سَمِعْتُ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ يَخْطُبُ عَلَى الْمِنْبَرِ يَقُولُ: كُنْتُ أَشْتَرِي التَّمْرَ، فَأَبِيعُهُ بِرِبْحِ الْآصُعِ، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا اشْتَرَيْتَ فَاكْتَلْ، وَإِذَا بِعْتَ فَكِلْ».

5416- … Said b. el-Müseyyeb şöyle demiştir: Osman b. Affân'ı minber üzerinde hutbe verip şöyle derken dinledim: Ben kuru hurma satın alıyor ve onu birkaç sa' kâr ile satıyordum. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana: ***"Satın aldığın zaman ölçerek al, sattığın zaman da ölç"*** dedi.[321]

***

Bu sebeple ölçek ile yiyecek (buğday) satın alan bir kimsenin, ölçmeden önce satacak olursa onu satması caiz olmazdı. Onu satın alıp ölçer ve teslim alır sonra da ayrılacak olursa onu satması için, herkesin ittifak ettiğine göre, artık ayrıldıktan sonra yeniden ölçmeye ihtiyacı olmaz. Böylelikle onun alışverişten sonra ve ayrılmadan önce malı ölçmesi ile satıştan önce o malı ölçmesi arasında fark görülmüştür.

İşte bu, şuna delildir: Eğer o malı ölçecek olursa onu satması helal olur. Çünkü o, o mala malik iken onu ölçmüş olur.

Şayet o malı satmak kendisi için helal değilken ölçecek olursa o mala malik değilken onu ölçmüş olur.

İşte bu söylediklerimiz, müşterinin, alışveriş akdinde bir malı satın alması

321 Buhârî, Büyu', 51; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 62, 75.

suretiyle satıştan sonra ortaya çıkacak bir ayrılığın gerçekleşmesinden önce mülkiyetinin söz konusu olacağını ispat etmektedir.

Rivayetler bakımından bu konunun doğru şekli budur.

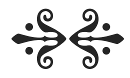
Nazar (akli düşünme ve kıyas) açısından konuyu ele alacak olursak; bedenler, mallar, menfaatler ve fercler konusunda akitlerle malların mülkiyet altına alındığını görüyoruz.

Akitle ferclere sahip olma akdi, nikâh akdidir. Bu da akit ile gerçekleşir. Bundan sonra meydana gelecek ayrılıkla değil.

Menfaatlerin mülk edinildiği akitler ise icâre akitleridir. Buna da yapılan akit ile sahip olunur. Akitten sonraki ayrılıkla değil.

Buna göre nazar (kıyas), alışveriş ve bunların dışındaki diğer akitler ile mülkiyet altına alınan malların da böyle olmasını ve bunların, akitten sonra gerçekleşecek ayrılma ile değil de söylenen sözler ile mülk edinilmesini gerektirmektedir. Bu konuda sözünü ettiğimiz hususlara göre kıyas ve onları göz önünde bulundurmak bunu gerektirmektedir.

İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

٥- بَابُ بَيْعِ الْمُصَرَّاة

5- MUSARRATIN (MEMELERİ BÜYÜK GÖRÜLÜP ÇOK SÜT VERDİĞİ SANILSIN DİYE SÜTÜ SAĞILMADAN BIRAKILAN HAYVANIN) SATIŞI

٥٤١٧- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، بَكَّارُ بْنُ قُتَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ، قَالَ: ثَنَا عَوْفٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، وَخِلَاسُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ اِشْتَرَى شَاةً مُصَرَّاةً، أَوْ لِقْحَةً مُصَرَّاةً، فَحَلَبَهَا، فَهُوَ بِخَيْرِ النَّظِيرَيْنِ، بَيْنَ أَنْ يَخْتَارَهَا، وَبَيْنَ أَنْ يَرُدَّهَا، وَإِنَاءً مِنْ طَعَامٍ».

5417- … Muhammed b. Sîrîn ve Hilâs b. Amr'dan, onlar Ebu Hureyre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Her kim sütü sağılmadan bırakılmış bir koyun ya da doğumu yaklaşmış sütü sağılmadan bırakılmış bir dişi deve satın alır da onun sütünü sağacak olursa o kimse şu iki halden hayırlı gördüğünü seçmekte serbesttir: Ya onu satın almayı seçer ya da onu bir kap yiyecek ile birlikte geri verir."***[322]

---

322 Buhârî, Büyu', 65; Müslim, Büyu', 23, 26, 28; Ebu Davud, Büyu', 46; Tirmizî, Büyu', 29; Nesâî, Büyu', 14; İbn Mâce, Ticârât, 42; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 248, 259, 273…

٥٤١٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا حَجَّاجُ بْنُ الْمِنْهَالِ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ: سَمِعْتُ أَبَا الْقَاسِمِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ.

5418- … Muhammed b. Ziyad dedi ki: Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'ı şöyle derken dinledim: Ebu'l-Kasım *radıyallahu anh*'ı şöyle buyururken dinledim: …

٥٤١٩- وَحَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا حَجَّاجٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ مُحَمَّدٍ، هُوَ ابْنُ سِيرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ اِبْتَاعَ مُصَرَّاةً، فَهُوَ بِالْخِيَارِ، إِنْ شَاءَ رَدَّهَا وَصَاعًا مِنْ تَمْرٍ». هَكَذَا فِي حَدِيثِ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ. وَفِي حَدِيثِ أَيُّوبَ: «وَصَاعًا مِنْ طَعَامٍ لَا سَمْرَاءَ».

5419- … Eyyub'tan, o Muhammed b. Sîrîn'den, o Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Her kim sütü sağılmadan bırakılmış sağmal bir hayvan satın alacak olursa serbesttir. Dilerse o hayvanı bir avuç hurma ile birlikte geri verebilir."*** Muhammed b. Ziyad'ın rivayeti ile hadis böyledir.

Eyyub'un rivayet ettiğine göre, hadis: ***"Ve bir sa' yiyecek*** -buğday olması şart değildir- ***verir"*** şeklindedir.[323]

٥٤٢٠- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْجِيزِيُّ، وَصَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَا: ثَنَا عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ مَسْلَمَةَ. ح

5420- Bize Rabi' el-Cîzî ile Salih b. Abdurrahman tahdis edip dediler ki: Bize Abdullah b. Mesleme tahdis etti, H.

٥٤٢١- وَحَدَّثَنَا يُونُس قَالَ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ نَافِعٍ. ح

323 "Buğday olması şart değildir" diye tercüme ettiğimiz "la semrae" ibaresi ile ilgili olarak Muhammed Fuad Abdulbâki'nin neşrettiği *Sahîhu Müslim*'de şu açıklamalar yer almaktadır: Yani geri vermek için muayyen olarak buğday verme şartı yoktur. Aksine, o beldede temel gıda çoğunlukla hangisi ise ondan bir sa' verilir. Bkz. Müslim, Büyu', 26. Not I (Çeviren).

5421- Bize Yunus da tahdis edip dedi ki: Bana Abdullah b. Nâfi haber verdi, H.

٥٤٢٢- وَحَدَّثَنَا يُونُسُ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالُوا: حَدَّثَنَا دَاوُدَ بْنُ قَيْسٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ بَشَّارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ اشْتَرَى شَاةً مُصَرَّاةً، فَلْيَنْقَلِبْ بِهَا، فَلْيَحْلُبْهَا فَإِنْ رَضِيَ حِلَابَهَا أَمْسَكَهَا، وَإِلَّا رَدَّهَا، وَرَدَّ مَعَهَا صَاعًا مِنْ تَمْرٍ».

5422- Yine bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verdi. (Abdullah b. Mesleme ve Abdullah b. Nâfi'le birlikte) dediler ki: Bize Davud b. Kays, Musa b. Beşşar'dan tahdis etti. O Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Her kim sütü sağılmadan bırakılmış bir davar satın alacak olursa onu alıp gitsin ve sütünü sağsın. Eğer süt verişini beğenirse onu alıkoysun. Aksi takdirde onu geri versin, onunla birlikte de bir sa' kuru hurma versin."***[324]

٥٤٢٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ لَهِيعَةَ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5423- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb tahdis edip dedi ki: Bana İbn Lehîa, el-A'rec'den haber verdi. O, Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٤٢٤- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْغَفَّارِ بْنُ دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ لَهِيعَةَ، حَدَّثَنَا أَبُو الْأَسْوَدِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَعْدٍ، وَعِكْرِمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ اِشْتَرَى شَاةً مُصَرَّاةً، أَوْ لِقْحَةً مُصَرَّاةً، وَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّهَا مُصَرَّاةٌ، فَإِنَّهُ إِنْ شَاءَ رَدَّهَا وَمَعَهَا صَاعٌ مِنْ تَمْرٍ، وَإِنْ شَاءَ أَمْسَكَهَا».

324 Müslim, Büyu', 23.

5424- … Abdurrahman b. Sa'd ile İkrime'den, ikisi Ebu Hureyre'den rivayet ettiklerine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Kim sütü sağılmadan bırakılmış bir koyun ya da sütü sağılmadan bırakılmış, doğumu yaklaşmış dişi bir deve satın alır da onun memelerinin sağılmadan bırakılmış olduğunu bilmezse isterse onu (sütünü sağmış ise) yanında bir sa' kuru hurma ile birlikte geri versin, isterse alıkoysun."***

٥٤٢٥- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي بَكْرُ بْنُ مُضَرَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الْحَارِثِ عَنْ بُكَيْرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّ أَبَا إِسْحَاقَ حَدَّثَهُ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ اِشْتَرَى شَاةً مُصَرَّاةً، فَلْيَنْقَلِبْ بِهَا، فَلْيَحْلُبْهَا، فَانٍ رَضِيَ حِلَابَهَا أَمْسَكَهَا، وَإِلَّا رَدَّهَا وَرَدَّ مَعَهَا صَاعًا مِنْ تَمْرٍ».

5425- … Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Kim sütü sağılmadan bırakılmış bir koyun satın alırsa onu alıp gitsin, sütünü sağsın. Eğer süt verişini beğenirse alıkoysun. Aksi takdirde onu yanında bir sa' kuru hurma ile birlikte geri versin."***[325]

***

İşte bu hadisler, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den zikrettiğimiz gibi rivayet edilmiş olup müşteri için muhayyerlik süresinden söz etmemektedir.

Yine Hz. Peygamber'den, onun, böyle bir alışverişte üç günlük bir muhayyerlik süresi tespit ettiği rivayet edilmiştir.

٥٤٢٦- حَدَّثَنَا بِذَلِكَ أَبُو أُمَيَّةَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ الرَّقِّيُّ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ، عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ نَهَى عَنْ بَيْعِ الشَّاةِ وَهِيَ مُحَفَّلَةٌ فَإِذَا بَاعَهَا، فَإِنَّ صَاحِبَهَا بِالْخِيَارِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، فَإِنْ كَرِهَهَا، رَدَّهَا وَرَدَّ مَعَهَا صَاعًا مِنْ تَمْرٍ.

325 5422 no'lu hadisin kaynağına bakınız.

5426- … el-A'rec'den, o Ebu Hureyre'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet ettiğine göre, Allah Rasulü *sallallahu aleyhi ve sellem*, sütü sağılmadan bırakıldığı için memelerinde sütün toplandığı koyunun satışını yasaklamıştır. Böyle bir koyunu satacak olursa onu satın alan üç gün süre ile muhayyerdir. Beğenmeyecek olursa bir sa' kuru hurma ile onu geri verir.[326]

٥٤٢٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يَعْقُوبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّ سُهَيْلَ بْنَ أَبِي صَالِحٍ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ ابْتَاعَ شَاةً مُصَرَّاةً، فَهُوَ فِيهَا بِالْخِيَارِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، فَإِنْ شَاءَ أَمْسَكَهَا، وَإِنْ شَاءَ رَدَّهَا، وَرَدَّ مَعَهَا صَاعًا مِنْ تَمْرٍ».

5427- … Ebu Hureyre'den rivayete göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Sütü sağılmadan bırakılmış bir koyun satın alan bir kimse üç gün süre ile muhayyerdir. Dilerse onu alıkoyar, dilerse onu geri verir ve onunla birlikte bir sa' kuru hurma verir."***

٥٤٢٨- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَيُّوبَ، وَهِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، وَحَبِيبٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ. غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: «رَدَّهَا وَصَاعًا مِنْ طَعَامٍ لَا سَمْرَاءَ».

5428- … Eyyub'dan, Hişam b. Urve'den ve Habib'den, onlar Muhammed b. Sîrîn'den, o Ebu Hureyre'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti. Ancak bu rivayetinde: ***"Onu*** -muayyen olarak buğday söz konusu olmamak üzere- ***bir sa' yiyecek ile birlikte geri verir"*** demektedir.

***

326 Buna yakın olarak: Buhârî, Büyu', 64, 71; Ebu Davud, Büyu', 46; Nesâî, Büyu', 14; İbn Mâce, Ticârât, 42; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 430, 433, II, 248, 460, 481.

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları şu görüşü benimsemiştir: Sütü sağılmadan bırakılmış bir koyunu satın alan bir adamın, onu sağdıktan sonra süt verişini beğenmeyecek olursa üç güne kadar muhayyerlik hakkı vardır. Dilerse onu alıkoyar, dilerse geri verir. Onunla birlikte de bir sa' kuru hurma iade eder. Bu görüş sahipleri bu hususta bu rivayetleri delil göstermişlerdir. Bu görüşü benimseyenler arasında İbn Ebi Leyla da vardır. Ancak o: "O, sütü sağılmadan bırakılmış hayvanı geri verir ve onunla birlikte de bir sa' kuru hurmanın değerini verir" demiştir.

Ebu Yusuf da *Emâlîsi*'nin bir yerinde bu görüşü benimsemiş olmakla birlikte ondan meşhur olan görüş bu değildir.

Başkaları da bütün bunlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Müşterinin kusur dolayısıyla onu geri verme hakkı yoktur. Ancak kusurun sebep olduğu değer eksikliği kadarını dönüp satıcıdan geri alır. Bu görüşü benimseyenler arasında Ebu Hanife ve Muhammed b. el-Hasen -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de vardır.

Bunlar, bu bölümde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet edildiğini belirttiğimiz hadislerin nesh edilmiş olduğu görüşündedirler.

Bu görüş onlardan mücmel olarak rivayet edilmiş, daha sonra ise bunu nesh edenin ne olduğu hakkında onlardan farklı görüşler gelmiştir.

İbn Ebi İmrân'ın bana Muhammed b. Şucâ'dan haber verdiğine göre, o şöyle demiştir: Bunu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in: ***"Alışveriş yapanlar, birbirlerinden ayrılmadıkları sürece muhayyerdirler"*** sözü neshetmiştir. Biz bu kitabımızın bundan önceki yerlerinde bu hadisi senetleriyle birlikte zikrettik.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ayrılmakla muhayyerlik hakkını kaldırması sebebiyle artık bundan sonra Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bu hadiste ***"Muhayyerlik satışı müstesna"*** sözü ile istisna ettiği kimseler dışında hiç kimsenin muhayyerlik hakkının kalmadığı sabit olmaktadır.

Ebu Cafer dedi ki: Bana göre böyle bir açıklama tutarsızdır. Çünkü sütü sağılmadan bırakılmış sağmal hayvan hakkında söz konusu olan muhayyerlik

elbetteki kusur muhayyerliğidir. Kusur muhayyerliğini ise ayrılmak ortadan kaldırmaz.

Nitekim şunu görüyoruz: Bir kimse bir köle satın alıp onu teslim alsa ve taraflar birbirlerinden ayrılsa daha sonra satın alan kişi bu kölede bir kusur tespit etse onu Müslümanların tümünün ittifakıyla satıcısına geri verme hakkına sahiptir. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bu hususta nakledilen rivayetlerde sözü edilen ayrılma bu hakkı ortadan kaldırmaz.

İşte sütü sağılmadan bırakılmış koyunu satın alan kişinin de durumu budur. Böyle bir kimse bu koyunu alıp sağdıktan sonra onun önceden gördüğü şekilde olmadığını öğrenirse ve eğer bunu bir veya iki defa sağmakla anlayamıyorsa ona bu süre içerisinde -ki bu da üç gündür- bu imkân verilmiştir. Bu süre içerisinde koyunu sağıp onun gerçekte durumunun ne olduğuna vakıf olur.

Eğer onun iç durumu dışarıdan görüldüğü gibi olursa bu takdirde akit gereği onu alması gerekir ve satın aldığını da eksiksiz almış olur.

Şayet dış görünüşü gerçek haline uymuyorsa bu durumda o hayvanda kusur sabit olur ve bu kusur sebebiyle onun lehine geri verme hakkı doğar.

Üç günden sonra onu sağacak olursa onu kusurunu bilmesinden sonra sağmış olacağından bu hali onun bu durumuyla o koyunu almaya razı olduğu anlamına gelir.

İşte sözünü ettiğimiz bu illet (gerekçe) dolayısıyla bundan önce açıkladığımız yorumun tutarsız olması gerekmektedir.

İsa b. Ebân dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den sütü sağılmadan bırakılmış sağmal hayvanın hükmü ile ilgili olarak birinci grup rivayetlerde nakledilen hüküm, günahlar (suçlar) sebebiyle ceza olarak mali tazminatın alındığı bir zamanda söz konusu idi.

Bu kabilden olmak üzere Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den zekât hakkında şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: ***"Kim zekâtı isteyerek (itaatle) eksiksiz ödeyecek olursa ona ecri (mükâfatı) verilecektir. Aksi takdirde biz, o zekâtı o kimseden malının yarısı ile birlikte Aziz ve Celil olan Rabbimizin tazminat ödetme emirlerinden bir ceza olarak alırız."***

Yine Amr b. Şuayb'ın rivayet ettiği, koruma altına alınmamış mahsulden hırsızlık yapan bir kimseye birkaç celde vurulup aldığının iki katı tazminatının ödettirileceğine dair hadis de bu kabildendir.

Biz bunları senetleri ile birlikte "Kişinin Karısına Ait Cariye ile İlişki Kurması" bölümünde zikrettik. Bu sebeple bunları ayrıca senetleri ile birlikte burada zikretmemize ihtiyaç kalmamıştır.

(İsa b. Ebân) dedi ki: Yüce Allah faizi nesh edinceye (haram kılıp kaldırıncaya) kadar İslam'ın ilk dönemlerinde hüküm böyle olduğu için başkasından alınan şeyler, misilleri varsa misillerine göre, misilleri bulunmuyorsa değerlerine göre tespit edilmeye başlandı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, sağmal hayvanların sütlerinin sağılmadan bırakılmasını yasaklamıştır.

(Böyle diyen İsa b. Ebân) buna dair şu rivayeti zikretmiştir:

٥٤٢٩- حَدَّثَنَا الرَّبِيعُ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثَنَا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ جَابِرٍ الْجُعْفِيِّ، عَنْ أَبِي الضُّحَى، عَنْ مَسْرُوقٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ قَالَ: أَشْهَدُ عَلَى الصَّادِقِ الْمَصْدُوقِ أَبِي الْقَاسِمِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «إِنَّ بَيْعَ الْمُحَفَّلَاتِ خِلَابَةٌ، وَلَا يَحِلُّ خِلَابَةُ مُسْلِمٍ».

5429- … Mesrûk'tan, o Abdullah'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ben doğru sözlü, doğru sözlülüğü tasdik edilmiş olan Ebu'l-Kasım *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şöyle buyurduğuna şahitlik ederim: ***"Sütü sağılmadan bırakılmış sağmal hayvanların satışı bir aldatmadır. Müslümanı aldatmak ise helal değildir."***[327]

***

Bu sebeple böyle yapan ve Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, emrine muhalif olduğunu belirttiği satışı gerçekleştirerek bu satışı ile onun yasakladığının kapsamına giren bir kimsenin bundan dolayı cezası, üç gün içerisinde sağılmış olan süte karşılık bir sa' kuru hurma vermesi şeklinde tespit edilmişti. Hâlbuki bunun birkaç sa'a eşit olması ihtimali de vardır. Ancak

327 İbn Mâce, Ticârât, 42; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 433.

daha sonra masiyetlere karşı mali cezalar nesh edilmiş oldu ve bu hususta hükümler zikrettiğimiz hale getirildi.

Durum böyle olup sütü sağılmadan bırakılmış hayvanın kendisinin geri verilmesi icab ettiği halde sütü sağılıp ondan ayrılmış olduğu için biz de bu sütü ondan müşterinin aldığını biliyoruz. Ancak bununla birlikte o sütün, satıldığı zamanda kısmen hayvanın göğsünde olduğunu, bir bölümünün ise satımından sonra müşterinin mülkiyetinde iken oluştuğunu biliyoruz. İşte bu kısım müşteriye aittir.

Bu durumda sütün tamamını satıcıya geri vermek mümkün değildir. Çünkü onun bir kısmını zaten satıcının satma imkânı yoktur. Diğer taraftan sütün tamamının müşteriye ait kabul edilmesi de imkânsızdır. Çünkü önceden onun bir bölümü satıcının mülkiyetinde idi. Alıcı da kusuru sebebiyle satıcıya geri verdiği o koyunun sütünün bir kısmına malik olmuş oldu. Satış yoluyla onun mülkiyetine geçen süt, satışın gerçekleştiği bedelin bir bölümü karşılığında idi. Bu durumda koyunu, sözü edilen süt karşılığında herhangi bir bedel söz konusu olmadan aldığı fiyatın tamamı karşılığında geri vermesi caiz olamaz.

Durum böyle olduğundan dolayı, müşterinin onu geri vermesi yasaklandı ve buna karşılık satıcının kusurunun sebep olduğu eksiklik kadarını geri vermesi icab etti.

İsa dedi ki: İşte sütü sağılmadan bırakılmış sağmal hayvanın satışının hükmü ile ilgili uygun şekil budur.

Ebu Cafer dedi ki: İsa'nın bu söyledikleri dışında bir başka ihtimal daha vardır. Ben bu konuda bu hadisin İsa'nın benimsediği açıklamadan farklı bir şekilde nesh edildiğini açıklayan daha uygun bir şekli öngörmekteyim.

Şöyle ki: Müşterinin, sütü sağılmadan bırakılmış hayvandan süt sağdığı üç gün içerisinde sağdığı sütün bir kısmı satıştan önce satıcının mülkü idi. Bir diğer kısmı ise satın almadan sonra müşterinin mülkiyetinde iken ortaya çıktı. Ancak o, bu hayvanı peşpeşe defalarca sağmış oldu. Bu durumda satıcının elinde bulunan sütün bir kısmı satıcının elinde bulunuyordu, koyunun satışının bozulması icab ettiği takdirde o kısımda da satışın bozulması icab eder.

Müşterinin elinde iken meydana gelen süt ise yine satış sebebiyle onun

mülkü idi, onun da hükmü koyunun hükmü ile aynıdır. Çünkü bu süt bizim benimsediğimiz kanaate göre onun bedeninde ortaya çıkmıştır.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, sütü sağılmadan bırakılmış koyunu müşterinin geri vermesi durumunda önceden sağmış olduğu sütün tamamını ona ait kabul etmiş ve bunun karşılığında koyunu geri vermesi halinde koyun ile birlikte bir sa' kuru hurma vermesini de emretmiştir. Buna sebep ise, sütün o esnada tamamen ya da kısmen telef olmasıdır. Böyle bir durumda müşteri borç olarak bir miktar sütü mülk edinmiş olur. Bunun karşılığında ise bir sa' kuru hurma borçlanır. Bu da borç karşılığında borç satma işlemine girer. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* daha sonra da borç karşılığında borcun satımını yasaklamıştır.

٥٤٣٠- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ وَابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَا: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، قَالَ أَبُو بَكْرَةَ فِي حَدِيثِهِ: أَخْبَرَنَا مُوسَى بْنُ عُبَيْدَةَ، وَقَالَ ابْنُ مَرْزُوقٍ فِي حَدِيثِهِ عَنْ مُوسَى بْنِ عُبَيْدَةَ الزَّيْدِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ الْكَالِئِ بِالْكَالِئِ يَعْنِي الدَّيْنَ بِالدَّيْنِ.

5430- … Abdullah b. Dinar'dan, o İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* borcun borç karşılığında satılmasını yasaklamıştır.

***

Böylelikle bu hüküm, daha önce sözü edilmiş ve hükmü borç ile aynı olan sütü sağılmadan bırakılmış sağmal hayvan hakkında nakledilen rivayetleri nesh etmiş oldu.

Bu bölümün baş taraflarında zikretmiş olduğumuz sütü sağılmadan bırakılmış hayvan hakkında nakledilen rivayetler gereğince uygulama yapmayı doğru kabul eden kimselere ayrıca şöyle denilir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Tazminat, menfaat karşılığıdır"*** buyurmuştur ve ilim adamları da bunu bilmiştir.

٥٤٣١- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي ذِئْبٍ. ح.

5431- Bize İbn Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Asım, İbn Ebi Zi'b'den tahdis etti, H.

٥٤٣٢- وَحَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: ثَنَا الْقَعْنَبِيُّ قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ عَنْ مَخْلَدِ بْنِ خُفَافٍ، عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْخَرَاجُ بِالضَّمَانِ».

5432- … Bize İbn Ebi Zi'b, Mahled b. Hufâf'tan tahdis etti. O Urve'den, o Aişe'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Tazminat, menfaat karşılığındadır"*** buyurdu.[328]

٥٤٣٣- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ قَالَ: ثَنَا الزِّنْجِيُّ بْنُ خَالِدٍ، سَمِعْتُهُ يَقُولُ: زَعَمَ لَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: إِنَّ رَجُلا اِشْتَرَى عَبْدًا فَاسْتَغَلَّهُ، ثُمَّ رَأَى بِهِ عَيْبًا، فَخَاصَمَهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَدَّهُ بِالْعَيْبِ. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّهُ قَدْ اسْتَغَلَّهُ فَقَالَ لَهُ: «الْغَلَّةُ بِالضَّمَانِ».

5433- … Hişam b. Urve, babasından, o Aişe *radıyallahu anhâ*'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bir adam, bir köle satın aldı ve onun çalışmasından gelir elde etti. Sonra o kölede bir kusur gördü. Onu Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e dava etti, kusuru sebebiyle köleyi geri verdi. Kölenin eski sahibi: Ey Allah'ın Rasulü! Bu kimse bu kölenin gelirinden istifade etti, dedi. Bunun üzerine Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* ona: ***"Tazminat, gelirin karşılığındadır"*** buyurdu.

٥٤٣٤- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْجِيزِيُّ قَالَ: ثَنَا مُطَرِّفُ بْنُ عَبْدِ اللهِ قَالَ: ثَنَا الزِّنْجِيُّ بْنُ خَالِدٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

328 Ebu Davud, Büyu', 71; Tirmizî, Büyu', 53; Nesâî, Büyu', 15; İbn Mâce, Ticârât, 43; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 49, 208, 237.

5434- … Hişam b. Urve'den, o babasından, o Aişe'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٤٣٥- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ الْمَاجِشُونِ، قَالَ: ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ خَالِدٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5435- … Bize Müslim b. Halid tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

***

İşte ilim adamları bu haberi kabul etmiştir. Sen ise şu iddiada bulunuyorsun: Bir kimse bir koyun satın alıp onu sağsa sonra da göğsünde sütün biriktirilmiş olması dışında onda bir kusur bulunduğunu tespit etse o koyunu geri verir ve süt de onun olur demektesin.

Aynı şekilde eğer süt yerine onun yavrulaması söz konusu olsaydı onu da satıcıya geri verir, yavru da ona ait olurdu. Böylelikle bunu da, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in menfaat karşılığı müşteriye ait kabul ettiği tazminat türünden değerlendirirsin.

Sütü sağılmadan bırakılmış hayvanı satın alan kimse için, sütü sağılmadan bırakıldığından dolayı satana vermeyi öngördüğün bir sa' kuru hurma için şu iki durumdan birisi söz konusudur. Ya bu bir sa' onun sağdığı sütün tamamının bir bedelidir. Sağdığı bu sütün bir kısmı ise alışverişin gerçekleştiği esnada onun memesinde idi. Diğer bir kısmı ise satıştan sonra memesinde oluştu. Ya da vermesini öngördüğün o bir sa' özellikle satışın gerçekleştiği zamanda memesinde bulunan sütün bedelidir.

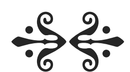
Eğer her ikisinin bedeli olduğunu kabul edecek olursan, bu durumda sen kusur sebebiyle geri verdikten sonra hem sütü hem yavruyu müşteriye ait kabul etmiş olduğun esas ilken ile çelişmiş olursun. Çünkü sen bu durumda onun hükmünü, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in müşteriye ait kabul ettiği gelir karşısındaki tazminat gibi değerlendirmiş olursun.

Eğer o bir sa' yalnızca alışverişin gerçekleştiği zamanda göğsünde bulunan sütün karşılığı ise geri kalanı da sağlanan gelirden olduğu için tamamıyla müşteriye ait olur. Bu durumda da sen, veresiye bir sa'ı borç verilen bir süt

karşılığında satıcıya ait kabul etmiş olursun. Bu da ne senin görüşüne göre ne de senden başkasının görüşüne göre caizdir.

Sen, bu iki şekilden hangisine göre olursa olsun, bu takdirde benimsemiş olduğun esas ilkelerden birisini terk etmiş olursun.

Hâlbuki senin, sütü sağılmadan bırakılmış sağmal hayvan hakkındaki bu hükmün nesh edilmiş olduğunu söylemen başkalarından daha çok sana yakışır. Çünkü sen, bu durumda sütü sağlanan gelir hükmünde kabul ederken, başkası onu böyle kabul etmemektedir.

٦- بَابُ بَيْعِ الثِّمَارِ قَبْلَ أَنْ تَتَنَاهَى

6- OLGUNLAŞMADAN ÖNCE MEYVELERİN SATILMASI

٥٤٣٦- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو زُرْعَةَ وَهْبُ اللهِ بْنُ رَاشِدٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ بْنُ يَزِيدَ قَالَ: حَدَّثَنِي نَافِعٌ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْهَى عَنْ بَيْعِ الثَّمَرِ وَاشْتِرَائِهِ، حَتَّى يَبْدُوَ صَلَاحُهُ.

5436- … Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh* dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, olgunlaştığı ortaya çıkmadıkça mahsulün alım ve satımını yasaklardı.[329]

٥٤٣٧- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ. ح

5437- … Bize Abdulaziz b. Abdullah b. Ebi Seleme tahdis etti, H.

---

329 Buhârî, Büyu', 82, 83, 85, 87, Müsâkât, 17; Müslim, Büyu', 51, 52, 54; Ebu Davud, Büyu', 22, 56; Nesâî, Büyu', 28, 35, Eymân, 45; İbn Mâce, Ticârât, 32, 61; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 37, 46, 51…

٥٤٣٨- وَحَدَّثَنَا يَزِيدُ قَالَ: ثَنَا أَبُو صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، قَالَ: حَدَّثَنِي عُقَيْلٌ قَالَا جَمِيعًا، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ. ح

5438- … Bana Ukayl tahdis etti. (Abdulaziz b. Abdullah ile) hep birlikte İbn Şihâb'tan naklettiler, H.

٥٤٣٩- وَحَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا تَبِيعُوا الثَّمَرَ، حَتَّى يَبْدُوَ صَلَاحُهُ».

5439- Bize Yunus da tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb tahdis edip dedi ki: Bana Yunus, İbn Şihâb'tan haber verdi. O Salim'den, o babasından, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Olgunlaştığı anlaşılmadıkça mahsulü satmayın."***[330]

٥٤٤٠- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «لَا تَبِيعُوا الثَّمَرَ حَتَّى يَبْدُوَ صَلَاحُهُ».

5440- … Bize İsmail b. Cafer, Abdullah b. Dinar'dan tahdis etti. O İbn Ömer'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Olgunlaştığı ortaya çıkmadıkça mahsulü satmayın."***

٥٤٤١- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ رَجَاءٍ، هُوَ الْغُدَانِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ، وَزَادَ، فَكَانَ إِذَا سُئِلَ عَنْ صَلَاحِهَا، قَالَ: «حَتَّى يَذْهَبَ عَاهَتُهَا».

5441- … Bize Şu'be, Abdullah b. Dinar'dan haber verdi. O İbn Ömer'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti ve şunları ek-

330 5436 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

ledi: Ona olgunlaşmasının mahiyeti hakkında soru sorulunca o: ***"Herhangi bir afete maruz kalmayacağı ortaya çıkıncaya kadar"*** diye açıklamıştır.[331]

٥٤٤٢- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ سُرَاقَةَ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ نَهَى عَنْ بَيْعِ الثِّمَارِ حَتَّى تَذْهَبَ الْعَاهَةُ.

قَالَ: قُلْتُ: مَتَى ذَاكَ يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ؟ قَالَ: طُلُوعُ الثُّرَيَّا.

5442- … Osman b. Abdullah b. Sürâka'dan, o İbn Ömer'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber, afete maruz kalma hali ortadan kalkıncaya kadar mahsullerin satılmasını yasakladı.

(Osman b. Abdullah) dedi ki: Bu ne zaman olur ey Abdurrahman'ın babası? diye sordum. O: Sureyya'nın (Ülker Yıldızı'nın) çıktığı zaman, diye cevap verdi.[332]

٥٤٤٣- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ قَالَ: ثَنَا رَوْحُ بْنُ عُبَادَةَ، قَالَ: ثَنَا زَكَرِيَّا بْنُ إِسْحَاقَ، قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ، أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ يَقُولُ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ الثَّمَرِ، حَتَّى يَبْدُوَ صَلَاحُهُ.

5443- … Bize Amr b. Dinar'ın tahdis ettiğine göre, o Cabir b. Abdullah'ı şöyle derken dinlemiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, olgunlaştığı ortaya çıkıncaya kadar mahsullerin satılmasını yasakladı.

٥٤٤٤- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو دَاوُدَ، عَنْ سُلَيْمِ بْنِ جَابِرٍ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ مِينَاءَ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ الثِّمَارِ، حَتَّى تُشْقِحَ. فَقِيلَ لِجَابِرٍ: وَمَا تُشْقِحُ؟ قَالَ: تَحْمَرُّ وَتَصْفَرُّ، وَيُؤْكَلُ مِنْهَا.

331 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 41.
332 Buhârî, Zekât, 58; Müslim, Büyu', 52; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 32, 50.

5444- … Bize Said b. Mînâ, Cabir b. Abdullah'tan, onun şöyle dediğini tahdis etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, renklenmedikçe mahsullerin satılmasını yasakladı.

Cabir'e: Renklenmesi ne demektir? diye soruldu. O: Renginin kırmızılaşması, sararması ve onun yenilebilmesi, dedi.[333]

٥٤٤٥- حَدَّثَنَا صَالِحُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، وَرَبِيعٌ الْجِيزِيُّ، قَالَا: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مَسْلَمَةَ بْنِ قَعْنَبٍ، قَالَ: ثَنَا خَارِجَةُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ سُلَيْمَانَ بْنِ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ أَبِي الرِّجَالِ، عَنْ أُمِّهِ عَمْرَةَ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ الثِّمَارِ، حَتَّى تَنْجُوَ مِنَ الْعَاهَةِ.

5445- … Ebu'r-Ricâl'den, o annesi Amre'den, onun Aişe'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, afetlerden selamete kavuşuncaya kadar mahsullerin satılmasını yasaklamıştır.[334]

٥٤٤٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سُلَيْمَانَ الْبَاغَنْدِيُّ، قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ حُمَيْدٍ الطَّوِيلُ، قَالَ: ثَنَا صَالِحُ بْنُ أَبِي الْأَخْضَرِ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ خَارِجَةَ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ نَهَى عَنْ بَيْعِ الثَّمَرِ، حَتَّى يَبْدُوَ صَلَاحُهُ.

5446- … Hârice b. Zeyd'den, onun Zeyd b. Sâbit'ten rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, olgunlaşması ortaya çıkmadıkça mahsulün satılmasını yasaklamıştır.

٥٤٤٧- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا عُمَرُ بْنُ يُونُسَ بْنِ الْقَاسِمِ الْيَمَامِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ الْمُحَاقَلَةِ وَالْمُزَابَنَةِ، وَالْمُخَاضَرَةِ، وَالْمُلَامَسَةِ، وَالْمُنَابَذَةِ،

333 Buhârî, Büyu', 85; Müslim, Büyu', 84; Ebu Davud, Büyu', 22; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 320, 361.

334 Malik, Büyu', 12; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 70, 106, 160.

قَالَ عُمَرُ: فَسَّرَ لِي أَبِي فِي الْمُخَاضَرَةِ، قَالَ: لَا يَنْبَغِي أَنْ يُشْتَرَى شَيْءٌ مِنْ ثَمَرِ النَّخْلِ حَتَّى يُونِعَ يَحْمَرَّ أَوْ يَصْفَرَّ.

5447- … Enes b. Malik şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, (başağındaki yaş buğdayın kuru buğday karşılığında satılması demek olan) muhâkale satışını, (dalındaki taze hurmayı kuru hurma karşılığında satmak demek olan) müzâbene satışını, (mahsulleri olgunlaşıp olgunlaşmayacağı belli olmadan henüz yeşilken satmak demek olan) muhâdara satışını, (ben senin kumaşına dokunsam ya da sen benim kumaşıma dokunsan alışveriş gerçekleşir demek olan) mülâmese satışını, (sana bu çakıl taşını atacak olursam satış gerçekleşir veya bana kumaşı at ya da ben sana atayım ki satış gerçekleşsin demek olan) mülâbeze satışını yasakladı.

(Ravilerden) Ömer dedi ki: Babam bana muhâdara ile ilgili açıklama yaparak şöyle dedi: Hurma, dalında olgunlaşmadan, kızarmadan ya da sararmadan önce mahsulünün bir kısmının dahi olsa satın alınmaması gerekir.[335]

٥٤٤٨- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ أَبُو بَكْرٍ الصَّيْرَفِيُّ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ الثَّمَرَةِ، حَتَّى تَزْهُوَ، وَعَنِ الْعِنَبِ، حَتَّى يَسْوَدَّ، وَعَنِ الْحَبِّ حَتَّى يَشْتَدَّ.

5448- … Humeyd'den, o Enes'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, olgunlaşmadan önce mahsulün, kararmaya başlamadan önce üzümün, sertleşmeye başlamadan önce tanenin satılmasını yasakladı.[336]

٥٤٤٩- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ النَّخْلِ حَتَّى تَزْهُوَ.

335 Buhârî, Büyu', 93; Nesâî, Eymân, 45.
336 Ebu Davud, Büyu', 22; Tirmizî, Büyu', 15; İbn Mâce, Ticârât, 32; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 221, 250.

فَقُلْتُ لِأَنَسٍ: وَمَا زَهْوُهَا؟ فَقَالَ: تَحْمَرُّ وَتَصْفَرُّ، أَرَأَيْتَ إِنْ مَنَعَ اللهُ الثَّمَرَةَ؟ بِمَ يَسْتَحِلُّ أَحَدُكُمْ مَالَ أَخِيهِ؟

5449- … Bize İsmail b. Ca'fer, Humeyd'den tahdis etti. Onun Enes'ten rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, olgunlaşmadan önce hurma ağacındaki meyvenin satılmasını yasaklamıştır.

(Humeyd dedi ki): Ben, Enes'e: Olgunlaşması ne demektir? diye sordum. O: Kızarması ve sararmasıdır. Eğer Allah mahsulün olgunlaşmasını engelleyecek olursa sence o kimse kardeşinin malını neyin karşılığında kendisine helal bilecektir? dedi.[337]

٥٤٥٠- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ بَكْرٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا حُمَيْدٌ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ ثَمَرَةِ النَّخْلِ حَتَّى تَزْهُوَ، قِيلَ لَهُ: وَمَا تَزْهُو؟ قَالَ: تَحْمَرُّ، أَوْ تَصْفَرُّ.

5450- … Bize Humeyd, Enes'ten, onun şöyle dediğini haber verdi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hurma ağacının mahsulünün olgunlaşmadan satılmasını yasakladı. Ona: Olgunlaşması ne demektir? diye soruldu. O: Kızarması ya da sararmasıdır, dedi.

٥٤٥١- حَدَّثَنَا فَهْدٌ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، قَالَ: حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، عَنْ حُمَيْدٍ الطَّوِيلِ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا تَتَبَايَعُوا الثِّمَارَ حَتَّى تَزْهُوَ». قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ: وَمَا تَزْهُو؟ قَالَ: «تَحْمَرُّ أَوْ تَصْفَرُّ، أَرَأَيْتَ إِنْ مَنَعَ اللهُ الثَّمَرَةَ؟ بِمَ يَسْتَحِلُّ أَحَدُكُمْ مَالَ أَخِيهِ».

5451- … Humeyd et-Tavîl'den, o Enes b. Malik'ten rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Mahsulleri olgunlaşmadan önce satmayın."*** Biz: Ey Allah'ın Rasulü! Olgunlaşması ne demektir? diye sorduk. O: ***"Kızarması ya da sararmasıdır. Eğer Allah***

337 Buhârî, Büyu', 85, 86, 93; Müslim, Büyu', 50, Müsâkât, 15; Ebu Davud, Büyu', 22; Tirmizî, Büyu', 15; Nesâî, Büyu', 4; İbn Mâce, Ticârât, 32; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 5.

mahsulü engelleyecek olursa sizden bir kimse kardeşinin malını neye karşılık helal kabul edecektir?” dedi.

٥٤٥٢- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: حَدَّثَنِي سَعِيدٌ وَأَبُو سَلَمَةَ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَبِيعُوا الثَّمَرَ حَتَّى يَبْدُوَ صَلَاحُهُ».

5452- … İbn Şihâb dedi ki: Bana Said ve Ebu Seleme’nin tahdis ettiklerine göre, Ebu Hureyre *radıyallahu anh* şöyle demiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***“Olgunlaştığı ortaya çıkıncaya kadar mahsulü satmayın”*** buyurdu.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, bu rivayetler doğrultusunda görüş sahibi olmuş ve: Mahsullerin kızarmadan ya da sararmadan önce hurma ağaçlarının dallarında iken satılması caiz değildir, demiştir.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek: Bize göre, bütün bu rivayetler sabittir, gelişleri sahihtir. Biz bunları delil olarak alıyor, bunları terk etmiyoruz. Fakat bize göre, bunların anlamı, birinci görüş sahiplerinin yorumladıklarından farklıdır, demişlerdir.

Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, olgunlaştıkları ortaya çıkıncaya kadar mahsullerin satılmasını yasaklamıştır. Bunun birinci görüş sahiplerinin yorumladıkları şekilde olması ihtimali bulunduğu gibi bununla mahsullerin ortaya çıkmadan önce satılmasını kastetmiş olması ihtimali de vardır. Bu takdirde satıcı yanında bulunmayan bir şeyi satmış olur. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* de bunu yıllar sonrasının ürününü satmak demek olan bey’u’s-sinîn’i yasaklaması ile yasaklamıştır.

٥٤٥٣- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ حُمَيْدٍ الْأَعْرَجِ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ عَتِيقٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ السِّنِينَ. قَالَ يُونُسُ: قَالَ لَنَا سُفْيَانُ: هُوَ بَيْعُ الثِّمَارِ، قَبْلَ أَنْ يَبْدُوَ صَلَاحُهَا.

5453- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize Süfyan b. Uyeyne, Humeyd

el-A'rec'ten tahdis etti, o Süleyman b. Atîk'ten, o Cabir b. Abdullah'tan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, mahsul ortaya çıkmadan yapılan sinîn satışını yasaklamıştır.

Yunus dedi ki: Bize Süfyan: O, mahsulün olgunlaşıp olgunlaşmayacağı ortaya çıkmadan önce satılmasıdır, demiştir.[338]

٥٤٥٤- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْجِيزِيُّ، وَإِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَا: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ كَثِيرِ بْنِ عُفَيْرٍ، ثَنَا كَهْمَسُ بْنُ الْمِنْهَالِ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي عَرُوبَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ السِّنِينَ.

5454- … el-Hasen'den, o Semura b. Cündüb'ten, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* sinîn satışını yasakladı.

٥٤٥٥- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْجِيزِيُّ قَالَ: ثَنَا ابْنُ عُفَيْرٍ، قَالَ: ثنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ وَأَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ الثَّمَرِ حَتَّى يُطْعَمَ.

5455- … Ata ve Ebu'z-Zübeyr'den, onların Cabir'den rivayet ettiklerine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, yenilebilir hale gelmeden mahsulün satılmasını yasaklamıştır.[339]

٥٤٥٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا مُسْلِمُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: ثَنَا هِشَامُ بْنُ أَبِي عَبْدِ اللهِ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5456- … Bize Ebu'z-Zübeyr, Cabir b. Abdullah'tan tahdis etti. O, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

338 Müslim, Büyu', 85, 99; Ebu Davud, Büyu', 23, 33; Nesâî, Büyu', 69; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 309, 314, 364.

339 Müslim, Büyu', 82; Nesâî, Eymân, 45, Büyu', 28, 39; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 249, 357, III, 161, 357.

٥٤٥٧- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ وَأَبُو الْوَلِيدِ، قَالَا: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ عَنْ أَبِي الْبَخْتَرِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ عَنْ بَيْعِ النَّخْلِ، فَقَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ النَّخْلِ، حَتَّى نَأْكُلَ مِنْهُ، أَوْ حَتَّى يُؤْكَلَ مِنْهُ.

5457- … Ebu'l-Bahterî dedi ki: İbn Abbas *radıyallahu anh*'a hurma ağaçlarını (meyvesini) satmanın hükmünü sordum. O: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, biz ondan yiyinceye -ya da ondan yenilinceye- kadar hurma ağacı(nın meyvesi)ni satmayı yasakladı, dedi.[340]

٥٤٥٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ رَجَاءٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْبَخْتَرِيِّ الطَّائِيَّ يَقُولُ: سَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ عَنِ السَّلَمِ فَقُلْتُ: إِنَّا نَدَعُ أَشْيَاءَ، لَا نَجِدُ لَهَا فِي كِتَابِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ تَحْرِيمًا. قَالَ: إِنَّا نَفْعَلُ ذَلِكَ، نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ النَّخْلِ حَتَّى يُؤْكَلَ مِنْهُ.

5458- … Bize Şube, Amr b. Mürre'den, onun şöyle dediğini haber verdi: Ebu'l-Bahterî et-Tâî'yi şöyle derken dinledim: İbn Abbas'a selem alışverişine dair soru sordum. Ben: Bizler, Aziz ve Celil olan Allah'ın Kitabı'nda haram olduğunu duymadığımız bazı şeyleri terk ediyoruz, dedim. O: Bunu biz de yapıyoruz. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* hurma ağacının (meyvesinin) ondan yenilmedikçe satılmasını yasakladı, dedi.[341]

٥٤٥٩- حَدَّثَنَا رَوْحُ بْنُ الْفَرَجِ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنُ بُكَيْرٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي الْمُفَضَّلُ بْنُ فَضَالَةَ، عَنْ خَالِدٍ أَنَّهُ سَمِعَ عَطَاءَ بْنَ أَبِي رَبَاحٍ يُسْأَلُ عَنِ الرَّجُلِ يَبِيعُ ثَمَرَةَ أَرْضِهِ، رُطَبًا كَانَ أَوْ عِنَبًا يُسْلِفُ فِيهَا قَبْلَ أَنْ تَطِيبَ؟ فَقَالَ: لَا يَصْلُحُ، إِنَّ ابْنَ الزُّبَيْرِ بَاعَ ثَمَرَةَ أَرْضٍ لَهُ ثَلَاثَ سِنِينَ، فَسَمِعَ بِذَلِكَ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيُّ فَخَرَجَ إِلَى

340 Buhârî, Büyu', 85; Müslim, Büyu', 55, 83, 84; Ebu Davud, Büyu', 22; Malik, Büyu', 37.
341 5457 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

الْمَسْجِدِ. فَقَالَ فِي النَّاسِ: مَنَعَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَبِيعَ الثَّمَرَةَ حَتَّى تَطِيبَ.

5459- … Halid'den rivayete göre, o, Ata b. Ebi Rabâh'ı, arazisinin meyvesini taze hurma ya da üzüm olsun olgunlaşmadan önce selem yolu ile satan adamın durumu hakkında soru sorulurken dinlemiştir. O şu cevabı vermiştir: Doğru olmaz. Çünkü İbnü'z-Zübeyr kendisine ait bir arazinin üç yıllık mahsulünü satmıştı. Cabir b. Abdullah el-Ensârî bunu işitince mescide çıktı ve insanlara şunları söyledi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* meyveyi olgunlaşmadan önce satmamızı yasakladı.[342]

٥٤٦٠- حَدَّثَنَا ابْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ، قَالَ: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ عَنْ أَبِي الْبَخْتَرِيِّ قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عُمَرَ عَنِ السَّلَفِ فِي الثَّمَرِ، فَقَالَ: نَهَى عُمَرُ عَنْ بَيْعِ الثَّمَرِ، حَتَّى يَصْلُحَ.

5460- … Ebu'l-Bahterî dedi ki: İbn Ömer'e mahsulde selef (selem) alışverişine dair soru sordum. O: Ömer olgunlaşmadan önce mahsullerin satılmasını yasakladı, dedi.

***

Zikretmiş olduğumuz bu rivayetler, olgunlaşıp olgunlaşmayacakları ortaya çıkmadan önce satılmaları yasaklanmış olan mahsullerin hangileri olduğuna delil olmaktadır. Bunlar, selem akdi yapılacak hale gelmeden önce satılan mahsullerdir. Bu sebeple Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, mahsul ortaya çıkıncaya ve bir afete maruz kalmayacağından emin olununcaya kadar satılmalarını yasaklamıştır. Bu hale geldikten sonra bunlarda selem alışverişi yapmak caiz olur.

Görüldüğü gibi Ebu'l-Bahterî, İbn Ömer *radıyallahu anh*'a hurma ağaçlarında selem yapmaya dair soru sorunca o buna, yenilecek hale gelinceye kadar mahsullerin satılmasının yasaklandığına dair hadiste belirtildiği gibi cevap vermiştir.

342 Buhârî, Büyu', 83; Müslim, Büyu', 53, 86; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 312, 323, 395.

İşte bu da, yasağın bu bölümde zikretmiş olduğumuz rivayetlerde ancak mahsullerin olgun meyve haline gelmeden önceki satışı hakkında söz konusu olduğuna delildir.

Zaten Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in şu sözü bunu göstermektedir: ***"Allah eğer mahsulü engelleyecek olursa sizden biri kardeşinin malını sence neyin karşılığı olarak alacaktır?"*** Bu ise, meydana gelmesi söz konusu olmayan bir mahsulün satılmasının yasaklanması hakkında düşünülebilir.

Oysa bu rivayetlerde sözü edilenler, mahsullerde zamanından önce selem alışverişi yapmanın yasaklanması ile ilgilidir. İşte bu rivayetler, bunun yasaklandığına delil olmaktadır.

Mahsullerin, dallarında ortaya çıkmalarından sonra satılmalarına gelince; bu, bize göre caiz ve sahihtir.

Buna delil de Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelmiş olan şu rivayetlerdir:

٥٤٦١- حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو صَالِحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ شِهَابٍ، عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ بَاعَ نَخْلا بَعْدَ أَنْ يُؤَبَّرَ، فَثَمَرَتُهَا لِلَّذِي بَاعَهَا إِلا أَنْ يَشْتَرِطَ الْمُبْتَاعُ، وَمَنْ بَاعَ عَبْدًا، فَمَالُهُ لِلَّذِي بَاعَهُ إِلا أَنْ يَشْتَرِطَ الْمُبْتَاعُ».

5461- ... Salim b. Abdullah b. Ömer'den, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Her kim tozlaşmadan sonra hurma ağacı satacak olursa onun mahsulü onu satan kimseye aittir. Satın alanın (mahsulün kendisine ait olmasını) şart koşması müstesna. Kim de bir köle satacak olursa onun malı onu satana aittir. Satın alanın (malının kendisine ait olması) şartını koşması müstesna."***[343]

٥٤٦٢- حَدَّثَنَا يَزِيدُ قَالَ: حَدَّثَنِي الْقَعْنَبِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي ذِئْبٍ، عَنِ ابْنِ

343 Buhârî, Müsâkât, 17; Müslim, Büyu', 80; Tirmizî, Büyu', 25; Nesâî, Büyu', 76.

شِهَابٍ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ اِشْتَرَى عَبْدًا وَلَمْ يَشْتَرِطْ مَالَهُ، فَلَا شَيْءَ لَهُ، وَمَنْ اشْتَرَى نَخْلا بَعْدَ تَأْبِيرِهَا، وَلَمْ يَشْتَرِطْ الثَّمَرَ، فَلا شَيْءَ لَهُ».

5462- ... Salim'den, o babasından, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Kim bir köle satın alır da malını (kendisine) şart koşmayacak olursa ona (malından) bir şey yoktur. Kim de tozlaşmasından sonra hurma ağacı satın alır da mahsulü kendisine şart koşmazsa ona hiçbir şey yoktur."***[344]

٥٤٦٣- حَدَّثَنَا حُسَيْنُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: سَمِعْتُ يَزِيدَ بْنَ هَارُونَ قَالَ: أَخْبَرَنِي حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عِكْرِمَةَ بْنِ خَالِدٍ الْمَخْزُومِيِّ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَجُلا اِشْتَرَى نَخْلا قَدْ أَبَّرَهَا صَاحِبُهَا، فَخَاصَمَهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَضَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِ أَنَّ الثَّمَرَةَ لِصَاحِبِهَا الَّذِي أَبَّرَهَا إِلا أَنْ يَشْتَرِطَ الْمُشْتَرِي.

5463- ... İkrime b. Halid el-Mahzûmî'den, o İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, bir adam sahibi tarafından tozlaştırılmış hurma ağacı satın aldı. Onu Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e dava etti. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* onun hakkında meyvesinin onu tozlaştıran (ilk) sahibine ait olduğuna dair hüküm verdi. Müşterinin bunu şart koşması hali müstesnadır.

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, bu rivayetlerde hurma ağacının meyvesini satana ait kabul etmiştir. Satın alanın meyveyi almayı şart koşması hali müstesnadır. Bu takdirde meyve, şartı gereğince onun olur, böylelikle onu da satın almış sayılır.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, böylelikle olgunlaşıp olgunlaşmayacağı ortaya çıkmadan önce dallarda bulunan meyvenin satılmasını burada mubah kılmış olmaktadır. İşte bu da, birinci grup rivayetlerde yasaklanan hususun bundan farklı olduğuna delildir.

344 Buna yakın olarak: Tirmizî, Büyu', 25.

Eğer bir kimse: Cevaz verilen şey bu rivayetlerde meyvenin satışıdır. Buna sebep ise onun başkası ile birlikte satılmasıdır. Başkası ile birlikte satılmasının caiz olması ise, tek başına satılmasının da böyle olduğuna delil değildir. Çünkü bizler, bazı satışlara başkaları ile birlikte bulunan birtakım şeylerin girdiğini fakat bunların tek başlarına satılmalarının caiz olmadığını görüyoruz. Yollar ve avlular bunlardandır. Bunlar evlerin satımı kapsamına girerler. Bunların tek başlarına satılmaları caiz değildir, derse Allah'tan muvaffakiyet vermesini dileyerek bizim buna cevabımız şu olur: Yollar ve avlular şart koşulmasa dahi satışın kapsamına girerler. Fakat hurma ağaçlarının satılması halinde meyveler, şart koşulmadıkça satışa girmezler.

Şart koşulmadan başka şeyin satışı kapsamına girenler, tek başlarına satılması caiz olmayan şeylerdir.

Şart koşulmadıkça başkasının satışı kapsamına girmeyenler ise şart koşulması halinde satılan şeylerdir. Bunun başkası ile birlikte satılması, tek başına satılması caiz olmadıkça caiz değildir.

Nitekim şunu görüyoruz: Bir adam, içinde eşya bulunan bir ev satacak olursa eşyalar satışın kapsamına girmezler. Eğer o evi satın alan kişi evi satın alırken eşyayı da şart koşacak olursa onu şart koşması yoluyla eşya ona ait olur.

Şayet evde şarap ya da domuz varsa satışta onu da şart koşacak olursa satış geçersiz olur.

Bu durumda bu şekilde şart koşması ile evi satın almasının kapsamına ancak onun satın alması caiz olan şeyler girebilir.

Yalnızca (hurma ağaçlarını) satın alıp sözünü ettiğimiz meyvenin de hurma ağacı ile birlikte satılmasını şart koşması onun için caiz ise bu, onun tek başına satılmasının caiz olmasından dolayı caiz olur.

Nitekim Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* bu hadiste bunu söylerken, buna hurma ağaçlarını zikretmekle birlikte şunu eklemiştir: ***"Her kim malı bulunan bir köle satacak olursa onun malı satana aittir. Satın alanın o malı (kendisine ait olmak üzere) şart koşması hali müstesnadır."***

Böylelikle satın alan o malın kendisine ait olması şartını koşmadıkça malın satıcıya ait olduğunu tespit etmiştir. Kendisine ait olması şartını koşması

halinde de satıcıya ait olacağını belirtmiştir. Eğer bu mal şarap ya da domuz ise ve bu alışverişte onu şart koşacak olursa bu takdirde kölenin satışı da geçersiz olur.

Köle ile birlikte şart koşulması caiz olan mal, tek başına satılması caiz olan maldır. Tek başına satılması caiz olmayan şeyin, kölenin satılması halinde şart koşulması da caiz olmaz. Çünkü böylelikle o, satılan bir mal olur. O şeyin satışı ise uygun değildir. İşte bu da, bizim şart koşmak suretiyle hurma ağaçlarının satışı kapsamına giren meyve ile ilgili olarak söylediklerimizin doğru olduğuna bir delildir. Yani bunlar, hurma ağaçları satılmadan da tek başlarına satılmaları caiz olan meyvelerdir.

Bununla bizim sözünü ettiğimiz husus da sabit olmaktadır. Bu da Ebu Hanife'nin ve Ebu Yusuf'un -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- görüşüdür.

Muhammed b. el-Hasen ise, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bu bölümün baş taraflarında sözünü ettiğimiz yasağın, satın alınan meyvenin olgunlaşıp kemale erinceye ve hasat edilinceye kadar hurma ağaçlarında bırakılması şartı ile mahsullerin satılması hakkında olduğuna kanaat getiriyordu. Bu mahsulün satışı olgunlaşmadan önce gerçekleştiği için müşteri ortaya çıkmış bir mahsulü satın almış olur. Ancak bu mahsulü, bu halinden sonra olgunlaşıp hasad edilecek vakte kadar satıcının hurma ağaçları tarafından geliştirilmektedir. Bu ise batıldır.

Muhammed b. el-Hasen şöyle demektedir: Eğer satış, tam olgunlaşıp irileştikten ve artık irileşmesi durduktan sonra gerçekleşecek olursa böyle bir malın satın alınmasında ve hasat edilip toplanıncaya kadar dalında kalmasının şart koşulmasında bir sakınca yoktur. Çünkü bu husustaki yasak, onun, mahsulün büyüyerek artış göstermesi için dalında bırakılmasını şart koşması nedeniyledir.

Devamla şöyle der: İşte bu da, mahsulün artış göstermeyecek bir hale geldikten sonra satılması halinde dalında kalmasının şart koşulmasında bir sakınca bulunmadığına delildir. Bana bunu Süleyman b. Şuayb, babasından, o Muhammed'den tahdis etti.

Ebu Hanife ile Ebu Yusuf'un bu husustaki yorumu ise bize göre daha güzeldir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

Aynı şekilde nazar (akli düşünme ve kıyas) da bunun lehine tanıklık etmektedir. Çünkü tam olgunlaştıktan sonra mahsuller hasad vaktine kadar dalında bırakılmak şartıyla satılacak olursa bu durumda hurma ağaçları kiralanmış olmaktadır. Böylelikle mahsuller dallarından toplanacağı vakte kadar ağaçta kalacaktır. Bu ise tek başına olsa caiz olmaz. Başkası ile birlikte olması halinde de aynı durumdadır.

Bazıları da şöyle demiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, olgunlaşıp olgunlaşmayacağı ortaya çıkıncaya kadar mahsullerin satılmasına dair yasağı, bunun haram olduğu anlamında değildi. Aksine bu, ona bu hususta birçok anlaşmazlığı dava olarak getirdiklerinden dolayı onlara bir yol göstermek ve fikir vermek kabilindendi. Bu görüşü benimseyenler aynı zamanda bunu Zeyd b. Sâbit *radıyallahu anh*'dan da rivayet etmişlerdir.

٥٤٦٤- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبْدِ الْحَكَمِ قَالَ: أَخْبَرَنَا أَبُو زُرْعَةَ وَهْبُ اللهِ، عَنْ يُونُسَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: قَالَ أَبُو الزِّنَادِ كَانَ عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ يُحَدِّثُ عَنْ سَهْلِ بْنِ أَبِي حَثْمَةَ الْأَنْصَارِيِّ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَنَّ زَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ كَانَ يَقُولُ: كَانَ النَّاسُ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَبَايَعُونَ الثِّمَارَ. فَإِذَا جَاءَ الْبَائِعُ وَحَضَرَهُ لِلتَّقَاضِي. قَالَ الْمُبْتَاعُ: إِنَّهُ أَصَابَ الثَّمَرَ الْعَفَنُ الرَّمَادُ، أَصَابَهُ مُرَاقٌ أَوْ أَصَابَهُ قُشَامٌ عَاهَاتٌ يَحْتَجُّونَ بِهَا، وَالْقُشَامُ: شَيْءٌ يُصِيبُهُ، حَتَّى لَا يَرْطُبَ.

قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا كَثُرَتْ عِنْدَهُ الْخُصُومَةُ فِي ذَلِكَ: «لَا تَتَبَايَعُوا، حَتَّى يَبْدُوَ صَلَاحُ الثَّمَرِ كَالْمَشُورَةِ يُشِيرُ بِهَا، لِكَثْرَةِ خُصُومَتِهِمْ».

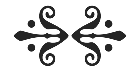
5464- … Zeyd b. Sâbit şöyle derdi: İnsanlar Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* döneminde mahsulleri alıp satarlardı. Satıcı gelip de ondan (müşteriden) ödemesini isteyince satın alan: Mahsul küflendi, mahsul telef oldu ya da mahsul olmadan bozuldu gibi mahsulün birtakım hastalıklara maruz kaldığını söylerdi.

(Zeyd b. Sâbit) dedi ki: Bu hususta Rasulullah'ın huzurundaki anlaşmaz-

lık ve davalar çoğalınca Hz. Peygamber şöyle buyurdu: ***"Mahsulün olgunlaştığı ortaya çıkmadıkça alışverişi yapmayın."*** O, bu sözlerini, huzurundaki anlaşmazlık ve davaların çoğalmasından dolayı onlara yol göstermek için söylemişti.

***

İşte sözünü ettiğimiz bu husus da, bizim bu bölümün baş taraflarında Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in olgunlaştığı görülünceye kadar mahsulleri satmayı yasaklamış olmasının ancak bu anlam ile ilgili olduğuna, başka bir husus hakkında olmadığına delil olmaktadır.

٧- بَابُ الْعَرَايَا

7- ARÂYÂ (SATIŞI)

٥٤٦٥- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ الثَّمَرِ بِالثَّمَرِ. قَالَ عَبْدُ اللهِ: وَحَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْخَصَ فِي الْعَرَايَا.

5465- … Salim'den, o babasından rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* mahsulün mahsul karşılığında satılmasını yasaklamıştır.

Abdullah (b. Ömer) dedi ki: Zeyd b. Sâbit de bize Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in arâyâ satışına ruhsat verdiğini tahdis etti.[345]

٥٤٦٦- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَارِمٌ. ح

5466- Bize İbrahim b. Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Ârim tahdis etti, H.

٥٤٦٧- وَحَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ، قَالَا: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَيُّوبَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ نَهَى عَنِ الْمُزَابَنَةِ.

345 Buhârî, Büyu', 74, 83; Müslim, Büyu', 57, 67; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 8, 150.

قَالَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: وَأَخْبَرَنِي زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْخَصَ فِي الْعَرَايَا.

5467- … Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun, müzâbeneyi (meyvenin meyve karşılığında ölçekle satılmasını) yasakladığını rivayet etti

İbn Ömer *radıyallahu anh* dedi ki: Bana Zeyd b. Sâbit'in haber verdiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* arâyâ satışına ruhsat vermiştir.[346]

٥٤٦٨- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْخَصَ فِي الْعَرَايَا.

5468- … Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Zeyd b. Sâbit'ten rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* arâyâ satışına ruhsat vermiştir.[347]

٥٤٦٩- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ بِهَذَا الْإِسْنَادِ، قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْمُحَاقَلَةِ وَالْمُزَابَنَةِ، وَرَخَّصَ فِي الْعَرَايَا.

5469- Ali b. Şeybe de bu isnatla bize tahdis ederek dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* muhâkale (demek olan başağındaki yaş buğdayın kuru buğday karşılığında satılmasını) ve (dalındaki yaş hurmanın kuru hurma karşılığında satılması demek olan) müzâbene satışını yasakladı, arâyâ satışına ise ruhsat verdi.[348]

346 Rasulullahın müzâbeneyi yasakladığına dair hadis birçok yol ve senetle rivayet edilmiştir. Bkz. Buhârî, Şirb, 17, Büyu', 75, 82, 91, 93; Müslim, Büyu', 59, 67, 72; Ebu Davud, Büyu', 31, 33; Tirmizî, Büyu', 14, 55, 62; Nesâî, Eymân, 45, Büyu', 27, 32; İbn Mâce, Ticârât, 54, Ruhûn, 7; Dârimî, Mukaddime, 28, Büyu', 23; Malik, Büyu', 23, 24, 25; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 5, 16, 63, 64…

347 5469 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

348 Buhârî, Büyu', 75, 84; Müslim, Büyu', 57, 66, 71, 83; Ebu Davud, Büyu', 19, 33; Tirmizî, Büyu', 62, 70; Nesâî, Büyu', 28, 32, 33; İbn Mâce, Ticârât, 55; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 8, 11, 237, III, 313, IV, 2.

٥٤٧٠- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ بْنُ يَزِيدَ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي خَارِجَةُ بْنُ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَخَّصَ فِي بَيْعِ الْعَرَايَا، بِالتَّمْرِ أَوْ الرُّطَبِ.

5470- … İbn Şihâb dedi ki: Bana Hârice b. Zeyd b. Sâbit babasından (Zeyd b. Sâbit'ten) rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* -kuru hurma ya da taze yaş hurmada- arâyâ satışına ruhsat vermiştir.[349]

٥٤٧١- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ الشَّيْبَانِيِّ قَالَ: بِعْتُ مَا فِي رُءُوسِ نَخْلِي بِمِائَةِ وَسْقٍ، وَإِنْ زَادَ فَلَهُمْ، وَإِنْ نَقَصَ فَعَلَيْهِمْ. فَسَأَلْتُ ابْنَ عُمَرَ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ الثَّمَرَةِ بِالتَّمْرِ، إِلا أَنَّهُ رَخَّصَ فِي الْعَرَايَا.

5471- … Amr b. Dinar'dan, o İsmail eş-Şeybânî'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Hurma ağaçlarımın dallarında bulunanı (taze hurmayı) -fazla gelirse lehlerine, eksik gelirse aleyhlerine olmak üzere- yüz vesk olarak sattım. Sonra İbn Ömer'e bunun hükmünü sordum. O şöyle dedi: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* meyveyi meyve karşılığında satmayı yasakladı. Ancak o arâyâ satışına ruhsat verdi.[350]

٥٤٧٢- حَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْجِيزِيُّ قَالَ: ثَنَا سَعِيدُ بْنُ كَثِيرِ بْنِ عُفَيْرٍ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ وَأَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ الثَّمَرِ حَتَّى يُطْعَمَ وَقَالَ: «لَا يُبَاعُ شَيْءٌ مِنْهُ إِلا بِالدَّرَاهِمِ وَالدَّنَانِيرِ، إِلا الْعَرَايَا». فَإِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْخَصَ فِيهَا.

5472- … Ata ve Ebu'z-Zübeyr'den, onlar Cabir *radıyallahu anh*'dan ri-

349 Buhârî, Müsâkât, 17, Büyu', 83; Müslim, Büyu', 64; Ebu Davud, Büyu', 19, 20; Nesâî, Büyu', 34, 35; Malik, Büyu', 14; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 5, V, 181, 182.

350 5465 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

vayet ettiklerine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* yenilebilir hale gelinceye kadar meyvenin satışını yasaklamış ve: ***"Ondan hiçbir miktar dirhem ve dinar karşılığında olmadıkça satılmaz. Arâyâ müstesna"*** buyurmuştur. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* arâyâ satışına ruhsat vermiştir.[351]

٥٤٧٣- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى الْمُزَنِيّ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ الشَّافِعِيُّ قَالَ: أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْمُزَابَنَةِ إِلا أَنَّهُ أَرْخَصَ فِي بَيْعِ الْعَرَايَا.

5473- … Ata'dan, o Cabir b. Abdullah'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* müzâbeneyi yasakladı. Ancak arâyâ satışına ruhsat verdi.[352]

٥٤٧٤- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ قَالَ: ثَنَا حَمَّادٌ، عَنْ أَيُّوبَ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ وَسَعِيدِ بْنِ مِينَاءَ، عَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الْمُحَاقَلَةِ وَالْمُزَابَنَةِ، وَالْمُخَابَرَةِ. وَقَالَ أَحَدُهُمَا: وَالْمُعَاوَمَةِ، وَقَالَ الْآخَرُ: وَبَيْعِ السِّنِينَ، وَنَهَى عَنِ الثُّنْيَا وَرَخَّصَ فِي الْعَرَايَا.

5474- … Ebu'z-Zübeyr ve Said b. Mînâ'dan, ikisinin Cabir'den rivayet ettiklerine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* muhâkale, müzâbene ve muhabereyi yasaklamıştır[353]

İkisinden biri muâvemeyi de (yasakladı) demiş, diğeri de: Sinîn satışını yasakladı, demiştir. Ayrıca (satılan bir maldan belirsiz bir miktarı istisna etmek demek olan) sünyâyı yasaklamış fakat arâyâ satışına ruhsat vermiştir.

---

351 Buhârî, Büyu', 83, Müsâkât, 17; Müslim, Büyu', 81, 82; Ebu Davud, Büyu', 22; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 360, 392.

352 5470 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

353 Muhâbere, arazinin çıkacak mahsulün üçte biri, dörtte biri gibi bir oran karşılığında kiraya verilmesidir.

٥٤٧٥- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ بَشِيرِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ سَهْلِ بْنِ أَبِي حَثْمَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ الثَّمَرِ بِالتَّمْرِ، إِلا أَنَّهُ رَخَّصَ فِي الْعَرِيَّةِ أَنْ يُبَاعَ بِخَرْصِهَا مِنَ التَّمْرِ، يَأْكُلُهَا أَهْلُهَا رُطَبًا.

5475- … Beşir b. Yesâr'dan, onun Sehl b. Ebi Hasme'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, taze meyvenin kuru hurma karşılığında satılmasını yasaklamıştır. Ancak taze hurmanın tahmin yolu ile kuru hurma karşılığında -sahipleri taze hurma yesin diye- satılması demek olan ariyye (diğer adı ile arâyâ) satışına ruhsat vermiştir.[354]

٥٤٧٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خُزَيْمَةَ قَالَ: ثَنَا الْقَعْنَبِيُّ قَالَ: ثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ بَشِيرِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ أَهْلِ دَارِهِمْ، مِنْهُمْ سَهْلُ بْنُ أَبِي حَثْمَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ الثَّمَرِ بِالتَّمْرِ، وَقَالَ: «ذَلِكَ الرِّبَا ذَلِكَ الْمُزَابَنَةُ». إِلا أَنَّهُ رَخَّصَ فِي بَيْعِ الْعَرِيَّةِ، النَّخْلَةِ وَالنَّخْلَتَيْنِ يَأْخُذُهَا أَهْلُ الْبَيْتِ بِخَرْصِهَا تَمْرًا، يَأْكُلُونَهَا رُطَبًا.

5476- … Beşir b. Yesâr'dan, o evleri ahalisinden aralarında Sehl b. Ebi Hasme'nin de bulunduğu Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in ashabından bazılarından rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, taze meyvenin kuru hurma karşılığında satılmasını yasaklamış ve ***"İşte o ribadır. İşte o müzâbene (denilen alışveriş şekli)dir"*** buyurmuştur. Ancak bir ya da iki hurma ağacının kuru hurma olarak tahmini yapılıp taze hurma olarak aile halkının yemesi için satılması şeklinde yapılan ariyye satışına ruhsat vermiştir.[355]

٥٤٧٧- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا الْقَعْنَبِيُّ، وَعُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ قَالَا: ثَنَا مَالِكُ

354 Buhârî, Büyu', 83; Müslim, Büyu', 61; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 190, 364.
355 Buhârî, Büyu', 83; Müslim, Büyu', 67; Ebu Davud, Büyu', 19; Nesâî, Büyu', 35; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 2, V, 190.

بْنُ أَنَسٍ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ الْحُسَيْنِ عَنْ مَوْلَى ابْنِ أَبِي أَحْمَدَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَخَّصَ فِي بَيْعِ الْعَرَايَا، فِي خَمْسَةِ أَوْسُقٍ أَوْ فِي مَا دُونَ خَمْسَةِ أَوْسُقٍ، يَشُكُّ دَاوُدُ فِي خَمْسَةٍ أَوْ فِي مَا دُونَ خَمْسَةٍ.

5477- … İbn Ebi Ahmed'in azatlısından, onun Ebu Hureyre'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, beş veske kadar ya da beş veskten aşağısında -Davud beş veske kadar ya da beş veskten aşağısında ibareleri hakkında şüphe etmektedir- arâyâ satışına ruhsat vermiştir.

٥٤٧٨- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ مُحَمَّدٍ التَّمِيمِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ حِبَّانَ، عَنْ وَاسِعِ بْنِ حِبَّانَ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَخَّصَ فِي الْعَرِيَّةِ فِي الْوَسْقِ وَالْوَسْقَيْنِ وَالثَّلَاثَةِ وَالْأَرْبَعَةِ، وَقَالَ: «فِي كُلِّ عَشْرَةِ أَقْنَاءٍ قِنْوٌ يُوضَعُ فِي الْمَسْجِدِ لِلْمَسَاكِينِ».

5478- … Vâsi' b. Hibbân'ın Cabir b. Abdullah'tan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bir vesk, iki, üç ve dört vesklik miktarda ariyye satışına ruhsat vermiş ve şöyle buyurmuştur: ***"Her on salkımda bir salkım, mescide yoksullar(ın yemesi) için konulur (konulsun)."***[356]

٥٤٧٩- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا الْوَهْبِيُّ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ إِسْحَاقَ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: ثُمَّ قَالَ: الْوَسْقِ وَالْوَسْقَيْنِ وَالثَّلَاثَةِ وَالْأَرْبَعَةِ وَلَمْ يَذْكُرْ قَوْلَهُ: «فِي كُلِّ عَشَرَةٍ».

5479- … Bize İbn İshak haber verdi ve senediyle aynısını zikretti. Ancak şunları da söyledi: Sonra: "Bir vesk, iki vesk, üç vesk, dört vesk(de ari-

356 Ebu Davud, Zekât, 32; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 360.

ye satışına ruhsat verdi)" demekle birlikte ***"Her on salkımda…"*** ibaresini zikretmedi.[357]

***

Ebu Cafer dedi ki: İşte bu rivayetler, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelmiş ve arâyâ satışına ruhsat konusunda tevatür derecesini bulmuştur. Bütün ilim ehli, bu rivayetleri kabul etmiş ve bunların sahih bir yolla geldiklerinde ihtilaf etmemiştir. Bununla birlikte bunların (arâyâ satışının mahiyetinin) yorumu konusunda aralarında anlaşmazlık vardır.

Kimileri: Arâyâ, bir adamın bir ya da iki hurma ağacının, bir başka adama ait olan çok sayıdaki hurma ağacının arasında bulunması demektir, demiştir. Bunlar şöyle derler: Medineliler, hurma zamanı gelince aile halkları ile birlikte bahçelerine giderlerdi. Bir ya da iki hurma ağacının sahibi de aile halkı ile gelirdi. Bu ise hurmaları çok olan kimselere zarar verirdi.

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, çok sayıda hurma ağacı olan kimselerin, bir ya da iki hurma ağacı bulunan kişiye onun ağaçlarındaki mahsulü kuru hurma olarak vermelerine ruhsat vermiştir. Böylelikle o kişi ailesi ile birlikte bahçesine gelmemiş olur ve bahçedeki bütün ağaçların mahsulleri ağaçları çok olan kimseye kalır, kendisi ve aile halkı da o bahçede kalır.

Bu açıklama Malik b. Enes'ten rivayet edilmiştir.

Ebu Hanife'ye gelince; benim Ahmed b. Ebi İmrân'dan dinlediğim kadarıyla o Muhammed b. Semâa'dan dinlediğini belirtmiştir. O Ebu Yusuf'tan, o Ebu Hanife'den, onun şöyle dediğini rivayet etmiştir: Bize göre bunun anlamı şudur: Bir kimse diğerine hurma ağaçlarından birisinin mahsulünü ariyet olarak verir fakat onun meyvesi ortaya çıkıncaya kadar o ağacı ona teslim etmez. O kimsenin, bu ağacı alıkoyarak bunun yerine tahmini olarak kuru hurma vermesine ruhsat verilmiştir.[358]

---

357 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 360.

358 Tanımın daha iyi anlaşılması için Dr. Vehbe ez-Zuhayli, *el-Fıkhu'l-İslâmî*, Beyrut, 1404/1984, IV, 440'taki tanımı kaydedelim: Ebu Hanife ariye satışını sadece hibe olarak kabul etmiştir. Bu da bahçe sahibi bir kimsenin, bir başkasına bahçesindeki belli sayıdaki hurma ağacının mahsullerini hibe etmesidir. Bu hibeyi yaptıktan sonra kişinin bahçesine girip çıkmasından zarar gördüğünden dolayı hibe ettiği ağaç ya da ağaçların ne kadar hurma vereceğini tahmin eder ve bu tahmin miktarını peşin kuru hurma olarak ona verir (Çeviren).

Bu yorum Malik'in dediğinden doğruya daha yakın ve uygun bir yorumdur. Çünkü "ariyye (sözlükte)" sadece verilen, bağışlanan şey, demektir.

Nitekim ensarı metheden bir kişinin onları şu sözleriyle övdüğünü görüyoruz:

"O kıtlık yılına maruz kalmış da değildir,

(Receb ayında kesilen hayvan demek olan) Recebiyye de değildir.

Fakat kıtlık yıllarında (bağış olarak verilen) ârâyâdır."

Yani onlar, afetlerin geldiği kıtlık yıllarında bunları ariyye olarak bağışlıyorlardı.

Şayet ariyye Malik'in kabul ettiği gibi olsaydı onlar bundan dolayı övülmüş olamazlardı. Çünkü aldıkları gibi veriyorlardı fakat ariyye onun dediğinden farklıdır.

Bir kişi: Sen Zeyd b. Sâbit *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği (5465 no'lu vd.) hadiste, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in taze meyveyi kuru hurma karşılığında satmayı yasaklamış olmakla birlikte ârâyâ satışına ruhsat verdiğini zikrettin. Böylelikle bu hadise göre de yine ârâyâ satışı taze meyvenin kuru hurma karşılığında satılması demek olur, diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

Hadiste dediğin gibi bir şey yoktur. Onda sadece taze meyvenin kuru hurma karşılığında satılmasının yasaklandığı belirtilmekte ve bununla birlikte ârâyâ satışına ruhsat verildiğinden söz edilmektedir. Bazen hükümleri birbirinden farklı iki şeyden bir arada söz edilebilir.

Eğer bir kimse: Sen Ebu Hureyre *radıyallahu anh*'ın rivayet ettiği (5477 no'lu) hadiste Hz. Peygamber'den beş veske kadar bu satışın yapılacağının tespit edildiğini zikrettin. Hadiste bundan söz edilmesi bundan fazlasının hükmünün bunun hükmü gibi olamayacağı anlamına gelir, diyecek olursa ona da şöyle denilir:

Hadiste senin dediğin gibi bir hükmün olması söz konusu değildir. Eğer Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: "Ariyye satışı ancak beş veskte ya da beş veskin aşağısında olabilir" demiş olsaydı senin dediğin gibi olurdu.

Hadiste sadece Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in beş veskte ya da

beş veskten aşağısında ariyye satışına ruhsat verdiği belirtilmektedir. Bu ise, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in bazı kimseler için bu miktarda ariyye satışı yapmalarına ruhsat vermiş olması manasına gelebilir.

İşte Ebu Hureyre *radıyallahu anh*, bunu nakletmiş ve ruhsatın hangi miktarda verilmiş olduğunu haber vermiştir. Fakat bu, bu ruhsatın bu miktardan daha fazlası için geçerli olmayacağı anlamına gelmez.

Bir kimse Ömer'in[359] (5471 no'lu) hadisi ile Cabir *radıyallahu anh*'ın (5473 no'lu) hadisinde "O, arâyâya ruhsat verdi" ifadesi yer almaktadır. İşte bu, taze meyvenin kuru hurma karşılığında satışından istisna edilmiş olur. Bununla da arâyâ satışının, meyvenin kuru hurma karşılığında satılması olduğu ispatlanmaktadır, diyecek olursa ona da şöyle cevap verilir:

Bu sözle kendisine ariyye yolu ile hurma verilen kişinin kastedilmiş olması mümkündür. Ona, hurma ağacının dallarında bulunan taze meyveye bedel olarak yine taze meyve alması için ruhsat verilmiştir. Çünkü o, bu durumda satıcı gibi olur, bu da onun için helaldir. Bu durumda yapılan istisna, bu illet (gerekçe) dolayısıyla yapılmış olur.

Sehl b. Ebi Hasme'nin rivayet ettiği (5476 no'lu) hadiste de: "O, sahiplerinin taze hurma yemeleri için (ağaçtaki taze meyvenin) kuru hurma olarak tahmin edilmesi sureti ile ariyye satışına ruhsat vermiştir" denilerek burada ariyye yapanın aile halkından söz edilmekte ve onların taze hurma yemek istedikleri belirtilmektedir. Bu ise ancak kendilerinden alınan bedel karşılığında tekrar kendilerine dönenlere malik olmaları halinde söz konusu olabilir. İşte bu da, Ebu Hanife'nin görüşünü ispatlamaktadır.

Şayet bir kimse: Eğer bu rivayetlerin yorumu Ebu Hanife'nin benimsediği şekilde olsa bunun için ruhsat bulunduğundan söz etmenin anlamı olmazdı, diyecek olursa ona şöyle denilir: Aksine, bunun sahih bir anlamı vardır. Fakat bu anlamın ne olduğu hususunda görüş ayrılığı bulunmaktadır.

İsa b. Ebân şöyle demektedir: Buradaki ruhsatın anlamı şudur: Malları değiştirmek yoluyla bir başka mala sahip olabilmek ancak o malların malikleri tarafından gerçekleştirilirse geçerli olur. Hiç kimse malik olmadığı bir malı bedeli karşılığında satıp o bedele malik olamaz. Bedele malik olabilmesi ise,

359 Doğrusu İbn Ömer'dir (Çeviren).

ancak o bedelin karşılığında verdiği şeye sahih bir mülkiyet ile sahip olduğu takdirde mümkün olabilir.

(İsa b. Ebân) dedi ki: Ariyye yapan kimse bu durumda ariyye olarak verdiği malın maliki değildir. Çünkü henüz onu teslim almış değildir. Onun bedeli olarak alacağı kuru hurmanın bu hadiste ona helal kılınması ise henüz mülkiyetine almamış olduğu taze hurmanın bedeli oluşundan dolayıdır.

(İsa) der ki: İşte verilen ruhsat ile gözetilen maksat budur.

Başkaları ise şöyle demektedirler: Ruhsat şu şekildedir: Bir kimse bir başkasına taze meyvesinden bir miktar ariyyet olarak vereceğini söylerse ve onu teslim alması suretiyle kendisine verilen kişi bunu mülk edinmek üzere ona teslim edeceğini vaat ederse -ki kişinin borçlanması halinde vaadine bağlı kalması gerekir, hüküm bakımından her ne kadar sorumlu olmasa dahi buna bağlı kalmalıdır- bu durumda ariyette bulunan kimsenin, ariyet olarak vereceğini vaat ettiği miktarı alıkoymasına ruhsat verilmiştir. Bu da, taze hurmaya karşılık olarak onun tahmini karşılığını teşkil eden kuru hurmayı vermesini sağlamak için yapılır. Bunu yapmasında da herhangi bir günah yoktur ve o, sözünde durmayan kimsenin hükmünde de olmaz. İşte ruhsat verilen nokta budur.

Bizim Ebu Hanife'den -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- nakletmiş olduğumuz bu yorum, bu hadis ile ilgili yapılmış diğer açıklamalardan daha uygundur. Çünkü taze meyvenin kuru hurma karşılığında satışını yasaklayan rivayetler, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den mütevatir olarak gelmiştir.

Bu bölümün baş taraflarında sözünü ettiklerimiz bunların bir kısmını teşkil etmektedir. Diğer bir kısmı da şunlardır:

٥٤٨٠- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْن وَهْبٍ، قَالَ أَخْبَرَنِي يُونُس، عَنِ ابْن شِهَابٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي سَعِيدٌ، وَأَبُو سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُول اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا تَبَايَعُوا الثَّمَر بِالتَّمْرِ».

قَالَ ابْن شِهَاب: وَحَدَّثَنِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْله سَوَاءً.

5480- … İbn Şihâb dedi ki: Bana Said ve Ebu Seleme'nin, Ebu Hureyre'den tahdis ettiklerine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Taze meyveyi kuru hurma karşılığında satmayın"*** buyurmuştur.

İbn Şihâb dedi ki: Bana Salim b. Abdullah da babasından, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den tamamen aynısını tahdis etti.

٥٤٨١- حَدَّثَنَا يَزِيدُ وَابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَا: ثَنَا عَبْد اللَّه بْن صَالِحٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ، قَالَ: حَدَّثَنِي عُقَيْلٌ، عَنِ ابْن شِهَابٍ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْله.

5481- … İbn Şihâb'dan, o Salim'den, o babasından, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٤٨٢- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُجَّاجِ، قَالَ: ثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْد الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَمْرِو بْن دِينَارٍ، قَالَ: سَمِعْتُ ابْن عُمَرَ، سُئِلَ عَنْ رَجُلٍ اِشْتَرَى ثَمَرَةً بِمِائَةِ فَرْقٍ بِكَيْلٍ لَهُ؟ قَالَ: نَهَى رَسُول اللَّه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ هَذَا، يَعْنِي الْمُزَابَنَةَ

5482- … Amr b. Dinar dedi ki: İbn Ömer'in, ölçerek yüz ferak karşılığında taze meyve (hurma) satın almış bir adamın durumu hakkında soru sorulması üzerine şöyle dediğini işittim: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bunu -yani müzâbeneyi- yasakladı.[360]

٥٤٨٣- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْن مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَسَدٌ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّا قَالَ: ثَنَا عُبَيْدُ اللهِ

360 Müzâbene, önceden de belirttiğimiz üzere dalındaki taze hurmanın kuru hurma karşılığında satılmasıdır (Çeviren).

بْنُ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ ثَمَرِ النَّخْلِ بِالتَّمْرِ، كَيْلاً، وَالزَّبِيبِ بِالْعِنَبِ كَيْلاً، وَالزَّرْعِ بِالْحِنْطَةِ كَيْلاً.

5483- … Bize Ubeydullah b. Ömer, Nâfi'den tahdis etti. O, İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, hurma ağaçlarının meyvesinin ölçekle kuru hurmayla, kuru üzümün ölçekle taze üzümle, ekinin de ölçekle buğdayla satılmasını yasakladı.[361]

٥٤٨٤- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَوْنٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، أَنَّ ابْنَ عُمَرَ سُئِلَ عَنْ رَجُلٍ بَاعَ ثَمَرَةَ أَرْضِهِ مِنْ رَجُلٍ بِمِائَةِ فَرْقٍ. فَقَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ هَذَا، وَهُوَ الْمُزَابَنَةُ.

5484- … Amr b. Dinar'dan rivayete göre, İbn Ömer'e arazisinin mahsulünü bir adama yüz ferak karşılığında satmış bir adamın durumu hakkında soru soruldu. O: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bunu yasakladı. İşte bu, müzâbenedir, dedi.

٥٤٨٥- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو زُرْعَةَ وَهْبُ اللّٰهِ بْنُ رَاشِدٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي يُونُسُ، قَالَ: حَدَّثَنِي نَافِعٌ أَنَّ عَبْدَ اللّٰهِ بْنَ عُمَرَ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْمُزَابَنَةِ قَالَ: «وَالْمُزَابَنَةُ أَنْ يَشْتَرِيَ الرَّجُلُ أَوْ يَبِيعَ حَائِطَهُ بِتَمْرٍ كَيْلاً، أَوْ كَرْمَهُ بِزَبِيبٍ كَيْلاً، وَأَنْ يَبِيعَ الزَّرْعَ كَيْلاً، بِشَيْءٍ مِنَ الطَّعَامِ».

5485- … … Yunus dedi ki: Bana Nâfi'in tahdis ettiğine göre, Abdullah b. Ömer şöyle demiştir: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* müzâbeneyi yasaklayarak şöyle buyurdu: ***"Müzâbene ise kişinin bir bahçeyi (meyvesini) ölçekle kuru hurma karşılığında veya üzümünü ölçekle kuru üzüm karşılığında satması ya da satın alması ve ekini ölçekle bir miktar buğday karşılığında satmasıdır."***[362]

361 Müslim, Büyu', 73; Ebu Davud, Büyu', 18.
362 Buhârî, Büyu', 75, 82, 91; Müslim, Büyu', 72, 86; Nesâî, Büyu', 33; Malik, Büyu', 23; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 63, 74, 108.

٥٤٨٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرِو بْنِ يُونُسَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الشَّيْبَانِيِّ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْمُحَاقَلَةِ وَالْمُزَابَنَةِ.

5486- … İkrime'den, o İbn Abbas'tan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, muhâkale ve müzâbeneyi yasakladı.[363]

٥٤٨٧- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ جَابِرٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ، وَزَادَ: «أَنْ يَبِيعَ الرَّجُلُ الزَّرْعَ بِمِائَةِ فَرْقِ حِنْطَةٍ، وَالْمُزَابَنَةُ: أَنْ يَبِيعَ الثَّمَرَ فِي رُءُوسِ النَّخْلِ بِمِائَةِ فَرْقٍ».

5487- … Ata'dan, o Cabir'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'-den aynısını rivayet etti ve şunları ekledi: ***"Adamın, ekini yüz ferak buğdaya satmasıdır. Müzâbene ise hurma ağaçlarının dalında bulunan taze meyveyi yüz ferak (kuru hurma) karşılığında satması demektir."***[364]

٥٤٨٨- حَدَّثَنَا فَهْدٌ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ الطَّائِفِيُّ، قَالَ: أَخْبَرَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَيْسَرَةَ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْمُخَابَرَةِ، وَالْمُزَابَنَةِ، وَالْمُحَاقَلَةِ.

5488- … Cabir b. Abdullah dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* muhâbereyi, müzâbeneyi ve muhâkaleyi yasakladı.

٥٤٨٩- حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرَةَ، بَكَّارُ بْنُ قُتَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا حُسَيْنُ بْنُ حَفْصٍ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ: حَدَّثَنِي سَعْدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، قَالَ: حَدَّثَنِي عُمَرُ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ:

363 Buhârî, Büyu', 82, 93, Müsâkât, 17; Müslim, Büyu', 59, 81-85…
364 Burada hadisin birinci bölümünde buğday ile ilgili verilen tarif muhâkalenin tarifidir. Buna göre muhâkale, kişinin taze ekini ölçerek buğday karşılığında satmasıdır (Çeviren).

نَهَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْمُحَاقَلَةِ، وَالْمُزَابَنَةِ. قَالَ: وَالْمُحَاقَلَةُ: الشَّرْطُ فِي الزَّرْعِ، وَالْمُزَابَنَةُ: التَّمْرُ بِالثَّمَرِ، فِي النَّخْلِ.

5489- … Ebu Hureyre dedi ki: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, muhâkale ve müzâbeneyi yasakladı.

Dedi ki: Muhakale, ekinde ortak olmaktır. Müzâbene ise, hurma ağacının dalındaki (taze) hurmanın kuru hurma karşılığında satılmasıdır."

***

İşte Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den gelen bu rivayetler, belli ölçekte meyvenin dallarındaki meyve karşılığında satılmasının yasaklandığını mütevatir olarak ortaya koymaktadır. Eğer arâyâ, Ebu Hanife'nin benimsediği şekilde yorumlanıp açıklanacak olursa bu yasak genel mahiyeti ile olduğu gibi kalır ve ondan hiçbir şey batıl olmaz.

Eğer Malik'in benimsediği görüşe göre yorumlanacak olursa onun arâyâ satışını yorumladığı anlam bunun kapsamı dışına çıkar. Hâlbuki ittifakla kabul edilmiş bir hadisten herhangi bir miktarın kapsam dışına çıkartılması ancak tevili ittifakla kabul edilmiş bir hadis ile ya da yine ittifakla kabul edilmiş başka bir delalet ile mümkün olabilir.

Ayrıca Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den taze hurmanın kuru hurma karşılığında satılmasının yasaklandığına dair daha başka yerde zikrettiğimiz rivayetler de gelmiştir.

Biz, arâyânın anlamını İmam Malik'in dediği şekilde kabul edecek olursak, bu hususta gelen rivayetler, taze hurmanın kuru hurma karşılığında satışını yasaklayan rivayetlerle çelişmiş olur.

Ancak Ebu Hanife'nin dediği şekilde yorumlayacak olursak, rivayetlerin anlamı birbiriyle uyum arzeder ve birbiriyle çelişmez.

Rivayetlerin muhtemel anlamlarını tespit etmek hususunda bize en uygun olan ise, bunları birbirleriyle çelişmeyecekleri ve sünnetin sünnet ile çatışmayacağı bir anlama göre yorumlamak olmalıdır.

İşte bizim arâyânın anlamı ile ilgili sözünü ettiğimiz açıklamalarla Ebu

Hanife'nin -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- benimsediği yorum sabit olmaktadır. Başarı lutfeden Allah'tır.

Yine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den***: "Sadakalarda hafiflik sağlayın. Çünkü şüphesiz malda ariyyet ve vasiyyet de vardır"*** buyurduğu rivayet edilmiştir.

٥٤٩٠- حَدَّثَنَا بِذَلِكَ أَبُو بَكْرَةَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عُمَرَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ، قَالَ: سَمِعْتُ قَيْسَ بْنَ سَعْدٍ يُحَدِّثُ عَنْ مَكْحُولٍ الشَّامِيِّ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذَلِكَ.

5490- … Bize Cerîr b. Hâzim haber verip dedi ki: Ben Kays b. Sa'd'ı, Mekhûl eş-Şâmî'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den bunu tahdis ederken dinledim.

***

İşte bu, ariyyenin, ancak mal sahiplerinin hayatta iken bazı kimselere mülk olarak verdikleri bir şeyden ibaret olduğuna delildir. Tıpkı vasiyyeti vefatlarından sonra başkalarının mülkiyetine verdikleri gibi.

Ariyyenin anlamının ona muhalif olanın dediği gibi değil de Ebu Hanife'nin -Allah'ın rahmeti üzerine olsun- dediği gibi olduğuna dair bir başka delil de şudur:

٥٤٩١- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَوْنٍ، قَالَ: ثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ أَيُّوبَ وَعُبَيْدِ اللهِ، عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى الْبَائِعَ وَالْمُبْتَاعَ عَنِ الْمُزَابَنَةِ. قَالَ: وَقَالَ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ رَخَّصَ فِي الْعَرَايَا، فِي النَّخْلَةِ وَالنَّخْلَتَيْنِ، تُوهَبَانِ لِلرَّجُلِ، فَيَبِيعُهُمَا بِخَرْصِهِمَا تَمْرًا.

5491- … Nâfi'den, onun İbn Ömer'den rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, müzâbene işlemini yapmaktan satıcıyı da satın alanı da yasaklamıştır.

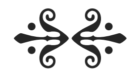
(İbn Ömer) dedi ki: Zeyd b. Sâbit de şöyle dedi: "Bir adama bir ve iki

hurma ağacı hibe edilmesi, onun da bunları (mahsullerini) tahmini olarak kuru hurma karşılığında satması şeklindeki arâyâ alışverişine ruhsat verdi."

***

İşte Zeyd b. Sâbit *radıyallahu anh*, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den ariyye satışı ile ilgili ruhsatı rivayet edenlerden birisi olarak ariyye-nin bir hibe olduğunu haber vermektedir.

Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır.

٨- بَابُ الرَّجُلِ يَشْتَرِي الثَّمَرَةَ فَيَقْبِضُهَا فَيُصِيبُهَا جَائِحَةٌ

8- SATIN ALDIĞI TAZE MEYVEYE AFET İSABET EDEN KİMSE(NİN DURUMU)

٥٤٩٢- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى الْمُزَنِيّ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ حُمَيْدٍ اَلْأَعْرَجِ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ عَتِيقٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ السِّنِينَ، وَأَمَرَ بِوَضْعِ الْجَوَائِحِ.

5492- … Süleyman b. Atîk'den, o Cabir b. Abdullah'tan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, birkaç yıl süreyle alınacak mahsulün satılmasını yasakladı ve afetlerin (karşılığının müşteriden) indirilmesini emretti.[365]

٥٤٩٣- حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ يَحْيَى قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5493- … Ebu'z-Zübeyr'den, o Cabir'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

365 Müslim, Müsâkât, 17; Ebu Davud, Büyu', 23, 58; Nesâî, Büyu', 30; Malik, Büyu', 16; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 309.

٥٤٩٤- حَدَّثَنَا بَكَّارُ بْنُ قُتَيْبَةَ قَالَ: ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي الْوَزِيرِ، قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ حُمَيْدٍ الْأَعْرَجِ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ عَتِيقٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِوَضْعِ الْجَائِحَةِ.

5494- … Humeyd el-A'rec'den, o Süleyman b. Atîk'ten, onun Cabir b. Abdullah'tan rivayet ettiğine göre, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, afetin karşılığının indirilmesini emretmiştir.

***

Ebu Cafer dedi ki: Bazıları, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in indirilmesini emrettiği bu afetlerin anlamı şöyledir, demiştir: Kişi bir mahsul satın alır. Onu teslim aldıktan sonra elinde iken mal bir afete maruz kalır, onun üçte biri ve daha fazlası telef olur gider.

Derler ki: İşte bunun bedelinin müşteri tarafından verilmesi söz konusu olmaz.

Yine şöyle derler: O meyveye afet isabet edip de üçte birinden az bir miktarı telef edecek olursa bu kadarı müşterinin malından gider ve az olsun çok olsun onun ödeyeceği bedelden herhangi bir miktar batıl olmaz.

Bu da yine Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet edilmiş diğer hadis gibidir deyip şunu zikrederler:

٥٤٩٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، أَنَّ أَبَا الزُّبَيْرِ أَخْبَرَهُ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنْ بِعْتَ مِنْ أَخِيكَ ثَمَرًا فَأَصَابَتْهُ جَائِحَةٌ، فَلَا يَحِلُّ لَكَ أَنْ تَأْخُذَ مِنْهُ شَيْئًا، بِمَ تَأْخُذُ مَالَ أَخِيكَ بِغَيْرِ حَقٍّ».

5495- … Cabir b. Abdullah'tan rivayete göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: ***"Sen kardeşinden bir miktar meyve satın alır da ona bir afet isabet ederse senin ondan bir şey alman helal olmaz. Haksız yere kardeşinin malını neyin karşılığında alacaksın?"***[366]

366 Müslim, Müsâkât, 14; Ebu Davud, Zekât, 26, Büyu', 58; Nesâî, Zekât, 80, 86, Büyu', 30; İbn Mâce, Ticârât, 33; Dârimî, Zekât, 37; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 477, V, 60.

٥٤٩٦- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، فَذَكَرَ بِإِسْنَادِهِ مِثْلَهُ.

5496- Bize İbrahim b. Merzûk tahdis edip dedi ki: Bize Ebu Asım, İbn Cureyc'den tahdis etti. O, hadisi senediyle aynen zikretti.

***

Derler ki: İşte bu hadis, bizim sözünü ettiğimiz anlama açıklık getirmektedir.

Bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demektedirler: Bundan telef olan herhangi bir şey, müşteri tarafından teslim alındıktan sonra az ya da çok olsun müşterinin malından telef olmuş olur.

Müşteri tarafından teslim alınmadan önce satıcının elinde telef olanın bedeli ise müşterinin ödeyeceği bedelden o miktarda batıl olur.

Yine şöyle derler: Sözünü ettiğimiz Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den rivayet edilen bu hadislerin hepsi de geldikleri şekilde sahih ve makbuldür. Biz bunların çıkış noktaları itibariyle sıhhatlerinden dolayı hiçbirisini reddetmiyoruz. Ancak bizler, birinci görüş sahiplerinin bu hadislere dair getirdikleri yoruma muhalefet ediyoruz ve şöyle diyoruz:

Bu hadislerde sözü edilen afetler, insanların karşı karşıya kaldıkları ve Müslümanlara ait olan haraç arazilerindeki ekinleri telef eden afetlerdir. İşte böyle bir haracın onlardan düşülmesi gerekli ve vaciptir. Çünkü böyle bir uygulama, Müslümanların faydasınadır, arazilerini imar etmek için onları güçlendirmektedir. Satılan eşyalara gelince; böyle bir şey söz konusu değildir.

İşte bu bölümün baş tarafındaki Cabir'in rivayet ettiği hadisin yorumu böyledir.

Cabir'in rivayet ettiği (5495 no'lu) ikinci hadise gelince; onun anlamı bundan farklıdır. Çünkü o hadiste satıştan söz edilmekle birlikte teslim almadan söz edilmemektedir.

Bize göre, bu, müşterilerinin malı teslim almadan önce satıcıların elinde musibete maruz kalan satışlar hakkındadır. Bunların (afete maruz kalanların) bedellerini almak satıcılara helal olmaz. Çünkü onlar bunu haksız yere almış olurlar. Onlara göre, bu hadisin yorumu böyledir.

Müşterilerin teslim aldıkları mallara gelince; bu da, müşterileri tarafından teslim alındıktan sonra mal ellerinde iken afetlere maruz kalan diğer satılan mallar gibidir.

Meyve ve mahsullerin dışında müşterilerin mallarından gidip satıcıların mallarından gitmediği gibi meyve ve mahsullerde de durum böyledir.

İşte nazar (akli düşünme ve kıyas) bunu gerektirmektedir ve bu yorum, bu hadis ile ilgili yapılan yorumların en uygun olanıdır. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den şu rivayet nakledilmiştir:

٥٤٩٧- حَدَّثَنَا يُونُس، قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ. ح

5497- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verip dedi ki: Bana Amr b. el-Hâris haber verdi, H.

٥٤٩٨- وَحدَّثَنَا يُونُس، قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ يُوسُفَ. ح

5498- Bize Yunus da tahdis edip dedi ki: Bize Abdullah b. Yusuf haber verdi, H.

٥٤٩٩- وَحَدَّثَنَا رَبِيعٌ الْمُؤَذِّنُ، قَالَ: ثَنَا شُعَيْبُ بْنُ اللَّيْثِ. ح

5499- Bize Rabi' el-Müezzin de tahdis edip dedi ki: Bize Şuayb b. el-Leys tahdis etti, H.

٥٥٠٠- وَحَدَّثَنَا أَبُو أُمَيَّةَ، قَالَ: ثَنَا يَحْيَى بْنُ إِسْحَاقَ السَّيْلَحِينِيُّ قَالَ: ثَنَا اللَّيْثُ، قَالُوا جَمِيعًا، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ الْأَشَجِّ، عَنْ عِيَاضِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: أُصِيبَ رَجُلٌ مِنْ ثِمَارٍ ابْتَاعَهَا، فَكَثُرَ دَيْنُهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «تَصَدَّقُوا عَلَيْهِ». فَتُصُدِّقَ عَلَيْهِ، فَلَمْ يَبْلُغْ ذَلِكَ وَفَاءَ دَيْنِهِ. قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «خُذُوا مَا وَجَدْتُمْ، وَلَيْسَ لَكُمْ إِلا ذَلِكَ».

5500- … Iyâz b. Abdullah'tan, o Ebu Said el-Hudrî'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Bir adamın satın almış olduğu mahsullere bir afet isabet

etti. Bu sebeple adamın borcu çoğaldı. Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Ona tasadduk edin"*** dedi. Ona tasadduk edildi fakat bu, onun borçlarını ödemeye yetmedi. Bu sefer Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Bulduğunuzu alın ve sizin bundan başka bir şey almaya hakkınız yoktur"*** buyurdu.[367]

***

Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, mahsullerinin telef olması sebebiyle aralarında o mahsulleri satanların da bulunduğu alacaklıların alacaklarını iptal etmeyip satıcılar bedeli almışlarsa bu hususta borçlu olanı satıcılara ücret karşılığında döndürmediğine göre, müşterinin elinde meydana gelmiş afetler dolayısıyla satıcıya karşı borçlu bulunduğu bedelden herhangi bir miktarının satıcıdan talep edilmeyeceği sabit olmaktadır.

Şayet bir kimse mahsuller diğer satılan mallara benzemez. Çünkü mahsuller ağaçların dallarında asılıdır ve onları satın alanın mahsulleri koparmadan onlara ulaşması mümkün olmaz. Diğer eşyalar ise böyle değildir. Dolayısıyla yeni bir kesim yapmadan ele geçirilebilen bir şey müşterinin malından giden miktardır. Ancak yeni bir kesim yapılarak ele geçirilebilen bir şey ise satıcının malından giden miktardır, diyecek olursa ona şöyle cevap verilir:

Böyle bir açıklama iki açıdan tutarsızdır.

Birincisi, bizler şunu görüyoruz: Bu mahsuller, dallarında iken satılıp satıcılarının elinde bulunuyorken tamamı ya da bir kısmı telef olursa müşterilerin mallarından değil de onların mallarından gider. Dolayısıyla bu noktada çoğunun gitmesi ile azının gitmesi arasında fark yoktur. Çünkü o malları müşteriler teslim almamışlardır. Teslim aldıkları takdirde bu malın üçte birinden azı telef olursa icma ile bunun müşterinin malından gittiği kabul edilmiştir. Çünkü bu miktar, onun o malı teslim almasından sonra telef olmuştur.

Satıcının elinde çoğunun da azının da telef olması eşit olduğuna göre, azı müşterinin elinde iken telef olup onun malından gidiyorsa çoğunun da gitmesinin böyle olması gerekir.

Müşteri de satıcının ona ağacın meyvesinde tasarruf imkânını tanıması

367 Müslim, Müsâkât, 18; Ebu Davud, Büyu', 58; Tirmizî, Zekât, 24; Nesâî, Büyu', 30, 95; İbn Mâce, Ahkâm, 25; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 36, 58.

sebebiyle o mahsulü toplamasa dahi onu teslim almış olur. Bu, birinci yönden yapılan açıklamadır.

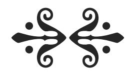
İkinci yönden açıklamaya gelince; bizler, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yiyeceği (buğdayı) teslim almadan önce satmayı yasakladığını gördük. Müslümanlar da bunun üzerinde icma etmişlerdir. Meyveler (sair mahsuller) de onların ittifakı ile bunun kapsamına girerler. Ayrıca onlar, bunları satın alanların satıcılarının elinde iken sattıkları takdirde bunları satmanın batıl olduğunu da icma ile kabul etmişlerdir. Fakat mahsulü satan müşteriye onda tasarrufta bulunma imkânını verdikten sonra müşteri mahsulü toplamadan satacak olsa onun bu satışı caiz olur. Çünkü müşterinin o mahsulü toplamadan önce satıcının ona mahsulde tasarrufta bulunma imkânını tanıması ile o mahsulü teslim almış olur.

İşte bununla, hurma dallarında asılı bulunan meyveyi müşterinin teslim almasının, satıcının bu hususta onu engellememesiyle ve ona o meyveyi toplama imkânını vermesiyle mümkün olacağı sabit olmaktadır.

Eğer böyle yapacak olursa bu durumda mahsul müşterinin eline geçmiş ve onun teminatı altına girmiş, satıcı da ondan kendisini kurtarmış olur.

Artık onun başına gelen bir afet ister tamamını ister bir kısmını telef etsin, giden satıcının malından değil müşterinin malından gider.

İşte bu, Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti hepsine olsun- de görüşüdür.

٩- بَابُ مَا نُهِيَ عَنْ بَيْعِهِ حَتَّى يُقْبَضَ

9- TESLİM ALINMADIKÇA SATIŞI YASAKLANAN ŞEYLER

٥٥٠١- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ، قَالَ: ثَنَا وَهْبٌ وَعَفَّانُ، قَالَا: ثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ اِشْتَرَى طَعَامًا، فَلَا يَبِيعُهُ حَتَّى يَقْبِضَهُ».

5501- … Abdullah b. Dinar'dan, o İbn Ömer'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Kim bir yiyecek (buğday) satın alırsa onu teslim almadıkça satmasın."***[368]

٥٥٠٢- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ شَيْبَةَ، قَالَ: ثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5502- … Bize Süfyan, Abdullah b. Dinar'dan tahdis etti. O İbn Ömer'den, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

---

368 Buhârî, Büyu', 54, 55; Müslim, Büyu', 30, 35, 36; Ebu Davud, Büyu', 65; Nesâî, Büyu', 55; Dârimî, Büyu', 25; Malik, Büyu', 41; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 356, 368, 369, II, 46, 59, 73…

٥٥٠٣- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ.

5503- … Bize Ubeydullah b. Ömer, Nâfi'den, o İbn Ömer'den, o Ömer b. el-Hattab'dan, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti.

٥٥٠٤- حَدَّثَنَا أَبُو بِشْرٍ الرَّقِّيُّ قَالَ: ثَنَا شُجَاعُ بْنُ الْوَلِيدِ، عَنْ عَبْدِ اللهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ اِشْتَرَى طَعَامًا، فَلَا يَبِيعُهُ، حَتَّى يَسْتَوْفِيَهُ».

5504- … Nâfi'den, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Her kim bir yiyecek (buğday) satın alırsa onu tamamen teslim almadıkça satmasın."***[369]

٥٥٠٥- حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عَلِيُّ بْنُ مَعْبَدٍ، قَالَ: ثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ اِشْتَرَى طَعَامًا فَلَا يَبِيعُهُ، حَتَّى يَقْبِضَهُ».

5505- … Abdullah b. Dinar'dan, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: ***"Kim bir yiyecek (buğday) satın alırsa onu teslim almadıkça satmasın."***[370]

٥٥٠٦- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ، وَعُمَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ، وَمَالِكٌ وَغَيْرُهُمْ: أَنَّ نَافِعًا حَدَّثَهُمْ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ اِشْتَرَى طَعَامًا فَلَا يَبِيعُهُ حَتَّى يَسْتَوْفِيَهُ».

369 Buhârî, Büyu', 51, 55; Müslim, Büyu', 29, 32, 34, 35, 41; Ebu Davud, Büyu', 65; Tirmizî, Büyu', 56; Nesâî, Büyu', 55; İbn Mâce, Ticârât, 37; Malik, Büyu', 40; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 56, 270, II, 22, 64, III, 392.

370 5501 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

5506- Bize Yunus tahdis edip dedi ki: Bize İbn Vehb haber verip dedi ki: Bana Ubeydullah b. Ömer, Ömer b. Muhammed, Malik ve başkalarının haber verdiğine göre, Nâfi kendilerine Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh*'dan tahdis ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*: ***"Kim bir yiyecek satın alırsa onu tamamen teslim almadıkça satmasın"*** buyurmuştur.[371]

٥٥٠٧- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي مَالِكٌ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ، قَالَ مَالِكٌ: «حَتَّى يَقْبِضَهُ».

5507- … İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan, o Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti. Ancak Malik (***onu tamamen teslim almadıkça*** ibaresi yerine): ***"Onu teslim almadıkça"*** demiştir.

٥٥٠٨- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الْحَارِثِ وَغَيْرُهُ، عَنِ الْمُنْذِرِ بْنِ عُبَيْدٍ الْمَدَنِيِّ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ تَعَالَى عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، نَهَى أَنْ يَبِيعَ أَحَدٌ طَعَامًا اشْتَرَاهُ بِكَيْلٍ، حَتَّى يَسْتَوْفِيَهُ.

5508- … el-Kasım b. Muhammed'den, o İbn Ömer *radıyallahu anh*'dan rivayet ettiğine göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, herhangi bir kimsenin ölçerek satın almış olduğu bir yiyeceği (buğdayı) tamamen teslim almadıkça satmasını yasakladı.[372]

٥٥٠٩- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ اِشْتَرَى طَعَامًا فَلَا يَبِيعُهُ حَتَّى يَقْبِضَهُ».

371 5504 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.
372 Ebu Davud, Büyu', 65; Nesâî, Büyu', 56.

5509- … Ebu'z-Zübeyr'den, o Cabir'den, o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den, onun şöyle buyurduğunu rivayet etti: ***"Kim bir yiyecek satın alırsa onu teslim almadıkça satmasın."***

٥٥١٠- حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ حُمَيْدٍ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ أَبِي حَازِمٍ، عَنِ الضَّحَّاكِ بْنِ عُثْمَانَ، عَنْ بُكَيْرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْأَشَجِّ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ اِشْتَرَى طَعَامًا فَلَا يَبِيعُهُ حَتَّى يَسْتَوْفِيَهُ».

5510- … Süleyman b. Yesâr'dan, o Ebu Hureyre'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'i şöyle buyururken dinledim: ***"Kim bir yiyecek (buğday) satın alırsa onu tamamen teslim almadıkça satmasın."***

٥٥١١- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عُمَرَ قَالَ: أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عِصْمَةَ الْجُشَمِيِّ، عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَلَمْ أُنَبَّأْ أَوْ أَلَمْ أُخْبِرْكَ أَنَّكَ تَبِيعُ الطَّعَامَ، فَلَا تَبِعْهُ حَتَّى تَسْتَوْفِيَهُ».

5511- … Abdullah b. Isme el-Cuşemî'den, o Hakîm b. Hizâm'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem* bana: ***"Senin yiyecek sattığın bana bildirilmedi ya da bana haber verilmedi mi sanıyorsun? Sen onu tamamen teslim almadıkça satma"*** dedi.[373]

٥٥١٢- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ أَخْبَرَنِي عَطَاءٌ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ مَوْهَبٍ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ صَفِيٍّ، عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَهُ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ: «حَتَّى يَقْبِضَهُ».

5512- … Abdullah b. Muhammed b. Sayfî'den, o Hakîm b. Hizâm'dan,

373 Nesâî, Büyu', 55; Malik, Büyu', 43; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 403.

o Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den aynısını rivayet etti. Ancak rivayetinde ***"onu teslim almadıkça"*** dedi.

٥٥١٣- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ قَالَ: ثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ، قَالَ: ثَنَا أَبُو الْأَحْوَصِ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ رُفَيْعٍ عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ حِزَامِ بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ قَالَ: كُنْتُ أَشْتَرِي طَعَامًا، فَأَرْبَحُ فِيهَا قَبْلَ أَنْ أَقْبِضَهُ فَسَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «لَا تَبِعْهُ حَتَّى تَقْبِضَهُ».

5513- … Ata'dan, o Hakîm b. Hizâm'dan, onun şöyle dediğini rivayet etti: Ben yiyecek satın alırdım. Onu teslim almadan önce (satar) ve ondan kâr sağlardım. Bunu Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e sorunca o: ***"Onu teslim almadıkça satma"*** dedi.[374]

***

Ebu Cafer dedi ki: Bu sebeple bazıları, bir kimsenin, herhangi bir yiyecek satın aldığı takdirde onu teslim almadıkça satması caiz değildir. Kim de yiyecek dışında bir şey satın alırsa onu teslim almasa dahi satması helal olur, kanaatini benimsemiş ve buna dair bu rivayetleri delil göstermiştir.

Bunlar ayrıca şöyle derler: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, yasak ile yiyeceği kastettiğine göre, bu, yiyeceğin dışındaki şeylerin bu konudaki hükmünün yiyeceğin hükmünden farklı olduğuna delildir.

Ancak bu hususta başkaları onlara muhalefet ederek şöyle demişlerdir: Bu yasak, hem yiyecek hakkında hem yiyeceklerin dışında söz konusudur. Her ne kadar yasağın söz konusu edildiği rivayetlerde adı geçen yiyecek ise de bu böyledir. Bunlar buna dair şu rivayetleri delil gösterirler:

٥٥١٤- حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي دَاوُدَ، قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ بْنُ خَالِدٍ الْوَهْبِيُّ، قَالَ: ثَنَا ابْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ حُنَيْنٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: اِبْتَعْتُ زَيْتًا بِالسُّوقِ، فَلَمَّا اسْتَوْجَبْتُهُ، لَقِيَنِي رَجُلٌ فَأَعْطَانِي بِهِ رِبْحًا حَسَنًا، فَأَرَدْتُ أَنْ أَضْرِبَ عَلَى يَدِهِ فَأَخَذَ رَجُلٌ مِنْ خَلْفِي

374 Nesâî, Büyu', 55.

بِذِرَاعَيَّ، فَالْتَفَتُّ إِلَيْهِ، فَإِذَا هُوَ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ فَقَالَ: لَا تَبِعْهُ حَيْثُ ابْتَعْتَهُ حَتَّى تَحُوزَهُ إِلَى رَحْلِكَ، فَإِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَانَا أَنْ نَبِيعَ السِّلَعَ حَيْثُ تُبْتَاعُ، حَتَّى تَحُوزَهَا التُّجَّارُ إِلَى رِحَالِهِمْ.

5514- … Ubeyd b. Huneyn'den, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Pazarda zeytinyağı satın aldım. Ben bu satışı kabul edip kesinleştirdikten sonra bir adam karşıma çıktı ve bana onun üzerine güzel bir kâr verdi. Ben de onun eline (satışı kabul ettiğimi belirtmek üzere) vurmak istedim. Arkamdan bir başka adam beni kolumdan yakaladı. Dönüp baktığımda onun Zeyd b. Sâbit olduğunu gördüm. O şöyle dedi: "Sen onu satın aldığın yerde -kendi kaldığın yere taşımadıkça- satma. Çünkü Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, satın alınan malları tüccar kendi yerlerine nakletmedikçe satın alındıkları yerlerde satmayı bize yasakladı" dedi.[375]

***

Bu rivayette Zeyd, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den zeytinyağının da teslim alınmadan önce satılması yasaklanmış şeylerin kapsamına girdiğini haber vermektedir. Zeytinyağı ise İbn Ömer *radıyallahu anh*'ın Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den satın alınmasından sonra teslim alınmadıkça başkasına satılmasının yasaklanmış olduğunu öğrendiği yiyecekten başka bir şeydir. İbn Ömer *radıyallahu anh* da buna göre amel ederek zeytinyağını teslim almadan satmak istemiştir. Çünkü zeytinyağı (hadiste geçen) yiyecek türünden değildir. İbn Ömer *radıyallahu anh*, Zeyd'in verdiği haberi kabul etmiş ve kendisinin bu bölümün baş taraflarında zikretmiş olduğumuz Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den işittiği hadislerde onun yiyeceği kastetmiş olmasını, yiyeceğin dışındaki şeylerin de bu hususta yiyecekten farklı olmasına bir engel görmemiştir. Fakat daha sonra Zeyd b. Sâbit *radıyallahu anh* bu hususta hükmü pekiştirerek: "Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*, bizlere, satın alınan malların tüccar tarafından kendi yerlerine nakledilmedikçe satılmasını yasakladı" demektedir. O bu ifadeleriyle bütün ticaret mallarını bir arada zikretmiş olmaktadır. Bunlar arasına yiyeceğin dışındakiler de girer. İşte bu da, satın alınmış herhangi bir şeyin ister yiyecek olsun ister yiyecek

375 Ebu Davud, Büyu', 65; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 191.

dışında bir şey olsun satın alan tarafından teslim alınmadıkça satılmasının caiz olmadığına delildir.

İbn Abbas *radıyallahu anh*'ın da Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in teslim alınmayan şeylerin satılmasını yasaklamasındaki maksadının yiyecek olduğunu bildiği halde şunları söylediğini görüyoruz:

٥٥١٥- حَدَّثَنَا يُونُسُ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ عَمْرٍو، عَنْ طَاوُسٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: أَمَّا الَّذِي نَهَى عَنْهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَبَيْعُ الطَّعَامِ قَبْلَ أَنْ يُسْتَوْفَى.

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ بِرَأْيِهِ: وَأَحْسِبُ كُلَّ شَيْءٍ مِثْلَهُ.

5515- … Tâvus'dan, o İbn Ömer'den, onun şöyle dediğini rivayet etti: Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yasakladığı şey ise tamamen teslim alınmadan önce yiyeceğin satılmasıdır.

İbn Abbas kendi görüşüne dayanarak: "Zannederim her şey de bunun gibidir" demiştir.[376]

***

İşte Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in sadece yiyeceği yasaklama kastının, İbn Abbas *radıyallahu anh*'ın yiyeceğin dışındakileri de bu yasağın kapsamına sokmasına engel olmadığını görüyoruz.

Cabir b. Abdullah *radıyallahu anh*'dan da bunun benzerinin rivayet edildiğini görüyoruz:

٥٥١٦- حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَرْزُوقٍ قَالَ: ثَنَا أَبُو عَاصِمٍ، عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ، عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ، عَنْ جَابِرٍ، فِي الرَّجُلِ يَبْتَاعُ الْمَبِيعَ، فَيَبِيعُهُ قَبْلَ أَنْ يَقْبِضَهُ، قَالَ: أَكْرَهُهُ.

5516- … Ebu'z-Zübeyr'den, o Cabir'den, herhangi bir malı satın alıp da onu teslim almadan önce satan adamın durumu hakkında onun: Böyle yapmasını mekruh görüyorum, dediğini rivayet etti.

***

376 Mesela bkz. Müslim, Büyu', 29, 30 (Çeviren).

İşte Cabir *radıyallahu anh*'ın bu hususta bütün satılan şeyler arasında fark gözetmediğini görüyoruz. Hâlbuki o da, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in teslim alınmadıkça satmayı yasaklamak ile muayyen olarak yiyeceği kastettiğini biliyordu. İşte bu yasak, az önce açıkladığımız kapsama delil olmaktadır.

Birisi: Peki, bu hususta yasakla muayyen olarak yiyeceği kastettiği halde bu yasak nasıl her şeyi kapsasın ki? diyecek olursa ona şöyle cevap verilir: Biz bunun benzerini Kur'an-ı Kerim'de de görüyoruz. Yüce Allah: ***"İhramlı iken avı öldürmeyin. İçinizden kim onu bilerek öldürürse..."*** (el-Maide, 5/95) buyurmakta ve böyle bir kimseye ayette sözü geçen cezayı vacip kılmaktadır.

Bununla birlikte ilim adamları, hata yoluyla avı öldüren kimsenin de herhangi bir görüş ayrılığına düşmeden aynı şekilde ceza ile yükümlü olduğunu, ayetin bilerek kasten avlanmayı söz konusu etmiş olmasının hata yoluyla avlanma hakkında da bunun söz konusu edilmesine engel teşkil etmediğinde ihtilaf etmemişlerdir.

İşte teslim alınmadan önce satılması ile ilgili yasakla yiyecekten söz etmesi de yiyeceğin dışındakilerin böyle olmasına aykırı değildir.

Bizler, yiyecekte (buğdayda) selem alışverişinin caiz olduğunu, bununla birlikte urudda (ölçek ve ağırlık ile miktarı tespit edilmeyip dinar ve dirhem dışında kalan ticari mallarda) ise selemin caiz olmadığını gördük. Yiyecek hususu yiyeceklerin dışındakilere göre satış konusunda daha geniş bir alana sahiptir. Çünkü yiyeceklerde selem caizdir. İsterse müslemun ileyhin yanında (yani kendisi ile selem akdi yapılarak ondan mal alınacak olan kimsenin yanında) bulunmasın (yine caizdir). Fakat bu işlem başka şeyde caiz olmaz.

Alışverişlerde yiyeceğin alanı daha geniş ve caiz oluşu daha çok olduğuna, biz de Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in teslim alınmadan satışını yasakladığını gördüğümüze göre, selem yolu ile satışı caiz olmayan şeylerin teslim alınmadan önce satılmasının caiz olmaması öncelikle söz konusu olmalıdır.

Buna göre, Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'in yasak ile böyle bir şeyi kastetmiş olması, bununla başkasını da yasaklamış olduğuna delildir ve onun bu muayyen şeyi söz konusu etmesi, başkasını söz konusu etmesine

gerek bırakmamıştır. Çünkü bu yasağı, bütün eşyayı kapsayacak şekilde yasaklamış olması halinin yerini tutmaktadır.

Şayet yasağında yiyeceğin dışında bir şeyden söz etmiş olsaydı, bu takdirde bu hususu dinleyen kişi, yiyeceğin hükmünü tespit edemez, onun böyle olup olmadığını bilemezdi. Çünkü bu hükmü dinleyen kişi, akit esnasında var olmasa dahi selem akdinin yiyecekte caiz olduğunu görmekle birlikte ticari mallarda caiz olmadığını görecek ve şöyle diyecektir: Selem alışverişine konu olmanın cevazı bakımından yiyecek -selem akdiyle yiyecek satacak olanın yanında olmasa dahi- ticaret mallarından farklıdır. Oysa ticaret mallarında bu caiz değildir. Dolayısıyla ticaret malları hakkında caiz olmasa dahi teslim alınmadan önce satışının caiz olması bakımından yiyeceğin, ticaret mallarından farklı olması ihtimali vardır.

İşte Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'in, teslim alınmadan önce satışı yasaklarken özellikle yiyecekten söz etmesinin anlamı budur. (Yani o, yiyeceğin teslim alınmadan önce satılmasını yasaklamak suretiyle diğer bütün satılacak şeylerin hükmünün böyle olduğunu anlatmak istemiştir.)

Bu hususta bir başka delil daha vardır. O da şudur: Yiyecek satın alan kimseye onu ele geçirmeden önce satmayı haram kılmasının sebebi, başkasının teminatı altında bulunan bir malın kârının ona helal olmayışıdır. Fakat o malı kendisi teslim aldığı takdirde mal onun tazminatı ve teminatı altına girer. Böylelikle onun için kârı da helal olur, dolayısıyla ne zaman isterse onu satması da caiz olur.

Satın alınan ticari mallarda da aynı anlam bulunmaktadır. Şöyle ki: Bunlardan teslim alınmadan önce elde edilecek kârlar, bunları satın alan kimse için helal değildir. Çünkü Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, teminat altında olmayan şeyin kârını yasaklamıştır.

Bu ilkenin kapsamına yiyecekler de onların dışındakiler de girdiğine ve önceden teminat altına alınmadığı sürece hiçbir kimseye kâr helal olmadığına göre, bu teminat gerçekleşmeden o maldan da kâr sağlanamaz.

İşte satılmış her şey böyledir. Onu satanın kârı helal ise onu satmak da helal olur. Satana kârı haram olan şeyleri de satması ona haram olur.

Aynı şekilde Rasulullah *sallallahu aleyhi ve sellem*'den teslim alınmamış

şeyleri satmanın yasaklanmış olduğuna dair daha başka rivayetler de gelmiştir. Bu rivayetlerde ise özel olarak ne yiyecekten ne de başkasından söz edilmiştir.

٥٥١٧- حَدَّثَنَا أَبُو حَازِمٍ، عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ، قَالَ: ثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ بُنْدَارٌ، قَالَ: ثَنَا حِبَّانُ بْنُ هِلَالٍ، عَنْ أَبَانَ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ أَنَّ يَعْلَى بْنَ حَكِيمٍ أَخْبَرَهُ أَنَّ يُوسُفَ بْنَ مَاهَكَ أَخْبَرَهُ أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عِصْمَةَ أَخْبَرَهُ، أَنَّ حَكِيمَ بْنَ حِزَامٍ أَخْبَرَهُ قَالَ: أَخَذَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِي فَقَالَ: «إِذَا ابْتَعْتَ شَيْئًا، فَلَا تَبِعْهُ حَتَّى تَقْبِضَهُ».

5517- … Yahya b. Ebi Kesîr'den rivayete göre, Ya'la b. Hakîm ona şunu haber vermiştir: Yusuf b. Mâhek'in ona haber verdiğine göre, Abdullah b. Isme ona şunu haber vermiştir: Hakim b. Hizam kendisine haber vererek şöyle demiştir: Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*, elimden tutarak: ***"Bir şey satın aldığın takdirde onu teslim almadıkça satma"*** dedi.[377]

٥٥١٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَيْمُونٍ قَالَ: ثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ قَالَ: حَدَّثَنِي يَعْلَى بْنُ حَكِيمِ بْنِ حِزَامٍ أَنَّ أَبَاهُ سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنِّي أَشْتَرِي بُيُوعًا فَمَا يَحِلُّ لِي مِنْهَا؟ قَالَ: «إِذَا اشْتَرَيْتَ بَيْعًا، فَلَا تَبِعْهُ حَتَّى تَقْبِضَهُ».

5518- … Yahya b. Ebi Kesîr dedi ki: Bana Ya'la b. Hakîm b. Hizâm'ın tahdis ettiğine göre, babası, Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem*'e: Ben bazı mallar satın alıyorum. Bana bunlardan helal olan nedir? diye sordu. Allah Rasulü şöyle buyurdu: ***"Bir mal satın aldığın takdirde teslim almadıkça onu satma."***

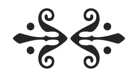
***

377 5513 no'lu hadisin kaynaklarına bakınız.

Ebu Cafer dedi ki: İşte biz de bu görüşü kabul ediyoruz. Bu aynı zamanda Ebu Hanife'nin, Ebu Yusuf'un ve Muhammed'in -Allah'ın rahmeti üzerlerine olsun- de görüşüdür.

Ancak Ebu Hanife şöyle demiştir: Evlerin ve arazilerin müşteriler tarafından teslim alınmadan önce satılmasında bir sakınca yoktur. Çünkü bunlar bir yerden bir yere taşınamaz, aktarılamaz. Fakat diğer satılan eşya böyle değildir.

Bize göre, bu konuda nazar (akli düşünme ve kıyas) ticaret mallarının da diğer eşyaların da bu hususta bizim yiyecek ile ilgili olarak sözünü ettiklerimizle aynı olmasını gerektirmektedir.

İÇİNDEKİLER

HADLER / 5

CİNAYETLER (ÖLDÜRME VE YARALAMALAR) / 107

SİYER (İSLAM DEVLETİ İLE DİĞER DEVLETLERARASI SAVAŞ VE BARIŞ HUKUKU) / 185

FEY'İN VE GANİMETLERİN BEŞTE BİRİNİN HARCANMA YOLLARI / 377

DELİLLER / 473

ALIŞVERİŞ / 533

شرح معاني الآثار
١٤٢٨